

Del Colegio de la Compañía de Jesús de Granada
R. 11068

Bic

(1)

COMMENTARII LUCIDISSIMI IN TEXTVM

PETRI HISPANI REVERENDI PATRIS
Thomæ de Mercado ordinis Prædicatorum artium, ac
sacrae Theologiæ professoris

PRIMA EDITIO CVM ARGVMENTORVM
selectissimorum Opusculo quod vice Enchyridij esse
possit Dialecticis omnibus.

CVM PRIVILEGIO.

HISPALI
EX OFFICINA FERDI-
nandi diaz, in via Serpentina.

1571.

Esta tassado en maravedis.

1571

1191102

Del collegio de la Compañia de Jesus de Granada,
R. 11068

Bell

(1)

COMMENTARIUM
LUCIDISSIMI IN TEXTUM

PETRI HISPANI REVERENDI PATRIS

Thomæ de Mercado ordinis Prædicatorum artium, ac
sacrae Theologiæ professoris

PRIMA EDITIO CVM ARGVMENTORVM
*selectissimorum Opusculo quod vice Enchyridij esse
possit Dialecticis omnibus.*

CVM PRIVILEGIO.

HISPALI

EX OFFICINA FERDI-
nandi diaz, in via Serpentina.

1571.

Esta tassado en maravedis.

EL REY

OR QUANTO POR PARTE DE vos fray Thomas de mercado de la orden de los predicadores, Maestro en sancta Theologia, nos fue fecha relacion diciendo, que vos auia des compuesto vn libro intitulado Logica de Aristoteles magna y parua, en tres cuerpos. El qual era muy vtil y prouecho: suplicado nos los madalemos veer. y daros licéncia y privilegio para los poder imprimir por el tiempo que nuestra voluntad fuese, o como la nuestra mercéd fuese. Lo qual visto por los del nuestro consejo, se hizo en los dichos libros la diligéncia que la pragmática manda. Y fue acordado que deviamos mandar dar esta nuestra Carta para vos, en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual vos damos licéncia, y facultad para que vos, o la persona que para ello vuestro poder ouiere, y no otra persona alguna, podays hazer imprimir y véder los dichos libros q̄ de su to se haze méció en estos nuestros reynos, y señorios, por tiépo, y espacio de seys años, que corran y se cuéten desde el dia dela fecha desta nuestra cédula. Sopena que qualquier persona, o personas que sin tener para ello vuestro poder los imprimiere, o védiere, o hiziere imprimir, o vender: pierda toda la impresion que hizieren, y vendiere con los moldes, y aparejos della: y mas incurran en pena de cinquenta mil maravedis, por cada vez que lo contrario hizieren. La qual dicha pena sea la tercia parte para la persona que lo acusare: y la otra tercia parte. Para el luz que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara y fisco: con tanto que todas las vezes que los ouieredes de hazer imprimir durante el dicho tiépo de los dichos seys años vengays al nuestro consejo a pedir licéncia para ello, y enel sevea el original, por donde le ouieredes de imprimir, y se hagan las demas diligéncias necesarias para ello. So pena de caer & incurrir en las penas contenidas en la dicha Pragmática y leyes de nuestros reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, & a otras qualesquier Iusticias destos reynos y señorios, que guarden y cumplan, y executen y hagan guardar cumplir y executar esta nuestra cédula, y todo lo en ella contenido. Dada en Madrid a diez y seys dias del mes de Março, de mil y quinientos y setenta y vn años.

EL REY

Por mandado de su Magestad
Antonio de Erasso.

A 2

IAC. DONII VELISII IN
PHILOSOPHIA, AC VTROQUE
iure Baccalaurcati Epigramma in meritissi-
mas Auctoris laudes.

HERCULEIS fama est Hydram cecidisse lacertis,
& face supposita deposuisse dolos:
Qua toties potuitq; mori, potuitq; renasci
& potuit damnis auctior esse suis:
Truncarat caput Alcides huic forsitan vnum,
Mox septem geminum procreat illa caput.
Creuit in immensum sic insuperabile monstrum,
Maius & humanis viribus vrget opus.
Ex templo poterat, quam vi, nec viribus vllis
Frangere, consilio perdere, & arte parat.
Accumulat sylvamq; omnem, flamasq; ministrat,
Exussum est monstrum sic furiale rogis.
Tu nouus Alcides consilio, & robore Thoma,
Qui superas monstrum, non minus arte pari.
Terruerat teneras iuuenum Dialoctica mentes.
Mille superuacuis inuicta facta vijs.
Extulerat capita innumera exhalantia virus
Pestiferum fœdis exitiosa modis:
Sed tandem portentum ingens incendia pauit,
Ex Hydra phenix exoriturq; nouus.

AD ILLUSTRISSIMUM
ET REVERENDISSIMUM DOMI-

NVM CHRISTOPHORVM DE ROIAS ET

Sandoual Archiepiscopum Hispalensem, frater Thomas

de Mercado Ordinis Prædicatorum.

Pluri. Obser. Dicit,

(?)

ERISSIMAM OMNIUM ANTIQVORVM
sententiã experimento comperii scilicet virtutem ex se inter
omnes vbiq; nationes pulcherrimam, cõntendatissimamq; que
esse. Præsertim virtutes illas, quæ ad mores spectant, Iustitiam,
Fortitudinem, Modestiam, Prudentiam omnium recti sagacissi-
mam indagatricem. Quæ hominẽ ad moderanda sæptra quæ-
libet, ad gerenda quæcumq; imperia, ad gubernandam omnem
ciuitatem, belli, togæq; commode, ac tranquille idoneum, paratissimamq; red-
dunt. Demum (vt Seneca epistola centesima decima secundã docet) virtus reg-
na, vrbes, prouincias temperat. Cuius speciem, ac decorem qua nam in re situs
sit, tragœdia nona his verbis ostendit. Pulchrum est inter illustres eminerẽ vi-
ros, consulere patriæ, se ab cæde abstinere, tempus iræ dare, orbi quietem, facu-
lo suo pacem. Et merito splendorem virtutis intuenda pæce constituit. Nam si
speciosissima est apta membrorum proportio, debita colorũ varietas cum ve-
nustate: si partii nostri corporis modulata compositio vsq; adeo aridet, quæ
vna mente, eadem gubernatrice forma digeruntur? quãto venustior, ac gratior
totius regni quies, & tranquillitas contẽplanti apparebit. Vbi quisq; tute pro sui
conditione viuat, suis rebus pacifice vtatur, vbi tantus est hominum numerus,
tanta linguarum diuersitas, deniq; tanta cupiditatum concertatio. Egregium
proculdubio ac pæne diuinum est, hæc eo pacto moderari, ita societatis nexu,
& vinculo connectere, vt per diuersa loca degentes ea seric ordinentur, vt ex
illis corpus vnum coalescat politicum, & commode dispositum. Nihil hac ad-
mirabili reipublicæ dispositione, vel pulchrius excogitari potest. Quis sit, vt vir-
tutem, ac honestatem præstantissimam esse nemo vniquam ambigat. Vt pote cu-
ius hæc opera, effectaq; mentis oculis mirum in modum iocunda, & delectabi-
lia videntur. Et quidem non poterat, non ita vsu venisse: cum ipsius summa sa-
pientiæ virtus proles censeatur: quæ cuncta creaturæ nitore maximo inter
uallo antecedit (vt Salomon ille rex sapientissimus testatur). Sobrietatẽ (inquit)
& prudentiam docet, & fortitudinem, & iustitiam, quibus vtilius nihil est in vi-
ta hominibus. Quorum omnium, non fuites causas, nõ leuia argumenta apud
auctores probatos tam nostrates, quam ethnicorum reperio: sed peculiaris cui
dentiussq; hoc mihi ob oculos figunt, quæ tuæ illustrissimæ dominationis effi-
cit in me præstantissima virtus. Sane gaudia penitissima, & intima quædam vo-
luptas tuæ vniuersæ felicitatis, quæ in te Deus optimus maximus profusus man-
ibus elargitus est, te in tã sublimi honoris fastigiũ, & ad tã pclarũ dignitatis ap-
cẽ euehẽs. Quæ res clarissime arguit amorẽ in te meũ vehemẽtẽ cũ solus amor

gaudium creare possit, omnium affectionum, quæ nostro arbitrio geruntur, origo & certissima præcipue voluptatis, & lætitiæ causa: Cuius amoris tam peculia re est felicitatis, qua fruimur, vel amatus fruatur, possessione lætari, quam absentis fortunæ, ac commodi desiderio moueri, & cupidine angri. Vnde quam voluptatem capio tot te cõtemplans; tamq; insignibus indies auctum dignitatis titulis honorificijs, eximijsq; honoribus, mei in tuam excellentiã amoris symbolum compertissimum est. Qui tuæ maximæ præstantiæ, & prudentiæ singularissimæ, simul, & profundissimæ doctrinæ argumentum est, non vulgare, vt pote quæ solæ potuerunt: me intui mihi incogniti amorem sola sui fama non modo allucere, sed impellere etiã, atq; obtorto (quod aiunt) collo trahere. His namq; dumtaxat scilicet virtuti, atq; sapientiæ cõstitutis concessum est, vt incognitæ ac nunquam visæ solo sui nominis nidore suauissimo vehementes sui excitent amores. Hæc ab ultimis orbis regionibus reginã illam Sabba per ardua, ac prærupta itinera ad solymos vsq; perduxit, foeminã delicatam, diuitem, & omni rerum vbertate refertam, vt Salomonẽ regem, cuius sapientiæ fama afficiebatur, proprius cerneret. Cicero in eo libello, cui de amicitia nomen indidit, hæc digna christiano homine verba protulit. Nihil virtute amabilius, nihil, quod magis ad amicitiam alliciat. Quippe cum propter virtutes, & probitatem, & eos, quos nusquam vidimus, quodammodo diligimus. Et inde natura decorum, deos ipsos virtutis amore captos inducit. Nihil est virtute (inquunt) præstantius, quã qui adeptus erit, vbicumq; gentium cõmoretur: à nobis diligetur. Quod verius nos de solo vero deo nostro cum scriptura asseremus: sane virtutis esse amantissimum, cuius est potentissimus conditor, ac lubes largitor. In huius igitur voluntatis testimonium quocumq; hoc munusculi est, tibi libentissime offero, benigne ac perhumane suscipiatur identidem orans: vt pote epuro, sincero, solidoque amore profectum. Et si obsequia, quæ in referenda gratia aliorum officiorũ versantur, vultu principes accipiant sereno, & libenti animo æquum est, quanto hilariori pectore qui dignitate antecellunt, ab inferioribus sibi oblata fumere debent. Si exploratum habeant ab vltroca & propensissima voluntate emanasse. Si accepto muneri habere, & verbis agere amplissimas gratias, req; ipsa se cumulo beneficiorum obrutum fateri, ad noua sibi largienda officia inuitat, animumq; de se benemerentis assidua commemoracione, ad ampliora beneficicia cõferenda delinire, & pellicere solet: nõ minus grato animo capere quæ offeruntur, addecat: cum nulla præcesserunt munera, nulla atrinxerunt officia, quæ demereri possent obsequio prosequenti. Quamuis inficias ire nemo possit, maximopere omnes tuis & literis, & virtutibus astringi, vt vniuersi tibi obsequi, morigerariq; debeant: quodamq; genus esse gratitudinis monumenta atq; obsequia, quæ tui nominis eternitati theologi præstiterimus. Vt pote eiusdem tu literaturæ, atq; in ecclesia adeo eximius atq; singularissimus princeps. Et quamquam hic res aliã quam plures rara ac incredibili tuæ magnitudinis memoria dignas recensere possem, tum præclara tuorum maiorum gesta, tum etiam hæc tua facinora, quibus viri quiq; sapientes obstruescunt, deniq; lætiam, & gaudium omnium huius ciuitatis maximæ ciuium, qui talem patronum & archiepiscopum sibi optigisse gloriantur: qui sua singulari doctrina animas recreet, & salutari disciplina pascat: nullas tamẽ volui hic causas communes, sed peculiarem tantum, quæ me excitauit, in medium aducere.

(?)

REVERENDI PATRIS THOMAE DE MERCADO ORDINIS PRAEDICATORVM ARTIVM

ac sacrae Theologiae professoris in Summula

Prologus.

NON PAUCOS DIES ILLA ME SVSPENSUM cogitatio tenuit, huius aggrediendi laboris, adeundiq; discriminis, quod plurimi ante me hanc facultatem tradiderunt, eius commento operam impendentes, quorum eruditioni, ac literaturæ non modo re, verum neq; cogitatione conferendus esset: tantum abest illorum mihi multiplicem doctrinam arrogem, & ostentem. Verebar multum, ne otij, pigritiæve notarer, si orbitam tot cruditorum hominum quadrigis conculcatam sectari concupiscerem: vel audaciæ suggillarer, si progredi altius tantisper contenderem, quã cæteri longe doctiores progressi sunt. Mecum vero identidem voluens, quam libenti animo viri illi grauissimi, alijs etiam amplioribus studijs intentissime ad dicti artem Dialecticam (qua summa potuere diligentia) suis luctationibus illustrare conati sunt: animos, & vires ad scribendum assumpsi: quæ multorum dierum studio ex ipsius institutis exhausti. Quod sine obiurgationis formidine facere non licere modo, sed omnino expedire arbitror. Vt pote cum hæc facultas cæterarum disciplinarum limem, ac vestibulum sit: inquam nobis primo incumbendum, & quæ vellud in radice, ac fonte vniuersos scientiarum riuulos, ac vberes scaturigines complectatur. Quæ proinde omnium principia, ac clemento retegere, relectaq; disponere, ac demum in disposita conclusiones redigere nos omnes erudit. Et duo iam diu ipso rerum vsu mihi explorata sunt. Alterũ quauis in re ardua, ac prærupta plurimum referre, si optimum auspicium, & de stro (quod aiunt) genio initium summatur, alterum, quo præstantiora quæpiam sunt, eo difficilius, ac laboriosius huiusce principia felicia homines indagare, atq; tenere. Humanorum vero operum laboriosissimum est perfectam, absolutamq; cognitionem vestigare: & summorum infimorumq; notitiam (quæ totius tamẽ philosophiæ (quam modo euoluimus, summa est) adipisci. Quæ maxime proinde omnibus ante actis scẽnis habita est. Quare egomet mihi vehementer suadeo, semper fuisse perardtũ huius philosophiæ primordia, idest, artes liberales præfertim dialecticam sic literis collimare, vt vniuersis commodo, emolumentoq; esse possint. Et tunc mehercule prodesse valent: cum valua, & aditus sunt speciẽ & pulchritudine sua aream sapientiæ ingressuros hilariter excipientes: adeoq; late patent, vt necindem capere non queant, tam hilarem ingressum ostendẽdo, vt omnes ingredi certatim gestiant. Hoc genus est philosophiæ genuinum principium, quæ nostro captui & imbecillitati se se accommodat, satis cognoscens quam leui de causa soleant homines ab optimis quibusq; cogitatis pedẽ referre, si in ipsis repagulis, ac carceribus curriculi difficultas animos inexpertos terruerit, aut rerum repugnata, & obliuatio horrorem incussit: præcipue in his, quæ animum concernunt: quibus (vt plurimum) mortales minores adhibent conatus. Quam ob rem sanctio est, constitutioq; antiquitate veneranda (quam

A 4 ab ipsa

ab ipsamet sapientia emanasse non dubium est) vt institutores, ac illius præmo-
stratores auctorioribus quauis in arte primordia ducant. Vt dulcedo ipsa cogni-
tionis & facilitas ad studia capta excolenda animos teneros arrigat, alliciatq;. **Quo**
circa magnopere conducere puto, maxima perspicuitate dialecticæ facultatis
referetur. Vt quoniam in illa mirificis arcanis: atq; misterijs frui neutiquam
valemus vellit in reliquis: vbi rerum maiestas: & præstantia tenet, ac reficit intel-
lectum semper nouarum, carüdemq; magnarum rerum cupidum, saltem ipse fa-
cilitatis, ac splendoris gustus delectaret, hocq; claritatis lacte tyrones nutrirer:
donec ad validiores cibos mandendos essent vegetiores, firmioresque. Lex, ac
norma docendi adeo recta, vt si eius obseruantia postulet, quædam silentio in-
uolueret, quæ obscure dicendâ essent: sapientissime subtilecantur. Nec breuitatis
vitium incurremus, si breuitate & compendio conducibilis disciplina institui-
tur. Hanc vero procedendi seriem concinniore, & aptiorem cæteris & nostri
intellectus lumen aperte demonstrat, & ipsiusmet naturâ, & cõditio efflagitat.
Quæ est recõdita, & abstrusa per comperta, & plana inuestigare. Quod nos dis-
cursibus rem perquirere nuncupamus. Præterea experimur quanto detrimen-
to iam diu afficiamur, quod maiores nostri hanc sapientiæ ianuam haud sum-
ptuosam, alacrem ædificauerint, sed adeo arctam tenebrosamq; vt nullum inge-
nium nisi subtile, & sublime ad illam vsq; penetrare valeat: & tali picturarum
genere conformatam, vt omnes tam horribilium imaginû stupore attonitos
fugent, exterminent, & expellant. Huiusmodi ingressus neminem profecto inui-
tat, sed omnes fere ita abigit horrore, et formidine ingenti percussos, vt Hercu-
lancus vigor accersendus sit, aut Atlantei robur, ne terga vertant ingressuri.
Virtus tam rara quam præclara, tanq; paucis diuinitus concessa, vt pleriq; scho-
lasticorum in ipsis pane dialecticæ incunabulis animo linquatur, & ad id litera-
rum genus regrediantur, quæ nil nisi folia, & flosculos germinat: nempe lingua-
rum peritiam, & rhetoricæ phalerata ornâmentâ. Nec audent ad arcem philo-
sophiæ mirabilem transire vbi rerum naturas ac proprietates cominus contem-
plentur diuinæque, & vtriusq; theologiæ arcana linæco melius intuspiciât, qua-
rum alteram mysticam appellatam ab Mercurio trimegisto, & ab Horo Appolli-
ne originem trahere memoriæ prodiderunt, alteram ab deo mentibus nostris
infusam, qua ipsius vltra mundana cognitio comparatur, exploratissimum est.
Quid aliud vero in re tantenui & exili vt artium materia tam ingens distinctio-
num congeries, tam innumerabilis regularum multiplicitas, tantus tamq; va-
stus opinionum cumulus, vt non quot capita, tot sententiæ, sed tot millia sen-
tentiarum, nisi teneris, & inasuetis iuuenum mentibus spectra horribilia, larvas
metuendas, lemures formidandos, ac deniq; phantasmata formidolosa obicere?
quibus quemadmodum oculi corporei terrentur, ita mentis his præstigijs ex-
cæcantur, & inanibus deliramentis rerunduntur. **Quid** sunt machinationes illæ
quas veris dialecticæ institutis commiscere sophistissimi solent? veluti hoc im-
mensum chaos, quod excogitarunt cumulantes literarum commentitias Rapso-
dias a a. b b. b, insolubilium, ac reflexiuarum laqueos in enodabiles, nisi cen-
tauri, & centimani gyges, veri que cyclopes, & læstrigones, qui maiorem stragē
in mentibus edunt, quam hæc portentosa monstra, quam hæc portentosa monstra, quam hæc
procreasset. **Quæ** vniuersa mala etsi omnes lugeamus nemo hætenus illis tulit
opem, nemo medicinam attulit. Nam licet quidam hoc Oestro perciti, hisque sti-
mulis exagitati ad aliud extremum præcipitentur, nempe vt incompedes hanc
disciplinam & pauca præcepta redigât, nulla argumentorum & disputationum
libella interposita: sed vt tantam sophismatum colluuiem distrahant, ac spar-
gant

gant, stilo scholarum abstinentes vsitato, nullas quæstiones ventilantes, sed ie-
iunas definitiones, exanguesq; diuisiones prodentes. Haud id est tamen scopū
attingere, publica via incedere: sed per diuerticula ad alia descendere. Quod pytha-
gorico symbolo, & choraulicæ arti tantopere refragatur. Sanè quo tramite nus-
quã ad cæcūm, & apicē philosophiæ peruenietur. Nā hæc facultas ad cæteras ob-
tinēdas vnica est, & methodus, & via: cuius natura, & virtus eo sita est, vt media,
modosq; adducat, quibus reliquæ parentur: quas tamē citra argumentorū stimu-
los, & obiectionum arietes haud conquiret. Vnde qui dialecticam sepositis dis-
ceptationibus edisserit, seras extra cardines circunvoluit, & proprio sine frustra-
tur. Siquidem cum tantâ siccitate digesta, nec ad alias peruestigandas valet, nec
ipsa addiscitur. Nulla enim sine exercitatione paratur, præsertim dialectica, qua
non tam in proprio penetrando obiecto (vt pote minimæ entitatis) posita est,
quam in eius excuriendis erotematis: quæ regulas arguendi præmonstrant. Id
circo ille dialecticus apud omnes consumatus habetur, qui extemplo doctè, ac
expedite argumentatur. Ad hæc isthæc facultas non tantum innumera regula-
rum multitudine animum non onerat, sed maxime subleuat, & mucronē nostri
intellectus acutiore, nitidiorēq; reddit: vt ipsa arcana in naturæ magestate ab-
dita seindat intacta, & facili momento profecer, vtq; Metaphysicæ subtilitates
ac Theologiæ penetralia referet. Nam dum scicitamur, ac responsa præbemus,
intellectus acuitur, dumq; obiectiones non modo specie apparentes, sed non-
nunquam vrgentes infringere, ac dissoluere conatur: læuigatur, ac detergitur.
Ita, vt argumenta sint cotes, & aqua, arugo quæ intellectus expellitur. Vt tersus,
ac micans, & tam acutus emergat, vt pilum prætenuem capitis incertum partes
medium dissecet. Scilicet vt in exilibus, ac simplicissimis quidditatibus quingētas
rationes formales absē inuicem differentes dialecticus adinueniat. Haud pore-
rat tam exiguas atomos oculis minus quam lineæis, aquilinisve cernere. Vnde
summpere necessum est, plurimis disceptationibus dummodo graubus hæc fa-
cultas tradatur. Quas dum extricat, mentis acumen promptius redatur. Quod
etiam ad easdem præceptiones menti affigendas impendio conducit. Vt pote
quas sine exercitatione vix memoria quantumuis laboret, tam immenso dilatā-
tur numero, vnquam apprehendet. Itaq; opus est hæc sapientiæ ianua, & lata, &
spaciola simul & id genus lapidibus cõstructa sit, qui acuant, & instigent ingre-
dientes, cum ad aliarum facultatum veritates dignoscendas omnis intellectus
humanus in se consideratione excussus sit hebes, & omnis humana perspicuitas
lippientibus oculis consimilis. Vnde responsionibus & obiectionibus exacua-
tur, oportet. Sed quemadmodū, cum cotes non plana, vel grauis est tonforis ma-
nus cultelli æs extenuatur, atq; comminuitur: vel ipsa acies retunditur: sic quod-
uis ingenium hebetatur, cum artes addiscendæ absq; splendore, & claritate rubi-
ginose traduntur: vel redundantia argumenta præsertim sophistica accumulā-
tur. Tanta enim caliginis densitate omnis mētis lux obnubilatur, ac obtenebre-
scit. Tam dextram vero habere dexteram ad acendas initiantium philosopho-
rum mentes, vt poliantur, scabanturq; neminem latet quam arduum sit, atq;
difficilimum. Quare homines multiuga eruditione præditi, nusquam lassī de-
stiterunt hanc facultarem omni arte disponere melius, & perpolire: totis viri-
bus conantes ipsam perfectam literam studiosis exhibere, atq; præstare. Quam
ob rem nemo nos merito temeritatis arguet si eodem animo, quo maiores no-
stri eandem molam rursus agitemus nostra manu ipsam læuigantes, si forsitan ne-
riculum facientes eam perfectam & aptam educere valeamus. Nam neminem
hætenu

hactenus illi suos numeros reddidisse: ipsum cunctorum tedium addicentium manifestissime ostendit. Philosophi igitur instructi consilio primo Metaphysicæ tradito, nempe ut non modo vere dictis, recteque factis præcederent se se quisque, iuuet: sed circumspecte aduertat, quibus nam in rebus illi cæcutientes prolapsi: ut eorum errores deprecetur, atque effugiat: attente circumspeximus ubi nam huic ius artis priores defecerint, ut id nostro in opere corrigamus. Et ecce subito mille crepidines, mille saxa, in quibus illi impingentes non leui sui, & nostro detrimento allucinati sunt. Nam nostra errata atque defectus ita propatula sunt, ut non illico appareant modo: sed, & discretis, ac scommatis irrideantur. Ut sæpe diligenti animo expenderim, cur viri adeo eruditi, ita prouidi, & cauti in rebus tam perspicuis cespitent. Et id solum causæ inueni. Nullum ante eorum annos aulum ex sententia stili scribere: & qua expeditet methodo chartis scripta sua illinere: ne se sophistarum vulgo irridendum obijceret, maluisseque ipsorum libidini assentiri, quam suam vel facultatem propugnare, vel doctrinam tanta sordium colluione defecare, atque expurgare: quantam illi adaugent: & ipsi (ut par erat) non exaugent. Nam nostri excessus, ita limites omnes excedunt, ut qui etiam illis infestamur, apprime nouerimus: & nunc nostras nugas irridemus: nunc dialecticos inconfertissimis sententiis irretitos, & pungentissimis præpeditos sophismatum vepretis collacrimemur. Et quis præceptorum, & inter legendum, cum discipulis dictata tribuit, non cachino suscipit tot literarum portenta, quæ ob nostram solum cogitationem terminorum suppositionem inuertunt, resolutionemque perturbant. Et horum signorum uterque, alter, neuter variam multiplicemque acceptionem maximo risu non diffudit. Et quis ut intellectu hæc assequatur, non eget, illa penitus effingat, et comminiscatur: adeo nullo vero fundamento: sed nostra astimatione veluti illi pensiles horti Semiramidis in aere pendunt, & circumfusis librantur prorsus invento (quod ille ait) ut poetarum signantis magis affinia, quam nostræ Dialecticæ consentanea videantur. Quid de alijs dicam plurimis veritati tam aperre reclamantibus, & claritati tan topere inimicis: ut nemo eorum qui hoc tempore stilo indulgent, non ingenue fateatur, male se similia non scribere, quam illa describere: & eo animo ea literis mandare, ut stolidis faciatis. Quare quo scopum attingam, firmo animo constitui semel hunc rapidum interciderem, sistereque, torrentem, & stultis ac puerilibus sophistis displicere, uti prudentibus morem geram, qui sic edoceri ingenuas artes exoptant: ut earum, & fulgor, & lumen splendescat: & pulchritudinis mirifica species detegatur. Quæ quam nouercali odio res com mentitias, atque fictitias execrentur, atque aduersentur: satis evidens est, ex quo vnicum instrumentum sunt omnis perquirendæ veritatis. Ni persuasum habeamus veritatem indagari sine falsitate non posse, aut lucem nisi in tenebris conspici. At qui cum etiam statuerim solummodo eius propriam, genui namque materiam pertractare, succindens, quæ vel apparentet hucusque, aut inapparenter intromissa, vique intrusa sunt. Et credo non incompta apparitura, quamquam alienis & vestibus, & plumis ut cornicula illa Aesopica, non induatur. Ipsa enim sola dialectica sincera, defæcata, tersa & auro pustulato purior, vim, vires, & virtutem habet, operationes intellectus tum ut modetur, atque gubernet: tum ut perpoliat, atque purificet. Primum quod euellendū se se obtulit, mentalium conceptionum tractatus est in primo volumine in tempestiue digestus. Materies ex occultissimis, atque abditissimis philosophiæ arcanis accersita. Cum indeceat ea in ipso exordio inculcare, quæ ad coronidem reuocanda

canda erant. Et quod non introitus, sed exitus cognitu difficilimus etiā his, qui in literis plures fecerunt progressus, aditu demum metuendus, & omnibus formidabilis. Et eadem methodo vniuersas quæstiones huic rei pendulas subterfugimus. Nempe an in mente vltimata æquiuocatio inueniatur? ibidemue actus dentur syncategorematici? utrum vno, eodemque conceptu & obliquus & rectus casus percipiatur? sit ne mentalis propositio simplex, an composita qualitas, cum alijs innumeris perceptu difficillimis; nimium confusis, & parum etiam si intellexeris conducibilibus. Quæ præcor dialecticæ parte ex tam profunda tamque abstrusa doctrina primo volumine iam exacto percipit fructum dialecticus, quid emolumentum afferat: nisi alas premere ac frangere: & sua caligine quemuis hebetare. Quis tyro nouellusque non pauebit? si quod magni nominis philosophi in de Anima constituti, aut summi Theologi in primo sententiarum vix attingunt, conceptuum scilicet productionem, intellectualiumque consistentiam specierum, sibi in ipso lumine ingressuro proponatur, & intelligere discipuli cogatur, quod ipsi pueriore etiam ætate magistri iam effecti vix agnoscunt. Tertium fuit, quod ad subleuandum oneris molestiam & laboris discrimen obseruari non modo non sectari opinionem (quæ proprias errores appellentur) quarum non modicus est numerus, sed ne refutarem quidem: Quoniam idem labor nostris dialecticos infestabat in impugnandis quam sectandis. Præcipue quod ut sententiæ cui obuiam eas, oportet enoderetur, & fundamenta quibus innititur, apperias, cuncta demum innotescant. Vnde nullas tenebras effugit, qui hæc non sequitur errata, si obstitit illis oblectatus. Quarto delibero illum exponibilem labyrinthum his verbis incipit & desinit, construitur, funditus subcidere. Ut pote qui quantumlibet enucleatus nusquam inuenibus pateat. Nam quis summularum nunquam in summulis naturam generationis & corruptionis intelligentia consecutus est? quam donec ad libros de Physica auscultatione perueniat, nemo cognosceret quantumuis laboris insumat. Quid de instantium & momentorum Oceano, doctrina sancte per quam tenebricosa, et hæc in artibus nullius prorsus momenti, nisi per præruptas præcipitesque, rupes dialecticos iter facientes deducere. Eisdem etiam de causis sermonem dedisset, conticui: qui nihil eruditionis summularum nunquam contulit studiosis. Verum enimvero quantum cura atque studij in alienis & peregrinis ablegandis adhibuit: tantum laboris & operis imposui in explicandis, ac enodandis latissime quæ artis peculiariter erant: non modo leges & præceptiones stabilis, quæ obseruentur: sed plura obijciens argumenta, quibus veritas dignoscatur, & intellectus acies minus obtusa redderetur. Quare institutum nostrum est, sic hanc disciplinam proferre ut omnibus & vni et fruge, omni illa quasi malorum lerna expurgata, & natua luce & splendore induta futura sit. Faxit deus, ut tam integro animo is labor accipiat, quam sincerum nostrum desiderium fuit. Et moueat præfractos & obfirmatos sensus in suis erroribus: ut aliquando extra siluestres & montosas vias progredi delectentur, & per Topiaria & plana floribus variegata nostræ dialecticæ incedant.

IACOBI DONII VELI-
SII ELEGIDION IN AV-
toris encomium.

CADMVS Agenorides Dircaea per oppida fertur,
Cum fugeret patrias exsul, inopsq; minas,
Inuenisse prius varijs elementa figuris,
Non notisq; rudes erudisse notis:
Anguis humi sternens sinuosa volumine terga
Herculeas potuit, qui decuisse manus,
Extraxit dentes, ac levis credidit aruis
Palladis admonitu, consilioq; Dcum.
Inde fidem maius, paulatim increstere ferrum,
Est tela, & clypeos, & videt arma virum.
Ac subito moritura cohors collisa duello,
Ipsa suis telis dilaniata cadit.
Fœdera sed pacis, de tot modo fratribus ortis,
Quinq; superstitibus serua Minerva aedit.
Edocuit Cadmus musarum arcana: serino
Qui vetuit, prisca de gere more viros:
At sectatorum magno conatminetur ma
Pro placitis certant nocte, dieq; suis.
Hinc odia, & fratres inter discordia præceps,
Hinc secta, hinc varijs dogmata secta modis
Has tu pacasti furias, & iurgia Thoma,
Hæc tu Palladia disijcis arte mala.
Ergotuum vigeat decus immortalis per orbem,
Nec taceant nomen sacula longa tuum.
Te sine Cimmericas tenebras Dialectica prorsus
Feret, & immensum tempus in omne Chabris.

SVMMLÆ REVERENDI PA-
tris Thomæ de Mercado ordinis predicatorum, ar-
tium ac sacræ Theologiæ professoris
feliciter incipiunt.

PROLOGVS.

IALECTICA est ars artium
& scientia scien-
tiarū: omnibus
disciplinis, & scientijs acqui-
rendis apta media submini-
strans: vt pote quæ diffinitio-
nem, diuisionem & argumē-
tationē docet: quibus in vni-
uersum scientiæ cōparantur.
Propter quod prima omnium
iure iam diu apud quosq; do-
ctos habita est. Sed terminus
est à quo aptius ipsa principium
capelsit.

Lectio prima.

DE literis dialecticis præcepta traditu
ro id primo mihi oppido quam maxime
studendum fuit, quibus hanc formam, & metho-
do celerius, ac vtilius in artem hanc tirones
inducere. Ennuero magna vtilitas sita est
(quod omnes vbique gentium sapientissimè
atque scitissimè iudicarunt) vt negotium quod
libet prosperè cedat, si principium ritè iuma-
tur. Et eo pacto aggredientibus philosophiã
perpetuò iudicauit per prosperè futurum si
rude foret atque de forme (vt ita dixerim)
eorum principium, vt ex ipsa principij deficiē-
tia futuræ sufficientiæ, et maximè incremen-
ti, (si ego non fallor) & certissima spes, &
quædam iam radix origoq; haberetur. Et

credo, me non falli, ad eò multo rerum vsu,
& diutina experientia temporum, quibus in
cessanter totius philosophiæ institutoris offi-
cium exercui, & solerti satishuius artis, et no-
stri ingenij naturæ consideratione id compe-
ri. Primo animaduerto hanc logicã præfer-
tim paruum (quam summas neuterici ap-
pellant) non esse capti admodum facilem,
quoniam forsam non nihilum difficilem, tum re-
gularium & diuisionum multitudinem, quum ea-
rumdem (vt liberè loquar) in certitudine: vt
pote quarum pleræque communi modo con-
cipiendi, atque loquendi dum taxat innitun-
tur: qui non potest non esse anceps, & quan-
doque varius: ac proinde titubare illas non
nunquam, ac veluti ruinam minari. Qui ve-
ro itabiles ac firmes eas redere, ipsarum na-
tura reclamante conantur (& conantur inde
falsè plurimè) necesse est, in disciplinam con-
densas tenebras inducant: in numeris distin-
ctionibus, inutilibus ac lapsantibus vt èdo, plu-
rimas exceptiones admittendo, cum intra
propriis artis cancellos tot regulæ, ac distin-
ctiones tradita sint vt conduceret plurimum
in minorem numerum (si fieri posset) redige-
rentur, & argumentis in regulas efficacibus
obiectis, solutiones aggregando vix argumē-
ta soluentes. Quæ omnia mea sententia ni-
mium obsunt, debilem iuuenum intellectum
sua subtilitate ne dicam obscuritate obnubi-
lando: nõ profunt. Simile principium magna
doctrinarum copia refertum, foliaceum atq;
ampulosum, quod vel sola specie terret, no-
stri temporis hominibus per placet, cum mul-
to cōmodius rei dialecticæ cõiuleret, qui ex
ingenti regularum, ac diuisionum acerbo par-
tem non modicam præcinderet. Nam etiã
si maiorem succideret, nullam forsã necessa-
riã auferret. Et que supersent vtilis, eate-
nus exponeret, atque tueretur, vt rei natura
fert, & necessitas exposulat. Hanc docendi
methodum, cum sit perinde venusta, ac eru-
dita,

ditā, voco ego *dispositiōem*, adeo iam turgentē elatoque docendi sūlo omnes affluuimus. Præterea huius artis præcepta sunt valde vniuersalia, ad vniuersas scientias comparandas maxime conducētia. Quæ & in naturæ secretis rimandis, & in methaphisicalibus abstractiōibus dilucidandis, nec non & ad sacræ theologiæ arcana scrutanda magnopere iuuant. Et vt tironibus cōstet, quæ sita eis præceptis cognitæ facultas acquiratur, & proprijs cernant obtutibus quantum ad omnia proficiunt, ceterarum disciplinarum materias scriptores hic asciscunt: vbi summulæ regulas exemplificent, ac steruant, & sæpius eandem quantumcumque graues, arcanasq; obiter trahant. Quæ sicuti extra huius artis limites commorantur ita erant silentio contegēda, vt iuuenes illas nec ollacerent quidē. In libro primo vētilant, an Deus sit terminus increatus? & nunquid ens conceptum deat communem Deo & creaturis, sit nē Christus nobiscum vniuoce homo? Quæstiones ex abditissimis theologiæ locis intempesiue satis eruta. Ex Methaphisica has & similes mille dicunt, nempe diuisio entis in decē prædicamenta qualis sit, & in sensibus exterioribus si notitia formetur, dentur in rerum natura intentionales species, & in quo genere ad efficiendas noticias cōcurrant, propterea quod Augustinus dicat ex obiecto & potentia pari notitiam. Quinimo libros de anima integros aptud veteres philosophos difficillimos habitos hic cōmentantur: dum de omni conceptu mentis atq; noticia disputant. Que tamen omnia ego cum formidine nō miror. Nam meo videti simile principium tāta quæstionum varietate expletum non eruditione cōstet, sed maximo rationum pondere mentem nihilominus onerat, ac insingit, & cōdemia nimis ventaris luce sippientes oculos vel dignegat, vel omnino exæcat. Et ideo eam perpetuo sententiā dixi huius artis exordium: haud eius dignitati, & potestati responderet, sed ingratiētium facultati & ingenio mori gereret, heq; inutilum formemus, vt nihil falsi traderetur, & multa vera slierētur alio loco & proprio & aptiori propalanda, vt in præsentium re & opere præstare omnē conatum Domino iuuante nauabo. Nostratia enim fuisse prosequar, aliena & peregrina rescindā. Quāquam certo scio, etiamsi in materijs proprijs exponendis spatiemur, pluriquam Atticos dialecticos non summula

rū cōmentatores, sed summatores, vidēdos adeo multo plura haclenus in summulis extranea agitatur, quā propria. Et hinc respēctio nē sibi sumāt, ne eandē repetere lape cogamur, qui in subsequētib; qua fierint, cur materias nonnullas subtiles (quæ inter viros doctos magnis vltro citroq; rationibus hic discutuntur) omittamus, vel diuisiones consuetas aliquando, vel sileamus, vel aliquot mēbris priuemus, vel demū multa prætereamus: quæ scite, & decore dici viderētur. Querimus enim nō vbi doctrinā inseri possit, sed vbi nā traditam, & expositores facilius enutelet, & auditores claris intelligant.

¶ Omne opus quod de equalibet philosophiæ haclenus homines instituerunt in duas partes experiētia & Cicerone teste sublecarunt, in præmissi. Lateque tractatū. Nā necessē est priusquā materiā assūptā aggrediaris & tui, & instituti operis rationē reddas: quo auditores quāsi preparās, beneuolos, atq; eos atq; dociles facias. Quod quisq; assequitur dū in operis vltimo disciplina vtilitate dignitate, matētiā & ordinē procedēdi, breuissimē expandit: quod nos breui sermone, tribus videlicet propositionibus, in textu prosequuti sumus. Nā illa orō quæ lib. i. phil. text. i. sentit cōmentator in principio illico operis disserda: nō adeo cuncta requisita sunt, vt plura modo preterire inmane iudicaret. Sed nostrarū triū propositionum prima est, quod dialectica est ars artium & scientia scientiarū, quia in diffinitionis, diuisionis, & argumentationis natura exponēda occupata est. Quæ obiectū dialecticæ docet, & docēdo dociles auditores cōstituit. Obiectū enim cuiuslibet artis est id, circa quod ars versatur, vt Grammaticæ obiectū est recta loquutio, docet enim quonā pacto homines recte & loquantur, & scribāt, Rethoricæ vero ornata & elegas, vt pote in qua ediferēda per omnes suas partes intēta est. Igitur quemadmodū grammaticæ obiectū est cōgrua oratio, & rethoricæ facundia ita Dialecticæ est argumentatio, diffinitio, & diuisio, quia horū omnium exactā notitiā nobis tradit. In prima parte prædicabilibus scilicet & predicamentis docet diffinire, & diuidere: in secūda omnem arguēdi modū fufissimē per sex decē libros exponit. Sed interrogas quidnā sit diffinitio, diuisio, & argumentatio. Nō est opus tā cito, donec ad secundum librum perueniatur exactius ista cognoscere, quā grammatici vulgariter cognos-

cognoscunt: dū de suis regulis altercat: si argumentum est ratio, quæ ad aliquid probandū adducitur, Diuisio est quædā rei verbis partitio, vt figura nominū duplex alia primitiue alia derivatiue speciei, & illa Ciceronis causarū generis, in turpe, honestū, deliberatiuū iudicialē, Diffinitio est oratio rei naturā exponēs, vt homo est animal rationale. His autē suppositis facile est propositionē efficaciter probare, nepe & artē artium, & scientiā scientiarū esse quoniā hæc tria docet. quod proinde priori loco statuendum est, primo quia cū ista discatur valde sit requisitum, & nulla scientia præter dialecticā eā doctrinā exhibeat quod pæpēdenti singulari euidenter patebit, fit vt hæc dialectica necessario edilerat, & cōfirmatur quia inter omnes sola Dialectica omnium modus nuncupatur, modus autē acquirēdi scientias est diffinitio, diuisio, & argumentatio. siquidē in omni philosophiæ parte aut declaratur res obscura & implexa & hoc fit diffinitione, aut ampla in suas partes secatur, & hoc fit diuisione, aut probatur ambiguū, & id absoluitur argumentatione. Igitur de his quæ sunt media ea scientia merito existimāda est disputare, quæ disciplinarum omnium modus, & mediū omnium sententia existit & appellatur. Vnde philosophus in methaphisica scientiā cōmunem eā appellat, ob id quod cūctis disciplinis generale, est, huius facultatis vsum in sui acquisitionē exigere, ipsiusq; regulis & cōstitutionibus in se ipsis cōstare atque procedere. Qua in re quantū sit Dialectica viris sapientibus habenda patentissimē, cōstat cū earum nobis rerū notitiā tradat, sine quibus, nec philosophiæ, nec sapiētiae doctrinā cognoscere queit, qua nihil sublimius nihil diuinius in rebus humanis inuenimus. Et nō tantū adnomen & re scilicet vt scientia cōmunis & modus sit ex proprio obiecto sibi vendicat, verum etiā vt quā optimo iure ars artium, & scientia scientiarū iā diu apud omnes habeatur obtinuit, siquidē regulas & documēta præbet quibus recto tramite & philosophiā ad eam, vt eā nobis facilius & citius cōparemus. Quid enim illius & singulari eius partium princeps intēctio est, quā quod rerum omnium præstantissimū est, verum à falso discernere, & quid vnū quodque sit diffinire, & vtrumq; disputatō cōvincere, aut si lateat detegere: vel si alijs cōmuni bus vocibus rem eādem explicare fas est, rerum naturas & causas cognoscere, multum nem comprehendere, & proprietates callere

quod sine huius artis institutis nemo vnquam assequetur, nec nisi millies deficiendo sequetur. Necessē est enim veritatis appetitor (quā vniuersi naturaliter, & vehementer appetimus) simul & solertissimus inquisitor (quod per paucos contingit) veri inquisitionē, atq; indagatiōē, veritatis in quā viā p̄doceatur, ne in ipso progressu labari, aut ab errare contingat. Veri autē inquisitio est argumentatio vt Aristotiles sentit, quā dialectica exactissime docet vnā & diffiniendi formā atq; diuidendi. Quā ratione eā nomenclaturam, atq; titulū licet illustrissimū atq; sublimem circumspectē huic arti antiqui accommodarunt.

IN O P O S I T V M horū sunt nonnullæ obiectiones primo ars & scientia distinguuntur ab Aristot. 6. Ethic. ergo falso dialectica & ars asseritur & scientia. Respondetur duplicē esse artem mechanicā sane & liberalē. diffinitio est adeo celebris, vt ruralibus hominibus inotescat, & ideo quo nā modo hæc mēbra differant, hic insinuare nec opus est, nec locus quidē. Sed dicimus artem liberalem ab scientia minime, sed mechanicā, & seruilem, differre ac proinde logicā quæ ars liberalis est, scientiā simul optime posse esse.

SECVNDO vnus disciplinæ (quod omnes ingenue fatentur) vnicū debet, esse obiectū: male ergo nos tria huic arti assignamus. diffinitionē diuisionē, & argumentationē. respō. vnicum esse pariter in dialectica, sicut in ceteris obiectū, quod hæc omnia complectitur, nempe modus sciēdi, sed vt clarius loquēmur tribus illis nominibus vsusumus. exēplum est appositū in rhetorica, quæ de exordio, narratione, diuisione, cū reliquis tractat, cuius integrū obiectū non quintuplex, sed cōpta, ac elegas oratio est, ad quam conficiendam omnes illæ partes concurunt.

SECVNDA propositio textus est. Dialectica est prima omnium scientiarū acquisitione, Quæ necessario ex præcedenti inferri videtur: nā si media tradit, quibus scientiæ cōparantur, par est, vt ipsa prius habeatur, mediū enim antecedit finem. Præterea vnā quamq; artē adiscenti, necessariū est, prius terminos proprios artis, & instrumentorū agnoscere terminos autē quibus omnes scientiæ vtuntur & cōstant dialectica exponit, vt postmodum videbimus, igitur necessario est prima habēda, sic Aristot. putat absurdū & modum sciēdi. i. dialecticā, & scientiam. i. aliquā ceterarum disciplinarum, quis nitatur simul adiscere, cum huic si recte procedimus, &

opera, & studiū prius impēdenda sint. Quam quā & is potest, eiusdē scientiæ esse legitimus sensus, quod licet, diuersis scientijs si tēpus & ingenū suppetit vna quis studere, possit: (vt frequēter in scholis cōperimus) id, si logicam, ignores, minime facias, niuelis, oleū & operam perdere, in tātum dialecticalia in stituta ad cæteras cōparādas necessario, præ exiguntur, fatēor, fuisse olim inter graues, ac sapientes philosphos multum fatishac rem controuerſam, à qua (videlicet) arte principū sumēdū foret, eis qui vniuersam philosophiā per lustrare voluissent: sed cum natura, & ratio postulare, vt à Dialectica exordiū caperetur breui tēpore disceptatio diluta est consentientibus omnibus, vt ab ea omnes in choarent, qui recto, ac strato calle in suo studio procedere desiderant.

¶ I N contrarium nihilominus argumētum sese statim offert, Rhetoricē, & Poēsis cum Grammatica plerumq; ante logicam addiscuntur. Resp. Dialecticam esse primā omnium scientiarū: præfatas vero artes haud esse proprie scientias. libra enim qua trutinamur, analogica ars sit scientia hæc est. si diffinitione, & diuisione procedat, & efficacibus, & infallibilibus argumentis sua instituta contineat. Modo si rhetoricā, & poēsim mētis balance ppēderis inuenies, per diffinitiones, & diuisiones non admodum exactas, & absolutas procedere, rationes autem tantū probabiles, nō penitus efficaces adducere, solere. Itaq; habent aliquam partē scientiæ, non omnē. ideo, vt nostra propositio vera sit sanē dialecticā esse, primam omnīū scientiarum non opus est his artibus prius acquiratur, cum hæ scientiæ saltē perfectæ nō sint. Et vt cernas, quāto iure dialectica omnes scientias antecitura est: hæc adhuc artes quoniā aliquid scientiæ sortantur, etiā si quis eas prius auiculat, nō calebit, donec dialecticalibus literis imbuatur, quod ipsimet rhetorū principes ingenue fatētur, Cicero sanē, ac Quintilianus.

¶ S E C V N D O graues doctores maxime nostrates, Hilarius, Remig. Grego. Bernard. & similes ex sapientiæ fonte etiam humanæ, vsq; ad satietatē sine dialectica bibisse, videntur, & innumeros codices disciplinis, & artibus refertos in lucē edidisse, in quibus nōnnumquā logicā exesam sibi testantur, tantū abesse vt eius studio sacre vite, vel frustulum dedicassent. Non ergo est omnīū prima. Rēpon. quot, quot nostratū sapientia, & scientia claruerunt ante sapientiā cōparatā iuuenes, &

manus, & animū logicæ tradidisse, quod ipsorum lucubrations aperte demonstrant, logicalia instituta vbiq; redolētes. Artes enim liberales olim virgines etiā illustres discēbāt, nedum viri. Et de hæroibos nostris ecclesiā id vel in primis in eorū solenijs decētat. Vnde Hieronimus in apologia contra Rufinū. q. 97. testatur, se septē modos cōclusionū dialectica elementa docuisse, & super Ezechiel breuiter exponit quantū hæc facultas Christianæ religioni proſit, vere (inquit) quidquid in seculo dogmatū peruersorū est, quidquid ad terrenā scientiā pertinet, & reputatur esse robustū, hoc dialectica arte subuertitur, & instar incēdij in cineres, fauillaq; disoluitur, vt putetur nihil, quod putabatur robustissimū, & Augustin. con. bres. 2. l. non curo (ait) utrū dialectica disputadi disciplina vocetur, curo tamen, quantū valeo, nosse, ac posse, discipulare, hoc est, veritatē à falsitate loquendo discernere: quia hoc nisi curauero, perniciosissimē errabo, & inferius, hanc artē (quam dialecticā vocant) nunquā doctrina christiana reformidat, sicut eā in stoicis nō formidauit Apostolus, quos secū cōferre, volentes nō respuit Vnde nunquā dialecticā sancti contemserunt, quā summis laudibus ad sidera vsque Augustin. effert. Sed eius apud plerosque prauū vsū cū Salomōnē detestantur, dicente, qui sophistice loquitur, odibilis est Deo, quē nos pariter (vt par est) abominamur. nā cauillōse ad decipiendū arguere magnū vitij est at paralogismos nosse nō ad vsū, sed ad ipsū & in nos & in alios euitādum vtilissimū est. sicut periti medētis est, & herbas salubres vt ægroto applicet, & mortiferas, vt caueat dignoscere,

T E R T I A propositio a termino incipiendū est que si nō tam euidens, ac præcedētes apparet profecto est verosimilima. Enimvero ea huius artis incitio est, vt naturam argumēti, & qualitates homines agnoscat. Argumētum autē primo constat ex propositionibus integris, atq; perfectis, mox vna quæq; propositionū ex simplicibus dictionibus, simplicē dictionem appello terminū. Igitur rectus ordo postulat de minoribus partibus sermo nē faciat, qui argumenti naturā exponit. nā termini in compositione rationis materialij instar partij in structura domus se habent. quā qui cōstruit primo rudēribus, ac legemētis aggregatis minores partes, & deinceps maiores parietes, sane atq; tecta erigit. Ita qui ad notitiā totius argumenti peruenire,

cupit,

cupit, oportet, minimas primo, & deinde suo gradu maiores partes cognoscat, vt partibus cognitis facile totū dignoscatur. Est & alia huius propositionis ratio quod vt Arist. in. 1. phisi. docet, à facilioribus & notioribus nobis in vnaquaq; disciplina inchoādū est vt. s. principium, quoad fieri possit semper tam facile sit ac lucidum, quod vt discipulis clarescat non multum negotium instruenti, & instrūdis sua obcuritate facescat. Terminus autē, seu quod idē pollet dictio simplex pene grāmaticis denuo venientibus nota est. Nā quid nomen quid verbum, dictiones nimirum simplices iam audierunt. Vnde optima ratione, & via inchoātibus modo dialecticam terminorū sermonem apponemus, sane vt, dum de dictionibus illis sermonem teximus, res quidem eis antea vt cumq; cognita, continuare priora sese sibi videātur, sicq; dum vetera putant verfare ad noua sensum traducemus. Magna meo arbitratu principij & facilitas, & sua uitas, maxime principij summularū hactenus non modo difficilis, sed quod ego semper dolebam inaccessibilis. que cōmoda penitus amittebamus, & opposita in cōueniētia incurrebantur, si aliorum principium faceremus. Mos est, vsq; inuiolabilis huius artis interpretū in prima illico lectione iuuenes quos instituentos suscipiunt modum arguēdi peripatim non ex cathedra docere, licet argumenti naturam ad secundum vsq; librum disferendam reponant. Institutum tanta necessitate & ratione introducū quam consuetudine postmodū & obseruatiā firmatū. Necesse est, n. protinus, vel balbutienter dialectici argumententur, & disceptent, vt doctrinam melius percipiant, & ingenū ad altiora capiēda acuant, perprobantq;. Igitur ne huius instituti transgressores esse videamur, cuius cultores nos esse, profitemur, a duertēdū est, eā orationem esse argumentum in qua altera duarū dictionū igitur, vel ergo, reperia fuerit, vt leo est animal, ergo est sensibile. quæ constat necessario ex tribus partibus. s. ex antecedenti, & consequenti, & nota illationis. Antecedens est quod ad probandum assumus & cognoscitur situ quia illationem præcedit. vt in exemplo leo est animal. consequens est quod inferitur ex antecedenti, & sequitur illationem: vt illa leo est sensibilis. Illatio sunt ipse dictiones, Quibus velut ex antecedenti cōsequens deducitur, aut ambo cōiunguntur, utrumq; enim facit. Ans autē est plerumq; sit cōpositum nōnumquā est simplex,

nempe quando vnicā orationem in se habet vt in exemplo inducto. Quæ sola tūc dicitur antecedens nimirū quæ sola copulam, antecedit, Cōpositum est si duas orationes in duarū habeat, vt homo est viuens & Petrus. est homo, ergo Petrus est viuens. tūc ambæ simul integrant antecedens, sed prima cōpositum appellatur maior: secūda verbū minor: argumentum vt fas erat exposito, modus illud proponendi, & respondendi viua voce, & traditione scholis tenetur, ne impē vt contra diffinitionē, aut diuisionem, vel regulā textus, cōmentū obiectū sibi fidelitē nulla dictione mutata propugnator quietē referat, vt in terim illud mente secū tacitē et silētē perpedat, & cum argumentante verbis cōueniat, ratio autem simul integre pronūciata, sic frustatiū repetatur vt singulis partibus sigillatim respondeat, nā singulæ habent & vires, & pondus in argumento. prima igitur maior. s. si antecedens fuerit hypotheticum. i. cōpositum resumpta, si iudicio respondentis est vera conceditur, sin falsā negatur, si dubia distinguitur, si impertinens illationi fuerit, vifā, transeat. si infecta est illuc responsio silit, inter est enim proponētis, eā probare. Itidem si distinguitur plerumq; respondentis officij cessat, at vero admilla è velligio ad minorē tranſitū, eadem methodo expediendā, si autē ad consequentiā perueneris, si bona est cōcedito, si mala negato, sed dubiā ne distinguas. nā si aliquatenus illatio titubat ex aliqua amphibologia, vel æquiuocatione illata propositiois eius infirmitas oritur, quam proinde sub hoc nomine consequens, centent distinguendā, & in vno sensu illatio admittitur, in alio exploditur. Quādo vero per modū cōsecutionis argumentū inducitur, vt sequitur, dialecticam non esse scientiā, cōsequens est falsum, ergo & antecedens. prima vocatur se quella, secūda minor, & consequens reliquā.

Caput primum.

T E X T V S.

TERMINVS EST
signum propositionis catheticæ constitutum, vt Socrates. Et est duplex vocalis. s. & scriptus. Terminus vo-

B 3 calis,

calus est vox significatiua ad placitū, ex qua simplex cōfici tur propositio. Scriptus simi li forma est scriptura signifi catiua ad placitū, ex qua sim plex conficitur propositio. Signū vero est, quod potētia cognoscitiuæ aliquid à se re præsentat, vt imago. Quod bifarie cōtingit. s. naturale & ad placitum. Signū ad placitū est quod ex institutione re præsentat, vt hæc vox Plato. Naturale autē est, quod ex natura sua re præsentat, vt ge mitus infirmi.

Lectio prima.

TERMINVS qui & dictio simplex, vt in prologo innuebamus, primo nobis dia lectica aggredietibus cognoscendus est, vt po te logicalis architecturæ primū fundamētū, sed terminus vt ex ad hęc cognoscatur, quod nunc omni studio querimus, nō est opus, ea omnia trademus, quæ in se ipse habet, nam multa habet quæ scopū nostrū neutiquā respiciunt primo est vox quædā, & sonus homi nis ore, & humanis instrumētis prolatus. At quid sit vox, quidq; sonus, nemo iam non vi det, quā nostra scire in præsentiarum mini me reserat. Erat quidē hæc vetus, ac perpe tua quæstio inter nobilissimos philosophorū olim agitata, esset ne vox corpus, an in corpo rea, sed abiq; cōtrouersia iam inter nos con stat, & quid sit vox, & quid sit, nos hic discu tere, nō debemus, sed eū sermonē philosophis deferre, qui res naturales atēte scrutantur terminus autē ea sola ratione logicæ cōside ratione clauditur, quod orationes, & omni no argumēta primō cōponit. At cōponit in quantū significat, significatio est ergo quā in terminis nos considerare vel solā debemus: nec propterea Petrus Hispanus merito re prehendus est, quod huius rationis non

ignarus à sono exorsus est, etenim id obma iorē doctrinæ copiā effecisse, videtur: quātū nos nō adeo vberē in præsentī cōcupiscimus Præterea sillabarū numerū, quātitatē, & ac cētū, quæ ad carmina cōficiēda iure proprio poētæ sibi vēdicāt, nō decet certē, vt nos, & si naturā termini exactissimē velimus, agno scere, hic vllatenus perperdamus. Igitur ab eo expositio tx. & diffinitionis aptissime inci plet quod voces, terminos cōstituit cū deter minis capitulum, habeatur hoc autem est significatio.

DE SIGNIFICATIONE autē tra ctare, per inde est, ac de signo agere. Signum autē est, quod potētia cognoscitiuæ aliquid re præsentat, vt effigies re præsentat impera torē, & imago herōē, & li lapis lapidem, & li homo hominē. His enim visis, vel auditis sig nis res importatæ se nostræ memoriæ offer rūt. Potētia cognoscitiua appellatur sensus interior, vel exterior, nō solū hominum sed etiā rationis expertū, quibus vt experientia cōperimus, plura signa subferuūt, quæ vt à natura illis data sūt, ita naturali instinctu cog noscūtur, vox enim lupi erret oues, & fugā arripere facit, quo sibi tēpestiue periculo ca ueāt, & nō tātū sensus potētia cognoscitiua est, sed præcipuē intellectus qui maximē, & facilius, & naturalius per signa signata perci pit, & ad ea quæ absunt se se sua virtute extē dit. His potētis omnibus signa re præsentāt. uerū nō est sat, vt res quæpiā signū habeatur quid re præsentet (omnes enim aliquid se. s. vel aliud re præsentāt) simi quid à se distinctū, qua de causa diffinitioni adiectū est, aliquid aliud à se re præsentat nā dupliciter re præ sentare cōtingit: obiectiue, & instrumentaliter omnis res alicui sensui præsens ei se obiecti uē re præsentat, vt ex cōmuni modo loquen di educitur. Dicimus enim præteritū me illi, & eū imperio coegerūt, vt sese iudici tali die præsentet, quod est vadimonii indicere, vn de re præsentare obiectiue est, obiectiū esse a liu alicuius potētia cognoscitiuæ. Re præsen tare autē instrumentaliter est (vt dicit Augu stinus in lib. de doctrina Christiana) cum res præter sui cognitionē ducit apprehēdentē in cognitionē alterius, scilicet, potētia velue manu ducēs, quod haud omnia obiecta ha bēt, nā si video parietē, nihil aliud q; parietē nosco. At obiecta obtutibus imagine: & eā cerno, & ea me ducēte rem significatā inte lligo. Hoc est, instrumentaliter re præsentare, instrumētū enim imago mihi fuit, quo ego

in noti-

in notitiā sui signati perueni, cuius forsam mo do nō meminisse, nisi re præsentatione ima ginis excitare. tale autem re præsentare in strumentaliter est significare.

AD CONTRA diffinitionem arguitur, li equus codice complicato est signum ad pla citum, & tamen non re præsentat, cū nulla sit potētia cognoscitiua præsens, cui suum signa tum proponat, ergo diffinitio est mala. Pro so lutione huius obiectionis & omniū futurarum diffinitionum intelligentia notāda est summu listarum regula. s. verba in diffinitione non dicunt actū, sed aptitudinem. verba (inquam) se cunda pars orationis vel participia (nā in alia vniuersaliōri diffinitione omnes partes ora tionis verba dicuntur) quando diffinitionibus insertæ fuerint (raro. n. id contingit) non illic expriment suā actionem in actu, sed in aptitu dine li. cōficit quidē in diffinitione termini, & li re præsentat in præsentī significat vciq; actio nes exercitas, sed in diffinitionibus posita so lum ad eas exercēdas aptitudinem important. Itaq; sensus est, signū est quod potētia cognof citiue aliquid aliud à se potest re præsentare. Et terminus est vox significatiua ad placitum, ex qua propositio simplex potest, confici. Sed hæc aptitudo quam dicunt in diffinitionibus verba, intelligitur proxima, non remota, quæ svt in actum exeat. nihil in se acquirere, postu lat. Dictiones enim scriptæ significabunt qui dem nulla sui mutatione facta, tantum adfit potētia, cui re præsentent. Colores autem in vasis reservati quibus cras effigjāda est ima go, non sunt certē signum, cum sui mutationē & dispositionem, varijs inquam delineamētis deduci exigant. Ad argumētum ergo negetur minor. Sed replicatur dictiones scriptæ codi ce adhuc apperto, casu quo græcus latinus, aut græcus latinus legat, sunt signa & nō re præsen tāt instrumentaliter, cū legentē in rerū aliarū notitiā minime ducāt, ergo nec potētia præ sens sufficit. Idē argumētū de signis vocalibus cōstruitur, si ea eius idiomatis peregrinus pro ferat, vel audiat. Idē pariter de imaginibus ac demū de quibuscumq; in uniuersum quorū si gnificationē & vsum ignorat. Respō. quod vt si gnū cui propriū munus præstare, queat, neces se est, qui d nā significet, agnoscat: nā ignorato quid voces importēt, ipsa quidē erūt signa: illi, tamē vt signa seruire nō poterunt sed vt dicit Apostolus, si nō sciero virtutē vocis. i. significa tionē, ero ei cui loquar barbarus, & qui loquit ur mihi barbarus. & cognoscere significatio nē est scire & illud esse signū, & cuius signum. Quid enim prodest, nosse in cōsulo, signū esse,

nisi in particulari sciat, hoc significare. Ad argu mentū ergo dicitō, præsentia potētia nō esse opus vt sint actu signa. Sed vt actu signa præ sentent sufficit potētia præsens virtutē signi cognoscens, quā si nō cognocat, idem profecto est præsens esse, ac si abeslet. Itaq; illi ter mini vel imagines sunt signa siue liberit com plexus. siue potētia præsens vel absens. Ad idē rursum arguitur li, homines est signū & tamen nō significat aliquid potētia cognoscitiuæ, ergo. Probatur minor, aliquid, & vnū idem sunt, pluralis vero dictio nō vnū sed plura re præsen tat, ergo nō aliquid, sed aliqua. pro huius solu tione notato, signorū aliud significare aliquid i. vnū, aliud aliqua. i. plura, vt li, equi. Aliud ali qualiter. i. aliquo modo, vt li oīs & aduerbia. Sed nos vt breviori forma, (quæ maximē in de finitionibus obseruari, debet,) diffinitiones cō pōnerem⁹ sub vna particula significare. s. ali quid hæc tria concludimus, quia reuera & ali qua quātūcumq; multa aliquid sunt. Vnde ad argumētū distinguimus minorem, cōcedimus enim non significare vnum simpliciter aut ali quid, negamus tamen non re præsentare ali quid in sensu diffinitionis.

SIGNVM autē (subnectitur in tex.) est du plex, naturale, & ad placitū. Signū ad placitū est re præsentans ex institutione, naturale ve ro quod ex natura sua, seu ex se ipso, habet, re præsentare omni impositione semota. si cōpe tit significatio signo quia huic homines appli carit, & illud significatiū fecerunt signum est ad placitum. s. quæ ex beneplacito, & voluntate humana significationē sortitur, vt hæc vox e quus. Ex natura sua est sonus, Cæterū quæ nobis equos re præsentet, ex decreto latinorū conse quuta est. Qui quemadmodū huic voci & his sillabis eā applicuerūt, poterūt alteri voci co pulare, & hæc re præsentationis expertē relin quere. Ex electione ergo hæc vox re præsen tat, vt pote quæ inter multas, quæ pariter as sumi aptæ erant, assumta est. Si vero signum de se significationē habet, non à voluntate sibi donatā signum naturale erat, vt pote ex natu ra sua significans. Enimvero quod de se vna quæq; res habet, naturaliter videtur habere, vt gemitus informorū latentē dolorē saepe inuito etiā agrotō circumstantibus indicat, & interie ctio cupietis vehementiā desiderij exprimit, & fumus à natura ignē, à quo progreditur signifi cat. Solet etiā & merito, hæc diffinitio significā di naturaliter vt melius intelligatur, negatiuē explicari. i. non ex impositionē hominum, sed ex natura sua re præsentare.

AT circa vnū quodq; horum membrorum B 4 sunt

sunt non nulla aduertenda. i. Signa ad placitū non solum voces, & scripturae sunt, sed res plerumque permanētes, vt limitum tituli terminos ditionis seu iurisdictionis significant, indumenta frequenter hominū conditionē & status indicant. Videmus Iacob cum ei Deus apparuisset lapidem oleo aspersisse, & sibi in signum exisse. Circūcisio pariter ceremonia antiqua habere orum, signum iure praedicatur, eius fidei quam diuinæ pollicitationi fidelis Abrahā contra spem in spem credens adhibuit, Signū (inquit Paulus) accepit circumcissionis Abraham, signaculum iustitiae fidei. De Iride habetur Genesis. 9. Hoc est signū foederis, quod est inter me, & vos, atque meū ponā in nubibus caeli, & erit signum foederis inter me, & inter terram. Haec profecto, & innumera alia signa representant ex institutione, vt pote quae & esse, & integra esse abique, significantia possunt, vnde significatio illis ex beneplacito aduenit. Hoc n. libra & trutinā est quae signa ex institutione cognoscas. Praeterea huiusmodi signa sunt in duplici differentia quaedam generalia, & communia vni populo, regno, genti, religioni. Alia quorundam singularia. haec autē diuersitas, eo solū dimanant, quod sicut in omnibus his significatio ex institutione pendet, ita significatio extensio, aut restrictio. Sic aliquibus signis vniuersalia, & communia, vt pote a natura significationē habentia natura enim omnibus communis, omnium mater, & alitrix, nō magis in eos hoēs clemēs, ac prona est quā in alios, & ideo eius signa quātū de se est, idē apud omnes representant, Et est tā singularis ipsis haec proprietates, quod per eā Petrus Hispanus signum naturale distinguat, dicens, illud esse quod idē apud omnes representat, quasi naturalis significationis naturā optimē explicat, et eo quod indifferens ac generalis omnibus esset, & quidē est talis definitio, vt ea secum simul iustitiae uti, queāt, tametsi eōtra eā solesant, illico in eū modū arguere, quē in opusculo argumentorum profequimur.

R V R S V S haec signa sunt in duplici differentia, quaedā significant ex instituto solū natura. Alia sunt tantū naturalia. Priora videtur quae a natura data sunt, vt representent. V. g. gemitus dolētis, latratus canū, hinnitus equorū, mugitus bonū, blateratus arietū, balatus ouium, barritus elephātorum, piccarū garritus, gratitatus anserū, & alia plures vel voces, vel actiones animalium naturaliter certe, ac principaliter

ter indite sunt vt sensum voluptatis, vel doloris, aut necessitatis representent. Alia autē naturaliter significant, quoniā sunt effectus, vel causa eius quod significant, vt fumus ex humiditate calida promanans naturaliter suā causā memoriae suggerit, sed non editur a natura tamen, vt id faciat. Vestigiū etiam trāseuntis animātis pulueri expressum nō est relictū, vt praetereuntē significet, sed mansit ex transitu effectū, ac proinde animal figurat. Significant itaq; haec naturaliter, id est, non ex impositione, sed non ex instinctu naturae, potius cū quodā dicitur su nostro, cū necesse sit haec signa nobis quaequā representēt, quaedā experientia, & dicitur sus quidā praecedat, quo frequēter cōperiamus extalibus causis similes effectus pfluere, tūc visis effectibus proinus ad causas diciturimus. Verūtāme in significatibus ex instinctu id neutiquā reperitur, quim quā primū iulpiriū, aut gemitus emittitur, ita naturalis est illi representatio, vt non modo viri nullo dicituratio prauiō, sed etiā pueri ex tēplo mororem, aut dolorē suspicēt. Hacratione merito exinstinctu censentur significare, animalia enim ex instinctu dicuntur, facere, quia nulla ratione propria, sed natura instigāt, impellenteq; aguntur, Cur ergo signa ex instinctu nō dicuntur, quorū significatū a natura tributum sine dicitur cognoſcitur, & quae animalibus rationis expertibus subseruiunt, his enim & suas appetitiones & etiam moribus referant & cognoscunt.

C O N T R A definitionē significandi arguitur canis assuetus domū ante dūm introire, visus postmodū ingredi, aduentum dñi significat. Et mappae vbi visus mensis praedendi inoleuit praediū representant, & tamen nō naturaliter, nec ad placitū, ergo. nā neq; impositū est canis, nec ex se significat sicut fumus. Solent nonnulli huic distinctioni bimēbri tertiū appone e. l. significare ex consuetudine, quādo sicut in signis ad placitū impositio est fundamentum significationis, & in naturalibus rei natura, ita cōiunctio est fundamentū, & principū vt aliquid significet, quod frequēter contingit. Ad hoc Primum dicimus quē cū haec materia significandi ea tenus nostro intento deseruiat, quatenus signū ad placitū intelligamus, Intēctio nostra non fuit, nec debuit esse, sic ex p̄fesso eam, & singulas partes per tractare, ac si tota ppria foret. Sed hāc partē dūtaxat exequitur, cetera praestringimus vt eā melius intelligeremus, ideo de significatione naturali multa scitu digna continētī pauca p̄posuimus: ea videlicet quae nostrū scopū aliquatenus attingere & cōcernere visa sūt. Reliqua quae hic meo videri scriptores admo

admodū tēporius effundunt, vtiliter succidimus, cū & altioris facultatis viderētur, & acutiora ingenia postularēt. Quae etiā de causa haud opere pretiū duximus huius distinctionis sufficientiā multis verbis obnixē tutari. Tāmeris se cūdo faciledici, possit hāc cōsuetudinaria significationē dubio p̄cul ad naturā reduci, quatenus cōsueverit pro altera natura haberi, solet.

C O N T R A definitionē signi ad placitū est argumētū, scripturae sunt signa vocū, & voces cōceptionū, & tamen ipsas nō representāt, ergo non sunt signa ad placitū, cū non sint instrumenta talia. Maior auctoritate Aristotelis pater, ea (inquit) quae sunt in uoce signa sunt earū quae sunt in anima passionū, & ea quae in scripturis cōsistunt, notae sunt eorū quae in uoce. Minor p̄batur, quia nec vidēs scripturas in noticiam uocū scribētis trahitur, nec audiēs uocē in noticiā mētis proferētis, sed ambo in cognitionem rerū significatarū, lapis auditus solū lapidem representat. Pro huius solutione in orato, quod uoces representāt nostras conceptiones. uoces enim quae sumus vt eis mediātibus cogitationes nostrae, seu appetitiones alijs paterēt & scripturae similitē sunt signa uocū, quia characteribus agimus quē uocibus ageremus, si non abessent quibus scribimus. Scribere enim quodā genus, & modus est loquutionis. Verūtamen significare seu esse signū stat dupliciter: primo pro eo quē est exprimere, alio modo pro eo quē est trahere audientē in noticiā rei signatae, me moris ipsius illā suggerēdo, & utroq; modū significandi est pprius instrumentorū cōiunctū, & fieri, & nominari. Instrumentū enim significationū est quo aliquid exprimim, & instrumentū pariter representatiuum, quo alterū in cognitionē rerū adducimus. Amis, uolo tibi mētē meā explicare, certiorē mearū cogitationū facere, nō celabo tibi intēctioē meā, & quiescis certe, ac laxam affecitū, cū amico animū propalamus, quaedā enim voluptas est, prode re passionē vt quasi uicūatē intro ignē loquendo vel mitigemus, vel emittam, & utroq; modo definitio significandi instrumentāliter intelligitur. I. potētia cognoscitiua aliquid representare, vel solū exprimēdo, vel potētia remouēdo. Priori sensu uoces sunt signa conceptionū, & uocū litera: vt pote quae exprimunt impletū cognitionē tamē salte directe auditore minime ducēdo. nā indirecte reflexione quaedā nihil prohibet quā in ego, per ea quae audio affectū, vel intellectū meū loquentis agnosce. Possunt, hanc distinctionē sumulitate appositio exēplo intelligere gubernator vt prorex, p̄tor & imago representāt, regē, prorex quasi uices regis gerēs, eiusq; locū tenēs. Imago autē nō sic, sed

inspicietes se incognitionē regis ducēdo, quā gubernator minime facit. Haud enim quasi regis similitudo est, nec per eū in cognitionē regis, vel in noticiā uenimus. Ita scripturae uoces uocū exequitur, & uoces cōceptū, & sic eas representāt exprimēdo quidē, nō suggerēdo. Vnde argumentō cū minoris distinctione respondetur.

C O N T R A distinctionē significandi in naturaliter arguitur, imago significat naturaliter, (vt saepe diximus) & tū non ex se, sed ex beneplacito pictoris, vt pote quā si pictor nō depinxisset, prorsus nihil signū esset. Ut cōfirmatur, quia sicut impositio libera uocibus significationē dedit, ita delineatio libera imaginē vt significaret. circa hoc argumentum obseruādū est, quod natura imaginis est, vt ex lineamētis uaria dispositione colorū deductis pullulet similitudo, ex similitudine autē oriatur significatio. Itaq; esse imaginē habet efficiētē ab arte, at facta imago ex se, nō ex beneplacito representat. nā sūdamētū, seu materia significandi est nō artificis actio, sed similitudo, quae imaginē omni nō interest, & naturalis inest. Ex plū huius est in sumo, quivē existat frequēter ex humana industria, & libito p̄detēntis ligatū enī ab hominē cōbureretur, nec eius humiditas modo calori cederet, nec in uapores ex halaret. at quod fumus productus significet, id profecto ex natura habet. Sed replicatur: etiā terminus quādo iā cōstitutus ex se, & natura sua significat, tamen si ex arbitrio nostro p̄deat (quod ingenē lateor) vt terminus existat, ergo si illud sit, vt imago naturaliter representet, haud est quare iudicādū sit, terminū nō naturaliter significare. Primo iā discrimē datū est quod signis naturalibus id unde eis immediate significatio cōuenit, & cōsurgit, est illis naturale, vt in imagine est similitudo, in fumo ipsū p̄dici ab igne at id unde uocibus significatio prouenit, est solū beneplacitū. Et ideo iure ad placitū representare dicitur. deprehēdes autē patētissimē horū signorū differentia, quodcū imago, fumus, & uoces significēt, nō possunt homines, facere, vt sit imago, ac fumus, & nō significēt, poterimus autē facillime, vt haec sint uoces, & nō representēt. potest quoq; aliud subtiliū discrimē adhiberi: nepe quod imaginē significatione naturalis est, & inseparabilis. At uocū, termino etiam postq; terminus creatus fuerit, non naturalis, sed penitus distincta atq; diuersa est, & ideo nō potest ex se uocū, representare, dicit: vt pote quae nunquā in se significationē claudat, sed ex impositione. Atqui rationi omnino dissimili (si aduertimus) & penitus diuersa uox, & imago prodeūt, nam imago vt existat, a uolūtate habet, uerū quod existens significet, ex sua natu

ra. At vox naturaliter quidē vox est, sed significationis ex decreto nostri arbitrij sortitur. NATVRA significandi quantū opus erat exposita, facilima cognitu termini definitio relinquitur. s. signū ad placitū categoricæ propositionis constitutivū, nā quid signū ad placitum sibi velit, iā plane declarauimus: quod cum sit prima pars definitionis, per eā naturalia signa primo à ratione termini lōge temota videbis. Verū circa placitū voces constitutens valde cōsiderādū est, quōd est termini ex institutio ne fiant, nō qua-cumq; institutio, aut cuiuslibet iustit, vocē terminum cōstituire, sed eius perfectio opus est, qui terminos imponēdi auctori tate habeat. Quādā enim inriditio est, atque potestas nomina rebus indere, quib; appellen tur. Primus homo cuius epicheton est Adamus cōmunis humani generis protoplastus, qui primus nominū & inuentor, & impositor extitit (vt intelligas quā nativum sit homini vocabus vt, nāve cōditus fuit p̄tin, vocabusvlus est) totius reipublicæ, imo totius orbis caput & princeps erat, reipublica pariter eadē nūc potesta te viget. Et sacerdos inter nos fuit eiq; minister cū sacro baptismate infantē intingit nomē illi assignat quo deinceps nūcupetur, ac discernatur. Et quē admodū ab reipublica nomina rerū cōduntur, quæ negotia potiora prudētī cōsilio & oculata meditatione gerere solent. Ita mehercle errant; vehemētē: si temere rebus nomina appicita fuisse, arbitramur: maxime inter idiomata regularia. s. Hebræū, Caldæū, Græcū, & Latīnū. vbi rerum & naturæ, & proprietatum ratio in impositione semper habita creditur. In ætētim in nominibus cōpositæ figuræ, ex qua sapientiū solertia, atq; studio ethimologiæ nomenclaturæ dimanāt, quarū curiosissimus scrutator Diuus Iosephus in suo tēpore viguit que penitus nullæ forent si nulla ratione, sed mera cōfusione & casu nomina facta fuissent. Eadem quoq; via, & modo illas voces institutas iudicandum est, quæ primo ab aliquo illius idiomatis disserio ac erudito inuentæ, populi multitudini in cōmunem vident oblate, ab ipsamet multitudine paulatim, & fluxu tēporis acceptæ fuerunt. Quinimo constitutis iā idiomatis ea sola est methodus, vobis denuo imponendi, & veteres deponendi. Tēporis enim diuturnitate nō ex templo obsolescunt. Quæ nihilominus à reip. institutæ, & destitutæ iudicantur. Si vero inter aliquos particulares quod non raro in scholis contingit aliqua vox imponatur, diuinitur, & secundū quid terminus censenda est. Nostra vero definitio cum determinis perfectis tradatur, de signo ad placitum au

thēticē instituto intelligenda est. At hæc significationis terminorum doctrina haud sine cōtrouersia olim, sicut nūc à nobis, absque contradictione suscipiebatur. Quin potius erat quæstio celebris in vtramque partem à viris eruditissimis agitata. Plato existimabat naturaliter voces representare, cui plerique Grāmatorū subscribebāt, inter quos. P. Nigidius multa argumenta effingit, vt doceat non impositione, sed quadam vi, & ratione naturæ nomina & verba gigni. Ex quibus hoc decerptum cum Aulo. Gelio his summularum icōmentarijs quoniam. lepidū visum est interseruimus. Cum Vos (inquit) dicimus motu quodam oris conuenienti cum ipsius verbi demonstratione vtimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritum & animam porrō verum, & ad eos quibus cum sermo incipiamur, intendimus, At contra cū dicimus, Nos, nec persuso, intētoq; flatu vocis, nec proiectis labijs pronunciamus sed spiritum & labias quasi intra nos metipsos cōercemus. Hoc idē fit & in eo quod dicimus tu, & ego, & tibi, & mihi. Nā sicuti cum adnūmus, & abnūmus, motus quidem ille vel capitis, vel oculorum à natura rei quam significat non abhorret, ita in his vocibus quasi gestus quidam, oris & spiritus naturalis est. Eadem quoque ratio est in græcis vocibus, quam esse in nostris, animaduertimus. At in oppositum est, quōd si naturales termini forent, idē vtiq; apud omnes vbiq; gentium existerēt, quemadmodum reliqua signa naturalia omnibus esse communia mōstrauimus, aut si diuersi essent, fundamentum & causam naturalem hæc diuersitas haberet, sicuti nostra differentia colorum habet. Vt alij. s. nigri simus, alij albi, cum eandem naturam vniuersi participemus, quod ex diuerso cælorum climate, aut varia humorum mixtione, ac tēperie promanat. Ad idiomatum diuersitas nemo non videt, quā inuoluntatis arbitrio sita est decernenti, his vocibus vti, illas relinquere. Est nobis earum liber perfectusque delectus. videmus, idē idioma paucis annorum curricula totum penē mutari, prisicum abolescere, vel adeo elegantia perpoliri, aut barbarie fœdari vt aliud denuo introductum videatur. Quid aliud nunc Itali proferant, quā romanum sermonē tempore Cicerois integrum, ac elegātem, nunc desolatū viciatūq;. Quid aliud excellentius Cicerō Hor tensius, Brutus, ac ceteri oratores clarissimi, (quibus illa ætate reipublica maiorem immo dum floruit) iactabant seip. populo Romano contulisse, quā rusticum, & humilem progenitorum sermonem expositis plurimum ac

venus

venustissimū reddidisse. Itaque est euidētius quā vlla probatione indigeat, in his omnibus vsum, & consuetudinem omnino præualere; ac dominari. Nec terminos à natura existere, nec differentia eorū nisi in hominum beneplacito fundari, vel acceptū referri. Vnde Augustinus. li. 3. Musica. Nomina (inquit) vt cūq; placuit imposita sunt, quorum vis auctoritate, ac cōsuetudine maxime nititur & lib. 8. 3. quæst. In potestate (inquit, constituentis vocabulum est, quo volet quisq; appellet rem quā cognouerit. Et Hieronimus super Ezechiel. 16. nomina noua rebus nouis imponuntur. At re adeo iam constantē non decet pluribus corroborando labefactare & dubiā reddere. Nigidij autem argutationē quia in geniosa obseruatio, & curiosa animaduersio visa nobis fuit, inscripsimus, nō quōd veritatis viribus non sit penitus deserta, & vacua, Terminis igitur est signum ad placitum. SYBNETITVR categoricæ cōstituti uū. Nomine propositionis categoricæ, in p̄sentiarū propositio simplex, vel (quod idem est) vna oratio indicatiui modi, intelligitur. Vnde sensus definitionis est, terminū esse aptum ad cōficiendā orationē simplicem, quod est finis proximus, & præcipuum ipsius officij. s. propositiones cōponere. Eō nāq; terminos quæsiuimus, vt propositiones, seu orationes perfectas cōstaremus, quibus vel maxime mens nostra explicatur, quod in his omnibus principaliter intendimus. Vnde animalia sicuti ratione carent, ita terminos consequenter nō habent, quoniam ad illorum finem peruenire, non queunt, videlicet vt propositiones componant.

IN cōtrariū arguitur supposito terminos iā inuentos esse (vt rei habet euentus) si fingamus, deinceps nullas propositiones fore superstitēs, nihilominus essent termini, ergo de se nō ordinatur ad cōficiendā propositionē, nā si hunc in scopū tenderēt, eo ablato, profecto nō manerēt. In solutione huius objectionis duo vni apprimē cōsiderāda, primū caturū esse impossibilē. Saltē naturaliter (vt illico dicemus, Homines scilicet nō esse vnam quā loquutos, aut propositionibus vltros cum necesse sit, quibus rationis cōpos statim suā ratiocinationē exprimere, velit, proprietate ita natura innata, vt paruuli, quibus vix adhuc lumen rationis splenduit, vel balbutiēter, verba formare conentur, cupiditate atq; conatu, quæ cū sint naturaliter insita auferti quoquo pacto, vel inde euelli nō possunt. Se-

cundum est quod si licet fieri nōn queat, fieri fingamus, manerent termini profectentq; vt imperfecte nobis inuicē saltem loqueremur, nā terminus primo simplicē rem significat, vt si animal naturā animalis & si, equus equi, & postmodū illā significādo, dū alteri voci vel vocibus copulatur, orationē contexit. Vnde etiā si hoc secundū amitterent, nēpe vt nec orationē componerent, nec alij vocibus cohereret, seruiret adhuc, vt primū exequeremur re simplicē. s. significando proferremus, gens quoddā mutillā loquens. Quali nos in certis cænobijs partibus si loquēdū est vti, iubemur, essentque prætereapfecti, & absoluti termini, quippe de se habiles atq; parati, vt orationes cōficerent, tamen si hanc aptitudinē terminus diffinitur, quæ illi abesse, deesse, nō potest. Ad argumētū igitur negatur seque illa sicuti & hæc esset negāda si postquā constructæ sunt domus, ex tēplo vniuersi homines interirent, quorū causa vt in cōlātā edificatur manerēt deserta, ac inhabitata, ergo nō est finis domus habitatio hominū, nā nō ideo vrbs gratia ciuiū nō conditur quia si diruatur menia super sunt, quoniam etiā si super sint, vt superesse quidē debent, nisi pariter diruatur; propter ciues constructa fuerunt, qui occidit sunt. nā scire quisq; debet re ab fine in fieri, nō in factō esse, p̄dere, vt si p̄pter te pictor sculpit imaginē, causa certē vt pingetur fuit, & nisi viueres, forsam delineata nō esset. At picta hoc est iā effigiata etiā vltimū diē excedas imago p̄manebit, cū ergo p̄positio finis terminorū sit, si iā terminis impositis propositiones desierint, nō p̄pterea termini cessabunt. TERMINVS autē est duplex, alius vocalis, alius scriptus. Terminus vocalis est, vox si significatiua ad placitū ex qua simplex cōfiscitur p̄positio. hic est diuisio termini, nā motus est philosophorū, postquā cōmune aliquid & vniuersale, diffinitur, illico in partes si habet illas diuidere vt animal prius à philosopho definitur, mox in rationale, & irrationale subsecatur. Ita prorsus de termino actū est, vt diffinitus in hæc mēbra diuidatur, quæ morē deinceps p̄petuo seruiabimus. Huius diffinitionis bonitas nō aliūde necesse est, p̄betur, quā quæ ei regula, & proprietates bonæ diffinitionis cōuenit. Regula autē est, vt per diffinitionē ab diffinito quæcumque illud nō fuerint, quātum cūq; proxima sciungantur, vt hæc diffinitio hominis animal rationale, eō bona cognoscitur, quod per illas duas partes expressas ho-

mo

mo à quocumq; etiã animali similitudine discer-
nitur, ita nunc per hanc diffinitionem, vox sig-
nificatiua cū cæteris arcetur ab termino vo-
cali, etiã scripti qui sunt ei omnium rerū propin-
quisi. Nā per h, vox, excluduntur primo
scripturæ. Significatiua, vt voces abigas nō si-
gnificantes vt blatin, nico seruus, arete, & si-
miles. Ad placitum, propter representam-
tes naturaliter vt infirmorum gemitus. Pos-
trema dictio satis iam exposita est, per eã e-
nim excluduntur ipsæmet propositiones qui-
bus quodam modo priores particule cõue-
nunt, est enim vox significatiua ad placitum
at non ex qua simplex conficitur propositio.
Diffinitio vero scripti hanc vocalis exposita in-
tellectuq; nulla penitus difficultate inuoluitur,
vt pote à qua nisi prima indictione nec
vngue tranuerso distat.

C O N T R A expositionem secundæ particule
a) guitur, nulla vox est nō significatiua, nā sal-
tē. i) epresentat prolatorē, & ergo inepte signi-
ficatiua, vt expellantur nō significantes, poni-
tur. Respondeatur, quod vocibus ea significatio
peculiaris tribuitur qua mētis affectum seu
cõceptū exprimit. Ad hoc enim uocibus ho-
mines utuntur, quocirca quæ aliquid horū nō
exprimunt, existimantur absolute nō significa-
re, uti scilicet voces significare solent. Tamen
si aliis quouis modo, & ratione cõmuni sig-
nificet, vnde blatin & nico similes frequētes la-
tis inter dialecticos cõsentur in significatiui.
Sed replicatur huiusmodi voces sunt termini
ergo significatiua, probatur antecedens, ha-
bēt proprietates termini, & hinc illorū qui est
orationes cõficere assequuntur ergo. Aduer-
tendū est omnē vocē humanā articulata etiã
nō significante aptā esse propositionē intra-
re. Quod voces aliorū animalū nō attingūt
tum quod homines quorū voces sunt faciūt
orationes, alia animalia non faciunt, tū quia
est materia idonea eo qd vox existit, vt cõpo-
sitione intreret, vbi nō potest imago aut quod
libet aliud signū intrare. Itaque etiã si nō sig-
nificet, significatiuum hinc in parte consequi-
tur, sed nō totaliter, Termini enim cõponūt
significatiua, alia autem tantum materialiter
intrādo, ob id tamē nō sequitur terminos es-
se quoniã hinc terminorū attingunt nisi ho-
mines angelos appelles quia ad eundē finem
i) beatitudinē vtrique ordinātur & tendunt.
Plura alia exiguntur vt termini habeantur nē
pe vt naturam terminū sortirentur.

Cap. secundum.

TERMINVS alius
est vniuocus, alius æquiuocus
Vniuocus est qui sua signifi-
cata eadē ratione repræsen-
tat, vt leo. Æquiuocus qui
sua significata diuersis ratio-
nibus repræsentat. Is rursus
est duplex, alter æquiuocus
absolutus alter æquiuocus a-
nalogus. Æquiuocus absolu-
tē est qui multa distinctis om-
nino ratiõibus, disparatis que
significat. Analogus qui non
penitus diuersis sed similibus,
vel proportionem habētibus
sua significata repræsentat.

Lectio prima.

Q V A M Q V A M superiori capite, ter-
minū in scriptum & vocalē seueri-
mus, præsentibus et futuris tamem diuisioni-
bus nec scriptū seorsum, nec vocalē sed vtrū
que mixtim partimur, Nam & scriptus, sicuti
vocalis vniuocus est, & æquiuocus, quod in
subiectis p̄tionibus deinceps supponatur
De æquiuocis sermone Aristoteles in ante p̄-
dicamentis priuquā in logicā calamū inue-
heret, in ipso statim exordio acuelibulo pe-
regit, ea sanē ratione ductus quod eū multa
satis haberet in dialectica discutienda, operæ
pretiū merito iudicauit, & nos pariter iudica-
re, debemus, in ipso illico introitu quæ nō ad
disciplinā p̄tinent semouere, vt in rebus artē
cõcernētibus omnis postmodū sermo expē-
datur, non in aliena erret. Est regula vero in
omnibus disciplinis diligēter obseruata, vt
vniuoca æquiuocis extractis p̄petuō philoso-
phi velut in suo munere verentur, æquiuoca
enim ab omni sciētia & arte semper aliena
sunt, vt in ante predicamentis patebit. Vnde
ante omnia huius materie cognitio philoso-
phiã agrediētī affatim necessaria est, tamen
nō exactam modo atq; p̄fecta, minime quidē gē-
nū cõsumata p̄ se obellet, si ingeniu iã nostrū
capa-

capax esset, sed materiam adeo abstrusam,
atq; reconditam noceret valde, si terminis
nunc ex fundamentis referare voluissemus.
vt pote ingenia acutiora, & magis disciplinis
versata ob magnam sui subtilitatem exigen-
tem. Igitur vniuocorum, & æquiuocorum na-
turam eatenus trademus, quatenus artis fa-
cultati & iuuenum capacitati prodesse, com-
pererimus, altiora, atq; subtiliora in prædica-
menta reijcietes.

¶ P R I M O diffinitiones nostræ textui
hec insertæ (vt mihi plane videor) sunt intel-
lectu faciles, dummodo iuuenes sciant quid est
eadem vel diuersa ratione plura significare,
quod manifestis exemplis multo melius po-
tiusquā regulis cognoscent. Li, homo, signifi-
cat quidē omnes homines, & omnes eadem
ratione (rationē existiment eam nos hic ap-
pellare qua interroganti cur hoc est illud: ap-
tē interrogati respondent: vt si quæras cur
Plato est homo? respondetur, quia est ani-
mal rationale. Si cur Socrates? idem quia
est animal rationale, & sic de quibuscumque
hominum quæsieris. Idem habet etiam li, e-
quus, omnes singulares huius naturæ eadem
ratione repræsentans, vt Fauellus est equus:
quoniam est animal hinnibile Brunellus quo-
que eadem causam equus nominatur. Igitur hi termini & omnes inuicem
de quorum significatis quando interrogaueris
cur talia existant, de cunctis eadem vera
responderi, cõpereris, sunt vniuoci. Æqui-
uocus opposito modo rationibus pluribus sua
significata importat, vt li, canis, significat la-
trabile, piscē, & fidus, & vnumquodque pecu-
liari ratione. Piscis est canis quod est animal.
Domesticus est canis, quia est animal latri-
bile, fidus est canis, quia est stella figurā canis
terrestris, aut eius proprietatē habens, Quia
in rabien vertit animantes. li, Petrus etiam
significat hominē & p̄stracum, quibus tamen
nullam rationem cõmunem secundum istud
nomē assignabis. Et ridere significat lætitiã
hominis, & floriditatē prati (ambo enim vul-
go ridere dicuntur) sed homoridet, quia læta-
tur, & gaudet prati quia floret, & viret. & li,
leo, significat ferā viuā, & eius effigiem. Verã
quidē quia est animal rugibile, pictam au-
tem nō quod animal, quippe omnis sensatio-
nis ac vitæ expers, sed quod simile sit viuētī.
Ecce quomodo diuersis rationibus illi termi-
ni sua significata importat: priores vero eadē
ideo illi censentur æquiuoci, hi autē vniuoci.

¶ A D V E R S V S tamē exemplū canis indu-
cū arguitur, latrabilis, & piscis sunt animalia
& viuētia vnamque proinde rationē cõmu-
nē ambo sortiuntur, ergo termini illis est
vniuocus aduertendū est quod quemadmo-
dum termini sunt significatē, & denomināt
res in esse significatas, ita termini vniuocant;
& æquiuocant, res vero significatas dicuntur
æquiuocari, seu vniuocari, sic voces inter sū-
multas vocātur æquiuocæ æquiuocates, vel
vniuocæ vniuocates, res vero vniuocæ vniuocā-
tæ. Quia ergo nomina in rebus vniuocati-
nē faciunt; nō debemus rerū significatarū na-
turas absolute inspicere vt quales sint termi-
ni, iudicemus, sed significationē potius ipsorū
terminorum per quā res diuersam nomē cla-
turam sortiuntur. nā contingit vt res duæ ad
vnū nomen relatae, sint absolute vniuocæ, re-
latae alteri æquiuocæ si enim vox quicūq; illis
importet vniuocæ sunt, & vniuocus est ter-
minus, si vero diuersa æquiuocantur: duabus
rebus, vel pluribus aliqua sunt cõmunia, alia
singularia vnde oportet vnū terminū aliquid
vniuersale multis referre. nomen ergo signi-
ficans illis cõmunia quæque erit ipsi vniuocū-
cum, significans vero singularia æquiuocū-
cum. V.g. animalia argumento adducta. li, piscis, &
latrabilis, ambo quidē sunt animalia, sed non
ambo aquabilia, vel terrestria: vniuociq; pro-
prium est alterum istorum, li ergo animal im-
portans illis rationem generalem vniuocum
erit. At li, canis, quia significat ea quibus inter
se distat æquiuocus, vnde ad argumentum
negatur consequentia.

¶ C O N T R A diffinitionē arguitur; plures
sunt termini vniuoci, simul & æquiuoci, ergo
faltō nos eos quasi duo mēbra diuersa sciun-
gimus, antecedens patet, quoniã li leo res-
pectu viuētū est vniuocus vt pote quos eadē
ratione refert. At si ad eos & eorū cadauera
referatur æquiuocus est. Eodē modo licet in
alijs multis arguere. Pro horū solutione nota-
to, quod terminus æquiuocus habet multas
significationes, nō vnā, enimvero cū ad placi-
tū & ex libera institutione significet, nihil pro-
hibet quin eidē voci multæ significationes,
accomodentur. vt de facto accomodantur, se-
cundū quas omnes sumptus est æquiuocus;
si vero secundum vnam vniuocus, & quia
nullus æquiuocorum est qui nō habeat mul-
tas, nullus est illorum, qui vtroq; modo ac-
cipi, & considerari non possit. Itaq; omnis
æquiuocus potest, vt vniuocus sumi sed non
pro-

Propterea male ad inuicē absolutē sumpti diuiduntur. Nā si absolutē æquiuocus capiatur non est vniuocus: nisi male disūgi, dicas similia ab dissimilibus, propterea quod eadē res & similes in vno & dissimiles in alio reperit̄tur. Ita de termino prorsus philosophādum est, nempe quod respectu aliquarum rerū est vniuocus, relatus ad alias æquiuocus.

¶ **SED CONTRA** diffinitionem vniuocorum arguitur, istud copulatū Petrus, & Plato est vniuocus, & tamē diuersis rationibus sua significata importat, ergo diffinitio est mala. Maior patet, quia partes sunt vniuocæ ergo totū. Minor probatur, repræsentat sub ratione Petri, & sub ratione Platonis quas rationes constat, esse differentes: cum proprietates vniuersi hominis nō sint: alterius. Respondetur quod licet sint duæ partiales, est vna integra totalis quod ad vniuocationem sufficit, æquiuocus vero repræsentat pluribus rationibus integris, & cōpletis non componentibus vnum secundum illud nomen.

¶ **CONTRA** eadē diffinitionē arguitur. li. Petrus vt terminus vniuocus & nomē propriū (nam quatenus plures Petros importat æquiuocus est) significat vnum tantū, ergo falso in diffinitione asseritur debere multa significare. Pro solutione huius obiectionis aduertito quod vniuocæ dicuntur res vniuersarū & vocis, æquiuocæ quæ solū in voce æqui parātur. Itaque in vniuocatione est cōueniētia omnimoda & in re significata. s. & in termino significante, in æquiuocatione vero diuersitas, & æqualitas. Qualitates nimirū omnes pluralitatē postulatēs, ideo in diffinitione multitudinem significatorum exegimus. Quocirca terminus singularis proprie nō est vniuocus, tametsi æquiuocus proprie possit esse. Sed his nō obstantibus non adeo stricte philosophi huius tēporis loquuntur, sed singulares quotique secundū vnā significationem acceptos vniuocos censent, quia vnū indiuiduum vnica ratione importat. Itaque licet, in plurali numero dixerimus significata, respondemus, minime opus fore, vt plura significet, constat enim, terminum rem singularem dumtaxat importantem eadē ratione significare. Vnde in diffinitione nomine significata vnum vel plura intelliguntur veluti in diffinitione significandi nominē aliquid, vnum vel aliqua interpretati sumus.

Lectio secunda.

Subdiuiditur in textu æquiuocus, in absolute æquiuocum, & analogū, qui æquiuocationis naturā non cōpletē participat, sed mediū quodā est inter vniuocū, æquiuocumque iacens. Etenim cum æquiuocatio in nominis vnitāte, & rationum diuersitate cōsistat, contingit nōnunquam, vt nec nomē quibusdam rebus simpliciter sit cōmune, nec ratio prorsus diuersa, tunc est analogia. Circa quod est considerandum, quod vniuocatio consummata exigit, vt nomē absolutē & prædicetur, & ratio significata vniuersi, vel multorum (vt diximus) eadē penitus existat, quod palā est hoc in termino homo. Ab hac perfecta nominis, & rationis identitate distat velut extremū alterum exacta æquiuocatio, quādo scilicet & nomen absolutē cōmune est, & ratio omnino diuersa, vt li. canis. At quando terminus conuenit quidē multis, sed nō æqualiter, ita vt in nomine ipso aliquatenus, non consentiant, & disconueniant & in rerū ratione importatis non omnino dissentiant, tūc mediū istud est analogia, vt li. homo dictus de homine & de ipsius cadauere. Nam cadaveri vox, homo, nō simpliciter applicatur, nec homo nisi cū addito mortuus vocatur, nec natura cadaveris ab humanitate omnimodo differt, cū humanitatis partē essentialē includat sc. corpus. Itaque & si rationes differant haud tantum quāsi simulentur. Li. Nero etiam primo repræsentat imperatorē scuitiæ, & ferocitati deditū, de quo absolutē dicitur: secundo quoilibet feroces, ac crudeles; quod priori similes sunt Nerones nūcupamus, sed diminitū, Analogia ergo ab perfecta æquiuocatione deficit, primo quod nomē omnibus significatis perfectē in æquiuocatione cōuenit, in analogia nō in æquali gradu conuenit, sed primo significato perfectē, ceteris minus exactē, & plerūq; secundū quid: secundo ratio, quæ diuersa omnino foret, opus erat, aliquatenus similis est. Verum harum duarum conditionū (quas hucusq; vt requisitas explicitimus) prima, vt. s. nomen non perfectē omnibus cōpetat, non est vsquequaque vniuersalis, nec vt vniuersalis sit, opus est, tametsi, (quod ingenuē fateor) tamquā generalis apparet, & forte verē descendit, possit. At citra cōtrauersā secunda est quæ analogiam cōstituit, per quamque dignoscitur. Nam quoad primā multa analogia reperies, quæ absolutē de suis significatis verificantur. Bonum enim, & ens analogicē de Deo, & creaturis dicuntur.

Deus enim est ens, & bonum, & eius pariter creaturæ, quas imperādō esse fecit, & volendō facit. Ex his ergo duabus cōditionibus prima quidē pene vniuersalis est, secūda sine exceptione in cūctis verificatur: quā quæ hæc tria pari forma currit, nēpe vt eorū quæ nomē analogum importat, vnum prius, aliud posterius significet: nam vbilibet analogia reperta fuerit, prius, & posterius desse, nō possunt. Vt libonum prius significat creatorē, posterius creaturā. Sic Christus de bono interrogatus respondit, quid me interrogas de bono, nemo bonus nisi solus deus (id est) es Deus bonitate infinito intervallo excedit, creaturæ vero posterius bonæ sunt, nā bonæ quæcūque fuerint necesse est, ob multas causas cōcedatur, quibus ad præsens suppressis saltē propter ipsius creatoris honorē, ne. s. optimus cū sit maior operū auctor habeatur. Quocirca diuisio nō significandi ad placitum hinc sibi dialectici exhauriunt, nempe quod analogus significat duo, aliud prius, aliud posterius. Has autē necessarias cōditiones exactē presenti loco discutere, esset (mea s. tētia) facultatis cæcellos prætergredi, & vltra septa (quod autē) trāsire. Res per spicuas exponēdo obscuras facere. Multo clarius, & vtilius nūc iuentibus doctrina exēplis proponetur, quā in sophismatibus de pēdētia harū cōditionū et emanatione ad logicā vlq; prorsus dilatis. Analogia igitur in proportione quadā vel rerū significatarū similitudine cōsistit, proinde Analogus multa semper in æqualiter asseret: vnum. s. prius, aliud posterius, quod prius est principale significatū appellatur, quod posterius minus principale, vt li. leo prius viuos, & feras, minus principaliter eorum effigies. Quibus factis necessario & loquutionis ambiguitas, & orationis obcuritas inter homines cōtinget. Enimvero hæsitabit quisq; iure pro quonā suorū signatorū analogus in oratione locetur, de quo illorū (inquā) sermo habetur, cū pro multis collocaret de multis haberi possit. Ad tollendā ergo huiusmodi amphibologiam solēs dialectici duas regulas statuerunt quibus intellectu perceptis ac memoria retentis facile discernas pro quonā signato analogus sumatur: quas protinus edisseram, si prius hoc argumentum diluero.

¶ Sed aduersus analogam significationem sequeretur, li. homo & similes ad viuos esse analogus, quod patenter falsum est, verum sequella probatur, significat hominem in cō-

muni prius, singulares autem posterius, ergo si hæc conditio certissima est analogorū (vt asseruimus) videtur certē analogus. Circa hoc argumentum notatō, quod non est idē significare vnum primario, & aliud secundario, & significare vnum prius, alterum posterius. li. homo quidem significat primo, & per se naturam (sicuti. c. de termino exposuimus), Socratem vero. Platonem, Caliam, ac reliquos indiuiduos secundario, nullum tamē prius vel posterius. Nam significare posterius est repræsentare aliquid per similitudinē, vel proportionem quam habet cum priore significato. Vt floriditas dicitur risus posterius: quoniam nā prætū floridum & homo hilaris, atq; iocundus proportionē habet. At li. homo nō significat Petri quia est similis homini, vel quod proportionē cum illo gerat, sed quia verā hominis naturā adeptor habet.

¶ Sed ex regulis prima est, talia sunt subiecta qualia præmittuntur ab eorum prædicatis, nisi si alias impedimentum fuerit. Secunda, analogum per se sumtum stat pro famosiori significato. Pro quartū intelligentia supponendum est quod cum analogus possit, esse subiectū, vel prædicatum, prima loquitur de illo quando subiectum existit, & sensus est, analogum subiectum significat secundū exigentiam prædicati, si principale membrum, est subiectum pariter stat pro illo, si vero prædicatum posterius eius signatum est, eodē sensu, analogum intelligitur. V. g. li. homo significat hominem viuum, pictum, & mortuum: verum tamen in hac, homo est animal rationale, solū loquitur de viuo, hic homo est mortuus tantum pro cadauere, at vero in hac iste homo graphicē pictus est, stat pro effigie. Vnus met analogus pro tot indiueris orationibus sine ambiguitate sumptus est, quia talia erāt prædicata. Ratio huius regulæ ea est, quod in multis (vt par est) subiecta dependēt ab prædicatis, illaque sequitur: cōstat enim hic, homo est albus, sumi pro viris, hic, homo est alba, pro feminis: ex diuersitate solū prædicati. Sed quia multum hæ partes distāt, maioris efficacis, ac poderis quælibet restrictio subiecto. antequam adiecta, quā prædicatum ceteretur. Vnde hic, homo sensibilis est pictus, restrictio sensibilis restrictionē interimit prædicati, ac proinde impedit, ne talia subiecta sint, qualia prædicata. Quādo vero subiectū omni resti ac funiculo restrictionis immediate absolutū prædicato subternitur, eius exigentiam

tiam obseruat, maxime cum prædicatum est simplex, nam si est complexum constans ex ambobus significatis, vt hic homo est viuus pictus, tamen si possit dici principaliorē partem sequi, certius tamen est, nullam certam regulam eius acceptionis esse, sed nec opus est regula, cum propositiones similes monstra plerumque propositionum sint, potius quam propositiones, quas terministæ in sum mulis ad examinandas, vel (vt proprius loquar) fœdandas huius artis regulas fingunt. In quibus duo vel tria significata vnius analogi pro prædicato coniungunt, quo genere orationis in communi, ac serua consultatione nunquam vtimur. Vnde hæc regula, & alia quæ plurimæ indialectica nõ nullis subtilibus cauillationibus quasi tenebris caligineque offusæ, apud graues philosophos sua perspicuitate splendent, adeo sunt planæ, ac faciles. Secunda, Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. Per se sumitur quando non restringitur, vel ab prædicato si est subiectum, vel ab alia secum adiectione posita. Ratio namque æquitatisq; postulat vt si prius & principalis terminus quid significat, pro eo existimetur semper stare, si alicui de aliud non insinuetur; et ideo cum per se capitur, velut libertate sibi donatus de suo præfationi significato loquitur. At si quæras vnde hæc regula vel deducatur, vel deducere stabiliantur, ex cõmuni modo concipiendi tantum colliguntur, vniuersi enim secundum earum tenorem concipiunt. Et illæ orationes allatæ palam hos sensus auribus exhibent.

¶ Sed contra hæc prædicta arguitur, libonũ & ens dicitur analogicè de Deo, & creaturis, & tamen competere illis vniuersorum diffinitio. quod eadem ratione sua significata refert. Nam si quæras, cur Deus est bonus, respondetur quia est amabilis. Idemque de creaturis. Si roges etiam cur Deus est ens, dicetur quia habet esse, eademque causa, si quæras cur homo, dabitur. Ergo vel non sunt termini analogi, vel analogia, & vniuersatio coincidunt. Respondemus, quod sicuti analogia medium est, (quem admodum expandimus.) Ita vtrumque extremum participat, cū vniuersis quidem quod eadem ratione sua significata representat, sed diminuta ac parum eadem (proportionaliter. s. vel simili) non prorsus eadem, veluti homo qui perfectè eadem de cunctis hominibus verificatur. At quanto

ratio minus in analogis eadem est tanto magis disparilis atque diuersa, in quo cū equiuocis communicat. Atqui sunt gradus in hac disparitate, seu differentia rationis. Quando que quidem analogus representat sua significata tam eadem ratione, & causa, vt prope modum foret omnimoda, vt liens de substantia, & accidenti. Plerumq; tamen tã minima est similitudo rationum vt magna inueniatur disparitas. His suppositis ad argumentum negatur minor. Creaturarum enim bonitas, et si ab opifice emanarit, in tantum exceditur, vt infinito intervallo distet. Itaque non eadem ratione de ambabus dicitur, sed simili: vel quod nunc idem reputamus proportionali.

¶ Contra ambas analogorũ regulas arguitur nulla datur de analogo prædicato: quid ergo iudicabimus cum prædicatum extiterit, vt frequenter euenit. Et confirmatur hæc propositio (si secunda regula vniuersaliter accipitur) esset falsa, præter id, quia per se sumitur, nisi dicas (quod hæcenus nemo dixit) subiectum restringere prædicatum. Germana huius obiectionis solutio est ingenue confessio. s. non vsquequaque ad iudicandum de analogis, has regulas sufficere. Haud ideo tamen non multum præstant. Nam primo in analogo subiecto faciunt, ne vlla sit cõfussio, deinde innunt, quim et docet, minimo negotio adhibito quomodo acceptio prædicati noscatur. Nã facile est & præuium in hac, præter id, sumi prædicatum pro floriditate. Et ideo harum regularum patrocinio & communi modo concipiendi prædicati analogi suppositio vel acceptio dignoscenda relinquuntur.

¶ Contra primam regulam arguitur, si generaliter vera foret, omnes hæc orationes concederetur, omnis homo est pictus, omne ens est accidens, & similes: quæ tamè semper ab omnibus negantur, tamquam falsæ, vel solis auribus consulti apparentes. Verum sequela patet si talia sunt subiecta qualia prædicata. Sonaret enim, omnè hominè pictũ esse pictũ, omne ens accidens esse accidens, quo nihil est verius, Respondemus, quod cū regulæ ex cõmuni modo loquendi dumtaxat ex hauriantur nefas est, tantum eas extendere, vt generali vsui loquendi dissonent. Sed potius eis terminis circumscribatur oportet, quibus clausæ omnium conceptioni quadræt. Hæc autem insertæ propositiones palam falsitatis

conuincunt.

conuincuntur, propterea regularum intelligentiã in hunc modũ colligo. Nempe vt prima regula generalis sit, talia esse. v. subiecta qualia prædicata, quando subiectum non distribuitur. Quando vero vniuersalitate modificatur, si prædicatum membrum præstantius est, subiectum stat pro illo etiam cū distributione, analogia entis, & suarũ proprietatum excepta, in quibus est exceptio & singularis causa exceptionis, vt omnishomo est animal, omnis leo currit, omne resibile est homo, omnes sunt veræ quales non forent, si subiecta pro alijs quã veris & viujs supponerent. Et ratio huius ea (nifallor) est quod significatum nobilius iure id sibi vendicat, vt analogus etiã distributus pro se solum capitur. At excipimus ens, quia distributum prioribus, & posterioribus significatis mos est philosophis, sumere, vt in his omne ens est substantia, omne esse est infinitum. Pro cunctis subiectum accipitur licet prædicatum pars sit præcipua proindeq; negatur. Causam huius redent suis discipulis methaphisici, quorũ est, ista exactè dilucidare, nobis sufficit, huius doctrinæ veritatem cõmuni sensu inficientiũ semper similes orationes pbare. s. omne ens est Deus, omne ens est substantia, quantum cumque excellentior ac suprema pars signata prædicetur. Cũ tamè in alijs analogis sine vlla cõstataione concedant, omnis homo est viuus, omnis leo est rugibilis, omnis angelus est spiritus. Igitur integra, & sana est regulæ interpretatio, nempe quod analogũ distributum stat pro famosiori significato, si prædicatum est illud excepto ente, & ius proprietatibus. Quando autè prædicatũ est ignobilius, si subiectum generaliter capitur, nõ stat pro illo, nec potest, cum generalitate sumtũ pro se illud coarctare. Quod verũ sine vlla proterus exceptione entis vel similitum reperies. Vt hic omnis homo est pictus, omne ens est accidens. Sed quid dicemus de hac cõmunitate admittat omnes Reges Hispaniæ sunt sculpti in arce Segobienensi: videtur enim, doctrinã nostrã infringere, vt pote quæ delibetõ distributo & prædicato ignobiliori substrato cõceditur. Sed minime obstat, vt pote cuius sensus est, omnium Regum verorum Hispaniæ speciem illic esse depictã: ita vt si eisties vnus ex omnibus sculta nõ esset propositio nõ admitteretur. Quod est euidenter argumetũ, nõ stare subiectũ distributũ pro pictis. Nã que si stare, quãtũ cumque pauci deliniantiforent,

propositio esset vera. Igitur dubio procul capitur pro veris, & sententiã est, Reges omnes quotquot viu fuerit, illic esse depictos. Quibus suppositis ad argumetũ respondetur, deficere quidẽ regulã cū prædicatũ minus principale est, & analogũ subiectum distribuitur.

¶ CONTRA diffinitionẽ distictiã est argumentũ, si Angelus est analogus substantijs abstractis, & eorũ imaginidicimus enim iste Angelus ingeniose effigiatus est, & tamen nulla est similitudo, vel proportio. Nam si vlla foret maxime in figura (quia in natura nulla prorsus, nec apparenter) sed illi non habent figuram, cū expertes corporis existant: ergo. Respondeto, quod secundum rem nulla est proportio, sed quia nos spiritualia nõ nisi per materialia intelligimus: per ea quæ de corporalibus cognoscimus, illa etiam explicamus. Spiritus autem illi sunt incorruptibiles, fortes, pulcherrimi, veloces, & agiles. Sic rudibus qui spiritualia secundũ se scrupulari, nõ queunt, ea per hæc effigiem intelligenda proponimus, iuuenis decorus, alatus, & alacer. Ingestus læticia, gloria, in iuuentute, incorruptibilitas in specie, pulchritudo, in pennis velocitas exprimuntur. Vnde ad formam argumetũ minorem distinguo, nulla est proportio secundum rem concedito, secundum nostrũ modum intelligendi negato.

¶ DE partibus analogiæ, (quæ sunt eius species) multa hic doctores tradunt intellectu, ac explicatu difficilima: & ad summularũ regulas, & instituta capiẽda vixquid (quod ego viderim) vtilitatis cõferetia. Et ideo cū analogorũ materia necessario in ante prædicamentis sit nobis rursus obiatu, aptius (meo arbitratu) illic hæc omnia expãdentur igitur terminularũ ingenio consulentes obscurissima quæque quantum possumus, refecamus.

Caput Tertium.

TEXTVS.

TERMINORVM vniuersorũ alius est cathegorematicus, & alius sine cathegorematicus. Cathegorematicus est qui per se aliquid significat vt Socrates. Sin cathegorematicus vero qui &

consigni.

Liber primus

cōsignificatiuus appellatur, si
gnificat aliquo qualiter vt omnis.

Lectio vnica.

NON iam terminus ingenere presenti, & deinceps futuris diuisionibus sub particur, quemadmodum hucusque actum esse, videmus, sed dūtaxat vniuocus. Nam ideo vel maximè in exordio illico sermonē æquiuocorū fecimus, vt illos sumulitæ cognoscerēt & cognitos vbi forte impeerint, intactos abire sinant, vel (vt aiunt) distinguant. Philoſophi namque vniuocorū semper definitiones tradunt, & ea cōtinuo tractant. Terminus itaque vniuocus in cathegorematicum, & sin cathegorematicum diuiditur. Vocabula vt pleraque alia ex græcis mutata latinis. Que si secundū ethimologiā significationē interpretæris idē quod prædicatiuus & coprædicatiuus æquipollent, id est, cathegorematicus potest in oratione subiectū esse vel prædicatū, sin cathegorematicus vero solus minime, sed in aliorū, id est, cathegorematicorū comitatu positus, & vt societas quā postulat, exprimat, coprædicatiuus inter prædicatū, illa enim dictio, con, in omni cōpositione cōiunctionē & aggregationē dicit. Sed ethimologia relicta aptius & perspicacius per significationē distinguuntur. Cathegorematicus est aliquid significans, vt leo, sin cathegorematicus qui aliquo qualiter, vt li omnis. Aliquid in prima definitione ponitur ad eundem sensum, quo signū vniuersaliter sumptū superius descriptimus, vt aliqua etiā includat. Vno enim nomine cōgruè breuitatis caula (qua summa in definitionibus requisita est) ambo explicatur. At quid sit aliquid significare, vel aliqua, nemo est, qui vel nullo docente non iam proficet. Sed quid aliquo qualiter significare id expositione indiget, quod proinde solet, ab sum multis queri, & pluribus explicari multum obscuris, & que difficulter intellecta vix ad huc satisfaciūt. Propterea puto clarius & verius responsum fore si rem exemplis cognitis, & tractatis potius quā multis regulis & signis expandamus. Video, in grāmatica simplici expositione bene grāmaticos quid sit aduerbium nosse, si aduerbium est quod additū nomini, vel verbo, vel participio significationem eius auget, vel mutat, vel minuit, vt valde amat, non amat, minus amar, latis doctus.

Cur non ad eundem pariter modum nos in sumulis naturam sin cathegorematicorum explicabimus? Præsertim cum vt plurimum dictiones sint aduerbiales, & indeclinabiles, igitur significare aliquo qualiter est quod cū perse terminus aliquid non indicet, alteri tamen adiunctus facit, vt is cui coppulatur sic vel aliter sumatur, & legens, vel audiens aliter eundem intelligat: ita vt quasi significationem augeat, (vt dixerunt) vel mutet, coppulatus, (inquam) alteri vel termino, vel orationi. v. g. li homo currit, dicit absolute hominē currere: si vero adiungatur subiecto li omnis, significabit iam non vnum, vel alterum, sed omnē hominē cursum exercere. Et hæc oratio, leo dormit, asserit, leonē somno esse sopitū, si vero inseras. Nō, oppositū sensum faciet. Ecce quomodo cū perse non significet quid, cathegorematicorū sensū, & acceptionē moderatur. Vnde siphris in algorismo aptè cōparari, solēt: vt pote quæ solitaria nullū pretiū sortiūt, & alijs adiectæ eorū augēt, & pretiū. ¶ **S**E D aduersus hæc omnia nō desunt multa argumēta, primo verbū substantiū, imo omnia adiectiua sunt vniuoca, & nullo horū mēbrorū cōtēta. Nā sin cathegoremata nō sunt, quippe quæ principales partes orationis existūt: cathegoremata vero nō vidēt, quo nā (vt testati sumus) idē cathegorema est, quod prædicatū: verbū vero nec prædicatū, nec subiectū, sed copula est, igitur mala est diuisio. Secūdo obliqui nominis, vt leonis, leoni secūdū expositionē significandi aliquo qualiter apparēt sin cathegoremata: per se enim regulariter in oratione collocari, nō possūt, sed sēper alijs dictionibus adiuncti, & cohæretes, quartū significationē modificāt, quod sonat, eos aliquo qualiter dūtaxat significare, sed cū idē nomē cū recto cōsatur (vt reuera idē est per varios casus ductū) intelligibile vtrique nō est, si rectus cathegorema existit, quo pacto sin cathegoremata sint obliqui. Ad primū respōdetur, quod verba saepe sunt prædicata, imo adiectiua sēper, (vt in secūdo libro patebit) At etiā si nūquā id facerēt, cathegoremata nihilominus forēt, quoniā (vt dixi) nō secundum ethimologiam in præsentiarum, diffiniuntur. Itaque non tam ad munus, quod in oratione exercent, quā ad significationē mētis oculi coniciendi sunt. Verba autē integrè, & perfectè aliquid significant, vt li, amo amorem, & lectio lectionem, & sum, existentia, vitamque. Secūdum simili arte diluitur, primo aliquo do obli-

quid

qui subiectū existunt, præcipuè cū verbis impersonalibus, deinde semper significat aliquid idē scilicet ipsū quod rectus, ac per cōsequēs semper cum illo eiusdem naturæ censentur. ¶ **A**D V E R S V S diffinitionē termini sin cathegorematici arguitur. li sapienter, & li iustè significant aliquid, cum is qui audit aliquid intelligit. s. sapientiam, & iustitiam, & tamen sunt sin cathegorematici, ergo mala est diffinitio. Secundo li cras, perfectè significat aliquid. s. diem hesternum: & tamen est sin cathegorema, quandoquidem aduerbium apud grammaticos existit. ¶ **P**R I M V M vt diluamus, aduertendum est, quod significare sin cathegorematica stat dupliciter, vno modo quod ex parte obiecti aliquid ei correspondeat distinctum ab ipso termino (sicut in exemplis argumētationis) huic velociter velocitas aliquatenus respondet, & huic sapienter sapientia. Alij sunt quibus nihil ab dictione ipsa diuersum respondet in re, vt li non, & li &, At tamen natura omnium sin cathegorematicorum non insignificatu, sed in modo significandi sita est, nā cū ipsi sint bipartiti, quibusdā importantibus aliquid, quibusdā nihil natura in eo consistit: quod eis generale reperitur. Ethic est modus significandi, significat enim aliquo qualiter, id est minute, imperfectè, mutilatum, vt li, sapiēt, im portat quidē sapiētia sed diminutè, & li velociter velocitatē, sed hæc dictio exactè, illa in cōplete, & ideo significat aliquo qualiter. Ad secūdū dico quod est cathegorema, quia absolute craftinudie repræsētatur, nec est tā aduerbiū quā nomē potius indeclinabile. Et si aduerbiū apud grāmaticos iudicatur, nō ideo est sin cathegorema: quia quemadmodū multa illorum nomina declinabilia, vt li omnis, & nullus sin cathegoremata sunt, ita è conuerso nonnulla aduerbia cathegoremata sunt. ¶ **C**O N T R A eandē diffinitionē arguitur, li, omnis significat aliquo qualiter, & li nō, & reliqui: ergo aliquo qualiter est significatū illorū, ac per cōsequēs semper significabit aliquid, licet imperfectè. Illa cōsequētia tenet ab actiua ad passiuā. Respondemus, quod ab actiua ad passiuā nō valet, nisi quādo vis verbi tran sit in accusatiuū, non quādo solū aduerbium est modus vt amat iuste, ergo iuste est amatū, quia nō fertur verbū in aduerbiū. & sic cōtin git in præsentī, quoniā cū dicimus, significat aliquo qualiter, vis verbi significat, nō trāsit in aduerbium, ita vt aliquo qualiter sit significatū.

Cap. Quartum.

TEXTVS.

TERMINORVM cathegorematicorum alius cōmunis & alius singularis. Cōmunis est, qui plura diuisim significat, vt loe. Singularis, qui vnum tantū vt. Socrates. Quod est triplex, aliud proprium, vt Petrus, aliud de terminatum, vt hic homo, aliud vagū, vt aliquis homo. Rursus ab principio cathegorematicus partim est collectiuus, & partim diuisiuus. Collectiuus est qui multa copulatim repræsētat: vt Mexico, diuisiuus vero qui vnum, vel plura diuisim repræsētat vt equus.

Lectio Vnica.

HA C T E N V S de terminis secundū eorū significationem, & modū significandi loquuti, deinceps iam secundum re significatā loquemur: & ideo hic cathegorematicus dūtaxat diuiditur, qui aliquid, vel plura im portat. Has autem definitiones ipsa ethimologia definitorum penè declarat. Nā si cōmune id censetur, quod pluribus accommodatur, singulare quod vni tantū inferuit. Vnde vtriusque definitio perspicua sequitur, id solū modo expositione indiget, quid scilicet diuisim significare, appellemus? Est autē sic multa repræsētare, vt vnu quodque etiā seorsum repræsētet. Nepe vt vnu illorū significet, & aliud significet, quod eo signo patenter atq; luci dē dignoscitur, si de vnoquoque illorū verifictur: vt li homo homines omnes pfecto, & vnumquemque significat. De quo quomque enim ostenso verè, & aptè dicitur, iste est ho-

mo. Amplius id ex aliorum comparatione intelligitur, si Plato putat nonnulli, plura per accidens saltem significare, partes videlicet Platouis, corpus, & animam. Et tamen non significat illas diuisim, quia non significat animam, nec significat corpus. de neutra enim expressa verificatur. Et si Roma non modo mania arte, ingenio, & ordine disposita, sed verius, & formalis ciues ratione, & legibus congregatos significat. qui cum plures non esse, non possint: ut ciuitas conficiatur: plures iam significabit, & tamen de singulis (ut constat) non potest dici, iste est Roma. unde non significat eos diuisim. Igitur significare diuisim est, vnum quodque tuorum signatorum sigillatim representare, ac prætere ferre, at si Petrus solum representat vnum, ut pote nomen proprium. At vero si multis generaliter foret, proprium esse, desireret. Quocirca nemo iam non videbit, quam in prærenti loco de vniuocis sermonem habeamus, cum æquiuocè si Petrus de multis verificetur.

¶ SINGULARE subpartitur in tria, sed nomen proprium propriissime est singulare, reliqua suo gradu, & ordine desciunt, & ad communes declinant. Determinatum est terminus communis cum signo demonstratio: ut hic equus (dum signum tamen sit exactissimæ restrictionis) qualia si hic, & is, & iste videntur. Nam si ille, non ita multum terminum coarctat, ac constringit, & ideo singulare vagum (meo arbitrato) facit. Etenim vagus est communis cum signo particulari modificatus, ut quidam leo, ille philosophus. Porphirius in prædicabilibus aliud singulare, his adigcit, quod ex suppositione nuncupauit. V. g. (ut eius exemplo vtamur) sophroniscus genuit solū Socrate: unde si sophronisci filius erit ex hac suppositione terminus singularis, qui alias (nisi id præadmittas) communis est, cum plures procreare, possit. At is modus loquendi est philosophicus, & nimis magistralis. Summulistæ vero qui termini significationem rimantur, singularem eum terminum appellare, non debent: qui nullam determinationem, sed generalitatem potius præferunt. Præterea multi termini hæcenus ab omnibus communes iudicati singulares à fortiori censerentur, ut si, Deus, si Sol. Cui non solum ex suppositione vnus solus sit Deus, verum ex necessitate ab absoluta vnus dumtaxat esse possit.

¶ CONTRA diuisionem arguitur, si homines est cathegorematicus, & tamē nec com-

munis, nec singularis. nam si quis horum foret maximè communis, at significare diffusim, ei neutri quā cōpetit, qui vnū tantū referre, nō potest. Ergo aut diuisio est insufficientis, aut expositio nulla. Solet huic argumento responderi, & re dē quod terminus pluralis per singularem indicatur, cū idē sit nomen per varios casus, & diuersos numeros deducitū, deriuatūq;. Quod si nō habuerit, (ut sæpe contingit) fingatur. Quē admodū grāmaticus verborū accentū docet, eū. s. & sillabarū numerum ex secunda persona actiue vocis, etiā in deponētibus agnoscēdum, & indagādū. Vnde si, homines est cōmunis, & plura diuisim significās secundū rectū singularem, qui est reliquorum mensura. Secundo nos respondemus, quod per se etiā plura diuisim significat. nam quādo diximus, debere vnū quodque importare, non intelligitur vnum numero, sed vnumquodq; suppositorum, modo si homines de singulis binarijs hominum optime verificabitur, binarius vero ad minus est illi suppositum. Sed tunc est replica quod esset collectiuus, ad quā nos tamen illico respondebimus.

SECUNDO si Deus, & si sol, & mundus, & orbis, nec sunt singulares, & multo minus, communes, cū minimè plura importāt. Dicitur eos esse communes, quia certē quātū ex parte sua est, multa significant. Etenim voces impo- nuntur, ad significādū res, secundū quod à nobis intelliguntur, nos vero & si vnus sit solus Deus in cælo, & in terra, multos intelligere, & nominare, confueuimus. Vnde apostolus dicit, scimus quia nihil est idolū in mūdo, & quod nullus est Deus nisi vnus, nā est si sint qui dicātur dii, siue in cælo, siue in terra (si quidē sunt dii multi, & domini multi) nobis tamen vnus est Deus pater ex quo omnia, & nos in illo, & vnus dominus Iesus Christus. Præterim quod cum antiqui decepti multos colerent, quæsierunt vocē, qua omnes deos exprimerent. Et de alio sole, & alio orbe quærimus, an sint possibiles: in quo euidenter præhēdimus, multa hos terminos significare, ac p cōsequens esse communes. Si Phæbus vero est singularis huius nostri, Solis nomē (ut poëte comminiscuntur) proprium.

¶ SED peculiariter dubitatur, qualis nā sit si, omni homo: respōdetur, esse cōmunē, quia si solus homo vnus hodie in orbe existeret, is esset omni homo, & si cras isto mortuo alio itidē vnū resurgeret oīs esset, idque vniuocē. Sed replicatur, hic nō diuiditur nisi cathego-

rema

rematicus, iste vero insertus argumento est mitus, & ex vtroque compositus: ergo neutrum membrorum huius diuisionis est. Dicitur enim, quod totus est cathegorematicus, quia deo in præntio, & natura à principaliore parte determinatur: neque fas foret, ut si omnis naturā alterius inferret, aut diminueret. De comple- xione omnium alij, quæ solent hic in disputa- tionem adduci, quorum vna pars sit com- munitas, & altera singularis, & similibus com- binationibus nullam regulam: in præsentia- rum statuere possumus, quæ à summilitis queat, comprehendere, cum complexorum nō modo acceptio nem multiplicem hucusque, sed nec naturam pate fecerimus. Et ideo si quis sophistarum argutias rescindere, velit, facile id vtique, & commode faciet, si dixerit, nunc nos de simplicibus dictionibus diffi- nitiones tradere, de complexis: postmodum vique ad naualeam tractaturos. Nec obstat, quod de si omnis homo diximus, qui in præ- tenti vi simplex indicari, solet: ut pote ex vno solo cathegoremate constans & eum: secun- dum partem principalem iudicatus.

¶ INTER communes terminos pauci so- lent, quasi obeliseis obnuntiam suam genera- litatem insigniri: qui transeuntes ideo nū cupantur: numero sex, his duabus dictioni- bus denotati, seu bau. sens. vnum, res, aliquid verum, & bonum. Nam nihil est in orbe, de quo omnes nō verificentur. Alij etiā adhuc amplioris significationis sunt, qui supra trañ- scendentes nominantur: ut si, intelligibile, ima- ginabile, & similes, qui & de existentibus om- nibus, & de nō existentibus pluribus dicuntur. ¶ TERMINVS rursus à principio in co- lectiuum, & diuisum secatur, quæ nec cum præcedenti diuisione, nec cū altero eius mē- brorum coincidit. Nam ex communibus mul- ti sunt collectiui, & multi diuisi, ut si popu- lus, collegium, conuentus, prioris clasis sunt. At si equus, cæstum, ignis secunde. Igitur ho- rum terminorum naturam facile quisque di- gnoscet, si in rem significatam oculos conie- cerit. Nam collectiuus necessario exigit, plu- ra significet. Quoniam nulla collectio, aut aggregatio est, nisi ad sit multitudo, cuius multitudinis quotiescumque nullum est id, quod terminus primo significat collectiuus est, quod nullo negotio colliges, si videre, ve- lis vtrum de illo dicatur, necne: ut si populus vniuocis ciues significat quorū nemo profe- cto seorsū ciuitas existit, cū de illorū nemine

nomē populus verificetur. Hoc ergo est copu- latim representare, videlicet quod in locietate quadā, & coniunctione plura significetur. ¶ TERMINVS diuisius per oppositum omnino sensum vnū, vel multa representat. Contra hæc autem arguitur, omnis terminus communis est diuisius, nam significat plura, quorum vnū quodque est id, quod repræ- sentat: Enimvero id est diuisim significare, ut antea exposuimus. Ergo in hac diuisione nō ingreditur cōmunis. Sed nec singularis, quo- niam collectiuus est, qui multa importat: sin- gularis autem tantum vnū tecum affert. Ergo nullus singularis in hac partitione clau- ditur: Facile primo argumento respōdetur, quod omnis terminus communis diuisius est, ut qui plura diuisim importat. Sed nō pro- pterea nullus eorū est collectiuus, cū vtrūq; diuersis rationibus esse, possit. sunt diuisi, in quantum plura significant, de quorum quō- libet verificatur. Et collectiui quatenus vnū- quodque representat, ex multis constans, & confurgens, nam vnū solū numero sup- positum collectione constare potest, ut po- pulus importat singulos populos diuisim, & vnū quēq; collectiue, terminus quoq; singula- ris est collectiuus vt li Roma.

Cap. Quintum.

TEXTVS.

TERMINVS item cathegorematicus alius est ab solutus, & alius cōnotatiuus. Absolutus est significans ali- quid per modū perse stātis, ut li equus. Cōnotatiuus qui a- liquid representat per modū alteri adiacentis, vt li iustus. Et hi nōnumquā connotant positiuē, vt li, album, quando que priuatiue, vt li cæcus.

Lectio Vnica.

HAEC connotatiuorum materia est quidem summulistis apprimè necessaria, sed multis ambiguitatibus implexa, à neotericis tradita. Cum tamen quanto vtilior est, tato maior, si opus foret, labor impendendus erat, vt clarius traderetur. Nos itaque alieno periculo experti vt eorū anfractus effugiamus, si alicubi ingenio, & breuitate vsi sumus, hic maximè præstabimus plura resecantes, & eadumtaxat, quæ ad rem certò pertinent, tradentes. In his autem definitionibus nihil nouitatis, aut obscuritatis est, demta vltima definitione, quæ proinde, sola nunc à nobis: exaranda est. Quid, si per modum per se stantis, vel alteri adiacentis significare, & quidè exēplis aptius materia hæc, quam regulis apperitur. Homo, aer, & aqua existunt per se, albedo vero, nigredo, & figura adiacent alteri. Si significare per modum stantis est, sic ré exprimere, quasi per se existat, vt capra, & lignum. Per modum alteri adiacētis terminus repræsentat, qui quasi alteri conueniens quicquam exprimit, vt li album. Significat enim albedinè tamquā inherentem alteri. Quod (vt clarius percipias) hæc duo nomina iustum, & iustitia confer, Constat namque, ambo pariter iustitiam exprimere, sed li, iustitia, significat hanc virtutem absolute, quasi per se stantem, li iustus eandem, sed inherentem. Ex quo infertur, quòd nomē connotatiuū sortitur duplex significatum, alterum est id, quòd adiacet, alterum, id cui adiacere, denotatur. Vt li, album, primo significat albedinè ad hærentem homini, secundario ipsi hominè. Vtrūque vero completum, & integrum signatum est. Quod quidem ipsum nomen præfert, nā connotare dicit multa. I. significare vnum insinuando aliud, vt li fortis expressè, & patenter dicit fortitudinem, & insinuat etiam eū, qui est fortis. Quòd nimium sensibiliber eius significationem experientes deprehēdimus, quia quaesiti quidnam significet non possumus ambo, non exprimere, id vero quod palā nomen significat, formale significatū appellatur, id vero cui hære connotat, materiale.

¶ I N cōtrarium multipliciter arguitur. Primo li bonitas, & virtus, & similes voces significant qualitates, quæ per se stare, nō possunt, ambæ enim reperiuntur in spiritibus. Vt potè carum qualitatum capaces, & tamen non sunt connotatiui, sed absoluti. Et è conuerso li rationale significat substantiam, animam. I. per se existentem vt pote immortalem, & ta-

men non est absolutus, sed connotatiuus substantiæ.

¶ S E C V N D O terminus connotatiuus sortitur duplex significatum, ergo est æquiuocus: & per consequens non est categorématiqueus, & confirmatur quia vnum ipsorum significat prius, & alterū posterius. Vbi tūque autē est prius, & posterius est analogia, ergo sal tē est analogus. Pro solutione prioris obiectiōnis est aduertendum, quòd aliter, & multipliciter solent hitermini per neotericos diffiniri. Nonnulli sic, absolutus est qui significat per modum substantiæ: connotatiuus qui per modum accidentis. Quæ diffinitiones re ipsa nostris æquipollent. At nostræ eò meliores sunt, quòd clariiores, & magis perspicuæ. Nam modus substantiæ est, per se stare, siue existere, modus accidentis alteri adiacere. Vnde opus est sic diffinientibus, per nostras suas descriptiones exponat. quoniā interrogati quis est modus substantiæ? & quis accidentis? nostris verbis respondere, coguntur. Præterea descriptiones præfatæ, vt rem significatam scribentur, obligant omnino summulistas, cum modum substantiæ, & accidentis diffinitionibus inserunt, qui pro inde illis scribandum est, & (meo iudicio) id tantum non licet, quantum non expedit, vt pote arduum, onerosum & multum difficile. Præterea & si natura termini ex re signata dependeat, completius tamè ex modo significandi, & ideo conducibilis eorum naturam per significationem, quam sua perpendere, interest, nostris regulis explicabimus, quam per rem significatam. Nec nostra ita scire, refert, quæ, qualisue res importata existat, sed qualiter importetur. Vnde non tam rem significatam, quam modum significandi debemus, aduertere. Et quia accidens potest significari per modum per se stantis, & substantia per modum alteri adiacētis, solus modus diligenter inspiciendus est, rei autem natura pro hoc tempore relinquenda. Sic argumēto latis multum dicitur radix autem huius si quis scire, cupiat, natura est nostri intellectus potentis accidens absq; subiecto absolute apprehendere, licet ipsum per se stare, non possit, sed semper alteri innixū, & è contra animam per se viuentem velut in altero existentem, & quia voces significant res, non prout in se sunt, sed quatenus intellectantur, potest accidens absolute, & substantia connotatiue significari.

¶ A D secundum principale respondetur, quòd

quòd æquiuocus significat multa non facientia vnum, sed vnum quod seorsum est tale distincta significatione expressum & importatū. Connotatiuus vero vnū: quod habet materiale, & formale, repræsentat, vt Hispanalis significat multos ciues, neminem quidem sigillatim, sed cunctos quatenus integran vt beum. Ad replicam negatur regula, quòd vbi cumque fuerit prius, & posterius sit analogia si prius, & posterius referuntur ad terminum quasi vnum, nō quasi duo. vt cibus, & animal sunt, duo significata huius termini, sanum: sed eorpus & albedo vnum huius alium. Præter quā quòd in hac materia nō est prioritas, & posterioritas, sed principalis, & minus principale, res longe diuerſa, vt alias videbimus. Et in hoc etiā est quaestio grauis, vtrum istorum principalis per connotatiuum significetur, cum in vtramque partem sint & auctores graues, & rationes efficaces. At disceptatio hæc nimium profecto ante tēpus hic ventillatur, cum opportunū locum, ac proprium in ante prædicamentis sortiat: ad quē etiā ij, qui eā hinc suscēpserunt, post multa dicta se referunt. Vnde illi hucque merito deponemus. Interea formale significatum summulistæ principalis semper arbitrentur.

¶ R V R S V S contra easdē definitiones arguitur, terminus connotatiuus, & adiectiuus idē æqui polle, videntur, cū ex nominibus ipsis, tum etiā ex definitionibus. Nā sicut nos connotatiuum diffinimus, quòd significet aliquid per modum alteri adiacentis, dicunt illi, adiectiuum esse, quòd significat per modū accidentis, quod re ipsa, (vt. f. falsi sumus) idē est. At hi termini magister, pater, dominus non sunt adiectiuui sed substantiuui. Ergo, vel isti sunt absoluti, vel definitio connotatiuorum non est bona.

¶ S E C V N D O li cæcus, & mortuus sunt connotatiui, & tamen nō significant per modū alteri adiacentis, sed potius non adiacentis, nam significant per modum non habentis. Etenim cæcus significat quòd iste non habeat visum, innotuum, quòd cadaver careat vita, vnde potius dicunt, has qualitates non adiacere, quam inherere, ergo truncata est, & insufficientis definitio.

¶ P R O solutione prioris argumenti notato, quòd adiectiuum dicitur, & est ab adiacētia, eo quòd coniungi, vel adiacere, potest substantiuo. Nā grammatici quorū interest solū modo coherentem vocum meditari, nemē

substantiuum appellat quod per se in oratione existere aptum est, adiectiuum quòd postulat semper, cū altero coniungi. Dialectici verò in hoc opusculo intuetur, quomodo terminus significet. Vnde connotatiuus hic nō denotat substantiuo adiacere, sed intra suæ significationis ambitum denotat formale significatum inherere materiali. Ita diuersa multum est adiectiuui, & connotatiui consideratio. Et licet definitiones videantur germanæ, sensus definitionum plurimum distant. nām per modum accidentis in definitione adiectiuui refertur ab substantiuo, id est, quòd adiacet substantiuo, sed in descriptione connotatiui ad materiale suum significatū. Et multa sunt nomina substantiuua connotatiua, quippe quæ, licet in oratione per se stare, possint, significat tamen aliquid per modū alteri adiacentis. Sed hic apprimè cōsiderato, (tametsi vt cūque sit inuolutū) quòd nō est idem concretum, & connotatiuum, licet idē appareat, æquipollere. Si quidem multa sunt nomina concreta, quæ, & absoluta. Vt li homo, li animal, & similia. Sed huius causam a discrimine in ante prædicamentis reddemus.

¶ P R O P T E R secundū addunt nonnulli definitioni, vel nō adiacētis. Sed meo arbitratu id minime requiritur. nā definitio, quantum veritas, & sufficientia permittunt, cōpendiosa, & breuis esse, debet, qđ vt obseruauerimus, particulā illā rescidimus. Quoniā illi termini vera significant per modū alteri adiacētis, vnus quidè carentiā visus, alter vitæ. Sed has negationes quasi ad hærentes, & vt conuenientes alteri. Dicitur enim cadaver mortuū, quoniā non habet vitam: hoc tamen habet, quòd non habet vitam. Nec minus profecto li cæcus significat, hunc hominem habere cæcitate, quā li albus albedinem, licet in re sit discrimen, quòd cæcitas in oculo nihil est, albedo in corpore è contrario aliquid est.

¶ S O L E N T heic statui duæ regulæ, quibus terminus absolutus, & connotatiuus dignoscatur, in quarum expositione, & defensionem multum operis, & laboris impenditur, eū & falsitatis, & insufficientiæ illico sint cōiunctendæ, quas ideo missas consultò fecimus, ne verba diffundere, & tempus terere, affectasse, videremur. Præsertim cum his definitionibus, & argumentorum solutionibus facillimè quisque eos nullo negotio discernet.

¶ S V B N E C T I T V R demum connotatiuorum partitio, in connotantem posituè,

& privatiue, quæ mistim in præcedentibus satis enucleata est, atque exposita.

Cap. Sextum.

TEXTVS.

TERMINORVM cathegorematicorū alius est primæ intentionis, & alius secundæ intentionis. Terminus primæ intentionis est terminus significans aliquid secundum id, quod habet in re, vt li homo. Terminus vero secundæ intentionis significat aliquid secundum id, quod habet per intellectum vt nomē, oratio.

Lectio vnica.

HÆC secundarum intentionum materia est sanè multum rebus, & magnopere necessaria (vt in prædicatibus, & prædicamentis patebit, quo loco exactè nobis, & adamussim expendenda est). Sed libuit in præsentiarum, quia non nihil expedit harum rerum subtilium, & de summis (quod aiunt) apicibus crassa etiam Minerva notitiam aliquā tirōibus tradere. Quod paucis esō expedire conabor, hinc cōmode principio auspiciato. Cum termini sint humanicus adinuenti, vt res, & rerum modos, atque proprietates explicaremus, necesse est, vt secundum rerum pluralitatem, & diuersitatem termini quoque differant, & multiplicentur. A Equae enim & paria (vt par est) debet esse signa signatis. Quando quidem mutuo sibi respondent. Inter ea vero quæ de rebus dicuntur, quaedam eis de se conueniunt, alia minime conuenient, nisi intellectus, & ratio circa illas quid negotia retur. Quæ doctrina exemplis notissimis erit cūestigio comperta. Statuamus hic Petrum, qui est homo, & animal, & rationale, & quantus, & albus: quorum ni-

hil ei largitus est intellectus, Quippe cūcta ei naturaliter conuenientia, At præter hæc habet quod hoc nomine Petrus significatus est, quod neutiquam haberet, nisi intellectus illi significaret, & terminum, ad significandum, imponeret. Huius generis, & cōditionis sunt plurimæ proprietates, quas. i. ratio in rebus facit, & factas attribuit, vt species, & genera, & syllogismus, & argumentatio, & oratio. Voces. quidem de se sunt sonus. (hæc namque natura vocum est.) At quod significant & in modum orationis disponantur, negotiū est intellectus. Itaque in duplici differētia sunt, quæ de rebus prædicamus, quædam naturalia illis, & realiter adiacentia. Quædam per intellectum dumtaxat in rebus adinuenta, atque applicata. Et cum ad rerum diuisionē termini pariter diuidantur, necesse est, vt alteri illorū prioris generis proprietates importet; alteri posterioris, Vnde qui significauerit aliquid rei realiter contentiens, primæ intentionis erit. Qui autem id quod secundū ordinem ad intentionem, secundæ intentionis existimabitur, vt li homo animal, quantitas, qualitas, & actio expriment ea, quæ à natura vel arte rebus conueniunt. Sed li syllogismus, & demonstratio significant ea quæ intellectus in rebus, vel in vocibus facit. Et hinc ratio istorum non nimum. i. primæ intentionis, & secundæ intentionis colligitur, nimirum quod ea quæ realiter competunt, primæ intentionis sunt, & primario in sunt. Prima intentio enim est naturæ vt pote primum operans, quæ vero per nostram intentionem creatur secundæ intentionis apte appellantur, quia secundario, & vltimo adueniunt.

SOLENT nonnulli, terminum secundæ intentionis hoc pacto distingere, vt significet semper aliquam proprietatem, vel Grammaticam, vel Logicam, vel theoricam, ob id quod hæc disciplina, atque artes de rationis operibus tractent. At hæc propositio est quidem vera sententia, sed mala definitio potius diuisionis formam præferens. cum hæc secundarum materia intentionum sit adeo abstracta, & metaphisicalis, nullam prorsus difficultatem hic agitare, volumus: ne in obliuiscitatis pelagus summulitas immergeremus. sed qui rem exactè discussam desiderauerit, quoniam nostrorum argumentorum euoluat, vbi materiam omnibus suis numeris quantum ad summulitas pertinet (si non fallor) absolutum.

Cap.

Cap. 7. de Complexis.

TEXTVS.

TERMINORVM tandem cathegorematicorum quidam sunt complexi vt homo albus, alij incomplexi vt leo. Complexi sunt quorum partes per se aliquid significant. Incomplexi quorū partes ibi non sunt significatiuæ, inter quos nomina etiam continentur, quæ grammatici figuræ compositæ vocant.

Lectio.

NULLA erat necessitas, seorsum de terminis complexis disputationem inire, cum nihil aliud complexus sit, quam duo, vel tres termini simplices, de quibus satis hucusque tractauimus, quod cuius libet intellectui ita erit præuium, vt nulla speciali doctrina opus foret. Equisenim non callet duos, vel plures terminos simplices cōglutinatos vñ esse compositum. At propter simplices potius terminos, qui compositi partium multitudinæ appareant, necesse est, de vtriusque sermonem texere. Igitur complexus est terminus cuius partes ibi sunt significatiuæ: vt homo albus, vbi li homo, & albus aliquid significant. At li dominus penitus est simplex, tamen li do, & minus extradiuisionem disiunctim prolata quicquam representent: verū intra nihil prorsus, quod facile cernes, si eorum significationes expendas. quoniam cum li do significet donationem, & minus paruitatem, si illic suas significationes retinerent, significaret dominus, donare parum: quo à propria significatione nihil est distantius, & ita partes iste nullam rem significant, quinimo si logicè loquimur, haud est necessum, hac distinctione uti: scilicet, quod partes intra terminum non significant, seorsum significant. Nam cum dialectici non de sillabis, sed

de dictionibus significantibus agant, quales illæ non existunt, non censentur li do, & li minus quæ faciunt dominus, eadem dictiones, cum do verbum & minus aduerbium, & si apud nos eadem voces non sunt; possumus, & debemus, absolutè dicere, partes illas nec intrā, nec extrā significare, At li homo albus absolutissimus complexus est, vt pote cuius partes sine controuersia aliquid representant. Terminus autem incomplexus est cuius partes non significant, quod in multis palam est naturam simplicium, & apparentiam habentibus, sed in multis obliuiscitur: qui cum re simplices existant, apparent compositi. hi sunt, quos figuræ compositæ vocat, vt li equiferus, res publica, terranoua, noua hispania. Quæ nomina intres classes grammatice tecant, in composita. i. ex duabus integris vt respub. & ex duabus fractis vt armiger, aut promiscue ex fracta, & integra manente: vt equiferus. Sed ista distinctio ad nos qui non sillabas metimur, nequaquam spectat, pertinet tamē de cunctis firmiter stabilire, neutras siue laceras, mutilas, siue integras significare. Quod multis argumentis ostenditur. Primo nullus terminus complexus est nomen, sed duo nomina, non vnadiuictio, sed duplex apud grammaticos. Nomen autem compositæ figuræ & apud nos, & illos vnum omnino iudicatur, nec enim in ratione nominis, minus vnum est respública, quam homo, quod vnum esse constat. Igitur non sunt partes in figura composita significantes. Secundo nomen compositæ figuræ, & simplicis in natura nominum non differunt, nisi solo accidenti. Igitur tam simplex natura est incompositis, ac in simplicibus, esse enim complexum, & incomplexum, vel habere partes significantes, & carere illis, ad rationem nominis, non ad qualitatem spectat. Vnde longe diuersa continent hæc distinctiones, nominis. i. penes figuras, & termini, penes incomplexum, & complexum. 3. Nomē compositæ figuræ apud dialecticos exactissimè nomen est, ergo caret partibus, quia (vt mox visuri sumus) ad rationem nominis partium simplicitas exigitur. 4. vt sit nomen compositæ figuræ, indifferens est, partes in sua integritate maneant, an mutileatur, dumtaxat requiritur, ex duabus dictionibus aliis significantibus originem ducant. Tam compositæ figuræ est cuius partes sunt truncæ, ac si integre mansissent. At quando

C 5 sunt

sunt fractæ nullo modo significant, ergo nec cum integræ, quandoquidem tam de per accidens est integras manere. Vnde cum par iudicium de omnibus esse debeat, & vtraque sint æque figuræ compositæ, infertur neutras habere partes significantias: cum pleraque tamen manifeste illis careant, vt nec habere, videantur. Ac proinde, (nisi specie non falli sinimus) idem dicturi sumus, & de his quæ videntur, habere. Significatio horum nominum frequenter est diuersa ab significationibus partium, & tamen quando partes significant, iuxta earum significationem est representatio totius. Nam ex illis totum non modo in voce, verum etiam in significatione consurgit. Modo si res publica nomen vrbis non representat agrum, nec cælum, quæ partes tamen seorsum important, vt pote res maximè publicas. Et si equiferus non significat equum, seu, ac ferocem, sed siluestrem in siluis, palcuisq; de gentem. Cum ciures quoque plerumq; ferociant. Verum est, quid germanitas habere totius significationem cum partibus. Nam non temerè ex quibuslibet dictionibus nomen constandum est, sed ex his quæ aliquatenus id exprimere, solent, quod tunc ea voce compacta exprimere, decernimus. Vt si res publica quidem de se res manifestas refert, ciuitas autè satis sane & perspecta, & conspicua res est, vt merito res publica appellari, debuerit. Sed hoc non probat partes vnde originè trahit, significare, cū in simplicibus nominibus imponendis frequenter contingat, ab aliqua ratione, seu proprietate nomini institui: quas nullatenus significat. Foramina enim vocatur virago, quia de viro sumpta est, & saxū appellatur lapis, quod lædat pedē, & uir nuncupatur homo, quia ex humo formatus est. Et tamè lapis non exprimit quidquid offendit pedes: cū ad multa alia sæpe allidatur. Nec homo quodlibet ex tellure cōpagnatū, (quid enim ex terra quæ omnium mater iure censetur, non nascitur?) Nec virago, quod cumq; ex viro desumptum. Ex quo manifestissimè apparet, quam verè. S. Thomas dixerit, aliud longe diuersum esse, vnde nomen imponitur nonnumquam, aliud ad quod exprimensum substituitur. Hæc autem origo ex dictionibus alias significantibus in compositæ figuræ nominibus probat quidem bene discernimè, quod ingeniosè Aristot. inter cōposita, & simplicia animaduertit. In hoc

(inquit) nomine equiferus, nihil per se ipsum equus significat, sicut in hac oratione significat, equus est ferus: verum non vt in simplicibus nominibus, & in compositis est. In illis enim nullo pacto pars est significativa in cōpositis vero videtur quidem, nihil tamen separata significat. Multis hanc controuerſiam diremi, quæ paucis sufficiētē absolui, possiet, propter iuuenes, qui dum grammaticæ vacarent, imbiberunt nomen huius figuræ, partes significantes habere. Nam hismet verbis illam diffiniunt, vbi pro cetero significare credunt, quod vt dediscant. & ex animo hanc opinionem euellant, operæpretium iudicavi tam multis, effica cibusque rationibus monstrare, quam sola specie (vt Aristotiles innuit) decepti fuerint, qui hac forma figuræ compositæ descriperunt.

¶ **C O N T R A** diffinitionem termini complexi arguitur, sequeretur, propositione esse terminum cum eius partes significant, quæ tamen toto cælo ab ratione termini distat. Respondeto, semper in his diffinitionibus terminorum terminum ipsum suppressum (qui omnibus tamen communis est) debere, hoc pacto subintelligi. Complexus est terminus cuius partes. Et diffinitio hæc integra non competit propositioni, vt pote quæ non est terminus. At ex quo vna pars diffinitionis alteri ab diffinito competat, non arguitur defectus diffinitio, cum tota, vt sit mala, conuenire, debeat. At replicatur, si pars vltima conuenit, quæ est differentia, necesse est, tota de illo verificetur, quodcumque enim rationale existit, ipsum est homo. Si ergo differentia huius diffinitionis. s. habere partes significantias, propositioni cōuenit, erit terminus. Respondetur hoc intelligi in diffinitionibus perfectis, & absolutis, hæc autem non est admodum exacta, sed quædam descriptio, & ideo necesse est, tota competat, non vna pars.

¶ **S E C V N D V M** si omnis homo est terminus cōplexus, & tamen vna pars non significat aliquid, sed aliqua liter, nec est significans, sed consignificans, ergo. Maior est nota, quia non est incomplexus, haud enim est vnus terminus, sed duo, non simplex dictio, sed composita, ergo est cōplexus. Respondetur, sufficere ad complexionem, vel ambo esse categoricemata, vel saltem alterum. Et significare aliquid, vel esse significantiam hic ad eundem prope modum accipitur, quo significat

tionem in communi definimus. s. significare est, potentia cognoscitiuæ aliquid representare, & terminus est vox significatiua ad placitum, vbi sine categoricemata proculdubio clauduntur.

¶ **C O N T R A** eandem definitionem arguitur, si gladius, & ensis est terminus non cōplexus, & tamen habet partes significantias. Vnaquæq; enim pars per se intus, & foris est terminus, ergo partes significant. Idem argumentum est de istis vocibus, Marcus Tullius Cicero, quæ cum plures sint, & significantes sunt incomplexus terminus. Idem pariter de nomine, & cognomine hominū vt Didacus de Segura, vnam rem enim, simplicem videlicet personam explanant, & tamen partes significant. Pro solutione horum considerato, dupliciter contingere, idem duos terminos significare. s. eodem modo, vel diuerso. li album, & albedo significant eundem colorē, & differenter, album connotatiuè, albedo absolute. li homo, & animal rationale significat idem, sed diuersimode, li homo confusè, animal rationale distinctè. Termini significantes vel diuersa, vel idem diuerso modo, sine hæsitatiōe faciunt cōiuncti terminum cōplexum. Sed significantes idem: & eodē modo sunt in duplici differentia, alteri sunt penitus iisdem voce, & significatione, vt vna dictio causa emphasis repetita, vel etiam sine causa vt Deus, Deus, homo, homo. Et talis combinatio non est complexio termini, sed potius repetitio, & idem terminus iteratus. Termini vero qui cum vocis articulis differant significant idem, & eodem modo, vocantur sinonimi, & per dicta verba definiuntur. Nam sinonimitas postulat significationis identitatem & vocis differentiam, vt vestis, & vestimentum, infirmitas & morbus, mors & interitus. Omnes hi vocum binarij cum differant prolatione, referunt penitus idem: saltem secundum vsum. De his queritur, an quilibet binarius sit terminus cōplexus, & pars affirmatiua probatur, quia sunt duo termini, non sicut eadem dictio iterata: Igitur est cōplexus. Sed (mea sententia) ambo simul capti sunt terminus incomplexus. Nam cōplexio penes significationē pensatur, significatio penes rem significatam & modum. Vnde cum significant idem, & eodem modo: non potest, veriusque significatio non esse eadem, & vna & per consequens, non sunt terminus cōplexus. Complexa enim representatio, & com-

posita exigitur, simplex nullatenus sufficit. Vnde negamus, sufficere duos terminos esse, nisi significatione differant. Et sic respondemus ad argumentum de sinonimis. Ad aliud de nomine & cognomine, vt Thomas de Aquino, Ilesonfus de Segura, quæstio est an sint ambo vnus cōplexus, sed (me iudice) est incomplexum. Primo quia significant idem, & eodem modo: eandem scilicet personam. Secundo non sunt duo nomina, sed vnum completum. Cuius signum est, quod cognomen certè per se, non propriè de indiuiduo prædicatur, non enim dicimus, ostensio Rege, is est Austria, sed Philippus de Austria. Itaque non additur cognomen nomini proprio quasi nouum nomen: sed (vt ipsum nomen præfert) quasi nomē cum alio, velut scilicet complementum nominis. Nam habet nomen inter multa esse rei distinctum, & non distinguitur, nec dignoscitur exactè, nisi per nomen cum cognomine. Ideo quasi vnus simplex, ac integrum vtrumque sine dubio reputandum est.

¶ **S I L I**, berla imponatur ad significandū, quod significat corpus habens nigredinem, erit, complexi: & tamen nullæ partes eius reperiuntur, ergo alicui competet diffinitū, & non definitio. Ad hoc notato, quod (vt crebro nunc docuimus) termini cōplexio non penes vocem, sed penes significationem pensatur. In qua si partes habet, etiam si vna duntaxat dictio existat, aut simplex sillaba, censetur complexū, sicut è diuerso concessimus, quantumcumq; voces coaceruarentur, si omnium eadem significatio erat, non fieri ex cunctis, vltra quam incomplexum. Vnde ad casum argumenti, dato esse complexum & ad rationem communi hæc omnium dialecticorū distinctione satisfacito. Aiunt enim & doctè, dupliciter stare partes significantes, habere, formaliter. s. & virtualiter formaliter cōplexus, quando & significatione, & voce euidenter partes conspiciuntur: vt Cornificus: musicus virtualiter, quando tantummodo significatione. Nam significatio est virtus vocis, & virtus plerumque est latitans, non manifesta. Quolibet autem modorum sat est partes habeat, vt sit terminus cōplexus. **Q V A R T O** ad idem arguitur de facto, aliquid est cōplexum, quippe referens idem, quod corpus habens albedinē, & tamen nullæ partes inueniuntur: ergo. Negatur certè, album significare idem reuera, quod tres illæ

articulæ, etenim corpus & habens multa referunt, quæ non refert album. Corpus quidè flava simplicia. Habens possidentes, ut erquè demum res innumerabiles. Verum est quidè id, quod album significat, esse corpus habes albedinem: verum hoc non significatur per terminum, quod implerisque alijs sapissimè contingit. Li Alphonus significat personam sapientem, potentem, decorum, ipsum vero nomen nihil horum, nec sapientiam, aut sapientiam, nec potentem, aut potètiã significat. Nec opus est vilo pacto, quidquid est, quod si significatur: nomen exprimat vnum, alias frustra plura de vno predicarentur. Igitur albu significat albedinem in concreto, significatio ne (vt patet) incomplexa tamen connotatiua. Sed replicatur est album, ergo corpus habens albedinem. Et è conuerso, ergo significant idem, sed negatur hæc consequentia, nõ enim si bene sequitur iam antecedens, & cõsequens, idem significat. Infertur enim recte ridet, ergo est risibilis, & tamen tam aliud significat antecedens ac consequens: quàm diuerium est, ridere, & esse risibilem. Sed replicatur illa duo æquipollent album. f. & corpus cum albedine, ergo significant idem. At diatectici dicunt bifariam esse æquipollentiã, aliam in consequendo, aliam in significando, in significando æquipollent finononi, in consequendo quorum significata sunt idem, etsi diuerlis nominibus exprimantur, & ita termini nostri argumenti æquipollent. in consequendo, non in significando. Facile solent nõ nulli huic argumento satisfacere fatentes illa nomina significare idem sed non eodem modo, vt discernim sit in modo significandi, non in re significata. Et quidem de significatione totali non aspernor solutionem.

¶ CONTRA definitionem termini incomplexi. In nominibus composita figure partes semper retinent significationem, absurde enim iudicatur, res definire, esse terminum: ob id quod cum adiectiuo publica coagmenatur ac copulatur. Respondeto partes nec retinere significationes, nec amittere, quoniam eam nunquam habuerunt. Nam etsi videantur, esse, haud tamè sunt eadem voces, quibus applicata est significatio. Enimvero non quomodo libet vocibus prolatis eã homines indiderunt, sed quando velut integrũ per se nomen proferrentur. Nonnulli admittunt significare, sed non ibi. Alij hoc argumèto conuicti. f. quod eam non perdidit,

respondent, significare ibi, sed non prout ibi sunt, & alias mille distinctiones ignoranter commiscunt. Cum reuera illæ partes numquam fuerint significatiuæ.

¶ SOLENT aliqui hic de terminis pertinentibus, & impertinentibus, de omni specie contrarietatis tractare Doctrina profectiones auditores efflagitante, & ideo impertinèter (meo iudicio) & satis intempestiuè discontur, aptius, & cõmodius in tertium librum hæc nobis tradentur.

LIBER II. DE ENUNTIATIONE.

Cap. I. De nomine.

TEXTVS.

¶ NOMEN EST vox significatiua ad placitũ, sine tẽpore: cuius nulla pars separata aliquid significat finita, & recta. Vox ponitur ad excludenda alia signa nõ voces. Significatiua ad differentia vocis non significatiuæ. Ad placitum ponitur ad differentiam vocis naturaliter significantis sine tempore, vt excludatur verbum, quod cũ illo significat. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ad differentiam orationis: cuius partes sunt significatiuæ, Finita, vt abigamus nomen in finitum: quod secundum logicum non est nomẽ, sed cũ additione diminuẽte.

f. no.

f. nomen infinitum, vt non homo, non equus. Recta, ad differentiam obliquorum: vt Catonis, Catoni: qui secundum logicum nõ sunt nomẽ, sed casus nominis. Vnde solus rectus censetur nomen.

Lectio. i.

TERMINORVM notitia, (quantum fas iudicauimus) præsupposita: superest (nisi cunctatio placet) ad enuntiationis naturam enucleandam, accedamus. Nam cum argumentationis vim, & compositionem ostendere, properemus: necessum est, eius partes prædilectamus. Etenim argumentatio est quedam artificiosa intellectus structura, primo ex propositionibus cõtexta: quæ ex terminis cõpactæ sunt mox propositiones exterminis compositæ. Terminorũ ergo definitionibus, ac regulis velut fundamentis iactis: compositio gradu in propositionis tractatum pergemus. Propositio, autem, seu (quod idem est.) enuntiatio. (Vtrumque enim nomen indifferenter apud summulistas idem enunciat.) cum non nihilum differant, (vt quinto libro videbimus) est subiectum huius libri: sicuti terminus præcedentis. Sed id statim nostrum progressum oppugnat: cur de nomine, & verbo sermonem interserimus, partes sanè propositionis: si enuntiatio ex terminis componitur, de quibus tam fuscè hucusque præfati sumus. ipsa enuntiatio si cura erat huius libri principium: postquam est obiectum: quando quidem eius partes, ac mēbra iam nobis præcedenti opere constant. Ratio huius ordinis tamen est, quod in absoluto dudum libro agitur absolute de terminis, naturam eorum, quateuus simplices dictiones quedam existunt perpèdendo: vbi nomina, & verba promiscuè continentur. At hic cum iam ad propositionem nobis peruentum sit: quasi partes ipsas ædificio applicamus. illic dolauimus, at que læuigauimus: hic sculpsimus quasi formam materiæ inducentes. In cuius applicatione non pauca se nobis differenda offerunt hæcenus rationabiliter tacita. Nam primo cum non quæ ex omnibus terminis enun-

ciatio constet, cõstat opere prætium fore ad uertere: quæ nam principales, ac primariæ sint. f. nomina, & verba, & protius in quo differat, assignare. Secundo Respondemus (& sententia est eadem) in superioribus de significatione actum esse, hic de significationis officio, et vsu, quæ nomen, & verbum in propositione præstant. Nam verbum significat cõpositionem, quam sine extremis non est intelligere, in qua compositione nomina coniunguntur, & verbum copulat. Igitur merito de mine, & verbo tractatur.

¶ P E T R V S Hispanus philosophorũ more nomen (quod est vox) diffinitus ab sono, ac voce exorsus est. Dicens: vox est quid quid auditu propriè, & per se percipitur, & vox est sonus ab ore animalis, & naturalibus instrumentis formatus. Verum tamen eũ palam sit: nos heic dumtaxat de humana voce loqui, quæ cunctis nota est, frustra vexabimur, peregrinam scilicet materiã expèdèdo. Sic plerumque iam ab eius doctrina hoc capitulum doctores merito rescindunt, & in parua phisicalia reponunt. Quod & Aristotiles præfenti loco fecit videns id altioris esse facultatis. Igitur nomẽ est vox significatiua ad placitũ. Tres partes priores. definitionis eadè expositiones fortuantur: quas terminorũ capite multis verbis patefecimus. Quarta est sine tẽpore, in qua differat ab verbo: quod grãmatici satis euidenter noscunt: & mox exactius nos quid nam sit, ostendemus. Nunc philosophum imitando lat erit, abunde exèplis vti. Qui dixit valetudo quidem nomen est, valet autem verbum: valet tẽpora & modos habet: nomen solummodo calus. Valetudo in columitatatem importat, ab omni tempore absolutam, valet autem prout quis de præfenti nũc incolumis, ea fruitur. Itaque nomen significat sine tempore: cuius nulla pars, per se est significatiua, separata. Nomen debet, esse dictio simplex, & vox vnica & terminus incomplexus, vt pote prima propositionis pars: qualis non poterit esse, si cõponitur. Nam quamlibet minima dictionum compositio redit orationem. Ergo vt nomen nõ sit oratio, quod valdè requiritur: nullæ sint partes nominis necessum est. Finita ponitur ad semouenda nomina infinita. Hæc infinitorum, & finitorum materia noua nouitijs videnda est: vt pote cuius nec nomina hæcenus audierunt. Finitum nomen dicitur: quia certæ, & limitatæ significationis est.

Nomen

Nomen enim est quasi notamen quo aliquid dignoscitur. Nam (celsi vox sit, præmultum. tamen ab alijs suum significatum distinguit quasi quædam eius proprietates: ac si quoddam signum foret corpori eius impressum. Haud enim paruum discrimen est vocari istum Platonem, illi Socratem. Cum ergo nomen secerat, ac insigniat, necesse est certæ ac taxatæ significationis existat. Quoniam si nihil limitatum importat, quomodo illud à reliquis distinguere, aut eius poterit notam esse. Iure ergo dictio finita exigitur: ut vel significet certam naturam, ut homo, vel certam personam, vel singulare ut Petrus, & Iacobus: siue nomen sit vel pronomen, nomen enim utrumque apud logicos extimatur. Sunt autem quædam voces infinitæ omnia, scilicet indifferentes existentia, & non existentia significantes: ita ut nihil certum eis auditis cognoscatur, ut li non homo, non equus. Quas voces Aristoteles dicit non esse nomina: quoniam & quod est, & quod non est in rerum natura sine discrimine villo significant. Nam quidquid non est homo, vel non est equus in cõsulto referunt: modo quid non est homo, Certe præter hominem omnia siue entitates reales siue ficta sunt non homo, sic de omnibus verificatur. Hæ autem divisiones sicut nomina non sunt, ita in nullius idiomatis vñ inveniuntur. Quinimo nec nomen (inquit philosophus) impositum est, quo eas appellare oporteat sed deinceps nomina infinita appellantur. Quia linguarum inuentores eas voces statuerunt, quæ scopo & si pi loquendi conducunt, quibus videlicet res, ac rerum proprietates notare, nuncupare, ac insignire, possunt. Quod finitis tantummodo peragitur. Ideo cuncta nomina cõsuetas sunt finita. Dialectici huius modi infinita contemunt sine vlla forsam rerum necessitate, tantum ut negationis amplitudinem (quod eos abum delectat) exercent. Formant autem ea quibus libet finitis negationes præponendo: ut homo, non homo, leo, non leo, quo exceptis hominibus cuncta importantur. Siquidem nec angelus, nec cælum, nec simplicia elementa, nec mixta insensibilia, nec pecora sunt homines. Vnde omnes istæ sunt veræ, Angelus est non homo, leo est non homo & sic de singulis. Per quas tamen plane vides, quã nihil de rebus intelligamus: potius quid non sint, quã quid sint cognoscimus. In quo palam cernes, nec nomina esse, nec officium nominis exercere. Nihil notant, nihil de re-

bus explicant: quod est munus nominum. Igitur ea ratione necessario finita ponitur: ut in finita ab definitione seclusa intelligantur.

¶ R E C T A demum nomen esse, debet, nõ obliqua (id est) nominatiuus. Nam ceteri casus secundum vocis ethimologiam ab ratione nominis non nihil degenerant. Obliquum enim in suo genere quid imperfectum exprimit. Et ratio est, quia cum nomen rem nominet: numquam perfecte res nisi recto nominatur: per obliquos non tam res ipsa, quam aliqua eius habitudo importatur. Itaque reclusus censetur nomen: casus vero ab illo originem trahere. Et deinde nomen est pars præcipua propositionis, ex eo enim & verbo integratur, & videmus, non nisi ex recto, & verbo regulariter consurgere. Rectum si verbum addas significat verum vel falsum: cum obliquo vero ratio propositio resultat, nec sensus nec sententia exprimitur. Impersonalia quidem exigunt plerumque, obliquos: nihil mirum irregularia verba nominibus irregularibus imperfectis (inquam) & deficientibus cõpulerentur. Quocirca cum dialectici hæc partes enunciationis scrutentur: multo minus quam grammatikus obliquos nomina iudicat. Quoniam in propositionis compositionem quæ illorum scopus est regulariter non deserviunt. Igitur nomen apud nos est vox significativa ad placitum, sine tempore, cuius nulla pars separata est significativa, finita, & recta.

¶ I N contrarium tamen dilectatur, & primo aduersus conditionem exactam sine tempore, li dies, anus, & tempus sunt nomina & significant cum tempore. Nam tempus est ipsorum significatum, & videtur quidem difficile, tempus sine tempore significari. Respondemus, longè differre significare cum tempore, & tempus: ut pote quorundam unum quodque seorsum siue alterius comitatu inuenitur. Primo verba adiectiua ut amo, lego siue disceptatione significant cum tempore, haud vero tempus. Si quidem interrogati quid nam significant nemo mehercle tempus, respondet, sed amo amorem, lego lectionem, & ambulo cursum. Quemadmodum ergo verba euidenter representant cum tempore nõ tempus, ita profecto nomina tempus, non cum tempore.

¶ S E C V N D O contra quintam particulam (cuius nulla pars.) Corpus album absolute est terminus, ergo absolute, & nomen. Probatur consequentia. Complexio non di-

rimie

riminuitatem termini, ergo nec nominis. Epimuro tam pars prima propositionis est terminus, sicut nomen. Hæc differentia que ritur nominis, & termini. Quare. si vnus natura compositionem admittit, alterius eam excludit. Nam si de nomine disceptatio foret, quis prohibet, quim homo albus complexum nomen appellarem, sicuti terminum complexum? Et est magnum discrimen, quod terminus complexus perfecte est terminus, nec complexionis appellatio quicquid termini integritati admittit: rationi autem nominis tantum detrabit, ut auferat. Non est enim nomen, sicut nec nomen infinitum. Igitur notandum est, nullam esse consequentiam ab termino ad nomen: quoniam si proterus eadem vtriusque ratio foret, superuacue de nomine seorsum peracta terminorum disputatione tractaretur. Vnde est duplex diuersitas. Prima termini natura consistit in significatione, cui nihil complexio repugnat: quimo significatio simplex ad compositam ordinatur: vnde terminum in ordine ad propositionem diffinimus. Nominis autem natura est, esse notam, qua quid discernatur: discernitur autem per vltimum, quod est vñ & simplex (etic ab complemento, inquit, Sanctus Thomas) cuiuslibet rei nomen imponitur illi, cuius causa rationi nominis quælibet compositio obstat. Esset enim tunc duplex nota: ex quibus profecto nunquam fit congruè vna. Quod si discrimen istud iuuenes exacte non perciperint, percipient facile alud. Nempe quod (ut dictum est) nomen & verbum non modo partes propositionis, verum etiam orationis sunt, quam duo nomina exhibere, sufficiunt. Ergo ut ab oratione nomen sicut pars ab toto differat, necesse est nullam compositionem dictiorum habeat, per quæ argumentum manet absolutum.

¶ C O N T R A penultimam particulam finita, arguitur. Nomen infinitum iustificenter ab ratione nominis præcedenti dictione (cuius nulla pars) arcetur, cum ex partibus significantibus constat: ergo hæc redundat. Quipe nulla necessitate inierit. Ambiguum est, & sub indice inter doctiores, vtrum negatio & cathogorema in infinito representet. Circa quod est aduertendum dici quidem communiter nomen infinitum ex negatione infinitante & termino infinitato componi: hunc vocant terminum, cui negatio adducitur, ut li equus in hoc non equus. Nam cum

antea hominem limitatè representaret, nõe indifferenter omnia, ceterum infinitatis, quasi extra præscriptos cancellos in immentum protensus, vel extrahens, negatio vero addita infinitans. Secundum hoc validum argumentum est, negatione illic significare. Quia si infinitat, cum nihil efficere, nisi per suam significationem possit, infertur, ibi exercere illa. Intra enim non extra infinitat. Sed verius puero quod Sanctus Thomas in perihermias docet, simplicem scilicet dictionem esse partium expertem. Quod multis argumentis probatur. Primo, totum dicitur de re, cum quid vnum de illa enunciare volumus, videlicet esse non hominem. Nanuti de leone asserimus est fortis: ita anunciamus esse nõ hominem. Vnde simplicis omnino significationis prædictum videtur, esse. Secundo si negatio, & altera dicitio ibi significationem retinent per ambas nihil aliud certè fieret, quam negare de re naturam hominis: nihil proterus positivum includeretur: & tamen omnes dicunt, includi suppositum & significari, non solum quando in oratione dicimus, est non homo, sed per se prolatus non homo significat rem quam libet, quatenus non est homo. Igitur illi hæc negatio, vel cathogorema nihil seorsum significant. Tertio si negatio illic significat non minus li homo significaret, & sic illo complexo non homo sicut importatur negatio, exprimeretur etiam homo: preferim cum cathogorema pars principalis existat. Et si homo significatur, falsissimè dicitur, significare quidquid est non homo. Significaret enim contradictoria: hominem scilicet, & non hominem: tamen si non verificaretur totum de priori, propter negationem adiectam. Igitur ad primum argumentum negatur antecedens. Erat secundum quod illa compositio ex infinitante, & infinitato, non est formaliter, sed materialiter intelligenda. Sensus est. Ut quædam partes nominis compositæ figuræ plerumque desumuntur ex habentibus alias significatione, qua coniunctæ carent: ita quia li homo significat hominem, adiuncta vero negatione non hominem iam, sed reliqua: dicitur dialectici, istud secundum intellectum considerantes, illum infinitatum fuisse, sed reuera nec cathogorema realiter infinitatur, nec negatio quid illic operatur sed ex vtriusque dictione velud ex duabus integris nomē compositæ figuræ infinitus terminus constituitur. Siquis autem existimet, partes ibi significare: quod

quod potest, facile tueri dicit crebro cōtingere, ob penuriam nominum circumloquijs homines vti, quemadmodum in superioribus terminum vocalem, & terminum scriptum diximus. Et cum speciem vnam termini simplicem exprimeremus, circumloquio vsi sumus, nomen proprium illius non habentes. Sic quoniam nomen vnum nō habemus, quo quidquid non est homo explicemus, eo vitimur complexo, quod apte & perspicue nostrum conceptum, & intentum repræsentat. Solutio certe est facilis & intellectu plana. Argumento principali respondebitur, necesse fuisse, eam particulam addere, licet priori propulsaretur: quia vtrū excluderetur ambiguum latis erat. Et secundo quoniam significatio illimitata non minus rationi nominis quam complexio inimica est, atque infesta. Vel quidquid de partibus arbitretur, erat per hoc impedimentum ab definitione pariter segregandum. Quod verò ab definitione quid duabus particulis remoueat, nihil inconuenit, si quod remouit est duas causas remotionis habet. At replicatur, multa nomina sunt amplius significationis quam nomē infinitum: ergo ob eius amplitudinem non est expellendum. Antecedens probatur, intelligibile, imaginabile, ens, longe plura quam non leo significant. Homines enim, & non homines, feras omnes, existentia, & imaginaria repræsentant: & nihilominus sunt absolute nomen. Respondeto: quod significatio maxime connotatiuorum penes illorum formale expeditur. Nam forma dat esse. Nomina autē ista & si de materiali quam plurima importent de formali vnam rationem certā, & positiuā significant. I. intelligibilitatem, sitionē, esse. Et sic sunt certæ ac limitatæ significationis. Sed de hoc susus in opusculo argumentorū.

¶ AD VERVS vltimam particulam obicitur, rectus, & obliquus sunt idem nomen, ergo saltō ab iua radice abscinditur. Ratio etiam separationis est nulla, s. quod adiecto verbo non fit propositio: cum etiam eundē defectum nomina adiectiua patiantur: quæ sunt absolute nomina. Si quidem albus est, nulla propositio est. Ad hoc argumentū aduerto, non esse hic grāmaticas regulas exacte obseruandas. Diuersæ disciplina grāmatica & Dialectica sunt: diuersi loq; proinde tramite procedunt. Multa dicunt illi esse distincta: quæ nos eadem reputamus, & contrario. Inter eos genus distinguit, & multiplicat no-

mina: apud nos autem tam idem nomen est albus, alba, album quantumcumq; genere varent, quam hic homo, & quævis dictio iterata. Ad hæc figuræ simplicis & compositiæ nomina in grāmatica plurimum differunt: in logica nulla est figurarum discretio. E conuerso rectus, & obliquus censentur ab illis idem declinatione, & origine nomen: nos in eadem casus ab ratione nominis separamus vt ne nomina iudicemus. Sic respondeo ad primū argumentum. Secundo dicimus (de ea re in capite quinto fusè diserturi anilla sit præpositio, alb9 est.) Quod ratio fundamētalis, cur nomina obliqui non existant, est quod cum nomen sit quo rem nominamus: propriè, & absolute solo recto res nominatur: per genitiuum hominis homo neutiq; nominatur, sed eum quatenus possessor est significamus. & experientia comprobatur: quod cum rem quam piam nominare volumus recto id etiā ex templo loquentes facimus. Quod officii & munus cum sit essēntiale nomini: rationabiliter obliqui excluduntur: adiectiua recinentur.

Cap. II. De verbo.

TEXTVS.

VERBUM EST vox significatiua ad placitū cum tēpore, cuius nulla pars separata aliquid significat, recta. Cum tempore, ponitur ad differentia nominis, quod significat cum tempore. Recta ad differentiam verborū obliquorum, vt cucurrit, cur rebat: quæ non sunt verba secundum dialecticum, sed verba obliqua. Vnde solum verbum præsentis temporis indicatiui modi secundum dialecticum dicitur esse verbum.

Reliqua

Reliqua veroverba eiusdem modi vel aliorum modorū dicuntur verba obliqua. Aliæ autē particulæ ponuntur hic, eadem ratione, qua in definitione nominis ponebantur. Et sciendum, quod dialecticus tantum ponit duas partes orationis. s. nomen, & verbū, alias autē appellat sin cathegorematicas, id est cum alijs significatiuas.

Lectio prima.

QUAMQVAM definitio hæc in vna dictione tantum à superiori differat nempe cum tempore: sunt in cæteris nonnulla propria verbi cōsideranda: tamen si principaliter in hanc nobis insistendum sit, vt potè illius differentiam propriam. Circa eam igitur aduerto, aliud esse connotare tēpus, aliud significare tempus, aliud cum tempore. Duo priora præcedenti capite breui perstrinximus, Connotant tempus li cæna, prandii, & similes termini significantes quoddā actus certo tempore geri consuetos. Ientaculum cibationem factam manè, prædium meridie, cæna nocte repræsentat. Sed ly annus & mēsis referunt absolute rem ipsam quæ est tempus quicquid sit. Haud in præsentiarum enim temporis naturam referamus, sed de tempore cum omnibus, qui philosophiæ literas ignorant, loquimur. Equis, vt Augustinus scite aduertit, tempus esse nescit: licet quid sit nō multi sciunt. At significare cum tempore est, importare actionem, secundum quod exercetur, & est in vsu & fieri. Quod multò aptius exemplis dignoscitur, quā definitionibus explicatur: qua proinde methodo aduerto hanc difficultatem Aristotelem facile docuisse, valetudo (inquit) nomen est, valet autem verbum. Lego, & lectio, Curro, & cursus idē significant. Ly amor amore quidem sine vlla penitus modificatione, at amo eundem secundum quod exercetur, transit; ab amatē

in rem amatam. Cursus cursum absolute quæcumq; per actum, præsentem, futurum à quo cumq;, & quandocumq; fiat. Curro autem eundem quasi modo fieret, & exerceretur, & quidem significare actionem, vel passionem prout est in actu, est, referre illas quatenus sunt, & egrediuntur ab agente vel recipiuntur in passio: nam sic in re ipsa exercetur, dū eliciuntur ab sua causa. Atqui hæc est ratio, cur verbum supposita, personas, & tēpora exigit: quoniam necesse est, fiat ab aliquo, & recipiatur in aliquo quod est vel prima, vel secūda, vel tertia persona, & exercetur in præsentem vel expectetur futura, aut significetur transacta: vnde tota verborum structura dimanat regentium ante se & post se casus. Significat enim huiusmodi casus, actores vel susceptores actionum illorum, importare sic actionem dicitur, significare cum tempore, quia huiusmodi actionis exercitiū, & continuitas plerumq; fit in tempore, & tempore eius diurnitatem, aut breuitatem metimur. Itaq; quemadmodum ly album, & albedo referunt idem, & differunt modo, quod ly albedo, importat colorem absolute, ly album prout alteri adiacet, qui diuersus modus constituit, alterum absolute, alterum connotatiuum, ita significare actionem quatenus in fieri & in fluxu constituit verbum & significare illam absolute, vt res quadam est, facit nomen.

¶ **RECTA DESIGNAT**, solum præsens indicatiui, apud logicos verbum haberi, sicuti, & solum rectum nomen. Et ratio est, quia solum præsens inter omnes modos, & tempora simpliciter cum tempore significat. Quid enim hoc est aliudquā, significare actionē, vel passionem: & tamē nemo dicitur agere, vel pati perfecte, & completè, nisi qui nunc agit, aut patitur. Passum autem vel passurum aut egisse, vel acturum in tantum distant ab verbo: quantum apud omnes vbiq; gentium refert dicere ago, aut egi. Etenim ex omnibus solum ago est, egi aut ager nihil est, alterum præteritū, alterum futurum est: quod in cunctis fere materijs locum habet insignem, cum nullibi nō referat plurimum esse, fuisse vel fore. Nam nec mortuus iam homo est nec generandus, sed qui modo existit. Sic, ab ratione verbi cæteri modi & tempora cadunt (id est) desiciunt. Præterea significare eum tēpore est, significare actionem in exercitio, & certè nec actio futura, nec præterita

D exercer.

exercetur sed instans, & præsens. Ideo solus amo consumatè cum tempore significat, reliqua imperfectè in ordine ad præsens, ab quo deducuntur. Sic casus verbi, & obliqui, non verbum vocantur.

¶ **C**ONTRA definitionem arguitur non amo, non audio nō sunt verba, quia sunt verba infinita & tamen nulla particula definitionis excluduntur ergo. Confirmatur Aristotiles, & Petrus Hispanus, & quotquot hactenus amborum comentatores scripserunt, addunt huic verbi definitioni, ac nominis, finita. Circa hanc questionem aduertendum Arist. huic iuste nomina, & verba infinita finxisse, aut sane iam ab alijs efformata promulgasse, & ab utriusq; ratione separasse, quem incredibili aplaui in re tam noua clausis oculis cuncti postmodū sequi sunt. Quod vt facerè (ne cōmunis itineris desertor viderer) ego metmecū maximè laboraui: sed certè obtinere id à me non. Potui vt homini in hac materia citra delectum, & nulla praua censura subscriberè: tot absurditates, & inextricabiles difficultates ex similibus verborum positione inter dialecticos pullulare, ceruo: à quibus se se expedire liberè hucusq; vidi neminem. Primum apud dialecticos est maximè ambiguum, an terminorū finis similibus dictionibus continere possit, vt. f. oratione cōficiant plurimis, ac grauissimis doctorib; arbitrātibus nō aptè in oratione significatiue collocari. Et certè intellectus agerrime percipit hanc esse affirmatiuam, Petrus non currit: qualis necessario existit: si verbum infinitum est. Quid ergo opus est terminos effingere ad propositiones cōponendas tam penitus ineptos & omnino incongruos, atq; incōuenos? At non est animus omnia argumenta, omnesq; rationes efficaces huc inducere quibus velut arietibus fortisimis hæc opinio cōcutitur, ac deijcitur. Quas tam expedire iudicauit, silentio fidere, quam operæ pretium puto hanc opinionem, ex dialecticorum mente (in qua iam diu residet) si fieri possit penitus abradere. Huiusce enim conditionis materia est, vt & qui eam defendit, tenebrarum antiquum chaos in habitat, & qui expugnauerit, dum tam condensas tenebras fugare, atq; dissipare, nititur: manu eas palpet, reuoluat, & volutando iuuenes inuoluat. Dixerimus tamè hanc questionem seorsum in argumentorum opusculo prouectioribus Dialecticis vlg; ad vnguè vbi efficacibus argumentis ostendimus quā

denia, ac extorta hæc infinitorum verborū doctrina sit, quāmq; inutilis & nihil frugi bonæ eruditioni afferens, sed corporis potius instar opaci lumen veritatis impediens. Nec miror profecto philosophum in re tam gracili subtiliq; perspicienda tantisper caligasse, si alijs grauioribus tunc doctrinis intētus ad pauca prospectans quæ tunc scribētis intellectui se offerebant, aparenti coniectura sibi sua sit, perinde verba infinita, ac nomina dari. Admirarer potius, si discrimen tam abditū extemplo prospexisset. Equis nisi diurno tempore, & plurimis vltro citroq; discursibus rationibus reperiet, quā ratio longe diuersa in verbis ac in nominibus inueniatur: quibus tā simillissima species, & apparenia est. Igitur: ne dū hanc positione refleximus, iuuenes tetra caligine ostuscemus, resolutorie dicitō nulla esse verba infinita nec verba infinitari posse, quemadmodū possūt nomina, & participia. Ideo illā dictionem finita, hactenus inferi cōsuetam à verbi definitione recidinus.

¶ **A**D H V C aduersus definitionē instatur Aristotiles preter has particulas aliam verbi adiecit definitioni. f. & est nota eorū quæ de altero prædicatur. Ita enim diffinit, verbum est quod cōsignificat tēpus cuius pars nihil extra significat, & est semper eorū quæ de altero prædicantur nota. Quā dictione (vt constat) Petrus Hispanus prætergressus est, ergo vel Aristotiles definiendo adiuu (vitium in scho- lis turpius quā in moribus prodigalitas,) vel auctor definitione mutauit. Pro solutione argumēti notato quid est notā esse, vt discernas, an id nostra definitione claudatur: an officianter prætermisum fuerit, quod nullo negocio si oculos in propositione conijcimus, agnosceamus. Nā in ea prædicatū subiecto cōiungitur: quā coniunctionem efficit verbum: hoc enim copulat, si quid copulandum est. Notā ergo esse, eorū quæ de altero dicuntur, est esse copulam, quæ prædicatū subiecto adiungatur, quod in omni propositione necessario reperimus, vt pote sine quo impossibiliter propositio cōsurgat. Nec id solū cū dicimus, Petrus est albus, vbi euidenter verbum copulat, verum est, sed etiā quādo, Petrus est, tantū asserimus. Etenim illic ens subintelligitur de petro predicari, illiq; proinde adunari. Idem de verbo adiectiuo vt Socrates diligit Alcibiadem. Quāquā in his nō tam distinctè verbum cōiungat, quin cōiungi potius, appareat, vt rū; tamen reuera latenter habet. Primo ipsū verbum

verbum est prædicatum. Quid enim prædicatum est, nisi quod de alio dicitur? & quid in hac Petrus amat Deū, de petro prædicatur, quā diligere? Ergo verbum est prædicatum, quod cum necessario adiungi, debeat subiecto: copula interesse debet. Vnde semper verbum in propositione: est nota eorum quæ de altero prædicatur, Et in hac Plato docet philosophiam, docet est prædicatum, & prædicati nota, ipsum enim verbum se subiecto copulat, Hanc naturam, seu proprietatem verbi quaerimus, cur Petrus Hispanus vel ex cōposito siluerit: quippe quā in Aristotele quæ sequebatur, exactam reperiebat. Præterea aliud non minus inter Philosophos celebre, ac omnium ore veratum verbo idem Arist. tribuit. f. quod verbum dicit compositione, quā sine extremis non est intelligere: cuius prouerbij, mirandum est Petrum Hispanum non meminisse: maximè cum ex dudū dictis non sententiam ambiguum sed veram esse, atq; constantem dignoscatur. At si nō fallor neutrum Petrum Hispanum tacuisse, reor, sed vtrumq; potius illa particula significare cum tempore ingeniosè clausisse. Primo ambō ista sunt vnum, non duo. Idem vnum est (inquam), notam esse eorum quæ de altero prædicantur, & dicere compositionem, quæ abiq; extremis non percipiatur. Quid enim notam esse (vt vidimus) erat nisi coniunctionem esse, quæ prædicatum vniretur subiecto, aptum autem esse verbum, vnire extrema, est, ipsorum extremorum compositionem importare. Itaq; sunt idem, & notam esse, & compositionem referre. Modo quā vnum, & alterum sint idē, quod significare cū tempore, vel ex hoc illico emanet: quicūq; pensauerit quid est cū tempore significare se solo sine magistro: facillimè intelliget. Est enim dicere actionem, seu passionem (vt sæpe repetimus & sæpius repetendū est) prout sunt in fluxu, & fieri (id est) quatenus egreditur, & exercitur ab agente. Ergo si verbum importat hanc ab agentem, necessario huic illam copulabit: vt in hac ille fontus legit, lectionem ille fontus verbum vincire videtur: quod est notam esse eorum quæ de altero prædicantur, verbum. f. applicare prædicatum subiecto, quod euidenter in verbis adiectiuis apparet, & idē de substantiuis philosophādum est. Hoc ipsum autem. f. notam esse est compositionem dicere, quæ sine extremis exactè non cognosca-

tur. Itaq; significare cum tempore, aut est tota natura verbi: videlicet, & esse vnituum extremorum, & eorundem compositionem dicere: aut fons certè, & origo vnde vtrumq; profluit. Et ideo sufficienter illis verbis naturam verbi auctor descripsit. Nam instare turfus an ista vt Aristotiles exprimere, plus conduceret inquisitio est (cum rem teneamus) si peruacua, maximè quod Aristotiles non vtrūq;, sed alterū in definitione expressit, alterū extrā, quasi ex ipsamet definitione manarit. ¶ **C**ONTRA quartam particulam cum tempore. Si hoc est quod exposuimus significare actionem, vel passionem, prout fluunt, ly, quiesco, & ly sto verba non essent: vt potest quæ non actionem, sed quietem, & priuationem actionis importat, secundo verbum substantiuum est, neutrum, sed esse & vitam significat: ergo non esset verbum. Tertio si verba cum tempore significat, quoniam actione, & motum referunt quæ (vt dicit Arist.) tempore mensurantur, ly generare, ac intelligere, hunc modum significandi non haberet, quæ actiones instantaneas, tempore non mensuratas importat quæ omnia videntur deuia, & absurda. Oportere quā maxime arbitror, calleant iuuenes quidnā sit cum tempore significare: quod vt exactè percipiant, necesse est, aliquot regulas dedicant, atq; ex animo pellant quas grāmatici imberunt. Verbum igitur (vt docere iam cepimus) intelligant, nec significare tempus, nec aliquam reuera temporis differentiam, vt auribus, & mente quiete cōsultis vtrumq; cognoscent. Nam voces id representant quod auditores eis perceptis intelligunt, atqui patet cum audio tempus me tempus intelligere, sed cum audio lego dumtaxat lectionem, cum ambulo cursum, & ita nullum tempus lego significat. Athæc valet & valetudo idem penitus referunt; sola modi significandi differentia distant, ergo si modo tantum non in re significata differunt, non significat, valet, tempus cum valetudo illud non significet. Secundo intelligat non exigere rationem verbi actio vera, passio ve significetur, nam licet plerūq; veræ actiones, vel passiones exprimantur, quādoq; (vt in verbis obiectis arguendo constat) earum priuationes representantur, sed verbi natura est referre motū, vel aliquid per modū motus quod est significare quid, prout, fluunt, & exercetur. Is enim est modus singularis motus, seu actionis, vel passionis (quæ idē sunt)

nenpe exerceri, & continuari. Nam tandiu solummodo permanent, quandiu, continuatur, quā primū fieri desinunt, desinunt quoque esse, nam cum facta non manent, sed pereunt. Vnde ly est, significat esse, viuere, existere, ac si hæc fieret quia refert illa, quatenus qui est, exercet esse, & vtitur illo. Per hoc soluitur, primum, & secundum argumentum. Sed rogas, quid ergo est significare cum tempore? profecto nihil aliud, quā significare aliquid per modum actionis, & passionis: quæ in nobis prope semper sunt tales, vt tempore mensurentur, eiq; velut mensuræ subiaceant. Et quia tam frequenter in nobis est nostris actus tempore metiri: verbum significans actiones dicitur, significare cum tempore; quoniam si significat id quod cum tempore fit. Sed de se verbum nullum tempus postulat, aut differentiam temporis ullam afert. Vnde post finem orbis cum motus quieuerit, tempusq; (vt scriptura testatur) cessauerit, cum loquimur nominibus, & verbis, ac modo loquimur, quādo nullum stabit tempus. Igitur de per accidens est verbo significare actionem: quæ fiat in instanti, si eam significat quatenus in fluxu, & tendentia, est velut egreditur ab agente significat. Et sic intelligo siue de nostra intelligentione, siue de cognitione Angelorum dicatur cum tempore, significat, quia hoc non est tempus importare, aut quod importatur, tempore reali metiri, sed significare actionem, vel passionem quatenus sunt, & exercentur. Sic satis argumēto tertio factum credo. Nam siue referatur actio instantanea siue temporaria significabit verbum cum tempore: quando hoc nihil aliud est, quā representare aliquid, vt effluit, vt decurrit, vt genero, & generauit.

¶ **C O N T R A** eadē partē arguitur, participium non est verbum, & tamen significat cum tempore, ergo definitio est nulla: quia participium debebat, ab ratione verbi excludi, per id quod verbo proprium est: non per commune. Nam si non est verbum, & verbo participat: omnium vtiq; participes est, ergo hæc definitio non continet id, quod singulare verbi est, quando quidem significare cum tempore (vt hæc tenus astruximus) erat proprium illius. Sed minor prioris antecedentis prob. participium diuiditur per tempora præsens, præteritum, & futurum. 2. non minus amatus significat actionem, in ordine ad differentiam futuri, quā ly amabit: igitur significat cum tempore. 3. Aristoteles censet participium

significare cum tempore, & propterea adiecit definitioni, & est nota eorum quæ de altero prædicantur. Per quā patenter participium excluditur, vt pote non copula, sed potius cum subiecto copulatum, atq; vnitum: ergo hæc definitio Petri Hispani est diminuta.

¶ **M O L E S T V M** est semper dialecticis participium, semperq; eius intelligentia negotium in hac materia facessit, non valētibus plane discernere, an cum tempore significet? Et difficultas quidem non est definitionis desensio. Facillime enim prior argumentatio diluitur, respondendo non esse rectam præsens, indicatiui modi, negandoq; distictum. Nam constat casus verbi non esse verbum, nec excludi per significare cum tempore, quod est verbi proprium, sed per vltimā rectam. Quis ergo prohibet, quincum amaret, & amauisset verbi obliquis, participium pariter casus habeatur, tātū, abest, opus esse, per quartā dictionem excludi. Maxime quod cum tempore significare non est tam proprium dialectici verbi, vt nulli alteri cōueniat, cum continere casibus inueniatur. Proprium eius dicitur, vt tota classis verbi ab nomine distinguitur. Sed difficultas est definitione, desensate de ipsa, vtrū cum tempore significet. Circa quod est aduertendum, participium medium quoddam esse inter nomen, & verbum stricte dictum, & vti medium extremis participare. Sumit (inquā) de nomine & verbo, cum nomine declinatione deducitur & casibus, quod à verbo penitus alienum est. Cum verbo in tempora partitur. Quæstio ergo est an communicet etiā significando cum tempore, & meo arbitratu si significat: imperfectè cum illo significat. Quod multis, ac manifestis rationibus probato. Primo nulla est differentia inter amans & prudens: ambo eundem modum significanti habent, istud autem non significat cum tempore: ergo. Nam quod prudens non habeat verbum vnde deducatur nihil refert. Quia de significatione tantum agimus. Quinimo ideo in exemplum illud adduximus, quod euidentius erat, nullatenus cum tempore significare: cum tamen eidem omnino modū significandi cum amans (vt apparet) sortitur. 2. quando participium est nomen, nō significat cum tempore, ergo nec quādo verbum. Quia accipi vt nomen, vel verbum, solū acceptio nē variat, non significationem: de qua dumtaxat in præsentiarum verba facimus. Præterea in hac propositione, Petrus fuit amans, est

amans,

amans, nemo hæc tenus existimauit, duas esse dictiones cum tempore significantes, sed tātū vnā. Verbum: & tamen accipitur hic participialiter: vbi nā melius, si hic nō accipitur? Ergo non significat cum tempore. Cōfirmatur ly amatus non importat absolute passionem in ordine ad præteritū, cum optime ac verè si Petrus inciperet, nunc amari: diceremus, Petrus est amatus. Secūdo confirmatur quia notam esse eorum quæ de altero prædicantur profecto (vt vidimus) ex significare cum tempore profuebat, vnde nullatenus notā esse, inferri, nihil, aut parū cum tempore representare. Arbitror significare cum tempore primo & principalis indicatiui modo cōpetere, ceteris modis minus perfectè. Nā profecto non tā adamūsim exacteq; actionē, vel passionem, pro vt sunt in fieri & fluxu significat: participijs aut, gerundijs & supinis tā minus cōuenire quāta est ipsorum ab verbo separatio, & discontinuitas, coniugatioq; diueria. Sunt enim extra propria verbi declinationem propria formam habentia partes verbi, velut hominis, sanguis, & capilli affixi quidem, sed discontinui. Deinde omnia hæc sunt media reuera nominis naturæ germana, & valde propinqua, vnde non negamus quādam tenus ratione tuum significatum importare, in ordine: ad aliquam differentiam temporis. Sed tā diminitū, ac imperfectè vt per illam dictionem, significare cum tempore, probè, & sufficienter ab ratione verbi arceantur.

¶ **C O N T R A** quartā particulā, cuius nulla pars arguitur. Verbum adiectiuum est complexū, tantundē est enim amo, ac tum amās, amati ac sui amans, in vniuersum demum adiectiuum per participium & verbum substantiuum resoluuntur. Igitur illa conditio est nulla. Cū à principio animū ad stimulas cōmētandas appuli, sumo decreto meū statui non modo in expugnādis stultis opinionibus (quatinus nō modica in arte iam est cogeries, si modo opinio appellāda est quæ nulla ratione fulcitur) nullum laborē in sumere, ne stultus pariter iuxta sententiā philosophi resellendo viderer: verum nec eas quoquo pacto recensere quantum saltem fillere, potuissem indignissimas eas sapiētū memoria iudicās, vel vt apud sapientes referretur, adeo à veritatis lumine, iōge absunt, distātq; & vt propriū loquar manifestè veritati cōtradicit. Quas proinde lethæo flumio immergēs nūquā emerituras multo vtilius obsequiū me dialecticis

præstare, credidi, quā si referrem. Igitur non nullorū beneplacitis in hac materia penitus amotis aduertendum est, duplex esse verbū: alterum adiectiuum, alterum substantiuum. Hoc vnum tantum est, sum, es, tui nisi ly existo substantiuum existimes: cetera omnia sunt adiectiua. Substantiuum appellatur quoniam niam significat substantiam, existentiam, esse rei, ac vitam: quæ velut rei substantia reputatur. Adiectiuum vero quoniam actiones vel passionis importat, quæ sunt vt accidentia existenti aduenientia, vt ambulo scribo, moueo. Distinctio quidem hæc, non ex modo significandi, sed ex re significata deprimatur: nam si penes modum significandi colligeretur, multa essent substantiua. Quid enim prohiberet plura talē modum participare? Vnde non est similis distinctioni terminorū in absolutum, & cōnotatiū. Vtrumq; est enim cōnotatiū. Nec nomen apud grammatikos in substantiuum & adiectiuū, sed solum distictum in materiali significato, quod vnum importat esse, alterū actionē, ambo cū tempore. Secūdo est cōsiderandū, quod verbum adiectiuū potest, resolui in substantiuū, & sunt participiū vt scribo, sum scribēs. Hoc ideo quod significat actiones, vel passionem: quæ præsupponit esse. Qui enim scribit, legit, ambulat, primo est deinde ambulat. Sed hoc non est tam proprium adiectiuū, quā & substantiuum congruè simpliciter resoluitur. Aptè enim ly Petrus est, exponimus Petrus est ens. Verum maior quædam ratio est, & tantillum dilectius in adiectiuū, quod per verbum & participiū res distinctè explicatur. Vt sum ambulans: in substantiuo vero idem in vtrāq; dictione exprimitur. Quāquā de resolutione sermo est perinde resoluitur, ac adiectiuum. Quibus expositis respōdetur negādo antecedēs, Inopinabile est enim, adiectiuū sit complexum, substantiuū incomplexum: (vt illi concedunt,) primō quoniam non differunt ex modo significandi, sed penes rem significatā: cōplexum autem, & incomplexum in modo distant. Secūdo si cōplexū esset, quia resoluitur, idē potest fieri in substantiuo. Vnde pro cōperto tenendum est verbum adiectiuum ita esse incomplexum, sicut substantiuū. Nec valet illatio: resoluitur cōplexo, seu exponitur ergo est vnā complexum. Nā homo (qui est incomplexus) explicatur sua definitione. Maxime quod non necessario hæc adiectiuū resolutio, sed voluntarie fit. Nec cum audio

Petrus legit aliter intelligo, aut concipio. Sed replicatur: si necessario non resoluitur, & tamen æquipollent in consequendo, non in significando: qua forma, & via de adiectiuo verificatur notā esse eorum, quæ de altero prædicantur. Siquidē in hac Petrus scribit, non vnit verbum cū præter se nihil sit quod vniatur. Si ergo necesse est copula differat à copulatis, oportet hæc Petrus scribit, sit hæc Petrus est scribens. Sed retorquetur satis tempestiuè, argumentum si vt sit nota, requiris resolutionem, adiectiuum certe non erit verbum, vt pote non copula. Quia si in hac Petrus scribit, non est copula, sed in ista Petrus est scribens, hic vtiq; participium nō est copula sed ly est. Ita generaliter nunquam notam esse, competeret adiectiuo. Secūdo hæc oratio formaliter, vt iacet, Petrus scribit, est perfecta propositio: ergo perfectissimam copulam habet. Nam sine copula, & nota eorum quæ de subiecto prædicantur, nulla propositio confurgit: ergo hic est optimè nota Petrus scribit, atq; adeo vnit, & prædicati cū subiecto compositionem importat.

¶ Demum quæres qua nā ratione verba termini connotatiui sunt? cum non significant accidens, per modum alteri adiacentis, sed actionem: prout egreditur potius ab agente. Secundo connotatiuus connotat suum materiale significatum cui hæret, verbum autem non apparet, connotare nisi modum actionis prout exercetur. Est aduertendum quod verumq; & li album, & li amo dicunt cōpositionem, nam li album importat albedinem, prout est in altero, li amo actionē prout ab alio fit, vnde cōpositio verbi est cōpositio actionis, vel passionis cum subiecto. Quinimo quia significat actionem, quæ necessario ab vno in aliud transit, saltem ex modo significandi compositionem, amborum extremorum assert, & ideo etiam cōsignificat materiale, si alij connotatiui hoc faciunt, & significant per modum alteri adiacentis. Si quæ autem alia de verbo, aut in verbo super sunt aptius capite de propositione dicentur.

Cap. De Oratione.

TEXTVS.

O R A T I O E S T
vox significatiua ad placitū
cuius partes aliquid signifi-

cāt, vt Petrus albus. Quæ est duplex, alia perfecta, quæ perfectum sensum generat in animo audientis, vt Petrus loquitur. Alia imperfecta, quæ imperfectū sensum generat, vt Plato docens. Perfectarū alia est indicatiui, vt homo currit, alia imperatiui, vt Petre fac ignem, alia optatiui, vt utinam essem doctus, alia subiunctiua, vt si veneris ad me, dabo tibi equū, aliadepræcatiua, vt miserere mei Deus secundum magnā misericordiam tuam. Harum autem orationum sola indicatiui est propositio.

Lectio Vnica.

O R A T I O N I S definitio eadē quæ termini cōplexi est, nisi quod nomē termini in fronte definitionis nō ponitur, ob id quod illa particula propositio excluditur, ne sit terminus cōplexus, hic cōtrā volumus, propositionē includere, vt sit oratio. Dedimus autē definitionem per vocē, vt omnibus esset modus vnus definiendi cōmunis. I. nomini, verbo, termino, orationi de quibus hætenus egimus. Cuius partes: iam oratio ab nomine & verbo se iungitur, quasi totum à partibus, nā his illa carebant, estq; (vt constat) omnis terminus complexus oratio, sed non è cōuerso, omnis oratio cōplexus. Cuius natura suo loco exposita, & cognita nulla ampliori expositione indiget ista definitio. Diuisio etiā subiuncta est peripicatio quā vt cōmentationem postulet. Solum exarandum quid nam sit perfectū, aut imperfectū sensum exprimere. Res satis peripicua est: talem sententiam significare, vt quantum est in se haud mentem audientis

audientis pendente, ac sollicitam habeat vt Petrus legit, Paule recede, vtinam essem bonus, si studerem proficiā. Tales orationes significantē sigillatim, ita quid integrè & absolute vt auditor finem loquendi amplius expectare, non cogatur vt sepius contingit. Nam si dicas me amare Deum, expectat perfectū auditor velut sermonis exitum, quid si bi velit, aut quo proferens tendat. Hic autē Plato disputat, nihil amplius prætolatur. Haud tamen opus est, contentiat, vel discentiat audiens, aut vera, falsaue sit propositio, quantum libet enim sit impossibilis vt homo est lapis, aut repudiet concipiens, erit sensus perfectus, & oratio perfecta. Tantum orationis respiciēda est significatio. Quod si has omnes nenas, ac criticas declinare, facile velis: hac forma defines Oratio perfecta est, quæ significat sententiam integram, imperfecta quæ mutilam ac truncatam sententiam profert, & vt clarius dicam sententiæ fructulā vt Petrus sanctis, Ioannes scribens. Perfecta autem oratio est quintuplex.

¶ Sanctus Thomas ingeniosè & doctè vt cætera, huius diuisionis sufficiēciam ex eius fundamento demonstrat. Pro cuius notitia sciendum, quod vt ex Aristotile priori libro retulimus, ea quæ sunt in voce signa existunt earum quæ in anima intellectiōnum. Nam vt cōceptiones nostras hominibus proferamus voces, & scripturas institimus: quod maxime orationibus multo melius, quàm simplicibus sigillatim vocibus efficiamus. Illis nāq; integram sententiam proferimus, illis alios docemus, militibus imperamus, rempublicā gubernamus, & dirigimus, quid deniq; intus latet, quod extra vocibus nō educimus. Vnde oratio vocalis, & scripta est instrumentū quodam rationis, & animæ quo suos sensus, cōmunicet. Ex quo fundamento duo corollaria pullulāt. Primum bene orationem perfectā & imperfectam per sensum integri, aut truncati expressionē defini. Siquidem instrumentum per suum finem aptissimè diffinitur, vt ferra per lignorum scissuram, vomes per terre arationē aruiq; cultū, calamus per scripturā. Igitur cū finis quæ mens vsu orationū assequitur, sit se se, suosq; sensus, quibus cum loquitur, proderet scitissimè per explanationem perfectionē, aut imperfectionē orationes hæc definiuntur: vt pote instrumentum mētis vnicum ad illud consequendum. Secūdo infertur (quod ad præsentis diuisionis in-

telligentiā pertinet) tot necessario esse orationes perfectas, quot ad scopum attingēdū ratio postulat. Est autem vis intellectus, non modo in se rerum naturas concipere, verum res agendas ordinare, atq; præcipere. Nā quarumcumq; rerum ordo, siue naturalium, siue artificialium est singularissimus intellectus effectus: cum impossibile sit, nisi in intellectu virtutē ordinandi insitā reperiri. Per hæc regulā verissimā, quàm lumen naturale ostendit, & docet, præci Philosophi Deū esse, cognouerūt. Quoniā necesse est, mens aliqua existat, ab qua ordo admirabilis rerū, & orbis partium concentus, & dulcis harmonia promanet. Explicat ergo intellectus, & quod intelligit, & amat, seu desiderat, & quod circa se, alios vt ordinat, & dirigit. Ad explicandum iudicia deseruiūt indicatiuus, & subiunctiuus, vt mox capite sequēti videbimus. Ad insinuatam, ac pate faciendam, voluntatis propositionem, optatiuus. Ad ordinandum alios, imperatiuus, nam inferioribus imperat, superioribus deprecatur. Igitur quinq; sunt orationes perfectæ, indicatiua, subiunctiua, optatiua imperatiua deprecatiua.

¶ **C O N T R A** diffinitionem orationis arguitur ly amo, & pluit, sunt orationes, & perfectæ quæ tamen partibus carēt, quinimo illa sola syllaba, si, (quæ latinè etiā dicitur) quis cum interrogatus, sit ne Petrus domi respōdet. Si generat perfectum sensum, & est penitus incomplexa. Dicimus orationes debere, habere partes significantes in se nō ex bonitate intelligētis, vel quid suppletis, quales nō sunt illæ dictiones: sed ex cōsuetudine & vsu in vna prima persona, in altera sub intelligitur natura. Et ly, si, æquualet interrogationi præcedēti non exle sed quia illa præcelsit, cū tamē vt esset oratio, deberet in se, vbicūq; locaretur, quasi ex proprio partes sortiri. At cōtra definitionē orationis perfectæ, hæc Plato legit, est perfecta vt pote indicatiui, & tamē nō generat sensum perfectū: siquidē audire adhuc, expectamus, quid legat. Quinimo iustus met vis verbi videtur suspēsa manere cū exigat in aliud trāsire & nō trāsire, quanto magis erit suspēsus auditor. Respondeto, nō necesse fore, ita exactā & suis numeris abolutā sententiā proferat, vt nihil possit addi. Suficit talem significet, vt sententiam faciat, & possit audiens quiescere. Nam in sensu perfecto explicatio quidam gradus reperitur. Aristoteles, demum, ex omnibus his oratio-

nibus (inquit), sola indicatiua nostrā confide ratio complectitur, reliquas alterius facultatis est, pertractare. Sic deinceps de solo indicatiuo, cæteris, vt par est, prætermisissis, disputabimus.

¶ **A** **T** cum hæc tenus dictum sit, terminum complexum vniuersaliter esse orationem, hanc autem non generaliter esse terminum merito in calce huius capituli queritur, ad quā vlt; metam finemq; oratio terminus completus est? An ex orationibus (inquā) quotquot non fuerint propositiones, tẽmini censentur complexi? Ex vna parte sola propositio videtur ab ratione termini excludi, atq; ex terminari, vt prima definitio patet, ex qua simplex conficitur propositio, ex alia apparet inconueniens & incommodum orationes perfectas aliorum modorum terminos facere, præsertim cum ad propositiones simplices nõ ordinentur. Haud enim apparet, quonam pacto ex oratione operatiui propositio possit componi. In hac questione ego existimo, nullam orationem perfectam esse terminum complexum. Enimvero quamquam termini principaliter ad exprimendum iudicium intellectus diriguntur: ipsa etiam voluntas est potentia princeps hominis & cæterarum regina. Nec minus proprium est eius appetere quā intellectus intelligere: nec parum est quælibet suum explicare appetitum. Vnde nulla oratio perfectum sensum explicans, æquum est, terminus, sed totum quoddam in suo genere existimetur. Et ita consequenter arbitrator in definitione termini particula, ex qua simplex conficitur propositio, omnes orationes perfectas excludi: imperfectæ vero optimo iure termini indicantur, vt pote quæ sicut imperfectum ad perfectum ordinari solet: ad perfectas cõficiendas instituntur. Alias multi erunt profecto sine vlla disceptatione termini quibus illa definitio: (i. terminus est signum propositionis constitutum) nõ competat. Nā li amaræ, & amæ, & amas quælo propositiones formaliter, & significanter (vt requiritur) componunt: certè nullam indicatiui modi componere, queunt. Igitur nomine propositionis cõgruè potest oratio perfecta intelligi quinimo & complexa propositionalia (vt in subsequentibus videbimus) nā Petrus Hispanus definiens hypotheticā dicit cõponi ex duabus categoricis: nomine categoricarum etiam aliorum modorum orationes intelligens & per consequens non est

cur oratio quæque perfecta terminus, sed termini finis censeatur.

Cap. 4. De modo sciendi.

TEXTVS.

M **O** **D** **V** **S** **S** **C** **I** **E** **N** **D** **I** est Oratio alicuius ignoti manifestatiua, vt homo est animal rationale. Qui est triplex definitio, diuisio, argumentatio. Definitio est oratio rei naturam exponens, vt triángulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Albedo est color segregatiuus visus. Diuisio est, oratio rem in suas partes distribuens: vt animal aliud rationale, aliud irrationale. Argumentatio est oratio in qua ex vno infertur aliud, vt Petrus ridet, ergo est risibilis.

Lectio Prima.

H **A** **E** **C** modi sciendi materia, quā necessariū est, à summulitis pingui Minerua cognoscatur, tã vtile, ac requisitū est non plene modo attingatur. Et noceret enim, si iã deinceps eã penitus ignoraret, & obesset pariter si nũc exactè doceretur. Siquidẽ tota logica est quidã modus sciendi, vt pote hoc tota veritas scilicet in forma, & multitudine definitionis, diuisionis, argumentationis tradenda. Qua in re expedit maximè suum ordini naturæ nolumus asserre, nõ antea perfectè modū sciendi cognoscatur, donec integrã disciplinam percurrerint, atq; intrauerint. Et ideo perperã mihi semper egisse, videtur, qui modū sciendi ita in præsentiarum exponunt, vt fufius in sequenti artis pgressu nõ explanetur. Modus profecto habendus est in expositione modi

modi, vt qui modū sciendi tradidit, nõ vltra modum doceant. Modus autem tenendus is est, vt in genere naturamodi explanetur, species suis particularibus locis cognoscendæ relinquatur. Igitur modus sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua. Nam optima ars, & forma sciendi est vt quod ignotum est manifestetur, ad ea enim cognoscenda quæ iam nota sunt, non opus est, modum inuestigare; cum modus sit velut medium; quod tamen nisi ad ea comparanda quæ non habemus, minime querimus. Et modus sciendi debet esse semper oratio, siue natura magistra, siue præceptore instituentem discamus. Nam in ipsa quoq; mente cum per nos inuentione addicimus suo modo orationes & propositiones sunt, quod manifestè ipsæ orationes vocales ostendunt. Voces enim exterius formate (vt dudum dicebamus) vicariæ sunt earum orationum quæ in mente latitant. Quibus animam amicis patefacimus. Quod est argumentum euidentem idem quoq; in mente accidere, nempe vt orationes, & omnino argumentationes sint. Quinimo experimur ore occluso, & lingua quiescente intus nos silenter dicere, ratiocinari, loqui, & integram concionem formare. Quod probat nihil nos in voce agere, quod prius mentis verbis non agamus. Igitur modus sciendi, quodcumq; & vbi cumq; discamus, semper est oratio alicuius ignoti manifestatiua. Quæ statim in tria subdiuiditur. i. definitione, diuisionem, & argumentationem. Hæc autem nihil aliud sunt, quàm distincta media: quibus diuersa, & diuersimodè scimus. Quoniam (vt in posterioribus tradiduri sumus) nõ vno, sed multis modis quid quæ sciri contingit. Sufficiencia autem huius diuisionis plerumq; hac via colligitur: quod ignotum aut complexum, aut in complexu, est, hoc definitione & diuisione addiscitur, illud argumentatione. Et ratio rationis (quæ post modum melius intelligemus) est, quod de re incomplexa non querimus, nec quære re possumus, nisi quid: aut quotuplex: aut qualis: aut quanta sit? & similia: quæ definitione & diuisione panduntur; complexum autẽ si nos latet (& complexum vocamus propositionem) necesse est argumento manifestari. In eo enim pernoscendo tantum superest de eius veritate constet: quod argumentatione peragitur. ¶ Cõtra definitionem primam sic arguitur, sepe diffinimus quod notū est, probamus itidem quod omnibus palam est. Nā

omnis modus sciendi est oratio, cum modus sciendi optimus ac princeps sit experientia rerum illarum scilicet proprietates experiri: vt in medicina cõstat & Aristoteles in principio methaphisicæ sentit. Pro horum solutione notato, multifariã aliquid à nobis cognosci, cū antea ignoraretur, primo reuelatione diuina, qualiter Adam, propheta, Salomon, Apostoli: aut in omnibus, aut in quibusdam cælestus inspirati fuerunt. vnde Petrus de sacrarum literarum auctoribus ait, nec enim voluntate humana allata est aliquãdo scriptura, sed spiritu sc̃to inspirati loquuti sũt sancti Dei homines. De quo genere docendi dicit Daniel. 2. Nabuch Donolori Regi Babilonis, Deus dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam, ipse reuelat profunda, & abscondita. Et iterum ibidem, est Deus in celo reuelans misteria. Cuius doctrinæ discipulos David iure felices appellat dicens. Beatus quem tu erudieris domine. Sed is modus discendi non debuit hic a nobis definiti quia nulla diffinitione pendet, vt pote supra naturalis, multiplex, & nõ frequens. Alius modus sciendi est inuentio vt pote cum absq; doctrina experientia præeunte incognita cognoscimus: At hoc post omnia ferè iam labore, & studio antiquorum inuenta rarissime vsu venit vt se ipso quisq; artem indagat, & comparet: præterq; quod multò facilius, & certior ad discendum est doctrina, disciplina q;. Nā etsi experientia plurimum iuuat, multò tamen melius res per suam diffinitionem cognoscitur. Vnde Augustinus inde doctrina Christiana, cum multa signa rerum sunt, principatum significandi, & res manifestandi vocibus tribuit. Secundo dicimus quod oratio est modus sciendi proximus: experientia remota. Quia experientia ipsa ad diffinitione, & diuisionem venandam tendit, ac dirigitur. Tertio dicimus quod experientia non est generalis modus in omnibus. Sunt enim disciplinæ quedam res tam sublimes discentes, vt nos eas aut experiri, aut ad sensum neutiquam possimus ostendere. Oratio autem manifestatiua ad omnia valet. Et causa est quod experientia subiicitur sensui, qui dum taxat ad corporalia, & singularia extenditur oratio autem manat ex mente, qua (vt Aristoteles docet) est omnia fieri: quæ omnia (inquam) tam singularia q; communia corpora, & spiritalia cognoscere, potest. Igitur ad argumentum, iusta hæc discrimina vera antecedens

distinguit. Ad secundum dicendum, quod cum definitio sit ipsa rei manifestatio non possumus diffinire rem iam notam antequam diffiniretur, Potest quidem fieri ut cum nota sit non tamen plene, & potest etiam nota esse deficienti per eandem nihilominus definitionem non ei, cui datur diffinitio. Secundo dicimus, quod quantumcumque definitum sit notum, ad suam definitionem relatum, quare multo perspicacior est ignotum apparebit. Contra diuisionem modi est argumentum, multa prius ignota sine definitione, diuisione, vel argumentatione pateant: ut cum pingere dicimus cum facta in curia audimus, cum ex India incredibiles rumores aduentant. Verum tamen sicut nos hic, non de quacumque scientia loquimur ita nec de quocumque modo. Scientia in latissimum patet ut scire dicamur, quodcumque, & ut cumque, intelligimus, de qua tamen non nisi cum philosophis, nunc strictissime agimus: scientia vero exacte dicta non sunt plures quam hi tres modi comparanda. definitio ergo est oratio rei naturam exponens, ut homo est animal rationale. Nonnulli definiunt sic, est oratio naturam rei, aut termini significationem exponens. Non multum refert, tamen si prior breuior sit, & sufficientior etenim termini significatio est eius natura. Rei autem natura potest, multipliciter in notescere: aut scilicet per essentia suam aut per aliquot proprietates: ut faciunt medici, qui per effectus herbarum definitiones venantur. Quoquomodo, fiat, dicitur diffinitio. Quamdo autem rem diffinimus licet utamur termino, nequaquam iam terminum, sed rem significatam diffinimus. Ut hic albedo est color diffregatius visus, albedinem describimus, cuius natura explicatur non vocabulum significans. Aliquando autem diffinimus tantum vocem ut cum quarimus, quid terminus ut lydeus, aut rector significet. Et respondemus, substantiam primam, vel quid huiusmodi, tunc non de natura rei significata, sed de significatione termini significantis tractamus. Hac de causa consueverunt dialectici dicere duplicem diffinitionem esse, aliam quid rei, aliam quid nominis, vnam scilicet explicat naturam rei importata per vocem, aliam quae significationem aperit ipsius vocis. Quam diuisionem diffinitionis (ut illico in ipsa definitione insinuant) illum modum diffinendi disunctum tenent. I. est oratio naturam rei, aut termini significationem exponens. Hac in parte tamen

non est sistendum cum eadem vtriusque sententia existat. At circa diffinitionem realis est aduertendum duplex mea diffinitum esse, propinquum sane, & principale. Propinquum appellant ipsum terminum in fronte ac limite positum. Nam quia diffinitiones dantur per terminos loco rerum substitutos, non possunt termini non censerit aliquatenus diffinitum: & propinquum, tum quod proximum considerationi logici. Principale autem est ipsa res cuius quidditas significatur. Quidditas enim, essentia, ratio, & natura cum de rebus sermo habetur apud dialecticos pro eodem vsu pantur. Diffinitio solet dupliciter summi vno modo pro tota oratione esse diffinito & significatione constati, qualiter scripta sepe est propositio, cum diffinitio de diffinito in ea praedicetur. Aliquando pro sola diffinitione, quatenus ab diffinito seceruntur: ut animal rationale est diffinitio hominis. Ly vox significatiua ad placitum ex qua simplex constituitur propositio, termini. Et haec est causa cur diffinitio non vera vel falsa, sed bona vel mala dicitur: mirum quia non est propositio. Et in hac acceptione (quae illius propria est) solet dialectici dicere, duas condiciones cuiuslibet diffinitionis bonitatem exigere. Primam, ut clarius, & distinctius quam diffinitum significet. Nam cum diffinitio sit diffinito explicatio, si clarius & perspicacior non foret, haud bona explicatio esset. Quo circa illud magnopere cauendum est, ut diffinitum diffinitionem ingrediatur: alia quoquomodo potest lucidior esse continens rursus in se tenebras obscuritatemque diffinito. Sed necesse est alijs terminis clarioribus, & non vno, sed multis: ut quoniam vnus qualicumque fuerit significabit diffinitum aequum, & incomplexum & confusum. Secunda conditio est, ut diffinitio sit adequata tantum habens quae prorsus ad explicandam rei naturam necessaria sint, non plura paucioraue, ne redundans sit, vel mutila & diminuens. Debet namque esse propria, (ut aiunt) lucida, & compendiosa quantum possit, fieri breuis, ut leo est animal rugibile, naturam leonis, & nihil aliud. Ex quo tria corollaria a primis consideranda sequuntur: primum est quod diffinitio, & diffinitum tunc conuertibiles, hoc est, de se mutuo etiam cum distributione praedicabiles, ut omnis homo est animal rationale, & omne animal rationale est homo. Et omnis modus sciendi est oratio

ratio alicuius ignoti manifestatiua, & omnis oratio est modus sciendi, sicque, in caeteris. Secundum est de quocumque verificatur diffinitum, & diffinitio pariter & conuerso. Quinimo (quod est tertium) de quocumque dicitur vnum cum addito, dicitur alterum cum eodem. Quia cum idem & conuertibilia sint, quod dicitur vni addatur additur simul alteri, ut si est homo albus, erit animal rationale album. Ex quibus corollaris duo priora nullam habent nec possunt habere exceptionem: hoc tertium etiam aequum verum sit, haud ita planum est. Postulat enim multa quae non facile callentur, nempe ut proprietates logicae nulla inferendo mutetur, quod tamen frequenter in hac specie argumentationis contingit, ob id quod illud additum aliter in antecedens, aliter in consequens ponitur.

¶ HINC sequitur duo loci arguendi in hac materia. Primus est ab diffinito ad definitionem & conuerso affirmatiue vel negatiue consequentia. (Inquam) in cuius antecedens affirmatur, vel negatur diffinitum, & in consequens simili forma diffinitio potest poni. Nam ab affirmatione vel negatione diffinito ad affirmationem vel negationem diffinitionis & conuerso certissima est consequentia. Et in hoc defectus diffinitionis conuincitur si haec regula. f. violatur. Si alicui definitum conuenit cui definitio non conueniat aut e conuerso. Quonia sicut sunt termini conuertibiles, ita quoque ad verificationem omnino pares atque aequales. Secundus locus arguendi, est ab diffinito ad quamcumque partem definitionis sed non e contrario. Ut si li homo est nomen, ergo vox significatiua ad placitum, Brunellus est equus, ergo hinnibile, Si Ifocheles triangulus ergo figura. Haud tamen valet ex opposito, ista res est animal: ergo est homo: a parte ad totum Loci arguendi sunt quaedam argumentorum sedes, & regulae generales: ex quibus suas vires illatio desumit, quorum in dialectica magnus numerus est. Sed quos memorare figere, plurimum confert: ut pote argumentorum quasi ossa, & nerui. Ut si formatis consequentibus quis inficias iret, cum certum, ac effeaces sint, firmaret oppugnator dicens, tenere ab diffinito ad definitionem. Nam hos locos velut consecratos olim lucos immane piculum est violare, aut infringere, & violat certe quicumque, locum negat, de loci firmitate aut veritate haesitans. At ideo tamen oportet, hi loci tantum statuuntur, qui sunt firmi

mi pariter & verissimi. Summam enim auctoritatem loci quae apud dialecticos obtinent unde sibi, nisi ex irrefragabili certitudine quae pollent vendicantur. Congruum autem primus argumentandi locus aptissime ex primo sciendi modo. scilicet ex definitione colligitur, qui sicut primas tenet, ita forsam caeterorum origo, ac principium est.

¶ CONTRA diuisionem definitionis arguitur, nulla definitio rei est, quin omnis significationem explicet & e conuerso, definitio nominis aliquatenus naturam rei. Ut haec definitio, animal rationale probe explicat significationem nominis: & haec termini albi corpus habens albedinem quaedam tenus ratione naturam albi: male ergo seceruntur. Ad hoc est aduertendum quod (ut Boetius doctus aduertit) significatio termini, & res significata per illum sunt adeo coniuncta quam tunc ad explanationem: ut necessum sit intellectus discernit ad eas ambas cognoscendas & distinguendas uti. Est autem interstitium hoc, quod definitio rei praefatis conditionibus clarius, & distinctius rei naturam explicat. Quid nominis vero ipsam rem significatam dicit eius natura relicta. Ut corpus habens albedinem est ipsa res significata albi nihil de natura explicans. Si quidem corpus, & albedo quae ibi posuimus, non explicant quoquo pacto quid sit corpus, & quid albedo. At li animal rationale explicat non hominem, sed quidditatem eius. Non nulli existimant terminum absolutum non posse apte definiri, sed tantum connotatiuum: ob id quod absoluti significatio nisi rei ratione exposita, non exprimitur, quod patenter falsitatis conuincitur. Quia si quis interrogatus, quid significat homo? responderet, nos, sufficienter significationem definit. Quonia si definitio nominis est ipsius significationis explicatio, cum illic probe significatio exprimitur, definitio suo modo censenda est. Itaque differunt ambae definitiones, quod altera nos in notitiam quid dicitur rei adducit, altera tantum in cognitionem ipsius rei. Et certe si bene aduertimus, vix se se haec definitiones vnquam tangunt: quia definitio quid rei non explicat significationem nominis, quandoquidem non est illud formaliter, quod significat. Haud enim animal rationale significat hominem sed animal & rationale.

¶ CIRCA definitionem nominis ne quis decipiatur aduertendum, aliud esse interpretationem

tationem nominis, aliud ethimologiam, aliud definitionem. Hæc est per quam cognoscimus rem significatam. Ethimologia est quædam deductio causæ unde impostores adduci simplicia nomina composuerunt, & talibus rebus accomodarunt, & talibus verbis accomodarunt, ita Cicero. I. acad. verborum etiam explicatio probabatur id est, quia de causa quæque essent, ita nominata quam ethimologiam appellat, ut ingeniosus dicitur quasi vim signendi habens intus: anguis quod angulosus vel sinuosus serpat & nusquam rectus, prudens ut proculdudens, nox velut noccat, dogma ab putando, facundus facile fieri potens, luculentus, lingua, clarus, & sermone lucidus que non sunt quoquomodo definitiones, nec nominis quidem. Unde sanctus Tho. 2. 2. q. 92. art. 1. ad 2. aliud est ethimologia nominis, aliud significatio nominis, illa attenditur secundum id, a quo nomen imponitur ad significandum. Ut lapis imponitur a læsione pedis. Non tamen hoc significat, alioquin ferrum cum lædat pedem, esset lapis. Deinde per has rationes, rem significatam non cognoscimus. Non enim prudens significat videntem ab remotis cum multi sint etiam huic imprudentissimi. Interpretatio autem translationis significatio in alio idiomate, unde interpretas dicitur quasi partes inter duo idiomata agens, ut iudei interpretantur cōfessores, martires testes. Ecclesia contuocatio, Angelus nuntius, catholicus vniuersalis, Eucharistia bona gratia. Propheta, præfator qui porrō futuræ & defuturæ veram enūtiat. Patriarcha patrū princeps Monachus singularis.

Lectio secunda.

DIUISIO est oratio re per suas partes distribuens, ut terminus alius vocalis, alius scriptus, oratio, alia perfecta, alia imperfecta. Modus sciendi, alius definitio, alius diuisio, alius argumentatio. Quæ perinde ac definitio bisarie sumitur, aut pro tota scilicet oratione constant ex diuisio & membris diuisiuentibus, aut diuisat pro his partibus. Primo modo semper est propositio etiam si nulla copula exprimitur, quia eam oportet subaudiri. Secundæ acceptionis diuisio exigit ad sui bonitatem duas proprietates. Prima est, ne per multas, sed per quæ pauca partes assignetur. Quia cum sit modus sciendi, debet esse perspicax & brevis, ut sit accommodus tractabilis, memoriamque efficaciam habeat. Multitudo enim nimia harum similitum partium dif-

ficulatem & obscuritatem impingit. Unde cum plures sunt (ut frequenter euenit) ars & ingenium adhiberi solent, quoad pauca, ad duas videlicet spissificant. Quarum altera est quæ cæteris præstat, altera loco reliquarum per oppositionem explicata. Ut innumeræ species animalis (quis eas præ multitudinem unquam satis nouit) induas partes omnes distribuuntur in rationale. & irrationale. Et numerus in inmensum partibilis in partem & in partem secatur. At si diuisi quatuor dumtaxat partes aut tres sunt, erudite omnes assignari possunt & diuisio esse quadrimembris. Maior vero esset nimium obesa & deformiter pinguis. Itaque conditio est ut sit brevis, at ita brevis, ut semper sit bitembris, non requiritur. Quia habent nonnumquam aliquot diuisa tantum pauca membra ut longe conducibilibus singula sigillatim atque postuue exprimentur, quam negatione subtrahatur. Ut bonum multo clarius diuiditur per honestum, delectabile & utile: quam si per delectabile & non delectabile: & hoc rursus in honestum & utile diuiditur. Et mathematicæ speculatiuæ dilucidè in quatuor, etiam distrahuntur. Arithmetica, musica, geometria & perspective. Verum est adeo frequenter plurimas esse cuiuslibet generis species, ut prope semper illo in genio & forma in construendis diuisiōibus, opus sit uti. Nempe ut per duas partes opus assignetur. Unde ex frequentia quasi pro uerbum inter dialecticos emanauit bitembris esse debere. Nam & si non sit adeo perspicua & clara negatione inserta omnesere includendo ac si postuue explicarentur: multo obscurior ipsa omnium supputatio foret. Secunda proprietates est ut singula membra sint inferiora diuisio. Quumquod sunt membra, quæ singula semper minora sunt corpore: tum partes quæ cum ab toto contineantur, & continens sit maius contento, diuisum excedant oportet. Tertia conditio est, ut omnes simul ipsi adæquent: ita ut neque excellat membra simul capta, nec ab eis superetur. Quia nihil in diuisio est, si apta diuisio est ac sufficiens: quod non in diuisiuentibus explicetur: neque hæc quicquam habere debent, quod in toto non resideat corpore. Diuisio namque est velut quædam definitio amplitudinis diuisi ac proinde nec plus nec minus habere debet: quam diuisum secundum illam considerationem ambit. Quarta proprietates ut membra sint formaliter diuersa. Ut inter se (in-

quam) differant, ne coincident. Quoniam diuisum est velut corpus quod ex diuersis partibus necesse constat. Si totum corpus oculis fuisset (ut theologizat Apostolus) corpus utique non foret. Multitudo enim partium ac diuersitas in similibus omnino requisita est. Ad cuius analogiam in diuisiōibus philosophatur partes esse distinctas. Quia si eæ forent: falso separentur. Et quid aliud est secerari diuisum nisi in frustra & partes concidi. Igitur conditio est quæ requisita ut hæc inter se formaliter differant. Quæ leuiter considerata non bonitas diuisiōis esse, sed natura, videtur, non conditio, sed quidditas: at penitus prospecta apparet exactam conditionem, excellentemque doctrinam docet. Quocirca est aduertendum distare quandoque tanto intervallo partes, ut res plures existant. Ut color, alius albedo, alius vires, alius pallido. Animal aliud equus, aliud elephas, aliud phœnix, & sic in alijs. Quæ diuisiōes vocantur reales: ubi membra. scilicet realiter distinguuntur. At non semper tales sunt: cum plerumque sola ratione distinguuntur. Ut bonum alterum delectabile, alterum honestum. Hæc enim sic distant, ut nullum delectabile sit honestum, quemadmodum nullus elephas est aquila, quinimo cum honestate summa semper coniuncta est voluptas. Et e contra multa honesta animus studiosus vehementer delectat. Quin hoc iustæ virtutis signum est: si cum gaudio & letitia eius opus exsequatur. Et nihilominus delectabile & honestum distinctæ rationes sunt. Quatenus enim optimum est vnum quodque, & de se expectabile, honesti rationem induit: ut voluntatem vel appetitum sui præsentia exhilarat, delectabilis. Similes distinctiones vocantur rationis. Dicimus ergo quod partes distinguuntur diuisiōis natura, est: quo pacto autem debeant distinguuntur (cum multipliciter ac variè possint) hoc ad bonitatem expectat. Et dicimus semper oportere formaliter distinguuntur diuersas. scilicet sortiri rationes. Quod cum non obseruatur: partes coincidunt. Quo ferè omnia argumenta tendunt, quæ aduersus diuisiōes in disciplinis philosophicis militant. Nempe ut probent membra non esse diuersa. Quia nulla res amplius diuisiōni officit. Intra membra diuisio prima sui partitione secatur: alia est enim qui uoca, alia analogica, alia vniuoca. Quæ si tamerecolas, quæ. c. 3. plene notauimus illico pene trabis. Næpe si diuisum est æquiuocum, & æqui-

uocum secundum omnem significationem sumptum, diuisio est æquiuoca. Si vero vniuocum sic quoque, captum, vniuocum, si analogus, dicitur analogus. At circa priorem diuisiōem aduertito, quod cum per æquiuocum nulla ratio communis importetur, solumque nomen de illis verificetur: huiusce diuisio potius quid nominis appellatur: quid enim illic nisi diuersæ significationes coniunguntur: ideo apud philosophos sæpius diuisio nominis quæ æquiuoca diuisio nuncupatur. Analogum autem quando secundum habitudinem aliquam vnam rationem importatur, apte diuisio rei nominatur, & analogi in analogata. Ut diuisio termini in categoriæmaticum, & in categoriæmaticum: diuisio entis in substantiam & accidens, quæ dō vero nullam vnam rationem vtrumque communem refert, ut iustus de gaudio & viriditate diuisio est pariter quid nominis. Diuisio vniuoca est perfectissima & in qua omnes conditiones exacte obseruandæ sunt. Hæc enim sunt diuisiōes scientiales & disciplinabiles, (æquiuocæ verò, sicuti terminis ipsi, abiguntur) in quibus proinde similis obseruatio non est superficialiter querenda. Nec enim in hac canis in latrabilem & picem, singula membra sunt inferiora diuisio. Quinimo & in analogis quanto ab vniuocatione distant, tanto huiusmodi conditiones deficiunt. Sunt enim pleraque æquiuocationi valde vicina. Multis alijs modis solet diuisio sub aliquas partiri: quorum ad prædicabilia vltimè, ex professo obliuiscimur.

¶ **SECVVNTVR** in hac materia tres loci arguendi. Primus, ab diuisio ad totam diuisiōnem, & e cōuorsō a diuisiōne ad diuisum affirmatiuè & negatiuè. Quia cum sint termini conuertibiles (ut per conditionem patet) mutua est inter illos consequentia. Ut si est terminus ergo vocalis, seu scriptus. Non est animal: ergo nec rationale, nec irrationale. Est hoc honestum, vel delectabile: ergo bonum. Non est hæc res motus, ergo nec actio, nec passio. Secundus ab membro diuisiōne ad ipsum diuisum affirmatiuè. Si in antecedenti membrum diuidens affirmatur, in consequenti licet affirmare diuisum. Ut bene valet, est homo, ergo animal. Est par, ergo numerus. Est utile, ergo bonum. Negatiuè verò non sequitur. Quia negato vno membro potest & conuenire diuisum: cum possit competere alterum. Tertius locus est: ab diuisio negatiuè ad quodlibet membrum est bonum. Ilatio.

Liber secundus

Ratio, quoniam negatio superiori non possunt de illo non negari inferiora.

¶ **C**ONTRA definitionem diuisionis in hac: animal aliud homo, aliud leo, membra diuidentia non sunt partes animalis, sed integra quaedam animalia: ergo non diuiditur res in suas partes. Respondetur non intelligi de bere esse partes ad modum medietatis ligni scisci, sed quadam similitudine. Cum animal cōtineat sub se hominem, & cetera animalia: vocant philosophi species contentas partes subiectiuas diuisi. Contra primam conditionem arguitur, quando per negationem positue partes reliquæ explicatū, nec quidditas rei, nec pluralitas eius cognoscitur: ergo non est modus sciendi: ut pote cum conditio naturam destruat diuisionem. Antecedens probatur. Quia per negationem nihil scitur. Quid enim elephantem esse scimus: quia non esse hominem cognoscimus? Melius ergo est omnes partes numerentur, quā sic breuitati studere: ut nihil breuitate studeatur. Dico quod per solam negationem parum, aut nihil de re noscitur: at per affirmationem simul & negationem multum per omnem modum. Nam qui intelligit hominem esse animal rationale, non iugibile, hinnibile, non arborem, non corpus simplex, perfectiorem notitiam rei assequitur. Nos autem nunquam docuimus partes vniuersas negatiue explicandas: sed vna præstantior positue explicatur: reliquis (quando plurimæ fuerint) quadam negatione circumductis. Oblat verò ne vniuersæ uenerentur, sæpissime ignorari. Differentiæ rerum enim (ut Aristoteles dicit) sunt nobis ignotæ. Quis animalis species quot in equore natæ, quot alis aerascindunt, quot nutriuntur in agro vnquam dignouit? quod vero illa negatiua discretiua species omnes contentæ non exacte cognoscantur nihil impedit. Quia diuisio non tam modus sciendi est ipsarū partium, ac specierum quam diuisi. Quod ut constat, multo melius hac forma diuidendi innotescit. Secundo quod si supputaretur, esset certe modus diuisionis sine modo. Negamus itaque non multo facilius hac forma diuisionem cognosci quā si computentur.

¶ **C**ONTRA secundam conditionem in hac corporum aliud sensibile, aliud insensibile, posterius membrum non est inferius sed longe superius diuiso, substantiæ. n. in materialibus: sunt insensibiles quæ incorporeæ existunt. Respondetur semper in membris clau-

di tacite diuisionem. Et sensus est aliud corpus sensibile, aliud insensibile: & maxime id requiritur in membris negatiue explicatis. Per quæ omnia latissimus dialecticus campus aperitur, ad inquirendum quales nam præcedentes diuisiones fuerint, an vniuocæ æquiuocæ uel deinde an perfectæ. Et primo in hac diuisione modi sciendi illud deesse videtur quod vnum membrum. s. definitio conuertitur cum diuiso. Nam hoc. s. ratio alicuius ignoti manifestatiua conuertitur cum modo sciendi: quia sunt definitum & definitio. Et secundo in diuisione termini in vniuocum & æquiuocum. Vnum membrum diuidens includit totum diuisionem postquam est diuiso vniuoca. Sed de his & similibus in argumentorum opusculo me diseruisse memini. Id tantum modo adnota quod eadem pene diuisio saltem quoad duo membra potest scite definitionis constituit. Sane ut altera definitio sit vniuoca: nempe cum definitum est vniuocum secundariis definitis: altera analoga: quando ut licet raro contingit, definitur aliquod analogum, ut ens est quod habet esse vnū quod est indiuisum. æquiuocauerit esse nequit quoniam æquiuocum ut sic non definitur sed ditidetur. Nam æquiuocum sua significata multis rationibus representat: ratio vero est definitio: non ergo vnica est definitio eius sed multiplex.

¶ **A**RGVMENTATIO est ratio in qua ex vno inferitur aliud. Vt homo est rationalis: ergo est disciplinabilis. Quæ multa nomina sortitur. Nam dicitur discursus, argumentum, medium, consequentia, ratio. Quæ & si iam promiscue pro eodem sumantur: nihilominus habet vnumquodque in argumentatione suam peculiarem rationem. Discursus appellatur quatenus intellectus opus est, quo ex vna parte in aliam deuenit. Medium est solum antecedens: quod ad inferendum aliud assumitur, siue recte probet siue non. Argumentum est ipsum antecedens: sed tunc solum cum reuera probat. Vnde definiens Petrus Hispanus argumentum, dicit esse, quod rei dubiæ facit fidem. Quam nullo modo & multo minus opinionem efficere posset nisi aliquo pacto probasset. Consequentia autem est ipsa consequentis ex antecedente illatio & consequutio. Vnde est medium quoddam inter antecedens & consequens ab utroque: in locis & regulis arguendi statim subnectendæ sunt iunctum. Traduntur enim hac forma si consequentia

sequentia est bona, & antecedens est verum consequens debet esse verum. Argumentatio autem est velut totum quodam, omnes singulares respectus in se claudens. Verum non est iam in vsu hæc nōminum tam curiosa vel superflua distinctio, cum cōmūis pro eodem acceptis. Igitur argumentatio est ratio in qua ex vna parte inferitur alia. Boetius autem, & Petrus Hispanus (ut citauimus) diffiniunt hoc pacto. Est ratio rei dubiæ faciēs fidem, quæ (ut decet grauissimos doctores) est magistralis. Nam literaliter nec cōpetit omnibus argumentis bonis (cum multa sint plusquam fidede facientia: nempe quæ generant scientiam euidentemque cognitionem) nec etiam malis: ut pote quæ sæpius non fidem astrunt, sed apparentiam ostentant. Quæ in re considerata, duplicem esse consequentiam bonam. s. & malam. Prior est in qua vere & recte ex antecedente consequens inferitur. Vbi. s. antecedente concessio non potest consequutio negari. Mala est in qua inepte & fraudulentè vnū ex aliis deducitur. Ut Petrus est proceri capitis: ergo est ingeniosus. Vnde constat, quod definitio Petri Hispani tantum continet validis argumentis, quæ ad minus fidem faciēt. Sed non propterea non est bona. Quia problema est inter artifices, utrum paralogismus & elenchus (id est vitiosum argumentum sit argumentum consequentiæque. Et rem dubiam pro parte affirmatiua reddunt: tum hæc præiens consequentiæ distinctio in bonam & malam: tum quod cum negatur, consequentia nuncupatur. Pro parte negatiua quod negare consequentiam est negare sequi: & si non sequitur non est consequentia. Quæstio quidem est exigui aut nullius momenti: dummodo qualiscumque sit huius reuera decisio, modum loquendi communem non deseramus vtriusque consequentias, cum omnibus appellando. Et forte Petrus Hispanus partem affirmatiuam opinabatur & ideo definitionem bonis argumentationibus duntaxat designauit. Nec reuera argumentatio simpliciter est, si bona non est: nec diuisio hæc omnino vniuoca est, sed analogica. Quia mala consequentia non tam naturam quā similitudinem consequentiæ habet. At quoniam vtrumque consequentia est eam nostra definitio suo gradu claudit. Argumentatio latius quā signum à nobis datū primo libro patet, nec illæ dictiones tantum notæ illationis sunt, sed aliæ plures: videlicet QVIA, SI. Hæc enim ora-

tio palam consequentia existit. Si homo volat, alas habet, si cœli mouetur: causa prima moues est. Et hæc, quia homo est rationalis: homo est risibilis, quoniam Deus bonus est: incarnatus est. Sed non debuimus tironibus tam vniuersales sermones proponere: vnde signum ad illas notas, coarctauimus, quæ principio dialecticis frequentiores sunt. Sed nunc aduertendum: quod cum ab illatione oratio sit argumentum, triplex est genus argumenti: sicut triplex est diuersitas illationis. Aliud est rationale, aliud causale, aliud conditionale argumentum. Rationale est ubi consequens forma ratiocinationis inferitur: quod fit his distinctionibus, IGITUR, ERGO. Causale: ubi formaliter causa consequentis illatione causali redditur, QVIA, QVO NIAM, OB ID, & similibus. Conditionale ubi consequens sequitur ex conditione antecedentis. Quæ omnia in exemplis positris apparent: de quibus operosius. lib. deo optulante tractabimus. Sat in præsentiarum diximus summa iuga præstingere.

¶ **Q**VE MADMODVM definitio, & diuisio peculiare locos operosius. lib. deo optulante tractabimus. Sat in præsentiarum diximus summa iuga præstingere. ¶ **Q**VE MADMODVM definitio, & diuisio peculiare locos operosius. lib. deo optulante tractabimus. Sat in præsentiarum diximus summa iuga præstingere. Quorum duas tantum in præsentiarum referemus (sunt enim quæ plurimæ ut. lib. videbimus, quo vniuersas expositurus sumus.) Quibus interea iuniores in suas redargutiones vtantur: ut pote viles & faciles. Prima est. Si consequentia est bona: & antecedens est verum: consequens est verum. Nam ex vero (ut quisque) minimo ingenij labore sibi experiri potest) non sequitur nisi verum. Quod si verum quod libet quantumcumque mutabile, quandiu verum est, falsum parturiri non potest: quæ ab primo & infinito vero veritate scilicet prima, quod Deus est, alienum existit, aut mendacem esse, aut mendacium dicere: fraudem necesse est. Nec fallere profecto, ne falsi potest. Vnde Augustinus. Cum Deus noster omnipotens sit: id certe non potest: cui impendio quæ maxime falsitas detestabilis est. Hinc velut inconcussum principium dialectici hauriunt, & haustum celebrant: scilicet impossibile fore in bonam consequentiam antecedens esse verum, & consequens falsum. Quod ex regula manat: ubi verum docetur non pro-

ducere,

puere, nisi verū. Productum ergo (id est, illa tum ex antecedente vero, falsum esse nequit. Cuius regulæ multiplex, vtilisq; apud dialecticos vtilis est. Primo confert plurimum ad veritatem propositionis probandam, eam in bonam consequentiam ex aliqua vera inferendo. Secundo ad convincendam illationis malitiam. Nam si datur antecedens verum & consequens falsum: hoc est evidentissimū & infallibile signum eius annullitatis. In quo creberrime maximus sumulistarum connatus cum magno commodo impenditur: vt fallaces. f. & apparentes consequentes detegant, infringant, & infent. His enim ipsis met verbis dialectici vtuntur. Sane cum & veritatem antecedentis & consequentis falsitatem, demonstrant. Nam fieri minime potest vt certe ex veritate falsum deducatur. Ne fructus tam pestilentis radix tam salubris existat. Verum vero quamquam verum dumtaxat inferat: potest ex falso inferri. Et ex vtroq; ex falso. I. & vero sequitur. Vnde si consequentia est bona & consequens est verum: nihil inde qualitatis de antecedenti colligitur: cū vnum & alterum esse queat. Vt hæc propositio, Petrus est animal, inferitur ex ista, Petrus est homo, & ex hac Petrus est equus. Vnde autem tam prodigiola diuersitas profuatur. I. vt verum solūmodo verum emittat: falsum autem verum ac falsum emittere possit: non hic anxie dialectici querant. Dicitur partim in methaphisica & plenius in theologia: quōd sicut bona sunt, in quibus malum nullum est: nullum autem malum offenditur: in quo multa bona, vel aliquod non reperiatur: ita vera sunt in quibus nulla falsitas latet: rara autem falsitas est, in qua aliqua veritas nō contegatur: quæ inde illatione deduci possit. Secunda regula est: falsum non sequitur nisi ex falso. Si consequentia est bona, & consequens falsum: antecedens debet esse falsum. Et ratio regulæ originalis est: quia cum falsum ex vero prodire in consequentia nō possit: nihil super est nisi falsum, ex quo inferatur. Vtilis autem huius regulæ totuplex & similis est præcedenti. Nempe & ad falsitatem propositionis ostendendam: per hoc quōd quid manifestius falsum ex illa sequitur: & ad defectum consequentis propalandum: si consequens videlicet est falsum, & antecedens verum. Modus autem proponendi argumenta respondendiq; quis, quamq; ingeniosus & breuisiter dialecticos versetur in prologo in si

nuauimus. Tantum superest hic eius obseruatiam nostris dialecticis comedemus: vt pote ad omnia in philosophia valde requisitus, impendio vtilis. Quem si obnixè & totis viribus teneant, exerceantq; fac scio, eos quum in ingenij robur (dos mirum in modum amabilis. Tum maximam arguendi dexteritatem, & respondendi facilitatem (qua in scholis nulla est pulchrior ac delectabilior gratia) sibi comparaturos. Nempe si tribus nostris verbis iam diu toto orbe celeberrimis. Concedo, nego, distingo (& si à nonnullis sannionibus irrideantur, omnia captiosa argumenta diluamus. Ipsa sufficiunt: modo ingenium & labor adsit qui ea scite vibrare & in omnem vsum exercere discat. Nec illi audiendi sunt (nisi vt basiliscorum sibila) qui & si existiment huius modi breui loquentiam & Aticam faciendā in scholis quam necessariam, haud tamē tam sufficientem ac vniuersalem, quin aliquot sint obiectiones interrogationes ve ita captiosæ: quibus vix simplicibus his responsionibus satisfaciamus. Censura profecto ex ingenij hebitudine potius, quam ex eruditione profecta. Quam eleganti stilo (vt pleraq;) in suis nobilibus Aulus Gellius inierit. Cuius verba placuit nostris inserere. Vt videant scholastici q; infirmo argumento adnecantur: qui solidam philosophorum sapientiam maliciose carpiunt.

¶ L E G E M (inquit) esse disciplinam dialecticæ si de quapiam re quaratur, disputaturq; atq; ibi quod rogere vt respondeas: tunc ne amplius quid dicas, quam id solum quod es rogatus: aut aias aut neges (siluit is author, aut distinguas) eamq; legem qui non seruet, aut plus, aut aliter quam sunt rogati respondeant: existimantur rudes, indoctiq; esse, disputandiq; morem ac rationem non tenere. Hoc quidem quod dicunt in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indisinitus namq; in explicabilisq; sermo fiet: nisi interrogationibus, responsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam videntur, in quibus si breuiter, & ad id, quod rogatus fueris, respondeas, capiare. Nam si quis his verbis interroget, postulo vt respondeas, desieris ne facere adulterum: an non vtrumq; dialectica lege respondeas: siue aias, siue neges: hærebis in captione. Sed hærebis legis nostræ respondendi vtilis ignarus. Nam strenuus quisq; eo prælij genere certe euadet delusa captiuincula non modo ille-
sus sed

sed & victor gloriosus cum lege dialectica respondendo partem negatiuam tuto & incunctanter dare possit. Nempe adulterum esse non desui. Nec inde nunc adulterum esse colligitur: quia non sumus omnia, quæ hucq; non definitus esse, si nunquam tales inchoauimus esse. At vterius progrediens: quid (inquit) legis istius propugnatores in illa captiuincula: facient, in qua hæere eos necesse est, si nihil amplius quam interrogati erūt, responderint. Nam si ita ego istorum aliquem rogem, quid quid non perdidisti, habebas nē, aut non habebas? Postulo: aut aias, aut neges vt cumq; breuiter responderit, capietur. Nam si non habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur octilos non habere, quos non perdidit, si vero habere se dixerit: colligetur habere se cornua: quæ non perdidit. Vide quā sola specie elenchii decepti legem sanctissimam reprehendunt legis sufficientiam & virtutem ignorantes. Quanto verius hiteterimis ignorantia tenebris captiuntur, inuolunturq;. Quid enim nostræ legis perito facilisq; eisdem legis verbis huic interrogationi plenissime satisfacere. Ergo propositioni obiectæ, quidquid non perdidisti, habebas, negando respondetur. Et recte & verissime nego me habere quid quid nō perdidit. Nam falsa est hæc, quid quid non perdidit habeo, & hæc vera non habeo, quidquid nō perdidit. Sed inde non inferet quis, me non habere oculos, nisi non habenti mentis viuaces oculos. Hæc exempla in medio ieci (vt credant iuvenes) si intellectus, & exercitatio accedat, nullam esse rogationem adeo inuolutam, nullam propositionem ita implexam, quam distinctione, affirmatione, negatione ve facillime enodare, non queant. Sed quem admodum respondentes breuitatis admodum, ita propugnatores dent operam iuueamus, vt quā succincte argumēta proponant, probationes forment, vt æquali iure atq; eadem lege, quod est æquitas, sese teneri arbitrentur.

¶ O P O R T E T T A M E N prius quā vterius procedamus duplicem consequentiam dialectici perpectam habeant materialem, scilicet & formalem. Materia cuius vis argumenti est res significata, per propositiones: ex quibus argumentum constat, formā vero ipsarum propositionum dispositio, vel vnus ex aliis, seu ex alijs illatio. Sensus autem huius distinctionis est, quasdam con-

sequentias esse legitimas, solum gratia materia, propter naturam, scilicet rei significatæ: quia talis est. Vt hæc Petrus est animal, ergo omnis homo est animal. Si deductio confidetur nulla prorsus est, at si rem introspicias signatam, ita est, quōd & Petrus est animal, & omnis homo est animal. Verum si cerne-re voles, vt gratia dumtaxat materia valeat muta illam, non valebit: vt non valet, Petrus currit, ergo omnis homo currit. Alia autem est formalis cuius propositionum, ac terminorum dispositio adeo recta, & regularis est, vt vbiq; teneat, vt omnis homo currit, Petrus est homo, ergo Petrus currit. Si animal est: viuens est, sed est viuens, ergo corpus. Inter has discrimen est, quōd consequentia materialis in se tātum tenet, propter materiam, similes vero consequentia non tenent, quia materia mutata ruit. Formalis vero & in se, & in similibus tenet. Atqui vt consequentia vna alteri consimilis fiat, primo requiritur, sit eiusdem loci, vt huic, Petrus est homo, ergo animal rationale. Similis est ista, albedo est color, ergo qualitas sensibilis: Raphael est spiritus, ergo substantia intellectua lis: & deinde tot habeat partes, tot propositiones similes, in quantitate, & qualitate (dū modo intelligatur) eandem in argumento plerumq; quantitatem haberi particularem ac indefinitam. Sed hæc prescius & in tertio libro, & in quinta parte tertij libri examinabuntur.

Cap. V. De propositione.

T E X T V S.

P R O P O S I T I O est oratio verū vel falsum significans indicando.

Lectio vnica.

E Hæcenus

IACTENVS DE partibus propositio- nis disputatione pera- cta (nam nomē & ver- bū sunt vt partes phi- sicae, inlta animae, & corporis in homine, oratio velut animal in eiuidē definitione) facili negotio natura pro- positionis cognoscitur, cū ex notitiā partiū to- tius natura citra difficultatē innotescat. Quo circa non alijs expositionum circulis Aristo- tiles id ostendit, cum iam partes disertisset quā simpliciter sententia dicens. Propositio autem non omnis oratio, sed illa in qua ve- rum est, aut falsum. Ad cuius exemplar Pe- trus Hispanus his verbis diffinit. Propositio est oratio verum, vel falsum significans indi- cando. Vbi cātam exponamus opus est, quid nam sit verum, vel falsum significare. Quam quā, mihi satis non constat an hic & hęc ipsa expositio redundet, quam ab Aristotile prætermissam video. Exemplis definitionem & quid esset verum vel falsum significare, ma- nifeste (meo iudicio) patefecit: non rursus de- finitionem definitionis adiecit. Enunciatiua (inquit) non omnis, sed illa in qua verum est, aut falsum: quod non omnibus orationibus competit. Nam qua quispiam quidpiam opo- rat, vt, vtinam legerem: oratio quidem, sed nec vera est, nec falsa. Idem exemplificari licet in oratione imperatiui, & subiunctiui, & infinitiui. Quibus dumtaxat verbis video mi- hi dilucidissime hanc definitionem exposita. Tantum abest vtile, commodumq; fore il- lam dictionum congeriem, quam ad expo- nendam propositionem veram, vel falsam doctores hic coarctant. Sed demus id tem- pori, & media via incedamus: vt paucis cum Aristotile alias hoc exponente, quid sit verē, vel falsē significare definiatur. Significare ve- re est significare rem ita esse, sicut est: & fal- se significare rem aliter esse, quam est. Qui- bus, verbis modo intelligantur, nullius alte- rius additione opus est: his sufficienter, & compendiose definita veritas & falsitas inno- tescent exemplis adhibitis, vt comparebit. Hęc oratio homo est risibilis, significat verē: significans hominem esse risibilem: sicuti est a parte rei. Et hęc, dies est, representat mo- do verum, quia ita est diem esse, ac illa asse- rit. Et hęc homo non est lapis pariter est ve- ra: quoniam sicut affirmat non esse lapidem,

reuerā non esse, inuenimus. E hęc, Ioannes non est aethiops, si albus existat, est verissima. Nam sicut per illam explicatur, est. Et hęc Abraham genuit Isaac. Romulus condidit vr- bem. Sunt similiter verē, & significant sicuti est. Abraham scilicet genuisse, vt reuera ge- nuit. Et quemadmodum explicamus hanc partem in propositiones veras, contingen- tes, necessarias de intrinseco, & extrinseco tempore: ita pars altera explicanda est: nem- pe significare falsē. Itaq; verba illa numero pauca, sensu plurima, exprimunt sufficienter, quid nam sit, verē vel falsē significare: super- fluuntq; mille dictiones, quibus iuuenes defi- nitionem conerant. Aiuunt enim significare ve- re est significare ita esse, sicut est, vel non esse, sicut non est, vel fuisse, sicut fuit: aut fore, vt futura est: vel possibilem esse, necessariā, contingentem, sicut est possibilem, necessaria, contingens. Quibus singulis positiuis partes conuunt negatiuas, quæ legere etiam tædet, tantum distat, vt de definitionis formam, & cō- pendium rem summè requisitam obleruent. Igitur velut extra ripas defluentes philoso- phie littore coercentur: & in antiquum al- ueum Aristotilis redeat. Maxime quod hęc, equus nescario est animal, habet duo, & esse veram, & necessariam: & vtiq; in ratione verā, quia significat rem esse, sicuti est, consti- tuitur: de eius necessitate aliud iudicium se- rendum est. Vnde illis verbis quantum opo- tet, veritas & falsitas elucescunt. Sic Arist. exponens quæ propositio vera est, quæ falsa, non alijs ambagibus, sed simplici sermone v- sus, ab eo (inquit) quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa. Si res (in- quam) ita se habet, ac significatur, siue dicas, eam esse quid (siue nec esse quid: dum modo ita sit) propositio significans, est vera. Si ve- ro res aliter se habeat, ac significatur, propo- sitio est falsa, quantum utinque sit de præteri- to, vel de futuro. Siquidem in communi mo- do loquendi ambabus conueniunt, et appli- camus hęc verba, ita est, vel non est. Siquis enim asserat Abraham genuit Noe, respon- demus, non ita est: non dicimus, non ita fuit. Vide ergo quā breuiter, quā perspicuē res aliās occultissima veritas, scilicet, & fal- sitas definita sit. Perspicuē diximus, & non modo breuiter: quia multo clarius, & cer- tius huiusmodi qualitates per ordinem ad rem importatam definiuntur, quā in ordine ad iudiciū intellectus: quod pariter explicat.

(vt non

(vt nonnulli faciunt tum quod arduum est & intellectu difficilimum, quid sit ipsum intel- lectus iudicium? & quando quum quod ip- sius met. iudicij intellectualis veritas in or- dine ad rem significatam: per propositio- nem penitatur. Quare enim hoc iudicium Petrus est albus in anima verum est: nisi quia ita est in re. s. Petrum esse album. In curuum ergo & circulare iter deuiamus rectoq; cal- le procedimus si illico veritatem & falsitatem per res significatas exponimus. ¶ S E D Q V I D S I B I vult dictio vltima, indicatio cum sine illa definitio com- pletur? Nam hęc oratio verum, vel falsum significans; sufficienter propositionis expri- mit quidditatem. Sic Arist. nullā vltius ad- iecit. Quinimo videtur obesse. Quoniam si in dicando exigit, vt oratio sit indicatiua, quid dicemus de hypotheticis subiunctiui? vt si Pe- trus disputaret, esset doctus: & similibus, quæ nihilominus absolutē propositiones sunt, res- pondemus sensum illius additi esse significas asserendo. Et re vera particula non est defini- tionis admodum necessaria: vt pote clausa in priori verē vel falsē significans. Omnis enim oratio verē vel falsē representans indicat, & asserit. Ipsum enim significare verū falsum vè consistit in asserendo. Et omnis propositio siue assermet, siue neget, asserit. Quinimo ob id oratio imperatiui, optatiui, & reliquorū mo- dorum verē vel falsē non significat, nec propo- sitio est, quia in nulla earū quicquā asserit- tur, sed affectum explicant appetitus. Et mihi loquimus non superflue adiecta est ob maio- rem claritatem propter notitios, quibus e- uidentius, & notius erat, quid esset, indicare: quam verum, aut falsum significare. Itaq; di- ctio illa est velut præcedentis expositio. Vn- de ad argumentum secundum respōdenus, quod indicando, non restringit orationem, ad solam indicatiui sed ad solam indicantē, & asserentem: vbi & hypotheticæ continen- tur. Cathogorica quidē est vna simplex sem- per indicatiui (oratio enim simplex nisi hu- iusmodi verum, vel falsum exprimere nō po- test) sed hypothetica quæ (vt verbis vtar Ar- istotilis) coniunctione est vna (ist est) in qua plures cathogorice iunguntur: vt Petrus do- cet, & Ioannes dicit etiam contexta ex par- tibus subiunctiui optime significat, & asserit. Vt si Plato viueret, aliter gubernarentur A- thenæ. Vtraq; definitur hic, vt pote vtraq; sig- nificante verum, vel falsum asserendo.

¶ **C**ONTRA DEFINITIONEM arguitur si verum, vel falsum significant ve- rum, & falsum & tamen non sunt propositio- nes, sed nomina, ergo non est propositio- nis proprium, sed commune quoq; alijs verum significare. Quidam respondent: quod propo- sitio non significat verum, sed verē, non fal- sum, sed falsē. Et possunt id verē dicere, at- tēdem argumentum sit de huiusmodi aduer- bijs. Vnde cum eadem sit vtriusq; solutio, cō- sulcius est cum Sancto Thom. definitionem, vt iacet, tutari. Significare ergo verum, vel falsum bifaria contingit, vno modo, quod ip- sum verum, vel falsum sit tantum significatū vocis: sicut fit in his dictionibus, verum, verē, veritas, falsum, falsitas. Alio modo, vt in signi- ficatione verum continueatur, & exerceatur. Li verum significat veritatem, sicut album si- gnificat albedinem, & de quacumq; re verita- tem habete verificatur: veritas tamen est in sola propositione. Vnde dicimus aptē, hęc pro- positio est vera illa falsa. At in significatione istorum terminorum: nulla est veritas, nulla iacet falsitas. Vnde non dicimus, nec dicere possumus si verum est verum aut li falsum, falsum. Propositio ergo habet in se verita- tem, & exercet illam, & sic appellatur vera significans verē, & vera existens.

¶ **S**O L E T I N præsentiarum propo- sitio diuidi in veram, & falsam (quod ex de- finitione exhauritur) ac insuper in necessa- riam, contingentem, impossibilem: quorum priora duo definita sunt: cætera colliguntur hac forma. Nempe quæ significat, quemad- modum est necesse, lit, necessaria est. Vt ho- mo est risibilis. Nam risibilem esse hominē non modo verum est, sed necessarium: idem est iudicium de negatiuis, vt homo non est lapis. Contingens est, quæ significat quod po- test esse, & potest non esse: quæ falsa (inquā) & vera successiue inueniri potest. Vt Ioan- nes loquitur, hodie pluet. Vnde propositio actu falsa: crebro est contingens. Impossibilis est, quæ significat id, quod non potest esse. Vt albedo est nigredo, leo est capra: lapis est herba. Non existimo requisitum esse, addere sextum membrum, quod multos cerno fecit se. s. possibilem. Quoniam (vt. 3. lib. videbi- mus) non constituit modus ille propositio- nem distinctam ab contingente, & necessa- ria. Ideo absq; necessitate non est fas, partes seu species multiplicare.

¶ **S**V N T P R A E T E R has aliæ, E 2 propo-

propositiones, quas falsificantes, seu reflexivas appellant, nimirum quæ sic seipsas destruant, vt ex hoc quod ita est, ac significant, falsas eas inferas: & è cōuerso. Vt si hæc propositio est falsa, pro nomine eandem oratio nem demonstrante: & hæc propositio nõ est vera. Nam profecto, si vera est, non est vera. Quoniam in hoc eius veritas consistit, scilicet si sit falsa, vt pote id ipsum asserens. Sed hæc sunt perpaucæ, & quæ nullam profus eruditionem conferunt, quas proinde tractandas in opusculum insolubilem ocio vacantibus, & ludere volentibus reieci. Id dumtaxat interea notato, omnes summatim regulas (etiã si id in singulis non exprimitur) intelligendas esse exclusi, seu exceptis in solubilibus reflexis. Quo documento innumeræ diluentur obiectiones, quæ de reflexiuis interrim nostris definitionibus (sat credo) obijciuntur.

¶ **C O N T R A** definitione arguitur hæc orationes, vellem esse falsas, vtinam essem illocutus, cum simplices sint, & non indicatiui: significant verè vel falsè, ergo. Antecedens probatur. Sunt aptæ saltem prior iuramento stabiliri: & ambarum assertori possumus dissentire, quod verumq; signum est indicisq; euidentis contentæ illic veritatis. Quia nec firmitur iureiurando nisi assertio facti, vel futuri, nec negamus nisi assertio facti, vel futuri, nec negamus nisi assertio facti, vel futuri. Ad hoc argumentum notato, quod sicut mente intelligimus, & amamus: ita ex orationibus, quæ ad explicanda nostri animi interiora in uente sunt, quædam significant cōceptiones intellectus, quædam affectiones voluntatis. Veritas autem & falsitas tantum est in intellectu: non in appetitu. Vnde nulla oratio explicatiua directè appetitus est vera, nec falsa: sed ea dumtaxat, quæ iudicium intellectus exprimit. Quia in re neutra argumento inserta vera est, nec falsa. Verum quia cum quid appetimus, eius desiderium habemus, sic vt hæc orationes sepe propositionibus æquipollean, & illarum vice sumantur. Si velim esse solix, appetitum habeo falsitatis. Quod est peculiare in hoc verbo volo. Nam in nullo alio verbo subiunctiu modi hanc æquipolentiam nec acceptionem inuenies, vt cum amen, vtinam docerem, & similibus. Igitur non quia æquipollent in cōsequendo, nõ aut in significando propositiones censendæ sunt.

¶ **C O N T R A** E A N D E M definitione: si homo est animal, in hac homo est animal,

est propositio, & si equus currit, in hac verum est, quod equus currit: sunt orationes perfectæ, significantes verè, vel falsè: & tamen non sunt propositiones, ergo. Probat minor. Sunt partes propositionum; ergo non sunt propositiones, quoniam pars, & totum distinctur. Quæstio est inter dialecticos celebris, & iam diu multis ventilata vtum pars propositionis quæ seorsum sumpta foret propositio, sit intra pariter talis existimanda? Et vt certa ab incertis disingamus, aduertito, multiplicitèr propositionem vnã esse partem alterius: de quibus tamen omnibus quæstio non discutitur. Nam si sunt partes hiporhetice palam omnibus est illic propositiones esse: sed in categoricis dumtaxat queritur, siue ita sit pars, vt testera sit totum: vt quando signum solum deniõ additur: scilicet, vt hic: omnis homo velociter currit. Vtrũ Li homo velociter currit sit propositio: vel quando totaliter aliquod extremum est, (vt in exemplo argumenti posuimus.) Et videtur quidè propositio. Nã tota oratio est vera: ergo ita est, ac affirmat, sed affirmat si homo est animal esse propositionem, ergo illa est propositio. Maxime quod nihil ad exactam propositionis ratione deesse video, quãquã accipitur materialiter: quod nihil penitus obstat. Nã & hic, homo est terminus materialiter subiectũ sumitur materialiter, & nihilominus est terminus. Mihi occurrit dicendum, illic non existere propositionem: quod multipliciter patet. Primo non est oratio verum, vel falsum significans. Ergo, prob. asis: supposito quod in vna propositione simplici tantum est vna veritas, vel falsitas. Alias esset propositio plures. (De qua illico loquemur) at veritas penes cōpositionem totius propositionis pensatur. (Ab eo enim quod prædicatum cōuenit, vel non conuenit, propositio vera, vel falsa est.) Ergo donec prædicatum enunciatum sit nõ significat verè, vel falsè: ergo subiectum non potest propositio esse. Confirmatur in hac, homo est animal, est propositio, vnum solummodo affirmo: ergo dumtaxat vnã veritatem significo. Quia veritas, & falsitas (vt diximus) in asserendo consistit. Ergo ibi si homo est animal nihil affirmat, aut negat. Et per cōsequens nõ significat verè nec falsè. Secundo sequeretur, eandem categoricam simul esse verã, & falsã: quod est impossibile. Probat sequela. Sumo istã Petri est homo albus (supposito esse ethiopicũ) si illic Petrus est homo

est homo, est propositio, erit vera, & necessaria: ergo habet veritatem. Integra autem est falsa, igitur simul vtrumq;. Confirmatur simili forma propositio simpliciter impossibilis esset simul necessaria. Vt hæc Deus est substantia praua, & conuerso necessaria foret vna, & impossibilis: vt Deus non est peccator. Nam si Deus non est propositio est, si se mel admittis partem, quæ seorsum esset propositio, similem quoq; intra iudicari debere. Igitur si par ratio habenda est, pari; gradu currunt veritatem vel falsitatem significare, & propositionem esse, sequitur orationem, quæ nec vera, nec falsa, nec impossibilis, aut necessaria est, penitus non esse propositionem. Sed est vel vnum extremum complexum, vel pars quatumlibet magna. Posset quis existimare, ea distinctione se se posse has rationes diluere: nempe longe aliud censeret propositionem esse, & propositionis officium exercere (nam semper natura distinguitur, ab operatione) & quod isthæc argumenta procedunt de officio, seu effectu propositionis. At distinctio quidem vera est, sed falso applicata. Natura namq; propositionis est significare verè vel falsè, quando quidem id eius definitio est. Officium forsan erit immutare auditorem, inq; eius mète assensum producere: quidditas vero illius significatio veritatis, & falsitatis de qua (vt patet) nostra argumenta procedunt, & per consequens de natura, non de effectu. Natura autem est vnum de altero asserere, affirmando vel negando. Etenim & qui negat, asserit, scilicet non esse subiectum prædicatum, alias non esset aut verax, aut mendax. Vbi aduertendum se offert, quã non sufficiat ad propositionem constituendam qualiscumq; significatio, sed assertiua, & prædicati cum subiecto copulatiua. Quod termini illi prout hic ponuntur cerere non habent. Vnde obiter aliquot argumenta soluntur, quæ solent, definitioni iactari, de his orationibus, qui currit, vel homo qui currit, vel si Petrus disputat, quæ sunt indicatiui. Certe ob id tantum non estimatur propositiones, quia non significant asserendo. Itaq; argumento principali concedito, propositionem quidem illam esse veram, at illa non significat subiectum illic esse propositionem, sed absolute asserit esse, ad quod sufficit seorsum, & per se talem esse, non quatenus intra iacet. Sed replicas, sumo si Petrus est homo: quæ (vt constat) est propositio, ad-

do albus: mirum est illud additum tollat à priori propositionem esse, qualis prius erat.

¶ **S E D** S I A V R E S consulas, & huiusmodi artificialia in quada m compositione consistere aduertas: certe definit esse mirum, quod variata compositione etiã si partes maneant forma totius mutetur. Perpen de animo, an idem asserant hæc duæ, homo est animal, & homo est animal est propositio, vel Petrus est homo, & est homo albus. Vtrumne sint eadem compositiones. Cernes quo nam pacto manentibus partibus forma totius alteretur. In ista Petrus est homo esse substantiale, affirmatur, in hac est homo albus esse accidentale. Ad confirmationem respondeto, non esse æqualem rationem determinis simplicibus, & de propositione. Nam forma termini est significatio, propositionis vero significatio assertiua, quæ illic perijt integris significationibus partium existentibus. Ad argumentum in fronte paragraphi positum respondeto, esse illud subiectum orationem, non propositionem.

¶ **C O N T R A** I D Q V O D asseritur propositionem necessariam esse veram. Equus est animal, est necessaria, non tamen vera: si supponamus nullum equum existere, quod est possibile, tunc non est ita, ac significatur, cum nullus equus vel animal existat. Ad hoc argumentum aduertito, propositionem necessariã perpetuæ veritatis esse, quæ non potest vnquã ex vera mutari in falsam. Namquæ ex vno extremo in aliud transit, contingens est. Sicuti impossibilis est, quæ nõ potest ex falsa fieri vera. Necessaria ergo propositio cum semper debeat esse vera, & fieri possit, vt res significata per subiectum, & prædicatum nõnunquam non existat: opus est, verbum illic nõ dicat existentiam. Vnde sensus huius homo est animal, non est hominem existere animal, quod est contingens, sed de natura, & ratione hominis esse animal. In quibus similibus propositionibus dicitur copula ab tempore absolui. Nam significare cum tempore erat, importare actionem, vel passionem pro vt fiebat, & exercebatur, in ordine ad aliquam differentiam temporis: & quia verbum significans cum tempore subiectum prædicatum copulat semper in ordinem, ad suam differentiam: quod est denotare, prædicatum, conuenire subiecto in illa differentia temporis. Vt hic homo fuit albus, deaotatur, albedinem conuenisse: in hac

erit albus inhæsurâ. Hoc coniungere sic extrema in ordinem ad suam differentiam vocant dialectici, restringere extrema iuxta differentiam importatam: vt supponant pro existentibus in illam. Absoluti à tempore vero appellant, non quod non significet cum tempore, cum id ei essentiale sit, sed impediri, ne extrema in ordine ad differentiam restringat. Itaq; ex duobus. scilicet ex coniunctione extremorum, & restrictione, absoluti ab tempore est, quod exerceat primum non secundum. Solutio est dialecticis perspicua, & bona: vnde propositio necessaria semper manet vera. Quoniam non significat, extrema existere, sed naturaliter cōuenire, vel repugnare. Quod ante orbē conditum verum erat.

¶ **C O N T R A** eandem definitionem arguitur, canis est substantia, est oratio significans verum, & tamen non est propositio: quia nō vna, sed multiplex propositio est: ergo. Quoties æquiuocus ponitur in subiecto æquiuocè sumtus, est inter logicos disceptatio, quid nam illa sit oratio, vna nē, an plures? Et in significando quidem videtur multis æquipollere. Scanis marinus est substantia, & sic de alijs. Et Arist. 1. peri. le. 12. dicit, si duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnum, nō est vna affirmatio. Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini, & equo: & dicat tunica est alba, hæc non est vna affirmatio, nec negatio. Hæc enim homo & equus est albus nihil ab illa differre videtur: at hæc nihil ab hisce differt, equus est albus, & homo est albus. Quod si hæc plura significat, & sunt plures, patet, & primam illam, aut plura, aut nihil significare. Vbi Aristoteles sentit aliquando esse plures, cui subscribentes posteriores appellant huiusmodi propositionem plures & (meo iudicio) vere, & apte. Nam propositionem esse, dubitari, nequit: vt pote in qua est veritas, vel falsitas. Quod vero non sit absolutè plures, constat, quia licet subiectum includat in se, mixtum tria, nō vt cōplexa: prædicatū, tamē & copula vna acceptione feruntur in illud: sic nō vnde quaque; plures est, sed ex parte subiecti. Nec insignificatio tribus integris æquipollit, sed huic marinus, latrabilis, & fidus est substantia (vt dicit philosophus) quæ cum sit categorica aliquid differt à tribus facientibus hypotheticam. Sed nec est omnino vna, cum non habeat vnum subiectum, sed tria. Igitur vocetur propositio, & oratio plures, vt partim vna, & partim plures nuncupetur.

At argumento dicitur, esse propositionem perinde ac orationem: & esse vtramque, cum addito. Sic diffinitum & definitio coherent. Sed quaeritur, an quando ponitur æquiuocè à parte prædicati, faciat propositionem plures? Dicimus non sumi communiter æquiuocè à parte prædicati. Nam æquiuocus de quo, nisi de aliquo eius mēbro prædicatur: pro quo illic accipitur? Sed & si quando contingat, æquiuocè capi, vt in hac ens est canis, non de nominabit propositionem plures, quia à subiecto (vt videbimus) propositiones de nominantur, quod est in illis velut materia: vnde distinctio, & pluralitas numerica desumitur.

Cap. V I. De diuisione Propositionis.

T E X T V S.

P R O P O S I T I O est duplex alia categorica, alia hypothetica. Categorica est, quæ habet prædicatū, & subiectum, & copulam tam quæ partes principales sui: vt homo est albus: Petrus disputat. In hac enim Petrus est subiectum, disputat prædicatum & quod coniungit vnum altero copula: vt patet resoluen do homo est disputans. Et dicitur categorica à cathego rizo, as. Quod est ac prædico prædicat. Subiectum est illud de quo aliquid dicitur. scilicet prædicatum. Prædicatum quod dicitur de altero, scilicet de subiecto.

Lectio

Lectio vnica.

N A T V R A propositionis iam cognita diuiditur hic in categoricam, & hypotheticam, quæ exponenda vsq; in exordium quartilibri differtur. Categorica vero vt pote simplicior definitur per hoc quod est habere prædicatum, copulam, & subiectum tanquam partes principales sui. Quo probè ab hypothetica secernitur quæ has partes velut sui minimas habet. Integris namq; propositionibus componitur, vt leo rugit, & equus hinnit. Est enim categorica in logicali edificio, vt partes in architectura: cuius maiores, ac præstantiores partes sunt lapides, & ligna, hypothetica inlata aulæ, cuius parietes cum tecto argumentum vero vt totum edificiū. Igitur categoricæ partes sunt: prædicatum & subiectū, quæ quid nam sit lucet in textu. Nam optimæ definitiones sunt adamussim definitorum quidditatem explicantes. Circa prædicatum aduertito, identificari crebrò cū verbo, si quoties verbum est adiectiuū: quod quidem semper est prædicatum, & rectius loquendo totale prædicatum. Primo est prædicatum: quia in hac homo diligit Deum, quod affirmatur de homine, est, diligit Deum: & tamen li diligo est copula: Quod vt euidentius appareat, solent dialectici, verbum huiusmodi in verbum substantiuū, & participiū resolueret: vt præfata resoluitur in hanc, homo est diligens Deum. Dixi, si exactius loqueremur, esse totale prædicatum: quia certè in dicta propositione tantum asseritur, vt diligat, accusatiuus determinatio dilectionis est. Et bene hoc comprobatur, eo quod solum diligere de homine verificatur: deus nō verificatur: & dilectio significatur in recto, Deus autem in obliquo. Et nihilominus communiter non iudicatur in similibus, nisi partiale prædicatum. Verba vero definitionis prædicati sunt magnopere expendenda. Enimvero non exigunt, prædicatum verificetur, affirmetur, negetur ve: dumtaxat vt de alio dicatur. Quod est vniuersalius, nam & quod falso, & verè prædicatur, & quod asseritur, vel inficitur, dicitur. Et ideo solum respicitur, vtum dicatur. Quoniam pacto dicatur id non refert: nec prædicatum esse, aufert. Quod de hac parte notauimus, idem de subiecto aduertatur. Vnde in hac: te disputante ego sedebam, subiectum est solum pro nomē

ego: te disputante est ablatiuus absolutus. Hic equus est corpus, è contrario prædicatum est tantum corpus. Vbi vides, quam non modo impropositione sine categoricam, sed sæpius categoricam termini sunt partes minus principales, sane nec prædicatum, nec subiectum. Haud opus est specialiter aduertere, quam frequenter hæc partes sint cōplexæ, tametsi plerumq; incomplexæ, sint.

¶ **C O N T R A** diuisionem textualem argumentum suboritur, hæc propositio, Petrus qui disputat, loquitur: non est hypothetica, nec categorica: cum duæ orationes esse, videantur. Et hæc Petrus, & Paulus disputat, (vt retulimus ex Aristotele) nihil differt ab istis, Petrus disputat, & Paulus disputat: ergo non est categorica: & tamen habet prædicatum, & subiectum vt partes principales sui. Pro noticia horum considerato, dupliciter relatiuum collocari, vno modo à parte subiecti, & vocatur copula implicationis (id est) quæ subiecto adglomeratur: & complicatur, (vt in argumento obieciimus) & tunc vniuersaliter tota propositio est formaliter categorica. Collocatur nōnunquam à parte prædicati: & si refert subiectum, generaliter, est hypothetica: vt equus est animal, qui est hinc nihil: si vero refert prædicatum, plerumq; est categorica. Et horum ratio nulla est alia, nisi quod positum à parte prædicati, vel subiecti relatiuum referendo illud sit vnum extremum cum illo, estq; quasi eius relictio, vel modificatio. Quando vero collocatur in prædicato, & refert subiectum, facit seorsum sententiam, & sic redditur hypothetica. Dixi plerumq; efficere categoricam, si positum in prædicato referat illud, quia nōnunquam est ambiguum: & ideo cōsulendus est sensus. Quocirca propositio argumēti est categorica, vbi vnum principaliter asseritur. Ad secundum respondeamus, æquipollere in consequendo, non insignificando. Aristoteles vero non ad modum significandi sicut nos modo, sed ad rem significatam respexit.

¶ **C O N T R A** definitionem propositionis categoricæ. Diuisiones sæpius carēt hac forma: vt bonorū aliud honestū, aliud vtile, aliud delectabile: vbi nec subiectū, nec prædicatū, cum nec copula appareat, quæ tñ sunt propositiones. Et hæc, cædet me vite, cū perfectū sum exhibeat, nō videtur illic huiusmodi partes splendescere. Et in hac, in Seneca non sunt pisces, saltem subiectum nullum inuenitur.

E 4 Pro

Pro horum notitia noto, quod dupliciter cōtingit esse categoricam, formaliter. f. & virtualiter. Primo modo est, quæ cōstat ex prædicato, & subiecto inuocæ. Sed prædicatum, & subiectum multi fariâ (etiam in voce repetitur, secundum quod multiplex verborum natura est, atq; exigentia. Alterum exigit relictum, alterum obliquum. Sed si pro exigentia casus constituitur, propositio, formaliter est categorica licet subiectum non habeat, in relictio. Vt vobis conuenit humiliari, li vobis, est subiectum, quibus humiliatio congruere, dicitur: & tædet me vitæ, li me subijcitur, tædium vitæ prædicatur. Quod sic existimandū esse, hac ratione monstratur. Illæ sunt exactissimæ propositiones categoricæ, (vt pote in quibus absolutissimè est veritas, vel falsitas.) Ergo constat ex subiecto, & prædicato in voce, cum nihil opus sit ibi, suppleatur. Consequentia probatur. Quia non potest vera esse, aut falsa, nisi aliquid enuncietur: & enunciarum non potest, nisi quid de quo dicatur. Quod autem dicitur, est prædicatum: de quo vero subiectum: ergo similes partes habent. Quod obiter de exigentia verborum, & naturâ diximus, philolophandum est in figuris loquutionum, & tropis, quibus plurimis in carmine vtuntur potest. Nonnulli existimant, non accipi illas propositiones, vt iacent, nec solere, auditores, eas vt audiūt, percipere: sed huius tædet me vitæ, formari hunc sensum in auribus, mentemq; percipientis, anima mea habet tædium vitæ meæ, & huius mea interest legere, meū muuus, aut vtilitas est legere. Nos dicimus, quod licet æquipolleant, non est opus, aliter quàm sonant, concipi nec fat est, æquipolleant sententia, vt eodem modo cognoscantur. Etenim li homo, & animal ratio nate idem prorsus significant: & tamē homo est incomplexus, definitio complexa. Et certè propositiones, vt iacent, significant, perfectè, verum, vel fallum: ergo vt iacent, habēt, quod enunciat: & per consequens, vt iacēt, prædicatum, & subiectum. Præterea experientia comperimus, ad percipiendum sensum huius tædet me vitæ non meminisse nos, verbi habeo. Sed quares, quomodo si idem significat non eodem modo intelligitur: imo profecto diuersitas explicationum ex varijs itidem modis concipiendi emanat. Eadem enim res idemq; sensus varie concipi, & multiplicitè intelligi potest. Nec est maior loquutionum copia, quā conceptionum. Vnde in

lingua vernacula, & in quoq; idiomate regulari, & vbertas, & abundantia verborum ex multiplicitate intelligentiæ orta est. Propositio virtualis est illa, quæ non insignificatione vocali, sed in sensu significato partes habet: vt cum quidpiam in oratione vel subiectum, vel prædicatum, & copulae subintelligitur. His in vniuersali tractatus ad singula argumenta respondet. Ad primum de diuisionibus quod quādo diuisio (sicut docuimus) tamquā propositio, pro aggregato ex diuiso, & membris diuisio subintelligitur, & membris diuisio subintelligitur, & membris diuisio subintelligitur, & membris diuisio subintelligitur. Ad secundū iam est responsum. Ad tertium, quod quem admodum in verbis adiectiuus prædicatum est in verbo ipsa actio importata: ita ex substantiuo sæpe prædicatum, vel subiectum subducitur. Vnde in secunda non sunt pisces subiectum est entia inclusa in copula: & sensus est, nulla entia in Secana sunt pisces. Si pisces vis subiectum constituere, educetur ex copula prædicatum nulli pisces in Seneca existit.

Cap. VII. De qualitate Propositionis.

T E X T V S.

PROPOSITIO num categoricarum alia est affirmatiua, alia negatiua. Affirmatiua est illa, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, vt homo disputat. Negatiua in qua prædicatum negatur de subiecto, vt homo non disputat.

Lectio vnica.

PRIMA DIVISIO propositionis categoricæ est, in affirmatiuam, & negatiuam: quarum definitiones ita sunt in textu perspicaces, vt nullius cōmentu egeant. Tantum aduertitō affirmari quicquam in præsentiarum idem esse, ac illud asserere, siuè verè, siue, falso. Et si rē lucidam obscure scribere, velles:

velles: affirmari prædicatum est, copulam cōiungere illud subiecto, negare, disiungere. Nā verbum extremorum cōpositionem importat, quā negatio dirimit, & tollit: extrema enim legregat, nō cōnectit. Vnde philosophus in libris Perihermenias affirmatiuā vocat cōpositionē, negatiuam diuisionem. Et vtramq; diffiniens affirmatio (inquit) est enunciatio alicuius de aliquo: negatio, enunciatio alicuius ab aliquo: vbi sepatationē insinuat. Quia in re penes verbalem copulam (nam sunt plures alij nominiibus nuncupata) qualitas propositionis hoc est affirmatio, & negatio penatur. Si quidem negatio in propositione repta si sua virtute copulam nō tangit, negatiua non est: vt homo est non lapis: nō petra est leo, infinitanter accepta. Sed considerato huiusmodi copulam esse duplicem. f. principalem, & minorem. Illa est qua mediāte maiora propositionis extrema siue affirmatiue, siue negatiue copulantur. Reliquæ minus principales: Vt in hac Plato, qui fuit sanctissimus sentit, mundum in tempore incepisse, (sunt tria verba: fuit (& hoc est copula implicationis) secundo sentit (quæ est principalior,) tertia incepisse. At quod li sentit, præstet: ex sensu ipsius asseritionis colligitur. Haud enim asserere intendimus, Platonem excelluisse sapientia: sed sua prudentia mundi principium attigisse. Et generaliter loquendo cum sepius plures sint copulæ non est certior firmiorq; regula ad discernendum vtra emineat, quàm sensum prospicere: & qua coniunctum est id quod principaliter enunciat: illa inter ceteras princeps est. Minime incicias ibo, quin aduertere, cōferat vtrum si hæc negatur propositio, sit negatiua, etiam si reliquæ affirmantur: vel an si maneat asserita, sit affirmatiua, quantum libet ceteræ inscientur. Vnde si diceres, (vt in eodem exemplo persistamus.) Plato qui non fuit vllatenus imperitus, sentit, orbem non fuisse æternum: propositio est affirmans, quia sentit affirmatur. Simul ergo detectum est & quid sit copula præstans, & per quid affirmatio, seu negatio perpèdat, & cognoscatur. Nam penes copulam principalem venanda est. Sed hæc rursus est duplex, simplex. f. & composita, complexaue: vel vnū (in quam) verbum, aut multiplex diuersorum temporum. Vt disputo, disputabit, simplex copula, est, & fuit, ambulat, vel ambulabit cōplexa. Vbi si ambæ partes affirmantur affirmatiua est: si ambæ negantur negatiua: vt So

crates non est, nec fuit laicius. At si vna pars negatur, & altera affirmatur, vt antichristus non est, sed erit: Plato non existit, sed extitit magnis, & efficacibus rationibus inter dialecticos pugnat, qualis nam censenda sit. At opinionibus relictis dico primo, quod nullatatis potest esse simul affirmatiua, & negatiua. Nam vt sit affirmatiua, opus est, copula principalis affirmetur: & mediante ea subiecto prædicatum cohæreat, vt negatiua iridè negetur. Hoc autem est impossibile. f. vt copula principalis, & multo minus totalis affirmetur, & negetur. Secundo eadem vna propositio esset cōtradictio. f. affirmatio, & negatio quod est impossibile. Igitur nulla potest esse vtrumq;. Sed dicēda est propositio mixtæ qualitatis, nempe nec affirmans, nec penitus negans: sed habens in se promiscue & affirmationem, & negationem. Quod ea solum ratione probō, quod in hac questionis aliis implexæ decisione nulla absurditas, sed consona veritas, magna facilitas, & claritas apparet. Nec video, quæ maior sit ratio, altera partium præstet: cum vtræq; sit parilis, & totam propositionem denominet. Sed tunc est argumentum, quod diuisio Aristotilis, & Petri Hispani quæ tantū modo bimembris est in sufficientiæ, atq; defectus arguetur. Sed minime gentium, nam homines sapientissimi, simul & grauissimi (de harum propositionum qualitate tractarunt, quæ in philosophiæ disciplinis comparandis subferuntur: huiusmodi autem propositiones mixtæ nullius prorsus commoditatis, & vsus scientifici sunt, sed ad ingenia vexanda, & obscuranda tantum inuente videntur.

CONTRA definitionem affirmantis, hæc nemo currit, est affirmans, vbi tantū est subiectum, & verbum, & tamen prædicatum non affirmatur de subiecto, ergo. Respondeatur, quod duplex est negatio, alia aduerbialis, vt non, minime, nequaquā, alia nominalis, siue sit nomē adiectiuum, vt nullus siue substantiuum, vt nihil, nemo. Quartum quælibet propositionem negatiuam, reddit, siue sit expressa, & integra, siue mutila, & verbo, nominuue in ferta: vt elegantie, & facundie causa fieri solet. Maxime apud poetas, in quibus huiusmodi negationum scilicet, & implicationes sunt quam frequentes. Secundo contra definitionem negantis. Hæc, nemo nō est sui amator, nullus equus non est sensibilis: non sunt negatiue: quia æquipollent affirmanti-

Cap. 8. De quantitate
Propositionis.

T E X T V S.

PROPOSITIO-
num categoricarū alia vni-
uersalis, alia particularis, alia
indefinita, alia singularis. Pro-
positio vniuersalis est illa, in
qua subijcitur terminus com-
munis signo vniuersali deter-
minatus: vt omnis homo di-
sputat. Signa vniuersalia sunt
hæc, omnis, nullus, quilibet,
& similia. Propositio particu-
laris est illa, in qua subijcitur
terminus cōmunis signo par-
ticulari determinatus: vt qui-
dā homo disputat. Signa par-
ticularia sunt hæc, quidam, ali-
quis, alter, & similia. Propo-
sitiō indefinita est, in qua sub-
ijcitur terminus communis
sine signo vt homo disputat.
Propositio singularis est illa,
in qua subijcitur terminus dif-
cretus, vel terminus commu-
nis cum pronomine demon-
stratiuō primitiuæ speciei, vt
Petrus disputat, hic homo cur-
rit. Sed diuisa propositione
quadupliciter sciendum est,
quòd triplex est quæsitium

per

per quod de ipsa propositio-
ne, quærimus, quæ: qualis? &
quanta? Quæ: quærit de sub-
stantia propositionis. Vnde
ad quæstionem factam per,
quæ: respondendum est ca-
thegorica, vel hypothetica.
Qualis? querit de qualitate.
Vnde ad quæstionem factam
per qualis? respōdendum est
affirmatiua, vel negatiua.
Quanta? quærit de quantita-
te. Vnde ad interrogationē
factam per quanta? Respon-
dendum erit vniuersalis. Seu
particularis, indefinita, vel
singularis, Vnde versus. Quæ-
ca. vel hip. qualis neg. vel af-
firmat. v, quanta, par. in, sin.

Lectio Vnica.

QVEM AD MODVM Aristoti-
les dicit, artem imitari naturam quā-
tum potest: nos in dialecticali materia expen-
dendā semper consuetum philosophiæ pro-
gressum, atq; discursum imitamur (licet
non semper huius ordinis tirones admonea-
mus.) In phisica verò indagata iā rei cuiusq;
natura qualitas eius, & quantitas inquiritur
quantum. s. homo crescere, possit, quam pro-
cerus & gigans esse, vel quam pumilio, quam
videlicet parus, ac humilis staturæ. Ita cog-
nita propositionis natura, & qualitate eius
quantitatem rimamur. Doctrinā meherclē
& ad propositiones constituendas, & ad syl-
logismos formandos admodum vtilis. Quan-
titas autem propositionis (vt legis ex textu)
penes subiectum expenditur, quod est velut
materia, & corpus: illius prædicatum vt for-
ma. In rebus autem naturalibus augmētum,

& decrementum ex corpore veniunt, non
ex anima. Ergo si subiectum est terminus sin-
gularis, talis est propositio, & idem, si cōmu-
nis pronomine demonstratiuō alligatus, atq;
restrictus fuerit. Quia re vera tunc terminus
similiter discretus est. Si vero subiectum cō-
munis terminus est, tūc si solus, indefinita est;
si comitatus signo: metire quali nam? si vni-
uersali, erit vniuersalis: si particulari particu-
laris. Sufficiebat autē propositionē duplicē con-
stituere: vniuersalē. s. & particularem. Ad hæc
siquidem & indefinita, & singularis reducen-
tur. Vniuersalis statim in sensū, & significatiō-
ne, per se apparet. Omnia enim fere sui sub-
iecti significata cōplectitur. Saltem loquitur
de multis affirmando, vel negando prædica-
tum. Nihilominus hæc diuisio est quædam sca-
la, gradusq; quantitatis: vbi propositio sin-
gularis infimum locum tenet (vt pote tantū
de vno loquens.) Particularis crevit parum-
per. Nam & si de vno loquatur, illud non sin-
gularizat, sed manet indefinatum: vt quidam
homo loquitur. Vnus quidem est, verum nō
dū ostensus. Indefinita sine dubio maior est,
vt homo ambulat, quæ nec dicit esse vnum,
nec plures. Hæc eius indifferentia est quedā
augmētatiō. Vniuersalis autem est maxima,
velut res cum gignuntur pusillæ & temporis
progressu suis gradibus vlt; ad maximā quā-
tatem suam augentur. Ita philosophandum
de propositionibus. Vnde indefinita mediam
& debitam mēsuram habet. Sic dialectici do-
cent eam esse in statu velut homo cum vir
est, non iuuenis nec senex. Ex quibus omni-
bus inferimus ab signis duās species proposi-
tionis denominari. s. vniuersalis & particu-
laris. Sed quidnam sit vniuersale signum cum
aducta sint exempla hæud est opus meo iudi-
cio speciali inquisitione rimari. Res sine ex-
positionibus perse euidentissimā. Includit e-
nim tam patenter vniuersalitatē, facitq; vt
subiectum pariter multitudinem explicet: vt
neminē latitare possit. Vt omnis homo cur-
rit (id est) singulari, ita, vt nemo sit, qui nō cur-
rat. Quem sensum generalē illud signum effi-
cit. Sine quo fiderēs, homo currit, non signi-
ficares omnes exercere cursum. Idem hic nul-
lus homo est lapis, nullus etiops. Sed hoc est
magnopere aduertendū quòd iste horū sig-
norū effectus. s. vt ille terminus cui applica-
tur multos exprimat, de quibus prædicatū dicitur,
sive negado, sive asseredo, appellatur ab
neuteris distribuere. Et distributio etiam si

nomine

nominis ethimologiam prospectes, est denotare quod singulis significatis termini aliquid prædicari tribuatur. Vt omnis homo est albus: homo distributus ponitur pro multis: qui bus singulis albedo continere innuitur. Sed cum dicimus vniuersale signum vniuersalem propositionem reddere, intellige si ab alio non impeditur, propter signa negatiua, quæ (vt vidimus) sunt malignantis & destruentis naturæ. Vt omnis homo est in agro vniuersalis est: sed, non omnis homo est in agro, indiffinita seu singularis. Vt pote cuius sensus est aliquis abest agro: vbi negatio signi sequentis officium impeditur. Vnde quando vnum tantum signum est à parte subiecti siue negans, siue positiuum definitiones verificatur: quando duo vel plura coeunt, si ambo sunt positua, idem obseruatur. Si vero negatiua aut negatiuum immisceatur quædam turbatio & velut cæterorum depopulatio accidit. At quid de simili propositione indicandum est, per regulam negationis capite superiori traditam luce clarius est: nempe quod negatio est malignantis naturæ constituens semper oppositum eius, quod inuenit, non modo in qualitate, verum etiam in quantitate: cum in principio propositionis ponitur vbi in subiectum feratur, & quantificet illud. Vt si absente negatione propositio erat vniuersalis præsentem & subiecto (à quo quanta denominatur) præposita erit particularis, vel indiffinita. Si vero erat antea indiffinita, efficietur vniuersalis. Vt hæc non homo currit, tantum valet, ac nullus homo currit. Et cuiuslibet harum omnis equus currit, nullus equus currit, negatio proponatur, restabunt particulares. Vt non omnis equus currit, aliquis equus non currit, non nullus equus currit, aliquis equus currit. Quando vero negatio post subiectum collocatur, tunc quantitatem propositionis non mutat quia non agit nisi in subsequencia. Quot autem modis negatio affirmationi commisceri possit non est loci præsentis, nec dici prosequi, vt pote materiam propriam conuersionum de qua 3. lib. disputabimus. Contra diuisionem arguitur, hæc propositiones tantum homo est animal, equus est species animalis, & similes: sunt categoricæ sub nullo horum membrorum clausæ. Nam maxime subindefinita continerentur, & tamen prima æquipolleret vniuersali. s. omne animal est homo, secunda non de aliquo incerto, sed de natura certa, & determinata loquitur.

Igitur alicui conuenit diuisum, cui nullum membrum diuidens. Ad hoc argumentum respondet, duplicem esse diuisionem, aliam exactam, & vnde quæque perfectam (quam dialecticalem appellant) de qua omnes conditiones & regulæ præfatæ verificantur: alia etiam bona est, quæ appellatur accommodata. s. membra cum non penitus amplitudinem diuisi amplectantur: tamen ex hauriunt quantum opus est. Et talis est præsens cum plures sint categoricæ hic non contentæ. Continentur hic vero primo illæ, quæ de rebus, & significatis secundarijs vt de indiuiduis loquuntur non de naturis substantiis secundis intentionibus. Et ratio videtur esse, quod in similibus potest esse pluralitas, & paucitas: penes quam propositionis quantitas pensetur. Naturæ autem ab natura determinatæ & immutabiles sunt. Sed melius respondetur, quod diuisio est contumata, & diuisum non est categoricæ sed categoricæ quæta. Et certe omnis quanta erit altera illarum, illa autem equus est species: non est quanta exclusiua autem quanta est. s. indiffinita: nec est inconueniens æquipolleat vniuersali. At vt sit quanta propositio, quid opus sit: de particulari, & singulari, ex suis definitionibus iam constat: vt vniuersalis primo requiritur, signum vniuersale esse in subiecto, non post subiectum: (vt diximus) secundo vt illud signum distribuatur subiectum. Illud signum vero tantum (vt. 4. lib. videbimus) aliquam vniuersalem continet sed non distribuit subiectum: nec in hac cui æquipollere argumētābamur, subiectum eius distribuatur sed prædicatum. Indiffinitam autem facile est cognoscere. Nam terminus communis si abique signo quantificante, & non pro natura sed pro indiuiduis supponat, indefinita est. Iuxta quas expositiones textuales definitiones interpretandæ sunt.

¶ **C O N T R A** definitionem propositionis vniuersalis, hæc cuiuslibet hominis domus est res artificialis, est vniuersalis, vt pote generaliter de cunctis hominibus loquens: & tamen subiectum non distribuatur. s. demus, de qua prædicatum affirmatur. Ad hoc argumentum aduertito subiectum esse nonnunquam complexum, & tunc siue partes in eodem casu collocentur vt equus & leo pugnant, siue indiuisis vt angeli intellectus est subtilissimus: pro cunctis est regula, quod si totum distribuatur, sine cōtrouersia est vniuersalis: & si non

si non totum quæcumque pars principalis distribuatur, sufficit propositionem vniuersalem dialecticæ constituit, maxime si pars prima fuerit. Dum tam en aduertas in presenti nos neūtiquam intelligere, subiectum esse cōpositum, vel complexum: quando sunt substantiuum, & adiectiuum. Nam ambo quantum ad distributionem pro vniuersali & simplici termino reputatur, nec ulquæ apte cōgruere vnum sine altero distribuatur existentibus in eodem extremo. Verum est, (vt ad constitutam regulam redeamus) quod non erit tam vniuersalis ac si totum distribuere, eam tamen magnitudinis mensuram habebit, vt vniuersalis semper existat, magis, vel minus: secundum quod eius vniuersalitas aut plus extensa, vel coarctata fuerit. Vnde hæc Petri quilibet equus currit: & equus cuiuslibet hominis est animal, sunt vniuersales: & ambæ sunt maiores in Darij, vbi maior exigitur vniuersalis. Vt bene sequitur Petri quilibet equus currit, fauellus est Petri equus, ergo fauellus currit. Equus cuiuslibet hominis est animal, Petrus est homo, ergo equus Petri est animal. Vnde ad argumentum negatur minor. Nam licet domus non distribuatur, distribuatur genitiuum, qui etiam est subiectum. Nam vt subiectum sit haud opus est, de eo directe dicatur prædicatum: sicut est in recto, vel in obliquo.

¶ **V L T I M O** arguitur propositio indefinita æquipollere vniuersali: vt homo est animal. Et omnis homo est animal, cur ergo separatur? Dico generaliter in ratione quantitatis distinctas esse plures, & minus, ad earum veritatem requiri. Nec idē sonant homo currit, & omnis homo currit. Quia sepius prima est vera, hæc nunquā non falsa. Sed sunt quædam propositiones, quas vocat doctrinales, de his rebus contextæ: quæ & vni, & cunctis conueniunt: vt ignis est calidus, albedo est color; homo est risibilis; angelus est spiritus. Sed de rebus significatis nulla nobis ratio; in præsentiarum habenda est, vbi non materiam propositionum discutimus, sed formam doceamus.

Cap. 9. De suppositione.

T E X T V S.

¶ **S V P P O S I T I O** est acceptio termini pro aliquo de quo verificatur. Vt hic leo rugit, leo accipitur pro suo significato. Quod in substantia (vt dixit Aristoteles) est vt termini pro rebus quia eas nobiscum ducere non possumus. Et est duplex, alia formalis, alia materialis. Suppositio materialis est acceptio termini pro se ipso: vt homo est nomen. Suppositio formalis est acceptio termini, pro eo quod significat vt equus est sensibilis. Quæ quidem partitur in propriam, & impropiam. Propria est acceptio termini pro eo quod proprie significat. Vt virtus est qualitas mentis. Impropria est acceptio termini pro eo, quod improprie significat, vt iste est alter Nero, is alter Hector. Propria est duplex, alia simplex, alia personalis, suppositio simplex est acceptio termini communis pro eo, quod primo significat, vt equus est species. Personalis est acceptio termini pro indiuiduis, vt boues triturant. Hæc autem subsecatur in naturalis

turalem;

turalē, & accidentalem. Suppositio naturalis est acceptio termini pro omnibus suis significatis proprijs, vt elephans est animal. Accidentalis est acceptio termini pro indiuiduis quæ illis correspondent iuxta exigentiam copulæ, vt equus currit. Sed hæc duplex, alia communis, alia singularis. Communis est acceptio termini communis, vt basiliscus sibilat. Singularis est acceptio termini discreti, vel cōmunis pronomine demonstratiuo restricti, vt Socrates docet, iste vir est ruffus. Cōmunis autem est triplex, scilicet vniuersalis, determinata, confusa. Vniuersalis est acceptio termini signo vniuersali modificati, vt omnis cuius tenetur parere reipublicæ. Determinata est acceptio termini communis sine signo, vel cum signo particulari, vt imago est pulchra, aliquis gentilis credidit. Confusa est acceptio terminum media te post signum vniuersale affirmatiuum, vel quomodo libet cum signo specialis cōfusiōnis accepti: vt prædicatum

huius animal est sensibile, vel bis cātau missam. Ac demū vniuersalis, alia est distributiua, alia collectiua. Prima est acceptio termini signo vniuersali distributi, vt omnis ars est in intellectu. Collectiua est acceptio termini communis collectiui distributi, vt totus populus est in Ecclesia, omnes apostoli Dei sunt duo decim.

Lectio prima.

POST QUAM quidditatem, & accidentia propositionis expandimus, aptè hoc in loco munia, officiaq; aliquot differemus: quæ in ea termini simplices exequitur. s. suppositionem, ampliationem, restrictionem. Quod & ad perfectiorem eiusdem propositionis notitiam non parum conducet. Nō se sane quid nan faciant? Et quomodo eius partes se habeant? Dum tamen in hoc tractatu modus iam diu ab omnibus exoptatus adhibeatur. Solet nāq; hic paruorum logicaliū materia tot sophismatis velut cōdenla tenebrarum caligine offuscari, & intolui, tot regulis subtilibus, ac inanibus distinctionibus intricari, vt nulla eius substantia nulla species appareat resplendeat ve, ita his aculeis tam spinosis, & serupellis adeo infestis, fit inaccessibilis, vt reddatur & iam intellectu inuisa atq; inuisibilis. Dabo operam faxit Deus vt tanto clarius per nos tradatur, quanto hactenus confuse, & diffuse tradita est, & quantum scimus ad omnes vbiq; artes eorum notitiā prodesse. Igitur suppositio est acceptio termini pro aliquo. Nam cum termini humanitus inuenti, ac impositi sint, vt homines illis se se mutuo cōmunicarent. Quæ communicatio est quedam rerum diuersarum tractatio, siue earum quas appetimus, & inquiremus, siue earum, quas cognoscimus, siue à nobis gestarum, præsentium, præteritarum, futurarum. Contat ideo nos terminis significatiōnem

tionem accommodare, vt loco rerum de quibus sermocinamur, eos substituamus. Quod Attico suo stilo Aristoteles explicuit dicens: quia res nobiscum ducere non possumus, vt mur terminis pro rebus. Hæc ergo termini pro suo significato substitutio (vt ipsa etiam eiusdem nominis etimologia præferret) est eius suppositio. Scilicet vt nos cum de rebus quicquam enunciare volumus, loco illarum terminos supponimus. Siquis de equo prædicat, quod hinnit: vocem equus eius loco in oratione locat, & pro dicenda proprietate verbum hinnit. Ecce quo pacto termini capiuntur pro rebus, & subserviūt. At vero huiusmodi substitutio debet esse regularis, & quadam rationis forma exercita, non temeraria, & voluntaria. Primo terminus non pro re quacūque indifferenter: sed vel pro se, vel pro suo significato. Vt homo non pro leone, sed pro homine: leo non pro elephante sed pro leone. Secundo cum eundem terminum plura significata inæquāliter importare contingat, per regulas traditas, vel tradēdas eius suppositio cognoscēda est. Nam modo haud monstramus, pro quo speciatim supponat: sed quid sit supponere. In æquiuocis dictum est analogum per se sumtū stare pro famoso ri significato. Hic stādi modus est ista suppositio, de qua nunc loquimur. Et stare pro famoso ri significato est, pro principaliori, supponere: quod in hoc capite repetemus. Sed est quæstio digna agitari: quando terminus accipitur, vtrum quoties illum proferimus, an in propositione solum? Et certè re oculatius inspecta non supponit terminus nisi in propositione. Nam substituere est, vt vnus agat quod alter acturus erat: vnde non substituitur terminus ad rem significandam: vt potè quod ipsa res non erat factura, videlicet sese significare: sed substituitur profecto cum de illa aliquid, vel eam de aliquo dicere volumus. Tunc enim si res præsens foret, & aptè collocari posset, nostro in sermone collocanda erat: sed quia abest, & ad sermonem conflandum penitus est inhabilis: termini substituantur. Igitur tantum in propositione exactè supponunt, in qua dumtaxat fit prædicatio. Extra significabit quidem terminus rem, seu cum eam nominamus, aut vocamus: at supponere minime poterit. Sed hoc supposito ulterius inquiretur, an quoties inseritur propositioni, supponat? Et exadem radice quibus nullo negotio colliget, solum substitui

tui, quando iuxta exigentiam copulæ res existit. Nam nemo substituitur proprie pro eo quod non est. Quia ex quo corrumpitur: subrogatio cessat. Vnde si quis dicat, Adam est, propositio quidem est, sed res significata nō est, cuius vice Adam ibi supponebatur: & ideo non supponit. At si diceres Adam fuit certè capitur: vt pote re iuxta copulam existente præterita: cum constet Adam præterisse. Hinc patet propositiones frequenter inueniri de subiecto, vel prædicato non supponentibus. Quod quantum, & quando sit defectus constabit inferius. Suppositio igitur est acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur. In qua dictione (quod dudum dicebamus) s. vt res existat iuxta exigentiam verbi continetur. Hoc enim opus est ad hoc quod verificetur. Quæ verificatio cum ab omnibus nemine discrepante exigatur, liquet, non posse nisi in propositione terminum supponere. Non in alia oratione quantumcumq; perfecta, tantum abest, vt solitarius supponat. Eni inuero nusquam verbum exigentiam habet nisi verbum propositionis. Alias dic mihi quæso huius orationis verbum, vtinam essem doctus, quam exigentiam habet? Quo modo secundum eam res si doctus correspondeat. Nūdebet iam existere, aut futurus esse? præterea nullus terminus verificatur nisi in propositione, est enim verificari vere affirmari. Igitur si exigentia & verificatio exiguntur (quæ solum modo impropositione reperitur) liquet quod termini sola in propositione supponunt. Hæc autem necessitas rei existentis iuxta exigentiam copulæ in ipsa suppositionis natura fundatur. Est enim substitui terminum pro re vnde par iudicium de suppositione vocis ferendum est, ac de rei colloca-tione ferretur. Quando vero res iuxta verbum non existit, etiam si foret in oratione ponibilis, tunc non collocaretur, ergo nec signum eius tunc substitui cōsendum est, cum suum significatum non supponat. Secundo suo modo extrema realia extremis propositionis correspondent. Nam originaliter (vt in prædicamentis videbimus) est in rebus significatis propositio. Vnde quando in re extrema non correspondent: significat quidem termini, haud tamen supponunt. Sed magno ingenio opus est, hanc exigentiam semper dignoscere. Quid sit vna quæq; & qualis: vt in omnibus terminorum suppositiones nosse, possumus. Aliqui exponunt breuiter exigentiam

tiam verbi esse, vt res iuxta differentiam tēporis vel bo importatam existat: sed non sufficienter dicitur. Primo quia differentia allatæ sunt tantum tres: dialethici (vt exponemus) vtuntur quinque: & censent secundum illas res existere. Vt in hac intelligo chimeram, accusatiuus supponit: tamen differentia sit temporis præsentis: iuxta quam nullatenus chimera existit. Igitur melius, & clarius dicemus, verbi exigentiam ex suo significato colligi. Quæ est quidem, vt res existat, secundum quod requiritur, vt verbum illi competat. Verbi gratia vt subiectum huius homo currit supponat, necessario debet viuere, quia non potest currere, nisi viuat. Et idem est in omnibus seruebis adiectiuis, quorum adiones importatæ vt in plurimum rem esse supponunt. Et in substantiuo maxime de secundo adiacente, vt leo est, opus est, in rerum natura sit: & in hac hominuit albus, vt fuerit. Hæc enim est verbi præteriti, vel futuri exigentia. Quia non solum fuerunt qui iam præterierunt, sed & præsentibus multa vere enūtiamus conueniunt. Vnde ante se postulant rem stare, seu steterisse, prædicatum autem fuisse, vel fore. Ideo ex veris & consuetis modis talem esse horum verborum exigentiam colligimus. Sed si dicas homo potest disputare, fat est, vt possit existere. Siquidem & de homine nondum genito asserimus, multa posse. Imagnam esse philosophum, strenuum ducem. Quinimo in hac Adā potest ambulare, tam verbum quam subiectum supponunt. etiam si fingeremus, resurrectionem non esse futuram. Quia non est sensus quod poterit deinceps cursum exercere: sed quod eius natura in sit hac potentia: siue res præterierit, siue futura fuerit. Diximus supponere, & subiectum, & verbum ambulare quia copula penesquam in his modalibus suppositio pendenda est, non est iam verbum, sed modus potest, possibiliter, & similes. Et in hac homo possibiliter disputat, non est de præsentis disputatione sermo, sed de possibili. Ideo si disputatio esse potest, illic disputat, supponit. Et quemadmodum supponunt nonnunquam termini in ordine ad modos verbi relictis: ita etiā quandoq; in ordine ad nomina. Vt Ante Christus est generabilis. Qui vt supponat, necesse est, non existat. Nam quod iam est, ingenerabile est. Habent hoc plurima nomina definita in bile. Vt corruptibile, generabile, amabile, intelligibile: nempe vt non dicantur

semper de existentibus: sed de possibili- bus & in hac, Petrus contingenter disputat, cum contingens sit, quod potest esse, & potest non esse, constat eandem esse, s. potens, & contingens exigentiam. At vero in hac, Petrus ædificat domum, Paulus conuincit calceos, nō est opus certè domus, vel calcei sint: quia si forent, non fierent. Nec in his Petrus moritur: domus corruit. Sat est prioribus orationibus, modo prædicata fiant, & sint in sui productione: in posterioribus in corruptione. Vt utrum accusatiuus huius intelligo chimeram, haud est necesse, existat: cum probe etiam intelligatur, etiam quod non existit. Intelligens quidem debet esse: quoniam si non vixerit: non intelliget: sed res intellecta sufficit intellectu correspondere. Nec est similis ista, video parietem. Quia sensus non pertinet, ac intellectus in non entia, & apparentia fertur: sed tantum (vt Cicero dicit officio. 1.) ad id quod adest, quodq; præsens est se accommodat. De mum in his omnibus fingo chimeram, imaginor montes aureos, vellem esse Angelus, hircoceruus significat monstrum: supponunt accusatiui. Quomodolibet enim se habeant, adiones illis competunt, in illosq; transeunt. Quid enim exiges, vt ego quid fingam, quam vt fingam? Et ad significandam vocem quamquam quid impossibile, fat est, imponatur: & quod illa res significetur. Sed est plurimum aduertendum, idem esse iudicium de propositionibus negatiuis, quod de affirmatiuis tulimus. Nempe quod si in affirmatiuis termini supponerent & in negatiuis se pariter supponunt, siue hæc fuerint veræ, siue illæ falsæ. Vt chimera impossibiliter ambulat: & si vera sit oratio, subiectum non supponit. At hic Petrus non contingenter disputat, (licet sit falsa) supponit. Itaq; exigentia modi, vel verbi, vel nominis in negatiuis per affirmatiue cognoscenda est. Quam vtrobique oculatissime inspiciendam admonemus: vt dignoscant vtum termini capiantur. Est autem exigentia exacta (vt distinximus) rem significatam taliter existere, vt ei significatum verbi conueniat, vel modi. Quia tunc solummodo loco rerum significatarum signa substituntur. Quam nimirum viam, & cursum si semel tenemus euidenter scio, mille anfractus, & innumeras ampliacionis regulas citatimus & vacuas, inaneq; reddemus. Sine quibus hac nostra expositione iniplammet de finitione optime omnes suppositiones terminorum

norum saluamus. Quod est forma, & ars plurimum ingeniosa. Sed supposito terminos in sola propositione supponere, & quado: de adiectiuis inter antiquos ac recetiores fortiter dimicatur: vtum aliquando supponant? Antiqui vt terminus supponat, exigunt ista, quæ hucusq; expositione protendimus, & in super quod asserat secum suum suppositum. Quo ex gramatica nomina adiectiua adiectiua uentata carere patet. Sic pro comperito arbitrabantur, ea non supponere. Et suppositio nem definiunt esse acceptionem termini substantiu. Neoterici videtes rem signatam iuxta verbi exigentiam existere, & sæpe talia nomina de alijs enunciariputant, citra ambiguitatem pro suo significato accipi. Et certè nō video, cur ipsorum sententia non sit nobis in præsentiarum aplexanda. Quia si suppositio est substituere signum vice signati: profecto loco accidentis in prædicatione adiectiuum, subrogatur. Qua de causa nullam modificationem termino in definitione adiecimus, quemadmodum illi adieciunt.

¶ HÆC SUPPOSITIO multiplici ter ordine quodā & descensu proceditur. Primo penes rem importatam. Secundo penes terminum importatam: tertio penes signum, quo terminus modificatur. Hæc enim termino vel intrinseca, vel coniuicta videntur. Primo ergo suppositio alia est materialis, alia formalis. Siquidem & termini pro se in oratione ponuntur: quod ex eorum materię aptitudine prouenit, vt pote ad constandas propositiones apta. Cum ergo de ipsis terminis crebro multa enunciemus, & ipsi possint propositionem intrare: frustra alios eorum loco substituimus. Etenim si res ipsæ (quarum sunt signa) orationem componere possent, res profecto, nō terminos in oratione poneremus. Ignauiter enim & pigre cum negotiū gerere possis, alteri gerendum committis. Quando autem terminus per se supponat, potabile est ex sensu propositionis colligere. Nam quando non de re, sed de nomine loquimur, constat pro se collocari: vt homo est nomen: nam est vox. Signis quoq; materialitatis dignoscitur: vt iste terminus, leo, hoc nomen, hæc dictio, & id charactè: ly: est signum materiale: vt cui copulatur, materialiter supponat. Suppositio autem pro re significata, vt homo currit: cui significatio sit forma termini congruè dicitur formalis. Sed vt hæc significatio in termino, primo in propria, &

impropria secabatur (vt primo, & secundo terminorū capitibus vidimus) suppositio patri forma multiplicatur: videlicet vt alia sit propria, alia impropria. Hæc est acceptio termini pro eo quod improprie significat, vt homo pro effigie, nomen inuentoris pro inuenta, vt nomē Cereris, & Bacchi pro esca & vino, nomen fructus, & prouentus, pro tempore quod maturæ fuit. Li ideo pro floriditate patiti. Diximus enim loco præfato sæpe terminum aliud à proprio significato referre propter similitudinem cum illo, vel aliquam affinitatem, vel attributionem. Idem dicimus modo de suppositione. At considerato, non esse generale vt omnis analogus improprie pro significato minus principali supponat: siquidem ens proprie pro Deo, & creaturis supponit, quia proprie vtumq; significat, tam cū si Deus eius princeps significatū exilitat. Quinimo & accidens proprie illo nomine significatur, quod licet nō sit absolute ens, est proprie ens, vt pote verè naturā entis habens.

¶ R V R S V S considerato, quod has significationes, seu suppositiones improprias gramatici tropos, seu figuras, appellat Rhetores (schemata, sed rem speculatiuam tenus meditantem, & ad pauca (vt dixit Arist.) respicientes, nō vniuersaliter profecto cuncta rimantes. Nā & si aliqua in parte hæc duo suppositio impropria, & figurata coincidunt, tamen non raro differunt. Enimvero nec omnis impropria est figura, nec omnis tropus impropria. Primo sanū supponit improprie pro medicina, & vrina, & nulla prorsus figura est, vt nomen signati pro signo, aut nomē causæ pro effectu, accipitur, & conuerso suppositio Antonomatica est tropus, sed propriissima. Est autē Antonomatica quado nomē cōmune pro inditi duo omniū, quæ importatur, dignissimo summitur: vt seruator pro christo, Apostolus pro paulo, virgo, p deipara, orator apud græcos, pro Demosthene, apud nos p Cicerone, Antonomaticè vsurpatur: vt Pontifex pro Romano Pōtifice: qui pontificia potestate cūctis orbis pontificibus antecellit, omnibus diuinitus prælatus. Philosophus pro Aristotele qui iā diu sine cōtrotueria omniū philosophorū primas obtinuit. Sapiens pro Salomone cui plusquā omnibus mortalibus maior rerū notitia: atq; etiā clarior, diuinitus concessa est. Et tū hæc nominatiuè proprie pro illis supponit. Perpède quantū illa duo distēt. Quin figurata suppositio sæpe nō in significatione impropria

ad huc fundatur. Cum frequenter poetæ vocabula pro ea re quam nullatenus significat, usurpent. Terēt: sine Cerere, & Baccho friget Venus. Ceres, & Bacchus, vinū, panēq; denotat, quod nō significat, sed illorum inuētores ut euidenter in antiphrasi constat. s. quando nomen pro opposito sui significati capitur: ut lætū pro morte qua nihil tristius: parca à parcendo quæ nemini parcant. Et quis vnquam probat cuncta nomina nec improprīe significare semper contrarium eius, ad quod repræsentandum imposita fuere? & tamen indifferēter in omnibus poetæ ista figura vtuntur, si id carminis mentura, vel pulchritudo narrationis exposculet. Sed est argumentū quod cum omnis suppositio sit propria vel impropria, quæ ambæ penes significationem colliguntur, sequitur antiphrasis pro suo utcumq; signato supponat. Respondere profecto non video, cur quisq; doctus nō possit: haud oportere has poetarum figuras sub nostris suppositionibus adæquate omni ex parte contineri, & tunc irregulares, & quæ sepe non significationi vocis, sed fictioni annitantur. Vt nō quid narrent, sed leuus, sed quid velint narrare, diuinaturus videaris. Vnde sepe supponūt nec pro proprio, nec pro improprio significatio, cū tū opus (ut desinit quintilianus) sit verbi vel sermonis ab propria significatione ad alia cū virtute mutatio, id est, cum tua utcūq; significatione, & isidorus, s. r. etymolo. tropi sunt ab propria significatione ad non propriam similitudine. Et denique respondemus inter eas nonnullas esse proprias, alias improprias, reliquas reduciunt ad has species adduci. Nostræ autem definitiones dantur de suppositionibus improprijs, quæ termini significationem sequuntur: quæ scilicet ex significatione pariter impropria oriuntur. Dicere autem sigillatim quot sint sermonis tropi nemini palam non est, quam sit alterius facultatis, s. grāmatica: tantum abest huius loci materia id exigat. Quod tamē cerno meos prædecessores (nescio an cum fruge) fecisse. Igitur suppositio impropria sic se habet.

Secunda Lectio.

PROPRIA EST ACCEPTIO termini pro eo, quod proprie significat, ut leo, pro leone, gigas pro gigante: diuisa illico in duas, nempe in simplicē,

& personalem. Pro quarum notitia considerato, terminos principaliter ad significandā naturam, seu speciem in communi impositos fuisse: secundario ad singularia, quæ perpetua generationis, & corruptionis serie oriuntur, & intereūt. Nam si quæ fieri, ad quid nam significandum homo primitus institutus est? nemo utique respondebit; ad Petrum, vel Paulum: quos patet tempore impositionis nec natos quidem fuisse, & multominus cognitos. Inpositus est indifferenter ad significandum hominem, Naturam scilicet humanam vbicumq; reperta foret: que quidem in singulis, & in cunctis reperitur hominibus: ideo secundario illos significat. Hoc ipsum in ceteris communibus terminis verū experimur. Igitur quando pro primario illo significato pro natura, & quidditate, quæ in omnibus sibi subiectis vniuersalis est, supposuerit: tūc est simplex (id est) principalis, & præstans. Quando vero pro ipsi indiuiduis, supponit personaliter. Ita est quam conueniens si pingui Minerua iuuenes docere, nō subtiliori ingenio sci utari: ne intempestiuē propere mus: maxime cum hæc rei distinctio in communem & singularem iam dudum in omni ore versetur. Quo autem signo in particula discerni queat, quādo dictio supponit simpliciter: hoc est vniuersale. Quando accipitur pro re subiecta termino secundæ intentionis vel ab illo modificata supponit simpliciter: si propositio est vera: ut homo est species animal est genus: substantia est prædicamentum: albedo est prædicabilis, & similes. Dixi supponens pro re, & non pro se, quia loquimur de suppositione formali: & quia materialiter quoq; capta sepe termino secundæ intentionis subijcitur: ut amo est verbum: sed si formaliter capiatur nusquam regula fallit: qua nescio an clarior vnquam in præsentiarum vlla sit constituta. Quid autē sit terminus secundæ intentionis in proprio iam loco quantum fas fuit, insinuauius. Verū est (quod & ingenue fateor) nec secundæ intentionis naturam, nec simplicis suppositionis intelligentiam vllus profectū hac nostra præsentī doctrina allegetur: donec prædicabilia & prædicamēta cognoscat: quæ proinde vehemēs ordinis appetitor nō conor pluribus modo sternere: Præsertim cum suspicer, si conatū adhiberē, fore absq; dubio noxiū, in cassumq; laborem ijs, quibus

quibus multum tamen prodesse cupio, nedū frustratum?

¶ AT IN SUPPOSITIONE simplici magna est inter antiquos, & modernos disceptatio, an terminus singularis vnquā simpliciter supponat? His partem affirmatiuam opinantibus, illis contra sequentibus negatiuam. Sed hac in re libētius veteribus subscripsi: quoniam vix, ac ægerime in singularibus hæc suppositio simplex intelligitur. Nā cum singularis vnū tantum indiuiduum significet, (si suppositio personalis de indiuiduis est: non potest certē personaliter non supponere terminus, qui nisi indiuidua non significat. Vnde tam euidentis apud præcos errat eum simpliciter non accipi, ut in definitione adderent, acceptionem termini communis, ut singularis abigeretur. Quod nos (ut par erat) imitati sumus. Confirmatur hic petrus currit, subiectum supponit pro eo quod primo significat: ergo debet nunc maximē simpliciter supponere. Quinimo semper sic supponeret: quoties in oratione collocatur, quod nec ipsi neutrici admittunt.

¶ CONTRA ARGVITVR, IN hac homo currit, subiectū stat pro eo, quod primo significat: quia est analogum, cuius membrum principalis est vnus: cuius vice illic substituitur, & tamen non supponit simpliciter: ergo definitio est nulla. Respondetur, ly primo intelligi, inter propria non impropria significata. Secundo quod cum sit superlatiuum sumitur stricte pro eo, quod primo omnium significat: qualiter singulares existētes non repræsentat, sed naturam communem: pro qua nunc non supponit. Ambabus repositionibus obiectio diluitur.

¶ SUPPOSITIO PERSONALIS subsecatur in naturalem, & accidentalem. Quæ diuisio cum præcedentibus ex formali subductis penes rem significatam (ut constat) colligitur. Pro cuius notitia scito, quod termini communes habent significationem latissimam: ut pote ad significandos omnes impositi in equos, leo leones, fidus sidera, vbicumq; & quandocumq; fuerint. Et ita significant præteritos, præsentēs, futuros & possibiles. Haud tamen semper tam extensa est suppositio, sed maior, & minor iuxta sensus, & locutionis exigentiā. Nec si homo significat omnes homines, consequens est, de omnibus semper loquamur: sed quandoque de vno nōnunquam de pluribus, raro de cun-

ctis. Vt hic homo est decorus, tantum de demonstrato homine: homo sedet, de altero viuentium, homo fuit magnæ vitæ de præteritis, & sic de alijs. Igitur suppositio accidentalis est acceptio termini pro his, quæ termino iuxta exigentiā copule respondent. Vt equus velociter currit, dūtaxat capitur pro existentibus, nō pro corruptis vel generandis: hic, leo irruet efferus, sumitur pro præsentibus, vel futuris. Quando vero pro omnibus in vniuersum suis significatis, est suppositio naturalis: quæ tunc significationi exequatur & cum suppositio formalis ex significatione trahat originem, aptē, & merito taliter formalis appellatur naturalis, non extrinsecus restricta, vel ebarctata. Ac proinde quadam tenus ratione non artificialis, sed naturalis tametsi alia sit certior huius nomenclaturæ ratio, quam euestigio prodemus. V. g. homo est animal, angelus est spiritus, albedo est color, numerus est quantitas subiecta, & prædicata pro omnibus supponūt: primum pro vniuersis hominibus non pro his, vel illis seorsum; in alia pro omnibus angelis. Et ratio in promptu est: quia & si homines sint in numero, & in multis differentes, in natura tamē & ea quæ naturam cōmittantur, summa similitudine, qualitateq; conueniunt. Et equi possunt & figura, colore, magnitudine ac portione differre: omnes tamen equi erunt animalia, hinnitibus apta. Quando ergo sermo de rerum naturis (vbi indiuidua non differunt) non de accidentibus habetur, tunc cōsonum est rationi, termini pro omnibus supponant: quibus secundum illam materiam æqualiter conueniunt. Si dicas homo currit, in cursu haud omnes coeunt. Nec si homo fuit albus: omnes huius debent esse qualitates, promde iure suppositio accidentalis vocatur: quippe cum aliquod accidentale dicitur. Nec poterit tunc talis suppositio adeo generalis esse, ut omnes amplectatur. Vt pote in illo pronunciato differentes. Quando vero de re quiditas, aut sibi naturalia enūciatur (in quibus vniter si nemine dempto maxima æqualitate participant) supponit terminus pro omnibus, quos significat: ut pote qui bus opus est illud competat, vel non conueniat. Vnde naturalis ab re ceteris suppositionis significata hæc suppositio nuncupatur. Eninvero, vel natura subiecti, vel naturam consequens significatur. Recolito quod capite verbi dicebamus, absolui scilicet quan-

doq; verbum, à tempore, quod erat nō denotare extremorum existentiam, sed tantum prædicatum vniuersi subiecto. Vt equus est animal. Non est sensus existat nunc equus animal, cum etiam si nullus existeret, vera esset. Veluti & hæc rosa est pulcherrimus flos, in hyeme vera conceditur: quando nulla decorat agrum. Mōdo intelligit in similibus propositionibus terminos naturaliter supponere: talesq; assertiones, vel negationes semper naturales esse. Quæ duo cōiuncta mutuo se perspicaciter exponunt. Siquidem quia verbum huius homo est animal, ab tempore absolute subiectum non solum pro præsentibus, vel præteritis: sed in differenter pro omnibus supponit: & cōtra quia termini supponunt naturaliter pro cunctis: propositio (si semel vera) est perpetua (quod autē) veritatis. Quia ob rerum corruptionem, mutationem v: falsa minime reddetur: quæ solet cōtingentes veras falsificare.

¶ **SED IN CONTRARIUM** subiectum huius omnis homo possibiliter disputat, supponit pro omnibus etiam possibilibus, qui nunquam erunt (vt in tertio lib. vide bimus) & tamen non naturaliter, sed accidentaliter supponit: ergo definitio est nulla. Item in hac Petrus est albus, subiectum sumitur pro omnibus, quorum vice fungi potest, & stat accidentaliter solum pro existenti iuxta exigentiam verbi. Ad primum respondetur dupliciter. Primo supponere quidem pro omnibus ratione additi possibiliter, & in ordine ad omnes differentias positivæ: scilicet pro præsentibus, præteritis, & sic de alijs: vt exponendo virtutem additionis patet. At suppositio naturalis est pro omnibus ratione sui sine vilo prorsus addito nec extensione. Deinde absq; temporum & differentiarum computatione absolute prædicatum vnit subiecto. Ad hæc (vt dudum dicebam) termini communis duplex est significatum primum, natura videlicet in singularibus reperta, & secundarium ipsa singularia. In suppositione autem naturali pro vtrisque certe supponit, non pro indiuiduis tantum. Vt hic, homo est animal. In accidentali vero supponitur dumtaxat pro indiuiduis etiā si pro omnibus. Vnde in priori stat pro omnibus pro quibus aptus natus est accipi: in posteriori vero pro omnibus singularibus vltra quos vniuersalis natura superest, quæ primario representatur. Hanc doctrinam oportet

tuit his verbis in præsentiarum exprimere, tamen si alias sublimioribus alijs, & philosophiæ prioribus explicari queat. Quo circa velim naturam suppositionis accidentalis dialectici exactius agnoscerent. Nempe quod in his, homo currit, leo sedet, licet tota propositio solum de homine corrente dicatur: exigentia tamen verbi (cuius tam frequenter meminimus) non est cursum: vt homo debeat tantum procurrentibus substitui: sed est existentia præiens, & sic pro viventibus quatum libet quiescentibus imo claudis substituitur, & currit non modo stat pro cursum ab homine exercito: verum pro quibuslibet cursum, quod in cæteris (quæ gratia exempli adduci poterant) intelligitur. Ad secundam obiectionem respondeto non esse contrarietatem, an terminus singularis supponat naturaliter. Vniuersi admittit vtraq; acceptio ne inueniri. Sed in singularibus nō colligitur discrimen penes plura vel pauciora significata (cum vnicum solummodo vniocē fortitur:) sed quia illud plurimum vices subijci: pro illo scilicet sene, iuvene, viuo, mortuo, genito, ingenito: ita vt nulquam pro illo non supponat. Quando vero accidentaliter capitur, euenire potest, vt non supponat: sumtus vero naturaliter semper pro suo illo significato. Quod illi nunquam deest: & quod multorum instar illi est. Vnde in his suppositionibus Petrus est animal, Ioannes est risibilis, subiecta supponunt naturaliter in exemplo vero argumenti accidentaliter.

¶ **CONTRA EANDEM** definitionem arguitur: subiectum huius, homo fuit animal, videtur supponere naturaliter, cum prædicatum sit quidditas eius: & tamen non accipitur pro omnibus, sed pro præsentibus, & præteritis, nullatenus profuturis: ergo. Lis inter dialecticos cōtestatur: an terminus naturaliter supponat, tantum respectu copulæ præsentis. Et meo quidem iudicio (si communis hominum conceptio consulatur) extrinseca copula non est capax, nec secum naturalem suppositionem admittit. Nam fuit, & erunt, insinuant de his tractare: qui vixere vel visuri sunt, præiens vero non præferet hanc sonantiam. Vnde apta est vt solum prædicati cum subiecto compositionem dicat. Qua propter negatur maior argumenti. Sed replicatur, illa propositio semper est vera: ergo termini capiuntur naturaliter. Nam tua de inesse. s. homo est animal, nunquam est

est falsa. Sed responderetur in hac eiusdem esse copulam restringere: quæ proinde negatur perpetua: nempe homo existit animal. Suppositio accidentalis penes terminum dicitur in communem, & singularem, seu distributam. Sed communis statim in vniuersalem, determinatam, & confusam. Pro cuius diuisionis intelligentia notato. Signa quæ terminos modificant, in eosq; feruntur, esse quaduplicia, relictis particularibus, vt quidam, aliquis, alter, neuter, vterque. Alia vniuersalia affirmatiua absolute, vt omnis, quilibet, alia negatiua, vt non, nullus, nemo, nihil, de quibus dumtaxat in expositione quantitatatis propositionis vniuersalis loqui sumus. Hæc namq; possunt vel sola propositionem vniuersalem reddere. Alia sunt mixtæ qualitatis includentiæ. s. affirmationem, & negationem. Quorum hic nullam memoriam habemus, sunt specialis confusionis nuncupata, vt promitto, requiritur, bis, & similia: nimirum quæ sic terminos confundunt, vt eos immobiles redant & ad propositionis veritatem necessum sit, nulla eorum singularizatio, nulla resolutio fiat. Vt hæc est vera, ad equitadū requiritur equus, quandiu nullum equum ostenderit: quem si monstraueris, pro illo reddetur falsa. Equus enim est sine quo equitare nō possumus: & nullus est sine quo equitare nō possumus. Itaq; cum nullus in singulari sit requisitus, ad equitandum summopere equus requiritur. Et hæc bis cantauit missam, si semel & iterum sacrificium obtulit, vera est, & tamen nullam missam constitues, quæ identidem celebraverit. Sunt itaq; illa nomina tamconfusa & in communi supponentiæ vt nefas sit quodlibet suppositum ostendere. Proinde hæc signa bis, requiritur, & similia specialis confusionis (id est) maxime, & insignis confusionis vocantur. De quibus in tertio lib. nonnulla animaduertemus. His documentis notatis restat diuisio facillime intelligentiæ. Nam suppositio vniuersalis est acceptio termini signo vniuersali determinati: intelligitur de vniuersalibus affirmatiuis, vel negatiuis, quæ primo libro exposuimus. Determinata est acceptio termini communis nullo signo, vel signo particulari modificati. Vltima tantum indiget commento. Ergo aduertito vniuersalis signi affirmatiui conditionem esse agere potest in terminum immediatum illum distribuēdo: debilitat at-

tem in mediatum confundēdo, in quo ab negatiui efficacia, & actione deficit. Quod omnes terminos eiusdem propositionis distribuit, vt nullus homo est leo, tam subiectum, quam prædicatum supponunt vniuersaliter. At affirmatiuum non item. Nec hic omnis equus est coloratus, prædicatum vniuersaliter sumitur, sed immediatus solummodo distribuitur. Et in mediatum dicitur adiectiuus, & substantiuus in eodem extremo collocati vt omnis homo albus currit, vterq; vniuersaliter capitur: quia reuera quatenus ad acceptionem pro vno, eodemq; simplici computantur: sed mediatum confunditur. Et confundi aliquem terminum est, sic supponere in confuso, vt significatum ostendere non liceat, in quo dumtaxat ab determinata differt. Vt hæc propositio omnis homo est animal, est vera & si protinus ostenderes, quodnam animal omnis sit, redderes illā falsam. Quod enim dares omnem hominem existens? Insuper minata vero licet. Vt homo nō est lapis, vel homo currit. Et vestigio monstrare poteris iste est, qui currit, is qui non est lapis. Suppositio ergo confusa est acceptio termini communis sequentis mediate signum vniuersale affirmatiuum. Non diximus absolute signum vniuersale quoniam negatiuum non confundit, sed indifferēter vtrumq; distribuit, & pro omnibus facit supponant: nisi obstat impedimentum, vel alterius negationis, vel signi, acceptione termini communis quomodolibet capti cum signo specialis confusionis. Proximos enim, & distantes eiusdem orationis cōfundit. Vt quemadmodum negatio vtroq; distribuit: ita hæc signa ambos confundunt.

¶ **SUPPOSITIO VNIERSALIS** in distributiuam & collectiuam partitur: quæ patētissimè in textu elucet. At vero circa præfata non nullæ obiectiones sunt doctrinam plurimum illustrantes. Primo subiectum huius omnis homo est animal, supponit pro omnibus suis significatis, & tamen nō naturaliter, sed accidentaliter sumitur, vt patet ascendendo ab suppositione distributiuam quæ sub accidentali continetur. Circa hoc argumentum notato, inter dialecticos versari quæstionem: an distributio suppositionem naturalem impediatur? & ratio dubitandi est, quod similis suppositio sine distributione loquitur de omnibus. Nulquam ergo distributione opus est. Sed (meo arbitrato) nullatenus impedit. Nā demonstratiui syllogismi

sunt plerumq; ex propositionibus, ubi naturalis suppositio est, & tamē forma syllogismi propositiones vniuersales, expostulat. Vniuersalitas ergo, & huiusce suppositio nō pugnat, sed propositiones huiusmodi, siue vniuersales, siue indefinitæ vt homo est animal: possunt pro nostra electione dupliciter accipi; aut verbo scilicet ab tempore absoluto, & tunc sumuntur termini naturaliter, aut restringente extrema: & tunc supponunt secundū regulas suppositionis accidentalis. Sed replicas, absoluantur copula à tempore; tunc definitio suppositionis distributa cōuenit illi. Est enim acceptio termini communis signo vniuersali distributi. Respondetur quōd in omnibus his diuisionibus, & definitionibus inferioribus intelligitur superius: nempe quōd sit suppositio accidentalis. Vt suppositio distributa est acceptio accidentalis termini: per quod similes suppositiones naturales, & aliæ excluduntur. Quōd enim in reliquo continent, sane vt sit acceptio termini distributi ab signo vniuersali nō inconuenit. Nam adē profus diuisio, ac, quibus accidentalem partem sumus, licet & naturalem, & simplicem diuidere (quemadmodū in opusculo argumentorū exequuti sumus.) Vt suppositio naturalis alia cōmunis, alia singularis. Itidem & suppositio simplex rursus communis triplex vniuersalis, determinata, confusa. Sed hic breuitatis causa nunquam doctores nisi hoc membrum secant: quōd eius suppositiones forsitan frequentiores apud dialecticos, & obliuiores sint.

¶ **C O N T R A** suppositionem distributiua subiectum huius, nō omnis homo currit supponit determinatē: quia significat aliquem hominem non currere, & tamen modificatur vno, & duobus signis vniuersalibus: ergo. Respondetur, intelligi signo vniuersali non impedito, vel vniuersalibus non impeditis. Negatio autē affirmantis distributionē impedit. Sed quæres, quo pacto hanc suppositionem tam implexam illis signis iudicabis? Certē regula superius præscripta vt. I. perpendas qualiter abiq; negatione supponet, & opposita suppositio reddetur: vt quia ablata negatione subiectum distribueretur, prædicatum cōfunderetur, inserta illa subiectum supponit determinate, Prædicatū distribuitur. Per hūc modū procedes tutō & certo iudicabis.

¶ **P R E D I C A T V M** huius leo est omne animal, supponit confusē, si suppositio cō-

fusa est non demonstrare illico rem pro qua substituitur: & tamen stat distributē, ergo mēbra coincidunt. Fateor aliquid confusionis, in ea suppositione inueniri, sed non est confusa tantum, quam illic definimus: sed distributa non nihil confusa. Quatenus videlicet non est fas, incunctanter, sine mora eius supposita ostēdere. Quōd in suppositione determinata semper, & in ipsa distributa plerumq; licet. Confusa vero tantū est acceptio termini sequentis mediate signum vniuersale affirmans. Quamquam huiusmodi sequella non necessario pronuntiatione, vel situ intelligitur, sed (vt par est) sensu. V. g. animal est omnis homo: si causa elegantie extrema mutatur, & sententia est, omnem hominem existere animal, confusa animal in priori supponit. Sed quæro qua nam specie suppositus terminus huius, tantum homo est animal supponant? dico de suppositione exponibilem nullā hic mentionem fieri, fiet autē in quaito.

¶ **E X H A C** suppositione distributa emanat quidam locus arguendū celeberrimus. I. à distributo ad nō distributum affirmatiuē, vel negatiuē est bona consequentia. Vt omnis equus currit, ergo equus currit. Homo est omne animal, ergo homo est animal. Itidem in negatiuis: nullus leo est lapis, ergo leo nō est lapis. Nulla capra est arbor, ergo nulla est ista arbor. E contratio vero à non distributo ad distributū semper est defectus. Et idem est in sententia, arguere ab distributione superioris, ad distributionem inferioris. Vt omne animal est sensibile, ergo omnis homo est sensibilis. Et negatiue pariter, albedo non est tēpus, ergo non est mensis. Vnde iste locus solet his verbis referri: ab superiori ad suum inferius cum distributione superioris affirmatiuē, vel negatiuē valet.

¶ **T A N D E M** quaritur de relationum grammaticeū suppositione quomodo supponant: dicendum, quōd cum relatiuum sit duplex, aliud reciproci primitiue speciei, aliud nō reciproci primitiue speciei: ubi & quæ nullatenus sunt reciproca, includuntur: vt ille iste, qui, alter, talis, qualis. Et reciproca diuatiue speciei, vt vnus, meus, vester. Primitiū solum nostras regulas violat. Nam secunda quæcūq; seruant eas, vt hic omnis homo currit & ille disputat, supponit determinatē ille. Hic vero leo sedet, & non ille mouetur distribuitur. Reciproci autē primitiue speciei omnino supponit sicut suum: as, qui ostibet, signa

signa cadāt. Vt hic homo nō est ipsemet supponit determinatē. Hic nullus leo est ipsemet distributiue. Et hic omnis equus est ipsemet distributiue, tam intrinsecam in antecedens reciprocationem, & perfectam dependentiā habet: vt non modo in genere, & numero, verum & in suppositione conueniant. In qua resolutione natura negationis, & signi affirmatiui reciprocatione vincitur, vt nec distribuat negatio, nec confundat affirmans. Præpterea in tantum reciprocum pendet, vt non possit vilo modo (vt videbimus) resolui antequā as resoluator: quoniam nullam aliā resolutionem postulat vel admittit, quam ipsammet sui. antecedentis: ita vt simul ac resoluitur antecedens manet vnā relatiuum resolutum.

¶ **C V M S C O P V S** & intentio dialectice sit, veritatem nosse, & vias multiplices de tegendæ veritatis parare, videcumq; poterimus debemus regulas huic scopi assequendo vtiles colligere. Ex suppositione autem dimanant duæ primo peripicaces, deinde in fallibiles. Et ex regulis totidem loci arguendi. Vt secunda, & cōmoda intento nostro tibi materia suppositionis videatur. Prima est, propositio affirmans, vt sit vera, exigit extrema pro eodem, supponat. Vnde affirmatiua, cuius extrema pro eodem nō supponunt, est falsa. Prima pars eo constat quōd cum vnum de alio prædicetur, quoniam vnum sit aliud, necesse est, ambo accipiantur pro eodem. Nā si res forent distinctæ prædicatum, & subiectum secundum exigentiam propositionis: falso vna de alia affirmaretur. Hanc partem regulæ asseruit his verbis Arist. Si. A. (inquit) est. B. aliquod vnum est A. & B. Vnde hic homo possibiliter est albus, licet sic ethicus: extrema pro eodem supponunt. Imo secundum exigentiam propositionis sunt idem, vt potest quæ non asserit hominem album, sed possibiliter album. Vnde supponit ibi pro eodem. Ex quo infero bene semper sequi, hæc propositio est affirmatiua & vera: ergo extrema supponunt pro eodem. Secunda pars verò vt cuius extrema non supponunt, sit falsa. Ex priori patet, quia quōd veritas requirebat, non habet. Et pro eodem in presentiarū habendum est, nō supponere pro eodem, & absolute non supponere. Vnde si falsa est extrema supponentibus, dummodo nō pro eodē. Quanto facilius falsitatis cōiungitur, si ambo extrema, vel alterum, nec pro diuerso sup-

posuerit. Vnde hic est optimus locus arguendi. Hæc propositio est affirmatiua, & extrema nō supponunt, vel saltem alterum extremū ergo est falsa. Tam certus, & regularis apud dialecticos vt pro inuolabili regula vtatur. Est affirmatiua de subiecto vel prædicato nō supponente: ergo est falsa. Et reuera non habet instantiam. Secunda est pro negatiuis. Negatiua cuius extrema, non supponit pro eodem, vel non supponunt, est vera. Nā quod falsitatem affirmantis parturit, necesse est veritatem negantis pariat. Tunc enim si extrema non sunt idem, verè vnum de alio negabatur. At vero è conuerso non sequitur, supponunt extrema pro eodem, ergo est falsa. Quia hic nullus homo necessario est albus, capiuntur pro eodem, & est vera.

Lectio Tertia.

QUAMQVAM LECTIO nibus præcedentibus totam suppositionis materiam (vt ego arbitror) expādi: nolo neotericorum modi loquendi tam vlturpati, atq; iam tā in scholas inuecti tam conator, neglectorq; videri: nec ipseus meis commentariis meminerim. Præsertim cum si sobriè, & prædeter tractetur, multum utilitatis, & certe perspicuitatis allaturum sit. Solent hi in suppositione, ampliacionem, restrictiōnē, & alienationē ventilare, sed cæcetera in sophismatum colluione & regularum cōgerie doctrinā obruentes, vt obfint potius sua cōfusione bona ingenia hebetādo, quā nec ad acuendum quicquā conferāt: & cum breuitas, ac resolutio in omni philosophiæ doctrina sit gratissima, in nulla profecto alia, ac in ista modus, & compendium rationabilis adhibenda erant. Vt potest quæ si ad arguendum in summis vtilis sit, vix vllus eius in alijs disciplinis (quarum causa hanc nobis comparamus) vtilis, vel cōmoditas est. Quippe propositiones semper simplicis (vt aiunt) copule inherentiæ, & suppositionis naturalis tractantibus: ubi nulla restrictio, nulla ampliatio nulla distractio est. Igitur dabo operam deo opulante eo stilo, & luce harū rerū materias scribere, vt dialecticorum exercitacionē inuent. Ego quidē arte, & ingenio vtēs omnē ampliacionis sermonē mea expositiōne definitionis (si nō fallor) superuacuum reddidi plurimis & verbis, & exemplis patentere ostendens quam vere in his omnibus homo

fuit albus, antichristus erit iniquus, Plato possibiliter docet: intelligo Chimeram. Sine vlla profus ampliatione, vel eius notitia termini supponerent, imitatus antiquos quibus nec vox ampliativom quã fuit cognita, nec vnquã usurpata. Fateor nihilofecit ingenue artificium esse, pariter ac eruditum in hac parte modernorum ingenium, si non foret adeo operosum, & diffusum: ne dicam confusum. Igitur tria post suppositionem definiunt. scilicet ampliationem, restrictionem, alienationem. Ampliatio est extensio termini a minori, ad maiorem suppositionem. Restrictio coarctatio termini a maiori ad minorem suppositionem. Alienatio est distractio, termini ab propria ad impropiam suppositionem. Pro quantum intelligentia notato, quod suppositio (vt crebro in superioribus inuimus) licet ex significatione oriatur, est mutabilis, crescit, & decrescit significatione profus imutata. Suppositio siquidem est velut termini officium, & obsequium: quod proinde extendere, ac coarctare licebit: prout locutionis materia & necessitas exegerit. Ampliatio autem est extensio: restrictio, coarctatio. Vt cum pro pluribus substituitur, suppositionem dilatam intelligas: cum pro paucis quasi vinciri, & colligari. Quod in eo aptissime restringi vocatur. At quando id contingat: sic veraciter & perspicaciter intelligetur. In suppositione naturali nec restringitur terminus, nec ampliatur: potius in sua naturali ac proinde suppositione debita & velut in statu est. Quemadmodum homo cum ad debitã statum peruenit. Materialis vero & simplex suppositiones dicuntur immobiles, nec restringibiles. Cuius ratio est quia supponit per naturam: quæ semper est vna, eademque. Vnde in suppositione accidentali & inferioribus sibi hæc variatio reperitur. In qua si terminus absolute sine vlla restrictione respectu copulæ presentis supponit, est status (aiunt) & quali mediũ suppositionis: vt pote stans pro presentibus: qui inter præteritos atque futuros iacent. Quæ etiam cæterarum suppositionum recta & mensura appellari potest: & ita dialectici loquuntur eam medium constituentes. Nam respectu ampliationis vocant illam minorem: in restrictione maiorem. Ampliatio ergo contingit quando terminus pro presentibus vel præteritis simul: aut pro presentibus vel futuris: aut pro possibilibus sumitur. Vbi manifeste ampliatio resplendet. Quia cum in om-

nibus his pro presentibus supponat (quod suppositionis & quies & status erat) ac vltra denuo pro futuris, præteritis vel possibilibus addatur: constat suppositionem extendi augeri que. Restrictio autem est quando pro præteritis tantum, vel pro futuris dumtaxat, vel quãdo non pro omnibus existentibus (quæ est ab soluta suppositio.) sed vel pro albis, vel nigris, iustis, sapientibus, vel similibus generibus. Tunc cum respectu illius copulæ deberet pro omnibus sumi: patet eius amplitudinem coarctari, si non pro cunctis, sed pro aliquibus cunctorum sumatur. Ampliatio igitur est extensio termini a minori ad maiorem suppositio nem: restrictio coarctatio a maiori (id est) ab media ad minorem.

¶ AD COGNOSCENDAS autem singulas terminorum ampliationes quatuor regulæ statuuntur. Prima est, verbum præteriti ampliatur terminos præcedentes, vt sicut pro significatis quæ sunt, vel fuerunt, sequentes restringunt pro his, quæ fuerunt. Verbum futuri pari forma ante se ad id, quod est, vel erit, post se, restringit ad id, quod erit. Vt in hac homo fuit niger: iubeat sumi supponit pro hominibus presentibus, vel præteritis, ita vt vt si modo nullus existeret, extitisset tamen, supponit: & si nemo hæcenus vixisset, & nunc recens aliquis crearetur: etiam supponit. Prædicatum supponit dumtaxat pro nigro præterito: ita vt si quid nigrum nunc denuo fieret: pro illo terminus illic non stare. At quãdo dicimus pro præteritis non eos intelligas solum, qui iam esse desierunt (indifferens enim est modo existat necne, dũ extiterit) vt re enim dicimus de sene viuento fuit: tamen si superstes existat. Et idem in presentiarum est præteritum esse & fuisse. Hoc aduertim: quoniam in alia acceptione huius verbi præterito, non dicitur præteritum nisi iam corruptum. Secunda regula, hæc nomina, & verba, & aduerbia contingens, contingenter, potest, possibiliter, impossibiliter, ampliant vique ad possibilia. Vbi est considerandum quod philosophicè & realiter sunt duæ differentie temporis, duæ partes illius, præteritum scilicet & futurum: grammaticaliter vero tres, scilicet hæc, & pretens, sed logicaliter quinque: nempe tres reales, & aliæ duæ intellectuales, possibile, & imaginabile. Nam multa intelligimus quæ forte toto in æuo non erunt: vt alius orbis cum sit possibilis (vt pote creabilis) nusquam tamen creandus est. Ergo cum hæc pro-

positio

positio affirmatiua sit vera, alius mundus est possibilis, & propositio affirmatiua exigat extrema supponant: illa supponunt. Ergo stant non pro presenti, futuro, vel præterito, sed pro possibili. Rursus multa intelligimus quæ sunt impossibilia, vt chimeram. Vnde de similitudine cum hæc sint vera, intelligo chimeram: volo me esse angelum: fingo duas contradictorias veras: & similes: extrema supponunt: sed illa extrema non sumuntur nec pro possibilibus: vt pote quæ tantum res imaginabiles significant, ergo necessaria est alia distinctio. Vnde dicunt quod hæc verba & nomina significantia actus anitæ interiores ampliant terminum ab se recedunt ad quinque. Itaque illa regula propositionem estimatiua & veram exigere suppositionem extensorum terminorum ampliationem ostendit. Alias multas regulas constitunt: sed hæc sunt principales, dummodo casum regi a verbo, seu præcedere copulam, aut sequi intelligas constitutione, & sententia, sicut grammatici intelligunt. Qui vbi libet orationis acclatius locutus fuerit, dicunt sublequi verbum: non sicut quidam inuulgatissimi reoterici qui secuncum situm aut prolationem materialem, has regulas violenter satis intorquent, ac intelligunt. Scilicet vt nec fuit, ampliat nominatum si proferatur post illud, vt fuit homo iuuenis, nec restringat prædicatum si antefertur. De quo errore statim.

¶ DE RESTRICTIONIBVS autem. Omne adiectiuum & substantiuum sumptum a parte eiusdem extremi mutuo se restringunt. Vt omnis homo albus currit, homo solum pro albo supponit, & albus pro albo homine. Omne ante edens restringit relationalium, vt non supponat nisi pro se. Quamquam improprie hæc determinatio nominatur restrictio. Nam non est capax relationalium supponere nisi pro suo antecedente: ille tamen terminus restringi censetur qui aptus est pro pluribus supponere. Tertio omnis determinatio restringit suum determinabile, & conuertitur verò numquam. Et ratio in ipsis nominibus manifesta est. Nam determinatio innat a ratione: determinabile passionem, sic rationi colorum est: vt coarctetur prius, & coarctetur posterius. Quis autem terminorum sit determinatio, quis determinabile: facile ex sensu dignoscet. Vt hic cuiuslibet non inis equus currit, genitius determinat equum: vt supponat pro posseis tamen ab homine:

non pro siluestribus. Et hic iste scit teologiam, accusatiuus determinat verbum, vt accipiatur pro peritia theologice. Determinationes autem non restringuntur. Nam hæc propositio, Petrus scit omnem scientiam (causatiua vnã vel alteram) est falsa: & tamē si restringeretur accusatiuus pro scientia scita ab isto, esset vera. Hæc est natura ampliationis & restrictionis quãta ergo potui claritate enucleata. Alienatio est distractio ab propria ad impropiam significationem: & cum suppositio impropria sit acceptio pro eo, quod improprie significat: id est dictum ab propria ad impropiam suppositionem. Nam qui distractitur in suppositione, alienatur pariter in significatione. Vt cum homo capitur pro piceo, vel cadauere: ideo, pro floriditate, & cæcus pro intellectu, clausus pro gutture: tunc termini distrahi, & quasi ab propria suppositione abacti in alienam trahi videntur. Nam supponere pro floriditate non erat dictionis ideo, sed huius floriditas: & pro piceo subiecti, non erat hominis: sed effigiei. Merito ergo dicuntur alienari (id est) propriam deferere, & alienam exercere. Sed est dignissimum scitu, quãdo terminus improprie significat, & supponit. Certe (vt ego existimo) hæc est regula vniuersalis. Cum supponit pro eo quod vere naturam significati habet, non distrahitur: cum vero pro eo quod non habet, tunc alienatur. Exempli gratia, albedo habet naturam entis, etiam si non sit perfectum ens: vnde hic: albedo est ens. Prædicatum stat proprie: at imago & cadauer nullo pacto veram humanitatem habet, ideo hic, homo est effigiatus subiectum distrahitur. Verum verba regulæ sunt altamente perpendenda. Nec enim cuique, peruium est scire, quid est veram naturam habere. Existimabit quis forsam debere actu talem esse: quod minime tamen exigimus. Siquidem Adam & antichristus: proprie sunt homines: tamen neuter existat. Quomodo ergo hanc regulam dialectici calebunt. Accipe facillimam eius trutinam. Si in suppositione naturali terminus illi rei competierit (etiam si actu significatum non existat) erit proprium, & suppositio propria, non aliena. Sed magnopere aduerte: quod ampliatio, & restrictio intelligitur eius suppositionis, quæ intra cancellos, & ambitum proprii significati iacet. Vnde quatumcumque, ampliantur termini: tuncq; distrahantur. Sed hæc doctrina sine cetero uerba plane dif-

serta super est obiectionibus satisfaciamus.
¶ PRIMO si suppositio naturalis est acceptio termini pro omnibus suis significatis, cum hæc sit maxima & suprema termini suppositio, & quantum potest extendatur, cur non erit ampliatio? Respondetur quod cum hic verbum absoluat ab tempore non queunt extrema in ordine ad plures differentias temporum ampliari & tamen suppositio definitione ampliationis intelligitur in ordine ad plures differentias. Prepterea nulla ibi est extensio, quia mensura extensionis est suppositio accidentaliter respectu copulæ presentis temporis, à qua quanto augetur, tanto ampliatur, quanto decrevit, tanto restringitur.
¶ SECVNDO in id quod copula presentis est status. In hac homo currit, subiectum supponit pro præteritis, vel supponit pro presentibus. Nam ut totum sit verum, sat est, vna pars sit vera. ut pro presentibus: ergo ampliatur, ac proinde in statu non est. Respondetur quod differentia ampliationis in vna, eademque oratione distinctim (si sit istum loqui libet) exponenda sunt. Ut homo fuit albus supponit subiectum præ presentibus vel præteritis ita ut reuera supponat pro vtriusque, & pro vno quoque membro seorsim. Ut si quis modo viuit pro illo, si nemo viuit, sed vixit, pro illo: si viuunt & vixerunt, pro ambobus.
¶ TERTIO arguitur contra primam regulam in hac propositione homo albus fuit albo prædicato existente non restringitur, quia situ vel prolatione præcedit: & tamen sensu & constructione sequitur: ergo regula est nulla. Hoc in loco multa docent iuniores veritati manifestissime pugnata: quibus materiam increpandi simul & detrahendi bonarum disciplinarum opicis obscuris præbeant ut merito (etiam si prauæ voluntatis affectu) artem reprehendant: quæ summarum laudum præconia narebatur. Ita literaliter regulam amplectentes, ut si dicto præcedat, licet prædicatum sit, ampliatur solum quod forte ornatus ac elegantie causa antefertur: eodemque tramite in alijs multis materijs procedunt. Ut in his ad equitandum requiritur equus: bis cantauit missam: nomina confunduntur: in his vero equus requiritur ad equitandum: missam bis cantauit, supponant determinate. In hos methetice omnino quadrat, quod Augusti lib. de bono contra manicheos, & in manicheos homines sensibus deperditos stomachatur illud Ioannis primo exponens, & sine ipso factum

est nihil. Nec audienda (inquit) sunt deliramenta hominum, qui nihil hoc in loco aliquid intelligendum putant: quod nihil non aliquid significat. Et ad huiusmodi vanitatem propterea putant cogi posse aliquem: quia nihil in sine positum est sententiæ. Ergo (inquiunt) factum est. Et ideo quia factum est: aptum nihil aliquid est. Sensum enim perdidit in studio contradicendi. Nec intelligunt nihil interesse: vtrum dicatur sine ipso factum est nihil, aut sine ipso nihil est factum. Hæc ille ubi simul & quam antiquæ sint hæc fatuæ ac extorta sententiarum expositiones vides, & quæ sapientibus, ac viris doctrina præfatis semper inuisæ. Aquibus quantum artis sinceritas ac rei veritas absit, palam simplicitas sermonis Aristotelica de oppositione loquentis ostendit. Dico autem (inquit) vniuersaliter enunciare in his, quæ sunt vniuersalia: hoc modo, homo albus est, homo albus non est: pro quibus alia translatio refert, est albus homo, non est albus homo. In quibus ambabus ita iudicat de negatione, ac si proprio situ prolata foret. Sicut homo est albus, homo non est albus. Sic terminata (quod illarum venia dixerim) ineptiunt: sic bonam, & forsam maiorem sumillarum partem his nensis contaminant, & talibus regularum expositionibus subtilissimis ne dicam fatuis (quas nisi vni sibi intellectus agens non admittit) hanc disciplinam inficiunt, ut eius infectus odot omnium philosophorum nares iam orepulerit. Et ars que olim nemus voluptatis amenissimus: hortus arboribus feracibus confusus: ager floribus odoriferis micans literarum studiosis, philosophisq; amatoribus videbatur: nunc silua inculta his opinionibus quasi sentibus & rulis scatens imo squalens spinarum veprium infecta est & neceffe est iam dialecticis non modo ingenio vigere sed magna memoria pollere, qua futiles tot regulas teneat, quis. I. cum præcederit sensus, quis quando sequitur fiat. Quæ ut falso inveniuntur ita sunt inexplicabiles: vix post diuturnum studium memorie adhareant. Ut pote quas suapte natura animus tamquam ad veritatem natus ab se, pro pellit & sensus adeo vero sensu euacuus, ut etiam de glutos semel atque voratos, scilicet cum dialecticæ studio vacatur, nemo est qui in grauiore disciplina positus non modo euomat, verum deludat etiam, irrideatque horum somnium assertores & nullo vellut subfanans dicat, non delirum est affirmare distinctè per

per has propositiones concipi, ad equitandum requiritur equus, & equus requiritur ad equitandum: & per has quilibet equus cuiuslibet hominis currit, & cuiuslibet hominis quilibet equus currit. Quæ fatius, & sanctius est, ea doceri in dialecticâ (quæ ad ceteras philosophiæ partes comparandâs addest) qui bus homines in illis constituti commode, & grauitè vtantur: non quæ velud figmentâ explodant, & quasi ineptias subsanent.
¶ IGITUR vniuersaliter idem est sensus propositionis, vnaque sententiâ, eadem suppositio terminorum siue præcedat copulam prædicatum: siue sequatur, non modo cum copula fuerit verbalis, ut Adam omnis homo fuit, vel Adam fuit omnis homo: sed etiam si adverbialis (quam syncathegoricam appellant) ut æquipollens, homo est vel fuit omne sensibile, & homo omne sensibile est, vel fuit. Itaque non est prolatio artificiosa, aut descriptio inspicenda, sed sensus: & quò loco vniuersus, terminus constructione ponatur. Et si in illo situ ampliatur, restringitur, vel distribuitur, talis vbi libet orationis colloquetur, iudicandus est. Hæc sententiâ eo manifestissime iudicio meo probatur, quod sic omnes qui sani sunt iudicij, concipiunt: sic veteres, qui candidè, grauitèque (ut deceat) doctrinam tradiderunt, docuerunt. Secundo quare in hac, homo fuit albus, restringitur prædicatum, nisi quia vis verbi trahit in illud, & ab eo deriuatur (ampliatio enim, & restrictio verborum ex illorum vi, & exigentia effluit) sed etiam transit in illud quando prolatione præcedit, ut homo albus fuit: ergo eodem modo supponit, eundemque sensum faciunt. Irridetur certe inter viros probos, ac eruditos, qui diceret non tam exacte in vna, quàm in alia deriuari, atque regi. Confirmatur. Literæ & voces tantum sunt in dictionibus materia: omnis autem ampliatio, & suppositio vnius termini ab altero non potest esse nisi ex connexionione, & dependentia alterius ab altero. Quæ quidem dependentia ex materia, quæ tantum passiuè se habet, emanare non potest, sed ex forma, scilicet ex significatione: sed eadem est significatione, eadem dependentia, & connectio, siue præcedat, siue sequatur: tantum in situ materiali discrimen est: ergo eadem ampliatio, idemque effectus sequitur. Ad hæc si intelligo, & significo ampliatio terminos ab se rectos. I. aculatiuos siue præcedat, siue sequantur ut chimeram ergo intelligo, mōres

aureos signico: si homo hominem significat, ergo & alij pariter termini ampliatio ampliatio ab se rectos siue antefertur, siue postponatur. Maior probatur quia illæ propositiones conceduntur vere. Quæ non admitterentur nisi aculatiui ampliarentur, alias non supponerent. Tertio vrgentissime. Ipsi concedunt concedunt sequenter hanc, homo albus fuit, casu incipiat nunc iuuenis albus esse antea niger existens, quia ampliatur pro albo presentis, vnde extrema supponunt pro eodem. Sed contra ipsimet fatentur, prædicatum stare formaliter, subiectum materialiter. In hac ergo homo albus fuit, prædicatur albo, & non tantum suppositum illic inclusum. Quod euidenter etiam conuincitur, cum apud omnes illa prædicatio accidentaliter censetur. Sed prædicatum illic vnitur subiecto mediante copula præteriti: ergo denotatur necessario albedinem homini continere. Non enim illic prædicatur absolute fuisse, aliàs solum, fuit prædicatum foret, & sic destrueretur hypothesis, quæ supponimus, albus prædicari, essetque propositio de secundo adiacente. Restringitur ergo si album in illa propositione, quado qui dem necessario supponit pro albo præterito. Quarto ipsi quoque opinantur ad veritatem, propositionis de præterito oportere suam de in esse aliquando fuisse veram: ergo de inesse istius homo albus fuit, aliquando vera fuit. Quæ nulla est alia nisi hæc, homo albus est, ac proinde necessario veritas illius propositionis exigit, albedo in præterito competit. Et ita idem est dictum, homo albus fuit, & fuit albus. Postremo cum apud Latinos tam frequens sit verba prolatione & si tu miseri sensu ordinatissime locata, quis non irridet dicentes referre plurimum vtrum dicas, omnis homo sapiens fuit, vel fuit sapiens, vel Adam omnis homo fuit, aut fuit omnis homo, vtriusque si sapiens aut homo prædicato. Maxime cum opposita opinio nulla penitus ratione, sed cæca existimatione fulciatur. Aut enim regulam esse, ut omnis terminus præcedens copulam ampliatur, subsequens vero restringat, & quod subsequentes signum specialis confusionis, confundantur, antelari vero sint in affectu. Sed quid absurdum, huiusmodi præcedentiam, vel sequellam intelligi situ materiali, non constructione, & deriuatione, cum variis sensibus non ex situ, sed ex constructione, & connexionione terminorum pendeat. Si ergo idem est sensus, eademque veritas, vel falsitas,

falsitas: eadem est utiq; ampliatio, coarctatio, vel confusio. Quanto igitur rationi conformius est, & verosimilius hęc ubiq; regulam in omnibus formaliter suscipere. & quid enim infans, ac stultus in grammatica foret, quam si quis assereret hęc, amo ego Deū li, ego, non regi ante verbum, licet proferretur post verbum; vel relatum non referre antecedens, si non antecessit, vt quas credis esse has, non sunt verę nuptiæ. Nec minus in conueniens videtur non restringi prædicatum: quoniam copulam situ præcessit, vel nõ confundi accusatiuum ab li promitto in quę reuera vis verbi transit. Ex qua vi, atq; virtute huiusmodi cõfusio oritur. Quare enim in hac, promitto tibi librum, nullum ostendere licet nisi propter naturam promissionis: quę semper futurum respicit, cum promissum non specificatur. Et ideo si nullum præsentem dedero, potero dare ex futuris: quod profus manet, etiam si dicas, librum tibi promitto. Et in hac ad equitandum requiritur equus, cur de nullo equo specialiter agitur, nisi quia, sermo tantummodo de conditione equitationis habetur? ad quam quicumq; equus (dummodo sanus sit) sufficit: ideoq; nullus in singulari requisitus est. Quod ad mille alias locutiones extenditur. Vt ad amandum requiritur voluntas: ad incedendū pedes. Sed profecto non minus verę sunt, voluntas requiritur ad amandum, pedes requiruntur ad ambulandum, & equus requiritur ad equitandum: & tamen isti iuniores omnes has velut falsas negant. Igitur cum fundamentum in his & similibus sit communis modus concipiendi maxime sapientum: qui idem profus per ambas propositiones intelligunt: abijcienda est illius regula extorsissima, atq; violenta expositio: vt de situ. s. materiali intelligatur.

¶ QVOD AVTEM ad negationem attingit: constat manifeste distribuere prædicatum, etiam si antea, collocetur. Nam hæc, homo animal non est, si animal prædicato est negatiua: ergo negat prædicatum de subiecto. Non potest autem negare, nisi in illud feratur. Si ergo fertur: & ferri est illud distribuere, nisi alias impedimentum alterius distributionis sit: sequitur ibi animal distributum manere, si est prædicatum. Et confirmatur, illic absolute negat (vt auribus patet) vn de si non negat animal: negabit esse inclusum in copula, sic esset sensus, quod non exi-

seret. Quod nullatenus concipimus: supposito animal esse prædicatum. Dices quod negatur vnū animal in particulari de homine: Sed replicatur, nec vnū, nec omnia significata possunt negari, nisi terminus significans negatione afficiatur, si ergo cõcipis necessarium animal negatum quo pacto illud ad vnū coarctas cum absolute proferatur: ergo negatur absolute animal, sicut absolute ponitur. Deinde in illa propositione nulla est singularizatio animalis, sed illud vnū (quod tu dicis) significatur in confuso, negari autem vnū in confuso est negari omnia: vt hic homo nõ est aliquid vnū animal. Igitur aut animal est pars subiecti, & sic determinate supponit: vel si accipitur vt prædicatum necessario negatur, ac proinde distribuitur. Si quis vero dicat se se velle de homine vnū tantum animal negare: respondeo, quod talis sensus tali propositione non exprimitur, posse tamen alijs verbis exprimi, scilicet his: homo nõ est tale animal in particulari. Velle autem eum sensū illis terminis exprimere est violentiã terminis inferre. Igitur quoad negationem attingit, omne id negat ac destruit, quod cõstructione sequi intelligitur, quomodolibet disponatur: dummodo ab alio signo nõ impediatur. Vnde si arguas hæc propositio omnis homo nõ est omne animal est negatiua, vbi prædicatū negatur de subiecto & tamen nõ distribuitur prædicatū (supponit enim cõfusa: quoniam duo signa cadunt in illud.) Respondemus nos nunquam docuisse, quod vnū uersaliter negatio negans pariter distribuatur. Scimus plurima esse creberrime obstacula. Sed quod generaliter negat & agit in eos terminos, qui eam subsequi cõstructione apprehenduntur. Ita vt hic omnis homo omne animal non est, si animal prædicatum est, supponat etiam confusa: sicut in hac omnis homo nõ est omne animal. In quo à nobis negatiui ex iunioribus dissentiant opinantes in illa supponere distributiue & ab negatione non tangi. Igitur vt finem huic imponamus deinceps verborum ac nominū ampliatio (quod erat princeps quæstio) ex connexionem ipsorum & dependentia formali expendatur: quantum libet prolotione verba commista sint & transposita. Et ibi terminus iudicetur collocatus vbi cõstructione collocandus est, etiam si ibidem causa ornatus aut dispositionis non collocetur. Idemq; iudicium feratur de negationis effectu & officio. Quam regulã si post

hac

hac. Dialectici in sectati fuerint, ausim certo spondere mille mæandros solerter pariter & facile ipsos declinatuos, milleq; anfractus tuto transmeatuos, & viam ad ueram philosophiam illico stratum apparituram.

¶ CIRC A ampliacionem ante se ambiguum est vnde manarint. Nam verbum fuit, & erit importat suas differentias: ergo extrema trahunt in ordine ad illas. Respondetur: quod modus loquendi frequens huiusmodi ampliacione docuit. Cõcedimus enim hoc album fuit nigrum, etiam si denuo albefceret: vbi supponit pro præfenti: & hic senex fuit robustus iuuenis, pariter stat pro se ne præfenti. Ad argumentum fatemur differentias peculiare referre in ordine ad quas trahunt extrema: verum id nihil aliud est quam prædicatum subiecto pro tempore præterito iungi, quod semper fit. Nã licet subiectum pro præfenti sumatur: prædicatum notatur illi adhæsisse. Itaque semper exigitur vnū extremum fuerit alterum. Quocirca si recens subiectum fiat prædicatum, non affirmatur, fuit: etiam si subiectum supponat pro præfentibus. Vt omnis homo fuit albus, vel albus fuit. Quia ad eius veritatem opus est albedo conuenerit. Itaq; oportuit subiecta pro præfentibus ampliarentur. Vnde solet dici quod illa copula fuit, tamen si præteriti temporis, includit virtualiter præfens, quod vniuersalis conceptio hominum sine disceptione comprobatur. Circa quod duo cõsideranda sunt. Primum si subiectum fuerit terminus connotatiuus: pari ratione quoad vtiumq; signatum materiale. s. & formale ampliatur. Vt sapiens fuit ignarus extenditur pro sapiente existenti vel præterito. Et ratio est comperta. Quia cum ampliatio termini sit ampliatio significati, vnica ampliacione par est signum & signatum extendantur. Signatum autem est vtiumq; s. materiale atq; formale: ergo vtiumq; ampliatur. Secundum est, idem esse intelligendum de participijs & gerundijs: quod de verbis. Vt pote naturam verborum participantiibus. Nempe quod participium præteriti ampliatur ante se ad id quod est, vel fuit: post se restringit. Vt Petrus est amatus à patre, Petro & patre mortuo est propositio vera. Futuri vero ad id quod est, vel erit. Vt anti christus prædicaturus est contra Christum.

¶ S E D D V B I V M speciale est de sensu & significacione huius mortuus, in hac Pe-

trus est mortuus, vbi non videtur subiectum (si vera est propositio) posse supponere: cum necesse sit, nec viuatur, nec sit. Dicendum est hoc participium sicut cætera dupliciter capim nominaliter. s. & participialiter. Hoc pacto habent duo, primo ampliatur ad id, quod est, vel fuit (vt dudum de omnibus constituebamus) secundo significat quod obijt mortem, quidquid postea euenerit: siue manserit ex animis, siue mortuus ad vitam redierit. Vnde de Christo domino (qui vt verus homo vere inclinatus capite patri tradidit spiritū, qui modo regnat in orbe viuus) proprie ac vere dicimus passus est, mortuus est, sepultus est: & si postea (vt ante dixerat) resumpserit animã. Et de omnibus iustis post vniuersalem corporū resurrectionem: dicemus ite mortui sunt (id est) amiserunt vitam: etiam si de gant tunc foelicissimi. Quo circa subiectum huius Petrus est mortuus: duplici ex capite, supponitur, sane & quia ampliatur ad præfens vel præteritū (& re vera stetit) & quia nõ significatur modo non existere, sed quandoque non existisse. Nominaliter vero primo non ampliatur: deinde significat quod vixit & modo non viuatur, sed actu careat vita secū dum copulam, cui coniungitur. De saluatoris dicemus vere nunc fuit mortuus, nominaliter (id est) vixit, & defuit aliquo tempore viue: sed non asseremus: mortuus est (id est) caret vita. Vt pote qui vita est omnium nostrum amplius nunquam moritura. Sed tunc quæres an sic acceptum affirmetur de homine nunc mortuo: vt Ioannes est mortuus. Tunc enim argumentum currit quod subiectum non supponit si (vt diximus) non ampliatur. Nam si ampliaret: præspicua foret extremorum suppositio. Primo quidem de cada vere nemini dubium est veritari mediante illa copula est. Et cum li homo improprie supponat pro cadauere potest vere dici homo vel hic homo est mortuus. Sed si sumatur proprie pro eo, qui vixit: dico quod mortuum esse est re verã non esse. Sicut cæcum esse, non est quid esse: sed quid nõ esse: visum scilicet non habere. Vnde in re propositio est negatiua: & ideo suppositionem extremorum non exigit secundum quod isti iuniores suppositionis exigentiam & naturam explicant. s. vt res significata existat. Quia vt nos explicuimus (constat) existere & supponere secundum exigentiam propositionis sane que est vt non viuatur. Sed quoniam in

forma

forma & specie est affirmatiua. Dicimus quod h est illic non dicit existentiam. extremum, sed compositionem veritatis, sicut in hac cæcitas est. Idem aliqua ex parte dicendum est de hoc participio præteriti, siue modo maneat, siue corruptum sit: neminatiter vero includit vt modo nō sit. Sed de prior plurimum aduertendum est: quod cū mors sit quædam privatio & negatio vitæ (non enim mors aut mortuū esse est definire quomodo libet esse, vt definire esse infirmū, aut regem, aut sapientem, sed amittere realiter vitam. Vnde in eodem sensu omnis modificatio, si quæ adiecta est, accipitur vt mortuus est Parricid, id est, Parricid amissit vitam, egit illic vltimum diem suæ vitæ. Vnde pudet hic aliquot propositiones absurdas a modernis concessas referre & nonnullos sensus ita fatuos & intellectus integritati aduersos: vt verius ipsi mortui sint veritatis vita. Quos multo conducibilis est nostrorum dialectorū honori sub toto telluris pondere humare, ac velut caducauera sepellire, quæ nec anathematizatos relatione prodere.

IN HIS REGVLIS duo dubiola discutienda, super sunt. Primum est quoniam pacto terminus singularis (qui vnicum tantum significatum sortitur, & vnicam significationem inextensibilem) ampliatur: cuius suppositio crescere aut deprimi nequit. Et difficultas augetur. Quia hic, Petrus erit logicus: nō aparet quo modo pro futuro sumatur. Cum si non est, nomen non habeat. Discrimen est in acquisitione nominis communis & singularis: quod priora omnibus & singulis ab principio sunt imposita, ita vt abiq; noua impositione quæ primum quis naturam hominis adimplet, vel possit habere, protinus sibi cōpetit nomē homo. Singularia vero cum vnū tantum significant, opus est singulis recenti constitutione imponantur. Imponi autem nō queunt nisi ipsæ res cognoscantur, cognoscit uero à nobis minime possunt prius quam existant (Deus enim solus est qui vocat ea, quæ non sunt, nominibus proprijs, tamquam ea quæ sunt.) Sed his non obstantibus nihil inuenit quominus de facto singulares termini ad præteritū & futurum ampliari queat & de se ad omnia esse ampliables, licet de per accidens quandoque fieri non possit. Agit ad idem quod superius desuppositione naturali similibus discernimus.

¶ SECVMDVM dubium est de istis ampliationibus & restrictionibus cōmixtis. Vt omnis equus, qui currit, erit albus: aut omnis qui fuit albus, conuertetur in nigrum: omnis homo ethiops fuit pallidus. Vbi subiectū restringitur ab copula implicationis, & ampliatur ab verbo principali. Idem de modo possibili vt homo qui viuunt, possibiliter disputat. Solent dialectici in huius dubij explicatione multa verba prodigere: cum resolutio sit plana. Nam cum regulæ ampliationis communi conceptione colligantur, secundum eam dicendum est, quod restrictio nominis adiectiui, & cuiuslibet similis ampliatur ab verbo vt homo albus fuit, omne velociter currēs possibiliter sedet: totum subiectum supponit pro homine albo etiam præterito, & pro omni velociter currenti possibili. At copula implicationis non ampliatur, ab alia copula: qui nimo eius exigentia ampliationem impedit eius termini, cui adiungitur. Vt homo qui est, possibiliter egrotat, supponit tātum pro presentis: & in hac, omne quod fuit, est subiectum ampliatur pro omni eo quod fuit, & pro eo distribuitur. Et sic est falsa. Idemque censendum est de copula siue inferatur subiecto, siue locetur à parte prædicati dummodo referat subiectum. Idem est sensus omnis homo currit, qui est albus, & omnis homo qui est albus: currit: dūmodo li qui currit in priori, vt copula implicationis accipitur. Quia si vt distinctum pronunciatū accipitur (cōstat) diuersos sensus efficere. Et cum eadem interpretatione idem equipollet omnis propositio est vera, cuius contradictoria est falsa, & omnis propositio cuius contradictoria est falsa, est vera: tametsi multi id inter eas discrimen constituent, quod prima est falsa, & secunda vera, ob id quod in prima cum li propositio restrictionem non habeat, pro omni bus supponit, & tamen falsum est omnes veras existere. Sed pape possit vir eruditus vltus per illam totam propositionem ita concipere, nempe quod omnis absolute sit vera, cum ipsa tantum asserat eas omnes veras esse, quarum contradictoria fuerint falsæ.

¶ HIC superest discutienda ampliatio modalium: sed proprium locum habet in 3. lib. Adhæc de ampliatiōe ad quinq; quæ in his nominibus constituunt significo, intelligo, fingo, imaginabile, intellegibile & similibus aduerbijs: verum tamquam multum imaginabile doctrina visa est mihi apta, vt in opusculo argu-

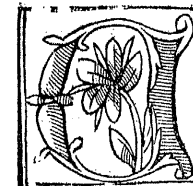
argumentorum ventiletur.

¶ EX HAC ampliatiōis, ac restrictionis materia promanant inter dialecticos, quidam loci arguendi nec numero pauci, nec robore firmi, nec intelligentia faciles, tametsi admodum celebres, & in quibus tutatis plurimum operis, ac ingenij præstant, qui sophistissimi nunc videri cupiunt. Verum in argumentorum tractatu existimo appertissime multis, ac efficacibus argumentis ostensum: quæ hæc consequentiartum sedes quassatæ, ac fractæ sint, quàm vacillantes, quibus quoduis argumentum admittatur, nisi aliunde aut vires, aut fulcimentum habeat, quàm patenter ruinâ miñetur. Quæ ex causa vniuersos hinc ex composito præcidimus, ibiq; inferuimus. quippe vbi fule eorum instabilitatem, infirmitatē, innanitatēq; apte detegere, potuimus. Et nihilominus has duas tam ampliatiōis, quam restrictionis regulas interim iudicoviles: quæ defectum argumenti ex ampliatiōe varia antecedentis, & consequentis demōstrant. Prima est ab amplo ad non amplum sine distributione ampli, numquam nec affirmatiuè, nec negatiuè sequitur. Vt homo potest currere: ergo homo, qui est, potest currere. Instatur si viuens is curibus careat. Nec itidem valet, aliqua substantia impossibiliter est Deus: ergo substantia quæ est, impossibiliter est Deus. Nam si solus existat Deus (vt ante orbem conditum) instatur. Secunda ab non amplo ad amplum cum distributione amplii nullibi tenet. Vt equus ambulat, ergo omnis equus potest ambulare. Aliqua substantia non potest esse infinita, ergo nulla substantia. Quæ Regula ita connectuntur: vt cum primus defectus cōmittitur, arguendo ex opposito consequentis, ad oppositum antecedentis secundus perpetretur. Totidem necesse est in restrictionibus caueantur. Nam nec valet ab non restricto ad restrictum sine distributione non restricti: neq; ab restricto ad non restrictum cum distributione nō restricti. Primi exempla sunt isthæc: homo currit: ergo iste homo currit. Negatiue sic, aliquis homo non parit, ergo homo non parit, cum sola in orbe mulier inueniri possit, & parturiēs. Secundi hæc: aliquis homo est pater, ergo omnis homo est pater. Reliqua loco præfatio discutimus.

Cap. 10. De inductione.

INDUCTIO
(quam vocant ascensum) est argumentatio in qua ex singularibus sufficienter enumeratis inferitur vniuersale: vt iste ignis calefacit, et iste: ergo omnis ignis calefacit. Descensus contra est argumentatio, in qua ex vniuersali inferuntur singulares. Atqui huiusmodi resolutio est duplex, copulatiua & disiunctiua. Copulatiua est inductio, vbi singulares connectuntur mediante coniunctione &. Quæ debetur termino supponenti distributiue. Alia est disiunctiua: vbi numerantur particulares illa disiunctione vel, aut alia simili. Quæ debetur termino supponenti determinate.

Lectio Vnica.

IN SUPERIORIS argumentationis naturam enodauerimus: ecce alteram eius speciem. scilicet inductionem. Atqui speciem argumentandi existere est quemdam specialem

modum esse, methodumq; arguendi. Sunt namque pluri, quorum sparsim ac diffuse dialectica notitia tradit. Cuius multitudinis catifa est diueria natura rerum & dispar ratio multi-

multigenæ veritatis detegendæ. Haud enim vna via, eodemq; tramite cuncta, cognoscimus. Quædam necesse est intellectus discursu apprehendere, vt pote spiritualia, & ab sensibus corporis longissime posita. Quædam experimêto sensu que percipere: quæ oculis ac tactu pertinguntur. Quocirca opus est cû argumentatione sit veritatis inquisitio ac inuentio) multiformis arguendi modus existat: quibus in prociñtu sit dialecticus: vt rei cuiusque conditio exigat, disputationem in ire & rem (vt oportet) scrutari. Inductio ergo est: vt ex singularibus aliquot enumeratis vniuersalis propositio probetur. Vt si quis velet hanc propositionem ostendere: omnis homo est risibilis, vtetur hoc pacto inductio. Ille homo est risibilis, & iste est, & sic quinque, aut sex demonstrando: ergo omnis homo est risibilis. Si quidem cum in vniuersali risibilitas de singulis prædicetur idonea pro batio est ipsa sensibilis ostensio, quam multis singularibus conueniat. Dixi sufficienter enumeratis: non quod omnes sint computandæ: sed quoad suffecerit: vt more humano huius enunciacionis fides astruatur. Si omnes singulares enumerandæ forent, non ne id tibi impossibile aut sane difficilimû videretur? quis vniuersos quotquot mortales nunc orbem colunt: digito monstrabit. Deinde & si monstrare quis omnes posset: non prodesset. Si quidê hic magnopere cõsiderandû est: quod vt argumentum sit bonum, necesse est non solum antecedens quomodolibet firmet illatum, sed vt clarius sit, notiusq;. Vnde & apud logicos iudicatus defectus ignotum per ignotius ostendere: tenebras. t. tenebris ostendere, atq; augere. Antecedens enim velut quædam lux est, qua consequens cernatur: si ergo in vno vel altero argumento, vitium est antecedens obscurius esse: quanto de formius est vna arguendi species id criminis in sui natura exigat? vt si necessario antecedens conclusione obfuscatius sit. Et necesse est id accidat: si omnes singulares computantur. Quis non fastidiet omnibus attendere? Igitur sufficit vt sufficienter, id est, quantum satis apparuerit, aliquot in medium adducantur: quo vniuersalis veritas eluceat. Est autem singulare duplex aliud absolute: aliud comparative. Simpliciter singularia sunt indiuidua vt iste leo, iste equus, Socrates, Plato: cõparatiue inferiora respectu superiorum. Homo vniuersalis quidem est & ipse terminus

communis, & leo, & elephas: at si animalis amplitudini conferatur velut singularia apparent. Nam quemadmodum Petrus & illefontus sunt hominis supposita & de illis prædicatur: ita hæc vt membra quædam sunt & partes animalis: & ita eius comparatione singularia appellantur. Qua in re indefinitione h, ex singularibus pro ambobus supponit. Nèpe & pro absolute singularibus (vt in exemplo subiecto splendet) & pro singularibus respectiue. Et sicut hæc argumentatio Ioannes est gresiusus, Mathias est gresiusus itidè & Andreas, ergo omnis homo est gresiusus, est inductio ab singularibus ab vniuersale, progressio: ita hæc, omnis homo est sensibilis, omnis equus est sensibilis, omnis piscis, & omnis volucris: ergo omne animal. Et quot modis ascendimus, possumus & ab superioribus ad inferiora descendere: ab summis capitibus ad infima membra, naturalis instar virtutis: quæ totum corpus (vt Paulus apostolus philosophatur) ascendendo & descendendo versat, mouet, & conseruat. Vt omnis color est qualitas sensibilis: ergo omnis albedo, & omnis vires, & palledo: rursus omnis homo est erectæ figuræ: ergo Socrates est erectæ figuræ, Aristotiles & Xenophon.

¶ QVÆSTIO est inter modernos iam pridem nimium exagitata, quantum nam sit efficax arguendi modus inductio? fortis ne ac valida, an contra debilis & clauda (haud omnes enim arguendi species æquales vires fortiuntur) Syllogismus si verus existit, & nõ apparens dumtaxat: omnium efficacissimus est: at inductio non ita firma videtur. Ipsam enim eius maceram cutè (vt aiunt) quisquis aspexerit, debilitatem illico non suspicabitur modo, sed cernet. Vt iste homo currit, & iste, & sic quinque aut decem ostendas, ergo omnis homo currit: quæ consequutio est, omnem hominem currere quia decem aut viginti currunt? cum passim contingat nõ tantum decem, sed decem millia, aliquid aut esse aut agere: ceteris nihil tale agentibus. Hoc pacto probares omnes homines esse monachos: omnes coniugatos: cum sint pluraquam mille in orbe tales. Inualida ergo hæc ars arguendi detegitur. His & similibus rationibus in summa plurimi persuasi, neq; apparentem inductionem iudicant. Vt pote quæ tam in pelle ægritudine ferat: nisi pluribus adiectionibus vallata velut cepibus muniatur. Primum censent addendas esse singularibus hanc

hanc particulâ & sic de singulis. Vt iste ignis calefacit, & iste calefacit, & sic de singulis, ergo omnis ignis calefacit. Et iste homo est monachus, & iste est monachus, & sic de singulis ergo omnis homo est monachus. Hanc particulam adijciendam fore omnes vbiq; Icho larum sine controuersia admittunt. Quod ipse nõ multum refragor. Tametsi vellem ego hoc argumentum soluerent. Antecedens debet esse consequente notius. Ergo si id consequens obscurum est omnis ignis calefacit, quomodo & illa adiectio, & sic de singulis, æquè dubia nõ erit? cuius sensus est reliquos pariter calefacere, quæ est ipsiusmet propositionis vniuersalis tentetia & assertio: de qua ambigebatur. Sed age in re minima non inmoremur. Ad huc tignum, istud vel trabs nõ ita sustinet, quin etiam cum illo frequenter ascensus descendensq; labatur. Vt iste homo nõ currit vel sic de singulis: ergo homo non currit, casu sit solus vnus in orbe, & currat, antecedens est verum signum aliquem non existetem. Opus est (aiunt) vt panratice valeat cõstantia, addatur. Et constantia est quoddã omnium significatorum complexum cû existetia assertione. Vt iste ignis calefacit, & iste & sic de singulis & isti sunt omnes ignes: ergo omnis ignis calefacit. Prospice quantis inuolucris ac funium nexibus miseram inductionem onerent atq; inglomeret: led aduerte pariter quæso, quam hebetem sic cõtectam stolidamq; formam arguendi. Ad hæc si cõ difficultatè singula non enumerabatur, quo ingenio tibi fingis facile omnia monstrare dicendo: & isti sunt omnes aut ignes, aut leones. Sic solent homines & se & alios fallere, dum violatis arguendi legibus pro libito argumenti speciebus contra earû naturâ abutuntur. Aristotiles docet inductionem in aptè natura præspicacissimam esse atq; efficacè quinimo omnium disciplinarum principium & totius euidetiæ originè. Iuniores tot restructionibus primo illam obscuram deinde nulli scientiæ accomodam reddunt. Hominibus (inquit ille) scientia & ars per experientiam euenit, dum ex multis experimentalibus conceptionibus sit vna vniuersalis de singulis æstimatorio, atq; iudicium. Vt videre Calliæ tali ægritudine laborati hanc herbam profumise, Socrati pariter eandem morbum habenti & sic in multis casibus ac euentibus facit, vt colligatur, cunctis huius temperaturæ hominibus talem infirmitatem habentibus eam

herbam profuturam. Quæ nimirum vt iam propositio vniuersalis ad scientiam & artem medicinæ, pertinet. Non vides quo nam pacto ingeniola inductio induit genuit. Est enim inductio quædam veritatis suasio per experientia sensibilem collecta. Necesse est ergo sit ipsa lucida, & plana: Vnde semper ego existimaui eam impropria materia efficacem: verum si extra proprios limites egressa vagaretur, necessario non modo illico ægrotaturâ, sed vt extra æquora pisces morituram. Materia autem inductionis est propositio de rebus naturalibus loquens, aut de natura rerum artificialium (& vt clarius dicam) vbi termini supponant naturaliter. Deniq; cum triplex sit propositio in modalibus (vt videbimus) contingens, necessaria, & impossibilis: necessaria est propria materia inductionis: præsertim quæ de rebus naturalibus sit contexta. Quod satis eo probatur: quod his tantum disciplinis & artibus inductio in vñ est, quæ circa rerum naturas cognoscendas vel artificia constructa versantur. Est namq; talium rerum & propositionum singularis conditio: vt si proprietas enunciata quatuor vel quinque competat, euidens sit competere cunctis. Nam in his quod est speciei, omnibus eius suppositis ac indiuiduis conuenit. Vt quia naturalis est homini esse risibilem: si experimur sex aut octo ridere: fas est certo colligere vniuersos risibiles esse. Et si operatio naturalis igni est calefactio, & exemplum in quatuor vel quinque luminis, euidenter infero omnes generaliter calefacere. Et quia ars de agibilibus est: & propositiones scientiales necessariae sunt: dixit verissimè aristotiles inductionem artis & scientiæ in hominibus esse principium originemq;. In simili materia non est necessaria illa dictio, & sic de singulis, multoq; minus cõstata. Incõtingenti vero huiusce firmitatem non adipiscitur, quam si cõneris apponere, circum armis profecto puerum, qui ipso armorum pondere obruitur. Sed quia dialectici vt plurimum his contingentibus digladiantur: præscribenda est illis per nos forma, qua in illis inductione vtantur. Et videor certem mihi eam genuinam ac natuam ex Aristotile decerpere: vbi ait, vnti inductione, si negata fuerit consequentia, oportere maxime instantiam petere non illationis, sed illati. Igitur probaturus inductione vniuersale ostendat quinque aut

aut sex singularia eius ostēdat p̄tinus illud sine alio addito inferens. Et si consequutio infecta fuerit, instantiam consequentis petat ut respondens ignem non calefaciētem, aut hominem non currentem assignet, si probas omnem currere: quippe obstrictus iam atq; intricate assertionis negatē instantiā adducere. Vt si probes hanc omnis homo est coloratus, hoc pacto, iste est coloratus, & iste, & iste, ergo omnis, & concessio antecedenti, quod ad oculos apparet, negatur vniuersalis tenetur ille, aliquem non coloratum dare. Nōn est omnino etiam absurdum, si quis in ipso antecedenti eandem postulationem, etiā si prępropere inserat. Hac forma iste est coloratus & iste, & nō dabis quempiam, qui non sit coloratus; ergo omnis est coloratus. Erit quidem summulisticus modus, haud tamen æquē gravis, nec lucidus, ac præcedens. Multo enim clarius foret, si tacita, postulatione illico omnis homo habet colorem inferres. Quæ si ad sensum pbata rursus negata est, tunc tempestiuē ac oportune ostēdat ille, petes, non habentem colorem. Quod si cui placuerit in summulis gratia exercitatio nis hoc additotri: & sic de singulis, nihil in mane iudicio id dialecticis concedamus. Dum tamen aduertant qui, literas dialecticales ad discunt, multo cum maiori gravitate, simul & sinceritate, inductione, & nonnullis alijs modis arguendi in philosophia suo tempore fore vtendum. Quibus hic tantisper vel ludi, vel politioris ingenij causa aliquid confusionis permisceri, permitimus. Et dico quod cū illa additione inductio ad suos proprios effectus est consequentia efficax, sine vlla prorsus cōstantia. Quæ in hac parte est mera chymera. Cur enim eam necessariam existimant, nisi ne in singularibus huius inductionis, iste homo albus non currit, vel iste, vel sic de singulis; ergo homo albus non currit: homines non existentes demonstrantur. Quia ostensis antecedens est verum. I. vna pars distinctiue per nō suppositionem extremorum, & consequens fallum, casu sit tantū vnus homo albus in orbe, & currat. Igitur ne hi singularizentur, addendum est (inquiunt) & isti sunt omnes homines, quæ obstat, ne ostendantur non viui, vel si eos singularizes sit pariter cum consequente falsa. Sed valde infirma est ratio, cum multo facilius, & verio p̄solsis tunc respondere consequentiā esse nullā, vt pote quæ nec ascensus est, nec ab singu-

laribus ad vniuersale processio. Enimvero intelligenda est definitio, ab singularibus proprijs illius vniuersalis procedatur: quæ. I. significantur per terminum, & pro quibus illic supponit. Primo debet significari. Quia si resoluo hanc homo est albus, non singularizo parietes. Nec sufficit tamen represententur: sed in super pro illis ibidem sumatur. Nā singulares huius homo est species non est Petrus est species, vel Patillus est species. Quia & si represententur per subiectum, haud tamen ibidem pro illis supponit. Cum ergo ascensus sit à singularibus ipsius vniuersalis propositionis ad eandem vniuersalem, non est opus, aliter similibus fictionibus respondere quam negando esse ascensum. Dices, necessaria assignandum esse defectum, cur non sit ascensus: minime gentium, nisi in consequentis substantiam illius loci habentibus. Substantia autem huius inductionis est, vt ab singularibus proprijs talis vniuersalis procedatur. Secundo sufficiens est defectus is per nos assignatus, nempe non procedere à solis proprijs singularibus. Nāquid de isto: iste ignis calefacit & sic de singulis & iste sunt omnes ignes, ergo omnis homo currit. Præterea arguo nemo horum iuniorū est, qui nō sentiat, necessarium omnino fore, vt ab singularibus saltem significatis procedatur: & in casibus præfatis nequaquam singulares illæ significatur. Nam (quod est plurimum aduertendū) inductio nō est primario ab singularibus terminis ad cōmunem, sed ab propositionibus singularibus: nimirum quæ in vniuersali continentur ad eandem vniuersalem. Quod patet, quum ex definitione tradita, tum ex natura cōmuni consequentiæ: quæ primo semper propositionibus compacta est, & ab propositionibus ad propositionem graditur. Et certe in hac omnis homo currit, non continentur hæc, antichristus currit, nec significatur (inquam) Antichristus quidē significatur per subiectum, tota vero propositio nequaquam. Haud fas ergo est, ex similibus singularibus procedere. Ad hæc ista constantia est obsecrator deinde habitu, & verificatione difficilius quàm ipsa vniuersalis: ergo naturam inductionis destruit, ac diruit. Scilicet vt sit species conclusionis probatiua. Si quidē deficiunt omnia complexim singularia monstrabis, quàm vniuersalem probes.

¶ Igitur quod gratia disputationis dialecticis permittatur, illa dictio est & fit de singulis, qua

qua adiecta (vt dixi) inductio, consequutio ad suos effectus proprios gignendos efficax, & valida efficitur. Propij autem effectus ad quos inductio destinatur, sunt, vt veritas propositionis, aut falsitas, aut impossibilitas colligatur, aut collecta & scita manifestetur. Circa quod est considerandum, tor de propositione probari posse, quot sunt eius (vt narrauimus) differentie. Probatur enim quoadq; vera, nonnunquā falsa, sæpe impossibilis; aliquando necessaria, plerumquē contingens. Et sunt variae species probationum, quibus vnum quodque eorum deprehenditur. Inductio autem non ad omnia vnquam valet, sed ad tria tantum priora; nempe falsitatem, impossibilitatem, ac veritatem detegendam. Et ratio est, quia cum sit ab singularibus ad vniuersale progressio, id de vniuersali per inductionem cognoscemus, in quo cum suis singularibus communicat. Communicat vero hæc dūtaxat tria, ideo ea solummodo inductio de vniuersali venatur. Propositio vniuersalis si vera est, singulares veræ sunt, & e cōuerso si falsa, aut impossibilis iridem. Nō tamen si necessaria, particulares pariter necessariae sunt. Vel si hæc sunt contingentes, maior propositio contingens est. Cum frequenter contingat, propositionem vniuersalem esse necessariam, singulares vero eius contingentes: vt hæc omne ens est, infallibilis est: hæc vero, hoc ens est, & hoc, & sic de alijs contingentes sunt. Igitur inductio est aptissima, vt per experientiam sensibilem veritatem, falsitatem, aut impossibilitatem cognoscamus. Necessitatem vero, aut contingentiam: quæ ex causis pendent sensibus non subternatis, per inductionem male instituti ingenij est (meo arbitratu) cognoscere velle. Vtinā hæc doctrinæ planities, simul & veritatis decisio dialecticis cōprobetur, evitabunt certē cymmerias (quod aiunt) tenebras, quibus ab hinc quinquaginta annis miserabiliter prædecessores nostri inuoluiti, & adglomerati sunt.

H A E C A V T E M resolutio (vt in textu habetur) ex diuersitate propositionum & in qualitate & in quantitate infertur. Nam est duplex: negatiua. I. & affirmatiua, copulatiua & distinctiua. Qualis enim, & quanta resolutio est, talis & tanta resolutio est, & tales, & tantæ resolutæ. At qualitate relicta, in qua nulla est opus speciali doctrina: circa quantitatem est aduertendum, quod termino supponenti determinatè resolutio distinctiua de-

betur. Supponenti vero distributiue copulatiua, cæteris speciebus suppositionis nulla applicatur. Quia discreta singularizari vltra nō potest. Confusa, quam diu talis est (vt ex definitione illius constat) non resoluitur. Ordo autem harum duarū resolutionum hic est, vbi libet terminus determinate supposuerit ab eo: resolutio exorditur, cæteris pro tunc in suis suppositionibus statibus, postmodum resoluitur distributus: vt homo nō est albus, subiectum statim vt potest determinatè supponens resoluitur, deinde prædicatum, & si hunc ordinem peruerteres, ab prædicato scilicet inchoando determinata subiecti suppositione intermissa, propositionem patenter falsam redderes veram; nam hæc est falsa, homo non est animal, quæ hoc pacto tamē probatur vera, homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, & sic de singulis: ergo homo non est animal. Si quidem omnes singulares antecedentis sunt veræ: cum subiectum illarum distinctiue resoluitur, & certè dabitur aliquis ab hoc animali differens. Et sensus: protinus resolutionis errorē indicat. Nam in vniuersali exprimitur, omnia supposita prædicati remoueri ab aliquo subiecti: in singularibus vero, quod ab vno subiecti remouetur illud ostensum prædicati. Quando vero omnes supposuerint determinatè, regula generalis est, indifferens esse à quocumq; incipiat: cuius nullam credo instantiam afferri. Quando vero omnes distributiue determinatione, & determinabili exceptis etiam est indifferens à quo incipias. Quando autem determinatio, & determinabile fuerit: necesse est ab primo incipiatur: vt cuiuslibet hominis quilibet equus non currit, aut non est albus: cum omnes termini vniuersaliter supponant. Licet quidem si sermo de prædicato vel subiecto sit, vtriuslibet statim resolueri. Sed partes subiecti quarū altera est determinatio, altera determinabilis, necesse est ab priori inductio summat exordium. Quamquam vt in tertio lib. videbimus inuito verius & tutius est ab determinatione resolutio incipiat, quomodo libet determinabile vel supponat, vel collocetur. Sed donec huius rationem tradimus: hæc regula teneatur.

¶ C O N T R A H V N C O R D I N E M triplici regula expressum omnes sumulistarum obiectiones militant. Primo iste est bonus ascensus, omnis homo est hic albus, vel ois est hic albus, & sic de singulis, ergo omnis

homo est albus, cum non possit antecedens esse verum, & consequens falsum: & tamen terminus supponens confuse ante distributum resoluitur. Secundo iste est bonus descensus homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, & sic de singulis, & tamen descendimus sub termino distributo, antequam sub determinato, ergo. Item arguitur de ascensu, nam iste est bonus, hominis iste equus currit, & hominis iste equus currit, & si de singulis, ergo hominis quilibet equus currit, & tamen ascendimus prius sub termino distributo præterminato, & subdeterminabili, relicta determinatione, ergo. Secundo iste est bonus descensus homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & hoc non est hoc animal, & sic de singulis debetur & semper resolutio copulatiua. Et ex aduerso de determinato arguitur, iste est bonus ascensus, iste currit, & iste currit, & sic de singulis, ergo homo currit, ubi copulatiue determinatus resoluitur, igitur.

¶ DISCEPTATIO est inter dialecticos, an vt sit bonus ascensus requiratur, è conuerso valeat descensus? & (mea sententia) si tuto quis velit procedere, omnino requisitum est. Et ideo statuimus regulas, quarum adeo verax, ac certæ forent, vt nullum sit in obseruatione periculum, nulla intransgressione securitas. Secundo est aduertendum, dialecticos huius temporis sponte grauissimum sibi onus imposuisse. Nam proposita illatione fallacia ordine faciunt. Primo ostendunt regulam in consecutione violatam, & præter violationem regulæ alium seorsum assignant defectum plerumque, & de se obscurum, & eis verbis contextum, vt propemodum sit in intelligibilis. Ac demum instant consequentiæ, verificant (in quam) antecedens, & falsificant consequens. Vt proposita hac inductione homo non est hoc album, & homo non est hoc album, & sic de singulis: ergo homo non est album: quam constat nullius esse roboris. Dicerent quasi & infringi regulam ascendendo prius sub termino supponenti distributiue in ordine ad terminum instantem determinatè, & deinde committi defectum ab pluribus determinatis ad vnicam determinatam ar-

guendo. Rem profecto fere inexplicabilem. Quasi ad peccatum consequentiæ non sufficeret, regulam à cunctis approbatam violari. Hoc ergo onere subleuo ego, (si subleuari voluerint deinceps) dialecticos: quibus magnus & certus defectus erit nostræ regulæ transgressio. Vt sufficienter, ac probe se respondisse putent, si regulam offendant in consequentia violatam. Hæc autem constitutio eo probatur, quod cum argumentum deficiat, quia regulam non seruat, quid opus est, distinctum vitium ab regulæ violatione assignare. Arguunt è contrario isti (quibus nulla probatur vera, nisi obscura, & operosa doctrina) petitio principij videtur: si ego obnitor consequentiæ bonitatem illam regulam non exigere, respondere ideo esse inuvalidam, quod non seruetur præceptum. Hoc (inquiunt) est quod inuertere, molimur, superfluum fore præceptum, ac proinde necesse est, distinctum crimen aliquod ab violatione regulæ adducere. Sed nulla certè ob hanc obiectionem necessitas est. Nam quero, si ego pariter cōtendo defectum petre assignatum esse quoque nullum, & hanc consequentiam non obstante defectu valere. scilicet homo non est hoc album, & sic de singulis, ergo homo non est albus, quem defectum huic consequentiæ ex cepto præfato assignares: vtique nullum. Petis ergo principium, si assuerare cōtendas, non tenere, quia argumentamur ab pluribus determinatis, ad vnicam. Igitur quemadmodum existimas, probe ac doctè respondere per istum defectum, existimamus nos, & forte non fallimur: si pro defectu violatiæ regulæ habeatur. Ex illis ergo tribus sufficiunt duo extrema, nempe regulam referre quæ inferendo violetur, & illationi postmodum instare, videlicet constituere casum: ubi antecedens detur verum, & consequens falsum. His stabilitis respondetur primo argumento, & generaliter omnibus: consequentias esse nullas, quia ex opposito non valent. Sed priori specialiter dicitur: quod descensus ille tenet, quia cum possit inferre copulatiuam, à fortiori distunctiuam: & ascensus secundus valet. Quia inferenda erat vniuersalis, ex qua sequitur illa indefinita. Cæteris iam satis est factum.

L I B E R

43

L I B E R T E R T I V S S V M M V L A
rum Petri Hispanij de oppositionibus, conuer-
sionibus, & modalibus.

PR O P O S I
tionum cathego
ricarum: quædã
participat vtroq;
termino: vt hõ
est aial, hõ non est aial. Aliæ
participat vno tantum: vt hõ est
aial, hõ non est lapis. Aliæ vero
nullo: vt hõ est animal, equus
non est lapis. Item propositio
num participantium vtroq;
termino. Aliæ participat secun
dum eundem ordinem: vt hõ est a
nimal, hõ non est animal. Aliæ
verò ordine conuerso: vt hõ
est animal, animal est hõ. Ite
propositionum participantium
vtrouque termino secundum eun
dem ordinem, aliæ sunt cõtradi
ctoriæ: aliæ cõtrariæ: aliæ sub
contrariæ & aliæ subalternæ.
Contradictoriæ sunt vniuer
sali affirmatiua & particula
ris negatiua: vel vniuersalis
negatiua & particularis affir
matiua: eiusdem subiecti &
eiusdem prædicati: vt omnes
homo est animal, quidam hõ
non est animal: nullus hõ est

animal: quidã hõ est animal.

C O N T R A R I A E sunt vniuersales affirmatiua et vniuersalis negatiua eiusdem subiecti et eiusdem prædicati: vt omnis homo est animal, nullus hõ est animal. Subcontrariæ sunt particularis affirmatiua & particularis negatiua eiusdem subiecti & eiusdem prædicati: vt quidem hõ est animal, quidã homo non est animal. Subalternæ sunt vniuersalis affirmatiua & particularis affirmatiua: vel vniuersalis negatiua & particularis negatiua: eiusdem subiecti & eiusdem prædicati: vt omnis homo est animal, quidã homo non est animal. Et hoc totum patet in figura sequenti. Lex siue natura cõtradictoriarum talis est: quod si vna est vera: reliqua est falsa & econtrario. In nulla enim materia possunt esse simul vera, aut simul falsa: vt omnis hõ est animal, quidam hõ non est animal. Lex siue natura contrariarum talis est: quod si vna est vera reliqua est falsa & non econtrario. Possunt enim amba simul esse falsa in cõtingenti materia: vt omnis hõ est albus, nullus hõ est albus, omnis homo disputat. In naturali vero materia & remota: semper vna est vera & reliqua falsa: vt omnis hõ est animal, nullus hõ est animal, omnis homo est lapis, nullus hõ est lapis. Et in materia cõtingenti de accedente inseparabili: vt quilibet coruus est niger: nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accedente separabili: possunt amba esse falsa: vt omnis hõ est albus, nullus hõ est albus. Lex siue natura subcontrariarum talis est: quod si vna est falsa: reliqua est vera & non econtrario. Possunt enim amba simul esse vera in cõtingenti materia: vt quidã hõ est albus: quidã hõ non est albus: vnde lex subcontrariarum contrario modo se habet legi contrariarum. Lex siue natura subalternarum talis est, quo si vniuersalis est vera: particularis erit vera & non econtrario. Potest enim particularis esse vera vniuersali existente falsa. Sed si particularis est falsa: vniuersalis est falsa: vt omnis homo est albus: quidam homo est albus.

Cap. I. Lectio prima.

V M D I A. lectica indagatrix veritatis, & modus existat sciendi, omnē viā nobis sternit, qua in notitiam veritatis perueniamus. Multipliciter enī ad veritatē acceditur, vt pote quæ latissime pateat, & cū recto tramite quaeritur, illio ad est. Est autem optimus modus veritatis, & falsitatis propositionis detegendæ oculos in eius contradictoriā conjicere. Quia necesse est, oppositæ prorsus qualitatis in omnibus sit. Quoniā id est à natura mentibus nostris insitum, vt contradictorias propositiones si mul esse veras non posse, nec falsas perspetum habeamus. Cuius causa hic oppositionis & contradictionis sermonē inferimus, vt arte facile habeamus, qua de cuiusvis obiectæ propositionis veritate cito iudicemus. Quamquam & ad arguendum plurimum iuuat, vt pote ex quo plures loci argumentandi (vt vi debimus) certi, ac cōstantes exhauriuntur.

¶ T E X T V S & si longiusculus est lectio-
ne, non interpretatōne indiget, adeo planus, ac verax est. Pro notitia tamen absolute notato, Aristotilē his verbis oppositiō-
nē definisse. s. Oppositio est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, non æquiuoce & quæcumq; talium determinauimus cōtra sophisticas importunitates. Quibus etsi paucis (mea sententiā) natura oppositiōnis sufficienter exprimitur. Quinimo & his paucioribus. Oppositio est affirmatio & negatio eiusdem de eodē. Primo altera debet esse affirmatiua, altera negatiua (quæ quid sint secundo libro expositū reliquimus.) Id solum in hac materia adijciendū est, quod cū qualitas propositionis penes copulam principalem pensetur, hæc tātūmodo in qualitate mutanda est. Nēpe vt si in vna affirmetur, in altera negetur, ceteris (si quæ fuerint aliæ verbales minus principales) intactis relictis, vt homo qui loquitur, sedet in gymnasio, opponitur huic homo qui loquitur, nō sedet in gymnasio. Nā sedet est copula principalis, qui loquitur, nō debet rāgi: quia penes eā nec affirmatio, nec negatio propositionis metitur. Tametsi alia est

huius quoque ratio statim subiūgēda. Eiusdē (inquit) de eodē, eiusdē prædicati & eodē subiecto, quia debet in ambabus idē subiectū de eodē prædicato dici. Vbi cōstat, quā necessario tales propositiones extremis ordine eodē participant. Nā cum extrema sint subiectū, & prædicatū, si idē exigitur prædicatum atq; subiectū, eadem profecto vtriusq; extrema exiguntur. Pro quo aduerte cōtingere sæpe affirmari, & negari idē in duabus propositionib; sed de diuersis: vt lapis nō est animal, leo est animal. Affirmatio & negatio sunt eiusdē, verū non de eodē. E contrario accidit, dici vtrouique de eodē, at nō idē: sed diuersa vt homo est albus, nullus homo est insanus. Nullæ harū opponuntur, quia oportet sint eiusdē de eodē, idē, inquit, prædicatū, idēque subiectū. Quod idiplum rursus multipliciter euenit. s. esse idē re nō voce, & idē voce nō re, & tamen necesse est idē re, & voce ambo sint. Vt videas cōnexionē admirabilē, quāta idētitas cum quanta oppositiōne ac proinde diuersitate requiratur. Nā si dicas gladius est acutus, enis nō est acutus: re idē est subiectū, vt pote vocibus synonymis, sed nomina nihilominus diuersa sunt. In equiuocis vero vt canis latrat, canis nō latrat, lubiectū quidē est idē voce, diuersum re. Vnde dicit Aristoteles, quod si duobus vnum nomē est positū, ex quibus duobus vnū nō cōstat. Vt canis latrabilis & fideri nō est vna affirmatio, nec vna negatio. Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini, & equo: & dicat tunica est alba, hæc nō est vna affirmatio, nec vna negatio, nec iste oppositæ: tunica est alba, tunica nō est alba. Quare in his nō est necesse alterā esse verā, alterā fallam. Igitur ambæ debēt esse eiusdē prædicati, eiusdēq; subiecti re, & voce. Et omnes termini vnus debent esse in altera de tis signis quantificantibus. Omnes enim sunt aliquatenus extrema. Si quis est his partibus nō clausus maxime verbū, quod velut tertia pars propositionis videtur, verū licet formaliter iugat extrema, ex parte tñ prædicati se tenet. Quinimo semper quadā tenus ratione prædicatur. De adiectiuo & substantiuo secundo adiacente sine lite conceditur. Adiacens vero tertio, si rem oculatus inspicimus, absque cōtrouersia pariter admittimus. Nā omnis prædicatio asserit, aliquid esse, quod necessario per verbū importatur. Itaque (vt oratio redeat vnde profecta est) in omnibus oppositæ propositiones debent in subiecti copu-

copulis: & prædicatis participare: & si quid cum istorum aliquo adiungitur, adiunctum in altera manere, vt hic homo qui loquitur se det, copula implicationis, cū parse existat subiecti, manet quoque in negatiua, affirmata. Et hæc erat ratio, cur illa copula haud neganda erat, nimirum quia si negatur, mutatio resultat subiecti. Etenim non affirmabatur se fio nisi de homine loquente. Vnde in opposita debet eadem seio de homine loquente negari, si vero de homine non loquente inficiatur, non erit affirmatio, & negatio de eodem. Et si dixeris leo currit, leo non currit velociter, non opponitur, nec idem vtrouique affirmatur, vel negatur. In priori ponitur absolute cursus, in posteriori tantum cursus velox, remouetur. Et non est idē vnus, & alter. Imo contingit idē simul, non velociter, sed lente currat. Hæc vero omnis homo currit, nullus homo currit, bene opponitur etsi terminus ille omnis in ambabus non reperitur. Quia non est pars alicuius extremi, sed velut signum vniuersale quātificans pars totius orationis. Libet adhuc exactius ista emūgere. Horum enim verborum, eiusdem de eodem, sensus, atq; sententia multum prægnans est. Hæc homo fuit albus; homo nō est albus: nihil. Vt pote in quibus nō est eadem copula, ac per consequens nec idē prædicatum, nec realiter idē subiectum. Quia in priori subiectum est homo præsens, vel præteritus: in secunda tantum præsens. Ad hæc in prima prædicatum est albus præteritus, in secunda præsens. Igitur cum hæc sola verba affirmatio eiusdem de eodem tantam participationem eorumdem terminorum, & ipsorum acceptionis exigant, cōstat, ea omnibus iuniorum conditionibus æquipollere: vt. s. proprietates logicales obseruentur, suppositio, ampliatio, restrictio, & reliquæ. Quæ idēo necesse est, custodiāntur: vt negatio, & affirmatio sit (quemadmodū explicuimus) eiusdem de eodem: in quorum verborum expositionē satis multa dicta sunt. Hæc erant quæ Aristoteles contra importunitates sophisticas determinauerat. Oppositio autē hæc cōtinet sub se tres species, scilicet cōtradictorias, contrarias, & subcontrarias. Nam propositiones tripharæ opponuntur: nempe contradictoriæ, contrariæ, aut subcontrariæ. Quibus communis est, ac vniuersalis ipsius oppositiōnis diffinitio. Sicuti cuncta animalia etsi inter se differentie affatim habeant,

cūctis natura animalis generalis est, vt viuāt, & sentiant. Itaque tam contradictoriæ, & cōcontrariæ: quàm subcontrariæ erunt semper affirmatiō, & negatio eiusdē de eodē. Circa quas considerato quod princeps oppositio (vt dicit Aristoteles. 4. & 10. Meta. tex. 15. & 27.) est contradictio: vt pote maxime repugnans. Contrariæ vero incipiunt iam ab perfecta repugnantiæ natura degenerare, & multo magis subcontrariæ. Contradictio autem in oppositione est quasi rectus & fons, reliquæ vero vt obliqui, & riuuli & sicuti albedo in genere colorum. s. prima, & perfectior. Vnde necesse est contradictoriæ (s. maxima oppositio est) penitus opponatur non modo in qualitate, videlicet vt altera sit affirmatiua, altera negatiua, Verum & in quantitate, vt vna sit vniuersalis, alia particularis. Hæc namque quantitates sunt magis communes subijcitur. Hæc ergo est diffinitio contradictio-
nis vt. s. sit oppositio duarum, quarum altera sit vniuersalis, altera particularis. Et dictio-
ne oppositio integra eius diffinitio iam exposita subauditur, nempe affirmatio, & negatio eiusdem de eodem. Aristoteles sic breuius diffinit dicens. Opponi itaq; dico affirmationem & negationem contradictoriæ quæ vniuersaliter significat, & quæ non vniuersaliter: vt omnis homo albus est, aliquis homo non est albus, nullus homo est albus; quidā homo est albus. Contrariæ vero sunt oppositæ ambæ vniuersales. Ita philosophus statim subiungit. Contrariæ vero vniuersalē affirmationem, & vniuersalē negationem vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Et Paulo antea si vniuersaliter, inquit, enunciet de vniuersalibus competere (inquam) aut non competere quipiam, erit enuntiationes istæ contrariæ. Atq; de vniuersalibus vniuersaliter enūciare quempiam dico hoc modo, omnis homo albus est, nullus homo albus est. Subcontrariæ autē cōuerso sunt oppositæ, ambæ particulares, vnde de Aristotele: quando de vniuersalibus non vniuersaliter nō sunt contrariæ; hoc modo homo albus est, homo albus non est.

¶ C I R C A P R I O R E M D I F F I N I T I O N E M aduerto, oppositiōnem quantitatis tā exactam in propositionibus esse vt sic

etiam in ipsarum terminis vt pote partibus illarum, & in quibus suo modo quantitas inueniatur. Nam quemadmodum ex propositionibus alteram vniuersalem, alteram particularē appellamus, ita & in terminis eidem appellationibus vtur. Vniuersalitas autem & particularitas illarum est duplex, sicuti & terminus, nempe cathogorematica, & syncathegorematica. Vniuersalitas cathogorematica est terminus supponens distributiue supponens: vt omnis homo est albus. Particularitas est terminus supponens determinatē, aut confusē, vt leo sedet. Vniuersalitas syncathegorematica est signum vniuersale, vt li omnis, quilibet, li & atq; alia similia generalitatem aliquam complectentia, de quibus post modum sigillatim differemus. At li Et iure vniuersalitas nuncupatur, vt pote pluralitatem includēs vt homo & equus pariter incedunt. Particularitas syncathegorematica est vt li vel & quid simile. Quando ergo dicimus, contradictorias oppositae quantitates esse debere intelligitur tam prorsus oppositae vt & propositionum vna sit vniuersalis, alia particularis. Et terminorum qui in vna supposuerunt distributiue, in alia stent particulariter. Vt omnis vniuersalitas mutetur in particularitatem sui generis. Et omnis particularitas ē conuerso in vniuersalitatem. Cathogorematica in cathogorematicam. Et syncathegorematica in simile. Omnis in quidā. li. Et, in Vel. vt i apparet in istis, nullus terminus æquiuocus est cathogorematicus, aliquis terminus æquiuocus est cathogorematicus, omne nomen est rectum, aliquod nomen nō est rectum. Et idem est dictu, absq; signo, nomen non est rectum. In quibus omnes termini supponentes distributiue in alia supponūt particulariter, & ē contrario distributi mutatur in particulares. ¶ Contra hanc contradictionis definitionem arguitur, hāc Petrus disputat, Petrus nō disputat, homo est species animalis, homo nō est species animalis, sunt contradictoriae, & tamen non competit illis hāc definitio, cum nulla earum sit vniuersalis, quinimo si definitio obseruaretur, non cōtradicerent. Etenim hāc homo est species, nullus homo est species non contradicunt, sed ambæ sunt veræ. Maior tamen probatur quia repugnant in veritate, & falsitate. Ad hoc argumentum notato, Primo quod hāc definitio intelligitur de propositionibus, quarum subiecta sunt termini cōmunes. Nam vbi sin-

gulares nulla in eis est vniuersalitas, nullae particularitas. Sed quia oppositio est eiusdem eodem, necesse est, idem singularis ponatur: Vt pote qui sua singularitate tā quietus est, vt sit penitus immobilis. Quinimo hoc generaliter maneat animaduersum in singularibus enunciationibus consuetis, vbi integrum subiectum est singulare nullam nisi contradictoriam oppositionem esse. Quia si affirmatur, & negatur idem: necessario fiet de eodē numero, quæ optima contradictio est. Siquidem in communibus ideo hanc quantitatis oppositionem exigimus, vt de eisdem omnibus ambæ loquantur, minime requirendum si vnica tantum res significaretur, tantum ab est, vt singulares definant contradicti. Quia non est altera vniuersalis. Imo ē conuerso. Ideo in communibus vniuersalis requiritur quia non sunt ambæ singulares. Ad secundū conceditur, pariter contradicere ob eādem panē causam, nimirum quod termini sumti simpliciter se se sunt singulares: quippe sumti pro vna re dūtaxat quam primo important. Hæc autem quantitatis mutatio tunc requisita est, quando terminus extendi, & restringi, & pro pluribus, & paucioribus potest supponere. Contrariae autem haud tam totaliter opponuntur, sed ambæ sunt vniuersales etiā in terminis: vt omnis particularitas mutetur in vniuersalitatem, vniuersalitas vero non varietur. Vt subiectum huius omnis homo currit, est vniuersalitas quæ, & in contraria manere debet, prædicatum vero, quia est particularitas, mutatur, sicut patet in ista eius contraria, nullus homo currit.

¶ SVB CONTRARIÆ contra posulāt, vt eius particularitas maneat, & in particularitatem si quæ fuerit vniuersalitas mutetur: vt homo nō est sapiēs, homo est sapiēs.

¶ NON DVM perfecte patefacta est harū oppositionū natura, nec fas est, opinemur in propositionibus, & terminis solummodo repugnantiam contineri: quin hæc tanta, tāque exacta qualitas, & quantitatis vtriusq; differentia transeat quoque & in significationem, & in rem significatam. Vnde & in text. illico subnectitur, quod contradictoria ita in veritate, & falsitate repugnant, vt ambæ simul veræ esse, non queant, ne falsæ, sed in quibus terminis siue singularibus, siue vniuersalibus contradictio construatur, vna debet esse vera, altera falsa. Quam legem his verbis Aristoteles explicuit. Contradictiones hæc

quæ vniuersalium vniuersaliter sunt, id est, de terminis communibus ita se habent, vt altera pars earum sit necessario vera, altera falsa. Eadem conditionem & in singularibus esse constat, vt Socrates est albus, Socrates non est albus. Contrariae vero tantum veritate repugnant, ambæ (inquam) non possunt veræ inueniri, nihil tamen inconuenit falsæ inueniantur. Subcontrariae vero ē contrario repugnant falsitate, conueniunt in veritate, ambæ sane reperiuntur veræ, haud falsæ tamē. Vt homo currit, homo non currit, veræ dātur: si vnus cursum exerceat, alius quiescat. At hæc contrariae nullus currit, omnis currit falsæ sunt, si tres currant, & tres sedeāt, quod sepe cōtingit. At veras esse, vt nullus currat, & tamen omnis currat omnino est impossibile. Sic Aristoteles, has (inquit). i. contrarias impossibile est simul esse veras. His vero oppositas subcontrarias videlicet cōtingit aliquādo in eodem, vt quidam homo albus est, quidam illorum non est albus. Et de subcontrarijs rursum. Hæc quæ vniuersalium non vniuersaliter sunt nō ita se habent vt semper altera pars ipsarū sit vera, altera falsa. Hæc nāq; simul sunt veræ, homo albus est, homo albus non est. In hoc sensu interpretatur optimè & sumulisticè Aristoteles in locis præfatis, constituens discrimen in his. Nempe quod cōtradictoria nullum habent medium in nullo (inquā) cōueniunt nec in veritate nec. In falsitate reliquæ vero oppositiones habent medium. Id enim quo cōueniunt, medium aptissimè vocabitur. Quia in medio extrema communicant. Contrariae autem cum falsitate cōneant. Subcontrariae veritate, & medium habent & cōueniunt in illis. Cōtradictio autem in nullo horum cōuenit, & ideo maxima oppositio est, & distantia, differentiaq;. ¶ Hoc hætenus sententi paragrafo exaratis vocant dialectici legem harum oppositionū, illud vero quod de quantitate, & qualitate antea prosequi sumus, naturam, & definitionē. At quoniam nomine nuncupetur, id quidem refert parum, refert multum tamen nosse quam hæc potius veritatis & falsitatis repugnantia sit ipsa oppositionis quidditas, & essentia. Nam opposita propositionum quantitas, & qualitas eo tendunt, vt opposita signa sententur. At quia proprium est dialecticorum, & vocabitur vt veritatem, & falsitatem exprimat, differere, congruè et explorato modo hæc tenus visitato loquendi breuissima forma defi-

niemus. Quod contradictio est oppositio diuersa in quantitate, & veritate, ac falsitate. Nam nomine oppositionis intelligitur diuersa qualitas. Contrariae oppositae in veritate, non in falsitate. Subcontrariae oppositae repugnant falsitate, non in veritate. Quod omnium definitionum vltimum si legem vocare velis, non immerito legem vocemus.

¶ H A E C A V T E M lex, seu proprius vera natura oppositionis eodem modo probatur, quo approbatur. Primum quidem quod non possint contradictoriae veræ esse, nec falsæ, intelligitur tam euidenter, vt nulla ratio nē adhibita opus sit, roboretur. Nam periculis notum, vt nulla suaisione indigeat. Nam contradictorias esse veras erit, idem eisdem simul in esse, & non in esse, quo nihil in possibile, nec imaginari quidem potest, esse autē falsas simul idem non esse, nec nō esse, quod protinus intellectus exhorret quo fit, vt nullo mōstrante omnes citra negociū clārisime intelligant. Contradictorias omnino & in veritate, & falsitate pugnare, vnde Aristoteles nihil est verius (inquit) quam idem affirmari, vel negari de eodem. Quacumque enim de re singulari necesse est, alteram cōtradictoriam verificari, vt deus vel est lapis, vel non est lapis, angelus currit vel non currit. Si ergo alterum necesse est, conueniat impossibile est ambæ sint veræ, vel falsæ. Quia si quæ competit est affirmatiua, vbi illud esse, asseritur: negatiua dicens non esse, nō potest conuenire, si repugnat illud esse & non esse. De quo philolophus in quarto meth. tex. 9. idem (inquit) simul inesse, & non inesse eisdē impossibile est. Hoc autē omnium est principum certissimum, & firmissimum omnium principiorum: contra quod mentiri impossibile est. si quodlibet est, vel non est. Ex cōtradictorijs videlicet alteram esse veram, alteram falsam, quod est omnium disciplinarum semen, vnde vniuersa veritatis soboles promanant. Itaque est vbiq; gētium apud omnes constantissimum contradictorias, & inuerritate, & in falsitate differre. Et præterea tam euidens vt ad probandum aliquid esse falsum, aut impossibile efficacissimum argumentum sit, ostendere, si illud foret, duas inde contradictorias veras, aut falsas deduci. Quod genere arguendi ē vestigio hos vtetur. Hoc igitur fundamento sine demonstratione suscepto. Nam niti rationibus conuincere est, (vt dicit apertè philolophus) ignorare quorum

oportet rationem querere, & quorum nõ oportet. Multa enim sunt, quorum ratio efficaciæ necesse est, non investigetur. Ni velis rationes querendo in infinitum procedere. Cõtrarias autem pugnare in veritate eo manifeste probatur, quod si veræ inuenirentur cõtradictoriæ vnæ veræ existerent. Pro cuius causæ deducione cõsiderato, quod ex quibus vis duabus contrarijs faciliè duæ cõtradictoriæ inferuntur. Nam cum illæ sint ambæ vniuersales, quid facilius quam ex his vnâ vniuersalem & alteram particularem inferre, vt omnis equus est hinnibilis, nullus equus est hinnibilis, ergo omnis equus est hinnibilis, aliquis non est hinnibilis. Prima formaliter est eadem, quæ in antecedenti; secunda patenter ex negatiua, deducitur. Cum ergo semper à contrarijs ad cõtradictorias sit optima illatio, si cõtrariæ (quæ sunt antecedens) veræ conceduntur, consequens etiam. (i. cõtradictoriæ,) erit verum. Quoniam in bona consequentia (vt diximus) si antecedens est verum, consequens conuenitur verum. Sed est obiectio. Eodem pacto saltè cõtradictoriæ falsæ dabantur, cum tales contrariæ queant esse, & ex illis cõtradictoriæ sequantur. Refpõdetur, quod licet deducatur, & antecedens. I. contrariæ sit falsum, non proinde cõsequens falsum probatur. Si quidem nulla est consequentia, (vt secundo lib. notauimus) si consequentia est bona, & antecedens est falsum consequens esse falsum. Hæc enim argumentatio est bona, (vt statim explicabimus) omne ens est Deus, ergo aliquod ens est Deus: cuius consequens est verissimum & antecedens falsissimum. Probatur itaq; probe contrarias veritate pugnare: quia alias essent cõtradictoriæ veræ. Non autem pugnare falsitate. Quinimo (vt nuper dicebamus) nullum sequitur inconueniens dentur falsæ. Subcontrariæ repugnant in falsitate, non veritate, vt homo disputat, homo non disputat. Ambæ quidem erunt veræ, non tamen falsæ. Cuius probatio est quod si falsæ forent, duæ contrariæ, & demum cõtradictoriæ essent veræ. Quia proponendum est, (vt nullo negotio quisque experiri potest) quod cõtradictoriæ subcontrariarum sint inter se contrariæ, vt his subcontrarijs leo rugit, leo non rugit contradicunt, nullus leo rugit, omnis leo rugit, quæ (vt palam est) cõtrariantur, vt pote ambæ vniuersales. Quocirca si subcontrariæ illæ possent esse simul falsæ, suæ cõtradictio

riæ essent veræ, quæ inter se sunt contrariæ, sic duæ contrariæ darètur veræ qd supra expugnauimus. Ex hoc autem quod sint subcontrariæ veræ (vt ingenue fatemur) tantum inferitur eorum cõtradictorias esse falsas: quod nullum est inconueniens cum illæ tales cõtradictoriæ inter sese dumtaxat contrariantur. Leges ergo p quâ stabiles ac inuolabiles sunt nempe vt cõtradictoriæ in vtroque opponantur; contrariæ solum in veritate, subcontrariæ in falsitate. Quod alia ratione probabili ostenditur. Inter dialecticos velut pro uerbum fertur. Omnis vniuersalitas ædificat falsitatem, omnis particularitas veritatem. Propositio enim vniuersalis multum ad sui veritatem exigit, quando hæc omnis homo currit, vera erit; nunquam. Cum opus sit, vniuersi si cursum exerceant. Itidem & hæc negatiua nullus homo currit, ad quarum verificatione prædicatū conueniat aut non cõueniat omnibus in subiecto cõtinentis, requiritur. Quod rarissimè contingit, ac proinde raro sunt veræ. Falsæ autem frequenter, quia latè est, vniuersi ex omnibus prædicatum nõ conueniat. Omnis itaque vniuersalitas prona est in falsitate; particularitas in veritate. Quoniam vnus dumtaxat verificationem postulat. Quia ergo cõtradictoriæ vniuersalitatem ac particularitatem includunt, æque distant, æqueq; repugnant. Contrariæ vero ambæ vniuersales proclius sunt in falsitatem. Subcontrariarū particularitas cõfert plurimū adueritatē. ¶ **EX QVIBVS** omnibus horum nominum etymologia contraria, sub contraria patescit. Res quidem inter se sunt contrariæ vt albedo, nigredo, infirmitas sanitas, par, & impar. Inter contraria vero plerumque inuenitur medium, vt pallor, et viredo medijs colores sunt, tepiditas inter calorem iacet & frigus, conualescentia inter in columitatem & ægritudinem. Ad hunc modum propositiones contrariæ habent medium, ita vt nec nullus faciat, nec omnes, sed aliquis vel aliqui. Subcontrariæ vero appellantur: quoniam cõtrarijs subducuntur. Nã vniuersalitati par est particularitas subijciatur. ¶ **SVBALTERNÆ** dicuntur duæ propositiones, altera vniuersalis affirmatiua, vel negatiua, altera particularis eiusdè qualitatis, quæ & continetur in priori, & illinc extrahitur: vt omnis albedo est color; albedo est color, nullus equus est homo, equus non est homo. Quarum vniuersalis est subalternans,

nã, particularis subalternata. Ex quibus proinde locus quidam generalis arguendi subducitur, scilicet ab subalternante, ad subalternatam. Tametsi cuius haud præuium est nosse quid cui subalternetur? nam nõ tantum propositio vniuersalis particularem subalternat, verum modus vniuersalis modum particularem, vt necessariū includit possibile, & infert illud. Vt valet: homo necessario est animal, ergo homo possibiliter est animal. Esse itidè subalternat posse. enim uero in eo quod est quid esse, aut quid fieri, clauditur, aut esse, aut fieri posse, quid enim est, aut fit, nisi quod esse, vel fieri potest.

Lectio secunda.

SUPEREST VTEA quæ diximus, argumentorum solutionibus clarius elucescant: nõ nulla opponere. In quibus tamen obijciendis, ac refellendis modus ab omnibus nunc vsq; vehementer optatus per nos spero, certè adhibebitur. Nam tot hic hætenus tamq; ostuscata inculcant, vt materia quæ ob sui necessitatem euidentis, ac splendida lux esse deberet, te nebrosa potius, ac tetra calligine circumscæpta, in accessibilis reddatur. Enim uero cõtradictio, ceteræq; oppositiones, cum id tantum utilitatis ferant, vt trutina sint, qua propositionum veritas clarescat, ac mensuretur, quid notius ipsa mensura nobis esse debet, si prodesse debet. Igitur scibi hoc in opere quid lucis, ac splendoris nostris resolutionibus arti dialecticæ attulimus: hic maxime omnibus nervis conemur opus est, vt tenebris effugatis meridiano sole illustriores procedamus. ¶ **ARGVITVR** ergo contra definitione oppositionis, quæ basis tractatus est. Hæ opponuntur, Marcus orat, Tullius non orat: quibus nulla participatio subiectorum est. Item hæc, homo est animal, nullum animal est homo, vbi participatio ordine conuerso, nõ eodem, nec est eiusdem de eodem. Antecedens tamen vtriusque cõsequentiæ patet. Quia vtrumque binarium in veritate, & falsitate repugnant. Solent dialectici duo genera oppositionum distinguere, aliud quod re significata dumtaxat opponitur, aliud quod re, & voce pugnat. Primum vocant realem oppositionem, secundum de modo enunciatum. I. quod in ipsa enunciatione vocali opposi-

tio resplendet. Distinctio quidè per placet vt pote satis erudita. Inter quas ea est differentia, quod primum genus oppositionis nullius ferè moimèti est, nullasq; vires ad arguendum habet, vt pote cum omni argumentatio in voce consistat, in qua tunc non apparet repugnantia. Secundum autem genus magnas vires habet. Præterea hæc est absolute oppositio, & absolute talis nuncupatur, prior vero cum additamento. Cuius vtriusq; discriminis causa sequitur, nos hic in dialectica arte disputandi versantes non nisi de oppositione & contradictione inenunciando differere. Maxime quod cum oppositio ad detegendam veritatem propositionum, & falsitatem eliminandam subferuiat, debet oppositio vt pote regula, esse patens, & certa: in qua nulla sit ambiguitas, nulla tergiversatio, illa vero solius rei: & est nimis obscura, atque recõdita, & mille sophismatis contoluta, ac proinde inuetera penitus atque extorta. Sed rogas, quibusnam documentis oppositionem realem dignoscemus? certè (vt ego arbitror) nullis certis regulis in dialectica logica id aptè cõprehendent. Vt pote si quæ darentur; necessãrio rerum naturæ cognitionem præsupponerent. Id tantum in præsentia doceri potest; quod, si affirmationis, & negationis eiusdem de eodem extrema termini synonymi fuerint, oppositio realis erit. Sed sane cū similis oppositionis intelligètia nimis laboriosa sit, deinde ad scopū intentū futilis, ac inanis: multo conducibilius de ea nos oppositione tractabimus, quæ in re, & in voce consistit. Negatur itaque, illas opponi: nec vllius rōboris probatio est, nempe quod inuèritate, & falsitate repugnant. Quasi hoc tantum naturam oppositionis constituerit, vel solum suffecerit. Nam & hæc deus est ens, homo nõ est animal, non possunt esse simul veræ, nec falsæ. Quinimo omnis similis propositionum binarius, cuius altera fuerit necessaria, altera impossibilis. Nam repugnantia plus explicat, quàm non esse vel fallas, aut veras: scilicet vt inter se se verbo pugnet, qd illis adductis nõ competit. Bene non repugnant quidem ita. ¶ **VERVM** pugnare stat dupliciter, vno modo in re tantum, alio modo in re, & inuocce. Et dico quod lex cõtradictionis, seu oppositionis intelligitur hoc pacto: vt sine magno negotio protinus veritas, aut falsitas vtriusque cognoscatur & probetur. Nec secūda contradicunt tamen si facile ex illis cõtradi-

ori as inferre possis, per conuersionem videlicet simplicem negatiuæ, de re qua postea tractabitur.

¶ SECVNDO in definitionem contradictionis. Hæc omnes apostoli, dei sunt duo decim, omnes apostoli dei non sunt duodecim, contradicunt: quæ tamen sunt vniuersales. Et è cõuersio istæ: ad requirendum equus nullus equus requiritur ad equitandum, videntur contradictoriæ, vt pote altera particularis, altera vniuersalis, & tamen simul verificantur, vt patet. Itè istæ, promitto tibi librum, nullum librum tibi promitto, sicuti & hæc, homo est species, nullus homo est species, Ad hæc argumeta notato, quòd vt ex Aristotile scias: nulla est propositio contradictoriam nõ habens. Quoniam (inquit) est enunciare, & quod est nõ esse, & quod non est esse, & quod est esse, & quod non est non esse. Et circa ea quæ sunt extra præsens tempus, similitè r. hie ri sane potest: vt omnè quod affirmauit quispiam negetur, & quot negauit, affirmetur. Quare patet cuiuslibet affirmationi negationem, Et cui libet negationi affirmationem esse oppositam. Sed dupliciter contradictoria assignatur. Vno modo affirmatiue per antepositionem negationis, vel iam neganti per eius ablationem. Vt: homo currit, nõ homo currit, non Petrus sedet, Petrus sedet, homo est species, nõ homo est species. Alio modo per quantitatis, & propositionis & terminorum mutationem. Primus modus assignandi contradictionem generalissimus, & tutissimus est. Quum in omni propositione, tum in omni genere suppositionis. Dummodo de negatione aduerbiali, non de nominali intelligatur. Plus enim naturæ & negandi conditionis illa, quàm ista possidet. Nempe vt destruat, quod inuenit, & eius oppositum reddat. Siquidem nominalis, cum necessario substantiuo sit vnienda, non perinde eius virtus libera manet, ac aduerbialis: quæ in frontispitio iacta, soluta in subsequencia fertur, et eius semper sententiam contradictoriam reddit, quem reperit, quomodolibet termini supponant. Vnde prouerbiū est dialecticorum, non est melius contradicere quàm tori propositioni negationem apponere. Finis nam que negantis est, contadicere, quod negat. At uero contradictio per mutationem quantitatis, & suppositionis terminorū, nec adeo vniuersalis est, nec perspicua æque: vt pote iniqua necesse est, multa præcepta seruentur

in quibus & frequenter delinquitur, & vehementer erratur. Non est ita vniuersalis, quia sunt quam plurimæ propositiones, imo integra genera propositionum, quarum quantitas variari nõ potest. Cum suppositionem habeat immobilem. Primum in suppositionibus discretis, vbi subiectum pro vno tantum supponit, & eadem pænè causa in simplicibus, vt animal est genus, contradictoria est, animal non est genus. At hæc, nullum animal est genus, minime. Quia affirmantis sensus est, animal in communi esse genus, negantis vero nullum in particulari, quod vtrumque nullatenus contradicunt. Præterea in suppositione materiali, quia cum supponat pro se nulla opus est vniuersalitate. Sed hæc homo est nomen, homo nõ est nomen, contradicunt, hæc aut nullus homo est nomen, nulla tenus. At hæc nec interminis collectiuè distribuitis, vt omnes apostoli Dei sunt duodecim: quantitas mutatur. Vbi est aduertendum, hoc signum omnis, multas ac varias acceptiones habere: de quibus plenius in subsequentibus agetur. Sumitur nonnumquam distributiue, cum scilicet distribuit pro singulis significatis termini, cui adhæret, vt omnis leo rugit, omnis albedo est qualitas. Aliquando collectiuè vtli totus, & li cunctus, que solummodo collectiuè aptè capiuntur: vt tota ciuitas vbi termini pro multis quidem sed in vi, ac vice vnius existunt, vt omnes ciues sunt mille omnes apostoli Dei sunt duodecim, vbi sermo semper infimilibus de vno corpore fit, vel reipublicæ, vel, conuentus, vel collegij. Quia ergo realiter, & formaliter vt plurimum supponit pro vno, est in illis quantitas inmutabilis. Quoniam mutata sententia diuersitas resultat. Nam prima asserit, collegij apostolicum esse duodenum. Hæc vero, nulli apostoli dei sunt duodecim, nulli in particulari, vt isti duo, vel isti non sunt duodecim. Nec istæ. Omnes ciues sunt reipublica, aliqui ciues nõ sunt reipublica contradicunt, nec est affirmatio, & negatio de eodem. Vnde generaliter obseruatur, vt in suppositionibus collectiuè distributis quantitas eius in contradictoria non mutetur. Quando vero diuisiue, aut collectiuè distribuat, cũ vtrumque agere queat, nonnumquam de se palam est, aliquando eger distinctione. Præterea non est locus huic mutationi in propositionibus de signis specialis confusionis, vt in istis, ad equitandum requiritur equus, promitto tibi librum, bis:

cantaui

cantaui missam, quibus per adiectionem, vel etiam post positionem negationis probe contradictoria assignatur, vt nõ ad equitandum requiritur equus, vel ad equitandum non requiritur equus, non promitto librum, nõ bis cantaui missam: nullo tamen modo permutationem terminorū. Nam sensus primæ est omnino equum, vt fiat equitatio, exigi, cum nullus in singulari sit necessarius. Hoc vò cæt specialem confusionem, id est perfectam, & absolutam, vt non liceat quempiam ostendere, de quo propositio verificetur, quod est in istis singularissimum. Nam in cæteris suppositionibus fas est, vel in particulari, vel saltem in communi intellectui monstrare: vt hæc, homo est species. Tamen hic ad equitandum requiritur equus, nec in particulari quispiam est requisitus, & multo minus in vniuersali sumtus. Idem dicendum est penitus de istis promitto tibi librum, bis cantaui missam, in quibus idem est quòd termini præcedant, vel sequantur. In quo à neotericis prorsus dissentio, qui discernunt istas, ad equitandum requiritur equus, equus requiritur ad equitandum. Promitto tibi librum, librum tibi promitto, cum reuera constructione, & sensu, & in prima nominatiue præcedat, & in secundo exemplo accusatiue subsequatur. His ergo similibus propositionibus non contradicunt, hæc, nullus equus requiritur ad equitandum, nullum librum tibi promitto, vt pote quarum sensus est longe diuersus. I nullum monstratum ad equitandum exigi, quod sine controuersia conceditur, & nullum codicem quem ostenderit, subpollicitatione cadere, quod est verissimum. Sed construetur contradictoria etiam per negationis postpositionem, vt ad equitandum non requiritur equus.

¶ HACTENVS de contradictione, quæ de contrarietate, & subcontrarietate dicemus. Nempe non est necessarium, omnem propositionem contrariam, aut subcontrariam habere. Siquidem hæc, Petrus currit, cõgrue nullam potest habere contrariam. Nec ista, homo est species. Quando vero plurium regularum obseruatione, & satis incongrue per distributionem prædicati habere possunt scire nõ refert. Quin potius refert maxime nescire. Vt pote studium adeo inutile, & nullius momenti, vt nihil inde frugi, emolumentue excerpere queas. Deinde adeo impliciti vt animum nimis vexet, & lascitudine debilitet, ac eneruet. Quæ cõmoditas enim talem

constituere oppositam, vt multo maior contentio, & disceptatio de ipsa oppositione futura sit, quàm de principali quæstione? Sed dices, si apud nos idem est: ad equitandum requiritur equus, equus requiritur ad equitandum, promitto tibi librum, librum tibi promitto, cum hæc contradicant, librum tibi promitto, nullum librum tibi promitto. Cur harum ad equitandum requiritur equus, nullus equus requiritur ad equitandum, cõtradictio non admittitur? Respondetur quòd nec priores illæ contradicunt quia non seruatür eadè suppositio. In negatiua enim negatio nominalis impedit confusam suppositionem accusatiui, sicut hic, omnes apostoli Dei sunt duodecim, nulli apostoli dei sunt duodecim. Aduerbialis autem non impediret. Sic cõtradicunt istæ, omnes sunt duodecim, omnes nõ sunt duodecim, & hæc, librum tibi promitto, & librum tibi non promitto, & participant extremis ordine eodè. Quia & ordo, & participatio debet & penes sensum, & constructionem sumi. Quòd si existimes (vt probe forsitan existimare potest) illud signum confusam suppositionem non tollere: admittito has esse contradictorias, librum tibi promitto, nullum librum tibi promitto: equus requiritur ad equitandum: nullus equus requiritur: sed negato inductione immediate sub accusatiuo fieri vt pote supponente cõfuse. ¶ TERTIO CONTRA legem contradictoriarum, hæc Petrus cras scribet, Petrus non cras scribet, contradicunt, & tamen nõ est necesse, altera sit vera, altera falsa. Vna quæque enim potest esse falsa, & pariter vera, & si necessario altera est vera, necessario profecto alterum illorum erit. Siquid necesse scribet, vel non scribet, cũ reuera vtrūque contingenter sit euenturum. Quæstio est admodum celebris. Inter philosophos pariter & theologos de veritate contradictoriarum de futuro contingenti, Quam Aristoteles im primo perihermenias ventilat: quem in istum tertiū Petri Hispani commentatur. Sed nos breuiter ac perspicaciter (vt decet) difficultatem expediemus, perfectiorem inquisitionem maioribus philosophis altioribusq; disciplinis (vt par est) deferretes. Supra firmiter constituimus cuiuslibet cõtradictionis, alteram partem esse verã. Quod in quibuslibet copulis siue de præterito præsentis vel futuro inuenitur, & nihilominus. Est inter eas discriminationibus etiam

etiam de materia contingenti præterita vel præterita, altera determinate est vera altera falsa, vt Petrus cucurrit, Petrus nõ cucurrit, Socrates scribit, Socrates non scribit, vna pars est iam certo vera, reliqua falsa: sed in futuris contingentibus & si altera debeat esse vera, altera falsa, hoc est in cõfuso, determinate nulla est vera, nulla que falsa. Differentia hæc eidem rationi & argumentationi adnititur. Ab eo quod res est vel non est propositio est vera vel falsa, vt in secundo lib. retulimus. Vnde sicut res significata ad veritatem vel falsitatem se habet: ita propositio significans. Res autem contingentes, quæ præterierunt, vel nunc sunt. Iam non sunt in differens res. Nam indifferens est quod potest esse, & potest non esse. Quod vero fuit, non potest iam non fuisse: nec quod est, potest modo non esse: ideo neutrum indifferens, sed determinatum, & certum: vel verum vel falsum. Vnde & propositio illarum ita se habet, vt determinate sit vera vel falsa, res vero future contingentes sunt indifferentes potentes, seu venire & impediri. Hæc enim indifferencia eas in esse cõtingentium constituit. Nam si tales non forent: haud contingentes, essent: vt scribit, vel nõ scriberet vtraque pars est potens accidere, & vtra sit futura, est ad huc indeterminatum. Ob id quod vtrumque in causâ potestate sit. Igitur & ipsæ propositiones similiter iudicandæ sunt nempe & si necessario altera debeat esse vera altera falsa, neutra tamen aliquid horum determinate sit. Sed forsitan videbitur cui facilius, huic difficultati se se hac distinctione satisfacturum. Scilicet aliud esse alterâ determinate esse veram, aliud cognoscere nos, quæ determinate vera. Sic in præteritis & præteritis & est determinate vera & scitur esse: in futuris vero cõtingentibus licet determinate in se sit vera, non cognoscitur à nobis. Sed falsa est multum responso. Primum non est verum in præteritis & præteritis cognosci semper vtra, sit vera fallax, cum sapissimi me id contingat ignorari. Deinde futurum contingens non modo ignoratur quale sit futurum, sed in se reuera indeterminatum est. Nam istæ actiones scribere vel legere, aut non scribere, vel non legere, non possunt equidem priusquam exerceantur esse magis determinate quam sua causa: sed enim causa quantum ad earum productionem non est actu complete applicata, interminata, & ad verum

liber indifferens est: ergo & ipsæ actiones. Ergo in se indeterminata est, non solum à nobis ignorata. Ad argumentum itaque concedito, esse cõtradictorias, & necesse fore altera sit vera, altera sit falsa. Cum quo tamẽ cõpatitur vtraque, sit indifferens, donec altera producat.

¶ **C O N T R A** eandem definitionem, istæ contradicunt: in hac platea sunt homines, in hac platea non sunt homines, & dantur veræ supposito esse in ea quatuor homines, & totidem equos. Affirmatiua manifeste est vera: & probatur argumento negatiua. In platea sunt isti quatuor equi, & isti non sunt homines: ergo in platea non sunt homines. Idẽ argutur de istis, in Secana sunt pisces, in Secana non sunt pisces, inter hunc diem & hunc diem erit bellum: inter hunc diem & hunc diem non erit bellum, demonstratis die dominica, & feria quarta. Omnis hibinarius contradicunt, omnes que repugnant: & omnes nihilominus probantur eandem paralogismo veræ. Vnde omnibus est idẽ modus reponendi. Constat autem quod illo in casu hæc est falsa, in platea non sunt homines, cuius sensus planus est nullus illic reperi ri homines, nullos in fluuii pisces, nullum toto in isto tempore futurum bellum, quod palam falsum est. Sed pro solutione paralogismi aduertito quod cum propositio debeat saltem in virtute prædicatum, subiectum, & copulam habere. Quando formaliter non exprimuntur, debemus subintelligere, vt hæc, Plato fuit tempore Socratis, fuit illo æuo viuens. Sed vnde ista supplementa extrahatur, generalis regula dialecticorum est, ab verbo extrahi. Vt in exemplo dudum adducto sit aparte prædicati, & idem in propositionibus argumenti sit aparte subiecti. In Secana sunt pisces, aliquam entia sunt pisces.

Et per consequens quando huiusmodi verba negantur subiectum, patenter negatur, & negatum distribuitur. Vt in Secana nõ sunt pisces, id est, nulla entia sunt pisces. Nihil est in fluuii, quod sit piscis. In platea nunc res sunt homines. Idem de tempore in copulis de extrinseco tempore inclusio dicitur. Nimirum quod negatis copulis, distribuitur verum tempus ibidem inclusum. Nam hæc Petrus fuit albus, æquipollet huic, Petrus aliquo tempore fuit albus, vnde hæc non fuit albus debet huic æquipollere, nullo tempore fuit albus deinde si aliquo tempore fuisset huicque

quæ albus, nõ ne falso assereretur, Petrus nõ fuit albus: vti que. Ergo tempus copulæ distribuitur: alias esset vera. Et hæc, inter hunc diem & hunc diem erit bellum, id est aliquo tempore inter hos dies trãfacto inietur certamen: & non erit bellum, nullo tempore intercepto prælabitur. His sensibus expõsitis facile est elenchos diluere: in quibus virtualiter ab nõ distributo ad distributum arguitur. Nam maior, in platea sunt isti equi, id est aliqua entia sunt isti equi: nõ sequens æquipollet huic nulla entia.

¶ **I N E A N D E M** finitionem, hæc videntur contradicere omne animal fuit in arca Noe aliquid animal non fuit in arca Noe, quæ tamen dantur veræ. Prima Genesis. 7. his verbis habetur. In articulo illius die ingressus est Noe, Sem, cham, & Iaphet filij eius & vxor illius & tres vxores filiorum eius cū eis in arca, ipsi & omne animal secundum genus suum, vniuersaque iumenta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, vniuersæ aues omnesque volucres Ingressæ sunt ad Noe in arca. Secunda probatur ratione, Plato fuit animal, qui non fuit in arca: ergo aliquid defuit. Ad hoc argumentum notato: quod hæc signa omne, vniuersum, cunctum vt ex dudum locoprafato colligitur, dupliciter distribuant, præterquam (quod vt superius docuimus) biparite capiuntur, collectiue. s. & distributiue, hæc vero horum signorum distributio (quod in presentiarum tradimus) est duplex cõpleta videlicet, aut incompleta. Quod ex multigena varietate locutionis emanat. Solemus enim aliquando de suppositis singularibus generaliter loqui: nonnunquam vero (vt supra aduertimus) de naturis. Cum pro singulis suppositis sui significati terminus distribuitur. Vt animal pro omnibus animalibus particularibus. spiritus pro cunctis substantijs abstractis, tunc (cum hæc generalitas omnia cõplectatur) vocatur & distributio completa & alio nomine distributio pro singulari generum. Frequens admodum apud præcos nomen clatura, quasi pro singulari omnibus suppositis vniuersi cuiusque generis vel speciei. Vt omnis color est qualitas, omnis actio est motus. Supponit diuisim subiecta pro quocunque colore, pro qualibet actione, & de quibuscumque verificatur, iste color est qualitas, ista actio est motus. Quando vero sermo vniuersalis non tã

de suppositis quam de natura habetur, distributio nũcupatur incompleta, non vsque quæ exacta, solipro naturis omnibus manentibus ferè indiuiduis extra distributionem. Vocatur quoque distributio pro generibus singularium, pro naturis (inquam) suppositorum non pro ipsis suppositis. Sed licet his duobus modis distributio contingat: prima est tamẽ vniuersalis & frequentior, secunda tam rara, & paucarum propositionum, vt iam sua singularitate sint celebres: vt quibusuis obiectis oppositis non sit opus, semper distributionem subiecti qualis sit, distinguere, aut rogare, nisi propositionis materia illarum singularium sit, in quibus huiusce distributio inuenitur. Et præterea non vbique, non in terminis specificis, sed in genericis tantum loci habet. Hæc autem argumenti propositio necessarium est, vt sit vera pro generibus singularium accipiatur. Cuius sensus est, ingressa fuisse arcam ex omnibus speciebus animalis aliquot bina & bina, vt scriptura narrat, vt sexus varietate generationi & multiplicationi naturæ prodesse. Non inficimus & complete summi posse: sed erit falsa, vt potest asserere omnia & singula animalia arca Noe commoisse, quod nos tamen (qui sensibus pollemus) nequiquã interficimus. Et ex præteritis per pauca. Quod de horum signorum distributio ne notatum est, notatur pari forma de singularizatione huius signi aliquod & similitum. Nempe singularizare nonnunquam supposita absolute, vt aliquod animal currit: que est singularizatio completa, & perfecta, aliquando pro natura, vt aliquod animal, habet tantum sensum tactus, id est. Aliqua species animalis ex sensibus a natura tributis dumtaxat tactu donata est. Et hæc herba nascitur in India ostensa aliqua crescente Hispani. Constat enim non penitus herbã digito monstratã singularizari, cum illam numero India nasci non possit, sed eius naturam ipsa herba recondita. Secundum has expositiones facile propositionum oppositiones iudicantur: quando (vt dixi) distinctione opus fuerit. Alias vt complete distributa & particularizata sumantur. Hac enim acceptione vt plurimum vtuntur dialectici. Primo si eadem distributione termini vtrouique modificentur siue completa siue incompleta, nulla est in qualibet specie oppositionis difficultas sed seruant regulas traditas. Vnde præfate in exordio propositiones quomolibet sine diffinitione

crimine fumantur contradicunt. Complete quidem affirmatiua est falsa, negatiua vera: incomplete vt scriptura illas dictiones exponit adiciens secundum genus suum in genere suo affirmatiua est vera, negatiua falsa. Cuius sensus is certè est aliquam speciem animalis, id est, alicuius speciei omnem indiuiduum defuisse ex his quæ non erant pisces. Nam hi non erat opus in arca seruari, qui optime in aqua degebant. Istæ autem contrariantur omne animal fuit in arca Noe, nullum animal fuit in arca Noe, hæc vero, aliquod animal fuit, aliquod animal non fuit sub contrariæ. Quæ quidem omnia & plana sunt, & ad notitiam veritatis vtilia. Iuniores vero claritatis & sinceritatis ofores eo negotium & ingenium expendunt, vt inuelligent, quænam legem propositiones retineant ordine conturbato, & subiectis dispari acceptione sumtis, vt verbi gratia vniuersalis complete capta, particularis incomplete. Sed facile est hoc baratru euadere oculis viuacibus in sensus propositionum coniectis. Vniuersalis complete accepta dicit quod libet in diuiduum, interfuisse particularis aliquam naturam totaliter abfuisse, nullum eius indiuiduum illic extitisse. Hi sensus profecto contrariantur, & ambo sunt falsi. Vt pote quia ambæ vniuersales. Hæc, omne animal fuit, omne animal non fuit: affirmatiua incomplete capta, negatiua complete patitur contrariæ. Contradictoria autem nullatenus inueniuntur, nisi eodem modo termini sumantur. Quia in contradictione (vt pote exactissima oppositione) necesse est omnino identitas terminorum (vt diximus) & acceptionum obseruetur. Quamquam in alijs speciebus oppositionum non nihil varietatis & licentiæ tolleretur. Sed quæris quoniam pacto sint huiusmodi propositiones inductione resoluendæ. Respondeo in completa & exacta distributione quæ apud nos frequentior est, nulla est obscuritas: cum sensus sit quemadmodum iacet, & sonat manifestus: quædo vero incomplete, cum sermo sit de naturis, ostendendæ sunt species singulæ in suis indiuiduis. Vt omne animal fuit in arca, hæc species fuit & illa & sic de singulis: ergo omne animal. Aliquod animal non fuit in arca Noe, hæc natura non fuit, vel hæc & sic de singulis, ergo aliquod non fuit.

¶ **QVÆRITVR** de istis vterque homo non disputat alter disputat non nihil obfultationis habetibus, quam nam oppositio-

nem sortiantur. Sed breuius ex grammatica recole: ista signa subiectum pro duobus restringere, vt sensus, sit ex duobus neutri seu nullum disputare, ita ut non absolute neminem disputare, sed ex aliquibus duobus nullum asseratur, & secundæ ex duobus vnum saltem disputare, qui sensus nullatenus opponuntur. Quod cum adeo evidens appareat, apparet certe absurdissimum magnam sensuum vbertatem & copiam, ex his propositionibus haurire, siluam potius & vepretum topophilmatum serendo, & mera signa voluntum in dialectica non nisi vera somnia doceri. Aiunt enim accipi hæc signa & complete, & incomplete, primoque modo parere hunc sensum, omnium duorum, quilibet homo currit, vt in sententia æquipolet vterque; homo currit, & omnis homo currit, idemque veritas vtriusque, supposito plures sint homines requirat, fascino somniantium potiusque assertio vgilatum aparet. Quis vnquam ad explicandum homines currere his verbis, vterque; homo currit, inter veros philosophos, aut latinis vsus est: profecto li vterque; tantum pro duobus, & li alter pro vno duorum suscipitur, nec vlla acceptionum diuersitas in his fugenda est. Igitur illæ & similes propositiones erunt forsan subcontrariæ, contradictoriæ vero in his signis nullæ construi possunt, nisi subiectum pro eisdem omnino capiatur. Sed replicatur hæc abique dubio contradicunt, vterque homo currit, non vterque homo currit, ergo non sic hoc signum restringit pro supposito duorum quin possit subiectum pro omnibus hominibus sumi. Respondetur & restringi semper binario, ita vt vno dumtaxat viuente non supponat, & supponere nonnumquam pariter pro omnibus eadem modificatione captis in numero. s. binario. At huiusmodi vniuersalitas non ex signo vterque nullatenus pnenit, sed ex adiecta negatione, aliàs diceres li aliquis includere etiam vniuersalitatè, quia in hac non aliquis homo currit negantur omnes.

¶ **I N E A M, D E M** legem. Hæc, quilibet equus hominis currit, equus hominis non currit, contradicunt: & nihilominus dantur vere casu omnes equi possessi ab hominibus, vt modo res sese habet, currant, & quidam illis careant. Manifesta est affirmatiua: negatiua ratione probatur. Equus Petri non currit, Petrus est homo, ergo equus hominis non currit, supposito Petrus sit ex non habentibus equum. Ad hoc argumentum vt sua forma soluat

atur aduerbe, sensum huius, equus hominis non currit, equum possessum ab homine non currere. Sub quo proinde nisi vere possessum ab homine haud equum signari licet. Nam & subiectum supponit, & qui sunt ab hominibus possessi. Sic propositio est falsa. Argumentum vero conatur ostendere veram per non-suppositionem subiecti illius propositionis assumptæ, equus Petri, aut equus istius hominis non currit, ex qua infertur, ergo equus hominis non currit, antecedens est verum, vt pote negatiuum de subiecto non supponente. Verum non sequitur, quia arguitur ab magis ad minus restrictu negatiue, nã in antecedenti supponit pro equo Petri, in cõse quæti pro equo cuiuscumque hominis, quod est defectus, vt homo albus non currit, ergo homo non currit, nec via inductionis hæc equus Petri non currit est singularis huius. Quia cū consequentis subiectum supponat, debet in singularibus quoque supponere, vt in capite de inductione docuimus. Vt cunctis viris albis currentibus falso assereres, vir albus non currit quod tamen probares inductione verum iste vir albus non currit, ergo vir albus non currit, si liceret quemlibet etiam non album monstrare, vt per non-suppositionem verificaretur. Nec ex negatione inferioris ad negationem superioris, vt non valet. Homo non currit, ergo animal non currit, casu non viuant in orbe homines & cætera animalia currant. Sed nec de facto infertur, hõ non est genus, ergo nec animal. Ita nec, equus Petri non currit, ergo equus hominis non currit. Nisi affirmes equum Petri existere (quod alij vocant constantiam.) Sic, equus Petri non currit, & equus Petri est, & Petrus est homo, ergo equus hominis non currit. Sed si fuerit verum antecedens, vniuersalis est falsa, quilibet equus hominis currit. Sic satis & plane argumento dicitur, & sufficenter ac vere soluitur.

¶ **S E D** libet in hac obliquorum materia ad exercenda iuuenum ingenia vtrumque comoda aliquantulum immorari. Vt pote sumulistarum labyrintho, quem semel ingressus, nisi Thesei arte ac ingenio vtaris, inde incolumis neutiquam egredieris. In argumentorum nostrorum opusculo monstrauimus, quantis perplexitatibus, & inuolutis soleat hic iuuenes irretiri, quæque effrænate vel vltroque pariter intellectus splendore luxuriari consueverint. Quæcumque fas existimo, paucis documentis complectar, quibus cætera

explicari quantumlibet complicata valeant. Igitur determinabile & determinatum in vniuersum combinantur dupliciter. Vno modo sic, quod determinatio præcedat, vtrumlibet hominis codex est papiraceus. Tunc dicitur accipi pluribus (id est) disiunctim, vtque duo integri termini seorim singulas suppositiones habentes. In quibus contradictio & omnis oppositio formaliter regulas supralatas sequuntur. Vt istæ contradicunt, Cuiuslibet equi color est mistus, alicuius equi quilibet color non est mistus, & hæc, cuiuslibet equi nullus color est mistus, est contraria priori. Istæ subcontrariæ, alicuius hominis equus currit, alicuius hominis equus non currit. Coniunguntur etiam sic, vt determinabile præcedat, & determinatio sequatur. Vt intellectus cuiuslibet angeli est illustratissimus. Tunc dicitur ambo accipi vnica acceptione, (id est) in vi vnus termini & vnica totalem suppositionem habetis. Inter has acceptiones præter discrimen iam constitutum, differt in alijs duobus (vt dialectici docent). Primo in acceptis pluribus determinabile non restringitur collectivè, sed diuisiue. Vt cuiuslibet hominis equus currit, ly equus stat pro equis diuisim ab omnibus prolesis, at in hac equus cuiuslibet hominis currit, supponitur pro equo possesso à cunctis simul, ita vt si nullus sit communis omnium, subiectum non supponat. Qua de ratione non valet, cuiuslibet hominis equus currit, ergo equus cuiuslibet hominis currit. Instatur, si equos singuli possideant, nullum omnes. Argumentatur enim ab non restricto ad restrictum affirmatiue, è contrario tenet. Secunda differentia est, quod in acceptis pluribus determinatio in oppositionibus mutat quantitatem (vt dicimus) secundum regulas superiores, in acceptis vnica manet inuariabilis. Vt hæc quilibet equus hominis currit, equus hominis non currit, contradicunt. Ad obiectionem vero quod manet eadem particularitas ex parte genitiui, respondent, in negatiua genitiuum virtualiter distribui. Sed rogati, per se sumta istæ, equus hominis non currit, quomodo determinatio statuitur, respondet determinate. Quod (meo iudicio) est inconueniens, sane aliter supponere in eadem propositione si hæc absolute in se sola consideretur, & aliter in eadem, si contradictoriæ comparetur. Nã si sumi in oppositione mutat suppositionem, possumus incunctanter dicere, has contradictoriæ opponi, homo currit, homo non currit,

vt pote quibus nihil deest, nisi quod subiectū in negatiua nō distribuitur. Respondebimus enim distribui sumta in oppositione tametsi per se propositio capta nō distribuitur. Ego certe arbitror suppositiones terminorum nō sumi ex oppositione, sed ē diuerso oppositio nes ex suppositionibus. Deinde quanto verius, & cōformius rationi (si quæ distributio in his oppositis seruanda est) constitueretur, in affirmatiua, quilibet equus hominis currit cum omnes consentiant, accipi vnica, & accipi vnice esse, & supponere, & distribui vnica distributione. Ad hæc illa propositio non admittetur vera, nisi omnibus equis hominum currentibus, ergo determinatio distribuebatur pro omnibus possidentibus. Aliàs si pro vno determinate vel consule supponit, equis illius currentibus deberet concedi, quod nullatenus fit. Et confirmatur cum in hac, quilibet equus hominis currit, non possit negari genitiuum aliquatenus distribui, si in contradictoria distribuitur, eadem professio vniuersalitas, vtrobique maneret; quod denuo confirmatur. Valer equus Petri nō currit, & petrus est homo habes equum, ergo equus hominis non currit. Ergo non argumentamur à nō distributo ad distributum, vt pote semper defensus: & per consequens genitiuus in cōsequenti non distribuitur. Igitur vniuersalitas, si quæ in similibus propositionibus requisita est, in ipsa vniuersali, siue affirmans, siue negans fuerit, ponenda est. Vbi. f. determinabile distribuitur, vt pote cuius distributio consequenter determinationem afficit tamquā vnice acceptam. Nō restringitur quidē, vt solum supponat pro possidentibus: sed ex vi possessionis, (quæ illo cōplexo innuitur, seu exercetur) solum pro possidentibus distribuitur. Itaque quæ admodum in his, nullus homo currit, homo currit, sermo est de omnibus, & inter omnes cōtradictio veritatur. Sic in his, quilibet equus hominis currit, & equus hominis non currit, sermo est & de equis possessis ab homine, & de hominibus possidentibus equos: tametsi genitiui non restringantur, quoad suppositionem, virtute tamen totius orationis nec oratio affirmatiua, nec negatiua verificatur nisi de habentibus.

¶ S E D quid de his, quilibet pater habes filium diligit illum, aliquis pater habens filium non diligit illum. Quæ cum sint contradictorie videntur verificari nisi accusatiuus distribuitur. Casu sint duo patres plures filios ha-

bentes, quorum aliquos diligit, aliquos habeat exosos. Arbitror præfactas orationes hæc hypothese non verificari. Nam relatiuum distribuitur in negatiua, & sensus est, habens filium non diligit filium. Ac proinde opus est nullum diligit. Secundo dicitur aptissime, similes propositiones de complexis acceptis vnice esse earum, quæ contradictoria habere non possunt, per mutationem suppositionis, & quantitatis terminorum: sed per appositionem negationis toti propositioni (cuiusmodi aduertimus superius quam plurimas. Sic materiam aliàs nimis obstruam videor mihi quam planissimi mesimul, & verosimillimè explicari: & sensu, & conceptione communi omnem oppositionem saluari.

¶ I T A H I S paucis obseruatis labyrinthus is acceptionum vnica, & pluribus (meo iudicio) peragatur. Sed quem libentius euetissem, atque ex dialecticorum mentibus distributum funditus diruissem, quam reserasset, & ariadnes (quod dicitur) filo resoluissem. Vt pote cum sine utilitate, & absque vlla prorsus causa, & necessitate lenticosam siluam laboriose colant nullam sementem daturam, nullum fructum allaturam. Et posset (meo arbitratu) indemniter, atque impune tota hæc materia succidi, quæ tamen in Syllogismo, quam in oppositione, atque inductione tantum negocium inutiliter, medicam noxie dialecticis facessit. Primo secundum omnes cæteris in complexis fere omnibus, demta hac possessionis habitudine genitiui expressa, idem est prorsus vtrovis modo sumatur. Acq̄ pollēt namque, etiam in significando hæc, Petrus sciens omnem scientiam dormit, & Petrus omnem scientiam sciens dormit. In communibus terminis itidem. Quis diuersa per hæc orationes intelligit, homo habens omnes diuitias mendicat, & omnes diuitias homo habens mendicat. Et vniuersaliter quotiens necessariam dependentiam in deriuatione constructionis determinatio ab determinabili habet (vt omnis accusatiuus verbi actiui, aut participij habet) idem penitus sensus gignitur quomodocumque, anteponatur, vel postponatur. Pro similibus ergo complexis, (quæ pænè sunt omnia) hæc acceptionū varietas cum regulis eam consequentibus, atque præceptis omnino superflua sunt, quando eandem sententiam vtraque concipimus: Ad hæc ipsa genitiui habitudo penitus est inuariabilis, vt cumque, disponatur. Nam, quod aliud

aliter multo nos concipere, si dicatur, quilibet equus cuiuslibet hominis currit, pfecto si qui etius ipsius animum aduiteremus, constaret, quantam vim, opus est: nobis inferamus, vt aliter concipiamus: & quam fallax regula iam dudum introducta, quæ ipso abusu nostras si bi conciliat aures, vt aliter nobis concipere videamur: cum minimè concipiamus. Etenim per hanc, quicumque, equus cuiuscumque hominis, non magis ab omnibus collectiue possessos agnoscimus, quam si diceret, cuiuscumque, hominis quicumque, equus. Et in Hispano idiomate qui dixerit. **Qualquiera cauallo de qualquier hōbre es blanco.** Nullatenus nisi de singularibus

loquitur. Et cum secundum omnes istæ signa æquiualeant, quilibet, quisquis, quicumque, quivis, sit, vt par ratio existimanda sit & in orationibus ex hoc signo, quilibet, contextis. Maxime quod equum esse omnium nunquā contingit. Contingit autem frequenter isto signo, & similibus vtroque modo indifferenter susceptis vt. Quod euidentis indicium est ne quaquā huiusmodi sensum progigni. Si enim sensus ille fieret, cum nusquam hæctenus verus sit, nunquam tali propositione homines vterentur, vt pote semper falsa in moraliter impossibilis. Fundamentum etiam horum iuniorum est infirmissimum. Aiuat, cum determinabile præcedat, resoluendum esse prius, vel distinctiue, vel copulatiue: in cuius singularibus propositionibus constat sine controuersia restringi pro possesso ab omnibus. At ego contendo nullam per illud complexū collectionē importari: importari vero per istud, equus cōmunis omnium currit, vel omniū cōmunis equus currit. Et tunc nullum sensus discriminē diuersus situs verborū efficit. Et rationi eorum respondeo, quod cū ipsi vere putēt cōfusam antecedentis æquū pollere determinatæ respectu relatiui. Vt hic omnis ipsemet est homo, animal suū quilibet homo videt, subiecta reuera stāt cōfusa, licet distributionem præcedant, & aliàs sæpe propter dependentiā vnus ab altero. Quid vero similitudine, determinabile restringat determinatio: & p cōsequens ab hac illius suppositio pendeat, quam determinatā determinabilis æquipollere cōfusa, resoluendā, prius determinationē. Quod duplici argumento corrobore, determinabile semper restringitur à sua

determinationē: restrictio autē est coarctatio suppositionis: ergo suppositio determinabilis, & semper dependet à determinatione, & absque illa cognosci non potest, & per cōsequens determinatio est prius, & respicienda, & resoluenda. Et cum tam inefficaci rationi hæc tam operosa documentorum machina, & inextricabilis, error (vt ille ait) admittatur: quid prudentius, si nullū sequitur in cōueniens, quā ipsam dissipare, atque destruere? profecto si hæc via graditi dialecticæ placuerit, vpreta multa succident nubilaque cuncta à metibus pro pullabūt. Et huius Hydræ pullulantia capita, quæ ferro excindi nequeūt, igni vastabūt, ac reprimēt. Nā primo non erit opus ista similitudo acceptionum in medio, & in extremis tantopere obseruetur: deinde mille absurditates distributionis in materia oppositionis aduētæ sepeliētur. Et sincere atque cādide simul, & vere dicemus huic, quilibet equus hominis currit, opponi hæc, equus cuiuslibet hominis nō currit: ac multa demū elidemus adeo rationi aduersantia, vt faciem certe, & speciē nostræ dialecticæ fœdent, & polluat. Id dūtataxat si hoc tramite inceditur, superest in superioribus corrigatur. Nempe quod vbi capite de inductione diximus, in cōplexis ex determinatione, ac determinabili cōstitibus inchoandā esse apriori, dicitur ab determinatione siue vnica siue pluribus accipiatur, tempore determinabile supponere in ordine ad determinationē cōfusa. ¶ Cōtra distinctiōnem cōtrariā. Hæc, nullus homo disputat omnis homo disputat sunt cōtraria. Et supposito si nullus restringat (vt solet) pro masculis, pro illisque, distribuat: dantur veræ. Casu sint tantū mulieres & currat. Affirmans enim est vera, & pariter negatiua: cuius subiectum non supponit, respondetur non esse contrarias. Quia non est prorsus affirmatio, & negatio de eodem. Sed contra. Hæc, quilibet homo disputat, omnis homo non disputat, etiā si quilibet restringat, cōtrariatur: & subiectū non sumitur omnino pro eodem: ergo defensus est nullus. Maior probatur, quoniam repugnant in veritate, & dantur falsæ. Dicitio affirmationem & negationem omnino eiusdem de eodem esse obseruari stricte in contradictoriis: quæ princeps & summa oppositio est, reliquæ (vt ab oppositione perfecta tantū velut decidūt, ita nō nihil huius exigentiæ remittūt. Fas ergo est incōtrariarū negatiua pro pluribus, supponatur, aut ite minus

restricte. Vbi & si eiusdem sit, haud tamen penitus de eodem. Cuius exceptionis ratio potissima ea est, quod id inuadit ad falsitatem, in qua contraria conueniunt. Aut sane nullum est inconueniens conuenire. In subcontrarijs vero è conuerso affirmans potest accipi pro pluribus. Quia id ædificat veritatem. Vt homo currit, quidam homo non currit. Vbi in affirmatiua stat pro vtroque sexu, negantis subiecto subrogato dumtaxat pro viris.

¶ **CONTRA** leges arguitur. Hæ, omnis homo est lapis, nullus homo est lapis, contrariantur, & tamen interitate simul & falsitate repugnant: vt pote altera impossibilis, altera necessaria. Item & hæ, quidam leo est equus, quidam leo non est equus sunt subcontrariæ: quæ non possunt verificari. Lex siue natura contrariarum non est, vt semper ambæ sint falsæ: neq; subcontrariarum: vt veræ, sed quod priores repugnent inueritate, non in falsitate (id est) vt nullum sit absurdum ambas falsificari. Posteriores vero in falsitate, non in veritate. Quod vero inueniantur veræ: lex nec præcipit, nec prohibet. In hoc substantia consistit, vt nec illæ sint quoquo modo veræ: nec istæ falsæ. Quod manifeste probatur. Plurimæ sunt contrariæ: quæ non falsificantur, vt omnis homo est animal, nullus homo est animal, omnis albedo est qualitas, nulla albedo est qualitas. Et subcontrariæ pariter, quæ verificari nequeunt: vt homo est cælum, homo non est cælum. Cuius rei similitudo in natura reperitur. Contraria siquidem tametsi vertentur circa idem subiectum, & mucos se expellant: quando alterum illorum à natura subiecto, conuenit, necesse est temper, illud inesse. Vt calor, licet contrarietur frigori, nūquam igni non inest, ita profecto quando prædicatum conuenit naturæ liter, vna contrariarum erit veræ, altera falsa. Si vero à natura quoq; dissidet, erit ex subcontrarijs altera perpetuo falsa, altera veræ. Cum ergo raro possint contrariæ esse falsæ, subcontrariæ veræ, & semper illæ in veritate, hæ in falsitate repugnent: optima est huius constitutio legis. Scilicet vt contrariæ repugnent veritate, non autem falsitate. At dialectici eo verborum contextu naturam harum oppositionum exprimunt: vt exigat semper contrarias dandas esse falsas, subcontrarias veras. Coguntur autem tali argumento. Istæ contrariantur omnis homo est lapis, nullus homo est lapis, & tamen repugnant in falsi-

tate. Quid enim est repugnare falsitate, nisi simul falsæ possint esse, & certè illas nemo falsificabit. Si ergo debet non repugnare, pot sunt dari tales. Sed facili negotio poterat hoc argumentum in Dialectica dilui, dicendo, non repugnare in quantum sunt contrariæ. Nam si quatenus cõtrariæ pugnet, profecto omnes contrariæ id habent: & tamè plurimæ incunctanter assignantur falsæ. Sed repugnant gratia materiæ. Moderni nõ sic distinguunt: sed quod illæmet non repugnant in similibus sibi, id est, in alijs contrarijs: & leges sic interpretantur. Contrariæ repugnant veritate, & in se & in suis similibus, (id est) in omnibus contrarijs: non autem falsitate in se, vel in suis similibus. Quia etsi quoadq; in se gratia materiæ repugnent, dabuntur aliæ similes falsæ. Subcontrariæ vero opponuntur generaliter in falsitate, non autem veritate: vt pote quæ semper dabuntur veræ, vel in se, vel in similibus. Cõtradiçtorie vero distat vtraque in re, & in se, & in cunctis alijs similibus. Vt autem similes inueniant aptas verificationi, vel falsitati semper ad materiam cõtingentem recurrunt.

¶ **VBI EST** aduertendum: quod materia propositionis est res significata per illam. Propositio aut principaliter significat cõpositionem prædicati cum subiecto. Huius modi autem compositio est triplex: & ita triplex est materia propositionum, alia scilicet naturalis, alia contingens, alia remota. Naturalis est, vbi prædicatum conuenit à natura subiecto, siue sit affirmas, siue negans propositio, siue falsa siue vera. Vt hæ omnes. Nullus equus est animal, omnis leo impossibiliter est animal, cum suis contradicçtorijs sunt in materia naturali. A natura dicitur alicui conuenire, quod est eius natura, essentialis, aut ex illo promanans. Contingens est, cum prædicatum nec conuenit à natura nec alienum est: sed potest conuenire & minime conuenire subiecto. Vt homo est albus, equus est procerus leo est niger, & similes. Nam color, & magnitudo magna vel parua accidentia sunt cõtingentium. Repugnans dicitur, quando à natura non congruit: etiam si per miraculum possit quandoque conuenire, vt homo est lapis, mater est virgo, Deus est homo. Dicunt ergo summuliste: in materia cõtingenti posse nullo negotio reperiri contrarias falsas, & si in alijs nõ possunt. Et sat est in similibus dentur. Et similes esse nihil aliud est: nisi vt reuera

reuera sint pariter contrariæ. Idem iudicant in subcontrarijs. Sed superest post modum alia inter arguentes disputatio. Vtrum, scilicet quæ denuo ad legem exequendam assignantur, sint cõtrariæ. Sed labor est non adeo improbus, nec omnino vacuus aut in casus. Hæstus de oppositione propositionum.

Lectio tertia.

PERACTO DE PROPOSITIONIBUS OPPOSITIS, restat terminos oppositos paulisper ventilemus. Habet enim non nihil & difficultatis, & vtilitatis huiusce tractatio. Quam solent recentiores primo libro discutere: sed meo arbitratu intempestiuè, vt pote quorum natura, & difficultates emergentes noticiam oppositionis præsupponant. Igitur aduertendum est quod quem admodum in rerum pluralitate non nullæ sunt disparate, nullum respectum inter se se habentes: vt color & dulcedo, musica, & lux. Nonnullæ amicæ, ac germanæ vt animal, & sensibile, homo, & risibile. Nonnullæ contradicentes, vt calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Ita termini res ipsas significantes sunt triplices (signum enim conditionem induit partium sui signati). Alij scilicet impertinentes, & disparati, vt equus & actio, alij pertinentes se quællæ, alij repugnantia. Quidam (inquam) adeo affines ratione rerum significatarum, vt vnus, inferatur ex alio, vel inferat illum. Vt bene sequitur, est rationale: ergo admiratiuum. Est homo: ergo animal. Non potest hæc illatio non arguere aliquid inter hos terminos nexum, atq; necessitudinem: quæ appellatur pertinentia se quællæ. De quibus quot modis pertineant, quo pactoq; se se inferant, videbimus in post prædicamentis. Postremi sunt pertinentes repugnantia, inter quos est aliqua oppositio: mimum quæ in rebus signatis. Hi sunt quadruplices, contradicçtorij, contrarij, priuatiui, relatiui. Contradiçtorij sunt, quorum alter explicitam negationem importat alterius: vt homo, non homo: leo, non leo. Quæ materia tãto facilius est cognita præcedenti oppositionis propositionum: quanto simplicior. Contrarij sunt: qui important qualitates omnino

eodem in subiecto incompatibiles. Hi semper referunt accidentia: vt induciue est pendere. Accidentia vero numquam nõ subiecto inhererent, nisi miraculo abique substantia conseruentur: vt in sacramento altaris. Accidentia ergo, quæ eidem subiecto vnã ad hærescere non queunt: hæc eorum incompatibilitas signum est efficax repugnantie. Vt albedo, & nigredo: paritas, & imparitas: restitudo, & obliquitas: ægritudo, sanitas. Hi cõtrarij importat seorsum aliquas (vt diximus) qualitates. Priuatiui sunt, quorum alter significat priuationem alterius: vt cæcus, & videns: mortuus, & viuens. Cæcus vero, & mortuus nihil. Quoniam ambo priuant alijs rebus: sed vnus quisque positio priuatiue opponitur. Quod philosophi, pariter & theologi vocant habitum. Relatiue opponuntur: qui significat respectus oppositos, vt pater, & filius, magister, & discipulus, creator, & creatura, dominus, & seruus. Igitur cum horum omnium natura in repugnantia consistat: querimus quantum nam repugnent? & primo an æque repugnet, verificari, vel falsificari terminos cõtradiçtorios de eodem: ac contradicentes propositiones veras, vel falsas. Et pars affirmatiua suaderet. Quia propositionum contradicçtio interminorum repugnantia fundatur. Innititur enim huic principio, quod dlibet est, vel non est, (id est), esse vel non esse, quod est duo termini, vel huic, impossibile est, idem si mul affirmari vel negari de eodem. In contrarium est quod isti termini, videt, nõ videt, falsificantur de eodem. Vt si dicas Petrus & Paulus videt, Petrus & Paulus non videt, de eodem (inquam) subiecto complexo. Ambe enim sunt falsæ, casu vnus sit cæcus, alter videns. Deinde generaliter in propositionibus contrarijs duo termini contradicçtorij falsificantur. Vt omnis homo est videns, omnis homo est nõ videns. Tertio verificantur in istis Petrus possibiliter est albus, & idem Petrus possibiliter est non albus. Respondetur, non perinde repugnare vnum, ac alterum. Nam contradicçtorie in nullo casu dantur, contradicçtorij in multis (vt vidimus) verificantur. Solu repugnat verificari, seu falsificari terminos contradicçtorios de eodem singulari, & mediante simplici copula inherentiæ. In hoc sensu est infallibile axioma quod dlibet est, vel non est. Quod dlibet (inquam) in particulari, & vnum numero. Nam quod dlibet in genere est simul, & non est aliquid. Vt animal est

Liber tertius

albus, & animal non est albus: est rationale, & irrationale. Hoc de vno in communi. Si multa in particulari: neutrum contradictorium erunt aliquando. Vt iste, & iste, est albus, iste, & iste est non albus. Itaque nō adeo vniuersaliter pugnat. Sed est plurimum aduertendum: quōd in casibus vbi verificatur, seu falsificantur contradictorij, non inferuntur vliō pacto propositiones cōtradictoriae: sed vel contrariae, vel subcontrariae. Ad argumentum in oppositum iam exposuimus pro verbum.

¶ **Q V A E R I T V R** modo de contrarijs, an de eodem verificari queant. Non inuestigatur falsificatio. Quia vt contrariae orationes falsae conficiuntur ita contrarij saepe falsi, asseruntur. Vt palidum est album vel nigrum: vnum est par: vnum est impar. Sed an vere dici possint, nō est modica disceptatio. Nam contraria sunt qualitates, quae repugnant esse in subiecto: vnde facilius, & frequentius eveniet, vt neutrum sit in eodem subiecto, quam vt vtrumq; reperitur continētū: & nihilominus exemplo triuiali similitarum arguitur. Sic equus, vel scutū cuius medietas sit alba, medietas nigra, videtur esse albi scutū & nigrum. Quoniam regula metaphisico: um est. Sat maiorem partem esse talem: vt totum sit illud: sed maior pars scuti est alba. Sumo namq; tres quartas, & argumentor: hae tres quartae sunt albae (siquidem duae albescunt, & disgregat visum) & hae sunt maior pars, igitur. Respondeto: quōd illud scutū neutrius coloris est, sed mistum: & regula intelligitur primo, vt maior pars sit profus talis. Quod alij explicant hoc aduerbio synchegorematicè, (id est) vt illa pars maior sit talis secundum quamlibet rursus sui partem. Quod non competit nostris quartis. Et praeterea non sit vtrumque maior, sed multo maior: vt ex decem septem vel octo: non si solum sex sunt tales: quia excessus est modicus. Sed quid ad quaestionem principalem respondebitur? Nempe quōd duo termini cōtrarij non possunt de eodem numero verificari: secundum copulam praesentem: median te vero extrinseca poterunt. Vt Petrus erit albus, & erit niger: & de eodē in genere, quē admodum de contradictorijs pernotauimus. Sed est discrimen quōd contradictorij non verificabuntur, nec per miraculum. Contrarij poterūt, dici supernaturaliter: vt simul poterit dari album, & nigrum. Et ratio est,

quoniam priores includunt negationem alterius, & ideo implicat esse hoc, & non esse hoc. At contrarij non ita: sed esse album, est habere albedinem. Qui hoc asserit: non dicit propterea nigredine carere. Et ideo super naturaliter potest fieri, vt simul quis colorē vtrumq; sortiatur.

¶ **DE PRIVATIVIS** demum indagemus, an possint de eodem verificari. Priuatio autem est negatio in subiecto apto nato. Cæcitas carētia visus: inors negatio vitæ: hoc addens quōd deberet cæcus videre, & mortuus viuere, quōd non dicit li non videns, vel li non viuens. Ideo de lapide asserimus, non videt: hāud tamen esse cæcum, & de eodem non viuere, non autem esse mortuum. Itaq; priuatio est negatio sui oppositi in subiecto tamē apto. Respectu ergo talis obiecti (quod alias nūcupatur proprium) priuatiui sunt cōtradictorij. Idem est (inquam animal, quod est aptum prospicere, esse cæcum, & non videre: quandoquidem priuatio est negatio. Non vt contrarietas: quia album, vel nigrum esse, non est non esse aliquid: at tenebrosum esse, est non habere lucem, quam erat aptum possidere. Et cæcum esse nihil aliud est, quā non habere visum: quem habere poterat. Igitur priuatiui sunt contradictorij contracti, (id est) non absolutè, & respectu cuiusq;: sed respectu sui proprii subiecti. Hoc supposito dicito, quōd possunt primo falsificari de eodem numero, sed non existente. Vt Antichristus est mortuus, & ille est viuus: chymera agrotat, & valet. De eodem etiam existente, sed non proprio subiecto: vt lapis videt, & est cæcus. Et ratio est: quia priuatiua certum sibi vendicant subiectum: extra quod nulli cōpetunt. Sic nullo negotio de alijs falsificantur. At de proprio subiecto numerico nec verificantur, nec falsificantur. Quia respectu illius sunt contradictorij, affirmatio. i. & negatio. Vnde sicut implicat contradictorios, ita & priuatiuos de vilo vere vel falso dici.

Cap. II. De Æquipollentijs.

TEXTVS.

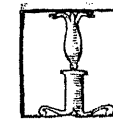
Æ Q V I T V R
de æquipollentijs: de
quibus tales dantur
regulae. Prima si alicui signo
Sequi-

vniuersali, seu particulari praepōnatur negatio, æquipollet suo contradictorio: vt hæ æquipollent: non omnis homo disputat, quidam homo non disputat, omnis homo disputat, non quidam homo non disputat. Secunda, si alicui signo vniuersali postpōnatur negatio: æquipollet suo contrario: vt hæ æquipollent: omnis homo non disputat: nullus homo disputat. Tertia si alicui signo vniuersali vel particulari praepōnatur, & postpōnatur negatio, æquipollet suo subalterno: vt hæ æquipollent, non omnis homo non disputat, quidā homo disputat: omnis homo disputat, non quidam homo nō disputat. Et dictae regulae his verbis continētur. Prae. contradic. post. contra. prae. postque subalter. Ex his regulis inferuntur: quōd si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadem locutione, ita vt vnum sit in subiecto, alterum in praedicato, primum æquipollet suo contrario per secundam regulam. Secundum suo con-

tradictorio per primam: vt nihil est nihil, æquipollet huic quodlibet est aliquid. Nam per secundam regulam nihil non, & quodlibet æquipollent: sicut omnis non, & nullus. Et per primam regulam non nihil, & aliquid, sicut nō nullus & quidam. Et sic duae primae sunt æquipollentes. Vnde versus.

*Non omnis, quidam nō, omnis non, quasi nullus.
Non nullus, quidam, sed nullus nō, valet omnis.
Non aliquis, nullus, non quidā nō, valet omnis.
Non alter neuter, neuter nōn, praestat uterq;.*

Lectio Vnica.

INTENTIO INTER alias praecipua dialecticae in his tribus libris est sic suos alumnos intrudere quos erudiendos suscepit, vt peritè nouerint propositiones velut ensem, ac scitum in utramque partem strenue vibrare. Quibus prouide praecpta tradit non modo illarum sensum intellegendi, verum tam potenter illis dominandi, vt ex quibuslibet qualibet, qualesq; expedit pro suo arbitratu faciat. Vt propositio nis virtus ac potestas, (quae sunt ipsorum gladius, & arma) ita in eorum sita sit ratione, ac intellectu: quemadmodū in manu figuli mallei. Ideo cū in superioribus docuerit quid sint & quomodo se oppositiones habeant, hic ostēdit quam arte omne genus oppositionis producat, & productum resoluat. Quae omnia virtute, officioque: negationis velut instrumento peraguntur. Est namque eius natura, reddere semper oppositum eius quod reperit. Quo (vt palam est) nullo negotio, citraque puluerem fit, vt & oppositæ æquipollean, si eas negatio cōiungat, & æquipollentes rursus (si auferatur) ad pristinam oppositionem redeant. Vt datis his contradic-

Et oris omnis equus est quātus, aliquis equus non est quartus, cuiuslibet præponas negationem, coincident, & si eam adiectā tollas ad suam oppositionem redibunt. Vtilis tractatus: vt pote quo tam scitè, ac doctè nostris armis instrumur: vt quasi cataphracti vndiq; armis septi, digladiari vbiq; certareq; contra quoscunq; audeamus. Ex quo infertur primo has regulas intelligendas esse de negatione negante, liberèq; sumta: cuius virtus sine obice in totam orationem fluat: non de infinitate, vel priuante, (vt in materia cōtradietoria aduertimus). Secūdo quòd cum multiplicibus modis propositiones æquiualeant: nempe per cōuersionem, per synonymitatem terminorum, per rerum identitatem, alijsq; multis de causis, hic dumtaxat illa æquipollētia describitur: quæ in oppositis, vel subalternis p̄ additionē negationis fieri potest. Ita carmen has regulas cōtinens signa affirmatiua negatiuis semper immiscet (vt in textu videre licet.) Vnde iōli modo intelligūt de propositionibus vtriusq; extremi participatibus ordine eodem.

¶ P R I M A regula est, si alicui signo vniuersali vel particulari præponatur negatio, æquipollent suo contradictorio. Per hanc, propositiones contradictoriæ æquipollent, æquipollentesq; contradicunt. Eadem namque via est (vt aiunt) ab Thebis ad Athenas & cōuersio. Negatio siquidem est malignantis nature: quare præposita vni cōtradietionis parti infensum eam alterius inuertet. Quod si iā æquipollebant, denuo adiecta necessario opponitur. Regula quidem in textu exprimitur his nominibus: signum vniuersale & particulare: quoniam plerumque in contradictorijs repertiuntur: & quia etiam extra contradictorias vbi libet signum sit infertum, habet locum. Signa autem contradictoria sunt veluti propositiones ipsæ vniuersale negatiuū, & vniuersale affirmatiuum, vt nihil, non, nullus, & aliquis, quidam. De quibus signis regula accipienda est, quòd sint vniuersalia, & vniuersaliter sumta: nō sic restricta: vt vix in eis villa replendeat vniuersalitas. Vt hic, omne quod est Petrus, currit, si omne nō est tam signum quam subiectum, & hic, Petrus qui est omnis homo loquitur, non vniuersaliter capitur, sed pars efficitur extremi. At si sermo sit de contradictorijs propositionibus, regula est lucidior, & vniuersalior. Nempe quod

cuiuslibet præponatur negatio, æquipollent contra dicenti: dummodo de negatione adverbiali intelligatur: quæ communior & aptior est ad opus negationis præstandum. Nam nominalis frequenter non aptè cohæret. Vt si dicas nullus enis homo currit, latinius dicitur, nō omnis homo currit. Nā cōgruentia, cōcinitasq; locutionis tā necessario præsupponēda est in arte, qua vere, recteq; loqui docemur, vt si nec adverbialis cōgruet, pretermitenda sit. Secunda regula est: si alicui signo vniuersali postponatur, æquipollent contrario. Signa contraria sunt vniuersale affirmatiuū, & negatiuum: (vt in calce textus intueri licet) vt nullus, omnis, nemo, quilibet. Et de signis quidem seorsum nulla est in regula obcuritas, nulla difficultas. At si contrarijs propositionibus applicetur. Regula habet innumeras fallentias, ob id quòd signo vniuersali postposita negatione potest signum ipsum eum situm in propositione fortiri, vt negatio nihil in illo agat. Verbi gratia hic, omnis ars, quæ est qualitas mentis, est res spiritalis, si inseratur negatio copulæ implicationis, non redditur contraria. Et hic: omnis equus est omne viuens (cuius cōtraria est nullus equus est viuens) etiam postposita negatione haud æquipollent suæ contrariæ. Vt si affirmes: omnis equus non est omne viuens. Quia in hac per regulas superiores prædicatum supponit confusè, in contraria (vt palam est) distribuitur. Demum cum hæc regula ad constituendam contrariam alicuius propositionis deseruiat: & non omnis propositio habeat cōtrariam (quemadmodum in superiori capite ostendimus) sequitur: non tam generalem esse ac præcedentē, ergo habebit locum in propositionibus simpliciter vniuersalibus de extremis pariter simplicibus. In his prodest in ceteris non, nisi mille præceptis obseruatis & semper titubans.

¶ Tertia regula, obsequitur subalternis. Vbi est aduertendum: quòd non est elegans, vel apta æquipollentia nisi vbi est & diuersitas vocum, & identitas sensus. Nam Petrus currit, & Petrus currit, non tam æquipollentes quam eadem sunt. Hæc vero: non omnis homo non disputat, & quidam homo disputat: proprie æquipollent. Inter quas tanta est terminorū discretia & paritas sententiæ. Quæ sunt subalternæ, capite superiori elucidauimus. Igitur vt oppositæ, quæ tantum differunt, virtute

DE CONVERSIONIBUS.

Cap. III.

TEXTVS.

ROPOSITIONUM categoricarum vtroque terminorum participantium ordine conuerso duplex est cōuersio: simplex, per accidens.

Conuersio simplex est, quando fit de subiecto prædicatū, & de prædicato subiectum manente eadem quantitate, & qualitate. Et hoc modo cōuertitur vniuersalis negatiua in se ipsam, & particularis affirmatiua in se ipsam. Vt nullus homo est lapis: ergo nullus lapis est homo: quidā homo est animal: ergo quoddā animal est homo. Conuersio per accidēs est, facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum manente eadem qualitate, sed mutata quātitate. Hoc modo cōuertitur vniuersalis affirmatiua

virtute negationis cōeāt: ita subalternæ quæ pariter distāt, vt vniuersale & particulare eadē negatione æquipollent. Atq; cū in præcedentibus æquipollentis simplex suffecerit hic duplicata requiritur. Nam prima reddit vniuersalem affirmatiuam, particularem negatiuam, secūda facit ex ea affirmatiuā. Vnde per has inmutationes velutres naturalis tādē sensus subalternæ producit. De subcontrarijs nulla regula statuitur: non quia æquipollere negationis adiectione non possunt: sed potius quia tam assimilantur negatione, vt nulla sit vocis disparitas: quæ tamē in æquipollentibus tantum, vt decus, exigitur. Nam datis his subcontrarijs homo currit, homo non currit, quid facilius, quàm in affirmatiua negationem postponere? Verum postposita eadem prorsus ac altera negatiua resultat. His ergo regulis siquis sobriè, ac tempestiuè vtatur: multas inde subducet, atque formabit argumentationes peritiles.

¶ IN CALCE TEXTVS Appendix, vniuersam amplectens, atq; exornās doctrinam infertur. Quòd si duo fuerint signa vniuersalia scilicet negatiua. At vero primo non verificatur solum in duobus, sed in pluribus quantumcumque multiplicentur. Nec opus est etiam illa conditione vt alterum sit in subiecto, alterum inseratur prædicato: sed vbi cumque & quotcumque signa vniuersalia in eandem categoricā inserta fuerint: primum æquipollent suo contrario affirmatiuo, secundum suo cōtradietorio, tertium rursum suo contrario, quartum suo contradictorio. Per quod si plures negationes aliquam propositionem ostulauerint, poterit aliquantulo lucidior extrahi. Euiusmodi vt propositio affirmatiua est & simplicior & clarior negatiua, ita & signa affirmatiua sunt apertiora, & propositionem minus confundunt. Vnde si dicas, nullus homo nullius grauitatis innullo statu non est molestus: quæ ob multitudinem negationum parè non est perceptibilis, resoluitur per affirmationem sic. Quicumque homo alicuius grauitatis in omni statu est onerosus, aut infestus, semper (inquam) faustuolus est odii quouis dignus deputandus. Nam propositio est affirmas ob negationis paritatem. Reliquæ signorum æquipollentiæ sunt in textu & splendentes, & valde cōmodæ.

in particularem affirmatiuā. Ut omnis homo est animal: ergo quoddā animal est homo. Et vniuersalis negatiua in particularem negatiuam: vt nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo. Vnde versus. Feci simpliciter conuertitur eua per acci. Afferit. a. negat. e. sūt vniuersaliter ambæ. Afferit. i. & est particularis. Et sciendum est quòd signum positum in subiecto propositionis quæ debet conuerti, quodcumq; sit illud, debet poni super totum prædicatum, & totum reduci ad subiectum conuertētis. Præterea eadem est conuersio propositionis particularis, in definitæ, & singularis.

Lectio Vnica.

QUO MDEM SCOPVM cum præcedenti respicit & præsens conuersionum capitulum: nepe vt plures æquipollentes facile inuenias. Quod ad propositionū probationem plurimum conducit. Frequenter enim propositio obscura est: cuius æquipollēs ac cōuertens lucidissima est. Quocirca cum tota hæc conuersionum & æquipollentiarū structura eo tēdat, vt splēdoris ac lucis quid propositionum intelligentiæ addat: valde absurdum existima, tunc propositiones conuertere, quando in obscurissimas conuertuntur. Quod fit aut quādo affirmatiua in terminos

infinitos (vt in conuersione per contrapositionem, non nullos hæctenus egisse comperies) aut cum caliginose nimis ampliatio cōuertæ in cōuertente depromitur. Tūc quod magno labore vt intellectus esset lumen antiqui excogitarūt, in magnas cedit tenebras & confusionem. Conuersio est ergo ex vna propositione facere duas cambio, & trāsmutatione extremorum. Vt ex ista homo est animal, fit hæc, animal est homo. Quæ ideo dicitur prioris conuertens quia ex subiecto factum est prædicatum, & e conuersio ex prædicato subiectum. Hoc autem primo non fit apte in cunctis propositionibus: quia sæpe prædicatum est tale: vt non possit esse subiectum. s. adiectiua. Vt homo est albus: incongrue albus regit verbum, & reddit suppositū: quod secum non affert: quod tamen facturus erat si conuertitur in hanc albus est homo. Vt vero rectè conuertatur, necesse est: neutrè dicas, album est homo. Quæ tanto a vera conuertente deficit: quanto ab extremorum identitate differt: & nihilominus est in vlti iuniorum. Secundo quando verbum eius est conditionis vt diuersam exigat subiecti & prædicati suppositionem. Vt sunt copulæ extrinsecæ: quæ subiectum ampliāt, prædicatū restringunt, vt equus fuit niger. Vbi si niger solummodo pro præterito capitur: in cōuertente vero, nigrum fuit equus, ampliatur, & quod ampliatur restringitur. Atquia necesse est in conuersione proprietates logicales seruentur (alias ex conuersa non sequeretur conuertens (vt pote cum facile defectus ampliationis, & restrictionis cōmitti possit) cōuertunt eam hoc pacto, nigrum quod fuit, nigrum est vel fuit equus: quæ profecto multo obscurior est quam conuersa. Vnde mea sententia non deberet conuersio ad similes vsq; propositiones extendi: vt pote ex quibus nihil lucis haurire possis. Igitur conuersio est vtilis in propositionibus de præfenti & simplici copula in hærentiæ, de extremisque simplicibus: vbi nulla est eorum transpositione oriatur ofuscatio. Hæc autem conuersio est duplex simplex. s. & per accidens. Prima est quādo cum transpositione extremorum eadem conuersæ quantitas atque qualitas manet. Quæ ideo simplex appellatur: quòd tantum in ea extrema cambientur: cum in reliquis conuersionibus aliquid aliud præter extrema mutetur: quantitas. s. vel qualitas. Vt hæc

hæc nullus Leo est homo, conuertitur in hanc, nullus homo est leo. Albedo est color, in hanc, color est albedo. Hac conuersione conuertitur & vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Nominē particularis intelligimus (vt habetur in textu) & indefinitā & singularem. Quæ omnes ideo hac conuersione conuertuntur: quia eadem est suppositio: & quantitas prædicati & subiecti. Vbi in tueberis quā exercenda sit hæc conuersio tunc solummodo cum consimilis extremorum suppositio vtrōq; manifeste obseruatur, & apparet. Nā & in vniuersali negatiua supponunt ambo distributiui, & in affirmatiuis particularibus ambo determinate. Vnde nulla sequitur sensus diuersitas extremis trāsmutat: sed si copula extrinseci tēporis est, eadem ampliatio (vt dudum insinuabamus) retineatur.

¶ CONVERSIO per accidens est cambium extremorum variata dumtaxat quantitate, vt omnis albedo est color, ergo color est albedo. Quo pacto conuertitur vniuersalis affirmatiua & negatiua: prima necessario: simpliciter conuerti non potens. Nam si distribueretur in conuertentem, prædicatum, (quòd in conuersa supponit confuse) argue remus ab non distributo ad distributū. Pōnit Petrus Hispanus deinde versus quo huiusmodi conuersiones breuissime explicatæ memoriæ tradantur. Simpliciter feci conuertitur eua per accidens. Vbi significationes vocalium tantum notande sunt. Alpha repræsentat vniuersalem affirmatiuam. E. vniuersalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. Igitur. E. ac. I. cōuertuntur simpliciter; alpha & E. per accidens. Tertiam speciem conuersionis addit auctor: quā hæctenus dialectici vsi sunt & quam nos data opera à textu euulsumus: & à nostro commento explosimus (nimirum doctrinā primo nullius præfuit vtilitatis, nec vsus: deinde maxime obscūritatis, postremo frequenter deficientē) quā vocant conuersionem per contrapositionē. Quando scilicet termini finiti & positiui in negatiuis & infinitis mutantur: Res penitus peruersa: vt scilicet termini de se perpiscui quales sunt positiui, in tenebrosos, ac pæpe inintelligibiles conuertantur: quales sunt infiniti & negatiui. Sed quid quòd Aristò. dōcet arguere ab affirmatiua ad negatiuam, & e conuerso variato prædicato, penes infinitū & finitū: vt Petrus est non albus, ergo non

est albus. Dicendum quòd græci maiori verborum copia diuites varijs modis loquendi abundant. Quorum vnus est per terminos in finitos, & forsā per verba infinitata: latini vero similibus vocibus non vtuntur. Nec mirum diuersæ nationes distinctos modos sese explicandi habeat. Ideo hanc philosophi doctrinam greco idioma, non rerum naturis, sultam non decet, nec minus expedit sermone latino suscipiam, vel imitemur. Sicut pleraq; ipsius documenta merito ambabus manibus amplecti soleimus. Secundo aio, argue re ab extremis infinitis ad finita claritatis & intelligentiæ causa ratio postulat: cōtra age re vero ipsamet ratio omnino prohibet, penitusq; interdicat. Et addo lōge obscuriorē esse conuersionem per contrapositionem: vt pote in qua præter infinitos terminos, tenebras palpabiles: etiam est cambium extremorum, quòd non parum caliginis infert cognitioni. **¶ CIRCA** istas duas species (quæ commode inseruiunt) notato, auctorem conuersionis in forma consequentiæ explicuisse: quia est argumentum in vniuersum ab conuersa; ad conuertentem: licet e conuerso hæud semper, sed in conuersione tantummodo simplici. Vnde solet dici, quòd duplex est conuersio, alia mutua, alia non mutua. Conuersio per accidens non est mutua, quia semper argueremus ab non distributo ad distributū; quare in similibus conuersionibus contingit frequentius conuersam esse falsam; & cōuertentem veram. Vt hæc est falsa omne animal est homo: & hæc vera homo est animal, in qua cōuertitur. Hinc à cōuersa ad cōuertentē valet illatio: è cōtra verò minime. **¶ At** è cōtra ea quæ dicta sunt obijciuntur multa. Primo hæc homo est, pictus, ergo pictus est homo non valet: antecedens est verū & consequens est falsum: sillaba est nomen ergo nomen est syllaba. Præterea hæc: triplex est propositio nis materia: non conuertitur in istam propositionis materia est triplex. Nam in antecedenti accipitur vnica, in consequenti pluribus: deinde videtur in antecedenti personaliter supponere, in consequenti ratione prædicatū simpliciter. Idem de hac homo est species, ergo species est homo. Præterea hæc, promittō tibi librum quo pacto conuertitur: nam si dicas librum tibi promitto, eadem est penitus: idem subiectum; idem vtrōq; prædicatum. Ad hæc respondeo: generaliter necesse fore in conuersionibus proprietates logicas

les feruentur. Vnde propositiones conuertuntur sic: syllaba est li, mus: pictura est homo est figuratus. Tertia conuertitur (vt iacet) vsus enim dialecticorum iam obtinuit, vt idem per vtramq; propositionem concipiatur: à qua conceptione huiusmodi regulæ eliciuntur. Idem intelligimus siue dicas, homo est species, & species est homo: duplex est conuersio, conuersio est duplex. Si vero quid dicere vnam vel alteram, referret, facilis solutio foret: nempe quòd sic erant conuertendæ, vt eadem appellatio, eadem acceptio terminorum vtròq; custodiretur. Quarta conuertitur per pãssiuam: vt promitto tibi librum, ergo liber est tibi per me promissus: vel melius sic, promittens librum sum ego. Nam promittens librum est in cõuersa prædicatum. Quia verbum adiectiuum (vt diximus) in substantiuum, & suum participium resoluitur. Quòd fieri necesse est: si cõuertere quis similes propositiones voluerit. Vbi nihilominus eodem pacto termini confunduntur. Et ista, bis cantauit missam, in hanc, bis cantans missam sum ego. Et hæc, ad equitandum requiritur equus, requisitum ad equitandum est equus. Nam in conuersa equus erat subiectum, tã meti vltimo loco constitueretur: prædicatum requiritur.

¶ **C O N T R A:** hæc propositio, omnis homo est animal, & e conuerso, est categorica vniuersalis: & tamen non conuertitur, nec per accidens. Nam maxime in hac: animal & e conuerso est homo, cuius tamen sensus vix vllus ex haurietur. Ad hoc facile conceditur, plurimas esse propositiones, quæ nõ possunt ob aliquod impedimentum commode conuerti. Et impedimentum hic est illa dictio, è conuerso: quæ cum incongrue inferatur subiectum: apte inferatur prædicatum. Quamquã potest quis dicere, prædicatum in illa oratione solum esse animal: hoc siquidem tantum dicitur de homine: illa vero dictio est pars non prædicati, sed totius orationis. Quia totam certe modificat: sicut signa vniuersalia omnis, nullus, nõ sunt partes subiecti, sed propositionis. Vnde illa conuertitur in istã, animal est homo, & conuerso.

¶ **S E D Q V I D** de hac propositione singulari. Adam fuit omnis homo, si cõuertitur simpliciter, hæc foret vera: omnis homo fuit Adam. Respondebis, seruandam esse eãdem restrictionem, omnis homo (qui fuit homo) est, vel fuit Adam: quæ tamen adhuc falsificatur:

vt patet per descensum sub subiecto. Agerime certe conuertuntur similes propositiones non conuertet, maxime quòd in exponibili forsan efficitur pars extremi: vt pote posito signo à parte prædicati: in exponentibus minime. Si quis contendat posse conuerti, debet scire, quòd prædicatum illud supponit dependenter ab tempore determinato incluso, in copula: quæ dependentia non potest, nisi hoc pacto in conuertenti explicari: omnis hõ quirit hoc tempore (signato eo, quo solus paradysus prothoplastus incolebat) est, vel fuit Adã. Quæ certe stricte non est cõuertens.

¶ **C O N T R A.** Ista, Parrisus & Romæ venditur piper, est vera: & sua conuertens falsa. Piper venditur Parrisus & Romæ. Nam factò descensu disunctio subli piper subiecto conuertentis conuincitur falsitatis. In his de verbo adiectiuo, & in alijs multis necesse est, volentibus eas conuertere, extrema prenosse. In propositione inducta, piper est subiectum, quia reddit suppositum verbo: prædicatum est venditum. Vnde conuertia est, Parrisus, & Romæ, venditum est piper. Et clarius dicitur, haud esse immediate plene conuertibile, sed prius illa vniuersalitas resoluenda est, post modum vnaquaq; pars conuertetur. Alias si immediate cõuertatur perfecte totum subiectum in prædicatum, argumetamur à confusa ad determinatã ex parte prædicati venditum. Et quam plurimæ propositiones sunt nõ statim conuertibiles, sicut alia. (Vt in capite de ascensu inspeximus) non erant illico resoluendæ, nec resoluibiles. Vt hæc: nullus homo falsus est animal, si euestigio conuertitur in hanc, nullum animal falsus est homo, est conuertens falsa. Quoniã multa animalia falsus sunt hõ, sed necessario reducenda est, ad suas singulas res: & ipsæ conuertende.

¶ **S E D Q V I D** demodalibus dicemus. Arguitur, hæc, Deus necessario est creans, nõ conuertitur in hanc, creans necessario est Deus, nam prima est falsa, secunda vera, & tamè debet conuerti, & conuertitur simpliciter. Respondebimus ad hanc & similes modalium obiectiones post earum tractatum,

Cap. III. De modalibus.

T E X T V S.

Modus

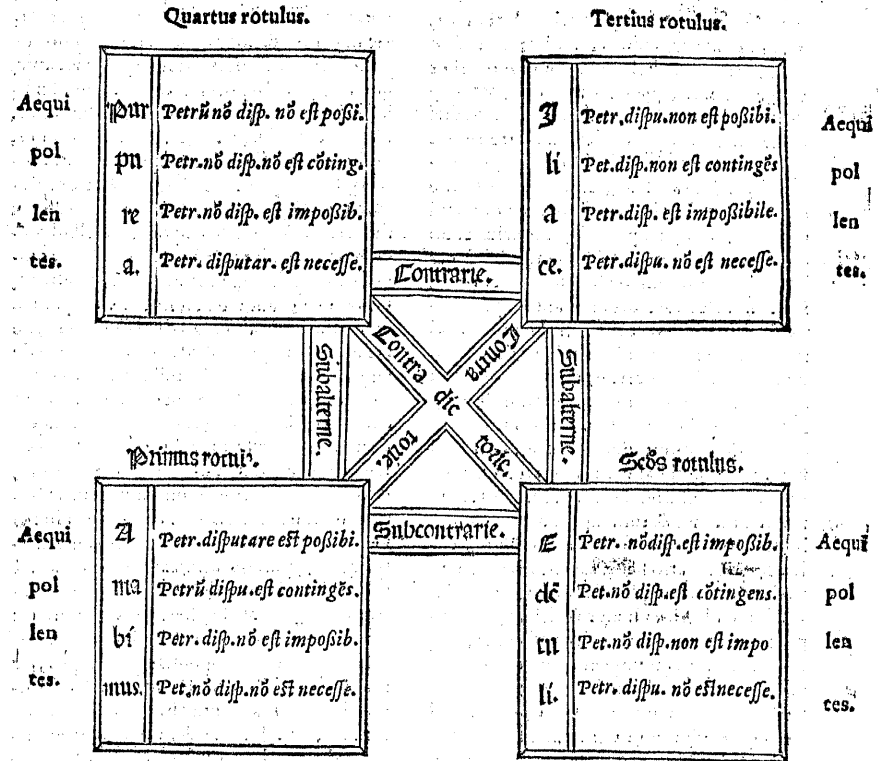
O D V S est adiacens, rei determinatio, & habet fieri per adiectiuum. Sed duplex est adiectiuum. Quoddam est adiectiuum nominis. Vt albus, niger, & similia. Aliud est adiectiuum verbi. Vt aduerbia: secundum enim Pricianum: aduerbium est vi verbi adiectiuum. Et ideo duplex est modus. Vnus nominalis, qui fit per adiectiuum nominis. Alius adverbialis, qui fit per aduerbium: vt homo currit velociter. Item aduerbiorum: quædam determinant verbum gratia compositionis. Vt ista lex, necessario, contingenter possibiliter, impossibiliter, verò & falso. Alia determinant gratia temporis: vt hodie, cras: & alia aduerbia temporalia. Alia aduerbia determinant ratione modi. Vt aduerbia optandi, hortandi. Et sic sumitur multipliciter modus per aduerbia.

¶ **S E D O M I S S I S** omnibus alijs: solum

nunc de illis dicendum est, qui compositionem determinant: vt sunt necessario contingenter, &c. Cum enim dicitur homo necessario sedet: significatur, quòd compositio lectionis cum homine sit necessaria. Sed cum dicitur homo bene currit, vel velociter: significat, quòd cursus hominis sit velocis, vel bonus: & in ista determinatur res verbi, in prima verò compositio. Vnde solum illi modi qui compositionem determinant, faciunt propositionem modalem. Ideo de talibus solum modo hic intendimus. Et sumitur quandoq; prædicti modi nominaliter. Vt possibile, impossibile, contingens, necessarium, verum & falsum, Quandoq; adverbialiter: vt possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter, verò & falso. Propositio modalis est illa, quæ determinatur aliquo istorum sex modorum, possibile, impossibile, contingens, necessarium, verum & falsum. Vt fortem currere est possibile & sic de alijs. Et in istis modalibus verbum debet subijci, modus autem predicari. Omnes autem propositiones, quæ non determinantur per illos sex modos: dicuntur de inesse id est de simplici inherencia prædicati ad subiectum. Sed adhuc illæ propositiones, quæ modiificantur istis modis verò & falso, ad præsens relinquuntur, quia in illis eodem modo sumuntur oppositio & equipollentia: sicut in illis de inesse. In illis autem de his quatuor modis: impossibile, contingens, & necessarium: alio modo sumitur oppositio equipollentia, vel consequentia: vt postea patebit. Sciendum autem quòd quilibet istorum quatuor modorum quatuor facit propositiones modales. Ideo cum modi sint quattuor quater quatuor erunt propositiones modales: & sic erunt sexdecim. verbi gratia. Ille modus possibile si sumatur sine negatione, facit vnam propositionem modalem. Vt fortem currere est possibile. Si autem sumatur cum negatione lata ad verbum facit secundam, vt fortem non currere est possibile. Si vero cum negatione posita ad modum facit tertiam, vt fortem currere non est possibile. Si cum negatione posita ad verbum & ad modum facit aliam. Vt fortem non currere non est possibile: & hoc modo secundum vnumquemq; aliorum modorum sumuntur quattuor propositiones modales. Harum autem propositionum modalium equipollentia quattuor regulis cognoscuntur. Quarum prima est Cuiusmodi dicto affirmato attribuitur possibile eadem

eidem attribuitur contingens & ab eodem dicto remouetur impossibile: & ab eius contradictorio opposito remouetur necesse. Vt fortem currere est possibile: fortē currere est contingens: fortem currere nō est impossibile: fortem non currere, non est necesse. Secunda regula. Cuiuscūq; dicto negato attribuitur possibile, eidem attribuitur cōtingens: & ab eodem remouetur impossibile: & ab eius contradictorio opposito remouetur necesse. Vt fortem nō currere est possibile: fortem non currere est contingens. Sortem nō currere non est impossibile. Sortem currere non est necesse. Tertia regula est. A quocūq; dicto affirmato remouetur possibile ab eodē remouetur contingens, & eidem attribuitur impossibile, & eius contradictorio opposito attribuitur necesse: vt fortē currere nō est possibile. Sortem currere est contingens. Sortem currere est impossibile. Sortem non currere est necesse. Quarta regula est à quocūq; dicto negato remouetur possibile: ab eodem remouetur cōtingens, & eidem attribuitur impossibile, & eius contradictorio opposito attribuitur necesse. Vt fortem non currere non est possibile. Sortem non currere non est cōtingens. Sortē non currere est impossibile. Istarū autem regularum exempla disponuntur in quatuor lineis siue ordinibus figuræ sequentis, qui possunt per hos versus denotari. Primus amabimus, Edentuli secundus, Tertius illiace, p^o pura reliquus. Destruit. V. totū:

sed. A. cōfirmat vtrūq;. Destruit. E. dictum destruit. I. q; modum. Omne necessariū impossibile quasi nullus. Possibile quidam quidam non, possibile non. E dictum negat. I. q; modum nihil. A. sed. V. totum. Omnes autem propositiones quæ sunt in prima linea æquipollent per primam regulam: & conuertuntur inter se. Quæ vero in secunda per secundam. Quæ in tertia per tertiam. Quæ in quarta per quartam. Item æquipollentiæ vel cōsequentiæ modalium possunt haberi per hanc regulam. Omnes propositiones de possibili, & impossibili æquipollent verbo similiter se habentē & modo dissimiliter. Et omnes de impossibili & necessario æquipollent verbo dissimiliter se habentē modo similiter. Sed omnes propositiones de possibili & necessario æquipollent verbo & modo dissimiliter se habentibus. Et intelligitur modus similiter aut dissimiliter se habere quantum ad affirmationem & negationem: vt dicatur se habere similiter: cum affirmatur in vtraq; vel in vtraq; negatur. Dissimiliter autem quādo affirmatur in vna, & negatur in alia. Et eodem modo intelligendum est de verbo: sicut dictum est de modo. Et sciendum est, quod in prædicta regula non facimus mentionem de contingenti eo quod contingens conuertitur cum possibili. Vnde idem est iudicium de propositionibus vtriusq;. Exempla autem quæ rantur in figura disposita per quatuor ordines: quia ista regula generalis est ad omnes.

Lectio prima.

M v m dialecticæ facultatis, tantū inrerit propositionis cuiuslibet telum adaperire, necesse est. (quāta ingenij acrimonia fieri poterit) omnes propositionum species breui compendio nostra in expositione complectamur, velenum illarum iuuenes doceatur. Est autem propositio secundū dialecticos duplex, alia de inesse, de simplici copula, vbi verbum sine aliqua modificatione extrema coniungit, vt homo iustus est sapiens: deo fuit in arca Noe. Et vocantur de inesse, quoniam in ipsis principaliter extremorum esse representatur. Quæ rursus est duplex, alia de extrinsecō tempore, vt Abraham fuit: Hector occisus fuit, antichristus generabitur: alia de præsentī (quæ strictissimi

me de inesse nuncupatur. Nimirum quod esse præsens, simpliciter ac perfecte sit esse. Fuisse vero aut futurum esse secundum quid est, esse. Seu ad priorem diuisionem redeundo: alia est modalis: vbi nō absolute verbum, sed cū modificatione copulat. Vt Petrus possibiliter disputat. Vbi non asseritur disputas, sed possibiliter disputare. Itaque nō tam esse, cū sapius non disputet, quāmodum, quo soleat esse disputas, aut possit, significat. De quibus modalibus Petrus Hispanus in hoc capitula diffuso breuiter disserit. Magno enim cōpedito vltus est: dum rem tam amplam, & quæ ad dicendum tam latum campum offerrebat. vno capitulo diffinit, simul & explicat. Vbi quatuor præstringit. pri. definit nō dū: secūdo propositionē modale: tertio constituit in his modalibus oppositionē: quarto æquipollentiās. ¶ Q V A N T V M ad primum modum est adiacens rei determinatio, & (relictis varijs huius rei. s. modi: & acceptionibus, & definitioni.

tionibus, quas philosophi pariter & theologi tradunt. Modus enim est res latissimè & in omnibus disciplinis, & in omnibus fere rebus tam moralibus, quam naturalibus, patens) dialecticè loquendo (quod huius loci, ac dici presentis est. Modus est determinatio rei explicatè, vt Plato sapienter loquitur, sapienter est modus locutionis. Haud enim quemodo libet vagè dicitur Plato loqui: sed determinatè tali modo, nempe sapienter oratione. So crates celeriter currit, celeriter modificatur verbum, & non vt cumque significatur currere, sed cum velocitate. Modalis autem propositio dicitur, quæ habet modum. Sed omnes huius sermones sunt admodum vniuersales. Cum plures, imo innumeri sint modi (vt in textu apertissimè patet) & nos de quatuor dumtaxat agere intendamus. Quærenda ergo ratio est, quæ hi, tantummodo quatuor nobis possint cæteris post habitis remanere. Via autè est, quod huiusmodi determinatio potest adiacere nomini, & tunc appellatur nominalis, qualis est omne nomen adiectiuum (cuius nulla hic ratio habenda est. Alia adiacet verbo: vt in exemplis adductis. Quæ diuisio modi in dialecticè videtur sufficiens, cum duplex sit pars præstantior propositionis, nomen scilicet & verbum, per quas res exprimitur solemus. At multipliciter modus (vt in textu docetur) verbum restringere potest. Sed nos de his solummodo tractabimus: qui singulariter totius orationis compositionem modificant. Nam verbum inter alia (vt ex Aristotile retulimus) significat compositionem quandam: quam sine extremis non est intelligere. Qui autem adiacent verbo ratione humane compositionis, sunt sex, nempe verum, & falsum, possibile, contingens, impossibile, necessarium. Hi specialiter in propositionis compositionem fertur, eamque qualificat. Quod exemplis manifestissimè dignoscitur. In hac vero Aristotiles obscure docet philosophiam, modus officiatè tantum cadit super doctrinam, rem signatam, per verbum. At in hac Petrus necessario est animal, cadit immediate in totam orationem, eiusque compositionem, & significat necessariū esse Petrum esse animal. Vbi nec Petrus dicitur necessarius, nec animal, nec esse, sed omnium compositio. Petrus esse animal, quod nullatenus in priori exprimebatur. Obscurum esse Aristotilem philosophiam docere, imo est patetissimum. Et in hac homo contingenter dis-

putat, cum prædicatum semper affirmanter, vel neganter dicatur de subiecto (in quo compositio enunciationis consistit) significatur, quo modo prædicatum conueniat subiecto. s. cum cōsistentia. At in hac lætibus, eleganter scribit, ly eleganter est modus, quo conuenit lætibus scriptio, sed est modus ipsius scriptiois. Discrimen hoc explorandum, quod significatio procedit. Nam significatio horum sex apta est ad illud officium exercendum: scilicet ad modificandam compositionem verbi, aliorum vero: ad actionem, vel tempus, vel aliquid huiusmodi Compositio enim orationis est vera, falsa, contingens, necessaria, vel impossibilis. Non potest autè esse sapiens, iustus, velox, & similia. Rursus cū hic eade causa modales explicetur: quod obscurū sensum reddant, alijs, regulis (quàm reliquæ de inesse enunciationes,) merentur, maxime quantum ad suppositiones terminorum, & oppositiones orationum: duo ex illis sex à nostro tractatu merito excluduntur, nimirum verum, vel falsum: vt pote nihil horum habentes, nec orationem officiantes. Nam idè est (vt S. Thomas docet) Petrus disputat & Petrus vere disputat, seu Petrum disputare est verum, aut falsum, nec alijs vllas regulas similes assertiones exigunt. Igitur de quatuor modis. i. possibili, contingenti, necessario, impossibili nobis agendum est. Qui dupliciter accipiuntur, aduerbialiter, & nominaliter. vt nomina, & aduerbia (vt utique enim possunt esse) vt possibile, possibiliter, contingens, continenter. Nominaliter autè bifariam, substantiuè, & adiectiuè. Vt equum esse leonè est impossibile, sumitur substantiuè. Hic vero Deus est ens necessariū, adiectiuè. Et hoc modo à præfati consideratione penitus remouentur, Tantum aduerbialiter, & substantiuè nominaliter nostrum intentum concernunt: & his solum duabus acceptionibus modales efficiunt. Quia cum nomen est adiectiuum, non est certe modus verbi, sed tantum nominis, qui omnes antea per nos, ab hoc tractatu explosi sunt. PROPOSITIO ergo modalis est, quæ habet aliquè horum quatuor modorum aduerbialiter, vel substantiuè nominaliter sumtorū. Et ratio est quia sic capti, & non alijs, orationis compositionem modificant. Adiectiuè sumpta sunt modi nominales, vt nomina adiectiuè. Modalis autem huiusmodi est duplex diuisa scilicet, & composita. Prima est, quando modus siue aduerbialiter siue sub-

stantiuè

stantiuè inter prædicatum, & subiectū iacet: vt leo possibiliter currit: Ioanes possibile est, sit decorus. Composita est quando modus vt cumque illarum acceptionū captus vel præcedit totā orationem, vel totā sequitur, vt contingenter album est nigrum: coloratum esse corpus, est necesse. Quæ in omnibus penè differunt. Primo est diuersitas maxima sensus orta ex ipsa natura. Composita siquidem sensum propositionis coniungit: copulat (inquā) pro eodè instanti subiecto prædicatum. Diuisa vero disungit. Vt hæc composita videntem esse cæcum est possibile, dicit possibile esse vt quis simul sit cæcus, & videns: & hæc, album esse nigrum est contingens, posse fieri vt album sit nigrum. At hæc diuisa, videns possibiliter est cæcus segregat connotationes: nepe euenire posse: vt qui modo videt, post modū sit cæcus: non denotat simul visū, & cæcitas cohæreant. Nec hæc, album contingenter, est nigrum, eidem vnā albedo: & nigredo insunt. Vnde contingit frequenter, vt ex eisdem terminis duæ contextæ propositiones diuisa sit vera, composita falsa, & è conuerso composita vera, diuisa falsa. Prioris exemplū in dudum adducta splendè. Posterioris sunt isthæc. Omne animal esse hominè, est possibile: quæ est vera, omne animal possibiliter est homo falsa. Sed quæ res, vnde simile discrimen constat, emanat vt nepe ex cōmuni intelligentia, & locutione. Cum asserere volo, impossibile esse, vt vna res simul sit alba, & nigra: vt or hac composita, album esse nigrum est impossibile, quando vero possibile rerum mutatione, & vicisitudinè explico, vt or hac, viuens possibiliter moritur, sanum contingenter ægrotat. Quo circa cum tanta sit vtriusque disparitas: plurimum refert nosse: quæ nam composita, quæ que diuisa sit. Diximus compositam esse, vel cum totam præcedit, vel totam sequitur. Aduertito, quod quando modus nominaliter sequitur, vt equum esse bicolorum est contingens, vel sic captus præcedit, vt contingens esse equum esse bicolorum, vel possibile album est nigrum & reuera est composita, & cōper tum apud omnes, atque sine cōtrouersia susceptum, talent esse. Quando vero aduerbialiter antefertur, vt contingenter homo currit, possibiliter equus est albus, nō est adeo manifestū. Specie enim habet diuisa: sed re & natura est composita. Quod euidenter probatur eo quod illa, quæ siue ambiguitate composita est, examinatur (vt statim videbimus) & ex-

penditur per istam. Vt hæc, album esse nigrum est possibile reducitur ad hæc, possibiliter album est nigrum. Igitur sensu est composita, alius non esset apta mensura, & regula. In diuisa etiā si modus aduerbialiter interest: siue sit re, & forma diuisa est: si vero nominaliter, vt homo possibile est, sit gigans, apparentiam habet compositæ: sed naturam diuisæ. Igitur sic regulas generales statuimus: vt si modus tota vel præcedat, vel sequatur aduerbialiter, vel substantiuè: semper iudicetur composita. Si vero iaceat inter extrema cæatur diuisa. ¶ DE DIUISIS autem nequæ, præcedentibus libris iam patet, repetendo, aliquos tēdio asficiamus) nulla prope est hic specialis difficultas ventilanda. Vt pote quæ constitutiones suppositionis, & resolutionis, oppositionisq; regulas præfatas sequuntur. Vt omnis albedo possibiliter est nigredo, subiectū supponit distributiue, prædicatum cōfuse, subiectum resoluitur immediate copulatiue: ista tim modus, si est resolubilis, vltimo prædicatum. Et termini omnes (vt cū iunioribus loquar) ampliatur ad quatuor. Et opponitur huic contradictoriè, aliqua albedo non possibiliter est nigredo: vbi & mutatur quantitas subiecti, & negatio (vt par est) vtramque copulam negat: modalem. s. & verbalem. Non enim est, sicut copula implicatiue, quæ debet intacta in contradictoria relinquī. At si quid fuerit scitu necessarium circa æquipolentias, & oppositiones modorum: ex tractatu compositarum manebit expostum.

¶ CIRCA compositas primo consideranda sunt eius partes. Constat enim ex subiecto & prædicato. Subiectum est nomen cum infinitiuitate, vt pote de quo toto cōplexo modus prædicatur. Vt hominè esse doctum est possibile: non asseritur aut homo possibilis, aut doctus, sed hominem esse doctum. Et leonè esse equū est possibile, nec dicitur leo esse possibilis, nec equus (hoc enim uerū est) sed leonem esse equum: quod est impossibile. Subiectum autem huiusmodi sortitur peculiarem nomenclaturam (vocatur enim dictum). Sic partes modalis nominamus dictum, & modum. Et nuncupatur simile subiectum dictū: quia semper, sicut complexum est, ita quædam sententia, & assertio. Verum tamen aduertendum est: quod licet dictū subiciatur, haud est opus, secundum suam complexionem supponat: ita est secundum suas partes. Nam hic hominem esse solem, est contingens, cum

I homo,

homo, & sol supponant: hominem esse solé pro nullo potest substitui. Quoniam nemo in rerum natura talis est. Sat est, partes diuisim secundum suam ampliationem supponat. Nō enim dictum modalis est complexum, cuius partes se se restringunt: sicut substantiuum, & adiectiuum: sed sicut propositio est complexa & prædicatum, & subiectum partes eius: quæ non est opus secundum se totam supponat. Sed cognitio eius partibus esse quantitatem notato, esse peculiare in his, vt non solum penes subiectum quantitas metiatur: verum & penes prædicatum, quod est modus. Primo circa subiectum, si constat ex terminis cōmuni- bus, & distribuuntur, dicitur vniuersalis dedito, si vero supponunt determinatē, particularis. Ex modis autem duo sunt vniuersales: duo particulares. Prioris generis sunt necessarium, & impossibile vniuersalitate sua significatione claudentes. Nam & quod necessarium est, & quod impossibile, semper prope tale est. Deinde vt plurimum non de vno indiuiduo solummodo (quādo huiusmodi qualitates conueniunt) verificantur: sed de omnibus eiuſdem naturæ. Quibus de causis iure vniuersales censentur. Particulares sunt possibile, & contingens. Potest ergo tripliciter propositio huiusce vniuersalis esse, aut simpliciter de dicto, & modo. Vt omnem hominē esse rationale est necesse, omnem leonem esse equum est impossibile. Vel ex parte tantū dicti. Vt omnē colorem esse albedinem non est contingens, omnem spiritum moueri est possibile. Vel de modo solū: vt philosophū creationē cognouisse est impossibile. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum tot & reliquū, cōsequens est, vt particularis quoque totidem modis dicatur, de dicto, & modo vel dumtaxat ex altero. Sed duplex est quantitas, alia formalis, quam hactenus discussimus, alia virtualis in modalibus (de qua inferius agemus.

¶ DE QUALITATE VERO. Cum duplex sit copula & dicti scilicet & modi, penes vtramque pensatur: vt hominem currere est possibile, ambæ copulæ affirmantur, & currere, & est. Vnde tripliciter vna propositio est affirmatiua & pariter negatiua. Vel de dicto & modo (vt in exemplo adducto) vel de dicto solum, vt Petrum esse belluam, non est contingens: vel de modo tantum, vt Socratem non docere, est possibile. Et cōtingit (vt palam est) has qualitates commisceri.

esse negatiuam (in quam) de dicto, & affirmatiuam de modo: aut è conuersio: quod magno opere debent dialectici prospicere. Nolle enim & quantitatem, & qualitatem modalium, cōfert omnino & ad æquipollentias dignoscendas, & ad oppositiones constitundas. Sed dupliciter vna modalis est negatiua, vno modo formaliter, ac specie (de qua hucusque fecimus) alio modo virtualiter. Quod contingit peculiariter in modo impossibile, ob id, quod negationem claudat. Vnde hæc Petrum esse equum est impossibile. Affirmatiua est formaliter, & simpliciter de dicto & de modo, sed virtualiter negatiua. Reducitur enim ad hanc (vt illico videbimus) impossibiliter Petrus est equus. Quod cum tantum in hoc modo reperitur, non est opus, hanc negationem virtualem diffinire, sat sit exemplum intulisse. Hæc est natura, & quidditas propositionis modalis.

¶ PRIMA DIFFICULTAS IN his compositis est, quomodo nam accipiantur, & vt clarius procedam (de quo cum per modales compositas loquimur) sermo habeatur. Et quamquam (mea sententia) res tā aperta nō deberet multis discuti rationibus: iam non modo cōtrouertitur, sed forsam perueritur. Nam sunt ex iunioribus nonnulli, qui sentiāt, dictum modalis semper sumi materialiter: vt modus semper de ipsa oratione non de re significata prædicetur. Vt harum hominē esse animal est necesse, leonem mori est contingens. Sensus sit, hæc propositio, homo est animal est necessaria: & hæc, leo moritur, contingens. Ostendunt hoc nō alio signo, quam quod consuetus modus probandi compositas apud dialecticos est iste. Hæc propositio leo moritur est contingens: ergo leonem mori est contingens. Sed intellectus certē respicit talem sensum. Quis enim cum dico petrum scribere esse contingens, non concipit, nisi ex presello aliud concipere, velit, rem ipsam esse contingentem. Deinde per quæ verba obsecro licebit mihi de rerum contingentia, vel necessitate loqui. Cum explicuero (inquam) Socratem mori, esse possibile, qua oratione vsurus sum? certē nulla est aptior illa. Itaque deinceps pro comperto apud omnes habeatur, modalem compositā de rebus signatis agere, & de illis modum dici: vt à communi conceptione hominum non videamur alieni. Ad eorum rationem respondeamus: quod illud argumentum est

est à signo dialecticis forsā notiore. Non quod eodem modo termini capiuntur, sed per possibilitatem propositionis arguentes. Inferunt posteriori scilicet modalis compositæ veritatem: non tamen in antecedente sensus ipsius modalis explicatur. Vnde & consequenter termini accipiuntur: formaliter pro rebus significatis, non materialiter: pro se ipsis. Supponunt tamen immobiliter: ita vt non liceat eos immediate resoluerē, nec sub illis subsumere. In quo dissident etiam secundo composita & diuisa. Nam sub hac omne animal possibile est homo statim potest fieri ascensus, & descensus: vt valet: ergo istud animal possibile est homo & sic de singulis. Fas est quoque syllogizare hoc pacto, omne animal possibile est homo: leo est animal: ergo leo possibile est homo. In composita minime: vt omne animal esse hominem est possibile ergo hoc animal esse hominem. sequum est possibile, & sic de singulis. Nec syllogismus est vllus, omne ens esse Deum est possibile: & lignum est ens: ergo lignū esse Deū est possibile. Manifeste enim antecedens est verum, & consequens falsum. Ratio discriminis est, quod termini in diuisa subiecti supponunt independentē, & distribuuntur complete, sic possunt vt a vinculo soluti protinus resolui: in composita non ita, sed dependēt à modo. Et ideo supponunt confusē, & distribuuntur dependentē: ac per consequens nō licet eos resoluerē: donec modus resolua- tur. Splendet autem huiusmodi terminorū, dependentia in hoc, quod hæc sunt æquivalentes Petrum currere est contingens, & continenter Petrus currit: & omne ens esse Deum est possibile, & possibile est omne ens esse deus: & tamen in istis, vbi modus præcedit: termini dependēt, & incomplete distribuuntur: ergo & in prioribus. Secundo in his modalibus non tam res asseritur, quāmodus rei, vt leonem esse ferocem est necesse, nontam ferocitas de leone, quam necessitas sic essendi affirmatur. Ergo par est termini spectent resolutionem modi. Itaque termini supponunt formaliter, sed immobiliter quantum ad ascensum. Est dicere modus probandi huiusce modalis non est inductio: sed probatio legitima hactenus consueta est per suam officiantem. Quam vocant orationem constantem ex sententia dicti cum copula de inesse modalis. Vt huius, Adam fuisse conditum, est necesse, est hæc, Adam fuit conditus.

& huius Antichristum venturum esse, est necesse: hæc Antichristus venturus est. Probat ergo hæc vera, hominem esse animal est necesse, hoc pacto: hæc propositio, homo est animal est necessaria. Si hoc verū fuerit, modalis erat vera. Et hæc Petrum currere non est necesse, sic, hæc propositio Petrus currit, non est necessaria. Ita vt eadem qualitate prædicetur modus de oratione qua in modalibus de re significata prædicabatur. Et hæc Abraham gignere fuit contingens: hæc propositio Abraham gignit, fuit contingens. Itaque ad veritatem modalis sufficit veritas totius officiantis. Quæ ideo tali nomine gaudet, quia solum seruit quasi ministra, & pedes qua ad probationem. Vnde non explicat sensum prioris. Et per consequens ineptē ex hoc argumentabantur moderni, debere eodem pacto terminos in vtraque supponere. Ad veritatem ergo propositionis compositæ de possibili sufficit, sua de inesse sit possibilis. Loquimur de affirmatiuis, de modo, & pari forma intelligatur de negatiuis. V.g. Vt hæc sit vera, leonem currere non est impossibile, sufficit sua officians, scilicet leo currit, non sit impossibile. Ad veritatem propositionis de cōtingenti officians sit contingens, & sic de alijs modis. Ita receptū est ab sumulstis huiusmodi propositiones probare. Sed de simili genere probationis non possunt non asseuerare, extortum, atque obliquum esse. Nam (vt dudū statuimus,) in ipsis modalibus nō de vocibus sermonem facimus, sed de rebus. De illisque aut necessitatem aut contingentiam, modū demum prædicamus. Ergo si huius, hominē esse risibile est necesse, sensus est rem ipsam necessariam esse, in concinnē probatur id verum esse, quia officians vera est. Necessitas enim, vel impossibilitas propositionis, sicut & veritas ex re cognoscitur, & ab re profluit. Ab eo namque, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa, & similiter cōtingens, impossibile. Non contra veritas rei per veritatem propositionis. Deinde age: si officians negatur, nonne per necessitatem rei, aut impossibilitatem necessitas, aut veritas eius demonstranda est. Ecce integrum circulum rem scilicet possibilem esse, aut necessariam, per propositionis necessitatem ostendere: & rursum propositionis necessitatē per rei significatā conditionem. Probatio est (meo iudicio) non modo non multum ingeniosa: verum plurimum scædens vicij. Adde

quod multo facilius nobis est, de rerum necessitate, vel possibilitate tractare, quam de eisdem qualitatibus in oratione. Sed dices, quo pacto clarius probaretur. Dico primum, tunc propositiones probandas esse per alias: quando in se fuerint obscurae. Nam resolutio, æquipollentia, conuersio, reductio subserviunt: quando propositio est intellectu difficilis: alias res manifestas manifestando nimis obscuras reddimus: quorumdam more, qui propositiones patentis per multo obscuriores exponunt, arbitrantes magnam eruditionem omnem propositionem exponere. Cum necesse sit, tamen certum esse in omnibus limitem. Et is est huius discursus limes, ut eatenus sententia que priam explicetur, quandiu tenebris in voluta fuerit. Huiusmodi vero propositiones solent difficultatem exhibere, ac negotiū facessere ex duplici capite. Primo quia sunt infinitiui: clariores, & illustriores sunt indicantes. Vnde hæc est nostra regula, reducantur ad modales in dicantur: in quibus modus præcedat. Incipiet enim hoc ipso sensus non parum clarescere, ut hominem esse albu, non est necesse: ad hanc, non est necesse, ut homo sit albus. Multo iam facilius est. Ipse namque, sensus infinitiui sicut est indeterminatus ita est obscurus. Et hæc omne ens esse deum, est contingens: ad hanc: contingens est, ut omne ens sit Deus. Quæ si rursus lat comperta non fuerit: per ipsius rei significatæ conditionem ostendatur. Is enim est modus in hac materia cognoscendi naturalis & secundum se, & nobis. Quia nos nullatenus nec aliorum propositionum veritatem, aut necessitatem, & similia dignoscimus: nisi ab rebus signatis. Secundo promanant quoque nonnunquam obscuritas ex negationum multitudine: & tunc per æquipollentes alias modales affirmatiuas aptulimè, & facilius cognoscuntur. Ut Ioannem non esse albu, non est necesse, per hanc Ioannè esse albu, est possibile. Hæc adnotauerim, quia modus procedendi hæcenus vsu receptus certè experientia teste, & ordini naturæ aduersus, est & nobis repugnans, & mille laboribus, & difficultatibus subiectus. Quod in tueri cuilibet in nostro argumentorum optulculo licet.

¶ AT CONTRA IMMOBILITATEM terminorum arguitur. Hæc consequentia est bona, omnem hominem currere, est contingens, Petrus est homo: ergo Petrus

currere, est contingens: ergo licet subsumere. Sed instatur in simili, omne ens esse Deum est contingens, albedo est ens: ergo albedo esse Deum: est contingens. Itaque non valet. Et defectus quidem nec vnus nec simplex sed multiplex. Sat est tamen quod mediū non exacte distribuitur quod sumopere tñre quisiu est. Alii defectū in quarto videbim.

¶ CONTRA MODVM PROBANDI per officiantem. Dabuntur propositiones veræ sapissimè falsæ. Nam hæc est vera, omne animal esse hominem, est possibile: & tamen sua officians: omne animal est homo, non est possibile, sed impossibile. Nam bene sequitur, omne animal est homo, & ista sunt animalia omnia: ergo hoc animal est homo, & sic de singulis: consequens est impossibile, ergo & antecedens. Respondetur, antecedens esse impossibile: neutra tamen pars est impossibile, (ut palam est) & ideo non improbat hac via officians.

¶ SED QVAERITVR DE AMPLIATIONE istorum modorum in modalibus compositis. Hæc propositio est vera, omne animal esse hominem, est possibile, quæ foret tamen falsa, si termini ampliarentur. Nam cum animal illic distribuitur, & ampliatio cadat super distributum terminum: supponet subiectum copulatiuè pro omni animalis possibili. Et quidem omne animal possibile esse hominem est impossibile. Nam plurimis repugnat, esse hominem. Respondetur affirmatiuè, nimirum non modo ampliare in diuisis (quod nemini ambiguum est. Verum & in compositis. Nam ut retorqueamus ad oppositum argumentum & Antistropho faciamus. Hæc ipsa propositio omne animal esse hominem est possibile, non esset absque ampliacione vera. Singamus enim nullum animal existere. Profectò tunc subiectum non supponeret: & per consequens daretur per non suppositione subiecti falsa. Ac proinde semper falsa esset: si semel falsitas arguitur. Confirmatur. Quia in hac, possibiliter omne animal est homo: secundum omnes ampliatur, ergo & in illa. Patet tñ, quod sunt æquipollentes: quæ quia ambæ cõpositæ (ut vidimus.) Secundo diuisa ampliatur: ergo & in composita. Probatur, quia poni ante subiectum, vel postponi, non adimit ampliacionem. Ad argumentum ergo in oppositum respondetur. Quod signum ampliatur immediate, id quod est immediate subiectum scilicet (ut tradj.

tradidimus) integrum dictum, non singulas partes. Et de dicto immediatus modus prædicatur. Et sensus est, rem per totam orationem significatam esse possibilem. Itaque ampliatur (ut ita dicam) tota oratio, non partes seorsum: nisi in ordine ad dictum. Distributio autem fertur immediate in terminum proximum non in totum dictum. Et ideo nec distributio super ampliacionem, nec ampliatio cadit super distributionem. In modalibus autem diuisa singulas partes per se captas ampliatur: & ideo ampliatio huius propositionis, omne animal esse hominem est possibile: extendit se ad hoc, quod & si modo non ita sit: possit tamen esse. Ut quemadmodum & in hac, homo possibiliter est albus: prædicatum supponit (licet albus nunc non existeret). Ita in composita totum dictum ampliatur. Ut intelligas, sic se habere dictum respectu modi: sicut se habent singuli termini in diuisis. Quo circa non est vlllo modo illius sensus: quod omne animal possibile possit esse homo, quod est falsum: sed posse euenire, ut omne animal viuens sit homo. In priori quia possibile coniungitur animali, ut suo substantiuo: supponit pro animali possibili. Verum nec sequitur hic, omne animal possibile esse hominem, est possibile, Fauellus est animal possibile, ergo Fauellus esse hominem, est possibile, quia in simili non valet, ut omne animal album esse hominem, est possibile. Fauellus est animal album, ergo Fauellus esse animal est possibile. Itaque, etsi propositio, omne animal possibile esse hominem est possibile: sit falsa: haud infert tamè illam in illa consequentia, Fauellus esse hominem est possibile. Hæc intelligatur dicta de ampliacione, possibile, impossibile, contingens. At necessarium peculiarè habet cõsiderationem, cuius natura, & significatio talis est: ut veritas propositionis ab eo modifitate ampliacionem (quantum ego crediderim) non postulet. Nam si est affirmatiua & vera etiam rebus non existentibus materia propositionis, & suppositio terminorum erit naturalis, que illam non exigit. Si est negatiua, siue falsa fuerit, siue vera, terminorum suppositionem non requirit. Et hoc tam in modalibus composita quam diuisa. Quinimo est modus is tam singularis conditionis: ut cum in cæteris composita, & diuisa maxime differat propositiones de necessario æquipollent: nec vna datur vera, & altera falsa: modo eandem sententiam contineant.

¶ CIRCÀ hanc disceptationem nonnulli sentiunt, hic ita necessarium ampliare omnes terminos, sicut possibile: nonnulli, solum præcedentes, sequentes restringere. Vtrumque (meo iudicio) potest quis tutari: nec secudum efficaciter oppugnabitur: nisi hac ratione expugnetur. Quia si ad veritatem propositionis indifferens est, prædicatum ampliatur, vel restringatur: conuincitur sanè, neutrum veritatem propositionis postulare. Et cum non minor pars sit subiectum prædicato: sequitur, indifferens esse quoque, subiectum ampliari. Et cum ampliatio absque necessitate non sit asserenda: & necessitas in his nulla alia sit, quam sic propositionis veritatem exigere. Infertur in similibus nullam proorsus existere, si nulla ampliatio exigitur. Sed est dubium, si teneamus ly necesse non ampliari, quo pacto collationes istæ valebunt, omnem hominem esse animal est necesse: ergo omne hominem esse animal est possibile: ab non amplo ad amplum cum distributione ampli. Primo negamus in hac: distributione ampli, quoniam dictum ampliatur non distribuitur. Sed quid de hac: omnis homo necesse est animal: ergo omnis homo possibiliter est animal. Dicendum quod ille defectus alias gratia materię puenitur. Nam à necessario ad possibile bene sequitur. Et ut intelligas, materialiter tantum tenere, in simili non valet, ubi extra hos terminos arguitur. Ut in his non valet negatiuè, nullus homo necessario est albus, ergo nullus possibiliter est albus. Sed replicatur, hæc est apud omnes vera (ut in calce tractatus videbimus) creans necessario est Deus, & semper est vera; licet non semper Deus creet. Ergo non potest esse vera, nisi subiectum saltem ampliatur. Dicitò, hæc propositione sensu, quo sumitur, esse perpetuè veritatis: nec significare, createm esse deum quomodo libet: sed quod qui creat, quodcumque creauerit, necessario est Deus. Et sic est illa in materia naturali: si cut & hæc nonnunquam, ædificator ædificat. Cuius alter sensus est (imposterioribus ut patet) munus ædificatoris esse, ædificare.

Lectio secunda.

¶ ACTENVS DE INTELLIGENTIA vnus cuiusque modalis, quas si ad intuitum referre libuerit, ut ex mutua collatione, aut æquipollentium, aut oppositarum clarior singularum notitia

ritia comparetur sequentia notato. Cum duplex sit hic verbum, alterum dicti, alterum modi, quadruplex necesse est qualitas sit cōposituram, purè. s. affirmatiua de dicto, & modo: aut purè negatiua, aut affirmatiua de dicto, & negatiua de modo, aut ex diametro (de quo supra digessimus). Et cum quadruplex sit modus, & vnus quisq; penes qualitatem quadrifariam possit, diuersificari: fit, vt omnes modales sint numero sexdecim (vt in quatuor angulos superius descripti quadrati videre licet). Quorum ordo, ac dispositio plurimum ingeniosa mihi semper vila est. Prima est possibilis, Secunda vbiq; contingens, Tertia impossibilis. Quarta necessarij. At circa secundum modum i. contingens aduertito, dupliciter sumi, vno modo generaliter, & vulgariter, pro eo quod potest esse, & non esse vtine cras scribere. Sic hominem esse animal, non est contingens, cum aliter euenire non queat. Sic de illo nulla penitus hic fit mentio. Alio modo contingens est, quodcumq; esse potest, quomodo libet siue contingenter, siue necessario: ita vt contingens sit omne, quod non est impossibile. In quo & contingens, & necessaria clauduntur. In hac acceptatione satis (meo iudicio) termino violenta introducunt eum huc summulista, & conuertitur cum possibili. Et idem est dicere rem esse, aut non esse possibilem, ac contingentem. Et vterque modus iufertur ex necessario. Vt si rem esse: aut non esse necesse fuerit, erit pariter possibile, & contingens. Necessarium vero, & impossibile semper opponitur. Hæc dixerim de æquipollentia ipsorum in se modorum. At negatio vt pote malignantis naturæ potest, & omnes æquipollentes reddere, & oppositas, Vnde (vt exatius æquipollentia intelligantur, & omnino o ppositio nes) has quatuor per breues regulas meditator. Et quia dictum est fundamentalis pars compositæ, loquamur de illo prius affirmato (vt tanto clarius procedamus: quanto lucidior est affirmatio negatione. Prima regula: de quocumq; dicto affirmato asseritur possibile, asseretur contingens (vt constat) negabitur impossibile, & de eius contradictorio negabitur necessarium. Dispositio nimirum primi rotuli. Regula tamen patet Quia si res est possibilis, non erit impossibilis (alias eadē res esset, & non esset: quod omnino repugnat) Deinde quando vna propositio, aut res est possibilis, eius contradictoria, non potest

esse necessaria. Nam si prior est possibilis, poterit esse vera, & si eius contradictoria est necessaria, semper erit vera. Sic poterunt quoadque ambæ reperiri veræ. Hæc de dicto affirmato, & de modo. Sed quia de dicto affirmato, negatur etiam nonnunquam modus, est consequens regula. De quocumq; affirmato negatur possibile, & contingens (vt supra) affirmabitur vero impossibile, & de eius contradictorio necessarium. Vt si hominem esse Simiam non est possibile, erit impossibile: & si esse simiam est impossibile, necesse erit, vt non sit simia: quod est eius contradictorium. Et ratio horum comperta est. Quia quod non est possibile, est impossibile: & quoties quid est impossibile, eius contradictorium est necessarium. Quoniam impossibile cum semper sit falsum: si eius contradictorium non foret necessarium, sed contingens, aliquando esset falsum, sic tandem coirent in falsitate. Hoc contradictorium dictum, cuius tam frequens mentio fit, debet, (si sunt termini communes) contradicere secundum formam superiorem, cum mutatione scilicet quantitatis. Vt si dicas, omne animal esse hominem, est possibile: contradictoria eius est aliquod animal non esse hominem non est necesse. De dicto affirmato nihil amplius. Cum de illo non possit modus nisi affirmari, vel negari, & de vtroque loquuti sumus. Sed de negato est tertia regula. De quocumq; affirmatur possibile, & contingens: remouebitur impossibile, & ab eius contradictorio pariter necessarium. Prima pars patet ex superioribus. Secunda probatur: si hominem non currere est possibile, quod currat non erit necessarium. Alias semper currerent, & sic conuenirent contradictoria in veritate. Quarta regula. De quocumque dicto negato negatur possibile, & contingens: affirmabitur impossibile, & eius contradictorium erit necessarium. Per has quatuor regulas constant omnes in vniuersum æquipollentia: quarum summa est. Quod quando quid siue negetur, siue affirmetur, est possibile, non est impossibile, & contra si est impossibile, non est possibile, & si quid est possibile, eius contradictorium non est necessarium. At si quid est impossibile, eius contradictorium est necesse.

¶ SED TYRONE S. (quo hæc substantia mentorie tenacius inhaereat) egent in principio nonnullis signis, & notulis: quibus modalium, & qualitatem, & æquipollentiam,

lentiam, & oppositionem demum agnoscat. Quatuor, igitur sunt horum rotulorum nomina, amabimus: primi, edentuli, secundi, illiacæ tertij, purpurea quartæ. Et in illis spectantur quatuor vocales, A, E, I, V. A significat pure affirmatiua: V pure negatiua: I, affirmatiua de dicto, & negatiua de modo: E, negatam de dicto, & assertam de modo. Semper in rotulis primus modus est possibilis, secundus contingens, tertius impossibilis, quartus necessarius. Et semper in illis dictionibus prima, & secunda dictio sunt eijdem vocalis. Nimirum quia (vt diximus) hic possibilis, & contingens (sunt idem omnino. Quod dictatum, cum reliquis omnibus, quæ habentur in rotulis, est dispositum secundum quatuor regulas traditas. Cuius proinde oppositiones sunt lucidissimæ.

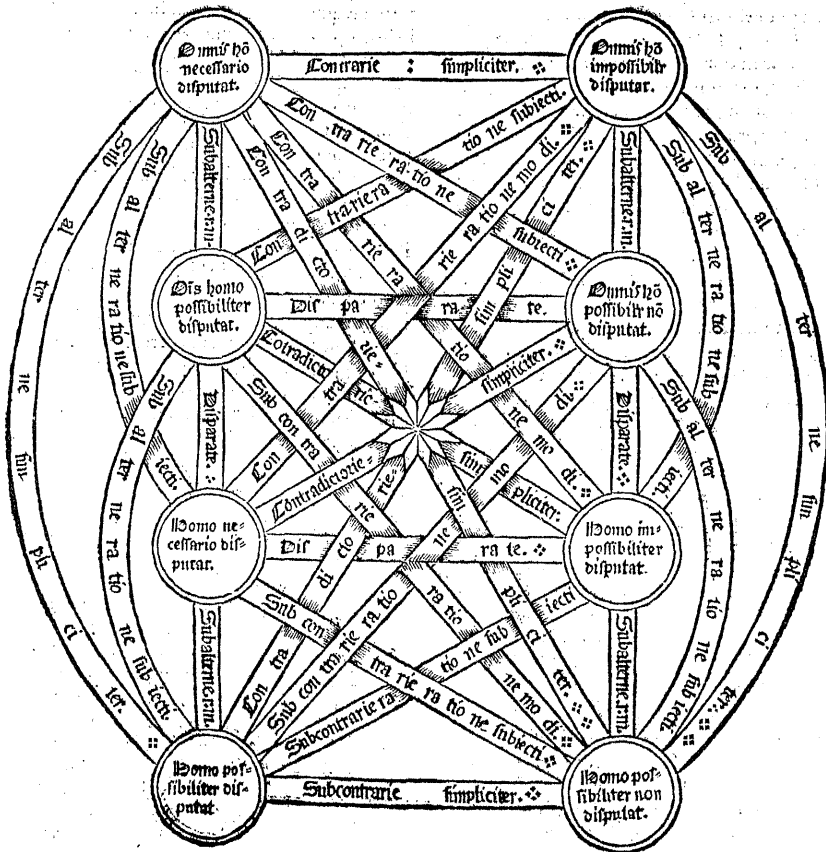
¶ SED VT CLARIORA fiant, arguitur in oppositum primo, istæ non æquipollent, Petrum disputare, est possibile, Petrum non disputare, non est necesse, & tamē seruatur prima regula. Quod si quid est possibile, eius contradictorium non est necesse. Et sunt ambæ pariter eijdem rotuli, scilicet amabimus. Probatur maior. Nam secunda cum duas habeat negationes æquipollet sibi ipsi affirmatiua, scilicet Petrum disputare est necesse. Secundo est, ille se se murio inferent: non tamen æquipollet magis, quam istæ, homo est rationalis, homo est risibilis. Enimvero æquipollentes postulant. Exprimere eandem sententiam: & tamen non est eadem, sed diuersa vtriusq; scilicet Petrum currere esse possibile, & non currere, non esse necessarium. Ad primum respondero: negationem dicti, & si neganter capiatur, non modificare totam orationem, sed eius virtutem, iura partes dicti detineri, cōstringiq;. Et ideo non si sunt duæ negationes, constituunt affirmationem. Ad secundum quod ille duæ, & se mutuo inferunt, & æquipollent, & magis eandem referunt sententiam, quæ istæ in exemplum adductæ. Sed ingenuè nihil hominis fateor, non tam eadem significare, sicut aliæ æquipollentes de simpliciter cōpula significare solent, vt omnis homo non est animal, nullas homo est animal, At in modalibus hæc identitas sentus sufficit, vt tales sint, & æpollentur æquipollentes.

¶ SECVNDO arguitur, hæc, hominem disputare, est necesse, hominem non disputa-

re, est necesse, sunt contrariæ, vt pote de purpurea, ac Edentuli, & præterea ambæ sunt falsæ, & non possunt esse veræ. Et tamen non mutatur particularitas dicti in vniuersalitatē, nec sunt oppositæ qualitatis. Vtrobique enim, affirmatur prædicatum de subiecto. Quiimo istæ hominem ambulare est necesse: hominem ambulare, est impossibile: opponuntur, & non sunt oppositæ qualitatis, ergo. Confirmatur. Hæc, Petrum disputare, est possibile, Petrum non disputare, est necesse, contradicunt, & tamen non participant extremis. Pro horum solutione primo notato, quod si omnes conditiones, ac leges superius institutæ in modalibus obseruentur, superuacue modalium naturam, & tractatum seorsum expenderemus. Quia ergo peculiaria instituta sequuntur, singulariter locum seorsim in hoc opere sortitæ sunt. Secundo, requiritur quidem in omni oppositione oppositio pariter qualitatis, scilicet vt sit affirmatio, & negatio. In quod, vt pote definitionem oppositio nis nulla cadit dispensatio, nulla exceptio. At in modalibus duplicem penes copulam qualitas perpenditur. s. & dicti, & modi. Et ad oppositionem constituendam quilibet sufficit, dummodo cætera adfint. Vnde illæ duæ priores propositiones sunt oppositæ qualitatis, vt patet in his, ad quas reducutur, necessario homo disputat, necessario homo non disputat. Quinimò hæc hominem currere est necesse, hominem currere est impossibile opponuntur, licet non appareat verbo iuncta negatio. Etenim virtualiter clauditur in modo. Vt splendet in his necessario homo currit, impossibile homo currit. Et hæc si nihil virtualis negatio in modalibus sufficit ad oppositionem, tamen si aliquando vltra requiritur. De extremorum participatione aduertito tertio: non esse opus in modalibus dum modo sensu repugnet. Hoc enim principaliter in his atsciditur. Vel dicitur, & melius, dupliciter duas propositiones in his opponi. Primo modo immediatè, vt prima amabimus: primæ illiacæ, & secundæ secundæ. Vbi omnimoda participatio seruatur, ac requiritur. Alio modo mediatè: nempe quia opponitur alteri, cui ista æquipollet. Vt prima edentuli, & quarta purpurea: scilicet hominem non disputare est possibile, omnem hominem disputare est necesse. Hæc ideo opponitur prioritum quia æquipollet huic, nullum

hominem disputare, non est possibile: eūque formaliter, & immediate cum illa gerit inimicitias, & funebre bellum (vt interim Horatium molliamus. Hoc dōcumentum est admodum vniuersale in hac materia, & perutile: vt pote ad omne genus oppositionis subsertiens. Quoad mutationem quantitatis est aduertēdū quarto (vt superius tradidimus) inter oppositas cōtradictionem præstare, cæteras de generare. Et ideo velut in exemplar, & speculum oppositionis necesse est, strictè (quantum fieri poterit) cōditiones obseruētur. Verum in his modalibus dupliciter cōtingit opponi maxime cōtrariè, sane aut de modo tantum, aut de dicto, & modo. Vt hæc homi-

nem currere, est necesse: hominem currere, est impossibile modi contrariantur, vt pote vniuersales; at de dicto non contrariantur. In quibuscumque ergo de dicto, & modo cōtrariis necesse est. (si extremis communibus textentur) quantitas mutetur. In cōtradictionibus itaque semper mutatur: in contrariis cū completè contrariantur. Igitur in his modalibus primo leges inuolabiliter obseruātur: nempe quod cōtradictoriæ nec veræ, nec falsæ, cōtrariæ numquam veræ, sed falsæ: sub contrariæ non falsæ, sed veræ dentur. Cōditiones vero ad hanc legem obseruationē exactæ cum temperamento vt multis verbis exposuimus.

¶ **SUPEREST** vt dediuis tantisper agamus, in quibus quantitas, & qualitas (vt in cæteris categoricis) mensuratur: nisi modus fuerit impossibile, qui simul est & negatio, & modus. Ratio huius est, quia cū modi sequantur specie, & sensu subiectum, nihil aliud præter ampliationem agunt in illud. Vnde necesse est, aliàs distribuatur per alia diuersa signa: Quoad suppositionē iam in exordio asseruimus, seruari omnino regulas secundo libro constitutas, sicut vt omnes termini, qui sensu modum sequuntur, seruant eandem quæque leges, sed vniuersi supponunt depēdēt ab modo. Et dependentiæ hæc eo consistit, vt non liceat eos resolutione tægere, donec modus sit resolutus. Cuius causa est, quod modi sunt aut particularitates, aut vniuersalitates syncategorematicæ, ac ideo sequentes voces stabunt in ordine ad illos, sicut in cæteris omnibus signis syncategorematicis, & in alijs propositionibus euenit. Vt omnis homo possibiliter est iustus, & iniustus, omne animal necessario est omne sensibile, prædicata supponunt in ordine ad modos. Quæ omnia eo respiciunt, vt iuuenes dicant, huiusmodi propositiones probare. Bifariam enim probantur, videlicet aut argumentatione ex rei natura collecta, seu (quod idem est) ex sententia per propositionem importata, vel resolutione terminorum. Vt hæc, omnis homo contingenter est albus, potest sic probari, nullus color in singulari est debitus naturæ hominis, ergo contingens est, omnibus accidat albedo. Si autem per resolutionem terminorum probatio procedat, resoluendum est subiectum in sua singularia, singulares vero ratione modi probantur per suam deinesse. Et deinesse vocamus, quam superius officiantem in compositis appellauimus. Itaq; propositio modalis diuisa non est in sua deinesse collocanda, donec subiectum sit resolutū. In quo differt à composita, quæ illico ex quibus vis terminis composita sit, probatur immediate per officiantem. Qua in re modalis diuisa alia est immediate reducibilis: s. cuius subiectum iam est resolutum. Alia non est immediate reducibilis, videlicet, quæ ratione su-

biecti, nondum est resoluta. Sed quæres, non licebit vniquam irresoluto subiecto ad suam deinesse reducere, licet quidem: Nemp cum subiectum supponit determinatè, & est terminus absolutus, vt homo possibiliter currit, leō necessario est animal, tamen non semper sit rutum. At si subiectum est connotatum, nunquam fas est, in tacto propositionem tangere, nec absolutus si distributus, vt: omnis homo possibiliter videt. Quia deinesse est possibilis, omnis homo videt, & ipsa modalis est falsa. Cū possint multa repetiri homines, qui videre non poterunt. Circa huiusmodi probandi genus aduertito, eodem quoque pacto solere iuuenes, probare propositiones de extrinseco tempore. Vt Abraham genuit Isaac, per hanc, Abraham gignit Isaac, quam deinesse illius appellant. Vnde contingit vnius modalis diuisæ sit duplex de in esse. V. G. huius, Cæsar possibiliter fuit Imperator, primo reducitur ad hanc, Cæsar fuit Imperator, & hæc rursus ad istam, Cæsar est Imperator. Igitur ad veritatem similitudinem propositionum cognoscendam constituntur huiusmodi regulæ: Ad veritatem propositionis de præterito requiritur, suam deinesse aliquando fuisse veram. Intellegitur in affirmatiua, quia innegatiua requiritur, semper fuerit vera. Vt ad veritatem huius, Ioannes non peccauit mortaliter, opus est, vt hæc, Ioannes non peccat, semper hæc tenus in quo cūque tempore fuerit vera. ¶ **ADVERTAT** EM verò propositio nis de futuro. Requiritur, habeat post hæc aliquando deinesse veram. Vt Antichristus prædicabit, vera est, quia erit quandoque verum dicere de præterito. Antichristus prædicat. Ad veritatem modalis de possibili immediate reducibilis (semper enim his regulis hoc præsupponimus) requiritur, deinesse sit possibilis. Sic dicendum est de cæteris modis, nempe quod qualis est modus, talis necesse est, sit deinesse. ¶ **A T** circa resolutionem subiecti aduertito, quod si est absolutum, facilis est, si vero cōnotatiuū, obscura. Vt huius omne album potest esse nigrum, non satis resoluitur sic, hoc album possibiliter est nigrum & sic de singulari, vt exemplo ad suam deinesse ipsa singularis reductatur, nempe ad hanc, hoc album est nigrum. Ipsa enim modalis pariter, & suæ singulares sunt veræ, & hæc deinesse falsa. Sed exigitur, vt illud singulare subiectū, hoc album, resoluat in suum materiale & for-

male, & tunc cum materiali significato ponitur inesse. Sic hoc est, vel potest esse album, & hoc potest esse nigrum, ergo hoc album potest esse nigrum. Illa vero hoc possibiliter est nigrum, ponitur iam inesse. Quæ si fuerit possibilis, ipsa modalis est vera. Circa quod, est aduertendum, quod cum modus ampliet, si terminus est connotatiuus, non ampliatur seorsum materiale & formale significatum, sed integrum. Vt ly sapiens in hac, omnis sapiens possibiliter decipitur, non supponit pro quocumque, qui possit esse sapiens: (sic enim supponeret illic pro discipulis, & ignorantibus, qui sunt asini ad lyram (vt est in prouerbio), sed supponit dumtaxat pro sapiente; etiam possibile, ita nihilominus, vt sit sapiens ad hoc vt supponat pro illo, non ignorans. Facta autem resolutione subiecti, & modi (si quis voluerit) poterit ulterius ad resolutionem prædicati procedere. Itaque ordo resolutionis infallibilis est vt subiectum in diuisa resoluitur, quo ad usque sit perfectè singularizatum. Ex his duabus probationibus prior est propria philoſophorum, secunda tumulistarum. Et quidem cum extrema non sunt simplicia, sed complexa, vix est alius modus probandi splendidior.

¶ DE æquipollentijs non est peculiaris descriptas, sed æquipollent secundum regulas superius descriptas, scilicet possibiliter, & contingenter. Non possibiliter, & impossibiliter, impossibile non, & necessario. Non necessario autem subalternat cum contingenter, & impossibiliter. Et demum quæ æquipollent, quæue opponantur, patet in actu exercito latissime in hac figura.

¶ SED antequam ad obiectiones procedamus, operæ prætiū ducō, quæ sūd notare modales tā compositas, quā diuisas non vnum, sed duplicem modum cōtinentes. Vt si dicas Petrus necessario, cōtingenter est albus: equus impossibiliter cōtingenter est homo: aliquas etiā mixtas ex compositas, & diuisas, vt angelum contingenter moueri, est necesse, Deū necessario creare, est impossibile. Quarum vltus est vtilissimus, & sensus philoſophalis. In prioribus, primus modus modificat totam orationem captam cum modo sequenti. Vt sensus prioris est, necessariū est vt Petrus contingenter sit albus, & secundæ, impossibile est, vt equus possit esse homo. Sic cæteras explicato.

¶ ADVERSVS has regulas, quibus veritas vel falsitas modalium perpeditur, sunt quæ

dā celebratissima argumēta à principio omnibus dialecticis scriptoribus exagita, nūquā ad vnguem discussa. Quæ proinde immane iudicabunt, si à nobis prætereantur. Primo cōtra primā regulā discutiēda veritatis de præterito, arguitur. De inesse huius Adā fuit omnis homo, fuit aliquādo vera. I. Adam est omnis hō priuſquā ex Adā costa formata cōditāq; foret Eva, & tamē ipsa est falsa, vt per resolutionē, & per syllogismū colligitur. Nam bene sequitur: Adam fuit omnis hō, ergo fuit iste, & iste, & sic de singulis. Nullus. n. alius terminus prior videtur illic resoluibilis. Cōsequēs aut palā falsum est. Deinde si Adā fuit omnis homo, & Abraham fuit homo, Abraham esset Adam, quod manifeste repugnat. Ad hoc argumentum notato: quod quemadmodum tria sunt tempora præsens, præteritum, & futurum, ita triplex copula. Sed in temporibus quidem est latum discrimen. Præsens enim & futurum latitudinem habet, & partes. Vnde copulæ extrinsecæ, fuit, vel erit, cū has differentias tēporis importent, sunt resoluibiles. Quem admodum (inquam) ly homo habet diuersa supposita, in quæ resoluuntur, ita ly fuit habet quoque diuersas partes tēporis, in quas potest resolui, & pro quibus supponit, nūc de terminatē, nunc distributiū. In hac ergo, Adam fuit omnis homo; supponit determinatē. Vnde illa vniuersalitas dependet ab resolutione copulæ, & antequam resoluitur, necesse est, monstrare tempus, in quo fuit omnis homo. Quod cum assignetur, cōstat esse uerissimum. Hæc doctrina est in causa, cur ista consequitio sit nulla: Socrates fuit non sapiens, ergo non fuit sapiens. Prima ætate iuuenis erat ignorans, & tirunculus, senex vero sapiebat. In antecedenti dicitur, non unquam fuisse ignorantem, in consequenti semper. Ideo arguimus à non distributo tempore ad distributum. Sed in presenti valet ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato penes finitum & infinitum (vt Arist. 2. Periherm: insinuat) vt Petrus est nō albus, ergo non est albus. His suppositis facile est videre, quā nec. descensus, nec syllogismus valeat.

¶ CONTRA secundam regulam copulæ futuri arguitur. Hæc est vera, hoc non nigrum erit nigrum: immo hæc, album erit nigrum, & tamen sua deinceps nunquam erit vera: nempe album est nigrum, & multo minus deinceps prioris, hoc non nigrum est nigrum: (vt

(vt pote cuius extrema sunt termini contradictorij,) ergo regula deficit. Pro solutione horum recolito non debere propositiones diuisas protinus ad inesse reduci: sed necesse fore, resolutiones terminorum præcedere. Idem dicendum de his extrinseci temporis: videlicet non esse omnes immediate exponendas, maxime (vt notauimus) quando subiectum est terminus connotatiuus. Debet enim resoluti in sūm materiale, & formale: sic hoc est, vel erit album, & hoc erit nigrum: ergo album erit nigrum. Illa vero hoc erit nigrum est immediate iam reducibilis: & sua deinceps vera. Sic soluitur ambiguitas secundæ. Sed prior ob terminum infinitum, non nihil adhuc oculos præstringit. Notandum ergo: quod si te terminus finitus, siue infinitus, ampliabitur eodem modo, si præcedat: vel restringetur, si sequatur. Vnde sensus huius, non album erit nigrum, est, vt id, quod nūc non est album, vel postmodum aliquando erit non album, erit aliās nigrum. Et huius, non nigrum erit nigrum: significat, id quod non est nigrum, vel vnquam non erit nigrum: fore tandem nigrum. Quod facillime vſu venire potest: vt pote si Petrus sit nunc albus, qui aliquo accidenti mutaturus est colore, tunc non nigrum (qualis est in præcanti Petrus) erit nigrum. Vnde mediante copula extrinsecæ vnum contradictoriorum verificatur de alio. Pari forma in restrictione. Sicut huius, Petrus erit albus: sensus est. Aliquando habiturum albedinem ita huius, ille sensus erit non albus, est, aliquando non habiturum illam. Vnde si cras sit albus, & postredie niger: ambæ sunt veræ. Ille sensus scilicet erit albus, & erit non albus. Sed non contradicunt: quia vtrobique prædicatum supponit in ordine ad tempus clausum in copula, & verificantur pro diuersis instantibus.

¶ TERTIO IN EASDEM REGULAS. Hæc videtur falsa, anima Antichristi necessario erit: sua tamen deinceps erit quandoq; vera: anima Antichristi est. Nam postquam creata fuerit, non poterit deinceps nō esse: quoniam mens incorruptibilis est. Ergo fallit regula: præsertim cum sit immediate reducibilis. Hoc argumentum innumeras, & grauissimas inculcat questiones, pro sui exata solutione ventilandas. Nepe vt de futuris cōtingētibus & in se, & quatenus diuinæ puidetiæ subiiciuntur, tractare, de animæ natura, atq; immortalitate. Sed absit, hoc in loco

ist hæc discutiam. Breuiter tñ dic: quod propositio argumenti habet duplicē sensum. Primus (& certè quem formalis sonat) est, anima Antichristi necessario creabitur, aut fiet, aut eueniet (nam erit hoc, cum de non existentibus loquimur, sonat auribus, fiet hoc) & in hoc sensu est falsa. Non enim necessario fiet, aut creabitur, sed liberè per voluntatem Dei: qui voluntariè & vt illi arridet, & adlubescit, cuncta creat. Nec sua deinceps erit vnquam vera. I. anima Antichristi necessario creatur, aut producit. Si vero referatur ad existentiam animæ postquam creata fuerit, ipsa modalis est vera, & sua deinceps. Omnia vero argumenta, quæ in contrarium adduximus, loquuntur de productione animæ; ac eius existentie, contententia posse impediri, quod nos ingentè fatemur. Sed iam diximus propositionem esse falsam, quatenus licet, includit in hac oratione generationē, aut creationem. Secundo potest planè concedi quod propositio modalis est falsa, & deinceps erit necessaria. Nam quod contingit in rebus necesse est, accidat orationibus: res autem ex contingenti transit in necessariam. Multa enim vt sint, cōtingens est: at postquā fuerint, necessario sunt. Et ad replicam scilicet quod frangitur regula, respondeo: primo regulā intelligi, quod vt sit vera modalis, opus est, deinceps sit necessaria. Sed non è contrario si de inesse est necessaria ipsa consequenter erit necessaria loquens de futuro. Quando rem fore, non necessarium, sed contingens est. Et tertio potest dici: quod de inesse nō est absolute necessaria, sed ex suppositione. I. supposito sit creata: regulam autem intelligi; quod habeat vnā deinceps absolute necessariam.

¶ AT REPLICATVR: hæc anima Petri necessario est, videtur falsa, & sua deinceps necessaria: ergo, Maior probatur. Fuit aliquando falsa: ergo semper est falsa. Antecedens constat, quia ante centum trāsactos annos erat falsa. Consequentia probatur. Quia modalis non potest ex falsa, in veram transire, si (vt dicunt dialectici) aut est vera, aut impossibile, nulla contingens. Et tamen contingens esset, si ante fuit falsa: & modo est vera. Iuniores vtuntur hoc axiomate: sed certe nescio, vnde illud sumerunt. At primo illud nō intelligitur de modalibus mixtis, vt in quibus est copula implicationis. Vt Socrates, qui est sapiens, possibiliter est anarus. Nam

qui est sapiens non modificatur à modo: & ideo potest esse falsa. Quia in re aduertendū est, similem copulam tripliciter, collocari, vno modo à parte subiecti: vt in exemplo. Vel à parte prædicati referens pariter subiectum: vt Ioannes possibiliter est corpus, qui est niger. Et vtroque modo propositio reducitur ratione copule ad copulatiuā, priusquā ratione modi, pbatur quasi modalis. Vt prima reducitur ad hanc, Socrates possibiliter est avarus, & ille est sapiens. In cuius reductione seruā dum est documētum in capitulo suppositio nis traditum. Nempe quod si subiectum distribuitur: totum simul cum copula in singulares resoluitur. Vt omnis homo qui studet, possibiliter est ignarus. Alio modo collocatur à parte prædicati referens illud: & tunc verosimilior illa opinio mihi sempervisa fuit vt à modo ampliatur: & vnum prædicatum totum reputetur. Vnde hæc Plato possibiliter est animal, quod vivit: est vera: licet non fruatur nunc vita: quia simul cum animali vitā illic ampliatur. Illa ergo regula dialecticorum non potest intelligi de omnibus in differenter modalibus: cum plures sint mīstræ: sed de puris. Hæc illi etiam suscipiunt: addiderim ego esse per plures puras, quæ istud præceptum non seruant. Nam multa sunt, quæ autēq; fierent: censebantur impossibilia, vt Deum fieri hominem. Quis enim crederet, (vt dicit Etaias) auditum nostrum: & brachiū domini cui reuelatum est? & alia sunt etiam quæ facta sunt necessaria: quorum euentus erat contingens. Istud axioma videtur ex errore Aristotelis ortū. Qui arbitrabatur omne incorruptibile esse æternum: & de generabile corruptibile: numquam. f. incepisse: multa tamen multa incipiunt esse, quæ incepta non desinunt. Et multa principii habent nō habitura finē. Simile est, quod diffinientes necessarium, statuunt. f. necessarium esse, quod semper est, cum tamē non oporteat semper fuisse, sat est semper futurum esse. Deinde multi sunt gradus necessitatis, quos hic differere, esset metas, ac limites facultatis transire. Igitur regula haud necessario defendenda est, sed natura, & significatio modorum teneatur. At cum hi modi significant possibilitatē, impossibilitatem, necessitatem rerum: & hæc qualitates in illis aliter indicentur secundum cursum naturæ, aliter secundum omnipotentiam Dei, sermo, & sensus in diuersis facultatibus, & disciplinis multum distinctus, & va-

rius est de similibus assertionibus. Quod enim philosophus indicat necessarium, theologus asserit verē contingens, quod contra theologus in fallibile reputat, phisicus contingens. Nimirum quia dispares mensuras sequuntur. Motus coeli in philosophia est necessarius, ita vt quisere non possint. Sic absolute philosophus, & verē pronuntiat. Quoniam in rerum natura (quam ille scrutatur) nulla est potestas, quæ cæli motū impediatur. Theologus his non contradicens, asserit nihilominus super naturaliter posse similem cursum interrumpi, ac cohiberi. Præterea Antichristum nasciturum dicit phisicus mēre esse contingens, theologus aduertens eius natiuitatem diuinitus prophetatam, quæ prophetia fallere, aut falsificari non potest, dicit secundum hanc considerationem necessario nasciturum. Itaque de modalibus, quæ possibilitatem, & necessitatem rerum important, possumus loqui dupliciter, philosophice scilicet ac theologice. Quid autem sit possibile, quid ve impossibile Deo omnipotenti, proprium est theologie facultatis id tradere. Et ideo mea sententia non decet, hanc methodum dialectici teneant, vt promiscue secundum vtrumq; sensum propositiones diiudicēt. Cōtenti esse debent, si quid sit naturale possibile agnouerint. Hoc vnum eos non lateat, quod generaliter omnes suscipiunt Deum optimum maximum, auctoremque naturæ posse efficere super naturæ ordinem & leges, quid quid non implicat contradictionem. Sed naturaliter loquendo necessarium est quod per causas naturales esse non potest, & maxime refertur ad futurum. Vnde si iam esse aliter nō potest, etiam si fieri anteā aliud potuisset, necessarium remanet. Possibile est, quod per causas naturales esse potest. Impossibile quod fieri nequit. Vnde hæc, Adam possibiliter vivit est vera: etiam naturaliter. Non quia resurgere potest (hoc enim est miraculum) sed quia reuera vixit (præfens enim modalis ampliatur). Ad argumentum ergo negatur modalem, nempe anima Petri necessario est, falsam esse. Quia falsa fuit. Nō enim id exigitur: sed falsam aliquando fore.

¶ VLTIMO ARGVITVR. HÆC est vera. Deus necessario est creans, & sua deinesse contingens: ergo. Probatur maior. Creans necessario est Deus, ergo Deus necessario est creans, per conuersionem simplicem.

plicem. Præsertim si teneamus necessarium non ampliari: quinimo etiam si ampliatur, valet Petrus possibiliter est doctus, ergo doctū possibiliter est Petrus. Pro cuius solutione est aduertendum, istos modos in diuisis, (quid quid sit de ampliatione) cum inter prædicatum, & subiectum iaceant, denotare, prædicatum conuenire subiecto cum tali modificatione. Cū possibilitate (inquam) vel impossibilitate, aut necessitate. Quia in re quotiescūque aliquid prædicatum competit subiecto possibiliter, vel impossibiliter, è conuerso etiam & subiectum dicitur eadem restrictione de prædicato. Quia modificatio possibilis vel impossibilis est talis conditionis, vt sit æqualis vtriusque. Necessitas autem non est ita, sed contingit, vt hoc conueniat alicui, vt animal necessario competit homini: homo autem non necessario competit animali. Et ideo propositiones de possibili & impossibili (nisi alias se offerat impedimentum) sunt conuertibiles, quantum est modi exigentia. Vt hæc Deus possibiliter est ens, conuertitur in hanc ens possibiliter est Deus. Hæc autem Deus possibiliter est omne ens, non conuertitur. quia argueremus ab vniuersalitate incompleta, & dependente ad completam, & absolutam. Nam et si diceret omne ens, quod possibile est ens, nulla est restrictio, sed potius ampliatio. Obstat tunc conuersioni distributio prædicati dependentis. At vero propo-

itio de necessario non est absolute conuertenda: nisi eadem modificatione prædicatum factum iam subiectum inuoluatur. Vt Deus necessario est creans: ergo creans, quod necessario est creans, est Deus. Sed dices in ipsa modalis non restringebatur creans pro creatæ necessario. Verum est quantum ad suppositionem: at si consideretur, quatenus prædicatum certe non dicebatur de subiecto, nisi eū necessitate & debet restricte intelligi. Et hæc habitudo est potius explicanda inconuertente, quam suppositio. Tamet si huiusmodi propositiones modales plerumque sunt clariores suis conuertentibus. Igitur ad argumentum negatur maior. Imō modalis est falsa, quia deus non necessario creat, sed liberè. Et negatur cōuersio (vt patet.) Defectum assignarunt aliqui ab amplo ad non amplum ex parte illius termini Deus sine distributione. Sed reuera defectus illationis non prouenit ex parte subiecti, cui idem est ampliari, vel non ampliari: sed ex parte prædicati, creans. Alij dicent quod ab appellato ad non appellatum: at de hoc videbitur statim in libro sequenti. Itaque ista est falsa, Deus necessario est creans, & hæc vera, creans necessario est Deus. Quoniam necesse est, vt Deus sit creans: non tamen opus est, vt Deus sit creans. Potest enim Deus bene esse, sicut erat ab æterno, & non creans, haud tamen inuenietur creans, quin sit Deus.

LIBER

EXPLICIT LIBER TERTIUS
Summularum.

LIBER QVARTVS DE HY- potheticis, atq; exponibilibus.

Caput primo, De hypotheticis.

PROPOSITIO hypothetica est illa, quæ habet duas categoricas coniunctas tanquam partes principales sui, vt si homo currit, homo mouetur. Et dicitur hypothetica ab hypotes, quod est sub, & thesis, quod est positio, quasi suppositio, siue suppositiua loquutio: quia vna pars eius supponitur alteri. Propositionum hypotheticarum alia est conditionalis, alia copulatiua, alia disiunctiua.

Lectio Vnica.

Vcusque tractatus de categoricis sermo, et si adhuc non sit absolutus, cum exponibilium disputatio supersit, iure hypotheticarum tractatum introducimus. Quoniam exponibilium difficultas, si qua est, in explicatione sensus per hypotheticas consistit. Nempe vt scias, qua

nam hypothetica vnaquæque exponibilis expanditur. Vnde hypothetica: notiam necessario præsupponit. Huius autem materiae tractationem polliceor non modo breuem futuram: sed nisi consulto quis eam extendere conetur, amplam esse non posse. Quam, scio plerosque interpretum non extensam tantum sed adeo inextricabilem edidisse: vt sit iuuenibus accessu formidolosa. Sed dabo operam, vt pro sui conditione paucis disseratur. Eius autem conditio (vt mihi videor) est lucidissima his esse, qui præcedentia calluerunt. Siquidem hypothetica (vt in textu habetur) nihil aliud est quàm duas categoricas consistere. Quid clarius in se, quid obscurius interpretes tradiderunt. Nàm primò definitio hæc hypotheticarum proponitur: illico vniuersi mille obiectionibus profligant. Hæc est hypothetica, Petrus loquitur, & Ioannes tacet: & Ihesus dormitat: & non habet duas, sed tres, & potest habere plures. Secundo haud est necesse, sint propositiones categoricæ: quoniam nonnumquam sunt hypotheticæ: vt hic si omne animal est sensibile, & Petrus est animal, Petrus est homo, & simul est sensibilis vbi partes principales sunt hypotheticæ. Tercio non est etiam necesse, semper esse propositiones: sat est complexa propositionalia: vt si Petrus disputaret, Petrus esset doctus. Verum hæc definitio est doctrinalis, pariter & magistralis: & ideo sano modo intelligenda est. Primo differentia radicalis inter has duas propositionis partes est, quod categorica componitur principaliter ex subiecto, prædicato & copula (vt ex eius definitione constat) hæc sunt partes ipsius præstantiores. At hypothetica non ex terminis immediate, sed ex propositionibus, seu (quod idem in presentiarum intelligitur) ex complexis propositionalibus. Quæ ideo talia nuncupantur: quod verbum habeant, & similitudinem gerant propositionis. Itaque termini conficiunt propositiones: hæc autem hypotheticas. Vnde nihil iam determinorum qualitatibus nobis speculandum est, quo pacto supponant, distribuantur, amplectantur. Cum autem hæc sit hypotheticæ natura: docet Petrus Hispanus dixit, cuius partes sunt duæ.

Non

Non quia duæ duntaxat esse debet: sed quod plures, requiruntur: & duæ sunt de quibus primo hoc nomen plures verificatur. Et forsitan quia ad minus deberent esse duæ, & plerumque hunc numerum non excedunt. Quod sequitur categoricæ eadem & grauitate, & veritate insertum est. Nam vt plurimum profecto categoricæ partes principales sunt hypotheticæ, non rursus alia hypotheticæ. De complexis propositionalibus iam diximus, semper in hoc tractatu sub nomine propositionis contineri.

IN HYPOTHETICIS, solum qualitas penes copulam consideratur: quantitas minime. Cum hæc penes subiectum colligatur: quod in similibus nec prædicatum attenditur. Vnde non dicitur hypothetica quantitas, aut vniuersalis, aut particularis: dicitur autem qualis, negatiua, aut affirmatiua. Qualitas autem (vt læpissime diximus) præfatur per copulam: Copula autem Hypotheticalis. Nō potest esse verbalis, sed aduerbialis. Nam copula partes coniungit: vna autem propositio non potest, formaliter prædicari de alia: & cum propositiones formaliter acceptæ componant hypotheticam sit vt non possint verbo conglutinari: quod duntaxat subiecto vni prædicatum. Igitur copulæ hypotheticæ erunt, quæ sunt præter orationes vnire, & coagmentare: vt li, &, vel, si, quia, & similes. Affirmatiua erit, si similibus copula affirmatur: negatiua si negatur. Negatio autem est duplex, alia aduerbialis, alia nominalis. Prior est maioris efficaciam, ac virtutis: quia absolutior, & liberior. Nominalis, (cum necessario suo substantiuo adhaereat, vel si est substantiuum, vt nemo, & nihil, debeat esse pars suæ categoricæ) reuincitur eius virtus: vt nisi categoricam amplexari non queat. Aduerbialis autem vt pote excepta, & compedibus soluta, fertur non modo in hypotheticam, verum: & in totū discursum, atque argumentū. Cū ergo copula hypothetice sit extra categoricas, abænegatione attingi potest, & que extrahere possit. Vnde à sola aduerbiali redditur negatiua, nō à nominali, & si plures illic existant. Vt nullū animal currit, & nullus leo est equus, est affirmans, quia li & affirmatur. At nō semper nec aduerbialis negat illa: sed tantummodo eum in frontispicio propositionis posita neganter accepta fertur in totam: vt non equus est animal, & angelus est sensibilis. Primo & principaliter negatur

hic partium maiorum coniunctio, non equum esse animal, aut angelum esse sensibilem, sed coherencia partium, non esse, scilicet vnum & alterum. Ad similitudinem categoricæ, vbi prædicatum pars principalis remouetur negatione ab subiecto. Vnde vt illa hypothetica negatiua sit vera, sat est copulatio partium sit falsa. Vt hæc, non Deus est bonus, & dæmon est optimus, tota est vera. Dixi notanter in regula, quando accipitur vt in tota extensa: quia potest congruè etiā prolata in principio sumi, velut pars prioris categoricæ: & tunc non negatur hypothetica.

CONTRA hoc est duplex argumentū. Primum cum totum denominetur ab partibus, non potest fieri, vt ambae partes sint negatiuæ, & tota hypothetica affirmatiua. Vnde falso affirmamus: han esse affirmantē nullum animal currit, & nullus equus est homo. nec è conuerso videtur verum, quod tota sit negatiua, & non partes. Vt hæc non Deus est malus, & diabolus est bonus. Secundo arguitur. Non potest negatio non esse pars alicuius categoricæ, cum hypothetica nō habeat nisi categoricas partes. Ad primū respondeatur: quod aliqua habet nōnumquam totum, quod non habent partes (nisi dicas Petrum nō esse hominem, quia nec anima homo est, nec corpus) & hypothetica est copulatiua, cum partes non sint copulatiuæ, sed copulatae. Ita potest esse negatiua, & partes nō: & è conuerso. Ad secundum respondeo, negationem esse partē totius propositionis non alicuius partis, sicut & copulā hypotheticalem. Nonnulli docent: quod etiam redditur negatiua, si negatio copulæ hypothetice cohereat. Vt Petrus loquitur, non, & Ioannes respondet: sed profecto est barbara copulatio: cū tamen in dialectica id doceatur oportet, quod scitè, ac eruditè ingeniatoribus disciplinis viuimus. Illum autem barbarissimum nemo inter philosophos proponere audebit. Igitur tūc est negatiua, cum in principio profertur.

HYPOTHETICA habet tres species. scilicet conditionale, copulatiua, disiunctiua: quæ sic efficiuntur. Cum partes hypotheticæ debeant esse cōnexæ, atque cōsūtæ: si cōnectuntur copula, si erit conditionalis. Vt si hō disputat, homo loquitur. Si vero per li, & aut alia æquivalentem, vt li, ac, atq; copulatiua, vt Plato est diuinus Philosophus, & Alcibiades strenuus dux Atheniensium. Si vero per li, vel

aut;

aut, ve, & similes disunctiones, vocabitur disjunctiones, vt Pompeius fuit inflatus, vel Cesar fuit tyrannus. Contra hanc distinctionem arguitur à multis multipliciter. Nam propositiones temporales, locales, relatiuæ sunt hypotheticæ: quibus nullum istorum membrorum congruit. Vt quod ait fallutus, prius quàm incipias consulo, & vbi consuleris, mature factu est opus: vbi animum applicueris, esto constans: quando locuturus fueris verba meditare: omnis homo est animal, qui est etiam rationalis: & sole lucente dies est. Secundo, omnes consequentiæ sunt propositiones: nam certe definiuntur per orationem. Diximus enim superius, quòd argumentum est oratio & in quinto libro diffinitur sigillim. Quòd sit oratio: & tamen nulla alia oratio est nisi indicatui, & significans verum & falsum. Quæ quidem propositiones sub nulla istarum continentur. Respondemus omnes hypotheticas, aut formaliter esse rales, vel ad eas reduci. Nam propositiones temporales, locales, & de ablatiuo reducuntur facile ad conditionalem. De copula implicationis ad copulatiuam, vel disiectiuam, si fuerit negatiua quemadmodum in secundo libro tradidimus. Consequentia autem reducuntur ad conditionalem: quæ simul est propositio & argumentum. Et secundo respondetur: quòd principaliter agit hic auctor de propositionibus, ad scientias expectantibus: in quibus hæ tres species frequentiores sunt: reliquæ raro, aut nunquam. Et argumenta in disciplinis non vt propositiones sumuntur, sed vt finis & scopus propositionum. Huc ergo Petrus Hispanus oculos conijciens sapienter & grauius hypotheticam in illas tres species partitus est.

Cap. II. De conditionibus.

TEXTVS.

CONDITIONALIS est illa, in qua coniunguntur duæ cathedricæ per hanc coniunctionem, si. Vt si Petrus dis-

putat: Petrus loquitur. Et illa cathedrica, cui immediatè præponitur coniunctio, si, dicitur antecedens, reliqua vero consequens. Ad veritatè conditionalis requiritur, quòd antecedens non possit esse verum sine cõsequente: vt si homo est, animal est. Vnde omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa est impossibilis. Ad falsitatem conditionalis sufficit quòd antecedens possit esse verum, si ne consequenti. Vt si homo est, album est.

Lectio prima.

I, SI, AQVO HYPOTHETICA conditionalis nuncupatur multisatã, multisq; modis accipitur. Primo interrogat: vt si licet sabbato curare: secundo promissiuè, vt si seruias regi fideliter, honoraberis ab eo: alio modo conditionatim, vt si interfueris sacris, esto valde attentus, & mille alijs modis. De quibus acceptionibus non est dialecticorum tractare, sed rhetorũ, & iuris peritorum: ad quorum facultates expectant. Vnde est titulus. ff. de pollicitationibus, & ff. de pactis. Melior titulus. ff. de verborum obligation. & C. eodem: vbi & quid promissio, quid pollicitatio, quid pactum, & quid eorum virtus, & valor exigat atque potest, exactissime traditur. Alio modo accipitur illatine, cum ex conditione posita aliquid inferitur: vt si homo disputat, homo loquitur. Hic loqui inferitur ex disputatione. Hoc pacto innuitur de conditionalibus præsens tractatus. Sed quemadmodum superius reduximus multas propositiones ad conditionalem, ita modo ipsa formalis, seu expressa condi-

conditionalis quadoque est integra, atq; perfecta. Vt si nobis est dies: sol illuminat nostrum hemisphærium. Nonnunquam fracta & (vt ita dicam) mutila: vt homo est sensibilis, si animal. Vtraque est conditionalis, licet secunda (vt iacet) sit cathedrica: quia patentissimè, & facillimè ad hypotheticam, & speciem illationis reuocatur. Vnde de ambabus sub vno cõtextu loquemur, ambas conditionales appellando,

¶ CONDITIONALIS ergo est illa, vbi coniunguntur duæ cathedricæ per hanc copulam, si, quæ eisdem temperamentis modificatur ac præcedens. Possunt enim non esse propositiones partes, sed propositionalia, vt si Socrates viueret, aliter gubernaretur res publica: & non esse cathedricas, sed hypotheticas. Quotquot tamen extiterint, diuidetur in duas: altera erit antecedens, altera cõsequens. Prior est (vt habetur in textu) cui immediatè coniungitur particula, si: altera consequens. Siue enim dicas, si leo currit: leo mouetur, siue leo mouetur, si leo currit, vtrobique leo currit, est antecedens. In quibus sola qualitas (vt dudum dicebam) cõsideratur, non quantitas. Et quidem illa est negatiua, cuius exordio negatio profertur: Affirmatiua autem, si non illic profertur: quantumcũque post notam illationis negationes coaceruentur. Vt hæc nõ si equus est animal, equus est insensibilis. Hæc affirmatiua, si homo non est ens, homo non est rationalis. Atque sensus affirmantis est inferri vnum, si est alterũ: negantis autem solum est, non sequi. s. non inferri equum esse insensibilem, si est animal. Sed quid dicemus de fractis conditionalibus? Vt non homo est animal si est albus, vel si albus (vtroq; enim modo frangitur. s. & cum expressione copulæ & sine illa. Certè esse negationis positionem impendit quam ambiguum, & ancipitem. Si enim vt pars prioris propositionis ponitur, & nõ fertur in illationem, est affirmatiua conditionalis: & sensus est, si homo est albus, non est homo animal. Potest autem ferri immediatè in illationem: & tunc est negatiua, significatq; non valere, si homo est albus: quòd homo sit animal. Cõditionalis autem habet duo: nempe quòd simul & est propositio, & est consequentia. Si enim & asserimus aliquid, & asserendo inferimus. Affirmamus quidem dumtaxat valere illationem: & affirmando illam exercemus. Vt si chimera volat, chimera habet alas.

Hic nec volare, nec penatam esse astruimus: sed tantummodo valere, si volat Iortiri penas. Vnde constat conditionalem affirmatiuam & veram nihil in rerũ natura ponere, quantumlibet de rebus naturalibus agat. Illa enim propositio est vera, & si nec chimera, nec volatus, nec penna in orbe villæ existat. In quo sunt omnino cõditionales singulares: vt cum ab eo quòd res est, vel non est, ceteræ propositiones tam cathedricæ, quam hypotheticæ sint veræ, vel falsæ. Conditionales ab eo, quod bene sequatur, vel nõ sequatur, has qualitates sortiuntur. Ratio autem huius singularitatis est, quòd cum sit propositio, & consequentia, nihil aliud eius veritas, quàm ipsius bonitatem exigit. Ita vt veritas propositionis in ea, & bonitas coincident. Quocirca ad veritatem conditionalis affirmatiuæ iustit, bene sequi. Ad falsitatem, malè inferatur. Ad veritatem negatiuæ è contra malè sequi ad falsitatem bene.

¶ VTAUTEM constat, quã singulare id sit cõditionalibus, aduerte triplicè esse argumentationem. s. ratiõalem, cõditionalem, causalem (quæ est diuisio tertij modi sciendũ argumentationis) Conditionalis modo diffinita est. Rationalis est, in qua consequens deducitur ex antecedente mediante particula ergo, vel igitur. Vt homo est sensibilis: ergo est discursiuus. Causalis est, in qua antecedens est causa consequentis. Vt quia angelus non habet corpus: non occupat locum. In qua illatione, est antecedens, quæ sequitur immediatè notam illationis, siue alia præcedat siue non. Nam & in his ambabus, quia homo est rationalis est disciplinabilis: & homo est disciplinabilis, quia est rationalis, semper est rationalis, est antecedens: est disciplinabilis, cõsequens. Dicitur autem prima rationalis: nõ quòd posteriores non sint rationis opera, sed quia ratiocinationis forma, atq; natura perfectius in rationali respicet & elucescit. Siquidem ratiocinari est, deuenire ex vno cognito in alterius notitiam, inferreque ex notis ignota. Et certè si attentè prospicimus, in nulla alia consequentia ita patenter, & formaliter, ac in rationali vnum inferitur ex alio. Conditionalis è minus hæc proprietatem participat, quòd non absolute inferit, sed cum cõditione, si verum est antecedens. In quo certè non accedit, nec multisquidem parasangis iucidã ac expressam formam cõsequentiæ rationalis. Præterea, nota, si, non ita exprimit

vim illationis, vt copulæ rationales. Causalis in tantū ab ratione consequentiæ degenerat, vt propemodum non sit consequentia. Potius enim innuit esse vñū, quia est aliud. (Vt hominem esse risibilem, quia est rationalis,) quàm inferat vñum ex alio. Proprius asseritur vñum esse alterius causa. Omnes hæ tres species nihilominus consequentiæ sunt bonæ, & quandoque malæ. Bona consequentia in qualibet specie, quando consequens deducitur bene ex antecedenti: (vel si vis id negatio signo explicari) quando non potest ita esse, sicut significatur per antecedens, quin sit, vt per consequens. Attamen hæ consequentiæ præter hoc esse, habent etiam esse propositiones. Omnis autem propositio est vera, vel falsa. In omni ergo consequentia quatenus est quedam propositio, necesse est reputatur veritas, vel falsitas. In quo plurimum præfate species differunt. Nam conditionalis nihil amplius, vt esset vera propositio, potest habere (vt explicuimus) quam vt sit bona consequentia. Rationalis præter illationis probitatem, exigit antecedentis, ac consequentis veritatem. Vt homo est animal, ergo homo est sensibilis. Vbi et optimè deducitur: & vtraque propositio est vera. Hæc autem chymera volat, ergo habet alas. Est quidem bona illatio, & falsa propositio: cuius neutra pars est vera. Sed quaritur, an sicut in rationali se paratur bonitas ab veritate, ita & cõtra veritas ab bonitate? (id est) an detur propositio rationalis vera & mala consequentia? Pars affirmatiua probatur, hæc oratio homo est sensibilis: ergo homo est aibus: est detestabilis arguatio, sed vera propositio. Nam cum sit tota hypothetica, cuius vtraque pars est vera, tota pariter veritatem obtinebit. Secundo illa est indicatiui modi: & significat rem ita esse, sicut est: ergo est vera. Respondetur negative. Falsus est vniuersalis ratio æqualis. Veritas enim in his habet se ex additione. Et ideo sicut reperitur animal non homo, homo autem nõ animal minime: & intellectus non discursiuus, verum discursiuus non intellectus nequaquam: ita bona consequentia non vera propositio, at veritas absque bonitate nullibi illarum inuenitur. Quod ratione cõmuni mihi videor. Si hæc consequentia est propositio affirmatiua: hæc autem, vt sit vera, indiget verè partes coniungantur per copulæ: sicut vero in cathgorica exigimus, vt prædicatum competat lubiecto, ita partes

rationalis principalis debent coherere. Hæc autem coniunctio consistit in hoc, quod recte vna inferatur ex alia. Itaque non sufficit, vt vnaqueque pars seorsum vera existat: sed in super ad inuicem coaptentur. Vnde opus est sit bona consequentia. Præterea omnis copula propositionalis videtur importare esse, quod necesse est competat in propositione affirmatiua. Esse autem importatum per istam rationalem est illatio. Ergo debet ritè, & rectè, inferri consequens, si propositio vera est. In negatiuis vero facile est dare illud, nempe veram propositionem, & malam consequentiã. Nam quæuis mala consequentia negata est vera propositio. Vt si dicas non Petrus est albus: ergo est musicus. Tametsi non est in vniuersa negationes in similibus intelligantur in totã consequentiam ferri.

¶ CAVSSALIS autem vt sit vera, reuera solum postulat, esse bonam consequentiã. At vt sit talis, exigit & antecedens, & consequens verum: & insuper antecedens esse causalam consequentis. Nam illatio in causali in hoc certè consistit quod vñum est caula alterius. Non enim aliter inferitur ex rationali risibile, nisi asserendo vñum efficere alterum. Ergo vt sit causalis vera, necesse est antecedens sit causa consequentis. Sed causa esse antecedens, aut consequens effectus nõ potest, nisi vtrumque sit verum. Nam presupponere debent dialectici, quod efficere, non nisi vero conuenit. Et ideo licet verissime dicamus, ad veritatem causalis sufficere bonitatem consequentiæ: in hoc tamen includitur, & veritas vtriusque partis, & causalitas antecedentis. Quod in conditionalibus nullatenus requiritur. Nec veritas inquam partium vt in rationali, nec causalitas: vt in hac. Quapropter est singularissimum priuilegiũ illius sufficere sibi ad veritatem illationis bonitatem. Ex quibus inferitur esse quandã reductionem inter istas consequentiã nõ reciprocã. Bona consequentia causalis (vt pote quæ plura postulat, erit bona rationalis: itidè rationalis erit bona, & vera conditionalis, sed non retro dicitur: vt ex oratione facile colligitur, & exemplo cernitur.

¶ HACTENVS de veritate, & falsitate conditionalis: & quid ad vtramque, requiritur breui sermone expandimus. Sed quid vt sit necessaria, contingens, vel impossibilis? Nõ nulli, & quidè viri doctrina præstantes autumant, conditionale, si vera est, necessariã esse: si falsa,

si falsa, impossibile: nullam contingentem. Quorum ratio est: quia cõditionalis veritas est consequentionis bonitas. Consequentia vero bonitas est necessitas. Consequentia bona (inquam) est necessaria. Vnde quasi in proverbium abiit: consequentia, quæ semel est bona, semper erit bona. Si ergo semper est bona, semper erit vera: & per consequens necessaria. Si vero est mala consequentia, semper erit talis: ac proinde erit impossibilis. Nam propositio impossibilis est, si non desinit vñquam esse falsa, nec desinere potest. Hanc opinionem sequutus est auctor manifestissimè in textu. Ego vero gauderem, si possem liberè subscribere: atque eius opinioni suffragari. Sed animaduerto, quod consequentiæ bonitas est multiplex (vt ipsi quoque admittunt). Quædam formalis quæ in se, & ubique tenet: quædam probabilis, ac topicæ, quæ instantur: & nihilominus in aggregationem bonarum recipiuntur. Et confirmatur: conditionalis non tantum construitur in rebus vniuersalibus, sed crebro in singularibus: vbi non potest esse tanta euidentiã & infallibilitas. Vt hæc, si Petrus studet: doctus erit. Tali bus ingenij dotibus potest Petrus a natura esse ingenuus, vt sit probabilissima consequentia: & nihilofecius potens descere. Similes conditionales reputo ego contingentes: vt pote quæ in ratione consequentiæ (cum bonæ censeantur) non sunt adeo infallibiles, sed multum probabiles ac persuasibiles. Quinimo loci topici, vt in plurimum, sunt dumtaxat probabiles. Et profecto est mirũ: sicut quæ plurimæ consequentiæ rationales apud istos nõ necessariae, & nõ admittat conditionales. Igitur ego si mihi viris tam grauibus obstitere, & reclamare, liceret, sic philosopharer. Si bonitas illationis foret multũ probabilis, iudicarem contingentè: si vero incõta minabilis, ac inuolabilis, necessariã. At vero de falsitate probè docetur, si falsa est, impossibilis est. Nam mala consequentia est, quæ nec est inuitabilis, nec admodum efficax. Quæ proinde nunquam erit bona: & per consequens impossibilis. Et forsã idem sentiunt quoque priores. Nam licet dicant, veram propositionem esse necessariã: sicut nos in bonitate gradus inuenimus: ita illi & in necessitate inuenire, admittere que tenentur. Et vocatum necessariam propositionem, quæ vt plurimum vera est, tametsi raro definit. Et talis saltem debet esse omnis bona

consequentia. Nam si frequenter & passim infringitur, reprobata est.

¶ DE AEQVIPOLLENTIIS, ET oppositionibus conditionalium non est opus peculiariter discutere. Nam primo de equipollentiã non oportet æquipollentem omnis conditionalis habere (sicut de æquipollentibus actum est). Tum quia est consequentia: tum quia non indiget hoc genere arguendi, nec per conuertentes probari. Contradictoriam vero habebit, si proponatur negatio affirmatiuæ, vel adimatur neganti. Quæ contradictio solummodo: penes illationem versabitur. Vna ponit sequi: alia sequellã inficit. ¶ CONTRA præfata, vt peripicua reddatur magis, arguitur. Hæc: chimera si volat, habet alas: est bona consequentia, & falsa propositio. Nam si bona est argumentatio, & cõsequens est falsum: antecedens est falsum: & per consequens nulla illic veritas. Vbi nõ enim veritas significatur, nisi in compositione, & diuisione, sed compositio illic nulla alia est nisi antecedens & consequens: ergo. Sed minor probatur: quia termini non supponunt. Ad hoc argumentum primum notato, in conditionalibus nullam rationem suppositionis terminorum habendam. Nam hæc tantum iuuat veritati, falsitatiue cathgoricarum. Quo circa vbi nulla veritas, vel falsitas cathgoricarũ exigitur: multo minus suppositio, vel non suppositio conducet. Tantũ bonitas consequentionis respicienda est. Nec hoc de terminorum suppositione tam peculiare est conditionali, quã conueniat nonnumquam copulatiuis, & disunctiuis. Quarum dantur plurimæ affirmatiuæ absque terminorum simplicium suppositione, & multæ etiam falsæ cum illa. Vt hæc Adam non est in limbo, & Antichristus non fuit prior illo, est vera: vbi termini non supponunt: hæc falsa, homo est lapis, & leo est hinnibilis. Secundum notato: quod & si consequens, & antecedens sit falsum, tota propositio est vera, si significans vñū sequi ex altero. Hæc autem veritas totius orationis compositione importatur.

¶ SECVNDO, secunda huius copulatiuæ pars, aliquod animal est, & si tu es ipsum, tu es quus, est bona consequentia. Nam non poterit antecedens esse verum, quin Consequens: & tamen sæpe fallit. Nam si sub antecedentes: relatiui singularizes equum, est vera secũda pars: si leonem, falsa. Et vtrumque licet

ostendere: cum pro utroque sumatur. Diglantur dialectici, an relatiuū reciprocuū, antecedens posituū in altera categorica referre possit. Quod si refert, dependet ab illo pariter in acceptione. Nos autem iam diximus in secundo libro, reciprocuū neutiquā limites suae categoricae praetergredi. At & si hoc admitteretur: nō datur proinde conditionalis bona & falsa. Nā quoties bona cōsequentiā foret, & nō aliās veritatē fortiretur. Dūtaxat cōcluditur esse cōtingentē cōditionalē. Verū relatiuū reciprocuū, bene potest sumi nō reciproce. Et tūc idē est dici ipsuū, & illud. Et in hoc sensu potest procedere argumentū. Ad quod respondetur, quod illa cōsequentiā est mala & impossibilis: quia est sine specie & appetentiā. Nā quidquid demonstrat sub se animal semper illud refert animal quod est. Modo quid germanicatis habet, si tu es animal, debere esse equū, maxime quod etiā siingeres, solū equū existere, ad huc non bene sequitur. Quia sufficit, posse respondētē multas illius instācias assignare: & assignabit (ut prospicis) mille.

¶ **P R A E T E R E A**, si conditionalis est propositio vera dābuntur cōtradictoriae propositiones non oppositae qualitatē. Nā haec, si equus est animal, equus est sensibilis: quāquam equus sit animal non est sensibilis cōtradicitur & tamē ambae sunt affirmatiuae. Adhaec dantur duae cōditionales cōtrariae, duae subcōtrariae: ergo in his ratio habetur suppositionis & quātitatis terminorū. Antecedens patet. Haec videntur contrariae: si omnis equus est albus, & Brunellus est equus, Brunellus est albus. Si nullus equus est albus & brunellus est equus, brunellus nō est albus & haec subcōtrariae, si angelus mouetur, & Raphael est angelus, Raphael mouetur. Ad primū dicendū non esse inconueniens in hac materia id, quod inferitur. Nā cum in affirmatiua asseratur sequella, quomodo libet talis illatio negetur: erit eius cōtradictoria. Sed tamē reuera nō definit illa aduersatiua quoquo pacto negatiua esse. Nā li quāquā nō negatio formalis est. Et ita negatur, nō esse sufficienter oppositae qualitatē. Ad secundū nō necesse est illas esse cōtrarias: sed sunt disparatae. Quia cū significēt bonitatem & cōsequentiā, non possunt opponi, nisi penes affirmatiōnē sequellae ac negatiōnem. Vnde prima si omnis equus est albus &c. Est bona cōsequentiā: dūmodo nullibi copula absolua

tur abtēpore. Nā si in maiori stat accidēt aliter & in minori naturaliter, nihil valet. Negatiua quoque est vera propositio, & bona cōsequentiā: vnde nō sunt cōtrariae. Sic respondētē secūdo.

¶ Arguitur vltimo cōtra sūdāmetū huius materiae, nepe esse cōditionalē pter & cōsequentiā & propositiōnē. Sequeretur cōsequentiā debere dici verā, vel fallam. Siquid est propositio: quae has qualitates naturaliter induit. Cōfirmatur. propositio est genus & quidditas cōsequentiā. Ergo si propositio necessario est vera vel falsa: cōsequentiā etiā eisdē predicatiōnibus subijcietur. Oēs vbiq; negat cōsequentiā appellādā verā, sed bona: quātūlibet. propositio & natura sit argumentatiōnis. Ob id, quod esse cōsequentiā est recte inferri: res prorūsa a veritate diuersa, negatque proinde has obiectas rationes. Haud enim valet: si motus est & essentia actiōnis, quidquid predicatur de motu, predicatur similiter de actiōne. Nā motus est falsio & actiō nō est falsio, & terminus est vox & vox est aer: terminus autē nō est aer & multas instācias veras similes adducunt.

¶ **E X** cōditionalibus quāq; singulae sint integre cōsequentiā: quādam argumentatiōnes cōstruūt rationales. Vnde duo loci vtiliter arguēdi pmanēt. Primus a tota affirmatiua cōditionali cū positione antecedētis, ad positionē cōsequentiā est optima deductiō. Vt si homo currit, homo mouetur: sed homo currit: ergo homo mouetur. Pōsitio antecedētis est ipsius subsumptio: sicut est in cōditionali intāctū. Itaq; si fuerit propositio negatiua, talis subsumatur. Vt si nullus homo est musicus. Petrus nō est musicus: sed nullus homo est musicus: ergo nec Petrus. Secundus locus a tota affirmatiua cōditionali cū dīstruētione cōsequentiā addīstruētione antecedētis pbe inferitur. Vt si albedo est color, albedo est qualitas, sed nulla albedo est q̄litas: ergo nulla albedo est color. Destruere cōsequens est subumere cōtradictoriū eius vel ipsuū cū negatiōnis ppositione. Destruetur, enim sufficēter ab illa.

¶ **H A C T E N V S** de cōditionalibus doctrina habita cuius occasione & de alijs argumentatiōnis speciebus praestringimus: opere praetium faciurū me existimo, si regulas aliquot tradam cunctis arguendi generibus accomodatās, ac per viles. Quibus de inceps fat scio necesse fore dialectici vrantur. Quasi deo huc inserendas custodiui quod modalīū pacto sermone faciliore sibi vidētur, & intellectu, & explicatu. Quae nimirū regula nō

tam

tam ab bonitatem consequentiā dignoscendam conferunt, quā ad veritatem, falsitatem, necessitatem, & huiusce qualitates partium antecedentis, scilicet, & consequentis pendēdas. Pro quatuor introductione attentissime cōtemplator. Quod quemadmodum natura hominis est discurrere, & ex notis ad ignota procedere (quod medijs orationibus exercet) ita necessario propositiōnū proprietās est, ut possint vel ipsae inferre, vel ex alijs inferri. Nam si propositiōnes non ab se pendēt: vel cōmūdiōne, aut repugnantiā, non se mutuo respiciunt, quā nam via, quō tramite intellectus ex alterutris in alteras deduci poterat? si vna non foret vel via, vel medium, vel finis alterius? Et demum nisi nexu aliquo, & necessitudine inuicem teneretur. Quod ex ipsis rerum naturis importatis firmiter, & inuitabiliter pmanat. Cuncta enim mirabili cōcōrdant: omnia se se iuuant. Quaedam sibi mutuo aduersantur. Nulla res sibi sola orta est, quin cum multis qualibet, imo cum omnibus ordine quodam negocium habet. Cum ergo propositiōnes, & omnino voces signa, rerum essentiae idē in orationibus inueniatur, qd & in rebus ipsis offendimus. Nempe ut earum veritas, falsitas, & cetera non modo ex separeant, verum ex reliquis propositiōnibus, quae ex ipsis inferuntur, vel antecedunt, deprehendi possunt. Igitur ut cognoscamus, quā arte, & ingenio vnumquodque horum agatur, has regulas subnectimus. Quarū proinde liquet, quanta sit vtilitas, quantoque nixu intelligentia quaerenda. Prima qualitas sit veritas, secūda falsitas, tertia contingentia, quarta possitilitas, quinta necessitas, sexta impossibilitas.

¶ **P R I M A** regula est. Ex vero non sequitur nisi verum. Vera propositio non inferet nisi verum. Vt si consequentiā est bona, & antecedens est verum, consequens erit verum. Per haec regulam habetur, & quid verū parturiat, & quid parturire nō possit. Circa quā notato quāsi principium inconcūsum apud dialecticos: temper celebratum: impossibile fore, in bona consequentiā antecedens esse verum & consequens fallum. Quod in hac prima regula fundatur. Per quam necessariū esse docetur, si antecedens est verum: consequens illi responsurum. Cuius multiplex est, vtilis quae in dialectica vtilis. Nimirum & ad propositiōnis veritatem ostendendā, ipsam

ex aliqua manifestius vera rite inferendā, & ad maliciam consequentiā detegendam. Si enim antecedens est verum, & consequens fallum, sufficienter eius improbitas arguitur. Verum etsi verum dumtaxat inferat: potest ex falso tamen inferri. Vnde licet consequentiā valeat, & consequens sit verum, nihil circa antecedens colligitur. Poterit enim vel fallum, vel verum, vel impossibile existere. Vt haec vera propositio, Petrus est animal, colligitur ex ista vera, Petrus est homo: & ex hac falsa, Petrus est equus.

¶ **D E F A L S O** autem ē cōtrario statuitur secunda regula. Fallum non sequitur, nisi ex falso licet ipsum queat inferre verū. Propositio (inquam) falsa non nisi ex simili inferitur. Vnde si cōsequentiā tenet, & consequens est fallum, antecedens debet esse fallum. Et ratio ex priori regula manifeste colligitur. Si enim consequens est fallum, antecedens verum: iam ex antecedenti vero non sequeretur verum. Itaque necesse est antecedens fallum, si consequens falsitate aspergitur. Vtilis huius regulae similis, & toties vsurpatur quoties prior. s. & ad falsitatem orationis probandam, per hoc, quod ex illa quid euidētius fallum deducitur, & ad cōsequentiā defectum manifestandum, ipsa frangitur, consequenti existente falso, & antecedenti vero. Tertia regula de contingenti, & possibili. Ex neutro sequitur nisi contingens, vel possibile, nō necessarium, nec impossibile. Itaque si valet illatio. Etenim (ut patet) in omnibus regulis bonitas consequentiā praecipitur, & praerrequiritur) & antecedens est cōtingens, vel possibile: consequens erit simile. Loquimur de antecedenti, quod sit tantum possibile, nō simul & necessarium. Ratio regulae est, quod si antecedens esset contingens, vel possibile, & per consequens potens esse verum, & consequens foret impossibile: antecedens esset quandoque verum, & cōsequens fallum. Verum est tamen inferri contingens, & possibile ex alijs longe dissimilibus. Vnde si antecedens est cōtingens: probatur consequens quoque contingens: non ē conuersio, si consequens contingens, & antecedens. Vt omne ens necessario est Deus: ergo omne ens est Deus, consequens est contingens: & antecedens impossibile. Et tenet cōsequentiā ab propositiōne de necessario ad deum, tamen non sit immediate reducibilis. At quantū ad hoc sit quarta regula. Cōtingens non potest,

sequi ex necessario, potest autem sequi possibile. Vnde hic non de cōtingentia agimus: vti in modalibus: sed in sensu eius peruulgato: pro eo quod potest esse, & nō esse. Et probatio est, Quoniam si antecedens foret necessarium & semper verū, consequens vero contingens capax falsitatis, posset dari antecedens verū & cōsequens falsum. Possibile vero nullū inconueniens est, inferatur: vt pote subalterno ad necessarium. Quinta Regula. Necessarium non profert nisi necessarium: potest tamen gigni ex nō necessario. Vnde si consequentia est bona, & antecedens est necessarium consequens est necessarium nō cōtra. Prima pars ratione communi & toris repetita cōstat. Secūda etiam exēplis, vt hæc homo est animal, necessaria sequitur ex impossibili. Omnis homo est equus: ergo homo est animal: & ex cōtingenti, omne animal est homo: ergo homo est animal: & ex necessaria: vt omnis homo est sensibilis: ergo homo est animal. Sexta Regula est de impossibili. Impossibile nō inferitur nisi ex impossibili, licet ipsum possit inferri etiā possibile, & cōtingens, & necessarium. Itaque si consequentia est bona, & cōsequens impossibile, antecedens cōcluditur, & impossibile. Nā si cōsequente perpetuo falso antecedens possit quādoque esse verum (& posset si impossibile nō foret) daretur tādē antecedens verū & cōsequens falsum: quod est impossibile. Secūda vero pars regulæ frequēti vñ cōstat: & nos dudū exercuimus, quādo ex possibili deduximus necessarium. Circa has regulas id cōsiderandū reor: quod quādo asseritur necessarium inferre necessarium impossibile sequi dūtaxat ex impossibili: nō intelligitur quodlibet ex quolibet. Vt nō ex quavis falsa sequitur hæc falsa Petrus nō est albus: ita est, inferat vna alterā vel duas, quas eius materia patitur. Vt hæc omne animal necessario est homo, impossibile, inferet hæc equū necessario esse hominē, & similes: Sed hæc, chimera est lapis, nullo modo producet. Itaq; vna propositio vera inferet aliā veram nō omnes veras: vna falsa inferetur ex alia falsa sibi aliquo nexu coniūcta, nō ex quibuslibet falsis: vna impossibilis pariet duas vel tres similes, haud tamē cuncta impossibilia. Vnde non recte philosophantur, qui sentiunt ex propositione impossibili sequi quodlibet nepe quodlibet verū, quodlibet impossibile quodlibet necessarium. Firmant hanc sententiam duobus argumentis. Prīmū, quod bona

cōsequentia est in qua nō potest dari antecedens verū, & cōsequens falsum: si antecedens autē est impossibile, nō poterit verificari: sic omnis cōsequētia d̄ antecedenti impossibili est bona. Vt pote quæ instari nō poterit. Vt chimera currit: ergo homo est animal rationale. Quæ si tibi mala videtur: insta (inquunt.) Cōsequēter etiā sentiūt esse bonā illationem quoties cōsequens necessitatē sortitur. Quia tūc nō falsificabitur. Secūdo cōmiscendo locos cōficiūt sibi intentū. Quæ disparatior, ac remotior ab hac, vacuū datur in rerū natura, quā hæc, leo est rugibilis: & tamē infertur sic. Prima supposita, ergo datur spatium nō repletū corpore, vel leo est rugibilis (ab parte diiunctiua ad totū) sed nō datur spatium non repletū: ergo leo est rugibilis. Vt merito mireris viros graues tā infirmis rationibus in rem tā rationi aduersam aductos atq; persuasos. Primo bonæ illationi nō fat est, antecedens sine cōsequenti verū esse nō posse. Si hoc separatim cōsequēti, & seorsum ab antecedenti alijs excausis cōtingat. Nimirum quod ipsum de se est necessarium, vel antecedens impossibile. Sed oportet, vt ex eo quod ita est, sicut per antecedēs significatur: cōsequentis positio fiat. Vt hoc vinculo vtraque pars adglutinata sit. Vt quemadmodū ab eo quod res est vel nō est, propositio est vera, vel falsa: Sic cōsequens ex positione antecedētis deducatur. Vnde Petrus Hispanus diffiniuit hūc in modū syllogismū. Est oratio: in qua quibusdā possit & cōcessis, necesse est aliud accidere, per ea quæ posita sunt. Quocirca fūdamētū istorū fallax detegitur: cū nullā coniūctionē, nullā habitudinē harū partiū postulent. Confirmatur rebus nullatenus se se nec conuenientia, nec repugnantia respiciētibus, Impossibile est propositiones rerū signatantā germanitatē habeant, vt inter antecedens & consequens exacta est. Cū omnis orationū & terminorum habitudo ex ipsis rebus oriatur. Qui enim contrarij, qui contradictorij termini, quæ repugnant orationes: nisi quæ res oppositas expriment. Secundo si propositio necessaria posset ex quacumque deduci: totus labor posteriorificus, omnique ars illa tāto pretio apud quosque eruditos hæc nō habitata euanesceat in quæ rēdo quæ ex qua inferatur impensus. Exqualibet enim inferri potest. Et confirmatur antecedentis assensus in valida consequentione est causa assensus conclusionis (nam præmissæ causa sunt consequentis)

sequentis) tam male ergo inferitur vna propositio ex aliā, quāto minus assensus præmissarum conclusionis assensus efficit. Et certe si penitus sunt disparatæ (quod facile ex materia prospicitur) nullo modo efficietur. Nam omne agens agit sibi simile. Sic propositio antecedens nequaquam trahet intellectū ad assentiendum nisi sibi coniunctæ. Ad primū ergo argumentum negatur maior, sufficere scilicet non posse instari consequentiæ: nisi repugnantia ex connexionē ipsarum partiū promanet. Secundum discursum concedito: sed nihil inde colligitur. Cum non ex illo impossibile, sed ex alia propositio illata sequatur. Qui modus arguēdi statim explicabitur. Igitur si (quod Augustinus doctissime tradidit) tenemus, nempe dialecticam nō esse prohibito compositam, sed in rerum ratione repertam: & par erit apud nos iudicium de propositionibus & de rebus, & videbimus patenter, quāam veritati consona nostra sententia maneat.

¶ EX HIS regulis sequitur duo corollaria seu potius duo loci alij arguendi non minus vtilis, aut vniuersales prioribus. Primum est: quidquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ sequitur ex antecedenti. Vt si dicas Plato est homo: ergo est animal: ex hoc, ergo est viuēs, ex quo, ergo est corpus: cōsequēs eūdē argumētationis inferebatur ex antecedenti primæ, quoniam vltimum illatum exprimo inferenti. Quod nō raro fit, redire scilicet post multas medias consequentiās deducēdo vltimū ex primo. Vt si post præfatos discursus colligeremus, ergo de primo ad vltimum Petrus est homo, ergo Petrus est corpus. Sed locus de primō ad vltimū postulat necessarium, vt nihil penitus sit antecedens subsequētis illationis, quāam fuerit consequens præcedētis. Nam si quiddēno subreptim inferitur, ratione illius tenebit immēdiata consequentio: & sic non licebit ad primum redire. Vt si procederes, Socrates ambulat ergo mouetur vel quiescit, rursus mouetur vel quiescit, sed nō mouetur, ergo quiescit. Cū tamen nefas sit colligere hoc vltimum, videlicet quietem ex motu, quod erat primum. In hoc de linquebat discursus juniorum, quos præcedēti paragrapho expugnabam. Regula hæc est adeo euidentior, vt probatione nō negeat. Secūndus locus est eius appendix. Quidquid repugnat consequenti bonæ consequentiæ repugnat pariter antecedenti. Vnde signum

est infallibile bonitatis illationis, si ex contrario consequentis sequatur contradictorium antecedentis. Quo frequētissime simul, & vtilissime vtūtur ad multa dialecticā, maxime quādo ex negatiuis argumentum cōstruitur. Quæ claritatis gratia solēt & merito per affirmatiuas regulari.

¶ CONTRA partē secundā primæ regulæ arguitur. Antecedens est causa cōsequentis, sed falsum nō potest esse causa veri, ergo ex falso non sequitur verum. Maxime quod (vt nos exposuimus) ex hoc quod ita est, sicut per antecedens significatur, consequens inferitur, falsum autē nunquam est, ergo nō poterit elucere verū, quod est. Hoc ipsum argumētū contra omnes fere regulas militat. Pro cuius solutione aduerte, quod secundū axioma philosophorū duplex est causa rei, altera esse di, altera cognoscēdi, nec semper ita coincidunt. Quinimo frequēter distinguuntur. V.g. causa quare homo est risibilis, est admiratiū esse: & tamē sæpe ex ipso risu cognoscitur risibilis: qui nō efficit, vt homo sit risibilis, quin potius ideo ridet, quod risibilis est. Ecce admiratio est causa essendi risibilitati, risus autē cognoscēdi. Antecedēs autē nō est vniuersaliter in qualibet efficaci argumentatione causa essendi cōsequenti. Haud enim opus est semper arguere ex causis: sæpe argumētatur ex effectibus. Vt ignis calefacit, ergo est calefactius. Attamē semper est causa cognoscēdi cōsequenti. Dicimus ergo, quod falsum non potest esse causa essendi vero, potest tamen esse causa cognoscēdi, & impossibile adiua bit ad cognoscendū necessarium. Qua in re cū primæ regulæ omnes subsequētes (vt patuit) admittantur: huius obiectionis solutione vniuersæ melius intelliguntur.

¶ CONTRA 5. regulā, bene valet, hō est animal, ergo animal est hō, per conuersionē simplicē, & tñ antecedēs est necessarium, cōsequēs cōtingens. Nō enim animali essentialiter, sed accidentaliter conuenit esse hominē: cum si eius natura foret, vbique animal esset homo. Ad hoc argumentum responderē, nō sequi si cōpula antecedentis absoluat. Nā dabitur antecedens verum, & consequēs falsum. Casu nullus homovinat. Quod si non absoluitur, conuētio quidem est legitima: sed antecedens non est necessarium.

¶ CONTRA sextā regulā arguitur: bene sequitur, omne animal est homo, omnis leo est animal, ergo omnis leo est hō, cōsequens

est impossibile, antecedit vero possibile. Nā vna pars est necessaria, altera est contingens: quod nihil impossibilitati iuuat: ergo regula est fallax. Ad hoc argumentum notato non eadem statera, metiri impossibilem categoricam, & hypotheticā copulatiuam. Nā prior est impossibilis, quæ significat rem impossibilem, at impossibilitas copulatiuæ non modo penes rem importatam partibus, sed penes composibilitatem etiam vtriusq;. Et contingit sepius vnāquamq; categoricam esse possibilem, & ambas esse repugnātes. Vt Petrus currit, & Petrus nō currit: quælibet seorsum est contingens, tota simul impossibilis: quoniam partes sunt incompatibiles. Antecedit autem hypotheticum, & si disiunctim proferrantur, est copulatiuum. Maior enim & minor vniuntur. Vnde euenit, quōd in obiectio ne cernimus, vt vnāquæque illarum sit possibilis: & ambæ incompatibiles. Repugnat enim omne animal esse hominem, & omne leonē esse animal. Itaq; illic impossibile sequitur ex incompatibili, ac per consequens regula nō violatur. De vtroque enim interpretanda est, nempe vt impossibile nō sequatur nisi ex impossibili: vel incompatibili: quōd in præsentiarum æquipollet.

Cap. III. De Copulatiuis.

TEXTVS.

COPULATIUA est illa, in qua plures categoricæ coniunguntur per hanc conjunctionē, Et, vt Petrus arguit, & Paullus respondet. Ad veritatem copulatiuæ exigitur, vtramque partem esse verā: vt Deus est summum bonū: & homo est animal. Ad falsitatem eius sufficit, alteram partem esse falsam: vt homo est lapis: & equus est animal.

SECUNDA SPECIES

hypotheticarum est copulatiua, cuius definitio in texto habita id interpretationis tātūmodo postulat, nonnūquam etiam hypotheticas, imo & copulatiuas esse partes copulatiuæ: non solum categoricas. Et nihilominus quia rarō id contingit, congruē adiectum est, partes esse categoricas: quod frequentius euenit. Cæterum debere esse propositiones, semper obseruatur, nec vlla in hoc exceptio est: vt in conditionalibus erat. Sed obijcies forsan. Hæc videtur copulatiua, vti nā ego tacerem, & tu fuisses loquutus: vbi nō propositiones, sed propositionales orationes iunguntur. At facile respondetur, quōd sicut oratio à propositione seceratur, ita damus orationem copulatiuam, quæ non est propositio, & talis est ista. Cuius ratio est, quōd omnis propositio siue categorica, siue hypothetica significat verū, vel falsum: illa autem, & similes nihil horum significāt. In conditionalibus autem similia complexa constituebant veritatem, vel falsitatem. Quia sola bonitas illationis est veritas illarum, aut malicia, nulla prorsus ratione habita partiū. Cæterū in copulatiuis respiciuntur qualitates partiū. Cum ergo oporteat, partes sint veræ, vel falsæ, vt tota sit similis: si partes veritatis, vel falsitatis capaces non existunt, nec tota erit vera, nec falsa: nec per consequens erit propositio.

IN HIS prima & si infrequens difficultas est, nosse, quæ sit copulatiua, quæ ve conditionalis. Miscetur enim nonnumquā ad eōdimplexē, atque cōfusē, vt non sit cuiquā peruiū, signare absque distinctione, quæ sit copulatiua. Vt si Petrus disputaret, esset doctus, & si Ioānes sequeretur militiā, dux prudētissimū euaderet. Et hīc, si Socrates ambulat, Socrates monetur, & Socrates nō quiescit. In similibus ergo hæc est certa regula. Cū ab copula sint propositiones, & denominationem suamant: princeps copula denominat totū. Si si, quādo præstans est, facit conditionalem: si, & copulatiua: si, vel, disiunctiua. Quādo vero sit præstator, necesse est, id ex sensus distinctione colligere. Ex præfatis quidā prima est copulatiua: cuius partes sunt duæ conditionales: secunda est conditionalis, cuius pars est vna copulatiua. Hæc etiā, Ioānes ambulat, vel Ioānes quiescit, & Michæl perambulat agrum, vel

vel domi ægrotat, est quidem copulatiua cōstans ex duabus disiunctiuis.

SECUNDA difficultas est in qualitate: quæ vt sepe aduertimus, in his penes copulatiua hypotheticāle pensatur. Si hæc affirmatur, etiam in verbalibus partium negentur, erit affirmans: vt leo nō est lapis, & elephas nos est piscis. At si negetur: quantumuis partes affirmetur, erit negatiua. Sed iam expressimus non posse attingi, nisi abnegatione adverbiali. Verum argues. Hæc, nec Thomas loquitur, nec Martinus surgit, videtur negatiua absque negatione copulatiua: quippe quæ nulla apparet: nec si foret, negaretur. Cum singulæ negationes suis categoricis astingantur. Dicitur, si, ne, habere specialē virtutem, vt copulet negando: quod ex sententia planissime deducitur. Nā sensus est, Thomas non loquitur, & Martinus non surgit. Quinimo etiam denotat hæc particula, negandam pariter esse propositionem immediatē subsequentem: vt ex frequēti vtu didicimus.

TERTIA difficultas est de veritate, & falsitate, & reliquis qualitatibus: quæ partim textualiter tægitur. Ad quā facilius mēte capescēdam, fundamentum sit: quōd affirmatiua ponit, & asserit omnes & singulas suas partes secundum earum qualitatem: vt si fuerint negatiuæ, affirmat earū negationem. Copulatiua vero negatiua principaliter negat coniunctionem: & sensus est, non esse verū vnum, & alterum esse. Ex qua radice omnes subsequentes regulæ pullulant. Prima, Ad veritatem affirmatiuæ cōstatarum partium veritas requiritur: ad falsitatem vero falsitas vnius. Prima pars regulæ patet ex fundamento iacto, secunda autē ex prima. Secunda regula. Ad veritatem copulatiuæ negatiuæ sufficit, vna pars sit falsa: ad falsitatem autem, vt omnes sint vere. Nā si vna est falsa: falsa erit affirmatiua, & per consequens vera contradictoriā eius negatiua. At si partes singulæ veræ sunt, vera erit tota affirmatiua, & falsa negatiua. Sic ambæ partes regulæ patent. Ad possibilitatem affirmatiuæ singulæ partes sint posibles, & omnes cōpossibiles. Enimvero si aliqua foret impossibilis, eius coniunctio cum alijs (quā copula facit) esset pariter non possibilis: ac proinde tota ab copula iure denominaretur. Athæc debet esse cōpossibiles: vt superius & exposuimus, & probauimus. Quod magno opere obseruādū est, etiā inde extrinseco tēpore: vt secundū acceptionē earum & terminorū nulla

sit partiū repugnantiā. Quocirca ad impossibilitatem fat est, vna sit impossibilis. Ad impossibilitatem vero negatiuæ, omnes sint necessariae. Nā negatio necessariorū, impossibilis est. Quoniam contradictorium necessarij (vt in modalibus vidimus) est impossibile. Ad necessitatem affirmatiuam omnes sint necessariae. Ad necessitatem negatiuam vna sit impossibilis.

PROPLENA harū regularū notitia, duo præmittēda sunt. Primū quōd est pars media dialcticorū. Copulatiua sequitur debiliore partē: disiunctiua fortiorem. Partimur nūq; has sex qualitates veritatem, falsitatem, contingentiam, & cæteras in duas phalanges. Falsum, cōtingēs, impossibile, sunt infirmæ, ac velut ægrotates. Verū, possibile, necessariū fortiores. In copulatiua, & disiunctiua cū omnes partes fuerint similes vel falsæ, vel veræ, edent euidenter talem et ipsam. At quādo mixtim vera cū falsa, possibilis est impossibili: & sic de alijs cōbinationibus est regula. Copulatiua sequitur debiliore partem. Si in ea fuerit aliqua pars impossibilis: tota est impossibilis. Siquæ contingens, si quæ falsa, tota erit talis, etiam si altera pars sit vel necessaria, vel vera. Et intelligitur de copulatiua affirmatiua. Nā negatiua copulatiua æquiualeter est disiunctiua. Illa enim sola debiliore pars totam suo furo inficit. Si vero est disiunctiua, sequitur fortiorem. Si quæ necessaria pars est, si vna vera, si possibilis: integra est necessaria, vera, possibilis.

LOCCI arguēdi in hac materia sunt tres. Primus: à tota copulatiua affirmatiua ad quālibet eius partē rectē concluditur: è cōtrario vero minime. Ratio vtriusque est. Quia si antecedens est verū, & est tota: ambæ partes erunt veræ: sic cōsequens non poterit esse falsum. Si vero vna pars vera existit, nō proinde totū verificatur. Sic arguendo à parte ad totū nullo negotio instabitur. Secundus: ab copulatiua affirmatiua ab disiunctiua ex eisdē partibus cōpositā bene sequitur. Quia: Vel subalternatur ad: Et. Tertius est: à copulatiua negatiua ad disiunctiuam affirmatiuam, ex partibus contradicentibus valet.

IN HIS copulatiuis oppositio cōtradiçtoria cōstituitur per negationis præpositionē. Vt equus currit, & leoleedet, nō equus currit, & leo sedet. Et per disiunctiuam ex partibus cōtradiçtibibus contextā. Vt præfate cōtradicit hæc: nullus homo currit, vel nullus leo sedet. Nā si, vel, vti particularitas opponi

tur prorsus priori per regulas à dialecticis cōstitutas. Sed sciscitaris? Ambæ hæ sunt eiusdē qualitatis, ergo non opponuntur. Respondeo, in his. I. quādo altera contradictionis est distinctiua, altera copulatiua, non esse qualitate respiciendam. Sed est tunc grauis conuersio, an? negatio in fronte copulatiuæ posita partiu terminos distribuatur. Pro parte affirmatiua arguitur. Illæ duæ copulatiuæ negatiua, & distinctiua affirmatiua æquipollent, ergo eodem modo termini distribuuntur. Antecedens probatur auctoritate Aristotelis dicentis, vni vnum est contradictoriu: quā quā in cæteris oppositionibus multa valeant vni opponi. Et ratio est, quia cōtradiçtio est maxima oppositio, ac proinde extrema. Vni vero extremo solū alterū extremū contradicit. Si ergo illæ duæ cōtradicunt copulatiuæ affirmanti: erunt eadē oppositio, aut sanè æquipollent. Confirmatur, sine cōtrouersia velut irrefragabilis regula dialecticis suscipitur, copulatiuā negatiuā resoluendā, in distinctiua asserentem, ex partibus cōtradicētib. In contrarium est nostra traditio: scilicet tendere negationem in copulā hypotheticā, partes intactas præterire. Ad hæc primum illæ duæ æquipollent. Nam si negamus hominē currere, & Petri sedere, ad quæ vere negāda sufficit, non esse verum vnum, vel alterum, necesse est, quod vel nullus homo currat, vel Petrus non sedeat. Et e conuerso, si nullus currit, vel Petrus nō sedet, nō homo profecto currit, & Petrus sedet. Itaque æquipollentia nullū penitus velamen habet, ad eodē est comperta. Sed hoc iure disceptatur: an æquipollētibus termini eodem modo capiuntur? nā palam est, in eis haud opus fore, cūcta esse paria. Cum in ipsis his tam patenter æquipollentibus similitudo qualitatis, nedum identitas non leuetur. Quid ergo mirum cōtendat, quis, nec suppositionem debere, eandem existere: quæ multo minoris ponderis est qualitate. Adhibebit confirmationē: quod æquipollentia consistit in æquivalentia consequente, non in identitate acceptionis. Vt in ista, Deus necessario est creans, cū, li, creans non restringatur, restringitur in conuertente, scilicet creans, quod necessario est creans est Deus. Per hæc pādatur via, & sternitur, volentibus ista limatius scrutari. Nostra huius ambiguitatis respōsio est plana, videlicet negatio formaliter tēdit in copulam, circa partes nihil formaliter faciens, sed virtualiter, &

æquivalenter distribuens.

¶ **CONTRARIA** assignatur per mutationē quantitatis, & qualitatis partium manente eadem & intacta copula: vt maneat eadem vniuersalitas, cuius causa falsificetur. Ita vt etiam si partes nō sint contrariae, sed contradictoriae: integræ copulatiuæ erūt contrariae. Vt homo currit, & leo sedet: nullus homo currit, & nullus leo sedet: & dantur nihilominus falsæ. In quibus proinde principaliter lex, & respicienda, & obseruanda est. Cum plures conditiones deesse absque defectu videas. Nam hæc non sunt oppositæ, qualitatis primo: & partes non mutantur contrariae, sed contradictoriae. De subcontrarietate non oportet, nos sollicitos esse, cum minus oporteat, singulas habere posse subcontrariā.

¶ **CONTRA** hæc tamē non desunt obiectiones cōmunes. Prima in definitionem, hæc Petrus est animal, & e conuerso: iste homo currit & sic de singulis, sunt copulatiuæ, cum sensus efficiat complexos: & tamen nō vniuntur plures propositiones per li, &. Nam li e contrario, & li, sic de singulis, dictiones sunt, non propositiones. Sed breuiter dicitur: quod illæ sunt formaliter categoricæ: æquipollēt autē in consequendo hypotheticis. Quod nequaquam, vt sit copulatiua, sufficit.

¶ **DEINDE** hæc copulatiua, quasi iste sedet, & sic vsq; de decē computando: est vera & tñ si octo tantum illorum sedeat, duæ partes sunt falsæ, ergo regula primariū. Natura huius signi. Quasi, est, adimere quid subsequuto, vt intelligatur non itegre verum esse, ac asseritur: vt quasi omnis populus congregatur. Et congruē (meo iudicio) non apponitur signis particularibus, sed vniuersali: vt quasi quilibet equus est albus, quasi decem homines intersunt lectioni. Et ratio est, vt cuius munus est aliquid adimere, coniugatur ei, à quo quid auferre queat. Vnde barbarē mihi assumpta propositio sonat. Nihilominus admittā dicitur, illam copulatiuam eximi à regula propter additū, ita vt non exactē illam sequatur. Hæc regulæ ad eodē certæ sunt, & perspicuæ: vt omnia ferē argumenta obijci conuicta sint reflexiua, à quibus tanquam inutilibus cum abstinere à principio statuerimus: ad secundum materię partem calamū admouemus.

Lectio secunda.

LECTIO

Lectio hæc copula-

latorum tantæ vtilitatis dialecticis est, quā frequens ipsorum vsus, & in quotidiana consultatione vitæ, & in scholarum cōtentionibus. Quæ proinde attentis auribus, & animo præseni auiscētur: accipitur autem copulatiua (vt in exordio diximus) quādo terminos vnit: & vocatur tñc propositio de copulato extremo. s. vel de subiecto copulato, vel de prædicato, vel de ambob; extremis. Vt homo, & equus est animal. leo est sensibilis; & irrationalis: anima; & corpus sunt materia, & forma. Quæ omnes & generaliter propositio de copulato extremo sine vlla hæsitacione sunt categoricæ. Nam habet prædicatum, copulam, & subiectum, tamquā partes sui principales, in quo natura categoricæ consistebat. At copulatio rursus accipitur bifariā cōplexiue. I. ac diuisiue. Quotiesquidē termini cōiunguntur cōplexus resurgit: at quādo de simili toto complexo, si est subiectum, nō de singulis partibus, aliquid dicitur, vel si prædicatum est, eodē modo totū vnā sumtum dicitur de alio, stat complexiue, vt Petrus, & Paulus portant saxum. Delatio enim saxi, quæ prædicatur non de vnoquoq; seorsum, (nec enim Petrus deferre posset, nec Paullus) sed ambob; simul cōuenit. At cum de cōplexo quid dicitur, vt singulis partibus compeat, sumitur diuisiue, vt homo, & equus est animal. Hæc autem acceptionū diuersitas ex rerum, & actionum naturis oritur. Quia sunt quæ dā vel agunt aliquid, quod nec singula sunt seorsum, nec sigillatim agūt. V. g. omnes ciues ipsa ciuitas sunt: nemo illorum ciuitas, sed pars ciuitatis est. Si ergo quis singularizādo ipsos dixisset, iste, & iste, & iste sunt Roma vrbis necessario: ly, Et, cōplexim sumendum erat. Cunctis enim nō singulis cōhæret prædicatum. Idem pariter inuenies in actionibus: vt cū piscatores ad littus rete deducunt, vt erq; dicit: haud singuli trahūt: cui tractio tribueretur? At vero animal sic sunt Petrus & Illesonius: vt Petrus sigillatim sit animal, & Illesonius. Hoc est acceptio diuisiua. At primo inquirimus, quonā signo vtrāq; acceptionem discernemus? In terminis quidem singularis numeri, si copulatiua est subiectū, & verbū est singularis numeri, capitur diuisiue: vt Plato, & Aristoteles est philosophus. Si pluralis complexiue. Vt corpus, & anima

sunt homo. Dūmodo prædicatum fuerit pariter singulare. Quoniam si est plurale, nihil certi habetur, vt Socrates, & Alcibiades fuerunt sapientes. Quando vero termini fuerint pluralis numeri, iudiciū auribus relinquunt, ex sensu orationum diiudicandum. Qui si nō est ad eodē perspicuum, distinctiōnem adhibeto. Et interest plurimum nosse, vtra acceptione sumatur. Quia diuisiue vniuersalitas est synthetice categoricæ, & reddit propositionem, si est à parte subiecti, quadam tenus ratione vniuersalem: et confundit alterum extremum. Sed age, videamus, quid nam faciat cōplexiue: penè nihil: sed talis propositionis ratio, ac cæterarum categoricarum habetur. Nam probatur per extremorum suppositionem: & suppositio regulas traditas sine vlla exceptionē obseruat. Si extrema supponunt pro eodem in affirmatiua, iuuatur veritas: vt materia, & forma sunt Petrus; subiectum & prædicatum stant pro vna. At quia partiu altera potest, non supponere altera supponente, tunc totum cum ceu terminus simplex iudicatur, non supponit. Vt subiectum huius, Adam, & Petrus currunt. Ergo, cum is sit legitimus probationis trames, id in huiusmodi magnopere cauere, debes: similes vt propositiones in copulatiuas reducas, à quibus perpetuo relegantur. Vt materia, & forma adæquate componunt Petrum, Ioannes & Paulus euidenter læserunt Thomam. Et tamen nullo vnquam casu erit verum, materiam adæquate componere Petrum: nec formam. Et in secunda nec Ioannes læsit, nec Paullus. Et propositiones sunt veræ: quia extrema supponunt pro eodem. Negatiuæ autem per affirmatiuas regulantur.

¶ **AT IN CONTRARIUM EST** argumentum, saltem in actionibus: quoniam pacto accidit, vt ambo quid agant, & nullus agat; maxime cum quilibet ex labore lassetur, incredibile est, vt non agendo fatigetur. Ad hoc aduertendum, dupliciter contingere plures aliquid efficere. Primo sic, vt singuli seorsum in illud suas actiones impendant: quarum vnaqueque tamen seorsum absolutum effectum non præstaret. Vt in constructione domus, alij ascia dolant ligna, alij accuta dolabra læuigant lapides, et abradunt: alij calcem, arenaque miscent, alij ædificant. Omnes simul suo gradu, & ordine cōcurrēdo erigunt domū, vt omnes affirmant.

Hoc

Hoc pacto edificantes, quilibet edificat, ut pote cuius aditioni aliquis peculiaris effectus correspondet. Alio modo solent concurrere sic, ut omnium simul, vna, & numero actio sit. Ut cum humeris suppositis quinq; vel sex saxum magnum, vel rupem asportare conatur. Cum boues deducunt plantrum, tunc certe actio non potest singulari tribui. Ad argumentum fatetur, singulos nihil agere nisi agere, sit, fatigari. Bene tamen potest concedi, vniuersique agit, cum alijs. Ut quemadmodum non est ipse, sed cunctorum actio: ita de illo cum aliorum comitatu dicitur. Vnde hæc propositio, Petrus, & Paulus portant la idem, siquis etiam absque causa resolueret, voluisset prædicatum: quia est pluralis numeri, resoluitur in hæc: Petrus, & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Nimirum ut actio semel feratur in passum: quod est lapis. Non resoluitur in ista: Petrus, & Paulus sunt portans lapidem, & portans lapidem. Quia nemo illorum (ut diximus) lapidē portat. Quinimo hoc vniuersaliter obternato, ut quoties ternius pluralis numeri determinabile alterius: quæ (inquã) sequitur determinatio (ut in exemplo posito) resoluitur in plures singularis numeri. In resolutione semel tantum post singulas determinabilis partes determinatio locetur. Vnde hæc Petrus, & Paulus differunt à Petro (duo enim differunt ab vno) non resoluitur in hæc: sunt differens à Petro, & differens à Petro: sed differens, & differens à Petro. vniuersique enim non differt à Petro: sed ambo differens, & differens à Petro. In his li, Et, licet negetur: non equipollet, Vel, sed manet intactum. Vnde & ista michael, & Gabriel non portant lapidē: eodem tramite resoluitur, non sunt portans, & portans lapidē. Quocirca hæc videtur vera, Ioannes, & Thomas septem ingenuas artes, & operas habet: casu sciat prior tres tantum, posterior quatuor. Resoluitur enim sciens, & sciens septem, artes, ita ut scientia amborum feratur in septem non in singulas, vnde non exigitur, quilibet sciat septem. Hæc autem est falsa, sciunt physica: si ex septem propositionibus physicalibus alter caleret tres, alter quatuor. Quia physica non habet partes, sed est vnica scientia, & habitus. Hæc autem esset vera, sciunt septem propositiones physicales. Et si arguis, quod illæ septem sunt physica, negatur. Nisi cum ab eodem sciuntur. Nam si septem hominum singuli singulas duntaxat nossent, nemo haberet physicam, nec in

omnibus simul esset.

¶ COPULATA diuisiue habent & peculiarem difficultatem, & modum probandi. Primo ipsa propositio de tali extremo reducit ad copulatiuam. Ut homo, & leo est animal, ad hanc homo est animal: leo est animal. In ipsa enim de copulato subiecto prædicabatur etiam semel prolatum de singulis. Sed est certus nihilominus in huiusmodi reductione modus tenendus. Nec fas est temere, & intempestiue, quilibet reducere. Ordo autem est, si extremum copulatum est subiectum, immediate est reducibilis, quomodolibet partes supponant: siue ambidistributiue, siue determinate, siue mixtum, vna pars distribuat, altera non. At quæres. Si itidem prædicatum est copulatum, quomodo exprimitur in exponentiibus totum, an diuidendum? Primo dico, copulatum à parte prædicati ex vi sermonis accipi complexiue. Nam quia totum prædicatur, ut vnum prædicatum accipitur: quod totum de singulis partibus illi connexis affirmatur, & ideo in singulis categoricis integrum collocandum est. Ut Plato, & Socrates est philosophus, & homo, reducit ad istam, Plato est philosophus, & homo & Socrates itidem. Sic prædicatum copulatum non obstat, quin immediate propositio resoluitur. Sed rogas, quid si supponamus prædicatum sumi pariter diuisiue? Respondeo, debere tunc probari, per suppositionem terminorum, & perpendere, quæ pars prædicati cui subiectum correspondebat: & tunc facilius erat reductio. Hoc dictum est, quando extremum copulatum est subiectum: quando vero prædicatum est copulatum diuisiuum (quod raro contingit) subiecto termino simplici existenti non est propositio reducibilis, quoadusque subiectum singularizetur. Quia li, Et, est vniuersalitas, quæ stat tunc in ordine ad subiectum. Quocirca etiam si subiectum distribuat, tutius est, incipere resolutionem ab illo. Quo singularizato potest ratione prædicati ad copulatiuam reduci. Ut hæc, homo est albus, & niger (quæ est falsa) immediate reducta esset vera. si homo est albus, & homo est niger. Vnde ex hac non licet colligere: ergo homo est albus, & niger. Nam arguimus ab sensu diuisio ad compositum. Sed prius subiectum resoluitur diuisiue in singulares: ite homo est albus, & niger, vel sic de singulis. Tunc hæc singulares reducuntur aperte ad copulatiuas. Sed quæres, quis defectus huius conse-

Lectio Vnica.

DISIUNCTIVARUM

materiam toties in copulatiuis exponendis perstringimus, ut paucis eam nunc absolueret, debeamus: si tædiū fastidiumque non affectamus. Coniungit ergo li, vel, aut propositiones, & tunc facit disiunctiuam, aut terminos sicut li, Et: vocaturque tunc propositio de disiuncto extremo. Et quid sit disiunctiua, & quid ad eius veritatē requiratur, habetur in textu, & in superiori capite. Vbi illa regulā exposuimus, nempe quod copulatiua sequitur debiliorem partem, disiunctiua fortio-riorem. Ex quo colligitur, ad veritatem affirmatiuæ sufficere, vnam partem veram, ad falsitatem, ambas falsas. Ad necessitatem, vnam necessariā, vel omnes repugnare. Ut duæ contradictioni etiam contingentes constituunt disiunctiuam necessariam. Quia semper talis propositio erit vera. Ad possibilitatem, vnā possibilem. Ad impossibilitatem, omnes impossibiles. Ad contingentiam, vnam contingentem. Dummodo aliis tota, ratione connexionis, vel alterius partis necessariæ non fuerit necessaria. In negatiuis vero quomodo qualitas pensetur, sæpe iam diximus: nempe per negationem aduerbialem in disiunctionem tendentem. Quid vero veritas eius, & falsitas, & reliqua requirant, per affirmatiuas patet. Ad veritatem negatiuæ, vtramque falsam: ad falsitatem, alteram partem veram. Sic ceteras præfatas regulas affirmatiuarum conuertitor. Quandoque affirmatiua & negatiua disiunctiua sunt contradictoria.

¶ DVO AVTEM SVNT LOCI arguendi in hac materia peritiles. Primus est, à parte affirmatiuæ disiunctiue ad totam esse bona consequentia. Ut Petrus currit, ergo vel Petrus currit, vel Ioannes ambulat. Ratio est, quia si antecedens est verum: cum sit vna pars, tota disiunctiua, erit vera, ac proinde consequens. E conuerso non valet, ab toda ad partem. Quia illata falsa parte, poterit antecedens ratione alterius verificari. Secundus locus, ab tota disiunctiua cum negatione vnus partis ad positionem alterius est vana cõsequutio. Cuius loci partim inde modo sciendi meminimus. Hoc tantum modo peculiariter est aduertendum: intelligendos esse hos locos, dummodo disiunctiua, aut pars non

Cap. 4. De disiunctiuis.

TEXTVS.

DISIUNCTI

ua est illa, in qua cõiunguntur plures categoricæ per hanc coniunctionem, vel: ut Petrus disputat, vel Paulus disputat. Ad veritatē disiunctiue sufficit, alteram partem esse veram: ut homo est animal, velequus est lapis: & tamē permittitur, ut vtraque sit vera. Ad falsitatem requiritur, vtramque partem esse falsam.

non habeat priuatā, & particularem aliquā modificationem, vel restrictionem. Vt non sequitur, dubito Petrum dormire, ergo dubito Petrum dormire, vel Petrum non dormire. Hoc enim dubitari non potest. Nec valet, scio quod Socrates uiuit, vel est mortuus: sed non uiuit, ergo scio quod est mortuus. Nam illæ additiones modificant totam orationē. Vnde nō licet, in similibus uti locis præfatis.

V N I T L I, V E L, etiam terminos, factiq; categoricam de disuncto extremo, cuius sensus plerumq; est facilis, raro difficilis, semper tamen potest clarior esse. Nam rara est ad modum, ex pers obscuritatis breuitas, iuxta parœmiā, non est compendium sine dispendio, & (vt ait Satyrus) breuis esse laboro, obscurus fio. In disuncto autem extremo clauditur integrā disunctiua: sicut in copulato extremo copulatiua. Vnde id solum tradere in præfatis, necessarium existimo: quando scilicet disunctum extremū, & quomodo ad disunctiuam reducatur? Igitur simile disunctum cum subiectum steterit absolute, non modificatum vnica acceptione: immediate potest reduci: quantumcumque vel ambæ partes, vel altera distribuuntur. Et qualecumque prædicatum fuerit. Sive enim dicas omnis homo, vel omnis leo currunt, sive omnis homo vel leo: siue homo, vel omnis leo currunt, licet illico eam ad disunctiuam reducere. Dixi non modificatū aliquo signo vnica acceptione, quod fit: cum disunctiuam totum modificat aliquod signū neutrum. Vt quid quid est homo, vel equus est, animal. Li homo, in hac, homo fuit albus: supponit pro omnibus, qui sunt, vel fuerunt. Similes propositiones non reducuntur ad disunctiuam: sed per suppositiones extremorum probantur. In quibus reuera. Vel æquiualeat. Et diuisiue tēto. Sensus enim quidquid est homo, & quidquid est equus, est animal, li homo supponit ibi pro his, qui sunt, & pro his qui fuerunt, & tamen cum hoc significet cōsulto li, Et non ponitur. Quoniam positū acciperetur complexiue, & videretur exigere, vt simul esse homo, & equus: vel supponeret, pro his, qui simul sunt, & fuerunt. Extra huius generis modificationem disuncti semper subiectum disunctum reducitur ad disunctiuam: per quam proinde eius veritas vel falsitas clarescent. Quando vero steterit prædicatum, tunc subiectis impedimentis subiecti, in ordine ad quod supponit, licet, pari-

ter reducere ad disunctiuam: nisi signum ibi aliquid existat specialis confusionis. Vt omnis homo est albus, vel niger, vel pallidus: resolutio subiecto reducetur. Si immediate fieret ipsa esset vera, resoluens falsa. Excepi modificatam a signo specialis confusionis. Semper huiusmodi signa secundum etymologiam propriam, detestantur resolutionem, illamq; abominantur, vt pote amantia confusionem. Vt, hæc, teneor dare elemosinam hanc huic pauperi, vel illi: cum nulli signato teneor, astringor tamen ob eorum extremā necessitatem, & meam paupertatem, vni saltem, quem voluero, subuenire. His tamen signis ablatis, & illa modificatione pariter signi vnica acceptione lati, (de qua dudum agebamus, (quæ in prædicato nõnunquam etiam, sicut in subiecto reperitur,) nostra regula manet vniversalis.

Cap. Quinto. De exclusiuis.

Tex. Petri Hispani.

SVNT NONnullæ inter categoricas propositiones, quas exponibiles appellat, nepe, quæ cum ratione alicuius termini obscurum implicent sensum, explicatione opus habent. Quarum, prima species est exclusiuarum: quæ modificatur hoc syncategoremate, tantū, & similibus. Atqui possent huiusmodi syncategoremata constituere, & propositionem de excluso extremo, vt, Petrus est tantū dialecticus, id est, nihil amplius sciens: & propositionē exclusiua, vt, tantum hō est risibilis.

Et

Et utroq; modo possunt dupliciter excludere: aut gratia alicuius, vt in his positis exemplis: aut gratia pluralitatis, vt, tantum decem sunt prædicamenta. Propositionum exclusiuarum quadruplex est genus. Primum purè affirmatiuarum, vbi verbum affirmatur & modus: vt tantum homo est risibilis. Secundum purè negatiuarum, vbi vtrunq; negatur: vt, non tantum hō non est risibilis. Tertium earum, quæ sunt affirmatiuæ de modo, & negatiuæ de verbo: vt, tantum accidens non est substantia. Quartum earum, quæ sunt negatiuæ de modo, & affirmatiuæ de verbo: vt, nõ tantum accidens est substantia. Propositio primi generis exponitur copulatiue per duas exponentes, videlicet, per præiacetam & vnuerisalem negatiuam: vbi negatur prædicatum de omni alio a subiecto: si exponatur gratia alicuius, & proportionali modo gratia pluralitatis: vt tantum homo est risibilis, homo est risibilis: & nihil aliud ab homine est risibile: tantum decem sunt prædicamenta, decem sunt prædicamenta: & nõ plura quàm decem sunt prædicamenta. Propositio secundi generis exponitur disiectiue, cōtradictorio modo. Propositio tertij generis exponitur copulatiue: per præiacetam & vnuerisalem affirmatiuam: vbi affirmatur prædicatum de omni alio a subiecto: vt tantum accidens non est substantia, accidens non est substantia: & omne aliud ab accidentē est substantia: tantum nouem homines non faciunt populum, nouem homines non faciunt populum, & omnes plures quàm nouem faciunt populum. Propositio quarti generis exponitur disiectiue: contradictorio modo. Quæ quidem expositiones notantur his dictionibus: Ille regit, proram clauo. Atq; adeo propositionis primi generis exponibilis gratia alicuius conuertitur mutuo in vnuerisalem affirmatiuam: transpositis terminis: vt, tantum homo est risibilis, ergo omne risibile est homo & conuerso.

Lectio prima.

QUAE ALIQUOT propositionum genera manent, quorum sensus, & veritas regulis dialecticis non patet, adque splendescat: superest, post tot modalium & hypotheticarum materias, exponibilem enucleandus tractatus. Oratio-

nes nimirum quædam post modales, ac cæteras non patenter, quid asserant, quid veniant, indicantes: ac proinde ob tantas sensus tenebras, optimo iure exponibiles appellatæ. Vnde propositio exponibilis est illa: quæ ratione alicuius termini obscurum sensum exhibent, & multum expositionem postulat. Ex quo inferitur primo, non doceri hic, quā nā arte propositio qualibet explicetur, quorumdam pernicioso ritu eas omnes exponibiles vocatūm: quarum sensus per alias quo modolibet explicatur. Quæ sic exponibilis non foret: certè omnes. Cum apud præfatos tamen breuis exponibilium numerus, & taxatus inueniatur. Quinimo nihil aliud hi Iuniores, vt vna sit exponibilis, aliaque exponentes, exigunt, nisi vt æquipolleant. Opinio (meo iudicio) absurda. Quia sibi inuicem, sicut sunt æquipollentes, essent pariter exponentes, cum tamen, (vt ipsa etiam etymologia nominis monstrat) exponibilis nullo modo exponat suas exponentes. Ea potius exponibilis merito habenda est, quæ cum ratione alicuius dictionis obscura sit, per alias clariore explicatur. Vt non sufficiat deinceps iudices, vt quæpiam sit exponibilis, posse exponi: sed expositione assatim indigere. Ne vt exponentes sint, tantum aduertat, an æquipolleant: Sed vtrum ne multo euidentiores, ac dilucidiores existant. Alias ab exponentium dignitate, & ab exponibilium necessitate vnuerfas relegato. At cum hæc enus dialecticorum schola iure queratur, hæc materiam obscuro stilo tradi: & mille inuenta sophismata: placet summam cum veritate lucem doctrinæ appetenti, illud plerumq; per vile documentum hic obseruare: vt à recitatione, & confutatione plurimarum opinionum (quibus certè, velut crebris Mæandris veritas interrumpitur) cōsulto abstineamus. Ne dum fallas opiniones deturbo, eodem tenebrarum chao inuoluatur: vnde vt extrahar, opus mihi sit illa Mente de qua Ouid: quæ cælo terras, & terris abscedit vndas. Fit enim, vt dum argumentis vterer, citraq; iactis congregimur: quasi dum radij reflexione conspiciantur, calor augetur, sic tenebræ & disciplinæ difficultates nonnunquam increbescant, & augeantur.

P R I M A exponibilium species, vt pote cognitū facilior, exclusiuarū est: nepe illa, quæ ratione de li tantū, solū, & similibus dictionū exclusionem importantū obiectū reddat sensum;

at hæc dictio potest coherere subiecto, copulæ, ac prædicato. Subiecto adiuncta vocatur propositio exclusiua. Copulæ vero applicata de exclusiua copula. Si vero prædicato, de exclusiua extremo. Et ratio est eadem omnium, nempe quòd cum importet exclusionem posita in principio in totam propellitur, ac fertur orationem, eamq; proinde integram denominat: vt tantum animal est homo. Copulæ si reuincitur, vt Petrus tantum fuit albus, excludit alias differentias temporis. De quibus eodem ordine, quo relata sunt, differemus. Circa primam aduerte, si tantum, excludere quatenus propositio, vel terminus subiectus postulat, varia quidem secundum diuersitatem materiæ orationis, doctrinavalde comoda, etiam pro de exclusiua extremo. V. g. tantum poli sunt immobiles: sermo est fiderum, excluduntur ab immobilitate astra reliqua. Hic tantum Deus est infinitus, de rerum vniuersalitate agitur, remouetur à cæteris rebus quibusque perfectionis infinitas, atq; immensitas. Hic Petrus est tantum albus, materia est de coloribus, qui à Petro vniuersi præter albedinem femouentur. Ita incunctis verificabis. Secundum aduerte, quòd ipsamet exclusiua est quoddam negationis genus impurum, affirmatiuq; mixtum. Vt in hac, tantum leo est rugibilis, affirmatio simul, & negatio inuoluitur. Scilicet, vt leo sit rugibilis, & nulla alia res ab leone sit rugibilis. At quoniam præcipue affirmatio intenditur, & negatio expressa non est, sed æquiualens, nõ de nominatur ab dictione tantum propositio negatiua. Alia negatione nomelatura opus habet, vt sit exclusiua negans. Quæ quidem negatio bifariam collocatur: ante ipsum subiectum, & dictionem: vt non tantum homo est animal, vel post, inter subiectum, & copulam verbalem secundum communem formam negatiuarum, & situm negationum: vt tantum homo non est irrationalis: tantum deus non est creatura. Qua situs differetia non potest non esse differentiissimus sensus. Quia cum modus virtualiter negationem includat: necessario, inter est, vtrum illi alia expressa ante, vel postonatur. Ex quo infero, quadruplicem esse penes qualitatem exclusiuam, Purè affirmantem, vt tantum numerus est denarius. Aliam penitus negantem, vt non tantum leo est animal. Aliam affirmatam de modo exclusiua, & negatam de prædicato, vt tantum animal non est insensibile. Et contra negatiuam

de modo, & affirmatiuam de verbo, vt non tantum Deus est non finitus. Hic enim cum duplici negatione afficiatur copula, remanet affirmata. Si quidem tertia negatio inclusa ipso modo (vt aduertimus) propositionem nõ de nominabat. Dicitio autem negatur, quia simplici negatione tenetur. Hanc qualitatis pluralitatem hac de causa in exponibilibus notamus, quòd etsi pæne idem modus in substantia vbique teneatur exponendi, mutatur tamen, vel tantillum propter exponibilem qualitatem. Vltimo notato, eam esse optimam exponendi formam, qua breuius ac planius propositionis abditus sensus referatur. Et ideo fugienda est in exponentibus, quantum fieri potest, negationum pluralitas. Quæ namq; latet, quantum caliginis negationes circumfundat præsertim acceptæ in propositionibus infinitanter. Quos proinde terminos infinitos ab arte expositoria quã longissime sepositos cupio. Ad augent potius, quam expandant obscuritatem. Vnde illa expositio per multas negationes, & infinitantes hæcenus cum magno eruditionis nouimento, & bonarum literarum iactura obstinãter obseruata per meos commentarios penitus aboletur. Eam manibus, ac pedibus amplectamur quæ per nomina vltiora, & affirmata (vt materia tulerit) explicauerit. Euitari quidem & effugi omnino negationes (cũ ipsa exclusiua exprimentada quedam negatio sit) fateor ingenuè, nequaquam posse: sufficere debet tamen diem malitia sua: & (vt fertur) sat est malorum in lærna: ne nos plures quam opus sit multiplicemus.

¶ PRIMIERGO generis propositio explicatur per præiacentem & vniuersalem negatiuam de hoc subiecto nulla alia res ab, vel nihil aliud ab, vt tantum numerus est septem: numerus est septem & nihil aliud ab numero est septem. Tantum homo fuit in paradiso homo fuit in paradiso, & nulla alia res ab homine fuit in paradiso. At iam diximus si, tantum, secundum materiam subiectam excludere. Vt si de animalibus sermo fieret, & diceret, tantum homo vixit in paradiso. Secunda exponens habet hoc subiectum, nullum animal ab homine incoluit paradysum. Cũ vero non patet, de qua materia tractetur subiectum secundum exponētis est, si, nulla alia res, vel nihil aliud. Præiacens autem est propositio remanens demta dictione exclusiua cum omnibus suis signis, & terminis. Vt tantum

omnis

omnis homo est risibilis. Hoc tamen in his de subiecto distributio ab signo affirmatiuo tenetur: vt in secunda exponente nõ explicetur subiectum in ablatiuo cum distributione. Secunda enim exponens non est ista, & nihil aliud ab omni homine. Aptius, & verius distributio reticetur, dicendo, & nihil aliud ab homine est risibile. Quia ab signo præcedenti negatiuo sufficienter distribuitur, & forsitan adiectum signum efficeretur pars extremi, & acciperetur collectiuè, & sensus huius esset: nihil aliud ab omni homine est risibile. Nulla res distincta à tota collectione hominum est risibilis, quæ est falsa. Nam singuli viri distinguuntur à tota mortalium multitudine, ac congerie, qui tamen sunt risibiles. Propter hoc multo consultius est subiectum in secunda sine affirmatiuo signo explicari. Hoc ergo pacto explicatur omnis propositio primi generis siue de intrinseca, siue de extrinseca copula. Dicunt etiam exponi per vniuersalem determinis transpositis: vt tantum substantia est ens per se: omne ens per se est substantia. In propositionibus quidè de intrinseco tempore, & simplici copula inherentiæ est forma lucidissima & tutissima. Inde extrinseco nullius fere momenti, vt pote multo obscurior exponibili. Vt tantum homo fuit albus, exponitur sic, omne album, quòd fuit album, est, vel fuit homo. In modalibus vero crebro inintel ligibilis. In prioribus ergo tantummodo velut vtilissima omnium teneatur.

¶ SECUNDA purè negatiua explicatur per disiunctiuam constantem ex negatiua præiacente de subiecto distributo, & aliam affirmatiua eiusdè predicati cum subiecto, quòd est, aliquid aliud ab. Quæ reuera sunt, & debeant esse contradictoriæ exponētium primi generis: vt nõ tantum homo est animal, sic nullus homo est animal, vel aliquid aliud ab homine est animal. Et ratio est, quia negans tantum hominè esse animal, duplici de causa moueri potest, vel quia prædicatũ nõ competit subiecto, vel quia licet cõpetat, alteri etiam congruit. Ideo vtrumque horum in exponentibus aperitur disiunctiuè. Quia copulatio prioris generis continetur in dictione, qua proinde negata redit disiunctio.

¶ TERTIA exponitur copulatiuè. Quia affirmatur modus per præiacentem, quæ erit semper negatiua, & vniuersalem affirmatiua, cuius subiectum sit OMNE ALIUD, vel simile quid, secundum subiectam materiam.

Vt tantum homo non est irrationalis, homo non est irrationalis, & omne aliud est irrationale. Et hæc tantum nulla albedo est color, per has, nulla albedo est color, & omne aliud ab albedine est color. Quarta disiunctiuè per contradictorias tertij. Vt non tantum homo non est irrationalis, omnis homo est irrationalis, vel aliquid aliud ab homine non est irrationales. Hac forma exponitur exclusiua, cum expositionem exegerint. Nam sæpe sunt etiam ipsæ exponibiles adeo perspicuæ, vt nulla sit opus explicatione. Ex quibus inferitur, quantum ad oppositiones primum, & secundum genus contradicti, tertium itidem, & quartum, sed primum, & tertium contrariari, vt pote in quibus eadem vniuersalitas manet. Sicut secundum, & quartum contrariari. Dummodo incunctis cætera sint paria. In hac materia est locus arguendi insignis. Ab exponibili ad exponentes, & econtrario. Nã nõ possunt ambe nõ æquipollere, ac per cõseques ex se mutuo inferri. Secundus ab exponibili copulatiuè ad quilibet eius partem est enim arguere virtualiter ab copulatiua ad partem. Tertius ab exponente qualibet exponibilis disiunctiuè ad ipsam exponibilem.

¶ PRIMAHUIUS materiæ difficultas versatur circa suppositione terminorum, & exponētium & exponētium. Ad quam scrutandam arguitur cõtra expositionem. Extrema huius propositionis, tantum homo est animal: supponit determinatè, vel saltem cõfuse in ordine, ad modum exponibilem: & tamen in exponētibus per nos assignatis supponit ambo distributiue, ergo arguendo inter illas cõmitteretur defectus ab nõ distributo ad distributum. Secundo arguitur, hæc est falsa, non tantum homo est albus, casu is color in vno dumtaxat homine reperitur in orbe, cæteris subiectis consentibus, & exponētis veræ. Nã secunda pars, aliquid aliud ab homine est album: sufficit vera, vt est, cum ascensus disiunctiuus faciendus sub ablatiuo sit verus: vt pote supponens determinate. Solèt hic querere, dialectici, quana specie supponant termini? & censent distribui prædicatũ, & cõfundi subiectum. Quia æquipollent vniuersali alteri de terminis transpositis. Id tamen stare non potest. A quo ne distribuitur: si abnegatione clausa: cum hæc subiectũ quoque præcedat, cur illud non distribuit? Deinde mirum est, negatio modum habeat distribuendi signi affirmatiui, qui est distribuere vnum, & cõfundere alterum.

L. Secun.

Secundo in eius contradictoria nō distribuetur prædicatum. Scilicet in hac, non tantum homo esse animal, cuius tamen omnes termini distribuuntur, vt patet per exponentes. Præterea si li, tantum, est vniuersalis distribuens certe subiectum huius, non tantum homo est animal, debetatur supponere determinate: quod tamen est falsum. Postremo si propterea, quod equipollent vniuersali determinis transpositis facit illud, cur non dicitur aptius supponere quoq; ac in exponentibus, quando quidem vniuersalius & certius equipollent. Præterquam, quod illa catilla est prorsus singularis in prima specie quatuor in cæteris enim non conuertitur. Igitur pro resolutione huius ambiguitatis notatio, li, tantum, importare exclusionem, & ferri primo incompositionem totius orationis.

Vt hic homo est animal, componitur animal homini, li, tantum, adueniens asserit, hanc compositionem solummodo homini conuenire. Et hic, homo non est animal negatur prædicatum de homine: modus adiectus significabit, non debere negari nisi de solo homine. Itaque dictio fertur immediate in totam propositionem: & mediate vel æquiualeuter in terminos: secundum quod exclusio affirmata, vel negata adijcitur. Vnde dico, quod li, tantum, non est signum quantificans propositionem, (vt in secundō libro notauimus) nec habet suppositionem formaliter terminis conferre: sed supponunt formaliter in exponentibus: vt absq; signo exclusio supponerent. Dumtaxat est signum exclusiuum. Ipsa tamen exclusio in res lata, & præterea æquiualeuter modificat terminos: sicut sunt in exponentibus. Quod sufficienter meo arbitratu confirmatur ratione insinuata, nempe non esse signum quantificans. Et tamen videmus, quod suppositio si ab signis variatur, est ab signis quantitatē conferentibus. Quantitas enim propositionis ab suppositione terminorum maxime subiecti desumitur. Ad argumentum negatur argui ab non distributo. Quia æquiualeuter, quod virtute illationis sufficit, tant termini: ac in exponentibus. In his tamē nullus suppositionem habet ambiguum, nisi ablatiuus secundæ. At cum exclusio fiat absolute: ab eius significato distributo certe fieri intelligitur. Idemq; sentiendum est etiam apposita aliqua restrictione, vt tantum homo albus est coloratus: nihil aliud ab homine albo. Quocirca tam immo-

bilis est illius distributio, vt pote ab exclusio ne proueniens, vt etiam si alia præcedat negatio, non desinat præterea distributio supponere. Vt in ista nihil aliud ab homine currit, stat pariter distributio. Cum ergo siue negatio præcedat (vt in exemplo) siue propositio sit particularis, ablatiuus distribuitur: nō emanat eius distributio ab li nihil: sed ab exclusionis natura.

¶ Secundo arguitur. Hæc est falsa: tantum homines sunt animalia: exponentes veræ: homines sunt animalia, & nihil aliud ab hominibus sunt animalia. Nam contradictoria huius negatiua est falsa: videlicet aliquid aliud ab hominibus sunt animalia: ac proinde ipsa negatiua vera. Probatur antecedens. Quid aliquid ab hominibus dabitur: quod sit animalia. Animal quidem poterit aliquid aliud ab hominibus esse: at animalia esse non poterit: cum vnum esse multa, non queat. Pro huius solutione aduertito: quod quando termini exponibiles sunt plurales, secunda pariter exponens per eosdem numeros assignanda est. Scilicet nulla res ab hominibus sunt animalia, aut profecto data per singulares intelligenda doctrinaliter. Nam certe eadē est sententia harum: tantum homo est animal, & tantum homines sunt animalia. Similiter cum aliquis terminis exponibiles includit aliquam collectionem obseruanda est eadem quoque acceptio in exponentibus. Vt huius tantum ens est populus, quæ videtur vera. Secunda exponens est, nihil aliud ab ente, vel nulla res ab ente. Non loquitur de rebus singularibus solum, sed absolute de omnibus: ita vt pro ente ipso, qualecumq; sit illud ens, quod est populus, supponat, & sic est vera. Alias posset quis obstitere, quod secunda exponens esset falsa, nihil aliud ab ente est populus. Nam aliquid aliud ab vno ente est populus: ergo aliquid ab ente. Quia ens, & vnum ens idē sunt. Sed tamen respondetur, non valere. Quia ens illic pro quocumque ente, siue simpliciter, siue collectiue distribuitur. Quinimo tam necessarium est, exponentes exponibilibus accommodare, conciliareq;: vt hæc: tantum quatuor sunt elementa, exponatur sic, quatuor sunt elementa, & non plura, nec pauciora quam quatuor. Non iam secunda exponens per li, nihil aliud ab, vel nulla res. Nimirum quia hic fit exclusio ab pluralitate, & ideo pluralitas ipsa in secunda exponente collo-catur. Quod si negatiua fuerit: disunctiue per eosdem

eosdem terminos, & methodum exponitur, vt non tantum quinque sunt cæli non quinque sunt cæli, vel plures sunt quinque sunt. ¶ SED CONTRA. eadē regulas arguitur. Hæc propositio: solus Petrus currit, est vera: casu currat absq; socio, sed aliis separatim currant plures: & tamen exponentes sunt falsæ: & nihil aliud ab. Petro currit. Nam & equus currit, & Capra: vt ex hypothese patet: ergo. Ad hoc nota, quod inter signa exclusiua li, solus, dumtaxat potest accipi dupliciter. Nominaliter vt nomen adiectiuum, & syncategorematicè, vt signum exponibile. Primo modo non habet exponentes, nec copulat substantiuo nisi solitudinem nec vltra in prædicatum, nec in compositione propositionis tranfert. Vnde sic, hæc oratio solus petrus currit, significat Petrum esse solum absq; socijs quando currit. At syncategorematicè captū excludit à prædicato omne aliud ab subiecto. Et tunc sortitur exponentes. Iuxta quam distinctionem constat: quid nam argumento respondendum sit. Cætera autem signa exclusiua, vt pote aduerbia, hanc distinctionem minime patiuntur. Hæc doctrina est. S. Tho. 1. p. q. 31. art. 1. & 2. ¶ IN eandē formā exponēdi arguitur. Hæc est falsa, tantū pater est Deus: quia & filius est Deus, & spiritus sanctus: exponentes tamē verificatur. Scilicet pater est deus, & nihil aliud à patre est deus. Personæ si quidē diuinae nō sunt aliud ab Patre, nec excluduntur proinde: si nō sunt clausæ significatione. Ac per eō sequens propositio est vera. Antecedens probatur: quia filius nō est aliud à patre, sed alius. Propter hoc argumentū non admittunt quidam nostram expositionem, etiam si fateantur splendidissimam, & facillimam, vt potestque vel cæco appareat. At ipse dico tria. Primum est: habere locum & in hac, & similibus de Deo orationibus. Nam iam diximus: quod sicut li, tantum excludit omne aliud suppositum subiecti ab cōsortio & commercio prædicati. Omnem (inquam) naturā, omnēq; personā, ita eadē ampla significatione intelligitur subiectū negatiua. Nihil aliud ab vel aliquid aliud ab. Et certè sumendo has dictiones in hac significatione falsa est secunda exponens, nihil aliud à patre. Quia filius est aliud in hac significatione, & sensu. Et patet manifestissimè, in hac acceptione vbi libet harum expositionū capi. Primo quia in hac conditione includimus, quidquid in ipsa ex-

ponibili excludimus. Ergo si li, tantum excludit personam, & naturam: omnē demū rem distinctā: omnia hæc profecto includit li. Nihil aliud. Secundo omnibus hominibus eurrētibus hæc est patet falsa. Tantū Petrus currit: & tamē nisi hæc amplitudine secunda exponens sumatur, esset vera. Nihil aliud ab Petro currit. Siquidē viri alij eurrētēs non sunt aliud strictè loquēdo. Quia sunt eiudē naturæ, sed largè. At vt in præsentī loquimur, sunt aliud ab. Quæquidē est sententiā. S. Tho. 1. p. q. 31. ar. 3. & 4. Sed quia inter theologos doctores huiusmodi propositio reprobat: licet in alio quidē sensu à nostro, vt ibidē inueni licet) reprobetur, relicti illis verbis, quæ quid inuidiæ in hac materia cōtrahunt: vt regulas à maioribus nobis præscriptas (vt par est) nō transgrediamur: ne plusquā oportet sapiamus vt emur. subsecutibus. Nēpe nulla alia res à patre: sumpta li res transcendentaliter. Falsa quippe propositio est, nulla res ab patre est deus. Quia filius est alia res à patre transcendentaliter, vel nullū aliud suppositū, aut nulla alia persona. Tertū dico, quod quamq; in materia tā sublimi, ac diuina nostra forma nō teneret: haud ideo abiiciēda, & extermināda erat. Cū plures alix regulæ, quibus vt generalibus vtimur: i misterio altissimo efficiat. ¶ IN idē. Nō sequitur, tantū deus possibiliter nō est creatura, ergo deus nō est creatura: & de aliud à deo possibiliter est creatura. Nam antecedens videtur verū, & cōsequēs falsum. Et Clarius. Tantū homo possibiliter nō ambulat, est falsa (quoniā, & cætera animalia possunt quoq; quiescere) exponentes vero sunt veræ, scilicet homo possibiliter nō quiescit & omne aliud ab homine possibiliter quiescit. Quid enim est, quod quiete frui nō possit. Ad hoc aduertito, quod quādo exclusiua est pariter modalis, cū exclusio fiat à prædicato, non vtrūque, sed put dicitur cū modo de subiecto. Sequitur, vt nulli alij rei à subiecto debeat cū illo modo conuenire. Alias falso assereretur tantū subiecto, cū tali modo prædicatū cōpetere, vel nō cōpetere: sed debet vel nō cōuenire, vel dici cū opposito modo. Vt tantū homo possibiliter est albus, asseratur solū hō nē posse esse albū: & p cōsequēs alteri rei nō posse illud prædicatū coherere. Vnde in secunda exponēti negadus est modus: sic, & nihil aliud ab homine possibiliter est albus. Si forte exponēs secunda affirmatiua, modus ponatur oppositū. Vt homo possibiliter nō ambulat

fic, homo possibiliter nō ambulat, & omne aliud ab homine necessario ambulat. Et hæc, tantum de non impossibilitate nō peccat: de non impossibilitate nō peccat, & omne aliud a demone possibiliter peccat. Nam impossibilitate non, & possibiliter sunt modi oppositi, & ex diametro pugnant. Sic patet, nō re. Et propositiones in argumento assumtas explicari, nec argui ab exponentibus ad exponibiles.

DE PROPOSITIONIBVS de excluso extremo, vt homo est tantum albus hanc est opus pluribus edisserere, quoniam pacto explanentur eum sensus sit quam cui dentissimus. Quod si vnquam expositione in diguerit, ex ipsa significatione nullo negotio & citra puluerem, expositio decerpitur. Excludit enim li; tantum a prædicato omne aliud eiusdem tamen generis. Vt sensus superioris est, hominem ex coloribus solum albedinem habere. Huius poli sunt tantum duo: nō plures, nec pauciores quam duo. Omnis alius numerus excluditur. Quod si dictum extremum cum signo negatur, vt Petrus non est tantum theologus, exponitur disiunctiue, Petrus non est theologus, vel aliquam aliam scientiam habet ultra theologiam. Nam cum negatio neget, quidquid ponebat assertio: si hæc affirmatiua, est tantum theologus, affirmat vtrumque, nempe & esse theologum, & non plius: quoduis horum deficiat, poterit vere dici non est tantum theologus. Et sic erit hæc vera. Vt quia nō est theologus, vel quia cum theologia aliam simul facultatem adeptus, atq; allegatus est. Sed duo sunt tamen hic apprimè consideranda. Primum quod signum exclusiuum adiectum alicui termino non excludit ea, quæ includitur in termino, vel necessario præsupponuntur. Vt homo est tantum animal rationale; non ob id non est viuens, & substantia, & ens. Quia hæc in animali velut superiora in suo inferiori continentur. Nec tollitur, quin sit discursiuus, disciplinabilis, risibilis. Quia necessario ex illo prædicato effluunt. Secundum considerato: quod sub exclusiua non licet ascendere, nec descendere: terminis quantum ad hoc immobiliter supponentibus. Vt tantum homo est rationalis, ergo tantum iste homo est rationalis, vnde S. Tho. loco prædicto ait, non sequitur solus deus creat ergo solus pater. Quia vt sophistæ dicunt, dictio exclusiua immobiliter terminum, cui adiungitur, vt non possit fieri sub

eo desensus pro aliquo supposito. Nō enim sequitur, solus homo est animal rationale ergo solus sortis. Hæc ille. Quia arguimus virtualiter a confusa ad determinatam. Deinde ab vnica ad confusa. Et ex parte exponentium committitur multi defectus, vt patet exploranti. At de excluso extremo bene potest, si quis voluerit, alterum extremum ab excluso resolueret. Quia illud remanet intactum. Supposito erit semper prædicatum. Quoniam si est subiectum: propositio cæsetur exclusiua. Vt homo est tantum albus, ergo iste homo est tantum albus, vel sic de singulis. Et si supposuerit distributiue, resoluitur copulatiue. Sed immediatè nihilominus potest resolui per suas exponentes. Vt omnis homo est tantum grammaticus, omnis homo est lingue latinæ peritus, & aliarum disciplinarum ignarus.

Caput sexto, De exceptiuis.

ECVNDVM genus exponibilium est propositio exceptiuarum. Propositio exceptiua est, quæ modificatur hoc synthetice, præter, & similibus. Atqui quatuor sunt genera exceptiuarum: vbi videlicet & verbū affirmatur, & modus: vt omne animal præter hominem est irrationale. Secundum pure negatiuarum, vbi videlicet vtrumque negatur, vt non omne animal præter hominem est irrationale.

Tertium

ECVNDVM EXPO-
nibilium genus est exceptiuarum, quibus aliquid cum exceptione prædicatur: cuius exceptionis causa sensum obscurum inuoluunt, tamen non adeo caliginosum, vt tantum documentorum machinam construere necesse sit: ac præcedit. Nisi Herculis cothurnos infanti aptare cōtendimus. Nam quishanc, omne animal præter hominem est irrationale: absq; interpretatione nō callet, vbi tam patenter irrationale de omni alio ab homine animali affirmatur. Tantū opus erat naturam exceptionis nosse. Quid (inquam) vt quid a quopiam excipi possit: requiratur. Hoc explicato planus, ac lucidus est protinus similibus sensus. Igitur id exceptio postulat, vt res excepta in eo contenta sit, ex quo excipitur. Haud enim quid extrahitur, vel subducitur, vnde antea non delitebat. Quis vnquam ab homine excipit equum? Adq; ab albedine, nigredinem, vllumue alium colorem? Ab genere quidem quamlibet speciem, & ab specie quodlibet proprium in diuidua dictione subducere: vt omne animal præter leonem est mansuetum: omnis homo præter CRISTVM est peccator rectissime se habet. Contineri autem in præsentiarum est inferius esse, subiecto, vel subiectum prædicari de ipso, vt in exemplis suppositis intueris. Exigit secundo natura exceptionis vt semper exceptiua propositio formam habeat & speciem vniuersalitatis, (id est) subiectum aliqua, vel aliquot distributionibus (etiam si se mutuo impediunt) modificatum. Nam si subiectum statim vel singulare appareat, sine vlla profus apparentia, causa ve quicquam excipitur. Cum secundum illam acceptionem satis sit, prædicatum de vno verificetur. Ac per consequens absq; exceptione propositio verissima esset. Inepta videtur & frigida hæc exceptio, homo præter Petrum currit: sed hæc apta, non omnis homo præter Petrum currit, tamen reuera subiectum supponat indiffinitè. In his exceptiuis, vt in exclusiuis, affirmatiue ita perspicuum generant sensum, vt tenebras, non lucem expositionis allatura videatur. Dum enim oratio quæ

L 3 piam

Tertium: earum, quæ sunt affirmatiuæ de modo, & negatiuæ de verbo: vt omne animal præter hominem nō est rationale. Quartum, earum quæ sunt negatiuæ de modo, & affirmatiuæ de verbo, vt non omne animal præter hominem non est rationale. Propositio primi generis exponitur copulatiue per tres exponentes: videlicet per præiacentem, & vniuersalē affirmatiuā: in qua affirmatur terminus a quo fit exceptio de parte excepta: & vniuersalē negatiuā, in qua negatur prædicatum de eadē parte excepta: vt omne animal præter hominem est irrationale:

OMNE animal aliud ab homine est irrationale: & omnis homo est animal, & nullus homo est irrationalis. Propositio exceptiua secundi generis exponitur disiunctiue, per contradictorias exponentium propositionis primi generis. Propositio exceptiua tertij generis exponitur copulatiue, per præiacentem, & vniuersalem affirmatiuam: in qua prædicatur terminus a quo fit exceptio de parte excepta: & vniuersalem itidem affirmatiuam in qua affirmatur prædicatum de eadem parte excepta, vt omne animal præter hominem nō est rationale: omne animal aliud ab homine non est rationale: & omnis homo est animal: & omnis homo est rationalis. Propositio exceptiua quarti generis exponitur disiunctiue per contradictorias exponentium propositionis tertij generis: quæ quatuor exponentium genera his dictionibus designantur, lauare, commoti, peccata, hyslopo

piam per plures alias resoluitur, ipsa resolutiua pluralitas non nihil offuscat. Vnde non est vteūdi expositione nisi caliginosa obscuritas exponibilis coegerit: que vix in affirmatiuis reperitur. Negatēs quidē indiget: quarū causa etiā affirmatiua explanatio cōfert. Nā affirmatiua norma est & regula explicandi negatiuas.

¶ **E S T** autē totplex hic penes qualitatem exceptiua. s. pure affirmatiua de exceptione & verbo. Vt omne ens propter deū est finitū. Alia penitus negans, vt nō omnis virtus prater charitatem est in intellectu: alia mixta, affirmatiua de modo, & negata de verbo, vt nullus color prater albedinum disgregat vitium. Vbi aduertē: quōd sicut in hypotheticis, etiā hic, negatio nominalis nō fertur in parte extra captā, nec tāgit: etiā si pracedat. Quarta est negatiua de modo, & affirmatiua de verbo, vt nō omne animal prater hominem non est irrationale. Quarū expositiones patebunt per facile, exceptionis naturā recolēti, superius dudū a nobis insinuatā. Nam quū affirmat omne animal prater hominē est irrationale, predicatum de omni animali distincto ab homine dicit: cui quidē homini necesse est (vt diximus) competat animal, alias falso exciperetur. Et tertiu innuitur predicatū, illi non cōpetere. Quare enim a tali predicatiōe exceptus est, nisi quōd talis predicati cōiunctio ei non cōueniebat. Cū ergo hæc tria illa exponibili includantur. Pars est in exponētibus eadē exprīmantur. Vnde propositio primi generis explicatur per tres propositiones ex his terminis, & partibus cōtextas. Nēpe prima est præiacens: cum hac particula aliud ab loco exceptionis. Secūda vniuersalis affirmatiua cōstans ex parte extra capta pro subiecto, & ex subiecto exceptiua pro predicato. Tertia vniuersalis negatiua ex parte extra capta pro subiecto, ex predicato que exceptiua. Vt dicitur exclusiua exponētēs, omne animal aliud ab homine est irrationale, omnis hō est animal, & nullus hō est irrationalis. Tamēti (mea sentētia) sufficiat prima. Explicat enim Adamūssim, & clarum sensum prioris. Deinde est vnicā, quōd non minoris momentū est. Enimvero nō parū offendit multitudo orationum, cum paucioribus agere æquē dilucidē potes. Itaque hæc propositio, omnis homo prater Petrū currit, explicatur per istam, omnis homo alius ab Petro currit, vt pote quibus vel solis verbis explicatur sufficēter: & esse Petrū hominem, & ipsum non

currere. Maxime cum non est altercatio sophistica. Nam sophisticē agēdo hæc est falsa, omne animal prater lapidem est sensibile: & hæc exponens verā, omne animal aliud ab lapide est sensibile. Cui autē tres placuerint, ne quid nō manifeste ipse descāt: vt autem tribus. Propositio secūdi generis exponitur necessario per alios tres distinctiua copulatas contradictorias priorū. Nam si ad veritatem prioris illa tria requisita erant: quodlibet eorum deficiat, erit falsa, contradictoriaque, verā & per consequens exponenda distinctiua. Deinde quia copulatio includebatur in distinctiōe exceptiua: quā cum negetur, in distinctiōnem, conuertitur. Vnde & quarti generis propositionēs hac ratione explicantur pariter distinctiua. Vt hæc, non omne animal prater hominē est irrationale: animal distinctum ab homine non est irrationale, vel homo non est animal, vel homo est irrationalis. Tertij generis propositio explicatur (meo iudicio) competenter per vnā propositionē hoc pacto: nullus color prater albedinē disgregat: inter omnes colores sola albedo disgregat. Omne animal prater hominē non est risibile: inter cuncta animalia dumtaxat homo inuenitur risibilis. Nā quemadmodum in primo genere affirmatur predicatū de subiecto distincto a parte excepta, & negatur proinde de ipsa: ita in tertia negatur predicatum de subiecto distincto a parte, & affirmatur consequenter de illa. Et quemadmodum ad veritatem primæ requiritur predicatum partī extractæ minime cōgruat, in tertia exigitur illi soli conueniat. Illæ autem exponentes sunt clarissimæ, tamēti exclusio aliqua inuoluatur. Si quis voluerit per tres exponere: nō prohibeo. Erunt autē his terminis conpositæ. Prima negatiua vniuersalis ex predicato exponibilis negato a subiecto distincto a parte subducta. In secūda affirmabitur subiectum de eadem parte. In tertia predicatum exponibilis de eadem.

¶ **Q V A R T A** autem negatiua modi exponitur distinctiua. Vnde quoad oppositiones prima, & secūda, tertia, & quarta contradicunt, prima, & tertia contrariantur, secūda, & quarta subcontrariatur cæteris paribus. **L O C I** arguendi in hac materia sunt idem profus, qui in præcedēti: nēpe tres. Ab exponibili ad exponētēs mutuo: & ab exponibili copulatiua ad quilibet eius exponētēs: & ab exponētē quilibet ad exponibilē distinctiua.

CIRCA

¶ **CIRCA SUPPOSITIONEM** harum propositionum terminorum: sola pars excepta difficultatem faciescit. Cæteri nāque patenter tam predicatum, quam subiectum regulas traditas obseruant. Nam subiectum supponit secundum signa in se cadentia: predicatum itidem: & semper ab dictione exceptiua dependenter. Vnde in hac, omne animal prater hominem est irrationale supponit formaliter consue tantum: tamēti si in tertia exponentē distribuat. Quoniā non est par iudicium ferendum de suppositione formali, & de æquivalenti. Pars vero extracta virtute exceptionis supponit distributiua.

¶ **CONTRA REGULAS** HIC traditas exceptiuarum arguitur. Non sequitur omne animal prater hominem est irrationale: ergo hoc animal prater hominem est irrationale, & sic de singulis: & tamen descendimus legitime: cum ille terminus supponat distributiua. Respondetur, quōd exceptiua prius debet probari ratione exceptionis, quā per inductionem terminorum. Omnes enim termini supponunt dependenter ab illa, etiā si præcedant. Nam cū predicatum non quomodolibet dicatur de subiecto, sed de illo excepta parte, necesse est, prius illa pars resolutione excipiat: vt appareat, quōt nam supposita illa extracta supersint. Arguitur ergo duplici crimine, primo, ex parte subiecti ab vniuersalitate incompleta ad completam: & ex parte exceptionis a magis restricto ad minus cum distributione minus restricti: & tandem antecedens datur verum, & consequens falsum. Præterquam quod singulares sunt incongruæ. Nam barbarè extrahitur ab hoc animali homo, in quo non includitur: quod tu tamen illinc eum extrahendo asseris.

¶ **IN IDEM** arguitur, non sequitur, omnis homo prater iustum demersus est in diluuiū: ergo omnis iustus est homo: & tamen arguetur ab exponibili copulatiua ad vnā exponētē: ergo. Ad hoc respondetur, quōd eadem copula resumenda est in exponentibus, vt seruetur proprietas omnis logicalis, & demersus est, vbilibet exponentium relinquendum est participium, æquiualeat, fuit. Vnde negatur, illam esse secūda exponentem, sed hæc omnis iustus est, vel fuit homo. Aliās datur antecedens verum, & consequens falsum: si ponamus, modo nullū

virum probum existere. Sed ad huc, hæc est falsa: cum & angeli sint iusti. Respondetur: quōd quando pars extra capta fuerit adiectiua, vel vniuersalis subiecto explicata, est cum eodē subiecto. Vt omnis homo prater iustum hominē & omne animal prater intelligens est curuæ figuræ (id est præter animal intelligens).

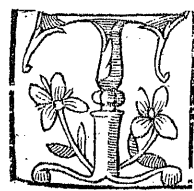
¶ **IN IDEM ARGVITVR**, NON valet, omne animal aliud ab homine contingenter currit, & omnis homo est animal, & omnis homo contingenter non currit: ergo omne animal prater hominē contingenter currit. Antecedens est verum, & consequens falsum. Et falsitas consequentis, eō manifestè patet, quōd sine exceptione (id est) præiacēs est vera, & tamē exceptiua copulatiua resoluenta repugnat in veritate suæ præiacenti. Nam si præiacens, id est, ipsa vniuersalis sine exceptione vera est, falso excipitur a predicato. Et confirmatur: qui asserit, omni animali demto homine competere hoc predicatum, s. contingenter currere, asserit consequenter hominem, quem ab contingenti cursu remouet, non contingenter currere. Pro solutione huius aduerte, quōd cum pars excepta nō ab subiecto, sed a consortio potius predicati segregetur, ac separatur (innuitur enim illam predicati cōiunctionem siue negatam, siue asseritam ei non congruere) cum modus vero modalis ipsam totius orationis compositionem mentiret, ac qualificet, necesse est, vt exceptiua dictione excipiat partem a predicati modalis conuenientia. Vt in oratione præfata ab contingenti cursu: in hac omnis color prater albedinē necessario non disgregat, ab necessariō non disgregare. Quare necesse est, vt in exponētibus, cum predicatū negatur de parte extracta capta, negetur etiam modus. Quōd si affirmandum est, vt in negatiuis distinctiua exponētēs, affirmetur cum modo opposito. Vnde tertia exponens erat ista, & nullus homo contingenter currit: & tertia posterioris, & omnis albedo possibilibet disgregat, sciungitque. Vel nulla albedo necessario non disgregat. Secundo apprimè considerato, quōd in secūda exponente, vbi solum expiimitur habitudo subiecti, & partis exceptæ (quam habitudinem copula modalis non moderatur) non est opus, in subiectum de parte cum modo predicetur: dummodo eadem ampliatio si opus fuerit, seruetur. Nam secūda non debet

esse hæc, omnis homo contingenter est animal: quæ fuisse pariter falsa, sed hæc, omnis homo est animal. Sed argumentaris. Hæc, omne coloratum præter album possibiliter non disgregat: si secunda exponens est ista, omne album est coloratum, & ponamus copulam illi non abfolui, dabitur exponibilis vera, & exponens falsa, si nullum album existat. Respondeto opus fore, seruetur (vt diximus) eadem ampliatio, & in modali ampliatur. Vnde non necesse est, constituatur hic modus, ob id, quod in modali habitudinem subiecti & partis moderabatur, ac mensuretur, sed quia ampliabat. Inter copulas vero modales simplicior, & singularior est possibilis: in qua fere qualificatio seu (quod alij nuncupant appellatio) ideiq; est, quod ampliatio. Ideo in secunda exponente exceptiuarum modalium de possibiliter potest, idem modus generaliter repeti. Quinimo in reliquarum exceptiuarum alijs modis modalium secunda exponente tunc, & securè potest si possibiliter poni. Hæc de similibus propositionibus tot expositionibus & copulis difficilibus subiectis.

De Reduplicatiuis, & Appellantibus.

Cap. 7.

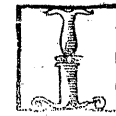
TEXTVS.

TERTIVM genus exponibilium est propositionum reduplicatiuarum: quæ modificantur hoc synchthegoremate in quantum, secundum quod, vt sic, quatenus, & similibus. Quæ accipiuntur dupliciter scilicet specificatiue, & reduplicatiue. Specificatiue vt cognosco co-

ad

ruscum in quantum venientem. Color in quantum color est obiectum visus. Reduplicatiue quando denotant causam: & tunc constituntur quatuor genera propositionum. Primum simpliciter affirmatiuarum: vbi verbum affirmatur, & modus, vt omnis homo in quantum rationalis, est ribilis. Secundum est simpliciter negatiuarum: vbi vtrumque negatur. Vt non omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Tertium est propositionum, quæ sunt affirmatiue de modo, & negatiue de verbo. Vt ois equus, in quantum rationalis non est hinnibilis. Quartum est propositionum, quæ sunt affirmatiue de modo, & negatiue de verbo, vt non omnis homo in quantum rationalis, non est risibilis. Quæ omnes apte per similes causales exponuntur. Sed quia specificatiua acceptio sine appellationis notitia nullatenus cognoscetur, notandum est, quod appellatio est applicatio significati formalis vnius termini

INTER EXPONIBILES tertius locus reduplicatiuis ab omnibus assignatur. Materia cunctis disciplinis & artibus plurimum subseruiens complementum & auctarium quoddam appellationis. Ac proinde vtriusque sermonem contemnimus, quippe quæ mutuo sibi lucis affatim subministrant. Sed prius necesse appellationem exsequamur, atq; enodemus quæ ad reduplicationem cognoscendam omnino præexigitur. Est autem appellatio inter cetera quæ termini in propositionibus munia obeunt officia præstant præstant munus, atq; effectus. Res profecto & scitu dignissima, & cognitu apprimè necessaria & distinctu valde difficilis. Nam distinctio adequata appellationis hæcenus (meo arbitratu) tradita non est. Nec vereor me ingenue fateri, nec nostris commentarijs tradi: vt pote proprietates adeo vniuersales, ex totq; radicibus pullulant totq; rivulis scaturiens, ac demum in sinuoso tramite gradiens, vt vix possit paucis describi. Proinde exemplis potius, ac rationibus non exacta diffinitione percipienda est. Quod iure optimo euenisse reor, vt quæ doctrina in comuni hominum conceptione fundamēta iecit, non possit vbiq; constans esse. Nec tamen inficias ibo, adnitendum omnino iuuenum institutoribus quantum ingenij perspicuitas valuerit, dilucidissimè eam tradere, & iuuenibus avidissimè illam arripere ac perdiscere. Id etiam hucusque huic rei caliginem immisit, quod cum latissimè per omnes disciplinas diffusa grauissimis quæstionibus inferuiat, ipsamet graveis quæstiones discutiant hic omnes in dialectica: vt ex sumularum scopulis, atq; Meandris, in metaphisicum, & in multis disertum theologum emergere atq; euadere demum, dialecticus debeat. Quod per paucis vt pote diuinè præne ingenium exigens contingit. Quod baratrum, ne planities nostra docendi, ac facilitas interrumpatur, omni cura eludemus. Dicemus itaque primo quid sit appellatio: deinde quotplex.

APPELLATIO termini (nam multiplex est eius nominis & significatio, & acceptio) aliter apud vtriusq; iuris, peritos: vt. 24 q. 6. c. omnis oppræssus, & c. si quis de appellatione. & in. l. Appellatione. C. de appella. & Consultation. & Martianus in. l. ab excequutione. ff. de appell. & relation. Aliter apud

L 5 Retho.

ad significatum formale alterius. Quæ est duplex realis, & rationis. Appellatio realis est applicatio accidentis realis: vt Petrus est magnus logicus. Appellatio rationis est applicatio accidentis rationis: vt homo est species. De appellatione reali constituitur duplex regula. Prima, necesse est substantiuum, & adiectiuum, seu generaliuus terminus appellans & super quem appellatur collocentur in eodē extremo in distincte ac inseparatim: vt consurgat appellatio. Secunda terminus significans actum animæ interiorum appellat proprium conceptum termini in quem fertur. Vt cognosco venientem, denotatur me eum per conceptum venientis cognoscere. De appellatione rationis stabilitur vna. s. prædicatum secundæ intentionis, (quando illa intentio conuenit rebus) appellat illam super primum significatum subiecti, vt animal est genus.

Lectio prima.

Rhetoresvt Cicero. 3. officiorum & pro Clē-
tio, & pro domo sua cum caussē, qua de agi-
tur consentaneum nomen queritur. Aliter
apud dialecticos, de qua nobis dumtaxat, cæ-
teris vt pote extraneis prætermisissis, in præ-
sentiarum differendum est. Igitur est applica-
tio significati formalis vnius ad significa-
tum formale alterius: vt Augustinus est ma-
gnus logicus, si magnus, applicat magnitudi-
nem, quæ est eius formale arti dialecticæ,
quæ pariter per alterum formaliter impor-
tatur. Et appellatio in eo consistit, vt ratio-
nē illius terminorum connexionis denote-
tur, non quomodo libet, aut quælibet magni-
tudo Augustino competat, non corporis pro-
ceritas, non nasi protensio, sed magnitudo
in peritia, literisque dialecticis, etiam si na-
nus scatura fuerit. Vt hic Petrus est velocissi-
mus cursor, significatur competere velocita-
tem Petro non loquendi, nec audiendi, sed
ambulandi. Ista itaque significatorum forma-
lium concursio ac nexus est appellatio.
Verum quando sic coeant, nec facile dignos-
citur, nec frequenter contingit. Primo du-
plex est appellatio: altera proveniēs ex ter-
mino categorico, quæ in adductis exē-
plis conspicua est. Altera ex sine categori-
catis: vt possibiliter iuuenis erit senex: ap-
plicatur hic possibilitas compositioni subse-
quentis orationis. Prior est multo euiden-
tior secūda, & ideo quo à notioribus, inchoe-
mus, dilucidabitur prius. Quæ rursus est du-
plex, realis scilicet, ac rationis: materialiter
tantum differentes, nempe quod applicatū.
Si est ens reale, appellatio realis est, si vero
ens rationis, est appellatio rationis. Vt Chri-
stus est æternus filius Dei, appellatur æterni-
tas filiationi, denotaturq; ab æterno genitū
esse, & hic, effigies est pulchra figura, pulchri-
tudo quæ est ens reale, adiacet imagini ra-
tionis figuræ. At hic, homo est species: innui-
tur hominem in cōmuni sumtum esse speciē.
Verū in cōmuni sumi est ens rationis. Haud
enim homo vniuersalis in rerum natura ex-
sistit, particulares sunt quot quot viuunt. At
appellatio realis quādo fiat, vt cognoscas: sit
prima regula. In appellatione reali ambo ter-
mini & appellans, & super quem appellatur,
in eodē extremo in distinctum collocetur: vt
Petrus est suavis, & melodus cantor. Ratio-
ne primi scilicet collocetur in eodem extre-
mo, prædicatum, & si semper suum significa-
tum applicet subiecto, nunquam tamen re-

vera appellat. Vt Ioannes est procerus, iste
monachus est diformis, non denotatur difor-
mitas ratione monachatus, sed ratione cor-
poris adiacere. Propter secundum scilicet, vt
indivisim coniungantur, non est appellatio
quando aliqua copula mediante termini co-
herent & coadunantur, vt Petrus est philo-
sophus & optimus, innuitur probitas non ratio-
ne eruditionis, sed morum, & vitæ instituti
conuenire. Patentissime hæc propositiones
differunt quā plurimum sentu. Scilicet, Pe-
trus est optimus philosophus, & Petrus est
optimus, & philosophus. Nam prior est vera,
si exactē philosophiæ arcana cognoverit, &
si moribus fuisse deprauatis. Secūda vero,
vbi disgregati termini prædicantur, si-
gnificat, & eum esse studium, & litteris phi-
losophiæ præditum. Quare vnde hæc regu-
la collecta fuerit? nempe ex cōmuni modo
dumtaxat loquendi, firmiter, aut altius funda-
mentum nullum habet. Reperimus prædica-
tum applicare significatum supposito subie-
cto, vt philosophus est albus: cum subiectum
significet, & hominem, & sapientiam de for-
mali. Si albedo illic superformale, id est, scie-
tiam appellaretur, daretur intelligi, ratione
eruditionis colorem cōpetere, quo nihil cer-
te minus concipimus. At hic Petrus est albus
philosophus: istiusmodi loquendo asseritur can-
dor qualitas corporis scientiæ qualitati men-
tis adherere. Et sic est falsa, hæc autem vera,
Thomas est monachus albus, etiā si cute ef-
set æthiops, dummodo vestem deferat albā.
Itaque ex generali conceptione sapientum,
& appellationes esse, & quid vt, existant: re-
quiratur, cognoscimus. Circa quod est aduer-
tendum, quod subiecto, licet sit terminus cō-
notatiuus: prædicatum non applicat suum si-
gnificatum, nisi supposito absolute quidquid
sit ratio applicationis siue formale, subiecti
inquam, siue aliud quid fuerit ratio prædica-
ti. Vnde dicebant antiqui quod subiectum in
propositione stat materialiter, prædicatum
formale. Stare vero materialiter non intelli-
gebant, nō personaliter supponere, sed quod
prædicato subiectum solummodo suum si-
gnificatum materiale obijciebat, formali (si quæ
vniquam habet) retento. Vt iste musicus est al-
bus, cum hominem, & musicum subiectū im-
portet, tantum scilicet hominem prædicato
subternit, musicam non porrigit. Prædicatū
vero cōtra applicat subiecto principaliter suū
formale, si habet. Quia tunc materiale signi-
ficatum

ficatum eius est ipsum subiectum. Quocirca
tam termini in diuersis extremis locantur,
non potest appellatio cōsurgere, cum forma-
lium significatorum concursio, & copulatio
non fiat.
¶ C O N T R A istam regulā est duplex ob-
iectio, prima de terminis in distinctis extre-
mis constitutis, qui appellare euidentur. Nā
hic albus est disgregatiū visus, prædicatum
applicat subiecto ratione albedinis: Quia ha-
benti albedinē eius causā cōpetit disgrega-
re. Propriū enim albedini id est, sicut homini
resibilitas. Idem hic, admiratiuum est risibi-
le, prædicatū propter admirationē competit
subiecto. Ergo regula cetero deficit. Respon-
detō, non esse idē rem quam piam taliter se
habere, & ita se habere per propositionē ex-
plicari, vt Petrus quidē est musicus, simul &
theologus. At hac oratione, Petrus est theo-
logus tantum secundum explicatur, alterum
omnino siletur. Ita albus quidem, & si qua-
tenus albus disgregare sibi vendicet, hoc illa
propositione non exprimitur. Sed sic conce-
ditur, quemadmodum ista: Petrus est homo,
aut philosophus. si disgregare: quomodo libet
quod est verissimum. Secundum poteris ea-
iūdem forma, & arte diluere, & nihilominus
additō quod admiratiuum est causā risibilia-
tis effectiua, appellatio vero requirit, forma-
liter vnum ratione alterius conueniat: vt Pe-
trus est magnus logicus, nec logicea est causa
magnitudinis, nec magnitudo logica: sed vñ
est accidens alterius. Ex quo sequitur, non
quoties eodem in extremo affiguntur, signi-
ficatum appellatiōem, vt si dicas, Petrus est admira-
tiuus risibilis, quod Paullo inferius scrutabi-
mur.
¶ S E C V N D O in eandem regulam argui-
tur, hæc consequentia, motus est actio, mo-
tus est passio ergo actio est passio (quæ est
difficultas in phisicis agitata.) Et hæc, al-
bedo est intēsa, & hæc albedo est similitudo,
ergo similitudo est intēsa, & aliæ quam plu-
tiaz: (vt omnes existimant) non tenet pro-
pter mutationem appellatiōis. Nam in pri-
ma, passio (inquunt) appellat super motum
in minori, & super actionem in consequenti.
In secūda si intēsa super albedinem in ma-
iori, & in consequenti super similitudinem, &
tamen termini collocantur distantes. Duo
hactenus dicta sunt memoria iuuenum nun-
quam excidenda. Primum, prædicatum ap-
plicare semper suum significatum supposito

subiecti, haud tamen appellare, verum illa ap-
plicatio, quod denuo adijcio, est appellatio-
ni sapissimē quam simillima. Maxime cum
in oratione sensus formalis sit, scilicet quan-
do termini sunt abstracti: quia significatur
subiectum sub propria ratione esse prædica-
tum, vt albedo est similitudo, denotatur albe-
do vt sic naturā similitudinis induere, quod
est falsum. Scientia est qualitas, numerus est
quantitas, tunc quoniam tales termini dum-
taxat significant formam, alterum alteri vt
cumque suum significatum absolute appelle-
re, est, formā formæ aggregare. Quā de causā
falsa similis applicatio, & si re non sit appella-
tio est illi quam proxima, non esse tamen ap-
pellationem facile ex sensu deprehenditur.
Nam in appellatione non asseritur, vnum esse
alterum, sed adiacere vnum ratione forma-
li alterius. Vt Christus est homo æternus,
denotatur æternitas Christo domino ratio-
ne humanitatis competere. Plato est diuinus
philosophus, vt diuinitas in sit ratione philo-
sophiæ: Quia arcana cœlestia lumine naturali
mirabiliter philosophatur. At in sensu forma-
li non sit similis adhæsiō, sed vnum esse forma-
liter alterum, vt actionem esse passionē,
numerum quantitatem. Deinde qui termini
appellantur distantes, multo fortius appella-
retur coniuncti, & tamen cōadunati illi ea-
dem in parte propositionis nulla patet ap-
pellatio: vt motus est actio passio. Hæc qua-
litas est albedo intēsa. Nihilominus propter
similitudinem potest duplex appellatio di-
stingui: altera propria, quā diffiniuimus.
Altera quæ est applicatio formalis prædica-
ti ad immediatum significatum subiecti. Quæ
contingit in terminis abstractis. Respondē-
riq; consequenter solet, pariter eas illationes
peccare mutatione appellatiōis, nomi-
ne appellatiōis applicationem ad diuersas
formas intelligendo. Quod vt clarius intel-
ligas, aduerte: similes terminos importare
immediate formas, ita vt ipsæ formæ sint
immediate ipsorum supposita. Vt humani-
tas significat naturam hominis tanquam im-
mediatum eius suppositū. At li homo nō ha-
bet pro supposito naturā, sed habens naturā.
Vnde quia idem est habens humanitatem &
animalitatem: idem est suppositum homi-
nis, & animalis. Et valethæc cōsequutio, omne
animal est viuens, & omnis homo est animal,
ergo omnis homo est viuens. Eidēq; viuens,
& in maiori, & in consequenti applicatur.

Hæc autem est nulla, iste motus est actio, & iste motus est passio, ergo actio est passio. quia in antecedenti prædicatum applicat ad absolute suppositum motus, in consequenti forma actionis formaliter sumitur. Quoniam ita significatur. In eisdem etiam committitur de factis alijs verbis expressus, re, aut sensu idem qui præfatus. scilicet sensu identico ad formale. Nam in antecedenti fit sensus identicus, in consequenti, ergo actio est passio, formalis. Secunda autem consequentia et si valeat, minor realiter est falsa. Quia fit sensus formalis. scilicet albedo est similitudo.

¶ I N E A N D E M regulam pro alio extremo arguitur, in his, Petrus est albus musicus, Socrates est homo albus, nulla est appellatio collocatis terminis in eodem prædicato ergo. In præcedenti obiectione contēdebat, appellationem fieri etiā erminis distinctum positus, hic autem non fieri licet eodem loco ponatur. Et ita concedendum est, nempe in duobus casibus non committi, quantumvis voces cōtipentur, & adglomerentur. Primo cum alter ratione alterius competere nō potest, ut pote disparati. Et ut plurimum quando terminus substantius est absolutus. Princeps causilla harum exceptionum est communis animi omnium conceptio. Quæ plerumque cum terminos intuetur disparatos, etiā si orationis situ coniungantur, absolute, & partiatim eos intelligit ut niger philosophus, albus musicus. Color enim, & scientia adeo genere, differunt, ut nec eidem subiecto ad æquatē inhæreant, ut pote alterum accidēs corporale, alterum spirituale. Nō nego, quin nonnullæ harum combinationum disparatorum accipiantur quandoque per Tropum atque metaphoram, ut niger philosophus, pro rudi ac stolido, frigidus cōcionator pro inulso, atque ilepido. Altera autem exceptio: cum terminus, scilicet absolutus, ut composita, ac eui dens apud multos habetur, qui ambos exigūt cōnotatiuos. Unde multo minus siambo absoluti sunt, fiet appellatio, quod reputo verisimile. At primi ratio forsitan est. Quod cum applicatio nō fiat principaliter termino sibi cōiuncto, sed ratione illius alteri, ut Petrus est magnus logicus, magnitudo competit Petro ratione logicæ: necesse est habeat in societate significatum formale. Nam suppositum & materiale idem est et eius, & subiecti. Sic ratione solius suppositi non possit esse causilla, qua competeret quicquā subiecto. Et ut

in plurimum ita melerle concipimus. Extrahunt nihil secius ab hac exceptione hominem, cum de saluatore nostro dicitur: tamquam tunc licet absolutum, rationem, connotatiui subiectionem. Quoniam respectu diuinitatis nostram naturam induentis humanitas assumpta, & si quædam substantia sit, velut accidens, imo & mutatione dimitti, & retineri potest. Unde hæc est falsa, Christus est homo æternus. Quia æternitas denotatur Christo ratione humanitatis & tamen nō ab æterno, sed homo infine repositus natus est. Deusest enim ex substantia patris ante secula genitus, & homo est ex substantia matris in seculo natus. Sic hæc est vera Christus est æternus, & iste homo, eo monstrato est æternus. Qui utrobique, & secundū nostrā regulā fit tantummodo applicatio ad suppositum subiecti: & secundum regulam antiquorum subiectum, (quod idem est) stat materialiter. Addiderim ego in alijs etiam appellationem fieri. Nam in hac. Raphael est æternus homo, eundem sensum facit, quem ista, Christus est æternus homo. Et confirmatur, si supponamus facta hypothesi, angelum ab æterno conditum, & postmodum naturam alteram sumfisse, non nega es, quin appellatio fieret, Casus autem significationem terminorum non mutat, nec acceptionem: ergo eodem modo appellat nunc, sicut tunc appellaret. Unde postquam appellationis doctrina communi intelligentiæ tantum adnititur non est tam vniuersaliter, ac pernicaciter defendenda. Quin nonnunquam, & si raro in similibus, aut disparatorum combinationibus quos præcedens exceptio excluderat, aut in absolute, & connotatiui mixtionem (quam secundo excludimus) appellatio fiat. Si ut appellationem, in illis communiter concipitur. Regulariter quidem, ac frequentius regula hoc verborum contextu veritatem habet: nempe oportere terminos esse connotatiuos: & a parte eiusdem extremi collocatos. Nisi fuerint termini appellantes, qui significant actum animæ interiorē. Tunc enim quantumvis subsequentes sint absolute, appellant pro quibus est secunda regula.

¶ S E M P E R tales appellant actum super propriū conceptū termini subiecti. Quātumlibet absolute sit, vel abstractus, ut cognosco venientem. Scio hominem esse animal rationale. Intellego vaccum, Insinuatur me illum,

in illud quatenus est veniens, agnoscere. Unde & si sit, quinquam adueniat, lateat, si verus me est moueri cerno, vere assero cognosco venientem. Ideo hæc consequentia non valet (ut dicit Aristoteles in elencho) cognosco Coruscum, & Coruscus est veniens, ergo cognosco venientem. Nec e conuerso, cognosco venientem, & veniens est Coruscus, ergo cognosco Coruscum. Ut pote in quibus appellatio verbi variatur: Idem habet li, opinor, li, credo, li, iudico, li, amo, & similes. De importantibus actum exterioris sensus, ut video, cerno, audio, gusto, palpo: merito inter dialecticos contenditur: utrum consimilem appellationem faciant? Ratio hæc tãdi est, patens ipsa, & maxima differentia potentialium. Intellectus siquidem percipit sub proprijs rationibus res quælibet, siue accidentia, siue substantiam. At corporis visus ipsam rei substantiam præcipere, nemini possibile est. Tantum accidentia exteriora sensus percipiunt, ut colorem, magnitudinem, vocem. Omnes demum sensus sunt accidentium, solus intellectus est quod quid est. Unde efficaciter concluditur in hoc, video hominem, audio Illesonsum, nō denotari cer nere sub proprio conceptu, seu ratione hominem, vel auscultare Illesonsum, & per consequens consimilem appellationem non fieri: quæ in istis, intellego, animal, cognosco hominem. Et quidem de appellatione proprie dicta nō mihi dubium id esse debet; nisi forsitan cum in propria obiecta actionem ferri dicuntur, ut video lucidum, audio sonitum, tango frigidum, aut aiperum. Etenim vniuersique sensus indicat de suo obiecto. Addiderim ego, quod quia huiusmodi sensus non modo suas operationes nobis eliciunt, sed velut à natura inditi ut, quasi ministri, & famuli intellectui ancillantur, & subserviunt: ratione utriusque, id est, sensus, & intellectus cōplationis, denotant nonnumquā aliquas largè iuntas appellationes. Ut video hominem, ausculto, harmoniam, atque vocem concentum. Significatur per sensibiles operationes formare intellectū, similia iudicia, quod experientia probat. Nam sicut verè dicimus, video venientem, tamen si ignorem illum, ita viso à longe homine dicimus, video hominem, & ignoramus quinquam indiuiduus homo. Et cum tota appellationis materia vniuersali conceptioni adnitatur, & fulciatur nulla est quoquo pacto reiicienda, quæ con-

munis conceptio admittat. Maxime si firma ratione constabit. Sed in hæc insurgitur, sequeretur, hanc esse falsam, cognosco Deū, vel intellego chimeram. Cum neutrum sub proprio conceptu in hac vita cognosci possit. Respondetur, quod sicut cognosci quidpiam, contingit dupliciter: vno modo confusè, ac imperfectè: alio modo clarè, & distinctè: ita duplex est conceptus, alter perfectus alter imperfectus, & super utrumque appellatur. Conceptus autem Dei perfectus in hac vita non habetur, habetur autem enigmaticus, ac confusus. De chimera autem nulla est repugnancia, conceptus distinctus formatur. ¶ C O N T R A eandem primam regulam arguitur. Hic, Petrus, & Ioannes sunt duo homines: uterque terminus prædicati, nedum alter est absolutus, & tamen est appellatio. Cedit enim numerus supra supposita ratione humanitatis, quæ formaliter importatur, fitque, sensus esse duos homines in duabus humanitatibus. Sicut hæc, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt tres Dii: exprimit esse tres personas vnam, quæ in propria & sigillatā diuinitate. Cuius causilla proinde falsum est ut totidem, scilicet sint nature, uti in rebus creatis: quot supposita. Ad hoc argumentum notato, posse terminum numeralem accipi multipliciter. Primo nominaliter, ut duo, tres, quatuor. Et ut aduerbium, ut, bis, ter. Rursus ut nomen aut absolute ut tres, & trinus, & relatiue ut duplum, triplum, quadruplum. Absolute tandem inuenitur primitiue ac derivatiue speciei. Ut quatuor, & quadruplex. Primo quidem numerus est absolutus, a quo primo exit denominatiuus, secundo relatiuus. Et tandem ex nomine proflunt aduerbia: ex quibus certe nullum appellat proprie, sed applicat significatum termino sibi adiuncto, siue mediato, siue immediato, quod manifestissimis rationibus comprobabo, si prius eorum sensum enodauero. Ad quem percipiendum solent Theologi, primo constitutere, & inde dialectici mutare duas regulas perquam vtilēs, & admodum vniuersales. Prima terminus numeralis absolutus additus termino substantiuo applicat numero sitatem super illum ratione formæ confignicatæ. Adiectus adiectiuo, atque illi adscriptus applicat super supposita ratione ipsorum suppositorum, non ratione formæ significatæ. Sensus regulæ est, quod primo modo acceptus enumerat cum suppositis formas substantiales

riales: vt tres homines, tria supposita in tribus humanitatibus, quatuor equi, id est, singuli habentes integram equinitatem. At secundo modo computat tantum supposita vt tres albi, tres habentes albedinem, siue tres albedines habent, siue vnā, eandēque omnes afficiantur. Tres vestiti, siue eandem, siue plures, ad aquatafque induant. Sed rogas, quomodo ergo Athanasius negat in simbolo tres in Deo omnipotentes, tres in mensos, tres increatos, Negare tres dominos, tresque deos, vt pote nomina substantiua, regulæ obseruatio est. At tres esse inficias ire omnipotentes, quādo vt tres sint, tres personæ sufficiunt: quarum vnāqueque omnia possit, regulæ fractio est. Sed Athanasius ibidem nomina adiectiua substantiue profecto sumit. Quod, quia nullum substantiuum exprimebatur, impune, congrueque, facere licuit. Si adiectiue namque sumantur (quod etiā iure licet) verisimile est, & tres esse omnipotentes atque immensos, tresque increatos, quod intra idē symbolum reperies, Nam paullo inferius & in hac (inquit) trinitate, nihil prius, ac posterius, nihil maius, aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales, & inde summa trinitate, & fide catholica coomnipotentes asseruntur, ac per consequens in plurali omnipotentes, ac æterni. Sed sciscitabere, dissidij, ac dilcriminis originem, vt adiectum substantiuo enumeret formas, adiectiuo tantum supposita? Ex ipsa nimirum rerum natura. Si quidem substantia est ens per se, ac per se habet vnitatem, se ipsa multiplicatur: vnde cum numerus in substantias cadit, necessario, numerat illas: & idē est in præsentia substantiam esse, & modo substantiæ. Iper modum per se stantis significari: vt tres albedines. Accidens autē est ens in alio, à quo & vnitatem consequitur. Sic adiectus adiectiuo numerat supposita, quæ per se sunt, non formas, quibus per se vnitatis, vel multitudinis, accommodari minime potest. Secūda regula est. Cæteri numeri derivatiui, & vniuersaliter quicumque applicant numero sitatem super concretum sui substantiui, vel adiectiui: vt deus est vnus. Siquidē vnus vtroque modo & absolute, & denominatiue capi potest: cum vnus, & vnicus equipolleant, & deus est trinus. Hæc regulæ maxime pro materia trinitatis, & incarnationis adinuetæ, a specialia iure excogitata sunt. Nunc reliquum est enodare, vt nullatenus hi termini appellent. Quod duobus argumentis conuincitur,

Primo, quod eundem prorsus sensum siue eodem sine, siue indistincto extremo collocentur, efficiunt. Tam falsa est, dii nostri sunt tres sicut sunt tres dii: & tam verum, deus est trinus, sicut est deus vnus, & tamen in diuersis partibus constituti, alij termini ad appellandum apti, non appellant: dumtaxat applicat: ergo nec coniuncti, adglomeratiq; isti. Secundo cōglutinati ac copulati adiectiuis hinc numerales termini non appellant (vt ingenuè omnes admittunt) ergo nec cum substantiuo. Consequētia probatur. Illa applicationis, seu sensus multiplicitas non ex ipso numero vlla tenus prouenit. Scilicet quod faciat quid, aut aliter super adiectiuum cadat, sed tantum ex ipsarum natura, atque disparitate. Ergo eodem pacto in ambabus de se appellat. Et denique in hac, sunt tres dii, neutiquam denotatur pluralitas personis ratione naturæ competere. Vt in ista, Petrus est magnus logicus, magnitudo innuitur adherere Petro ratione logicæ, sed absolute multiplicatur cum suppositis ipse naturæ, atque formæ. Sic respondeto ad argumentum principale.

HACTENVS de appellatione reali, quæ à nominibus dimanat. Præter quas sunt nonnullæ ex synecdochematicis proueniētes, per ea (quæ diximus) facillime intelligentia. Vt hic, possibiliter: Petrus currit, necessario creas est Deus. Ac demum in omnibus modalibus tā diuisisq; cōpositis modi appellant in cōpositione propositionis. Aduertimus enim eos modos peculiariter incōpositionem ferri, eiq; modum applicare. Et multæ, imo innumere alie sunt dictiones sic diuersimode appellatæ. Vt li, actū, potentia: quæ oēs ex sensu dignoscēdæ, ac diiudicandæ relinquuntur, vt pote quas certis regulis cōprehēdere nō possis.

APPPELLATIO autē rationis est multo liberior, ac fusior: nec his cōditionibus, ac præcedens realis restricta: sed (vt habetur in textu) omne prædicatū secundæ intētionis, cū illa intētio cōpetit rebus, appellat super primum significatū subiecti: vt homo est species.

LECTIO. II.

QVIBVS breuiter transcurfis nullo fere negotio reduplicatiuarum materia apertè cognoscitur. Reduplicatiua autem est propositio, quæ ratione alius hanc dictionem, in quantum, quatenus, secundum quod, vt sic, & similia obscurum exhibent sensum. Vt homo in quantum animal, est sensibile. Quæ cur reduplicatiua nuncupetur? cognita

cius

cius naturæ patefecit. Pro intelligentia igitur huius materie adnotato, sepe fieri prædicationes absolute, non auiquam cum modo, ac restricte. Absolute: quādo prædicatum de subiecto, asseritur causam conuenientie cū subiecto, aut rationem non exprimendō: vt homo est animal, album currit. Quod genus duplicatiōnis tam inessentiali, quā accidēti prædicationis (vt in exemplis inductis relucet) inuenitur. At vero hic, homo in quantum rationalis est sensibilis, non modo coniunguntur extrema, verum causæ etiam conuenientionis explicatur, esse rationale. Et hic equus vt sic, est inibilis, non quomodolibet equus dicitur inibilis, sed naturā equi esse inuibilitatem. Similes propositiones sunt reduplicatiuæ: nempe in quibus aut causæ discordiæ, aut discordiæ extremorum explanatur: aut ratio sane sub qua subiectum est prædicatum. Sed obijcies, tūc eodem pacto causales propositiones esse reduplicatiuas: cum idem sensus explicetur. Vt quia homo est rationalis, homo est admiratiuus. Negatur sequella. Quoniam est tentus reddatur idem: Haud tamen pari difficultatē inuolutus, & tamen obscuritas facit exponibiles, nō sensus. Alias exponentes foret exponibiles: quippe sensum exponibilem necessario aperientes: & (vt videbimus) causales sunt reduplicatiuarum exponentes: Præterea causalis nullo modo reduplicat naturam. Siquidem reduplicatiua in hoc sita est, quod in eadem categorica (vt passim fit) super subiectū, vel prædicatum reduplicetur. Causalis vero simpliciter exprimit causam coniunctionis alterius orationis extremorum tamquam partis principalis sui: quia est semper hypothetica. Et tamen vtroque opus est. I. vt reduplicet, & vt ratione reduplicatiōnis obscurum sensum exhibeat. Defectu primi, hæc, cognosco venientem, non est reduplicatiua, sed hæc eius exponens, cognosco venientem in quantum venientem.

CIRCA has dictiones ne acceptionum multiplicitas tenebras inducat (multifariam enim capiuntur) aduerte dupliciter (vt ad præsens expectat) sumi solere, specificatiue. I. & reduplicatiue, seu quod idem est, causaliter. Primo modo quando peculiariter assignat rationem, qua conuenit subiecto prædicatū: hoc præfert ipsius nominis etymologia specificatiue. Vt si eminus Petrum venientē cerno, de quo tantum venire cognosco, non

Petrum esse idē venientē. Ratio (inquam sub qua cognosco Petrum, est eius motus, vel aduentus. In hac, Petrus in quantum albus disgregat visum, cum Petro disgregare non cōpetat, albedo est illi ratio disgregandi. Et idē est in præsentiarum specificare rationem, & cōceptum, licet alias non nihilum differat. Vt hæc: Deus in quantum Deus est obiectum theologiæ, specificatur ratio, seu conceptus. Et sensus est sub ratione Dei esse obiectum, non sub ratione aut cōceptu boni, aut entis. Hic, ens in quantum ens est obiectum Metaphysicæ (id est) ratio obiectiua Metaphysicæ est entitas: Hic, Deus odio hominem in quantum peccatorem prosequitur: peccatum exprimitur ratio, qua ex odio est deo. Odio enim Deo impietas est, & impietas eius. Quando ergo dicitur accipitur specificatiue, exponitur sic, vt terminus specificatus pro ratione conuenientie, aut dissidij intelligatur: Nam sicut in affirmatiuis, ita in negatiuis ratio distinctio nis frequenter referatur. Vt homo non significat Petrum in quantum Petrus (id est) non est Petrus ratio, qua per hominem significatur. Homo in quantum rationalis non est obiectum philosophiæ, id est, non est homo obiectum philosophiæ sub ratione rationalis, aut sub cōceptu. Circa has dictiones primo cōpertum habeto, haud semper etiam ad hos sensus exhibēdos necessarias fore, cū sæpe absque illis efficiantur. Vt cognosco venientem: ens est obiectum Metaphysicæ. In lectione præcedenti patuit, quis nam sensus virtute appellationis realis, & rationis illic fieret. Sed nihilominus secundo scias, esse tam efficacia has dictiones appellationis, vt sua præualeat, & quamlibet impediat. Vt cognosco hominem in quantum viuētem, non appellat li, cognosco, proprium conceptum hominis, sed viuētis, Scio Deum omnipotentem, quatenus scriptura testatur, auferitur appellatio verbi scio vt equipolleat scientia fidei: & sic in alijs multis. Quocirca nunquam frequentius, ac crebrius alterius appellationis defectu, ac istius: consequentiæ omnes peccant. Vt Petrus in quantum albus disgregat, & in quantum albus est coloratus, ergo in quantum coloratus disgregat.

SECUNDO modo accipitur, li in quantum causaliter quando explicat causam cōnexionis, aut separationis extremorum. At de causalium generibus, quoniam proprium locum

locum habentur in posterioribus. tum p. o. priorē, secundo physiorum, necesse est summis labijs rārum attingamus. Alia est efficiēs, quæ producit effectum, vt pater causa filij est, pictor imaginis, deus vniuersi. Alia est finalis, vt habitatio est scopus domus, vita honesta finis politicus hominis, frui diuino conspectu finis iupernaturalis. Alia est materialis, vt lineamēta, & colores sunt materia imaginis, corpus hominis. Alia est formalis, vt anima nostri, figura effigiei. Quas omnes huiusmodi dictiones important, & quamlibet important, manifesta fit sufficientissime per vnam causalem. Vt homo in quantum admiratiuus est risibilis, quia homo est admiratiuus, homo est risibilis. Iuniores vna non contenti explicant per quatuor. Homo est risibilis, & homo est admiratiuus, & omne admiratiuum est risibile, & quia homo est admiratiuus, homo est risibilis. Quæ sua pluralitate, obsecuro res sunt ipsa exponibili. Memini enim me in crebro aduertisse quantum ingenium hominum propositionum multitudo hebetet, atq; obtundat. Maxime quod hæc causalis quam exponentem quartam constituunt, continet propē formaliter in se, ac expiēse tres præcedentes: & si non æquē integrē ac totaliter. Cui enim dicit, quia homo est admiratiuus, homo est risibilis, affert, & hominem esse risibilem, & admiratiuum, & admiratiuum risibile. Ergo non est opus tanta confusione mētē obnubilare. Vt imo ipsimet postmodum fatentur primam, & tertiam non esse requiritas. Sed ego probo ea ratione etiam secundā superflua: quod in nullo casu, aut exemplo exponibilis erit vera, & causalis falsa: vel cōtra: hæc vera, illa falsa. Etenim eorum instantia non currit. Aut casu, quo omnes homines essent albi, hæc est falsa: omnis homo in quātū niger, est coloratus: causalis vera, quia homo est niger, homo est coloratus. Sed quid in euidentiū, quam hanc tunc velut veram iudicare, cum patētissime falsa existat? Vt pote afrens in gredinem tunc causam esse, vt omnes homines sint colore aliquo affecti. Igitur deinceps vna causalis exponibilis declaretur.

¶ **E S T A V T E M** istius modi exponibilis (vt habetur in textu) penes qualitatem quadruplex. Quia cum duplex sit copula. scilicet verba, & modus. totidem hic, quot in præcedentibus exclusuarum ac exceptiuarum consurgunt. Primum genus purē affirmatiuum iam actū exercito explicatum est. Secundum purē

negatiuum, vt nō leo in quantum animal est rugibile. Enodatur per causalem similitudinis. Scilicet non quia leo est animal, leo est rugibilis. Non homo in quantum risibilis est admiratiuus, nō quia homo est risibilis, est admiratiuus. Quid autem hæc sibi velit? Quid explicet? Quid vt sit vera, vel falsa requirat? facile ex eius contradictoria (vt pote affirmante) cōiectari licet. Vt si hæc, quia homo est risibilis, est admiratiuus, astringit, & esse hominem risibilem, & admiratiuum, & admiratiuum risibile, & vnum esse causam alterius, quodlibet horum deficiat, erit falsa: & per cōsequens negatiua vera. Hec non quia homo est risibilis, hō est admiratiuus. Si non fuerit aut risibilis, aut admiratiuus, erit falsa. Quod si vtrumque est, sed vnum non est causa alterius, itidem erit falsa.

¶ **P R O P O S I T I O** tertij generis affirmans de modo, & negatiua de verbo explicatur per causalem, vbi affirmatur causa, & negetur prædicatum exponibilis de subiecto. Vt hæc homo in quantum rationalis non est insensibilis, quia homo est rationalis, homo non est insensibilis. Nam sciendum est, quod frequenter esse quidpiam, est causa, vt simus vnum, & vt non simus aliud. Vt esse rationale est causa, vt simus discipulis apti, discursibus accommodati, ad ritum, ætatem idonei & vt non simus à sensu alieni bruti, stupidi, & caudices & alia. Assertio .n. est causa directa affirmationis, & indirecta negationis.

¶ **Q V A R T V M** genus, vt non homo in quantum rationalis non est risibilis, explicatur per hanc: non quia homo est rationalis, ideo non est risibilis. Sed dices hanc causalem egere rursus explicatione, adeo negationum tenebris per funditur. Respondetur, primo, esse multo clariorem exponibili (vt auribus cōstat.) Secundo negato, antecedens. Cognita enim natura causalis (quam in principio huius libri explicauimus) sine ampliori interpretatione protinus percipitur. Tertio respondeto, huiusmodi quarti generis exponibiles haud esse multum frequentes, quarum proinde ratione nefas foret, lucidissimam ceterarum expositionem deserere: quæ sunt apud philosophos, pariter, & theologos: & frequentiores, & vtiliores.

¶ **S V P P O S I T I O** terminorum in huiusmodi exponibilibus imitatur præcedentes. Nempe vt omnes termini excepto reduplicato

applicato pareant regulis traditis: & qui reduplicacionem præcedunt, confectum resoluuntur: quinimo & subsequentes resoluuntur protinus resolutio subiecto. Reduplicatio enim nullum obijcit impedimentum vt iste homo in quantum albus est colore affectus, ergo hoc colore affectus, vel sic desingulis. Tamen si in similibus aptior, clariorque probatio sit expositio, quam terminorum resolutio. Terminus autem reduplicator par est, supponat immobiliter, vt nullatenus tangatur.

¶ **I N H A C T E N V S** discutula. Primo hic: etyops est albus secundum dentes, dæmō est bonus secundum naturam, neutro modo reduplicatio assumitur, ergo insufficientes est acceptio partio. Secundo in hac, homo in quantum albus disgregat visum, accipitur vero que modo: ergo acceptiones non differunt: præsertim cum vtrius acceptio capiat, sit vera propositio. Præterea, hic, Petrus in quantum philosophus habet philosophiā, neutro modo sumitur, si est vera. Pro horum solutione notato, inter dictiones reduplicatas peculiariter lato, secundū, accipi præter modos notatos, etiā dimittunt, denotans prædicatum imperfectū & secundum quid subiecto conuenire. Vt hæc effigies est homo, secundū figuram, est albus secundum dentes. Sed rogas, quoniam signor eam acceptioem discerneremus. Multiplici quidem. Primo, ex sensu: scilicet cū si præiacēs absq; dictione falsa est, generaliter accipitur dimittunt. Vnde hic est Christus secundum capillos nō dimittit, nec hic, nascitur secundum nates. Quia & absque additionibus, nulla, & accessione prædicata vere enunciantur. Sunt enim multa accidentia, quæ etiam si vni tantum parti totius adherent: denominant simpliciter totum, illa. scilicet quæ nisi ei parti inherere nō possunt. Vt crispitudo non nisi capillis inuenitur: & similitas dūtaxat in naso, claudicatioque pedibus, scientia intellectui, nisi quandoque per allegoriam, seu metaphoram, claudicare orationem dicimus, quæ in æqualis sit, & crispum dicēdi genus, quod floridum, lepidumque, sit. Alia vero, quæ dispersa atq; extensa per totum reperiri apta sunt, non denominabunt absolue, si vni parti dumtaxat adherent. Ad argumētum negato consequentiam. Illa diuisio enim earum acceptioem est, quas dictiones reduplicantes cōmunes habent, & in quibus conueniunt. Quod verō altera illarum sigillatā, atq; signatam alterā habeat, nihil obest. Ad se

cundum concedere, multoties posse vtrouismodo capi. Diuersus tamen resiliit sensus & sepe veritas propositionis vacillabit. Nam hæc, homo in quantum homo est rationalis, speciatuē, est vera: reduplicatiue falsa. Ad tertium. S. Tho. concedit non sit rationem, & si raro, accipi nonnunquam huiusmodi particulas, vt dicant concomitantiam. Etenim esse philosophum non est ratio habendi philosophiā: potius contra habere philosophiā est ratio essendi (vt ita dicam), philosophū: sed habent se illa duo concomitanter. Similiter in hac, Petrus in quantum albus habet albedinem.

¶ **S E C V N D O**: non sequitur. Deus in quantum omnipotens contingenter creat: ergo quia Deus est omnipotens contingenter creat. Nam omnipotentia non est ratio, vel causa creationis contingentis: sed libertas est contingentie: omnipotentia creationis: & tamē arguimus ad exponibili ad exponentem, ergo. Respondetur, quod bene exponitur, & sicut exponens est falsa, ita exponibilis. Quamquā potest quis dicere, quod cū duo de altero prædicamus, nō oportet ratio assignata semper sit vtriusque, sat est, sit alterius. Et sic cōcedet exponibilem, dicens prædicari quod creet & quod contingenter creet & quod omnipotentia licet non sit ratio contingentie, seu libertatis, est causa creationis. sed quidquid veri id habeat. In modali, non duo profecto existimandi est prædicari, sed tantū vnū modificatū. Vnde necesse est, causa reddita de prædicato modificato currat.

¶ **V L T I M O** arguitur. Hæc, Petrus, in quātū albus erit coloratus, non recte exponitur per hanc, quia Petrus erit albus, Petrus erit coloratus. Nā si nunc desistat esse albus, futurus semper niger, si albus in exponibili supponit, in exponente non supponit. Sed dicit, quod cū si albus pro ratione vel causa ponatur cōueniētiæ prædicati subiecto, certe stat in ordinē ad eandē copulā, ad quā prædicatū. Cuius signum evidens est, illo in casu exponibilem esse falsam. Nimirum quia non erit albus, & nihilominus verissimum est, oportere in exponētibus, seruetur omnino eadē ampliatio terminorum. Vt hæc, Petrus in quantum albus possibiliter est coloratus, per hanc, quia Petrus possibiliter est albus, possibiliter est coloratus. Hæc vero: Petrus vt liberi arbitrij cōtingenter scribit, per hanc itidē, quia Petrus est liberi arbitrij, contingenter scribit. Haud tamē

fic: quia contingentē est liberi arbitrij: Etenim latent eo in modo duo: ampliatio scilicet, & appellatio. Et ampliatio quidem omnes terminos amplectitur: appellatione verò haud modum addit coniunctioni termini reduplicati cum subiecto, sed prædicati. Quia illa præcedit: hæc subsequitur. Vnde in prima parte causalis assignanda est solummodo ampliatio. Cōsimiliter istius: equus in quantum animal impossibiliter est sensu carens, non est hæc, quia equus impossibiliter est animal. Hæc enim est impossibilis: & exponibilis necessaria: sed est hæc: quia equus possibiliter est animal, impossibiliter est sensu carens. Hæc autem: Petrus in quantum albus impossibiliter congregat visum, aut conciliat videndi facultatem: causaliter est falsa: & specificatiue autem vera. Sed tunc non exponitur per causalem. Hæc vero: homo in quantum albus necessario disgregat visum, debet accipi causaliter: & sic est falsa. Nec mirum. Contraria est enim huius: homo in quantum albus impossibiliter disgregat: specificatiue forsitan est vera. Nonnulli autem huiusmodi modales explicari rectius per conditionales. Vt si homo est albus: necessario disgregat visum. At si huiusmodi reduplicatiue faceret sensum solummodi illatum, eum modum profecto tenerem: sed video planissime sensum etiam asserentem adueheret. Nam qui dicit, homo in quantum albus, necessario disgregat, patentissime affirmat, & esse albu aut possibile esse, & disgregatiu. Quod per conditionalem nullatenus exprimitur.

Lectio tertia.

SOLENT DIALECTICI plures hic exponibilium species pertractare. Nempe de incipit & definit. Quo pacto exponatur hæc: homo incipit esse, aut leo definit esse ferox. Propositiones etiā de differt, & de comparatio: vt Petrus differt à Paulo: substantia, & quantitas differunt genere. Habent enim similitum sensum multum & doctrinæ, & obscuritatis. Quibus vastū, & ita arduū tractatū explent: vt velut pronubiū iamdiu inter dialecticos celebretur: quartum librū exponibilū esse pene inexponibilem, & inintelligibile. Enim vero tot, tantæq; regulæ ac distinctiones inuehuntur: vt volumine pondere ipso corruat: cum elaborandū

potius foret maxime ea documenta, eamq; formam exponendi tenere. vt caliginem exponibilium sua perspicuitate, ac facilitate fugarent. Quod egomet mecum contemplatus eo animo scribendis, docendiq; styli tēperavi vt extranea, superuacua prorsus abscinderē, & inutiliū interpretatione ea in mediū afferē, quæ vt plurimū cūctis pdesse, nemini obesse possent. Quocirca eas materias aliā ppijs locis discussas, multū utilitatis viris studiosis allaturas apræsenti speculatione relegavi. Vt pote quas semper ab hoc loco alienas iudicavi. Nam earū propositionū expositiones dialecticorū tradere æstimavi inter esse: quæ ratione significationis alicuius dictionis (vt præcedentes) caliginosæ essent, non earum, quæ ratione solum naturæ rei significatæ. Hæc, homo in quantum rationalis est visibilis merito ad eos enucleanda deducitur, qui de vocibus agimus, quatenus expriment mentis iudiciū, orationesque componunt. Quia illa dicitio: In quantum: abditissima significationis est. At cum difficultas non ex ditione sed ex re significata exoritur, neutiquā ad dialecticos spectat, similes sensus reserare. Quorum est non de rebus sublimibus sermonem, sed de verbis facere. Deinde si fat est, obscuræ sint: vt hic earū à nobis explicatio exigatur: haud profecto est, cur nō omnes articuli fidei quarto libro exponantur. Vt pote adeo obscuri, & arcani, vt post innumeras quæstiones vix intelligantur. Quæ potiori iure expositione, quā istæ indigent? Deus est trinus, & vnus: Christus est deus, & homo: Maria est mater, si mul & virgo: Deus omnia ex nihilo extraxit: quinimo cunctæ propositiones omnium disciplinarum ambigæ, de quibus maxime inter eruditos cōtrouersa est, quarum magna est in singulis scientijs vbertas & copia, essent hic explicandæ, quo nihil foret, si fieret, meo iudicio absurdius. Igitur ad dialecticos hæc pproprie expectant, quibus ex significatione, non ex rei significatæ altitudine difficultas prouenit. Tales sunt exceptiue, exclusiue, ac reduplicatiue. At quas nunc consulo silentio inuoluimus, & si obscure sunt, quod nō in istas ibo, obscuritas ex re ipsa denotata nascitur, significatio cunctis plana, ac peruia est. Quis enim, simul ac audit: hō incipit viuere, equus definit moueri, non intelligit, quid sibi hæ asseriones velint. Tametsi per pauci nouerint, quæ sit natura, & cōditio ortus, ac interitus, tam in generationibus substantiālibus, q; accidenta

dētalibus. Quis nō videt, quemadmodum fallacem in philosophiam, alienā messem, immittant: omnes dialectici hæc tenus materiam incipiendi, & definiendi generationis, scilicet, & corruptionis in summas intempestiue, & postere, pertractantes, (si intempestiue fieri dicitur, quod nunquā hic oportune fieri potest.) Præsertim quod scire, quo modo, & quonam temporis momento vnaqueque res incipiat, vel desinat, adeo abstrusum ac reconditū est, vt post multa physica volumina perlecta vix attingatur. Et hic eam inuehunt dialectici, vt ingenia iuuenum tenera frangant, fractaq; ab incepto desistant, aut animo consternata sane segniter persistant. Vnde perutile obsequium me dialecticis præstiturum semper sum ratus, si pestilentem hunc morē ab scholis semouerem, ac in vltimas maris insulas asportarem.

QUID DE verbo differt? Haud esse meo arbitratu in summulis exponibile. Vt pote cuius significatio per se patens, ac manifesta est. Quod vero in eo abditum, & abstrusum est, non ad rudem, sed ad emeritum, magnumq; logicum spectat, nempe quid sit differre, quot modis contingat, quid vt duo differant, requiratur. Quod. c. 4. predicabilium fufissime traditur, & quod priusquam ad eū vsq; locum nobis peruentum sit, quantumuis nunc verba fundamus, nullus absolute percipiet. At nemo miretur, propositiones de differt exponibiles iuniores fecisse, vbi non modicum obscuritatis est, cum comparatiua, res grammatice notissima, negotiū illis facescant. Quærun enim anxie, vt exponatur hæc, Petrus est doctior Paulo: Plato fuit sapientior Aristotele: quas distinctissime antequam dialecticam aggredierentur, intelligebant, nō pruden ter perpendentes, quantum veritas ostendatur: si que paucis sententia percipitur, pluribus propositionibus protrahatur. At si que in comparatione præter grammaticalia præcepta tradenda sunt, id potuit, & debuit quā breuissimè tradi, ne immorentur, inaper tis, & in propatulo positis, quibus ad huc ardua multa, difficiāq; traigenda superfunt.

HAEC igitur sunt incomparatiuis, & superlatiuis digna adnotata. Primo vtrumq; sepe pro suo positio abiq; vlla prorsus comparatione accipi: vt de comparatio: tristior, & la crimis oculos suffulsa nitentes: (idest) tristis: de superlatiuo sapientissimus quisq; id nouerit (idest) quicunq; sapiens. Si lætatus sum, quo

niā plurima reperit manus mea. Aliquando etiam absolute cum quadam eius significati excellentia, seu excessu, vt Socrates sapientissimus, iste vir doctissimus, vbi nulla est penitus comparatio, tantū doctrinæ exuberantia, & profunditas denotatur. Tales orationes recte exponuntur per positium cum aliquo aduerbio superlatiuo, vt nimium doctus, valde sapiens, & similes. Tercio accipiuntur comparatiue. At comparatio est duplex; alia propria, alia impropria. Propria exigit: vt in quo fit comparatio, competat vtriq; Positium (in quam) comparatiui, aut superlatiui. Vt Cicero fuit facundior Hortensio: facundia competat ambobus. Petrus est melior Paulo, bonitas. Hæctor fuit fortior Achille: fortitudo. Vllises fuit astutior Agamemone: astutia. Et in super vt in eo excedens superet excessū (vt ipsa nomina præferunt.) Secūdo debet conuenire positium pro eodem tempore ambobus, si de vtroque mediante vna, eadē que copula dicitur: vt in exemplis positus apparet. Verum nonnumquam sunt comparationes extremorum non existentium: vt Antichristus erit peior, quā fuerunt Iudæi. Hic vt pote, vbi sunt multe, diuersæque copulæ, non est opus improbitas simul de Iudæis, & Antichristo prædicetur: fat est, secundum suā copulam, conueniat. At si vna tantummodo foret: pro eodem tempore debeat congruere. Vt D. Thomas fuit sapientior Alberto Magno: Aristotiles fuit eruditior Platone: discipuli magistros superantes. Cum ergo duo ad propriam cōparationem exigantur. s. vt positium verificetur (quod maxime omnium requisitum est,) & quod pro eodē tempore, si eadem copula vniuntur: sequitur totidem improprias cōparationes esse. Prima cum positium alteri non conuenit: quod est abulus cōparationis. Vt Deus est melior Dæmone: cū Dæmoni nulla probitas inest. Secunda quā do etsi de vno, & altero verificatur, est in diuersis tēporibus, nationibus, legibus, & regionibus, vt Salamō fuit sapientior Aristotele. Quæ non sunt æquæ improprie, ac præcedentes. Ex his colligitur: quod asserens Petrum doctior esse Paulo, affirmat, & Petrū sapientem, & Paullū, & Petrum præstare sapientia Paullum. Vnde dicit dialectici exponi dictā per tres propositiones, scilicet Petrus est sapiens, & Paullus est sapiens, & Petrus est magis sapiens quam Paullus, & apud nonnullos dialecticorum Autores tertia exponens est,

Paulus non est ita sapiens, ac Petrus. Negativa autem explicatur consequenter per alias tres disunctiue contextas. Ego autem afferero similes propositiones non esse exponibiles, nec expositionis vllatenus indigas esse sed sufficere naturam cōparationis in promptu habere. Nam qui eā his dialecticalibus insitutus cognouerit, ipsamet in propositione oculatissime sensum contemplantur. Secundo assero, si expositionem quā postulauerit. Sufficientissime per tertiam exponentē declarari. Scilicet Petrus est magis doctus, quā Paulus. Quæ potest esse: vt clarior sit: hypothetica. Nam cum exponibilis sit categorica: merito exponens erit hypothetica, vt sit apertior ac cristallo multo perlucidior. Scilicet Petrus est magis doctus, quam est Paulus: In qua vna formalissimè omnia illa tria exprimentur. scilicet Petrum esse doctum, & Paulum itidem, & Petrum excellere Paulum. Tertium assero, illam tertiam negatiuam exponentē non esse quoquo pacto idoneā: quæ tamen est apud plerisque frequens. Vt pote ipsa exponibili intricatior. Tum quod est negativa, ac proinde per affirmatē improbanda: tum quod illæ particulæ ita, sicut, rursus sunt exponibiles (vt ipsimet fatētur) easque per alias multas exponunt. Magnus certe, & maxime inutilis labor. Multo conducibilis iudico natura cōparationis retēta propositiones ipsas absque expositione vlturpari. Quæ dubio procul conditiones proportionē quadam in cōparatiuis modalibus obseruandæ sunt. Vt Ioannes possibiliter est doctior Illefonso, sat est id esse possibile, quamquam aut neuter nunc viuat, aut vterque in sapientia labore. Verum in cæteris modalibus (quod iā lectione præcedenti tetigimus) impossibilitas, vel contingentia, aut necessitas non appellat, nisi super positium. Itaque ampliat singulos terminos: appellat autē in-

per excessum. Vnde huius: angelus impossibiliter est sapientior deo: non est sensus, impossibiliter angelum pollere sapientia, aut deum: sed tantum præstantiam esse impossibilem: quod vero extrema habeant possibiliter positium, nec affirmat, nec negat. At de negatiuis, cum negatio reddat sensum oppositum & omnia diruat: sequitur: vt sit vera propria in cōparatione, sat esse, quodlibet illorum trium deficiat. Nempe si nec ambobus, vel alteri positium congruat, aut in eo æquetur: vt Ioannes non est cæcior Petro. Nam si vt cæcior foret, requiritur ambos esse cæcos, ne gabitur vere, si alter visu non careat.

¶ P R A E T E R quæ omnia solū superest, in superlatiuis aduertere dupliciter solere sumi: positiuè, scilicet & negatiuè. Nam aliud, nempe non rectè poni nisi inter eiusdem res generis vt Aristoteles est græcorum sapientissimus: Cicero latinorum eloquentissimus, ex grammatica supponimus. Positiuè exponitur per suum comparatiuum: vt Salomon omnium sapientissimus (id est) sapientior cæteris. D. Thomas doctorum eruditissimus (id est) cæteris eruditior, ac doctior. Negatiuè sumtum reddit hunc sensum: nullus eum excellit. Positiuè captum affirmat, eum cæteros antecellere, negatiuè à nemine præstari. Vnde cum in aliquot virtutibus, ac dotibus pares aliqui sint: de quolibet dicitur superlatiuum negatiuè, de nemine cum veritate positiuè. Vltimo notato, huiusce tales enunciationes, Aristotiles est sapientissimus græcorum, & similes, non exigere singulis græcis vulgi sercibus, ac foralibus sapientiam, quæ est positium, competere, sed cunctis: qui inter græcos sapientum nomine censentur, Aristotilem antestare. Vt pote inter quos comparatio fiat, non inter imperitissimæ multitudinis vulgus, ac plebem. Hactenus de comparatiuis, ac de eum de omnibus exponibilibus.

EXPLICIT LIBER QVARTUS
Summularum.

LIBER QVINTVS SVMMVLARUM,
Petri Hispani de Syllogismo.

Caput primum.

TEXTVS.

PROPOSITIO est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius, de aliquo, vel alicuius ab aliquo. Terminus est, in quem resoluitur propositio, vt in subiectum, & prædicatum. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, & concessis necesse est, aliud accidere per ea, quæ posita sunt: vt omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Omnis autem syllogismus cōstat ex tribus terminis, & ex tribus propositionibus: duabus in antecedenti affixis, tertia in conclusione. Sed priorum præmissarū prima vocatur maior: secunda minor. Terminorum vero trium (ex quibus cōflari, diximus syllogismum) alter

vocatur medium: scilicet quibus sumitur in præmissis: alter maior extremitas, ille, qui est alterum extremum à medio in maiori: tertius minor extremitas. Alterum extremū, scilicet à medio in minori.

Lectio prima.

SCIENTIA, omnisque disciplina in obiecti sui tradenda notitia persistit. Obiectum autem dialepticæ (vt in operis exordio inuimus) est modus sciendi. Ipsa enim vniuersale instrumentum scientiarum est docens modos, tradensque media, quibus omnes generaliter acquirantur. Modus autem sciendi est definitio, diuisio, & argumentatio: quæ sygillatim in secundo libro definitur. At nunc scire conducibile est, eandem esse prorsus facultatem magnam, & quæ paruum vocant dialecticam: quinimo paruum ad logicam Aristotelis ad eundem introductionum officio fungi. Qua in re magna deceptio est, aut omnem modum sciendi exactum in summis tradere, vel vt omnis exactè tradatur, exigere. Eo potius ingenio isthæc partes mihi diuise videntur: vt argumentationem præcipuè Petrus Hispanus suis compilationibus amplexus fuerit, cæteris membris ad logicam vsque relictis. Quod optima ratione (vt animum induxi) per motus

effecisse mihi visus est. Nāquid aptius tōmō
diu sine iuuenibus ex cētis dialecticālibus do
ctrinis propinaret, quā quod in vocibus priu
cipaliter consistit, & à rerum contemplatio
ne (argumento nimium deficiit) maxime ab
stratum & sepositum esset. Et quidem inter
omnes modos, argumentatio minus ab rerū
tractatu, atq; peritia pendet, vt pote pura for
ma, artificiosaque compositio vocum. Defi
nitio vero, ac diuisio multum ad rōrum natū
ras attinent. S. genus, speciem, differentiam,
integrum demum prædicabilem, ac prædi
camentorum opusculum. Quod Porphyrius
fructum sui operis insinuans. Velis (inquit)
tractatis, & ad definitiones constituendas, di
uisiones faciendas; vt pote quæ ex genere, &
differentia ex immediato non ex mediato,
quæ sine prædicabilibus, ac prædicamentis al
lequi connari, isthūm perfodere, & ventos
(quod aiunt) verberare. Naturā autem syllo
gismū ita est ab omni rerum cognitione, re
mota, vt quemadmodum, suavis concentus,
& harmonia abliq̄ue significatione carū per
cipitur, atq; delectat: ita ille rebus importa
tis etiam ignoratis optime intelligatur. Hanc
docendi methodum Petrus Hispanus prudē
ter sequutus ea suis resolutionibus tradidit,
quæ ad argumenti naturam exprimendam
magno opere conferebant. Quem nos (vt par
erat) nostris commentarijs imitati sumus, ar
guendi regulas, atq; præcepta dumtaxat ex
plicando. Cætera, quæ definitiones, ac diuisio
nes concernebant, in logicā reijciendo. Hunc
scopum nobis ab principio constituentes, o
peræpretium facturus arbitror: si quem tra
mitem hucusque tenui, inspiciendum referā:
vt facilitatem gradum, ad ea, quæ hoc vltimo
libro perlustranda super sunt, faciamus. Cum
argumentatio primo ex terminis, deinde ex
propositionibus proxime vinciat, deicit
ante omnia de his sermōnem inire: quod pri
mo, & secundo libro (ni fallor) absoluimus.
Tertium autem, & quartum in regulis quibus
dam veritatis, & falsitatis cognoscendæ ex
pendimus. Siquidem oppositiōnis, conuersio
nis, æquipollentiarum tractatus huc spectat,
vt cuiusque obiectæ propositionis veritatē
facilius, vel ex opposita, aut conuertente, aut
æquipoſlente venemur. Et ne quid prætermi
teretur, quod nostra scire referret, modalis,
& exponibilium sensum, ac intelligentiam pa
tescimus, vt nullā foret tam obtrusa propo
sitionis sententia, quæ dialectico non esset

peritia atq; in promptu posita. Quibus (vt com
modus indicati) transcurris super est, ad ar
gumentationis definitionem, eiusq; partes per
tractandas accedamus.

¶ **N E C M E** præterit in secundo libro ar
gumētum definisse. Oportebat enim ne eius
materiæ ieiuni dialectici hucusque remane
rent. Quia ab principio necessario cuncta ad
vtramque partem argumentaturi erāt. At
nunc velut in proprio fonte potati, vberius
rcm ex hauriemus. Igitur argumentum (sino
minis etymologiam inspectes) artificiosum
inuentum est, seu ingeniosa ratio ad aliquid
concludendum adiuuenta. Vt si furiosum pa
trem ne filium exheredem scribat, suadeas,
rationem, qua velut sine detineas, efficacem
excogitas, amorē, scilicet parentum erga fi
lios, & studium commune illis thezauros cu
mulandi naturale, item appetitum relinque
di superstitem successorem, non similem sibi
modo aut æqualem, verum quantum potest,
honoratiorem. Hæc congregas: sed inuenta,
priusquam arte disponantur, & ingenio, def
ormia ac inuisa sunt, sicuti materialia in acer
tūm cumulūq; congesta. Vnde tantum re
fert sine dialectica ratiocinari, vel cum arte
discurrere, quantum inter materialia coherē
tia, & eadē in parietēs, ac tecta disposita di
stat. Ex illis ergo rebus docet dialectica, quā
forma, & methodo rationes grates condas,
& ad persuadendum efficaces. Vt omnis pa
ter natura propellente filijs opes congerit,
vt post eius obitum viuere, possint: vnde cō
tra naturam iudicaberis hunc filium tua sub
stantia defraudare. Cum autem duo argumē
tum claudat, res. I. eius materiam, & ordinē
rerum, ac dispositionem, qua prior appara
tur, nostra tantummodo forma ituenes do
cere, inter est, qua postmodū in omni doctri
na philosophiæ scitē versentur.

¶ **A R G V M E N T A T I O** igitur est ora
tio, in qua ex vno infertur aliud. Vnde iam
non pro ratione ad concludendum solūmo
do, quæ solet vocari antecedens, sed pro ex
vtraq; parte aggregato de sumitur. Quæ qui
dem argumentatio in quatuor species distri
bitur, in exemplum, enthimemā, inductionē
ac syllogismū. Tametsi diuisio non vsque
qua; vniuoca sit, nec æqualiter natura diuisi
singula perfruantur. Primo exemplo com
muniter definitiones probantur: & tamēn
(vt aiunt) definitiones non probantur, sed
prosupponuntur, nō ergo exemplum exactē
argu.

argumentatio, aut probatio est. Definis ho
minem esse animal rationale, subiungis vt
Petrus, quoddam genus probationis est, si, Pe
trus. Inducitur etiam ad suadendum exem
plum: vt si instares, oportere etiam blasum,
atq; balbutientem conciones frequentare,
& adhiberes in exemplum Dæmothenē, qui
vsu, & laboriosa exercitacionē nōmen excel
lentis oratoris inter græcos præmeritis est:
quem maiorem tamen in modum natura
exconcionibus abiebat. Is autem arguen
di modus singularissimus est Rhetorū. Quia
& singularē ipsūm semper est, & singulare tā
tummodo infer: & singula singulis euentibus
accommodanda sunt. Quæ vniuersā ad ora
toriam artem attingunt. Nam veritatur circa
singularia, nempe circa actiones, & iudicia,
nostra. Deinde sequitur inductio: cuius arbi
tror satis secundo libro meminisse. Necessa
rium enim & ex vsu arbitrati sumus, eius illo
in loco noticiam inducere: quōd eius vsus frē
quens est & admodum dialecticis conduci
bilis, cum ad suppositiones terminorum per
pendendas, tum ad oppositiones in sectadas,
ac demū ad omnem fere veritatis, ac falsita
tis examinationem, de quibus in hac summi
lartum disciplina nimis, ac perpetuus est, ser
mo. Tertia species est Enthimemā syllogis
mus, scilicet truncatus, concisus, ac mutilus:
constans ex duabus propositionibus, cū tres
esset illationis vis. De quo, simul & de
syllogismo integro in præsentī libro tractabi
mus.

¶ **V E R V M** prius contra hanc argumēti
diuisionem argumentum est. Multo plures
species hæctenus argumentandi vidimus: cum
nec omnes adhuc viderimus, tantum abest,
omnes quatuor exsistere. Nam à diuisio ad di
uisionem, à definitione ad definitum: à cōuer
tibilibus, à conditionali, cum positione ante
cedentis ad positionem consequentis: ab ex
ponibili ad exponentes. Hi omnes loci argu
mentandi, quos per operis discursum sparsi
mus, nulla illarum species videntur. Respon
deto, omnia huiusmodi loca ad has quatuor
species, directē, vel indirectē, expresse, aut vir
tualiter reduci: quemadmodum in metaphisi
ca omnes propositiones quoquo pacto scibi
les in prima principia. Conditionalis imme
diate reducitur ad enthimemā. Vt homo est
animal, ergo si Petrus est homo, Petrus est
animal. Ab diuisio ad diuisionem in syllogis
mum, vt est animal, ergo rationale, vel irra

tionale. Sic, omne animal est rationale, vel
irrationale, sed hoc est animal ergo. Quod &
in cæteris experiri licebit. Si qui vero loci ad
syllogismum immediatē dirigi non valent, di
riguntur saltem medijs consequentijs, vel in
virtute illarum tenebunt. Quinimo diuisio (si
strictim loquimur) tantum est bimembris: sci
licet vt omnis modus arguendi sit inductio,
aut syllogismus: dummodo vtrumq; mēbrū
virtute vel formaliter intelligatur. Nam exē
plum reducitur ad Inductionem, & Enthime
ma nullo negotio ad syllogismum. Cuius di
stinctionis sufficientia ex nostra ipsorum na
tura, qua ex anima & corpore coalescimus,
diriuatur. Cum autem corpus ad animam si
cut ad formam excellentem ordinetur, bo
num autem eximum atq; præstantissimum
animæ sit cognitio, & cognitionis perfectio,
existimandum est corpus de se plurimum ad
intelligendum conferre: cuius causa tot co
gnoscentibus virtutibus ornatur, & viget: ne
pe vt intellectui ad summam assequendum
& frugi esse, & inseruire possit. Omnis autē
cognitio corporis est singularium, intellectus
autem vniuersalium. (vt experientia magistra
didicimus, & exemplis facile docetur.

¶ **I N D V C T I O** ergo est, modus arguēdi
sensibilis, & corporeus, quo vsitur intellectus
cum corpus ad suos peragendos discursus al
sumit, eius vtens famulatio, & obsequio. Vn
de ex multis singularibus sensu perceptis ip
se sua natiua ingenitaq; virtute colligit vni
uersale. Hæc est vis & natura Inductionis pri
mea, ab singularibus. I. ad vniuersale progres
sio. Syllogismus autem opus est omnino intel
lectus, in quo ex vniuersalibus ad vniuersalia
procedimus, vel ad singularia delabimur. Vn
de cum duplex nobis ad cognoscendum sit à
natura trames, nempe sensus, & intellectus:
duplicem par est, speciem arguēdi in gene
refore, iudicemus, etsi multipliciter vnaqueq;
postmodum variari possit. Ex quibus ordo
& series etiam harum specierum colligitur.
Nam sicut nihil est in intellectu, quin antea
fuerit in sensu, à quo omnis nostra cognitio
primordia ducit. Inductio, quæ sensu per
agitur, origo quædam est, & principium (vt
Aristo. 6. Ethic testatur) Syllogismi. Nā Syllo
gismi præmissæ, de quibus sæpe rursus syllo
gismus haberi non potest, Inductione prob
antur. Quid? quod dupliciter res à nobis
cognoscitur, à priori, & à posteriori (de
quā re in posterioribus fusē acturi sumus)

ab effectu, sive à causa. Vt hominem esse risibilem, vel quia videmus eum ridere, vel quia causam risibilitatis, videlicet admirationem cognoscimus. Et ignem esse calefactum, vel quia calefacti, hoc est ab effectu vel quod eius naturam illa qualitate exigere, deprehendimus. Hismodis cognitionis præsens distinctio accommodatur. Siquidem syllogismus ad res per causam cognoscendas omnino deseruit: Inductio ad attingendas per effectum appetissima est. Quæcumque enim sensu percipimus, ea sunt, quæ ex causis occultis manifeste sequuntur, quas proinde velut signis quibusdam produunt, atque detegunt. Igitur inductionis notitia iam præsupposita syllogismis hæc pertractetur. Nā dum eius naturā patefacimus Enthimematis distinctio obiter splendescet.

¶ SYLLOGISMI vero tractatū, quia animus est quātū præliterint vires, cū Petro Hispano eum omnibus suis numeris perficeret (etiam si illius textum parum mutauerimus) tribus partibus absolueamus. Primo dicemus, quid sit syllogismus, & quotuplex: Secundo vis eius, robur, & mensura subicietur, tertio loco nonnullis argumētis, quæ in prima & secunda parte dicta fuerint (vt moris est) examinabuntur: Credendum est enim non minus referre, quid in hac parte non recte, sed fraudulenter fiat: quā quid absque defectu exercetur. Syllogismus itaque est argumētatio, in qua quibusdam positis, & concessis, necesse est aliud accidere præter ea, quæ posita sunt. Istæ autem distinctio haud exacte intelligitur, nisi quæ sint partes materiales Syllogismi cognoscimus, vt pote ex quibus ad naturā Syllogismi percipiendam magnum emolumentum veniamur. At syllogismus (quod sæpe in culcamus) componitur primo ex orationibus, mox orationes ex terminis: Ideo primam huius libri lineam Auctor de propositionibus fecit: secundam protinus de terminis. Propositio (inquit) est oratio alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo, vniuersalis, vel particularis, Hoc ipsum met exordium formaliter est Aristotelis eisdem verbis libros priorum, (vbi naturam Syllogismi ponit) exordientis. Verum tamen istæ haud exacta propositionis descriptio est: sed quædam dictionum comoda, oportunaque repetitio. Nā quid propositio? quid affirmatiua? quid negatiua? quid vniuersalis? quid demum particularis?

(quorum hæc sententia meminit) iam multis ventilatum est.

¶ ATQVE eodē sensu & quod sequitur, accipiendum arbitror, nempe terminus est, in quem resoluitur propositio, vt in subiectū, & prædicatum. Propositio constat ex terminis, velut ex partibus, & vnum quodque resoluitur in suas partes, vt homo in animam, & corpus, corpus rursus in elementa, quod ex illis compagineatur. Sed quare cōstringit, ac coarctat in subiectū & prædicatum? nunquid copula non est terminus, vel propositionis pars? Non est istæ absoluta definitio termini: sed termino conuenit, quatenus præsens syllogismi consideratio postulat. Tribus in locis terminorum sermone hætenus protulimus. Videlicet in primo libro, vbi eius naturā absolute toto libro descripsimus: in principio etiam secundi libri eundem continuare vili sumus, nomen & verbum disputans. At iam non simpliciter determino ibi, sed vt partes principales erant propositionis. Ideo innumeris terminos ab huius materiæ consideratione seiuinximus: vt pote qui nec nomina erāt, nec verba. Tertiō demum in præfati proprietatem termini tangimus: quatenus arti syllogisticae subseruit. Et ideo opus est non omnibus terminis hæc descriptio conueniat, tantum abest inconueniens fore, aliquibus disconueniat. Et nihilominus hic secundum etymologiam describitur. Est enim velut finis quidam & limes propositionis prædicatū & subiectum, vnde & merito vocantur extrema. Quia ergo huiusmodi extrema inter cæteros terminos peculiarem respectum habent in syllogismo, illis statim descriptio absque iniuria conuenit, reliquis competet definitio principio operis posita quæ tamē est illorum propria, & adæquata.

¶ QUIBUS suppositis aduerte, quod cum syllogismus cōstet primo ex propositionibus, & propositiones ex terminis, non promiscue ex quibus vis, nec quomodolibet, temere propositiones hæc aut termini disponuntur: sed ingeniosa certe dispositionis structura, & certo vtriusque numero, in quo quantum à cæteris argumētis syllogismus differat, apparere incipit. Syllogismus itaque componitur ex tribus tantum propositionibus, & ipsæ propositiones ex tribus dicitur terminis, vt omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal. In quo solummodo tres termini iacent, quatenus hic terminus consideratur:

scilicet

scilicet vt extremum prædicatū vel subiectū, qui sunt hic: homo animal, & Petrus: ex his orationes conflatas offendes. Igitur hæc est syllogismi cognitio, nosse sanè qualiter illi tres combinentur termini, vt totidem resultere propositiones, quas in consequentia, sine crimine disponas. Admirabile profecto inuentum hominum. Primo duæ propositiones, quæ in antecedenti semper collōcantur, tribus terminis, claudi non possunt, nisi alter repetatur, vt repetitione quatuor requirita extrema sunt. Is ergo trium, qui in præmissis realassumptus est, medium est, & vocatur in syllogismo, cuius magna semper ratio habenda est. Vt pote princeps pars, ac præstantissima, omnium fundamentum, & clausus syllogismi, & veluti cor animalis, à quo omnis illi vita procedit: & in quæ proinde quouis syllogismo proposito coniungendi sunt protinus oculi. Vt in exemplo adducto li, homo, qui erat subiectū maioris, & prædicatū minoris: qui ea de causa potissimum medium vocatur: quod extremates & fecit, & inter se vniat, & velut medium contineat. In maiori enim cōiungitur semper cum altera, & in minori cum reliqua: ex cuius copulatione mediū cum extremitatibus, (vt exponemus) sequitur in consequenti connectio extremitatum inter se. Reliqui duo termini (quos hætenus extremitates appellauimus) repetuntur, in conclusione. Sic mirabili ingenio & compendio, ex tribus terminis repetitis fiunt, omni negatione seculi sex extrema, & tres propositiones: quæ quædam modum simplices termini, ita propriam nomenclaturam sortiuntur. Nam prima in antecedens locata vocatur maior: secunda eiusdem antecedentis pars, minor: tertia est conclusio. Et quidem prima est maior, eo quod vniuersalior, & minorem in se continens, salutem in affirmatiuis, quorum ratio & natura nobis principaliter habenda est. Minor est vti maioris coarctatio eam ad conclusionem particularem inferendam trahens. Sicut causa particularis in naturalibus virtutem superioris efficientis ad particularem effectum producendum applicat. Sed quæris, quoniam signo maior & minor dignoscitur? Nam situs vel scripturæ aut prolationis non est sufficiens: cum sæpe apud philosophos transponantur. Apud doctos, ac eruditos puia est vtriusque notitia. Maior enim se statim sua vniuersalitate prodit. At nouitijs vero (donec ad altiores disciplinas transeant,) manifestius aliud

signum, quam ipse situs dari, non potest.

¶ CIRCA HOS tres terminos obseruandum, est quod de extremis oppositionibus obseruandum tradidimus. Scilicet debere esse eisdem re, significatione, ac voce. Rem, non sunt æquiuoci vlli eorum, aut (quod idem est) æquiuocē sumti: vt si dicas omnis canis est latrabilis, fidus est canis, ergo fidus est latrabilis, non valet: quia medium accipitur æquiuocē. Itē hic, omnis mus est animal, mus est syllaba: ergo syllaba est animal. Nam mediū & si vniuersus sit, accipitur tamē æquiuocē, quoniam suppositio materialis, & formalis, & simplex variant acceptionis vniuersationem. Vidē & is non tenet, omnis homo currit, homo est species, ergo species currit. Itaque non tam respiciendum est, an vllus terminus sit æquiuocus, quā vt vtrum æquiuocē capiatur. Quod quando fieri potest, dignum est aduertatur. Medium ex tribus tantum in antecedenti æquiuocē sumi potest: vt quod reperitur: & tunc crimē istud cum reliquis, circa medium commissis (de quibus postea age mus) vocatur intrinsecum: vt pote quod intra antecedens existat. Reliqui duo non nisi in conclusione sumentur æquiuocē, vbi solummodo repetuntur. Ad hæc debent esse idē re, & apparetia, significatione (inquam) & voce, vt sint ad conueniendum apti, atque potētes. Vnde non valet omnis petra est insensibilis, saxum est lapis: licet saxum & lapis sint synonymi. Nec is, omnis gladius percutit, mucro est ensis: ergo mucro vulnerat, quāquā gladius, ensis, percutit, vulnerat, synonymi existant. Tres ergo debent esse realiter & formaliter: vt omnis fraus auferatur, & consequentia ad concludendum contumacem effectax sit.

¶ IN CONTRARIUM hominum est, primo, quod in hoc syllogismo, cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo, ergo equus Petri currit, sunt quatuor termini. I. hominis, equus, Petrus, currit, ergo non necesse est, tantum sint tres. Respondetur quatuor esse terminos non intelligi simplices, cum possint esse complexi, sed tres esse totales seu extrema. Li hominis equus facit reuera vnum subiectum, sicut & nonnumquam est complexū prædicatum, vt omne animal est viuens sensibile, omnis homo rationalis est animal, ergo omnis homo rationalis est viuens sensibile, non sunt in hoc syllogismo nisi tres termini, quod inferius fufius explicabitur: cum

M 5 appe-

apperverimus licere aliquando addere aliquid medio in altera praemissarum, & quid de addito sit agendum.

¶ SECVNDO Rhetores assignant quinque partes syllogismo. scilicet propositionem, & propositionis probationem, assumptionem, & assumptionis probationem, & conclusionem, quomodo ergo nos tantum tres syllogismi partes esse sensuimus. At nihil mirum diversa, immo opposita profelsi, diversa praecipua tradant. Est autem tam proprium Rhetorum orationem verbis ac sententij dilatate, quam nostrum ingirum concludere. Praeterea nos rem formalius, ac verius attingentes non vocamus partes syllogismi partium probationis: quibus ex illis quinque, subductis nostrae dumtaxat tres remanere videntur. Huiusmodi vero distincta partium supputatio provenit ex differenti stylo procedendi. Illi enim quorum est orationem quantum poterint facundie protendere, & proferunt primo maiorem: quam magno illico verborum apparatu corroborant: mox emittunt minorem, quam pluribus communiunt: postremo longa peroratione, ac periodo multa denuo addentes concludunt. Dialectici vero integrum statim syllogismum proponunt, deinde si qua pars probationem postulat, repetendo probant. Quod inde meo iudicio efficitur, quod oratores de rebus singularibus, & contingentibus tractantes, utuntur in discursu rationibus dubijs, saepe suspiciosis, nunquam ultra apparentibus. Ideo opus habent ex templo inspectata responsione confirmare: ne si nuda ratiocinatio proferretur frigida omnino appareret. Philosophi vero homines tales plerumque; adhibent rationes: ut proprijs viribus se se tueantur.

Lectio secunda.

HAE SVNT PARTES materiales syllogismi. Quibus cognitio facile definitio patet. scilicet est consequentia formalis, in qua quibusdam positis, & concessis necesse est, aliud accidere, per ea, quae posita sunt. Sed dices hanc definitionem, & inductioni, & caeteris modis arguendi pariter convenire: in quibus dato antecedenti sequitur etiam conclusio. Praeterea quid opus est concedantur in antecedenti posita, ut dicatur in definitione positum, & concessis: numquid & si non admittantur, protinus syllogismus non

valebit. Ad primum respondetur, hanc definitionem esse magistralem, & nihilominus sufficientem & bonam. Primo genus ipsum, scilicet consequentia formalis separat illi ab inductione & multis alijs consequentijs speciebus. Perli positum, & concessis ab Enthimemate, & alijs quibus non quaedam, sed quoddam ponitur: & demum positum, & concessis, cum intelligatur dispositum, forma, & figura (de quibus dicere iam aggredimur) seingitur ab omnibus sufficienter syllogismus. Quam si magis concise ac stricte definire velis, his verbis existimo perficeres. Est consequentia formalis, in qua virtute connexionis medijs cum extremis partibus, sequitur connectio extremitatum inter se. In qua (ut constat) integrum syllogismi officium, & mirabilis structura materialium insinuatur.

¶ AD secundum, si concessis, & sine penitus necessario, rationabiliter positum est. Si quidem particula subsequens, necesse est, aliud accidere, non modo significat conclusionem inferri, sed conclusionem concedi, ad quod necesse est antecedens concedatur. Quod auctor iuvenes de modo respondendi apud logicos consuetum in struere fecisse, videtur. Nam duplex est modus arguendi utilis, si proprijs locis teneatur. Primo ad aliquam conclusionem probandam adducitur ratio, vel ex causa confecta, vel ab effectu adducta, de quibus argumentis facultas est iudicandi respondentis. Sicut ne vera, an falsa. Ut si probaretur, virum probum maxime sui amator esse, auctoritate primo, deinde ratione, sic. Impius odit animam suam (ut dicit psaltes), ergo probus diligit se. Ad haec, vir iustus desiderat, quaeritque sibi multo maiora, vel ioraa; bona, quam improbus, ergo iustus est maxime amator sui, cum amor sit velle bonum amato. His argumentis respondens perperdit protinus an positavera sint, vel dubia, amphibolica, & si quid in antecedens dubij vel falsi reperit, illic vel negando, vel distinguendo sistit. Quod si verum praemisse adducuntur, superest conclusionem trutinetur: an cum defectu, & fraude vel plane & strato calle inferatur. Is modus arguendi est proprius & philosophorum, & theologorum. Est enim grauis, eruditus, ac naturalis. Alio pacto solet probatio induci cum examine illationis a principio: maxime cum ostenditur vel possibilitas, vel necessitas, vel impossibilitas, aut repugnantia propositionis. Ut si probaretur huius possibilitas: tantum Petrus vivit, sic. Bene sequitur, omnes homines praeter

Praeter Petrum mortui sunt, ergo solus Petrus vivit, antecedens est possibile, ergo & consequens. De quo modo arguendi videntur omnes illae regulae intelligendae: quas capite conditionum posuimus. Videlicet si consequentia est bona & antecedens est verum, consequens est verum, si bene sequitur, & consequens impossibile, antecedens est impossibile, & similes. Ut pote in quibus respondentibus illationis prius perpendenda obijciuntur. Is modus est proprius dialecticorum, quorum non est res differere, sed consequentias disputare, cuius proinde apud eos frequens usus est, quo consequentis efficacia virtus, infirmitas dilucitur. Quo tamen inter philosophos crebro uti, & ridiculosum esset, & valde incongruum. Ut quorum feriosus conatus in notitia rerum humanarum ac divinarum exhaurienda impendendus est, in examinatione consequentiarum expenderetur. In dialectica optimum est consilium is modus exerceatur. Ut perpetuo (quod est eorum munus) dialectici in probatione consequentiae versentur: in exteris vero, ac grauioribus disciplinis aut nunquam, aut raro introducaur. Auctor ergo sumularum sic definitionem consequentiae admoneret. Ideo dixit positum & concessis.

¶ SED NVNC iam tempus est singulariter ac expressius quae dispositio est haec dicimus: trium terminorum, quae connectio hactenus tam celebrata. De quo prius dicemus, quid syllogismus in genere possit, postmodum de eadem re operosius dicturi, cum ad singulas eius species peruenimus fuerit. Primum de medio uti principali dicimus, debere esse tale extremum in altera praemissarum. Quia si extremum in neutra est, ambas reperimus ad inferendum inhabiles. Tot erunt termini, ut nulla certa ratione in consequenti cohaereat. Ut haec, cuiuslibet hominis equus est codex, & cuiuslibet hominis servus est ethiops, si genitivus est medium (ut pote in antecedens iteratus) nullam conclusionem forma syllogista inferunt. At contra non requiritur in utraque sit totale extremum. Pote est enim impugne secum in altera quid admittere, cum quo totale unum extremum consistuat. Ut cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo, ergo Petri equus currit. Id tamen iummopere cautiendum est, ne ratione additi de aliquo medio verificetur, de quo sine illo non verificatur

in altera, ubi erat totale extremum. Necesse est enim aqua lancea utrobique sumatur: non magis extremum aut restrictum, sed summa aequilibrata eius suppositiones adaequetur. Quo circa is non est syllogismus: nulla materia est homo, Petrus est materia & forma, ergo non est homo. siquidem additum forma facit materiam de Petro verificabilem, de qua sola non verificaretur. Et istae sunt pariter inhabiles, nullus vir probus afficit contumelia inimicum, iste homo est viri probi mancipium verificatur de aliquo, de quo non vir probus. Idem in copulativis & disiunctivis. Ut nullum animal est lapis, omne saxum est animal vel substantia, ergo nullum saxum est lapis vel substantia. At si additum non efficit, ut medium verificetur de aliquo: de quo non ubi est totale extremum; nihil tunc periculi aut formidinis est. Ut omnis vis fortis est magnanimus, soocrates est vis fortis & sapiens, ergo est magnanimus & sapiens. Cuius documentum ratio est, quod cum medium sit quasi basis syllogismi, debet esse maxime uniforme, & in quo nulla sit varietas, sed summa potius aequalitas. Vnde & generaliter (etiam si nihil in medio adcopuletur) necessarium est, ut ipsum eadem ampliacione & suppositione extremitatibus cohaereat. Nam si conclusionis extrema coheret virtute suae connexionis cum medio, par est, ut aequae sumptum ambobus in antecedens ligatur. Quoniam si quae foret inaequalitas aut disparitas copulationis medijs, faciet consequentis compositionem claudicare. Quia accidere potest, ut ratione illius aut extensionis medijs in maiori conveniat cum extremo correspondenti, & discontineat cum altero in alia propositione locato. Quae nimirum ratio constabit, quam evidens, ac firma est, cum vis & robur syllogismi vnde sumatur, exposuerimus.

¶ QVOD si dispensatione generalis hae constitutio patitur, ut hic omne animal possibiliter est albus, eorum est animal, ergo possibiliter est albus, ubi animal in maiori ampliatur, non itidem & in minori: & hic, omnis homo erit albus, Petrus est homo, ergo Petrus erit albus: Regula tamen hoc pacto est inflexibilis. scilicet ubi medium non distribuitur, non accipitur pro pluribus, quam ubi distributum est. Ut non sequitur: omne animal est homo, leo possibiliter est animal, ergo leo possibiliter est homo.

Nam

Nam animal ubi non distribuitur, stat magis ample. Et secundo, quod ubi altera præmissa rum fuerit negatiua (vt sæpe contingit) in affirmatiua sine distribuitur, siue non distribuitur, nullatenus, debet magis extensè quam in negatiua supponere, nec minus restrictè. Semper enim id inuenitur esse vitium atq; defectus. Et ideo generaliter obseruandum est, vt in affirmante, negatiuæ ambitum non excedat. Vnde hæc sunt inhabiles, nullus equus currit, omnis equus possibiliter est albus, ergo album possibiliter currit.

¶ Itaq; medium debet esse totale extremum saltem in altera præmissarum: in reliqua, & si quid secum admittat, non debet ratione illius de pluribus verificari, quã ubi totale extremum existit. In cuius expositione obiter adieci-mus, vt etiam si nulla sit prorsus additio, supponatur æque in vtraque, vel saltem ubi non distribuitur, non se ad plura extendat, quam distributum extendebatur.

¶ EXIGIT secundo dispositio medij, vt in altera vel ambabus cõplete distribuatur. Complete vero distribui est, primo vt nõ dependenter ab resolutione aliqua sine theorematice. Quare hæc sunt inhabiles. Possibiliter omne animal est homo, leo est animal. Sed indiuisa bene sequitur. Omne animal possibile est homo, leo est animal, ergo leo possibile est homo. At si admittuntur propositiones inconsuetæ de prædicato distributo, is valet. Homo est omne album, lapis est album, ergo lapis est homo. Nam similis dependentiæ prædicati à subiecto sufficientiam distributionis medij non tollit. Distribui demum incomplete est, vt secundum illam acceptio-nem non supponat pro omnibus. Quare hæc sunt habiles, omnis homo albus currit, Petrus est homo albus ergo Petrus currit. Hic vero Adam fuit omnis homo, & Plato fuit homo, ergo Plato Adam fuit, non valet. Quia omnis homo supponit dependenter ab tempore determinato copulæ. Diximus in vna vel ambabus. Quia si medium est copulatum, factum est, vnaqueq; pars seorsim in singulari præmissis distribuatur. Vt omnis homo & equus est sensibilis, omne animal est homo & quilibet equus, ergo omne animal est sensibile. Tertio obseruetur, ne medium intret conclusio-nem. Quia conclusio est extremitatum connexio ex connexionem medij proueniens: vnde non debet ingredi. Aliàs ipsa sola conclusio foret integer syllogismus: vt pote continens

medium & extrema. Quamquam ad evitandum aliquem logicalem defectum potest in angulo consequentis collocari. Vt omnis consequentia est bona vel mala, omnis consequentia est propositio, præmissæ rite dispositæ nõ possunt, nisi medium intret, recte quicquam inferre. Sic, ergo propositio in quantum consequentia, est bona, vel mala. Quia sine reduplicacione consequens est falsum. Ergo propositio est bona vel mala, itidem omnis motus est actio, & omnis motus est passio, ergo actio in quantum motus, est passio.

¶ CIRCA extremitates præter vniocationem quam (vt diximus) necessario habitu ræ sunt, id tantum superest, obseruetur: vt sint totalia extrema in præmissis, & etiam in conclusione, nisi quid cum medio se teneat in antecedens, quod debet inferri. Ratio huius documenti est alia regula non minus vniuersalis, nec celebris. Nempe non debere concludi, nisi quæ erant in antecedens dempto medio. vnde cum in antecedens medium tantummodo ac extremitates collocarentur (nisi quid medio foret additum) non superest quod concludi possit, nisi duplex extremitas. Concluduntur autem hac forma. Maior extremitas eodem casu, quo erat medium in minori, & minor extremitas, quo erat medium in maiori. Itaq; sequuntur extrema in conclusione: causa medij ordine cõmutatos illdemq; ordo seruatur in addito medij, si quod est concludendum, quantum ad hoc: quod si est cum medio maioris, infertur cum minori extremitate: & si cum medio minoris erat, coniungitur cum maiori extremitate. Quod manifestissime appositis exemplis intelligitur. Vt cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo: Petrus minor extremitas, concluditur in genituo, in quo est medium minoris. Scilicet ergo Petri equus est animal. Et hic, quilibet homo est animal, Brunellus est omnis equus: maior extremitas animal, immittatur casum medij minoris: sic collocatur in genituo: ergo Brunellus est animalis equus. Hac forma in consequentia tantum ea omnia concluduntur præter medium, quæ erant in antecedenti. Vnde necessario extremitates erunt totalia extrema tan in antecedens: quam consequens, nisi additum aliquod fuerit medio, quod vicibus cõmutatis, & certa ratione extremitatibus in conclusione consuitur. Igitur hæc cõtextura partium, & hæc omnium terminorum mutua coherencia, & colligatio est admirabilis

aliqua præmissa fuerit particularis, itidem & conclusio, & si altera fuerit negatiua, similis inferatur conclusio. Hæc autem illatio fit dupliciter, directè. s. & indirectè. Quando maior extremitas prædicatur de minori in conclusione, concluditur directè: quando vero minor de maiori, in directè.

Caput secundo.

TEXTVS.

FIGURA EST ordinatio trium terminorum, secundum debitam subiectionem, & prædicationem: quæ fit tribus modis. Nam si medium subijcitur in vna, & prædicatur in altera est prima figura. Vt omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Quando medium in vtraque prædicatur, est secunda. Vt nullus lapis est animal: ergo nullus homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Tertia est, si medium subijcitur in ambabus præmissis. Vt omnis homo est animal, omnis homo est substantia: ergo substantia est animal.

MODVS est ordinatio duarum propositionum in debita quantitate & qualitate. Debita quantitas est, vt adminit altera præmissarum sit vniuersalis: possunt autem ambæ esse vniuersales. Debita qualitas est, vt vna ad minus sit affirmatiua, ambæ tamen possunt esse affirmatiuæ. Vnde tales dantur regulæ vniuersales cuiuslibet modo, & figuræ. Prima: ex puris particularibus nihil sequitur. Secunda: ex puris negatiuis nihil sequitur. Tertia: si

aliqua præmissa fuerit particularis, itidem & conclusio, & si altera fuerit negatiua, similis inferatur conclusio. Hæc autem illatio fit dupliciter, directè. s. & indirectè. Quando maior extremitas prædicatur de minori in conclusione, concluditur directè: quando vero minor de maiori, in directè.

Lectio Vnica.

ILLA EST SYLLOGIS mi natura, quam cap. superiori aperuimus, sed quemadmodum natura animatis est viuens sensibile, supra quod singulari in orbe reperta quid addunt, vt homo rationale, equus, hiribile, leo, rugibile, ita syllogismo vni-versali venit, quia est velut animal vniuersale quoddam multis speciebus. Igitur de syllogismo hæc tenus pertractatum, nunc de eius speciebus, ubi & materia, & notitia, prior pericitur. Multiplicat autem, & constituit syllogismum in specie modus, & figura. Hæc est dispositio trium terminorum, & maxime medij in subijciendo, & prædicando. Modus autem dispositio propositionum. Itaq; figura est circa materiam remotam, modus circa propinquam. Syllogismus in communi habet, vt medium connectatur extremitatibus, figura est, vt cõglutinetur in ratione subiecti, & prædicati. Dispositio autem huiusmodi potest, esse triplex. s. vt sit, vel subiectum vnius, & prædicatum alterius. Vt omnis homo est animal, Petrus est homo. Et est prima, & princeps omnium: vt pote cæteris ad dilucendum, & concludendum accommodatior. A cuius idcirco medij dispositione terminus sumtus in omnifigura medium appellatur. Habet enim propriè medij situm. Quia subijcitur vni extremitatibus, & prædicatur de altera. Et vtriusq; conditionem obtinet, licet alia etiam ratione vniuersaliori, (vt diximus), tale nuncupetur. Scilicet quod & in se extrema coniungatur, ac inter sese eadem in consequenti. Si vero in ambabus prædicatur, est secunda. Vt nullus homo est lapis, omne saxum est lapis: ergo nullus homo est saxum. Si vero vtrobiq; subijcitur, est tertia. Vt omnis color est qualitas, nullus color est substantia, ergo qualitas non est substantia. Antipophora obijcies, secunda potius erat prima vocanda. Quæ dignior eo videtur, quod medium vtrobiq; prædicetur, quod est præstantius. Dicendum, quod est

est sublimius sit predicari, quam subijci. medio tamen multo conformius est, vt in medio consistat, & vices alternet. Nec respiciendum est, qui de se sit excelsus, sed quid vniciusq; conuenientius. Et ideo prima figura in ratione syllogismi prestat cunctis: quia mediū aptissime in ea collocatur. Modus autem est dispositio, ac exigentia quantitatis, & qualitatis propositionū. Nam cū tres requiratur: huicq; quantæ, & quales esse debeant, non est traditum. Igitur quid in singulis requiratur, postmodum dicemus: nunc quid in omnibus opus sit, expandamus: Debita quātitas est, vt saltem vna sit vniuersalis: & debita qualitas, vt vna sane adminus sit negatiua. Ex quo duæ regulæ textuales eliciuntur. Nepe nec expuris particularibus, neq; ex puris negatiuis quidquam sequi.

¶ PROQVAVM notitia aduerte, quod duplex est Syllogismus, alter de medio communi, alter de medio singulari, qui expositorius appellatur. Vt Petrus est homo, & Petrus currit: ergo homo currit. Prior est nobilior, qui ad disciplinas comparandas a commo datur: expositorius non tam intellectuualis, quam sensualis Syllogismus, seu sensibus expositus est. Vt pote in singularia constitutus, de quo proinde postmodum sermo reuertetur. Nunc hæc tota doctrina de priori Syllogismo intelligitur. In his ergo vna saltē debet esse vniuersalis, nec ex ambabus singularibus quicquam inferitur. At singularē propositionem in arte Syllogistica dupliciter esse contingit: primo, quæ. 2. libro diffinita est, in qua subijcitur terminus communis abscq; signo vniuersali distributus, vel cum signo particulari modificatus, vel sine vilo prorsus signo, vbi & indiffinita conclusimus. Alio modo accipitur propositio particularis, vbi nō distribuitur mediū, etiā si subiectū distribuat. Vt hic, omnis homo est animal, omnis leo est animal, cum ambæ sint de se vniuersales, quantū ad inferendū syllogisticè ambæ particulares sunt. Quoniam in neutra mediū distribuitur. Vnde si inferres, ergo leo est homo, non valeret, quia ex puris particularibus particularitate mediij, nihil sequitur. Vtraq; acceptione in hoc quinto libro vtitur promiscue. Primo hæc regula, vt saltem vna debeat esse vniuersalis, intelligitur vtraquæ vniuersalitate. Scilicet quod debet absolute vniuersalis esse, & mediū distribui. Causam huius cū de distributione mediij tractaretur, ex-

plicuimus. Qualitas est, vt saltē altera sit affirmatiua. Nam cum in negatiuis extremitas de medio negetur, vel mediū de extremitate, nihil ex ambabus negatiuis poterit colligi. Quia ex hoc, quod duo nō sunt vniū tertium, nec deducitur inter se, aut esse, vel nō esse. Quid. n. inferes ex hoc, quod Petrus & Paulus sigillatim nō sunt lapis: necesse est ergo, si ex cōnexionē mediij cum extremitatibus cōclusio inferēda est, altera sit affirmatiua. Cū quo. 1. & 2. regula explicata est. Tertia & 4. sunt de cōclusionē, sicut priores erant de antecedenti. ¶ PRO quaru notitia cōsiderato, quod que madmodū diximus copulatiuā sequi debiliore partem, ita nunc de cōclusionē. Nempe sequi semper debiliore partē antecedentis. Nā cum duplex sit eius pars, contingit, vt altera sit vniuersalis, altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, altera possibilis, altera impossibilis, altera necessaria, altera cōtingens, altera scita, altera opinata: & cum conclusio ex cōnexionē premissarum inferatur, est dialecticorū axioma semper cōclusionē inferiori parti antecedenti responsurā. Lāguidior est opinio quā scientia, fides quā opinio, contingens quā necessaria: impossibilis, quā possibilis, negatiua quā affirmatiua, particularis, quā vniuersalis. Vnde si expremissis altera est negatiua, cōclusio erit negas, si altera particularis, & cōclusio. Ex quo axioma quidā locus generalis arguēdi progreditur. si cōsequētia est bona, & altera pars antecedētis est cōtingens, vel credita, vel opinata, vel quid debile, & inferius inter qualitates propositionibus cōpetētes excepta falsitate, (ex qua sequitur verū) cōclusio plerūq; talis erit. Alia ratio etiā illarum regularū est, atq; proprior, nepe quod si altera est particularis, & cōclusio vniuersalis, argumētābimur (vt plurimū) à nō distributō ad distributū, & si vna premissarū est negatiua, cū in ea fiat separatio mediij ab altera extremitate, nō potest ex hoc, quod separatur extremitas à medio, colligi cōueniat cū altera. Sed potius quia altera extremitas cōcordat cū medio (vt dicit affirmatiua) (decepitur, quod extremitates distīgatur. Sic necessario debet pariter esse negatiua. At est valde atēdēdū quādo ppositiones sunt negatiuæ: quia sapius reuera affirmatiua: apparet negatiua. Nā valet ois color cōtingēter nō est qualitas, omnis all' edo contingenter non est color: ergo omnis albedo contingenter non est qualitas: quia omnes sunt affir-

affirmantes, (vt patet) ex modalibus, tamen si formalis negatio inferatur. Siquidem idem est contingenter quicquam esse, vel facere; & non esse, vel facere. Vnde & ex affirmatiuis inferitur conclusio negatiua in hoc argumēto, omne viuens cōtingenter est album; omne animal possibiliter est viuens: ergo omne animal contingenter, non est album. Etenim conclusio est velut premissa, affirmatiua. Idem in copulis mixtis: vt omne animal est, vel non fuit coloratum, homo est & nō fuit animal, ergo homo est vel non fuit coloratū. Idem in exclusiuis quia includunt affirmationem, & negationem: valet. Tantum homo non est irrationalis, tantū homo non est brutum, ergo brutum est irrationale. Vnde signanter dictum est, quod ex puris negatiuis nihil sequitur, omnes autem hæc premissæ non sunt purè negantes. Et ideo non includitur ipsa regula. Vltimo tandem notandum dupliciter inferri conclusionem, directē, & indirectē. Cum maior extremitas est prædicatū in cōclusionē directē concluditur: quod maximè refert pro notitia modorū, quos sæpe nullum aliud discrimen diuersos reddit, nisi rectitudō concludendi. Quibus quidem in genere documentis suppositis superest ad figurās speciales, earūq; modos enuncian-dos composito gradu accedamus.

Cap. 3. De prima figura.

TEXTVS.

PRIMA FIGURA habet nouē modos: modus autem (vt diximus) est debita dispositio quantitatis, & qualitatis trium propositionum Syllogismi. Qualitas autem, & quantitas denotatur in nominibus modorum his quatuor vocalibus. a. e. i. o. Alpha significat vniuersalem affir-

matiuam. E, vniuersalem negatiuam. I, particularem affirmatiuā. O, particularem negatiuam. Modi igitur nouē sic nominantur Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralip-ton, Celantes, Dabitis, Fapelm. Frisefomorum.

VT plurimū vnū quodque nomen clauditur tribus Syllabis: & omnes tres priores constant semper tribus illarum quattuor vocalium. Igitur tres priores syllabæ solūmodo significant, si quæ fuerint plures, gratia taminis adiectæ sunt. Et ex tribus prima representat maiorem Syllogismi, secunda minorem, tertia cōclusionem. Præterea ex his nouem modis, quattuor priores concludunt directē, quinque indirectē. Barbara constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuā directē cōcludentibus: Vt omne corpus est substantia, omne viuens est corpus, ergo omne viuens est substantia. Celarent constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua: negatiuam vniuersalē directē concludens. Vt nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Darij tertius modus constat ex maiori vniuersali: affirmatiua: & minore particulari affirmatiua directē concludenti bus: vt omne animal est substantia: quidā homo est animal, ergo quidam homo est substantia. Ferio quartus modus constat ex maiore vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua: particulare negatiuam directē concludentibus: vt, nullum animal est lapis: quidā homo est animal: ergo quidam homo non est lapis. Baralip-ton quintus modus constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis: particularem affirmatiuam indirectē concludentibus: vt, omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo quædā substantia est homo. Et reducitur ad primū modum primæ figuræ per conuersionem cōclusionis per accidens: Celantes sextus modus constat ex maiore vniuersali negatiua: & minore vniuersali affirmatiua: vniuersalem negatiuam indirectē concludentibus: vt, nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus lapis est

est homo. Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ conclusionē conuersa simpliciter. Dabit septimus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua: & minori particulari affirmatiua: particularem affirmatiuam indirecte concludentibus: vt omne animal est substantia: quidam est animal: ergo quedam substantia est homo. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conclusionē conuersa simpliciter. Fapesmo octauus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore vniuersali negatiua: particularem negatiuam indirecte concludentibus: vt, omne animal est substantia, nullus lapis est animal: ergo quedam substantia non est lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ: maiore conuersa per accidens: & minore simpliciter: & per transpositionem præmissarum. Frisefomorum nonus modus constat ex maiore particulari affirmatiua: & minore vniuersali negatiua: particularem negatiuam indirecte concludentibus: vt, quoddam animal est substantia, nullus lapis est animal: ergo quedam substantia non est lapis. Et reducitur iste modus ad quartum modum primæ figuræ maiore & minore conuersis simpliciter: & per transpositionem præmissarum.

Lectio vnica.

DIORE MEDIETATE textus præsupposita, vt pote nullius expositionis, sed lectionis indigentis: pro noticia alteri clariori aduerte. Quod Petrus hispanus breuitatis (vt decebat) amator sub eodem modo comprehendit subalternatam conclusionem, sub quo subalternatē. Vnde, Barbara, concludens vniuersalem affirmatiuam, concludit etiam particularem affirmatiuam subalternatam illius. Vnde is Syllogismus, omne animal est corpus omnis homo est animal, ergo homo est corpus est in barbara. Illæ enim præmissæ concludunt hanc, omnis homo est corpus subalternantem illius. Quod quanta ratione fecerit patet intuenti: cum in conclusione propria vniuersali subalternanti contineatur actu ipsa subalternata, essetque, vt odum specialem ad eam inferendam constituere, verba profundere. Et potuisset etiam maiori compedio, vti, (vt in calce lectionis dicemus.) Igitur quamquam in textu modi seorsum disserua-

tur, omnes tamē certo ordine, ac ratione colliguntur. Duæ enim propositiones non possunt ita penes quantitatem: & qualitatem variari, vt plures modi, quam nouem colligantur. Ideo hi tantummodo collecti sunt. Quod (vt constet) aduertendum est, quod quadrifaria mutatur duarum quantitas propositionum. Nam ambæ vel sunt vniuersales, vel particulares, aut mixtæ. Prima vniuersalis, & secunda particularis, vel è conuerso. Quarum quælibet combinatio rursus penes qualitatem diuersa fit quadrupliciter. Sic quatuor quater sumta sunt sexdecim combinationes: ex quibus vti les, & cōmodæ tantum nouem reperte sunt. Quod semel pro omnibus figuris exponamus. ¶ **P R I M A** IN quantitate conglutinatio sunt duæ vniuersales, si sunt affirmatiuæ producunt vniuersalem affirmatiuam in Barbara: & particularem affirmatiuam, in qua prior per accidens conuertebatur, in Baralipton. Plures inferre non potest. Si ambæ sunt negatiuæ, cum ex negatiuis nihil inferatur, coniugatio est inutilis. Si vero prima est affirmatiua, secunda negatiua, vt omne animal est substantia, nullus lapis est animal, tunc possunt particularem negatiuam indirecte concludere. Quia si directe concluderēt, progredieremur ex parte maioris extremitatis à non distributo ad distributum: Sic generatur Fapesmo, Propter eadem rationem non concludit vniuersalem negatiuam. Si autem contra, maior est vniuersalis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, vt nullum corpus est spiritus, omne animal est corpus, est combinatio multum fecunda. Nam potest germinare vniuersalem negatiuam directe, vt, ergo nullum animal est spiritus. Sic nascitur Celarent. Et potest exire etiam vniuersalis pariter negatiua indirecte, vt conuertens illius, nullus spiritus est animal: ita producitur Celantes. De subalternis harum negatiuis non opus est, seorsum meminisse. Cum supra generali præceptione constitutum nobis sit, sub eodem modo subalternatam contineri, quo subalternas eius inferunt. Itaque, exprima cogmentatione. s. duabus vniuersalibus prænes qualitatem variatis emanant quinque modi, s. Barbara, Celarēt, Celantes, Baralipton, Fapesmo. Secunda combinatio. s. vt ambæ sint particulares, cum alijs quatuor penes qualitatem ex ea consergentibus sunt prorsus infrugifera: quia ex puris particularibus cuiuslibet qualitatis, nihil deducitur. Si vero maior est vniuer-

vniuersalis & minor particularis (quæ est tertia coniugatio, penes quantitatem) tunc si ambæ sunt affirmatiuæ, vt omnis homo est rationalis, Petrus est homo: concludunt particularem affirmatiuam directe. Vnde confurgit, Darii, & indirecte eandem in Dabit, plures concludere non queunt. Quia necessario conclusio debet esse, & particularis sicut altera præmissarum per regulam, & affirmatiua: quales sunt ambæ præmissæ. Si vero vtraque sit negatiua nihil. Si prima affirmatiua, & secunda negatiua: vt omne animal est viuens, arbor non est animal: directe concludere non possunt, quia argumentaretur ex parte maioris extremitatis à non distributo ad distributum, nec indirecte, quia ex parte minoris extremitatis cōmitteretur idem defectus. Si vero maior est negatiua, & minor affirmatiua: vt nullus equus est arbor, Brunelus est equus concludunt directe particularem negatiuam per regulas superiores. Sic gignitur Ferio quartus modus perfectus. Indirecte, concludere non valent, quia ex parte minoris extremitatis fieret consecutio, à non distributo ad distributum. Hactenus de tertia combinatione quantitatis.

¶ **Q V A R T A** est, si maior fuerit particularis, & minor vniuersalis. Tunc si ambæ affirmant, sunt incapaces: quia medium nullibi distribuitur. Vt pote quod est prædicatum minoris vniuersalis, & maioris particularis subiectum. Si negant a fortiori erunt inaptæ. Si maior est affirmatiua, & minor negatiua, tunc concludunt indirecte particularem negatiuam vt animal est viuens, nulla arbor est animal: ergo viuens non est arbor. Sic fit, Frisefomorum. Directe concludere non queunt (vt constat intuenti) si vero maior est negatiua, & minor affirmatiua, medium in neutra distributionem habet, & sic sunt inconcinæ & insufficientes. Ecce ex sexdecim combinationibus, quas hactenus perstrauimus, tantum nouem utiles reperimus. Scilicet, Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabit, Fapesmo, Frisefomorum. Sed duo sunt apprimè consideranda: nempe posse ad minorem numerum modos primæ figuræ facillè, ac verè redigi. Nam omnis modus concludens propositionem aptam, vt conuertatur simpliciter, quales sunt vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua: necesse est, inferat & conuersam, & conuertentem. Sic Celantes sopietur in celarent, Dabit obruetur in darii, Qui-

nimo & Baralipton in Barbara introietur. Quia inferunt præmissæ conuersam eius. Vt quemadmodum inferens sub alternantem inferit pariter idem numero & subalternatam, ita fieret in conuertentibus. Nisi quod sunt quedam propositiones huiusmodi, quæ obscure nimis ac difficulter conuertuntur simpliciter. Scilicet, de extrinseco tempore, & vbi aliqua est appellatio maxime modi modalis, (vt proprio in loco conuersionum adnotauimus.) Ob id prudenter Petrus Hispanus separatim hos modos connumerauit. Secundò animaduertito, esse propositiones in duplici differentia, alias vicitas, quibus & in communi conuictu, ac tractatione reipublicæ, & in disciplinarum acquisitione vtuntur: de quibus dumtaxat auctor (vt decebat) in hoc syllogismorum tractatu diserit: Aliæ sunt inconuetæ, ac penè barbaræ: vt cum prædicatum in affirmatiua distribuitur, vt homo est omne animal, vel cum in negatiua (vt illi arbitrat) non distribuitur, Vt Petrus homo non est. Ex quibus aliquæ combinationes validæ formari possunt: quas velut inutiles merito nos exclusimus. V. g. si maior est particularis affirmatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, nihil (vt supra falsi sumus) inferunt, quia medium nullibi distribuitur: at si sunt inconuetæ distribuetur, vtiq; Et sic ablato defectu inferunt: vt animal est sensibile, & omnis homo est omne animal, ergo omnis homo est sensibilis. Idem est à parte conclusionis. Vt cum maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis negatiua: vt omne animal est quantum, lapis non est animal, diximus, erat inutilis, cum nec indirecte nec directe sine defectu inferre posset à non distributo ad distributum: at si conclusio est inconuetæ, inferit vtroque modo, scilicet lapis quantum non est, vel quantum lapis non est. Sed nos auctoris prudentiam imitari debemus, atque sobrietatem, nunquam Syllogismos, nisi ex propositionibus consuetis accongruentibus formando.

Caput quartum, De secundæ figura.

TEXTVS.

E SECUNDA figura, tales dantur regulæ. Maiori existenti particulari nihil sequitur. Secunda ex puris affirmatiuis, nihil sequitur. Tertia est precedentium appendix. Semper in secunda figura conclusio est negatiua. Secunda figura habet quatuor modos. Cesare, Camestres, Festino, Baroco. Cesare constat ex duabus præmissis maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam directe concludentibus. Vt nullus lapis est animal, omnis homo est lapis. Per hanc formam constant ex vocalibus, reliqui. Omnes. n. cōcludunt directe.

CAMESTRES secundus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua & minori vniuersali negatiua: vniuersalem negatiuam directe concludentibus: vt, omnis homo est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo. Et reducitur iste modus ad secundum modum primæ figuræ: minori & cōclusionem conuersis simpliciter: & per transpositionem præmissarum. Festino tertius modus constat ex maiore vniuersali negatiua: & minori particulari affirmatiua: particularem negatiuam directe concludentibus: vt, nullus lapis est animal: quidam homo est animal: ergo quidam homo non est lapis. Et reducitur iste modus ad quartum modum primæ figuræ maiore conuersa simpliciter. Ba-

roco quartus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua: & minori particulari negatiua: particularem negatiuam directe concludentibus: vt, omnis homo est animal: quidam lapis non est animal: ergo quidam lapis non est homo. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per impossibile. Reducere autem per impossibile est ex opposito conclusionis cum altera præmissarum inferre oppositum alterius præmissæ. Sumatur enim oppositum conclusionis, scilicet omnis lapis est homo, cum hac maiori, omnis homo est animal, & arguatur sic, omnis homo est animal: omnis lapis est homo: ergo omnis lapis est animal. Que conclusio est contradictoria minoris.

Lectio Vnica.

CVM SECUNDA FIGURA medium habeat in ambabus prædicatum: & medium in omni figura necessario distribuendum sit, sequitur non debere vnquam esse ambas præmissas affirmatiuas. Quia in similibus si sunt consuetæ, nunquam prædicatum distribuitur, ergo necesse est altera præmissarum sit negatiua, & per consequens conclusio (vt postulat regula generalis præcedens.) Vnde omnis modus huius figuræ constat & ex præmissa aliqua, & conclusionem negatiuis: vt patet singulos discurrenti. In propositionibus vero inuicem possunt quidem syllogismi secunde figuræ, ex puris affirmatiuis reperiri: sed id nostra non refert. Ex quibus inferitur prima regula textus: nempe maiori existente particulari nihil sequitur. Quia subiectum maioris, quod tunc non distribuitur, debet esse prædicatum conclusionis: quæ cum semper debeat esse negatiua, distribuitur. Sic argumentaremur cum defectu distributionis. Quo circa si indirecte inferres, teneret. Vt homo non est color, omnis albedo est color, ergo homo non est albedo. Sed Petrus Hispanus nullum modum nec in secunda, nec in tertia figura indirecte cōcludentem, sed tantum in prima cōstituit: quos tamen si quis ponere voluerit, minime obstitat. Quatuor vero ab auctore positi, eadē ratione, & via qua præcedentes primæ figuræ, colliguntur. Supposito, namque, debere semper directe concludi: tantum hos quatuor ex sexdecim combinationibus commodas, & frugiferas offendes. Et rationi statim arridet: vt sic nec affirmatiuæ ambæ, nec negatiuæ possint,

sint, nec maiori existenti particulari, multo plures combinationes hinc, prius euanescent. Vbi fere omnes modi concingendi inueniantur professe.

Cap. 5. De tertia Figura.

TEXTVS.

E TERTIA Figura tales dantur regulæ. Minori existenti negatiua nihil. Secunda. Conclusio semper est particularis. Sunt autem huius figuræ sex modi, scilicet Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

DARAPTI PRIMVS MODVS constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua, particularem affirmatiuam directe concludentibus, vt, omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ minori conuersa per accidens. Felapton secundus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, vt, nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo aliquod animal non est lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ minore conuersa per accidens. Disamis tertius modus constat ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua, particularem affirmatiuam directe concludentibus, vt, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ maiori & minori conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum. Datisi quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directe concludentibus, vt, omnis homo est substantia, quidam homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. Et reducitur iste modus ad ter-

tium modum primæ figuræ minori conuersa simpliciter. Bocardo quintus modus constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, vt, quidam homo non est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per impossibile. Sumatur enim oppositum contradictorium conclusionis cum minori, & inferatur oppositum maioris, vt, omne animal est lapis, omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis. Ferison sextus modus constat ex maiori vniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, vt, nullus homo est lapis, quidam homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ minori conuersa simpliciter.

Lectio vnica.

REGVLARVM CAUSAM, & fundamentum naturæ tertiæ figuræ præferunt. Nam cum medium debeat esse vtrique; subiectum, si minor est, negatiua, maior affirmatiua (nam negatiua esse pariter non potest,) non habebit prædicatum distributum, & tamen necesse est illud in consequenti distribuatur, cum conclusio debeat esse negatiua. Atque ex eadem radice & fonte oritur, necesse fore, conclusionem esse particularem. Quia non poterit minor extremitas distribui, si minor propositio debet esse affirmatiua, cuius proinde prædicatum non distribuatur.

Caput sextum.

TEXTVS.

DIS AVTEM & robur syllogismorum ex triplici capite constat. Primo quod est per se cōpertum esse idem inter se quæcumque sunt eadē formali ter vni tertio. Quod est cōnexio medij. Cum extremitatibus Syllogismi.

HOC FVNDAMENTVM subseruit directe affirmatiuis. Secundo quia dici de omni est nihil subsumere subiecto, de quo non dicatur predicatum, & dici de nullo, vt de omni subsumto subiecto, negetur predicatum. Tertio pro modis imperfectis, circa quod est aduertendum, quod cum omnes modi sint decem & nouem tribus versibus contenti. Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum, Celare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. Quatuor tantum priores sunt perfecti, reliqui dicuntur imperfecti (id est) non æque efficaces, ac evidentes. Perfecti sunt Barbara, Celarent, Darij, Ferio. Et quia omne imperfectum reducitur ad perfectum & regulam per illud capit, hinc est, quod omnes modi imperfecti, tã primæ figuræ, quã ceterarum figurarum referuntur ad illos quatuor, qui incipiunt aliqua harum consonantium. B. C. D. F. quibus reliqui etiam inceptant vniuersi. Omnes ergo inchoantes litera. B. reducuntur ad Barbara. Vt sunt Baralipton primæ figuræ, Baroco secundæ, Bocardo tertiæ. Quorum vero initialis est. C. ad Celarent. Vt sunt Celantes, Celare, Camestres. Incipientes vero. D. trahuntur ad Darij. Qui sunt Dabitis, Darapti, Disamis, Datisi. In. F. autem inchoantes ad Ferio. S. Fapesmo, Frisefomorum, Festino, Ferison. Itaq; præter vocales tres priores etiam literæ initiatiuæ fertiuntur in his nominibus significationem. Reducuntur autem huiusmodi modi dupliciter. S. aut per impossibile, aut per cõuersione alicuius propositionis. Quod quãdo fieri debeat his litteris edocetur. S. P. M. C. nam. S. significat propositionem signatã per vocalem præcedentem se immediate cõuerti simpliciter. P. vero per accedens vbi libet modorum imperfectorum est. Litera. M. significat transmutãdas esse in cõuersiones præmissas, hoc est, vt maior fiat minor, & è cõuerso. Sed vniuersale præceptum est, vt vbi cõuersio fuerit. C. non initiatiuum, insinuet talem modum reddi non per cõuersionem, sed per impossibile, sunt autem hi inter omnes tantum duo. s. Bocardo, & Baroco.

Lectio secunda.

COGNITA SYLLOGISMI compositione, ac natura conducibile

fore arbitrator, siquid sit eius vis, & robur, manifestemus, & quanta illi vtilitas in se referemus. Nam velut competissimum esse existimamus, inter omnes cõsequentiã cohortes Syllogismos efficaciares, atq; viribus multum præstare. Ideo merito quæret quisq; vnde bitumine tã tenaci hi tres requisiti termini ferruminentur, & conglutinentur, vt disungi, & dispalari cõnexio nullatenus queat? Est autem huius roboris triplex fundamentum. Primum, quod quæcumq; sunt eadẽ vni tertio, formaliter, sunt eadem inter se. Quod maxime Syllogismum expositorium corroborat. Nã regula non est inuolabilis, nisi sint eadem vni tertio singulari. Quod tertium cum sit medium Syllogismi, cõstat Syllogismum expositorio principaliter obsecundare. Quod inferius palam conspicimus. Pro intelligentia reliquorum Syllogismis de medio cõmuni deseruiendum scito, oportere aliquot constituere, habereq; regulas, quibus ipsos Syllogismos examinemus, & cognoscamus, quod perfectiores sint. Probatio autem eorum bipartitur. Nã omnes modi sunt in duplici differentia, alij perfecti, alij imperfecti. Siquidẽ (licet omnium argumentorum primas Syllogismus obtineat) non id obstat, quominus inter eos huius primatus gradum reperiamus. Vt quãquam omnes consequentiæ formales existant, haud omnes tamen id æqualiter præferunt, nec tam evidentes singuli appareant, quim evidentia maiori ab alio vincit, atq; superari possint. Sunt autem perfectissimi omnium (quod sensu planè constat) priores quatuor Barbara, Celarent, Darij, Ferio, duo affirmatiui, duo negatiui, reliqui omnes imperfecti. Primi ita apertè, ac necessario, cõcludunt, vt ne hebètilissimi ingenij homo, & quod dicitur, asinus ad lyram quãtũuis per uicax, cervicosus sit, illationi inciat eat. Qui proinde velut excellentiores, ac clariore mē iura sunt & trutinã cæterorum. Quod & euidenti ratione, & experientia magistra patet. Nam prima figura cæteris figuris ob aptiorem situm medij magis splèdescit, vbi euidētius extremitatũ glutinus ex eorũ cõnexionē cum medio relucet, quando quidẽ prædicatur de vna, & subijcitur alteri: quo sibi medium extrema cõnnectit. In secunda nõ ita apparet. Quod quia prædicatur de ambobus, inter se extremitates cõntinent, cũ videam. us animal, & quod libet genus de duobus & pluribus speciebus inter se re ipsa differentibus prædicari.

carum. Maxime cũ oporteat in secunda figura, de altera semper mediũ negetur. Sine cõtro uersã itaq; prima figura claritate ac evidentia superat, & excēdit reliquas. In qua tamen priores modi excellunt. Etenim hic in Fapesmo, omne animal est substantia, nullus lapis est animal, ergo substantia non est lapis, haud æquè euidenter, ac iste de. Ferio concludit, nullus lapis est animal, aliqua substantia est lapis, ergo aliqua substantia non est animal. ¶ CVM ERGO inter modos quidã sint perfecti, quidam imperfecti, & examinatio genuina est, vt imperfecti, cum maiori euidentiã quã secum afferunt, opus fuerit, ad perfectos reducantur. Qui enim rectè & apertè reduci poterunt, conuincuntur sane inculpabiles, ac legitimi. Nam (vt habetur in textu) omne imperfectum reducitur ad perfectum & perq; illud penditur. Sed ipsi perfecti regulatur quibusdam principijs. s. dici de omni, & dici de nullo. Hac arte efficiet quis, vt omnes Syllogismi sint euidētissimi, ac perfectissimi. Nã cum imperfecti trahantur ad perfectos, nulla est consequentiã: quã in altera perfectorum collocari non possit. Ingenium nimirum plurimum sublime: & studiũ omni laude dignissimũ. Pro cuius ampliori notitia notatõ, duo in quouis obiecto Syllogismo inuestigatione animaduersioneq; indigere. Primum bonitas est consequentiã: an scilicq; crimine inferatur, examinatio dialecticorum propria. Vt pote quorũ munus est, argumentationis naturam, vimq; docere. Quorũ arbitrio illationis examen, atq; resolutio deferenda sunt. Cum aut consequentiõis fidelitas consistit, superest, an præmissæ sint veræ perpendere: vtrũq; enim, & cõsequitio fidelis, & veritas antecedētis ad cõclusionem probandã opus est. Hãc autem posteriorem controuersiam aliarum est disciplinarum componere. Non quod dialectica ad cõfirmilẽ resolutionem multa nõ præter prorsus necessaria (vt in posterioribus videbitur,) sed quod plerumq; sola simile cauillam, iudiciumq; aboluere non possit: potest autẽ sine controuersia priorem. Quantum autem hæ different resolutiões, probat ipsa differentia materiæ. Nam hic, omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal. Si de consequentiã virtute discipatur, optima est in Barbara posita. Si de præmissarum veritate (quæ erat secunda resolutio) difficultas habeatur, vtraque est impossibilis. Distant Itaq; toto cœlo, quã-

tumq; & ipsa illis iam diu nomina indita. Nã consequentiã examinatio vocatur resolutio prioristica, probatio vero præmissarum resolutio posterioristica. Nobis autem in presentia tã vt pote in dialectica versantibus, prior tantummodo differenda est. Quæ in hoc summatim consistit, vt modi imperfecti reducantur ad primos & primi persua principia dijudicentur. Quia ergo firmamentum reliquorũ sunt primi, hos prius stabiliamus. ¶ RESOLVTIO. autẽ quæcumq; philosophica est, ad id peruenire aliquid probãdo: quod iam negare nemo nisi stultissimus possit, quod de se sit euidētissimum cunctis & exploratissimum. Est autẽ omnibus nota natura propositionis vniuersalis, tã affirmatiuæ, quã negatiuæ. Nã affirmatiua est, vbi prædicatum dicitur de omni contento sub subiecto, negatiua vero vbi de nullo clauso dicitur. Hoc autem est dici de omni, vt de quocũq; affirmetur subiectum, asseratur prædicatum. Vbi integram, ac perfectam structurã Syllogismi affirmatiui conspicias. Nam debet esse vna propositio vniuersalis affirmatiua, cuius subiectum dicatur de contento, quod sit in minori; & de ipso asseratur predicatum, quod est conclusio. Dici de nullo est, natura vniuersalis negatiuæ: vbi prædicatũ negatur de omni cõtento sub subiecto. Itaq; de quocũq; affirmatur subiectũ, debet negari prædicatũ. Vbi pariter Syllogismi negatiui cõpositionẽ intuetis. Nẽpe vniuersalẽ negatiuã, & aliã affirmantẽ: vbi subiectũ negantis affirmetur, & cõclusionẽ: vbi eiusdẽ prædicatũ negatur de minori extremitate. Hãc autẽ natura propositionis vniuersalis cõcũs est seipsa nullo modo strante comperta. Vnde per hæc lucidissima principia quatuor modi priores iudicium duobus, per dici de omni affirmatiui duo, per dici de nullo, negatiui. Hoc pacto: si negatur hæc cõsequentiã, omne animal est viuẽs, omnis homo est animal, ergo omnis hõ est viuẽs: probatur per hoc, quod in ea dicitur rectè de omni. Est propositio vniuersalis affirmatiua, ergo de quocũq; dicitur subiectũ, dicitur prædicatũ: sed subiectum animal dicitur de homine in minori, ergo prædicatur de homine viuẽs. Ex quo cognosces, quemadmodũ maior propositio Syllogismi sit virtute totus Syllogismus: quãmq; vltra nihil fiat, nisi quod in maiori latebat, explicare. Cõfirmilẽ ingenio, & Syllogismus negatiui corroboratur per dici de nullo. Etenim si in vniuersali negatiua

gatiua vniuersaliter extrema separatur, con-
stat, fore necessarium, vt de quocumq; affir-
metur subiecti, negetur predicati. Hinc colli-
ges, quare ex puris negatiuis nihil sequatur.
¶ C V M E R G O his principijs: non dico
nihil verius, sed nec evidentius, & clarius esse
possit: patet aptissimam esse Normam; qua
velut arce & presidio fortissime perfecti, mu-
niantur: ac cohibeantur: quorum robur ac mu-
nimentum, imperfectum tutam, est vt im-
perfecti ad perfectos, reducantur, per eosq;
probentur. Quod: quo nam pacto fiat, in
textu, per literarum, nominum significatione
liquet. Quarum vocalium significationem iam
expandimus. Nunc de nouo aduertendum est,
quatuor modos priores exordiri semper al-
tera quatuor priorum consonantium. Alpha-
beti. B, C, D, F. in quibus initium capiunt etiam
omnia omnium modorum nomina cuiuslibet
figuræ. Vnde primum in hac parte docu-
mentum est: omnes alios modos ad hos qua-
tuor referri, vnumquem que ad eum ex prio-
ribus, cum quò sibi communis litera initialis
est. Ad Barbara, Baralipon, Baroco, Bocardo.
Ad Celarent trahuntur Celantes, Cesare,
Camestres. Ad Darij veniunt Dabitis, Darap-
ti, Disamis, Darisi. Ad Ferio rediguntur, Fapes-
mo, Frisefomori, Feslinor, Felapton, Ferilon.
¶ H A C T E N V S negotium expeditum
videtur. Difficultas in modo, & arte reducē-
di sita est, at intellecta literarum significatio-
ne est perquam plana. Duplici tramite reducū-
tur, nempe aut conuersione, aut per impossi-
bile. Sūt autem quatuor literæ omnia huius
artis præcepta significantes scilicet. S. P. M. C.
Sygma significat propositionem representa-
tam per vocalem præcedentem conuertendam
esse simpliciter. Vt Friseforum tam maior
quam minor conuertuntur simpliciter.
L. P. vero vt per accidens conuertatur. M.
autē vt præmissæ in reductione commutentur.
Vt maior (inquam) fiat minor, & è con-
uerso minor maior. E. vero non iniziale iu-
bet talem modum, non per conuersionem
propositionum, sed per impossibile reducendum.
In his ergo modorum nominibus vocales
tantum tres priores, consonantes omnes
iniciales (quæ dumtaxat quatuor existunt) &
hæc mediæ. C. M. P. S. significationem sotiuntur,
reliquæ omnes tam literæ, q; syllabæ gra-
tia compositionis adiectæ sunt. Ex quibus si-
gnificatibus, ABF postremè memoriæ, vsu, ac
exercitatione hæreant. Priores namq; vt po-

te celebriores, ac illustrioris representatio-
nis illico animo insinuantur. Ad horum exer-
citiū igitur deveniendo Celantes, & Dabi-
tis sunt ad eò similes perfectis Celarēt, & Darij,
vt intactis præmissis per solam conuersionem
simplicem consequentis ad perfectos re-
fundantur. Quod sygma indicat vltimam Syl-
labam terminans. Baralipon persolam con-
uersionem per accidens consequentis. Sed di-
ces, quomodo, cum sit particularis affirmati-
ua, conuertenda est & per accidens, & in vni-
uersalem affirmatiuam, qualem exigit Barba-
ra, ad quem trahuntur, dico quòd propositio
similis particularis illata in Baralipon si per-
se consideretur, non commutatur in vniuersalem
affirmatiuam. Quia argumentatur à
nō distributo ad distributum, sed si prout est
conclusio Baralipon, optime transformatur.
quoniam ipsæ præmissæ Baralipon sunt, in-
ferre talem vniuersalem. Enimvero post eadē
dem, quæ Barbaras. Fapesmo ad Ferio maio-
ri conuersione per accidens, & præmissis trans-
positis. Vt omne animal est viuens nullum laxum
est animal, ergo viuens non est laxum, si
sumas minorem pro maiori, & maiorem
transferas per accidens, reddes hunc nullum
animal est laxum, aliquid viuens est animal,
ergo viuens non est laxum. Frisefomorum
conuersis simpliciter ambabus præmissis, &
transpositis vt albedo est color, nullus calor
est albedo, ergo color non est calor, reducitur
sic, nulla albedo est calor, color est albedo,
ergo color non est calor. Cesare primus
modus secundæ figuræ ad Celarēt maiori con-
uersa simpliciter. Vt nullus homo est Angelus,
omnis substantia abstracta est Angelus, ergo
nulla substantia abstracta est homo, ad huc
nullus Angelus est homo, omnis substantia ab-
stracta est Angelus, ergo nulla substantia ab-
stracta est homo. Sic poteris in reliquis experiri.
¶ H A C T E N V S de reductione per con-
uersione, qua certè raro opus vti erit, quo autē
modo propositiones singulæ conuertantur,
proprio loco nobis exscriptum est. Quo cir-
ca cum conuersio propositionis tenebras in-
ducit, multo melius, ac tutius est per impossi-
bile consequentiam probare. Hæc namque re-
ductio est vniuersalior & ad arguendū, & cō-
uincendū ppugnatorē multo efficacior prior.
Fundatur autem cōmuni omnium principio
quarto libro à nobis tradito. Nempe in omni
bona consequentia ex opposito consequen-
tis sequi eppositum antecedentis: cum vero
omnis

omnis Syllogismus tam perfectus, quam im-
perfectus sit consequentia formalis, in cunctis,
ex opposito consequentis eppositum antecede-
ntis inferetur. Hoc supposito, reductio per
impossibile talis est. S. si ex hoc quòd negatur
consequentia, sequitur aliquod impossibile.
Impossibile autem, quòd ad bonitatis conse-
quentiæ ostentionem, in dialectica adduci de-
bet, dialecticum impossibile est, vt in suis re-
solutionibus ais intra proprios sese cæcellos
& limites contineat. Impossibile autem dia-
lecticum est, veritas aut duarum contradicto-
riarum, vel contrariarum: ad quam tamen cō-
cedendam negans Syllogismus hoc diuertit
culo ad rectum tramite dirigitur. Si hanc cō-
sequentiam Baroco, omnis equus est animal,
arbor nō est animal, ergo arbor nō est equus
negauerit, dicit cōsequenter dari antecedes
verum, & consequens falsum. Et tunc conse-
quentia prima ostenditur bona eò, quòd ne-
gata, dantur duæ contradictoriæ veræ, quòd
est impossibile, & tamen impossibile non se-
quitur nisi ex impossibili. Impossibile ergo
est consequentiam priorem mendose colligere,
& vitijs scaterere. Quòd sic peragitur, si
consequens est falsum (vt concedere debet)
eius contradictorium est verum. f. omnis ar-
bor est equus, quæ admissa cum altera exil-
lius præmissis iam cōcessa, is Syllogismus cō-
stat in barbara. Omnis equus est animal: om-
nis arbor est equus, ergo omnis arbor est
animal. Consequentia non potest iam negari:
præmissæ sunt concessæ: ergo & cōsequens,
quòd est cōtradietorium minoris prioris Syl-
logismi, quam concessisti. Ergo duæ contra-
dictoriæ dantur veræ. Qui modus probandi
per incommodum, quòd sequitur, bonitatem
cōsequentiæ, à cunctis probandus est. Cū in v-
niuersali principio iaciat fundamēta. f. Quòd
ex opposito cōsequētis sequitur eppositum
antecedentis. Patetq; nō modo in his duobus
modis, sed in omnibus tenere. Verum cæteri
possunt vtrāq; via muniri, hi tātum vnica per
impossibile, non conuersione. Verum tamen
est eò commodior is per impossibile, quam
conuersio, quòd clarius, & evidentius est in
ferre illico duas contradictorias per consequē-
tias immediatas ex hoc, quòd illatio abijcitur
quàm formare nouum Syllogismum, conten-
dereq; & ex eisdem propositionibus compo-
ni conuersis, & postremo huius secundi vim
confirmare, aut constabilire priorem. In qui-
bus certè, & si nulla sit falsitas, nulla est clari-

tas, multaq; obiter miscentur, à quibus pote-
rit quasi scõpulis abscedere respondens, & cur-
sum intercideret argumentis.
¶ Q V I A vero bonum (vt aiunt theologi)
cõsurgit ex integra causa, malum autem ex
particularibus defectibus, cū multa circa me-
dium, ac extremitates in principio postulau-
rimus obseruetur, singula necessaria sunt, vt
Syllogismus integer, ac perfectus resulter.
Quòd cumq; deficiat, claudicabit. Et solet v-
num, vel alterum sapissimè deesse. Deficien-
tia, quæ iure apteq; defectus nuncupatur. Ve-
rum quando, quæ circa mediū, exegimus, vio-
lantur, ad eò mutila, ac lacera argumenti dis-
positio restat, vt sit omnino inutilis, ac inanis,
ad nullam conclusionem Syllogistice inferē-
dā idonea. Vnde merito similis defectus vo-
catur intrinsecus, velut ipsi Syllogismo intrā-
neus, eiusq; naturam deturpans. Qui proinde
cum & si latitans in Syllogismo impingit-
ur, primario ab arguente reddendus est. Trāf-
gressio vero conditionum circa extremitates
requisitarum defectus nuncupantur extrin-
seci: Qui quamq; bonitati consequentiæ
obstant; remanent non ineptæ ad aliam con-
clusionem inferendam præmissæ. Vt omnis
homo est animal, nullus leo est homo, ergo
nullus leo est animal; peccatur extrinsecè ab
non distributo ad distributum: verum si apte
illa conclusio non deducitur deducetur hæc,
animal nō est leo. At quo intelligamus, quàm
necessariæ sint conditiones, quantaq; verita-
te polleant, quantumq; earum violatio im-
pediat, diffinitio Syllogismi à nobis tradita al-
tamente p̄sitanda est. Ipsa enim vt pote Syl-
logismi natura, origo est; atq; fons, & omnium
eius proprietatum, & accidentium requisito-
rum. Dictum est esse consequentiam, vbi ex-
tremitatum coniunctio ex illarum cōnexio-
ne cum medio promanat. Quo statim intrebimur
oppidò quam requisitum, sic cum
illo extrema vniantur, vt non possint pro di-
uerso, vel diuersis eius suppositis prorsus veri-
ficari, vel (quòd in idem modo recidit) alte-
ra de aliquo, altera de nullo verificetur. Ver-
bi gratia hæc, omnis equus est albus Brunelus
est, vel fuit equus; ergo Brunelus est albus:
nullam inferunt ob defectum huius funda-
menti conclusionem. Albus enim in maio-
ri coniungitur medio præsuppositis tantum
præsentibus; in minori Brunelus pro præ-
senti, vel præterito, sic minor potest vniuersi-
sim verificari, de quo minime maior. Vnde si

ue inferas Brunelus est albus, vel est, aut fuit albus, oppugnatur. Similiter hæ, nullus sapiens infurore versus est, omnis homo erit sapiens. Cum pro tam diuersis medio extrema conueniant, patet nulla vnquam illatione coalescere, concatenariq; posse. Ratio est, quia in affirmatiuis cum sequatur conclusio ex eo, quod vnita sunt medio, si vniuntur illi pro diuersis, non probè inter se ostenduntur conuenire. In negatiuis verò eò separatio probatur extremitatum, quod altera conuenit medio, altera secluditur ab illo. Ergo si vna pro aliquibus cogruit, altera pro alijs non cogruit, non pro his eisdem, quibus prior conueniebat, male persuadetur inter se extrema segregari. Vt omnis homopossibiliter est niger, Petrus nō est niger: ergo Petrus possibiliter nō est homo. Idem est si quæ negatur de medio, pro nullo supposito negetur (hoc est) si per nō suppositionem vera redatur, altera præmissa supponente. Vt nullum albū est animal, omne sensibile erit album, & nullum animal, modo existat, quancumq; emisserint conclusio nem, dabitur antecedens verū, & consequens falsum, Hoc fundamentum firmiter iactetur primo, ipsum medium non debere æquiuocè, sed vniuocè capi, semper in ambabus præmissis pro eisdem. Nam æquiuocè capto non poterunt extrema nō pro distinctis eius significatis conuenire. Secundo (si summularum captiones ingeniorum magna iactura, si crocodilinae quaestiones, si demum nodigordie placent: quosnosa vt fregimus, aut Alexandrum imitati præcinderè, curauimus) ne medium si fuerit complexum, teneatur in altera vnica, in altera pluribus: nisi reuera tales acceptiones in consequendo æquipolleat. Solem enim plerumq; ex vnica inferri plures: & ex pluribus, vnica. Vt cuiuslibet hominis quilibet equus currit: ergo quilibet equus hominis currit. Et nullus equus hominis consistit: ergo nullus hominis equus consistit. At si non æquipolleant, non valet. Vt equus cuiuslibet hominis est albus, currrens est hominis quilibet equus, ergo currrens est albus. Si equus communis foret albus, & consistens, peculiaris vero equi nigri, & currentes, antecedens esset verum, & consequens falsum. At hic nullus hominis filius est candidus, quilibet filius hominis est sapiens, ergo sapiens est candidus: tenet. Quia maior infert alteram, vbi sicuti in minori accipitur vnica. Ratio huius defectus est: quod hac acceptionis diuersitate præmis-

sæ verificantur vniuersim pro diuersis. Nam hic: pecus cuiuslibet hominis depascit, prædicatum dicitur tantū de pecore à cunctis possesso: at hic, cuiuslibet hominis pecus pascit, dicitur de singulorum pecoribus
¶ S E Q V I T V R tertio, valde necessariū esse, medium cōplete distribuatur, insignēq; defectum, si aut non distribuatur, vel si secundum illam acceptionem non complete. Nam si determinate sumatur, facillimè reddentur veræ pro diuersis præmissæ. Vt homo currit, & Illefonus est homo, & proportionabilis, causa in distributione incompleta locum obtinet. Vt quilibet equus hominis currit, Petrus est homo. Et quilibet homo est ethyops, Maria est homo in maiori p viris medio restricto. Quod si fuerit cōplexum (par est) omnes partes, vel in vna, vel in ambabus distribuatur. Quæ ideo distributio tam requisita est, vt sua vniuersalitate mediū extrema circunquaq; complecti possit. Vel vt in negatiuis à medio vniuersaliter sumto, extremitas negata remoueat, aut affirmata conueniat quo verè inter se disungantur. Complete vero distribui est, primo, vt non dependenter ab aliqua resolutione syncategorematica. Quare hæ sunt inceptæ, & incōcinnæ. Possibiliter omne animal est homo: leo est animal. In diuisa verò modali benefequitur, omne animal possibiliter est velox, omnis homo est animal, ergo omnis homo possibiliter est velox. At si propositiones incompositæ de prædicato distributo admittuntur: is valet. Homo est omne albū, lapis est albus: ergo homo est lapis. Quia similis dependētia prædicati à subiecto sufficientiā distributionis medijs nō colli. Hic vero Adam fuit omnis homo, Abraham fuit homo, ergo Abraham fuit Adam, nō tenet. Quia mediū ab tempore inclusio in copula dependenter distribuatur. Distribuui deniq; cōplete est, vt secundū illā acceptionem supponat pro omnibus significatis suppositioni respondētibus. Vnde valet, ois hō albus currit, Petrus est homo albus; ergo Petrus currit.
¶ Q V A R T O est fallacia, si vbi non distribuatur, accipitur magis amplè, vel (quod idem est) minus restrictè, quam vbi distribuatur, etiam si tūc complete distribuatur. Quia ratione illius ampliatiōis verificabitur pro alio illa præmissa. Vt omnis homo est albus, Petrus est, vel erit homo. Et deniq; est defectus, si in syllogismi negatiui affirmante præmissa accipiat magis extensè, amplèue, quā

in

in negate. Vt nullus homo flagitia perpetrat, Petrus possibiliter est homo: ergo Petrus possibiliter non perpetrat flagitia. Qui differt à præcedenti, eò quod ibi præcipitur, vt vbi medium non distribuatur, non accipiat magis amplè, quā vbi distribuatur est: At vbi distribuatur, licet capiatur magis amplè. Vt valet: Omnis homo est albus, Petrus est homo, ergo Petrus erit albus: Attamen si fuerit negatiuis, nefas est in præmissa affirmatiua de pluribus medium verificari, siue ibi medium distribuatur. Vnde non tenet, omnis homo possibiliter est risibile: nullus homo est animal, ergo omne animal possibiliter nō est risibile.
¶ A T Q V I partem formam extremas subiectum non aliter in conclusione copulatiue distinguere debent, quā in antecedenti medio copulatiue distincte fuerint, emanat eodem modo defectum esse, si quæ illarum teneatur æquiuocè, pro alio in præmissis, pro alio in conclusione. Vt nullus forex est nomen, ergo mus non est forex. Aut si eandem aliquā complexa in antecedenti vnica, in illato pluribus, nisi æquipolleant. Vt non sequitur, omne risibile est animal, equi possessor non est animal, ergo possessor equi non est risibile. Impugnatur, rebus ut nunc: homines habeant equos, nutrianturq; alij in pascuis siluestres. Et vtrumq; horum est defectus: quia inueniuntur verificari sic de alijs in antecedenti, quam in consequenti. Tertio est defectus procedere in illis à non distributo ad distributum. Quia multo piura amplexiabitur in conclusione. Vt omnis homo est animal, equus non est homo: ergo equus non est animal. Quarto est defectus si argumetur in eis à confusa ad determinatā: dūmodo medium vt ibi; supponat confusè, alias non est defectus. Vt omne animal est corpus, omnis hō est animal, ergo corpus est omnis hō. Nā quādo à parte medijs nulla ponitur cōfusa, nullus est defectus, siue syllogismus, sit affirmatiuis, siue negatiuis. Vt valet, omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal, & negatiue, omnis homo est animal nullus leo est homo, ergo animal nō est leo. Sed si que confusio in medio fuerit, impedit, vt non valet omnis homo est ratio nalis omne risibile homo non est: ergo rationale non est risibile. Ac demū cū Syllogismus sit princeps consequētia, vniuersaliter in eo est defectus, quicūq; in alijs argumētis vim illationis infringit, formamq; vitiat. Vt ab am-

plō ad non amplum affirmatiue, & à non amplū ad amplum cum distributione ampli: & quos in præfatis materijs opusculo argumētorum fusc, atq; ipsarum pertractauimus. Eadem enim suppositionis æqualitas medio in antecedens requisita, exigit etiam in extremitatibus: vt mediū extrema correspondeat, & vltima primis.
¶ I N C A P I T U L U M huius quinti libri Petrus Hispanus, vt vulgus dicitur putat. Nā peritiores non iudicant ipsius aut textū aut studium esse adiecit capitulum in vbi de inuentione medijs, & de impugnantis consequentijs tractat: Et huiusmodi claudis syllogismi medijs habentur ex vltis cōnexionē cum extremitatibus tota illis, & vis, & machina erigitur. Aristoteli in cæte priorum adiecit regulas, quibus ad quāuis propositionem siue affirmatiuam, siue negatiuam syllogizandam mediū inueniretur. Quæ Actor imitatus eas numero senario collegit: his nominibus designatas; Secana, Cageti, Darenes, Hebare, Gedaco, Gebali. Quāvis ingeniosa dispositione quæda figura solet conuigere. Quā vili gari nomine dialectici Assiōrum pontē nūcupant. Quoniam regulæ ita intellectu difficiles sunt, vt hec esse sit, ne intrāntu iuuenis succumbat, & ingenij corpore, & asini ruditate carere. Sed (meo arbitrati) regulæ, ac regularum expositio summularum dialecticis sunt omnino frustraneæ, profutura certè si eo loco interpretentur, quo eas Aristoteli digessit. Præsupponunt enim prædicamentorum, & cognitionem, & prædicabilitum notitiā: Vt pote quæ inquirendum præcipiunt, aut superius subiecti prædicatiue, ppositionis syllogizandæ, aut conuertibile, aut subsequens. nosse aut quis terminus quem excedat, quem ambiat, quō cū cōuertatur, ex quo inferatur absq; prædicamentis, & prædicabilibus conari, labor est improbus, & penitus futilis. Itaq; profunt regulæ in prioribus, vel posterioribus positæ (vt nos ibidem cū de medio demonstratiōnis egerimus, tradere intēdimus) hic vero prædicamentorum arte nondū explicita nullus fructus legetur. Et tunc licet intelligatur, certe vel fallor, vel non subseruiunt: cum sine regulis ipsa eorum operum notitia, & sciētia abunde media ad quamlibet cōcludendā subministrat. Vnde cum hic pontis traiectus profuturus est, ad modum difficultis est: cum verò sternitur, non est necessarius. Quidquid tamē vtilitatis afferunt regulæ, in logica allaturæ

N 5

idem

sunt. In summijs velut fructus accidus est, & nunquam ad maturitatem, perueniens, qui se porius in dultia agricolae, non naturae clemetia maturecat.

¶ DE INSTANDIS illationibus verū est cum consulto, vel incautē defectus intrinsecus vel extrinsecus admittitur, fieri paralogismos fallaces (inquam) & deceptorios: qui ob id frequentes vel in se, vel in similibus concutuntur (hoc est) dari antecedens verum, & falsum consequens. Nam plerumque talis est paralogismi materia, vt licet illatio violata sit, violari tamen in se non queat. Oppos est simile argumentum in ea materia formari, quae ferat antecedens aliquo casu verum, & consequens falsum. Ad eum, (vt alibi vidimus) signum est efficax, ac certum praetertis consequentiae. V. G. hic paralogismus, omnis color est qualitas, albedo fuit color, ergo, omnis albedo est qualitas, cum & intrinsece, & extrinsece peccetur, quia & medium vbi non distribuitur, restringitur, & minor extremitas distribuitur, cum supponeret antea, determinate, in se tamen inuicem non poterit impugnantur tamen in simili. Omne animal est currens, homo fuit animal, ergo, omnis homo est currens, facta hypothesis, quod nulli existat homines. Volunt ergo, maiores praeccepta constituere, quibus similes consequentiae inueniantur. Sed id tamen nec Aristo, nec Petrus Hispanus excogitarunt. Nec certe regulae aliquot inueniri possunt, quibus id sufficienter doceatur. Nec haec tamen inuenta, ac in situata sufficiunt. Sed prout quilibet ingenio pollet, visu & exercitatione accedente inuenit, cognitio defectu, casum, vbi consequentia concutitur, aut aliam similem. Quibus de causis adducti integrum illum textum abscidimus, ne, s. frustra auditorē in finem iam stadij prope lassum & de fatigatum tam graui onere de nouo vexaremus.

lectio secunda.

¶ VPEREST, VT QVAE stilo resolutorio circa Syllogismum de medio communi digestus, priusquam ad expositiōnem traieciamus, obiectiōibus discutiamus, vt veriora solutionibus, atq; doctrina constent. Et primo circa definitionem Syllogismi, vbi diximus esse consequentiam formalem, non est quaerendum, an sit formalis? Quin ita cunctis compertum est, non mo-

do eum efficacem esse, verum sic antecellere firmitate omnes, vt potius indagaturi simus, an solus sit consequentia formalis. Hoc inter primos, ac graues doctores ventilatur, nū ita primas formalitatis teneat, vt solus in formalitate existat? Pro cuius parte negatiua primo est argumentum. Consequentia formalis est, quae tenet in se, & in similibus sibi, quae nec in se, nec in his impugnatur: quales plurimae praeter Syllogismum in dialectica reperiuntur, ergo, Minor probatur. Haec valet, homo est animal, ergo, viuens sensibile: & vbi cumq; a definito ad definitionem collectum fuerit, verissime, & validissime colligitur. Praeterea ab conditionali compositione antecedentis ad positionem consequentis generaliter valet. Secundo omnes loci arguendi dantur de consequentijs formalibus. Locus enim regula est, & libra illationis, non materia, ergo absurdum est tantum formae ceteris locis adimere, vt materiales censeantur. In contrarium est, quod solus Syllogismus tenet virtute connexionis terminorum, (vt ex eius definitione constat, quae ceteris speciebus argumentorum communis esse non potest) forma aut consequentiae est dispositio & terminorum, & propositio, ergo solus Syllogismus est consequentia formalis. Tota huius quaestio nis resolutio ex eo, pedit, vt statuas semel quae sit consequentia formalis. Nam si haec est, ipsius definitio exacta, quae vulgo circum fertur, si quae nec in se, nec in suis similibus impugnatur, negari non potest, quin praeter Syllogismum, alij loci arguendi pariter sint formales. Etenim argumentum ad conditionali, cum destructione consequentis ad destructionem antecedentis, & a diuiso ad diuisionem nemo certe violabit, si formae similitudo rite seruetur. Igitur, (vt ex tertio libro colligitur) materia argumenti, est argumenti significatum: quae qualis nam sit naturalis, contingens, aut remota penes habitudinem praedicti, & subiecti, propositio, deperitur: forma vero argumenti est ipsa partium connectio. Vnde illa consequentia merito materialis iudicanda est, cuius partium colligatio, non ex contextura terminorum, sed ex rerum habitudine prouenit: formalis vero, cuius vis, ac robor ex solo terminorum concursu promanet. Sic complete, ac ex propria radice consequentia formalis: ac materialis discernuntur. Vt illa scilicet teneat in virtute tantum materiae, haec formae illa propter res significatas, haec

propter

propter terminos significantes, quo statueribus conclusionibus, vel potestur prima est. Iure illae consequentiae haec tenentur apud dialecticos materiales habitentur, in quibus cum patenter defectus logicalis comititur, vnum nihilominus ex altero deducitur. Vbi homo est sensibilis, ergo omnis homo est sensibilis: a non distributo ad distributum. As plurimum in hac re, considerandum est, no sufficere, vt consequentia sit materialis antecedens, & consequens vera fiat: vel antecedens impossibile, aut consequens necessarium, quo reddatur instabilis: sed eandem esse virtutem, partis materiae ex cuius conditione profluit consequens ex antecedenti. Alias, si quae materia est quemadmodum in disparatis, non dicemus vere, tenere consequentiam gratia materiae. Vt haec homo est rationalis, ergo solus est maior vniuersa terra. In qua nulla certe est consequentia, sed disparata potius conuictio. Quae consequentiae tantum habeat illa particulam ergo. Nullo modo tenet gratia materiae: sed (vt ita dixerim), notam dumtaxat, & speciem illationis. In priori exemplo, vt cuncta, reuera consequens colligitur ex antecedenti: quinimo aliquot additis argumentis corroboratur, vt si addas, & hoc praedicatu coepit naturaliter subiecto ac prome de omnibus, ergo omnis homo est sensibilis. Itaq; consequentia disparata nullatenus est materialis: sed reuera nulla. Tantiū efficacis est, quia consequens verum est, aut antecedens impossibile. Et deniq; cum materia totius consequentiae non sit eadem, gratia materiae tenere minime potest.

¶ SECUNDA conclusio. In natura consequentiae materialis, & formalis, sunt gradus: nec membra haec adeo tota ratione, ac genere differunt, quin commisceantur. Etenim quo liber in argumento necessarii materiae, & forma coalescunt, & conglutinantur. Subt ergo necessario quaedam consequentiae mixtae, nec omnino materiales, nec penitus formales, sed vtriusq; temperamento constantes. Inductio multum materialis est. At a definito ad definitionem, a diuiso ad diuisionem, me diocritate tenere, mihi videntur. In vniuersum demum (quod sit hic penultima conclusio) omnes loci Topici sunt hoc gradu consequentiae formales, vt sint etiam materiales. Vt pote in quibus vis illationis, & robor fundamentaliter ex rerum habitudine, non ex terminorum glutino profluit. Quare enim

haec valet. Petrus est homo, ergo est animal rationale, nisi quod talis est natura hominis. Et haec. Est animal, ergo rationale, vel irrationale, nisi quia sic vniuersum animalium rerum natura partitur, sic inuenitur. Secundo ipsi termini nullam aliam, connexionem in his habent, quam res significante habent. Haec ergo. Omnis lapis est leo, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est leo, cum nulla sit rerum affinitas, nisi diuina identitas, sic mutuo sibi terminum in antecedenti cohaerent, vt inferatur conclusio. Tertio, cur haec consequentiae formales appellentur, quia vbi libet synonymitas illa terminorum, seruata fuerit, tenebitur sed quid est synonymitas haec rogo, cum non significet idem eodem modo? nempe rerum significatarum propinquitas, vel identitas, aut similitudo quaevis habitudo oppositio nis, aut generis, aut speciei, ergo ex rerum habitudine robor dimanet. Rebus consequentia inuenitur, non fortis. Vnde merito materiae celebuntur. Et confirmatur similes consequentiae crebro sane supernaturaliter inueniuntur. Nimirum quia Diuina potestas naturae ordinem, & dispositionem mutare, ac variare potest. Naturaliter certe bene inferitur, iste est albus: ergo non est niger: iste est immortalis, ergo non mortalis: iste est corpus, ergo est quantus: & tamen miraculo prima impugnatur, si duo contraria eidem subiecto insint, secunda in Christo: tertia si detur homo omni quantitate exutus. Concludimus itaq; vltima assertione solum Syllogismum esse consequentiam pure formalem, materialitatis missione carentem. Ceteri namq; loci teneant, rem signatam prospiciunt: syllogismus vero solos terminos, terminorumq; commixtionem denotat: & ideo solus est pure formalis. Ad primum itaq; argumentum, non est deserendus modus loquendi haec tenentur conuictus. Vt scilicet formales dicantur: quae in se tenent, & in similibus partium synonymitate seruata, licet synonymitas illa rerum habitudine fundamenta sui ponat. Secundo respondero: lo cum ab conditionali in tantum formalitatis participare, vt ab omnibus tere Syllogismus hypotheticus vocetur: sed eo deficit, quod veritas maioris, quae consequentia est, ex rerum consequentia dependeat.

¶ IN ID QVOD immediate sequitur. Oportere, tres esse terminos: concludi, omnia, quae in antecedenti locata sunt de mo dio. Be. ne sequitur: omnis color, & potentia

N 6 est

est qualitas, albedo est color, ergo albedo est qualitas. Item cuiuslibet hominis mancipium est rationale, Datus est omne mancipium, ergo Datus est rationalis. Item omne animal est substantia, omnis homo, qui est homo, necessario est animal, ergo omnis homo est substantia. Qui tamen quatuor habet terminos quorum alter etiam si non est medium, non concluditur. Pro horum solutione aduertito, has conditiones non ad bonitatem consequentiae in genere exigit, ut pote sine quibus multae sunt bonae consequentiae: sed ad bonitatem talis consequentiae, scilicet Syllogismi, ita, ut sine his Syllogismus consistere non possit, bona tamen consequentia alias esse possit. Ut rationale necessaria differentia est constitutiva, non animalis. Cum absque rationalitate animal inueniatur, sed hominis. Ergo ubi conditionum violatio fuerit, illatio Syllogistica non erit, tamen si efficax exhibeat. Nam eo cluso crebro ex altera tantum praemissarum sequitur. Ut cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo, ergo equus currit, frustra hic minor inseritur, cum ad concludendum neutriquam concurrat. Sola maior infert a restricto, ad non restrictum affirmatiue, & sine distributione. Nonnumquam, & si praemissae concurrant, haud vniuersim, & syncathegorematicae (quod aiunt) id est, secundum omnem sui partem, sed secundum aliquas: cum impendio requiratur singularis partes, imo singulos terminos struere Syllogismi subserviunt, atque ancillari, ut nihil frustraneum, nihil reuadans reperiat. Sic in primo Syllogismo si potentia nihil ad concludendum iuvat. Sed tenet consequentia. Quia ex maiori alia maior legitima Syllogismi deducitur. Scilicet omnis color est qualitas. Quae minime inferretur, si copulatum complexiue sumeretur. Ut non valet, omnis materia, & forma sunt compositum, corpus est materia, ergo corpus est compositum. Quoniam ex maiori non sequitur: ergo omnis materia est compositum.

¶ **QVOCIRCA** quaestio grauis est, & anxialis, accotrouersia, aut similes consequentiae in se non Syllogismi, sed ex quibus inferuntur praemissae ad syllogizandum aptae, sunt habendae Syllogismi. Et (ut arbitror) non sunt habendae, nisi modum, & figuram in se habuerint. Siquidem haec sunt principia formalia, absque forma vero cuiuslibet speciei non potest talis species intelligi, nedum existere: ergo sine modo, & figura non erit syllogismus. Rursus

si reduci, aut inferri sufficeret: cum fere omnes modi arguendi ad syllogismum reducantur, vel praemissas inferre queat aptas syllogismo, vniuerse bene illationes essent syllogismi. Sed replicas, ergo modi inperfecti non sunt syllogismi, cum plus firmitatis non habeant, quam ad perfectos reduci, negato simul & sequellam, & probationem. In te enim modum, & figuram sortiuntur. Reductio eorum tantum quaedam trutina, & libra, nonnullaque corroboratio est: ut ad libellam perfectorum perpen magis eorum vis elucescat. Haud tamen in syllogismi ius, naturamque, cedere debet (ut ita dicam) nequaquam inter illos ciuitate donantur. Nihilominus similes consequentiae si formalium quampiam sedem non habuerint, id est, alium locum per quem teneant, syllogismi reductibili vocentur. Secundo syllogismo principali argumenti dicitur: quod (ut sepius admonuimus) nostra regulae dantur de syllogismis, qui ex Propositionibus conuictis texuntur: haud consuetum est tamen, praedicati affirmatiue distribuere. Sic nihil mirum, si fundamento sublato illa consequentia ob praedicati distributionem valeat, non valitura, si non distribuatur. At similibus orationibus admissis respondeo, esse syllogismum reductibilem: quia habet figuram iam, & modum, & ex maiori alia inferitur propria maior. Nam (ut iacet) genitiuus superiuit, ut potest qui nihil ad inferendum praestat. Sed sic tenet, mancipium est rationale, Datus est omne mancipium, ergo Datus est rationalis, cuius maior ex maiori priori deducitur. Tertio respondeo: duplicem esse copulam in minori. scilicet copulam implicationis, & copulam modalem: prior iccirco solum ponitur, ut seruetur eadem suppositio, minoris extremitatis, quam habet in consequenti. Nam sine illa multi asseuerant, ampliori subiectum ad quatuor: & regula generalis est, non esse defectum inferere quidpiam tam in antecedenti, quam consequenti. Dummodo nihil aliud efficiat insertum, quam seruare proprietates logicales. Ut si diceret omnis motus est actio, & omnis passio est motus, ergo omnis passio est eadem res, quae actio. Si vero alium sensum, quod inferitur extorsit: tunc erit macula aut illud inferere, aut non concludi. Ut si diceret, omne animal possibiliter est album, omnis homo est animal, ergo omnis homo est albus, nisi concludas possibiliter, impugnatur, casu nunc multi sint ethyopes. Vnde tertius syllogismus generaliter

neraliter acceptus in exemplo, propterea quod subicitur copula modalis in consequenti: infatur in simili precedenti. At loquendo singulariter de li necessario in affirmatiuis nunquam concucietur ob id, quod in consequenti non reperitur, quia si non posito antecedens est verum & consequens falsum, magis falsum erit, si modus necessario ponatur. Propositio enim de simplici copula falsa affirmatiua per additionem necessarij non reditur vera: quoniam necessitas praefigitur veritati: sed ipsa sola eam non ponit. Et idem dicendum est in syllogismis negatiuis: ubi copula modalis non est negata, quia eadem ratio & causa versatur. At si praefigatur negatio copulae, oppugnabitur: si non repetatur similis in consequenti. Ut si dicas, omne album erit nigrum, nullus homo necessario est vel erit albus, ergo nullus homo erit niger: nisi ad das necessario, non tenet. Itaque generali constitutione necesse est, & tres esse terminos, qui & si plures simpliciter fuerint, vice trium fuerint: & dempto modo omnia antecedentis in consequenti repetantur.

¶ **SED IAM** condiciones exactas, & opposita vitia superest trutinemur. Et quidem prima conditio, nempe ne medium accipiat aequiuoce: adeo certa est, & plana: ut nulla sit, vel in intelligentia obscuritas, vel in defensione difficultas. At secunda ut totale extremum, medium in altera sane praemissarum existat: videtur falsa: ut pote cum antiqui in ambabus totale fore postularent. Et deinde haec praemissae sunt ineptae, nullus ignorans est sapiens, hic codex est ignorantis liber. Nam maxime inferrent, ergo sapientis liber non est quae tamen vitatur, si codex ille sit cunctis communis. Hic etiam non tenet, cuiuslibet albi quilibet equus est currens, nullum nigrum est album ergo aliquid currens negri equus non est: quibus cum alijs quamplurimis id solum desse videtur, quod medium haud totale extremum utrobique existit. Circa istam conditionem notato priscos non fuisse nostra totale extremum in vna, sed in ambabus fore. Et quidem infatias non eo, id esse impendio tutius, & syllogismo maiorem in modum concludibilis. Formatur enim astatim dilucidus ac splendidius. Sed nihilominus negandum non est, quin nonnumquam in altera sit totale, sufficiat: cum videamus hunc violari non posse, cuiuslibet hominis equus est animal: Petrus

est homo, ergo Petri equus est animal: & omnes similes. Igitur animaduersione dignum, duplicem esse Syllogismum negatiuum, & affirmatiuum. In affirmatiuo generale est, sufficere in vna totale extremum constituitur, si cereque medio in reliqua quid apponere: dummodo nulla proprietates logicalis mutetur. Quod appositum ordine per nos constituto concludatur. Ut omnis leo est animal, Chiphus est leo, & albus, ergo est animal, & albus. In negatiuo videtur antiquorum opinio tenere locum. At recentiores mille conditionum obseruantias exigunt: ut licet raro, liceat. Nepe si additum medio adijcitur in negatiua praemissa, nullum est crimen: etiam si ratione additi totum complexum de aliquo verificetur, de quo non in affirmatiua medium. Ut nullius sapientis anima subiacet crimini, Petrus est sapiens, ergo Petri anima non subiacet crimini. Itaque est parilis ratio tunc in affirmatiuo, & in negatiuo. At in affirmatiua praemissa Syllogismi negatiui licet quidem addere: nunquam tamen ratione cuius totum complexum de aliquo verificetur, de quo non, ubi totum extremum medium erat. Per quod paralogismos praefatos disolunt. Nam & negatiui sunt, & additum medio in affirmatiua reddit totum complexum de alio verificabile, quam in negatiua medium. Siquidem ignorantis liber de aliquo dicitur, quod non est ignorans. Scilicet, de ipso codice. Eodem pacto peccatur, & in secundo. Verum tamen hic tenet, nullum album est nigrum. Fauellus est hominis album, ergo fauellus est hominis nullum nigrum. Nam hominis album non verificatur de aliquo, de quo non possit, & album dicitur.

¶ **TERTIA** conditio est, ut cum medium fuerit complexum, quod vnica, & pluribus accipi potest, eadem acceptione in vtraque sumatur. Vnde est defectus diuersa acceptione capiat, nisi aequipollent. Solent enim ad huc sensum aequipollere: quod ex vna acceptione inferitur alia. Primo ab pluribus cum distributione determinationis, ad vnicam sine illa, quomodo libet supponat determinabile, valet affirmatiue, & negatiue. Verbi gratia. Cuiuslibet hominis quilibet equus currit, ergo quilibet equus hominis currit. Itidem nullius hominis equus currit, ergo quilibet equus hominis non currit. Item quando nulla est distributio determinationis, nec determinabilis: mutuo se se haec acceptiones inferunt, & alias sepiissime (ut in opusculo argumentorum capite indu-

inductionis videre licet) & forsan semper: saltem quantum mea fert opinio, sed loquamur cum pluribus. Igitur si acceptiones medij, maioris, & minoris ita aequipolluerint, nullum crimen est mutatio. Tunc tantum committitur, cum neq; maior infert alteram, vnica, aut minor alteram pluribus. Vt hominis quilibet equus currit. Bucephalus est equus cuiuslibet hominis. Contra istam conditionem, & infuorem defectus arguitur. Non sequitur: quilibet equus cuiuslibet hominis est albus, Bucephalus est equus hominis: ergo Bucephalus est albus. Infatur si vnus equus sit omnium communis & albus, Bucephalus vero vnus sit singularis & niger, & apparet ideo violari, quod feruatur conditio. Secundo in isto Syllogismo, quilibet equus hominis currit, Phlegon est equus hominis, ergo Phlegon currit. Quia hunc defectum cauere volumus, comitimus necessario alium. Nempe quod mediū non distribuitur complete. Li enim hominis nullibi distribuitur. Pro huius defectus intelligentia adnotato, bifaria contingere esse complexum, alterum cuius partes sunt determinatio, & determinabile, in quo huiusce varietas acceptionum vnica acceptione, & pluribus, reperitur. Nam in ceteris sine copulatione, sine disiunctis nulla earum. Vt ergo ab his clarioribus exordiamur: cum medium fuerit sic complexum, solum aduertatur, necesse est se, vt partes medij sufficienter distribuatur. Nisi forte ad inferendum secundum vnam dū taxat sui partem concurrat. Tunc enim sufficit, illa sola distribuatur. Valet enim omnis leo, & elephans est animal, omne rugibile est leo, & elephans, ergo omne rugibile est animal. Vt pote cū ex praeiis sequantur apertissime istae: omnis leo est animal, omne rugibile est leo. Alias vniuersale praecipuum est, singulas partes medij huiusce complexi secundum talem acceptionem complete distribuatur. Quod quidem complexum quandoq; est copulatum: nonnunquam disiunctum, atq; vtroq; modo, & diuisiue, & complexiue accipitur. Sed non est praetereundum in illis non tantū cathorematicos terminos partes esse, verū ipsam etiam copulam, atq; proinde cum li, vel, sit particularitas, necessario quando totū medium distribuendum est, hoc est, fieri vniuersale, li, vel, vniuersalitas fiat, si medium complexum est disiunctum, vnde aut acceptione vnica distribuatur: maxime cum accipitur diuisiue, aut in li. Et, mutetur. Is enim non tenet

Omnis homo, vel omnis leo est rugibilis, Socrates est homo, vel leo, ergo Socrates est rugibilis. Tamen si duae partes medij distribuatur. Si vero vnica distributione diceret, omnis homo, vel leo, est rugibilis. Socrates est homo vel leo, ergo est rugibilis, teneret. Sed maior est falsa. Aut si in minori subumeres: Socrates est homo & leo.

¶ **AT QUANDO** complexum ex determinatione, ac determinabili constat, tunc est pelagus immensum praecipuum sopherum: quorum tamen sententiam verbis hic clarissimis compendio enodabo. Cum tale complexum pluribus accipitur, nulla est in sumptione difficultas. Tantum prouideatur: vt partes vel simul, vel ambabus praemis di distribuatur. Si accipitur vnica, cū velut simplex, quoad distributionem censetur, sufficit determinabile semel sufficienter distribuatur. Illa enim vel sola distributio totum complexum afficit. Quare sequitur: quilibet equus hominis currit, Pegasus est equus hominis, ergo Pegasus currit. Vnde respondetur secundo principali argumento, nullū ibi committi defectum, cum complete determinabile distribuatur, quod in his sufficit. Sed si ambae partes distribuatur, determinatio restringit determinabile, vt stet ferē collectiue. Vt in hoc syllogismo, quilibet equus cuiuslibet hominis currit, supponit pro equis omnium collectiue. Sine distributione autē determinationis nō sic restringitur. Quocirca obseruandum est in similibus, vt nunquā determinatio non distribuatur in ambabus, vt sic feruatur eadem restrictio. Per quod respondetur argumento primo principali. Medium enim vbi non distribuatur, stat minus restrictū, & verificatur de alio, de quo non vbi distribuatur. Sed subsumendum erat, Pegasus est equus cuiuslibet hominis. Vt distributio determinationis conseruaret eandem restrictionem determinabilis. Haec enus doctrina plana, & perspicua est. Solet autem non esse medium totum complexum: sed pars tantum complexi, vbi maxime distributionis de ferē peccatur. Et ideo cum sine exceptione medium necesse sit complete distribuatur, in id summa cura elaborandum est, vt quando, & vbi pars illa sufficienter distributa est, non ignoretur. Ne autem distributa videatur nobis complete distribui, vel iam distributam formidemus, non distribui. Quia in re cū in acceptione pluribus distributiones paten-

patentius clarescant, ad plures reducantur tunc complexa accepta vnica, vbi facile quid desit, perpendamus, sub determinatione, determinabili vbi sub sumatur. Vt nō valet, quilibet equus hominis currit, Pegasus est equus ergo, Pegasus currit, quia mediū distribuatur dependenter ab genituo, restringiturq; pro hominis equo. Sic in minori, vbi nō distribuatur, minus restringitur. At hae, quilibet equus hominis currit, Petrus est homo habēs equū, recte disponitur, quia maior aequipollet huic cuiuslibet hominis habentis equum quilibet equus currit, cum qua minor illa infert optime in darij.

¶ **SECUNDVS** defectus est, cum medium vel non distribuatur, vel incompleta vniuersalitate donatur. In contrarium argumentum dirigitur. Benefequitur. Equus est vel nō est albus, Pyrois est equus, ergo est, vel nō est albus. Itē animal est ipsummet, homo est animal, ergo homo est ipsummet. Tertio, quilibet equus hominis nō currit, Petrus est homo, ergo equus Petri non currit, In quibus medium non distribuatur. Quarto valet, quicumq; dicit te esse animal, dicit verū, quicumq; dicit te esse equū, dicit te esse animal, ergo quicumq; dicit te esse equum, dicit verum. Ad haec omnia respondeo nihil esse in Syllogismo aequē necessariumq; vniuersaliter terminorum, & distributionem medij. Quod si bonae consequentiae absq; distributione reperire sunt, nullatenus erūt Syllogismi. Prima ergo tenet, quia consequens est necessarium non ex connexionem terminorum, sed copularū. Quo circa ablata illa idēitate verborum, illicio etiam illa forma disiunctionis retentā corruet. Vt non valet, equus est, vel non fuit albus Phlegon est equus, ergo est, vel non fuit albus, casu Phlegon non sit, fuerit tamen albus, alijs vero equis opposito modo se habentibus. Secunda itidem non est Syllogismus, sed valet, quia sequitur ex minori. Negatiue tamen non valerēt, homo non est leo, ergo homo nō est ipsummet. Imo si diceres eadem integra forma, leo est ipsummet, homo nō est leo, ergo homo nō est ipsummet. ¶ Tertio qui opinantur, negationem ante sese in similibus complexis distribuere, itidem arbitrantur illic genituum distribuatur, ac proinde Syllogisticē, ac legitime concludi. At ego existimo primo illic non maiorem habere distributionem, q; in affirmatiuis, haec autem affirmatiua, quilibet equus hominis currit aequipollet

secundum eos huic: cuiuslibet hominis habētis equum, equus currit. Dicamus ergo negatiue, cuiuslibet hominis habentis equum nullus equus currit, Petrus est homo, ergo Petrus equus non currit, vbi medium quo non distribuatur, supponit minus, aut nullo modo restrictū. Qui falsi arguitur in simili, cuiuslibet Regis habentis equum quilibet equus nō fuit albus, Numa fuit Rex, ergo Numae equus nō fuit albus, dummodo donec Rex nullum posederit equum. Sic respondeo, illum priorem Syllogismum non valere; concutiq; posse in hoc, quilibet equus Regis non fuit albus; Numa fuit Rex, ergo Numae equus non fuit albus. Quod si nostra existimatio de his complexis dudum explicata placet, constat quam facillime antecedens sit verum, & consequens falsum. Ad vltimum dico, primo non habere, formā Syllogismi, sed sunt omnes illae praemissae propositiones conditionales. Quod eo euidenter aparet, quia etiam verē nihil ponit in esse, conditio propria conditionalium. Nā & si nemo quicquā dicat, verū est dicere, quicumq; dicit te esse equum, dicit te esse animal Sed quaeritur, an sit bona consequentia etiam ex conditionalibus, dico per nullum locū conditionalium, nec totius dialecticē validā esse. Sic datur antecedens verum, & consequens falsum. Nā (quod non nulli aiunt) tenere de primo ad vltimum, minime constat, cum per immediatas consequentias ex vna illarū praemissarum non inferatur conclusio. Incomplete distributio maxime in hoc signo, omnis, inuenitur apertior, & euidentior. Vt si dicas, omne animal fuit in arca Noe, Plato fuit animal ergo Plato fuit in arca Noe. In maiori enim stat incomplete, li vterq; & hialter bullo modo sunt signa, vel completa, vel incompleta. ¶ **QVARTVS** defectus est, quando vbi non distribuatur, stat magis ample. Contra, bene sequitur. Omne album est coloratum, omnis homo possibiliter est album, quod est, ergo omnis homo est coloratum: & tamen in minori ampliatur pro possibili. Pro huius defectus notitia notato: accipi magis ample inde defectum esse: quod maiorem ampliatiōnem sequitur maior verificatio: ac verificari terminum quempiam, stat dupliciter: vno modo considerata sigillatim eius suppositione: alio modo considerando verificationem secundum habitudinem, aut totius orationis, aut integri complexi, cuius est pars. Verbi gratia, subiectum huius, homo currit, cum supponat

nat pro omnibus presentibus, de cunctis verificatur: at tota propositio de solo homine currente dicitur. Verum tamē cum huius ampliationis interdictio, atq; cautio contendat, ne ratio illius de alio prēmisa verificetur: vel pro alio vera reddatur: patet, quod nō in primo sensu maior ampliatio obstat, sed in secundo. Sicut hæc sunt aptæ, omnis actio est: motus, omnis visio, quæ est visio: est & fuit: actio: tamen si actio in minori stet etiā proactione præterita, quia non verificatur in ordi ne ad illam copulam, nisi pro præteriti. Si vero diceret, omnis visio est vel fuit actio, non valeret. Dixi vel complexi: quia in cōpositis: ex determinatione: & determinabili diuersorum: casuum respiciendum est, pro quo nam totum complexum seorsum verificatur. Vnde hic non sequitur. Cuiuslibet hominis equus erit albus, Bucephalus hominis quilibet equus est, ergo Bucephalus erit albus. Nam in maiori equus ampliatur cum toto complexo. Vbi tamen non distribuitur. Nec inferretur: recte etiam si diceret, cuiuslibet hominis equus qui est equus, erit albus. Bucephalus hominis quilibet equus est, ergo Bucephalus erit albus. Quia illa restrictio cōstringit tantum partem non distributam, non tamen habitum possessionis. Itaq; itat pro equo, qui modo non possidetur. Ad argumentum autē principale respōdeo, quod si copula (quod est) implicationis est & pars predicati, cum tunc etiam cum predicato ampliatur, non valet propter præsentem defectum illic parari. Si vero sit propositio seorsum, tunc quia restringit, valet, impediturq; restrictio nis defectus.

¶ **C O N T R A** quintum defectum bene sequitur. Nullus spiritus est corpus, omnis Angelus necessario est spiritus: ergo omnis angelus necessario non est corpus, & si modus ampliatur, patet in vitium labi, ergo non valet. Ad hæc non valet. Omne animal possibiliter non est nigrum, omnis homo possibiliter est nigrum, ergo omnis homo possibiliter nō est animal, non ob aliud, nisi quia seruat conditio, videlicet, ut si negatiua æqua retineatur ampliatio. Item hic: omnis Deus possibiliter non est creans, deus possibiliter est creans, ergo deus possibiliter non est Deus. Non verificari in affirmatiua pro alio in presentiarum intelligitur secundum expositionē præcedentis defectus. Nempe ut secundum habitudinem propositionis, aut complexi nō ve-

rificetur. Quod in primo syllogismo seruat. Quia secundum appellationem, qua ibi afficitur, non verificabitur de pluribus. Secundo aduerte, ut verè cognoscatur, quando in affirmatiua sic accipitur, necne: figere oportere in contradictoriam negatiuæ oculos, in qua utpote affirmatiua melius verificationes elucescunt. Si ergo pro pluribus in præmissa affirmatiua, quam in contradictoria negatiuæ sumatur, labe aspergitur syllogismus. Vnde quoniam in contradictoria negatiuæ secundi syllogismi, sane hac aliquid animal necessario est nigrum, pro paucioribus verificatur si nigrum, quam in affirmatiua præmissa, omnis homo possibiliter est niger, detegitur defectus. Nam quia in contradictoria debet esse æqua ampliatio, arguit, in ipsa negatiua præmissa minus ampliari: si in contradictoria minus ampliatur. Idem dicitur tertio.

¶ **C I R C A** propositiones exponibiles, quibus nonnunquam syllogismus componitur, diligenter considera; quod omnes tres propositiones præmissæ videlicet, & conclusio fuerint exponibiles, ut tantum animal est sensibile, tantum animal est homo, ergo tantum sensibile est homo, siue dicitur, ut omnino in quantum animal est sensibile, & omne sensibile ut sic, est homo, ergo sensibile est sensibile, siue altera tantum ut nullus color præter albedinem disgregat, hæc res est albedo, ergo disgregat, eadem ratio semper habenda est, ac si exponentes syllogismus integrarent, & fidelissime simul, & solertissime perpendendum, utrum ex similibus exponentibus teneat. Quod cum sit a deo operosum efficere, rarissimi ex exponibilibus contexti extra summulas inveniuntur syllogismi. Vnde præfati syllogismi ob dictam regulam tenent. Quæ etiam extenditur, cum non ex vna specie exponibilium cunctæ propositiones sunt, sed ex varijs. Ut cū ex vna exclusiua, & altera exceptiua. Ut tantum leo est animal, omne animal in quantum animal est viuens, ergo leo est viuens. Omne viuens præter animal est insensibile, tantum corpus est viuens, ergo tantum corpus est in sensibile.

¶ **N E C E S S E** est seorsum Syllogismum expositorium pertractare. Ut pote qui & fundamentum, & conditionibus à communi differt. Expositorius est, cuius medium est terminus singularis. Contingit autem singularem terminum esse, aut discretum, aut communem

munem demonstratiuè restrictum. Vterq; enim expositorium uti medium aptissime subseruit. Ut Petrus currit, & Petrus est sapiens, ergo sapiens currit, & hic homo ambulat, & hic homo loquitur, ergo loquens ambulat. Fundamentum huius speciei conclusionis illud celebre prouerbum est, nempe pro affirmatiuis, quæcūq; sunt eadem vni tertio, sunt eadē inter se: Et pro negatiuis, quorumcūq; duorum alterum est idem vni tertio, alterum non sunt inter se diuersa. Hæc principia pro expositorijs sunt firmissima, nullo vnquā valido arte cōcussa. Quoniam cum medium sit terminus singularis, qui est tertium illud, (cuius axioma meminit) cunctis sit statim euidentissimū esse inter se eadem, quæcūq; vni tertio singulari actu identificatur. Vbi compositio extremitatum in antecedente cū medio, & connexio ipsarum inter se in conclusione resplendet. Nam in presentiarū eadē esse vni tertio est, affirmari ambo de illo, quod si fuerit singularis, ut est medium expositorijs, nulla datur instantia propositionis, & corroborat maximè Syllogismum. Sane qui hoc dilatare velint, vt fundet etiam Syllogismum de medio communi, quæ velut extra proprium locum producta non potest vehementer non infirmari ac debilitari: Nam vni trilateraliter vt animali multa sunt eadē, id est plurima identificatur, scilicet omnes species inter se, & ratione maximè diuersa. Respōdet, debere sic principium interpretari. Quæcumq; sunt eadem vni tertio re, atq; ratione, (hoc est) realiter, & definitione, ut definitio illius tertij sit etiam definitio cuiuslibet duorum. At interpretatio hæc verissima quidem est, sed quæ non potest cunctis Syllogismis cōmunibus accommodari. Raro enim sic extremitates medio cōueniunt, re videlicet, ac ratione. Sic plurimi legitimi syllogismi hoc principio minime mensurabuntur. Ut iste, omnis homo currit, & omnis homo est animal, ergo animal currit, & per consequens habemus quæ intendimus. Idem quoq; iudicatur, si vt (alij opinantur) propositionē hac forma vestiamus, vt ambo includantur formaliter in ratione tertij, & vnus ex ambobus per se includatur in altero. Quando enim tanta indētas terminorum in Syllogismis reperietur, rarissime. Quod circa recte superius vim Syllogismi communis, ac robur non huic principio, sed dici de omni, & de nullo supposuimus.

¶ **I N S Y L L O G I S M O** expositorio &

si non requirantur, quot in communi requisita fuerunt, eorum tamen primum requiritur vt medium in altera præmissarum totale extremum existat. Vnde hæc, quidquid ego appeto est bonum: quidquid ego nolo est malum: nullam inferunt conclusionem: quia li ego medium nullibi est, totale extremum. Secundo defectus æquiuocationis est in his admodum frequens. Ut hic: tu es albus, & tu es niger, si in maiori tu demonstrat Socrate in minori Solstatium. Variatio autem acceptio num penes vnicam: & plures haud habet locum, ob id, quod vt vtrius modo terminus singularis accipiatur idem sensus coalescit. Valet enim Brunelus cuiuslibet hominis, & cuiuslibet hominis Brunelus. Neq; distributionis vitium cum distribui nisi æquiuocē nō possit. Quintus tamen est cauendus quando syllogismus negatiuus fuerit: Nescilicet in affirmatiua de alio verificetur, de quo minime in negatiua. Hi tres defectus circa mediū cōtingere possunt, ceteri non possunt. Ex extremitatibus vero, quia sunt termini communes, omnia peccata syllogismi communis sunt pariter vniuersalia, ac pariter cauenda.

¶ **P R I M A** huius materiæ difficultas est circa medium, an terminus communis pro nomine restrictus, vt hic homo, sit aptum medium expositorio. Nam etsi vt cumq; singularis sit, controuersia est tamen, utrum: tam exacte singularizetur, vt medijs minus subire possit. Etenim si aliquis homo, & si quoquo pacto singularis censetur, ad id muneris tamen præstatum profus est inutilis. Pro parte negatiua ergo huius ambiguitatis ita disceptatur. Non est completè singularis: ergo medium esse non potest. Antecedens probatur. Constat ex partibus communibus, ergo est communis. Antecedens pro categoricomatico nemini dubium est, at syncategorema cum constet esse indifferens, cōiungitur non esse singulare. Plura enim valet vniuocè ostendere, quod ad nihil ostendendum in particulari positum est. In contrarium est auctoritas Petri Hispani, ac reliquorum dialecticorum exultantium, & illum terminum esse singularem, & cōstitueret quando est subiectum, propositionem singularem & esse aptum medium syllogismo expositorio. Circa articulum hic adertit oritur, trisariam sumi, primo, ut pronomem, secundo relatiuè, tertio syncategorematicè. Primo est pronomē, ac proinde loco nominis proprii collocatum.

Quod

Liber quitus

Quod & si communem significationem habeat, nisi singulariter supponere non potest, licet pro pluribus singularibus succedat, & vniuoce. Quod quidem ex natura talis pronominis emanat. In plurali tamen ut hi potest pro pluribus. Et cum sit idem terminus utroque numero ductus, patet, quod sic consideratus est terminus communis. Secundo accipitur relatiue de quo idem penitus iudicatum. At ut signum est syncategorema, & de sic accepto inuestigatur, an significationis communis sit habendum, respondeo esse notam sine controversia ostensionis in communi. Nam quem admodum terminus communis primo rem vniuersalem, deinde particularem repræsentat: proportionabiliter syncategorema constitutum est ad ostensionem, & singularitatem denotandam, secundo hanc exercet. Quæstioni nihilominus dato ambas dictiones terminum singularem facere: sicut è conuerso duo singulares, ut si Petrus, vel Paullus terminum communem constituunt. At cum ostensio sensibilis sit, restat singulare determinatum, quia pro hac re determinata succipitur: si vero absque ostensione: ut cum in scholis dicitur, hic homo currit, vagi instar habetur. At non est omnino vaguum, ut si aliquis homo. Nihil enim prohibet, quin hac in re gradus, & disparitas inueniatur. Ac utroque modo est aptum medium expositorio. In Syllogismis vero his linearis oculis medium dis-

cernatur, oportet. Nam videtur medium non nunquam esse singulare. Et est commune. Ut hic quod tu habes, mihi das, tu habes aures, ergo aures mihi das, anceps est quidnam medium. Si quidem est, si quod ego habeo, terminus communis est nulli distributus, si vero tantum si, tu habes, idoneæ quidem sunt præmissæ, ita tamen concludendum erat, quod tu habens aures habes, mihi das, alioquin eludetur si mihi codicem, non aures largiaris. Præterea in isto, hoc animal si est leo, est rugibile, Posttratus est hoc animal si est leo, ergo Posttratus est rugibilis. Si si, hoc animal est medium, nulli est totale extremum: si vero totum, hoc animal si est leo, est terminus communis, quia conditio adiecta facit, hoc animal de multis verificabile. Quare neque is valet. Hoc corpus est album. Ioannes est hoc corpus, si est equus, ergo Ioannes est albus, si est equus. Casu enim hoc corpus sit equus albus antecedens est verum, & consequens falsum si Ioannes est ethyops. Et etiam est vitium extrinsecum, variatio scilicet appellationis, appellat enim conditio supra medium in minori, & supra maiorem extremitatem inconclusionem. Quiquidem defectus appellationis est in his creberrimus, ut motus est actio, & motus est passio, ergo actio est passio. Hic pater generat, & pater est substantia, ergo substantia generat. Haud enim generat substantia, sed Deus qui est benedictus in secula solus. Amen.

EXPLICIUNT SVMMVLÆ

Fratris Thomæ de Mercado, ordinis prædicatorum, sacre Theologiæ professoris.

VI. S. V. M. V. L. I. S.
(quas vocat) operam
pendunt, ubi dialectica
les litterae florent, quo
& multa scholasticorum
cohors convenire so-
let: demore habent in
quotidianis relectioni-
bus plurima disputationibus involuere: ultra
quam summas decet, & illarum studio im-
peditis expedit. Cum enim tam affinis Metha-
phisicæ Dialecticæ, illiq; vsq; adeo coniuncta
sit: ut potè tã late patens, atq; profusa, cumq;
radix, & origo fere omnium facultatum ha-
beatur, semen habent unde, qui illud ingenio
inserunt, atq; excolunt, difficultates interdum
ceptandum ad Methaphisicam, phisicam &
nonnumquã ad theologiam spectantes ex ha-
rire solent. Quam ab rem eo in tempore quo
tyrones imbuebamus, hisq; eisdem litteris in-
formabamus: multas exagitari quæstiones.
plura proponi argumenta, plurimas ventilari
difficultates, comperimus. Ex quibus non pa-
rum, emolumenti, fructus ac commodi erue-
batur. Quin maxima vis eruditionis, ingens
q; rerum cognitionis vberitas promebatur.
Quæ omnia veritus, ne post paucos dies obli-
vioni traderentur, in compendium redigi,
quorum sine muidia (ut ait sapiens) statui vni-
versos participes facere. Ut qui aliquid arca-
ni patefactum; aliquid involucri dissolutum
cernere velint copia (nisi me animus fallit) nõ
ingrata fieret. Quam provectionibus dumtaxat
ex vsu futuram esse denuntio, nõ his, qui
recentes ad hanc disciplinam affectant viã.
Quibus tantum argumentorum oneri, nõ ho-
nori, gravitati, non voluptati foret, quibus de-
mum tanta disceptationum congeries non
posset stomachum non gravare. Quare quo
breviori giro potuimus cuncta digessimus, præ-
meditantes nos cum emeritis iam & vetera-
nis colloqui, Me etiam movit, quod in sum-
mulis quantum penes me fuit, multiplicem
illum sophismatum cumulum, resecare om-

nibus nervis conatus sum. Quem hoc tempore
hic interserere animum induxi, ut qui nõ
luerit, vel abs extorquere non valuerit, sine
illis literis incubere, ne deesse nostro in ope-
re conqueratur, quæ tã ex animo cupit. Vbi
proinde argumenta communi via creberri-
me dissolvo, nulla nostræ opinionis habita ra-
tione. Nam proculdubio si meæ sententiæ fu-
fragaretur. Omnia pene sophismata recindē-
da, ac penitus delenda essent.

Terminus est vox significati-
ua ad placitum, ex qua sim-
plex conficitur propositio.

CONTRA ISTAM definitionem
primo arguitur, prius tradendus est modus
sciendi, quã scientia, dicente Aristotele absur-
dum est simul querere modum sciendi, & scien-
tiam, ergo à modo inchoadũ nobis erat. Re-
spondetur, Aristotelem, cum modo sciendi
scientiam anteposuit, nomine modi integrã
logicã expressisse. Quia tota est modus scien-
di, ut potè quæ tota in enodanda natura des-
tionis, divisionis, & argumentationis versã-
tur. Quæ tria sunt ipse modus sciendi, & ad
quæ tria totũ logicæ materia reducitur. Me-
dium autem antecellit finem: ergo dialectica
est prior cæteris in adquisitione. At quod in
ipsa dialectica ab definitione modi principii
essimus auspicaturi per sententiam Aristote-
lis non probatur: & reuera nihil recto princi-
pio confert, præ nosse quid sit modus sciendi.
Itaq; fecit comparationem inter dialecticã
tantum, & cæteras disciplinas, haud quoquo
pactò verbis illis ordinẽ in eadem logica pro-
cedẽdi præscripsit. Secundo respondetur, in
dialectica à quoctumq; exordium sumatur, à
modo sciendi incipi. Quia tota est modus scien-
di. Argumentum autem intendebat ab illis
peculiariter definitionibus inchoadũ. I. mo-
dus sciendi est oratio alicuius ignoti manife-
statiua, cum reliquis. At considerato, in præ-

Opusculum

centi libro vsq. ad illum locum nullā scientiā tradī, omnia sunt principia simplicia. Quoniam agitur de terminis definitendo, nō argumentando & videbis, ab huiusmodi litteraliter disciplina incipere. Maxime quōd cum illā definitiones sint quādam compositiones, & cōpositum per cognitionem partium innotescat, necesse est ab ipsis definitionū partibus exordiamur. Sed res est hic dignissima scitu, quid scilicet modus sciēdi in dialectica cōteatur, vtrū ipsa ars & habitus in intellectu existēs, an potius materia artis, & obiectū. Et videtur habitus esse. Nā ab omnibus dialectica didicitur in docentem, & vtentē passivē. omnēq. cōsent, hęc membra formaliter dumtaxat differre, ergo dialectica vtēs est habitus. Modus autē est dialectica, quatenus ea alibi vtitur, ergo modus sciēdi est habitus. In contrarium est, quōd definitio modi sciēdi, & suarum. i. definitionis divisionis &c. Solū cōpetit materiæ huius sciētiæ. Est oratio (inquit) alicuius rei manifestativa: esse orationē verō nullatenus congruit habitū: ergo habitus nullatenus est modus sciēdi, vt pote cui nullo modo modi cōpetit definitio. Hęc difficultas intelligentiā prefatæ distinctionis parit. I. quōd dialectica alia est vtens, alia est docens. Asq. dubio enim dialectica vtens est modus. Gignit etiā sensum huius tā frequentis doctrinæ. I. quōd dialectica est omnium scientiarum instrumentū. Et quidem si rem attentius mediteris, supposito li vtens accipi nunc passivē (adivē nāq. hō sciens est vtens) reperies, haud habitu quēquā, sed materiā vti. Quo enim in alijs scientijs nisi definitione, divisione, & argumentatione vtitur, quæ sunt vniuersa materia. Confirmatur mediū, & modus sciēdi, & instrumentum idem sunt. Mediū autē est quo vtitur (his enim nō est vti, sed finitio) in alijs autē scientijs solū est instrumentum, argumentatio, & alia species modi sciēdi, ergo hęc tantum modus existunt. At dices, habitum ipsum dirigere me etiam, dum in alijs artibus hęc media formo. Hęc or. At me dirigere est, me docere, quōd eo vel maxime cōiungitur, quōd in habitibus iudicantibus etiam mechanicis non est vti, nisi adivē, quādo scilicet vtror arte iam cōparata, operando, est quatenus ars ipsa me in operatione dirigat. Et cōfirmatur. Hęc distinctio docentis, & vtentis peculiariter est dialecticæ, haud enim physica, aut ethica sic partitur, & tamen si li vtens intelligatur, quōd

vtror habitū ad iudicandum de obiecto, vniuersalis foret, distinctio omnibus disciplinis. Quo enim habitū ad iudicandum, vel alijs etiam in artibus nō solemus vti? omnibus habitibus cum volumus, vtitur. Strictē ergo loquendo, si hęc in divisione vtens accipiatur passivē, mēbra realiter differunt, & docēs est habitus, & materiā vtens. At adivē ambo competunt habitū. Docet enim definitionis naturam, eadēmq. ad alias artes comparandas vtritur, vel nos mediante habitu vtitur.

¶ **SECVNDO** arguitur, prius genus quā species definitum: immo prior est generis partitio, quā species definitio, inep̄tē ergo terminus vocalis statim in ipso vestibulo definitur termino: in cōmuni post habitū, aut intacto. Respondetur, non opus fore has omnes regulas adamussim in principio illico totius philosophiæ obseruentur. Vbi nō tam exactus modus procedendi, quā claritas, & facilitas propter tyrones requiritur, & quia notius est quid sit terminus vocalis quā terminus in vniuersali, vtilius est hoc principium. Si terminū diffinis in genere dices est signum propositionis cathēgoricæ constitutum, quæ omnia tā ignota sunt ingredientibus, quā ipsa nomina nova, & inuitata. Secundo dicitur, quōd illa regula ea ratione videtur necessario obseruanda, quōd si prius definiatur species, quā genus. Cum in prioris definitione ipsum genus collocetur, non intelligeres illam, nisi rursus quid sit genus, quæras. Hęc de causā docet prater Aristotiles, ab vniuersalioribus incipendum esse. Præsupponuntur enim ad inferiorum distinctam notitiā. Quo circa quādo species nō per proprium genus, sed aliunde describitur: necesse est, regula violetur, tantum abest, necessario obseruandam esse, quod in præsentia contingit. Definitur namq. vocalis nō per terminum, sed per vocem, quæ nō est directē superior. Tertio posset respondere regulā obseruari (vt ipsa præferret) in vni uocis. Ait enim genus prius definiendū fore. Genus autem primo debet esse vniuocum, & quod terminus nec genus, nec vniuocum est suis membris, ita argumentū rubeat. Sed quātm veritatis isthęc solutio habeat, perpēdetur inferius.

¶ **R V R S V M** in eandē. Terminus est ens rationis, vox ens reale, ergo disparatē vnum per aliud describitur: prætertū velut per genus. Cum ens reale, & rationis totū genere differant, Maior probatur, vnaquæq. res est id, quod

id, quōd secundū suā formam habet. Forma vero terminus est ens rationis. I. significatio: ergo. Minor etiā prima probatur. Vox est prædicamenti qualitatē, & actionis.

P. R. A. E. T. E. R. E. A. vox nullo modo est de ratione termini, ergo redundat. Antecedens probatur. Nō est materiā, nec formā, & multo minus genus, aut differentia, ergo. Probatur prima pars. (secundā n. dabit nemo.) Materiā est, quā formā, in actū reducit, significatio nō informat vocē. Tū quia non est in voce, sed tantū obiectivē in intellectu. Quum quōd subiecta realia solū modo ab accidenti reali denominantur: ergo nō est materiā. Ad hęc significatā, est genus ad terminū vocale, vel formā genericā illius, ergo nō ad placitū, sed naturaliter repræsentat. Consequētiā probatur: omnis formā genericā competit naturaliter suis speciebus. Quid enim ita naturalius, quā quōd est, qui dicitur illius. Omne autem genus prædicatur in quid, ergo.

D. E. I. N. D. E. sexto. Significare absolute est de naturā termini, vbi libet absolute appellat, siue supra significare, siue super prædicatū, ergo naturaliter inest. Antecedens palam est. Id sine quo res nō intelligitur, est de eius naturā alicuius significatione verō termino nec fitur, quidē ergo naturaliter significat. Cōfirmatur. Quōd est de definitione est de essentia, significare in definitione collocatur, ergo. Dices, quōd additur ad placitū, in iurgitur. Illud additū nō diminuit vllatenus, dictionem prædicatam, ergo absolute significare est de definitione termini.

S. E. P. T. I. M. O. Li homo est terminus, & nullā cōponit propositionē, ergo. Dices, quōd potest replicari. Inge orationes deinceps existere non posse, cum componere nequibit, namque nihilominus terminus, ergo non debuit per propositionem diffiniri.

Q. U. I. A. M. O. Idem demū est terminus, extra propositionē: & tamē non potest cōficere propositionē extrapositionē: ergo, definitio est nulla, quia alicui cōpetit definitū cū aliquo addito, quō nō, &c. At maior patet, tū qd intra est terminus, ergo extra. Quū qd solitarie placitū simpliciter significat ad placitū. In qua ergo specie signi existit, nisi in specie terminus. At minor non minus euidēs est. Quoniam componere non potest, nisi pars existat. Pars vero, esse nisi intra existens non potest.

¶ **P. R. O.** horum solutione notādum. Ex hominis natura necessitatē terminorum, & ora

tionū vocaliū pmanisse. Nā quia disciplinabiles sunt, qui pollunt, artes, & resū veritates addiscere. Vnde (vt in exordio metaphisicæ præsupponitur) omnis hō naturaliter scite desiderat, necesse est, vt a peritis ignari instruantur. Omnia n. pprio ingenio, ac inuentione cōparare neminē posse, probat, sufficēter, neminē haftenus inuenisse. Doceri vero cōgruē, nisi vocibus, & terminis non possunt. Quia licet sciētia sit de rebus, nō est idem tū modus essendi, & cognoscēdi. Quoniam non cognoscitur, vt in se sunt, sed prout in cogitacōne. Vt S. Tho. dicit. l. p. q. 13. art. 4. ad 2. & quest. 45. ar. 2. ad 2. pen. l. c. 8. co. 3. Et quia ois docet, vt cognoscit, par. est signa quibus alios instruit, eius cōceptiō quibus sint accōmodata. Vnde, quāquā res ad sint, de quibus disciplina cōparatur, vocibus procedere ois intellectua lis instructio amat, vel (quod idē est) scripturis: quæ loco illarū substituantur. Quia voces significat res eisdē differentijs, quibus cōceptus. Et vt necesse est, quādoq. cōiuncta se iunctim intelligere, ita dicere, pariter, voces significat. Quæ merito, & iure quā optimo significatū principatū obtinuerit, (vt sentit Augustinus.) Vt pote ad quodēq. tractabiles, volubiles, atq. flexibiles, præcisē resū naturarū, & cōstarū fere subtilitatem intellectus expræstita. Hisq. d. causis, nobis accōmodatis simæ. Quia, ergo dirigunt, vt alij res agnoscant, vt nos eas cognoscimus, necesse est vt, quemadmodum a mētē, & corpore, egrediantur: alij quid mētē, & corporis habeat. Quia si corpore nō essent, mouere, & excitare, alios minime possent, qui ab exteriori agere nō nisi per sensus excitantur, & cōmouentur. Et si quid spirituale nō sortiretur, intellectu spirituale instrumētali, nō excitaret. Spirituale vero, illarū, est significatio. Nā vt res nō mouet intellectū, nisi mediante specie, & species est, secūdu quam res in intellectu esse dicitur: ita res mouet mediātibus vocibus: & in voce sunt secundū significationē, quæ est in illis. Sed dupliciter contingit esse in alio. Sin hæsiue, & intentionaliter, albedo hæret in subiecto corpore, sed species sunt in diaphano intentionaliter. Ens autē rationis, quale est significatio, nulli in hætere potest, ergo in voce est intentionaliter, in intellectu obiectivē, nulli libi subiectivē.

¶ **H. I. S.** prælibatis, tertium argumentū respondetur. Quod omne accidēs cū sit ens in ordine ad substantiam, & vnumquodq. definitia

etur secundū suā naturā, necesse est accidentia in suis definitionibus suscipiāt additamentū aliquod, siue accidens sit propriū, siue cōmune, aut subiectū, sicut finis. Sed bisariam accedens diffinitur, in concreto. s. & abstracto. Quae diuersitas acceptionū, & si in substantijs inueniatur, vt homo, & humanitas, solū in accidentibus diuersas definitiones facit. Et ratio est, quia in substantijs abstractū non definitur. Quia nō est species, sed principii speciei. In accidentibus vero est ipsa species, vt albedo & ideo est definibile, imo p̄cētē, nec substantia specificata in abstracto: vt humanitas, & quinitas definitur: nec accidens in concreto. Quomā sicut substantia sic sita non est species, nec accidēs in concreto. Solet nichilominus ratione forma in concreto saltē describi. Quādo ergo in concreto definitur, cū includat necessario subiectū, quae est velut eius materia: in qua, & genus est etiā velut materia speciei: cōgruit: vt tunc per subiectū, quasi per genus definiatur. Vnde sicut subiectū prope finem est alterius generis, quā accidens diffinitur: ita semper quod ibi loco generis substituitur, differt genere ab formā diffinitū. Et cū terminus hic, qui est accidēs in concreto, diffiniatur: quidmirū, si vox subiectū huius accidentis differat genere ab illo? At circa modum loquēdi negatio illā propositionē, terminus est ens rationis, quia licet forma sit talis, ipsum tamen nōmē potius profubiecto, supponit. Et sicut albū nō est albedo, ita rei minus nō est sua significatio.

¶ A D. 4. dicitur. Quod vox est materia, quā actuat significatio. Sed actuare accidit dupliciter, vno modo pro eo, quod est informare, vt albedo corpus. Alio modo pro eo, quod est denominare. Et cōuenienter quod denominat, dicitur & formare, & actuare. Quia omnis denominatio provenit à forma: & constat, quod vox apud omnes denominatur significatio. Igitur ab significatioe actuatur. Præsertim cū significatio etiā inter voces distinctionē faciat, & cōstitutionem. Cōstituit enim voces terminos: & distinguit à non significatioibus, qui actus sunt formæ. Isto modo multa entia rationis, actuāt ens reale, illudq; denominant. Dicimus enim animal est genus, leo species.

¶ P R O solutione. 5. & 6. argumentorū nō rato, naturāle (vt ad præsens sufficit) dupliciter contingere: pro eo. s. quod est de definitione & secundū causā. Sicut dicimus li in quā tum accipi & specificatiue & reduplicatiue:

& isto modo intelligitur hic significatio naturalis. Nā in primo sensu manifestū est, (vt argumētū pbat) de natura, & quidditate termini significatioem esse: cū absq; significatioe nō magis intelligi possit, quā homo absq; animali, vel rationali. Hac acceptione nō opus est, distinguere signū in naturāle, & ad placitū. Cū tam de natura signi ad placitū sit significare, sicut significatio naturaliter. At ex parte causæ scite distinguitur: quod in quibūdā signis, vt in fumo, & i imagine, significatio ex ipsa rei naturā emanat: in vocibus vero, ex bene placito. Qua distinctione facile ambo argumenta dilues.

¶ A D septimum argumentū. Supposito difficultate nō esse de actu cōponendi, cū verba dicāt hic aptitudinē, antequā respondeamus: pretiū operæ erit, perpendere, quātinā in termino aptitudo ad cōponendam propositionē existimetur. Cuius disceptationis reſolutio refert quā plurimū, & in hac obiectioe, & alijs materijs in multis. Et (mea sententia) cū primū in termino intellectū est, vt sit significatiuus, id est, ipsius naturā: aptitudo vero cōponendi nō de essentia termini: sed quā si fluens ab illa. Quod multipliciter ostēditur. Primo, id, quod in re prius intelligitur, cū à priori cognitio procedit, est eius substantia (hæc n. est omniū origo in illo genere, & prima cognitio) hæc autē in termino, (vt constat) est significatio. Quod ex definitionibus omniū decerpitur, in quibus ante omnia ponitur signū, deinde propositionis cōstitutivū: ergo illud est de quidditate. Secundo cōponere propositionē magna ex parte denotat, materiā termini. Vnde voces nō significantiæ cōponunt, ergo id haud essentiā stabili re termini valet. Si dixeris, cōponere formaliter, esse eius naturā, palam est similē cōpositionē, ex significatioe profluere: Absurdum est ergo, aptitudinē hanc, quæ ex significatioe oritur: naturā termini censere. Cū terminus iā præsupponatur cōstitutus. Cōfirmatur. Ipsa cōpositio actualis pene est ipsa suppositio terminorū. Ergo sicut suppositioni præsupponitur significatio, seu representatio actualis, ita debet esse in naturis, quarum isti sunt actus. Quia sicut actus ad actum: & potētia ad potētiā. Tertio conceptus simplex non essentialiter ordinatur ad propositionē, sed ratione subiecti componunt. Nam in substantijs abstractis non componunt, sed significāt. Et in nobis: si subiectum discurrere vult, com-

componit, ergo essentialiter non est compositiuus, sed significatiuus. Et cum terminus vocalis in voce assimilatur simplici conceptui in mente, sequitur, eius naturam significatioem esse. Quarto, propositio ordinatur ad cōponendam rationem. Quia vt ex simplicibus enunciamus, ita enunciationibus discurremus: Tres enim sunt, operationes, intellectus: & posterior est velut finis prioris. Vltima est discursus, cuius finis est simplicis intelligentiæ perfectio. Vbi quidam circulus peragitur. Nepe, vt prima operatio ordinatur ad secundā: & tandem ad primam perficiendam: omnia dirigitur. Et nemo habens dixit naturam propositionis esse, vt, sit compositiua: sed vt exprimat, vel habeat veritatem, aut falsitatem: ergo nec in terminis. Ex his colligitur, quod propositio est finis terminorum. Sed dices, quod relatio medij ad finem est natura medij. Dico, quod rei, quæ est medium, ordo ad finem non est natura illius: nisi quando res nihil aliud est, quā mediū. Ordo enim ad beatitudinem non est natura hominis. Cū essentia nostra non sit relatio. Et domus licet construatur propter habitationem, naturam habet absolutam, quæ est eius materia, atq; forma. Ita in terminis cum præter aptitudinem componendi reperitur in illis significatio. Sed reluctaris satis vrgēter dicens, significare ad placitum, non satis distinguere terminos ab cæteris signis ad placitum: à quibus videtur, specie differre. Neq; apparere utiq; per quod completius, quā per huius capacitatem distingui. Respondetur. Quod sicut in prædicabilibus scimus, nō esse essentiā generis, aut differentiam prædicari de pluribus differentibus numero, sed propriam passionē: tamen si propriam differentiam forsitan ignoremus. Ita in præsentibus. Quæ sit differentia, non constat. Constat autem, hanc minime fore propter rationes præpositas. Igitur quia terminus est medium ad propositionem: & res ab fine non in facto esse, sed in fieri pendet (quia omne agens agit propter finem) manent termini, etiā si propositiones esse nō possent. Secundo cum eiuſdem rei multi frequenter fines sint, non modo subordinati, sed disparati: vt, cum alius est finis proprius operationis, alius ipsius operantis, non si alter illorum maxime extrinsecus, qui est agentis, deletur, ac perit, res illico definit, atq; obliteratur. Et si quis diceret, finem proprium terminorū esse, conceptum explicare: & rem simplicem re-

præsentare, & inde ab loquente ad orationē integrandā ordinari, dixisset id, quod magna probalitate tueri possit. Et responderet argumento, non ideo omnem finem terminorum tolli: quod propositiones auferuntur, sed duntaxat extrinsecum. Et si quis restorquet argumentum, quod exprimere cōceptum, seu representare non est finis, sed officium. Dicitur in his ex eo, quod est officium, rectē colligi, esse finem. Cum vnaquæq; res sit propter suā operationem, maxime in habitibus, potētijs, & instrumentis: sicut est terminus.

A D O C T A V V M non simplex, sed multiplex est responsio. Primo iuniores respondent, quod cum illa regula, de quocumq; verificatur definitum, intelligatur sicut cæteræ logicæ, seruatis proprietatibus dialecticibus. Quod consequentia facta in argumento valet, si seruentur: sed antecedens pro altera parte est falsum. Nam cum sint duo in termino, materia. s. & forma: putant hi, formā esse aptitudinē componendi. Tamen si eodem capite sibi ipsis repugnent, allerentes formā termini esse (vt ego arbitror) significatioem. Dicunt ergo, quod si additum vtrobiq; appeller super materiale, maior est vera, minor falsa. Sed contra argumentum intenditur. Cū materiale per se sit vox cum significatioe, nō potest appellare in minori supermateriale. Sic enim subsumitur: & tamen non potest conficere propositionem extra propositionem. Quæ omnia solū expediant ad formale. Rursus inquit, si vero cadat vtrobiq; super formale, cōuerso minor est vera, & maior falsa. Cōtra. Tria sunt in termino, vox, significatio, aptitudoq; ad cōponendū: sed hæc tria habet extra propositionē, ergo quomodolibet cadat, maior est vera. Antecedēs, & ipsi admittunt, & adhuc probatur. Priora duo nemo dubitat, tertium patet. Nā est ut ab alijs duobus prioribus, quasi ab specie: modo vbi libet species est, & propria passio. Secundo si vera foret istorū opinio, quod aptitudo est essentia, quid absurdius, quid uelut illud? quā dicere cū illo addito nō competere, cū concedant absolutissime terminū extra propositionē esse: quomodo est res vlla sine essentia reperta. Igitur nos respondemus absq; distinctione, maiorem concedentes, & negantes minorem. Quæ non facit hunc sensum (vt arbitrantur): Scilicet non potest, conficere propositionem extra propositionem, sed hunc, & non habet extra propositionem hanc aptitudinem

dinem. Et differunt multum hæc propositiones, licet videantur aliis equipollere. Nam hæc non potest conficere propositionem, neque aptitudinem in ordine, ad actum, & exercitium (id est) non potest exercere compositionem extra propositionem: & tamen formale termini seu proprium eius solum est aptitudo componendi. Et constat longe diversum esse, habere potentiam ad aliquid, & posse exercere potentiam. Sæpe enim habemus potentiam ad multa: quæ propter impedimentum extrinsecum, actu eo tempore exsequi non valeamus. Secundo respondemus: (& eodem recidit) quod hæc propositio, potest conficere propositionem extra propositionem, seu habet aptitudinem componendi propositionem extra propositionem. Si additum cadat supra ly, potest, est verissima, & ita debet cadere, vt sit explicatiua definitionis termini. Si vero cadat super conficere propositionem, falsum sonat: sed non est tunc explicatiua sensus definitionis.

¶ **NONO** in eandem definitionem. Ly canis est vox significatiua ad placitum: & tamen non est terminus. (Aristoteles siquidem asserit esse terminos) ergo non terminus. Non potest terminus æquiuocus non censeretur terminus: cum post modum secundum omnes, terminus in vniocum, & æquiuocum partitur. Ergo in se continet verumque membrum. Præterea esse terminum æquiuocum non est dictio diminuens, neque alienans. Nam vt. S. Tho. dicit. Vt nomen proprie contineat alicui requiritur, duo, scilicet, quod habeat per se esse significatiuum eius & quod sit vltimum. 2. dist. q. 4. c. Natura autem termini est significatio, terminus æquiuocus absolute significat, ergo proprie est terminus mirum, esset, quod significatio sit natura termini, & quod multiplicatio huius formæ diminuat rationem termini: Haud enim significatio, sicut negatio malignantis naturæ est. Terminum autem esse, & vnum terminum idem sunt. Nam vnum, & ens conuertuntur sine additione reali, vt homo ens, & vnus homo non significant diuersa. Logice igitur loquendo ita respondetur, esse vnum terminum, etsi propositiones plures faciat. Quia illud solum significationem postulat, siue significet vnum siue multa, siue vniocum, siue æquiuocum. Sed potest ventilari, & id ambiguitatis. Metaphisice. Et quid scimus, quod si plures formæ eiusdem speciei, maximè accidentales vni subiecto attribuan-

tur non illud multiplicat: sed manet idem. Vnde multa significationes eiusdem speciei eundem terminum facerent. Verum est, id fieri ita posse: sicut multa accidentia eiusdem speciei eidem inherere subiecto. At si accidentia diuersa specie inhererent eidem, manet illud quidem vnum subiecto: & est multa accidentaliter. Sic contingit, vt ea quæ sunt vni subiecto, sint multa secundum speciem. Significationes vero istæ, cum ad diuersa obiecta referantur, ex quibus speciem desumunt, distinguuntur, specie. Vnde multa sunt in ly, Canis secundum speciem, quæ sunt idem subiecto: Quæ sine controuersia ab omnibus conceduntur. Sed queritur: an id sufficiat, vt dicatur plures termini, an sit vnus terminus, si est vni subiecto. Illud persuadet. pri. S. Tho. 1. p. q. 13. ar. 1. ad 1. asserit quod nomen multiplicitas attenditur secundum significationem. Vnde æquiuocum est nomen multiplex, secundum quod ly terminus significat subiectum. s. voce secundum quod substat formis, & vnaquæque forma sicut dat esse, dat pariter vnitatem. Singulæ ergo constituunt singulos terminos. Secundo, multiplicato genere etiam species, & indiuidua augentur, & coæquantur: cum realiter non distinguantur: signum est genus, & constituitur significatione. Ergo si multa sunt significationes, plura sunt signa: & per consequens termini. Respondet quis forsitan, quod æquiuocus est termini plures, & vnus æquiuocus: negabitque, simile de complexis esse. Vt potest cuiusvisque partis significatio, vt forma vna integra totius sumitur. At significationes æquiuoci non vniuntur, nec altera alteri inest: sed sese quasi lapidum acervus habent, quia acervus, seu cumulus lapidum, non est lapis, sed lapides. Dabitque argumentum, æquiuocum dictionem esse diminuentem in ratione vnitatis. Tamen si naturam termini, quæ est significatio, habeat. Cuius simile est in ente, quod per vnum, & multa dividitur, (& vt inquit S. Tho. 1. p. q. 11. ar. 1. ad 2.) per vnum simpliciter, & per multa secundum quid. Et tamen multa entia perfecte naturam eius habent. Etsi ad eius conceptum in communi respicias, indifferens est: & ad vnum, & multa. Verum tamen si ens non absolutur a numero, non sunt multa simpliciter ens, sed secundum quid. Sicut secundum quid vnum sunt. Si vero absolutur a numero, absolute sunt ens. Ita et si æquiuoci naturam habeat, si ly terminus non absolutur ab numero, est secundum quid

quid terminus, & secundum quid vnus. Egregius esset profecto, atque subtilis, & emunctus, iste distinctus: si constitutum nobis foret; æquiuocum esse multos terminos, sicut multitudo est multa entia: Sed hoc est quod inuestigamus. At in hac parte aliter de vnitae, & pluralitate termini dictionis quidem connotata: quam in alijs connotatijs, & edifferere oportet. In substantijs forma saltem naturaliter multiplicat. Quoniam asserit secum suum superpositum, & constituit. In his vero connotatijs cum forma inest subiecto, quod dat esse accidenti, & etiam vnitatem: non multiplicatur subiecta ad multiplicationem formarum. Ita licet multæ sint in eodem subiecto qualitates, multæ relationes, multæque vestes: dicitur ab omnibus sine hæstatione vni quale: vnum relatiuum: vnum vestitum: ita profecto æquiuocum dicens est vnus terminus propter vnitatem subiecti. Tamen si non tamen vnus, ac vniocum: sicuti non tam vnum, quale est, quod multiplex qualitate, quam quod vna. Maiorem enim vnitatem facient vnitatis formæ, & subiecti: quæ huius vnitatis, cum formæ pluralitate. Ad argumentum respondetur distincti Aristotelis verificari cum hoc addito, ratione formæ. Cum quo etsi non expressit philosophus loquutus est.

¶ **DE CIMO**, in eandem definitionem. Propositio est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio alia, & tamen non est terminus. Maior præbatur. Iam, est vox. l. complexa, quod tamè nihil obstat. Alias terminus complexus non esset vox, & multæ sunt propositiones partes aliarum simplicium. Sed respondetur, esse excludi propositionem ab ratione termini per vltimam particulam, & si quandoque simplicem propositionem componat (quod in secundo lib. dileptatur) illud facit de per accidens. Terminus vero de parte ad conficiendam propositionem ordinatur. At propositio minime. Quinimo potest quis tueri, quod non ita propositio adhuc ad syllogismum, sicut ad eam terminus ordinatur. Siquidem videtur is, intrinsece ad eam ordinari, illa vero ad syllogismum quasi extrinsece. Vt hæc comparatio fiat. s. terminus est ad propositionem velut manus respectu totius corporis: propositio, vt homo respectu reipublice: altera pars naturalis, altera politica, tamen si ambæ illæ terminus, & propositio sint artificiales. Exemplum tenet quantum ad necessitatem ordinis. Sed retorquebis: tela

hoc pacto: Significatio est essentia termini, ordo ad compositionem proprietatis, propositio autem est distincta species: non ergo excludenda est per proprium; quod est posterius, sed per naturam. Dicit quis, quod non penitus, vt duæ species distinguuntur: sed potius vel vt pars; & totum. Vnde nihil mirum, habeant eandem formam essentialem. Melius tamen dicitur, etiam distinguere significatione. Sed hæc distinctio cum sit in formis simplicissimis, non potest nisi per istos respectus explicari. Sed per hoc, quod terminus componit, propositio non componit intelligentiam, quod significatio prioris est talis, vt sit compositiua, posterioris non est compositiua. ¶ **CONTRA** distinctione significandi generaliter, & specialiter. Membra sunt idem, & alterum continet alterum. Quod enim specialiter significat, vt pertinet inquam ad dialecticum, etiam significat generaliter: ergo Respondetur, quod hæc diuisio non est quid rei, sed quid nominis. & non quid significatio nis, alias esset nomen æquiuocum: sed diuisio acceptionis termini. Sensus est, quod dupliciter accipitur, generaliter, & particulariter: ac si diceremus, animal capitur pro animali in communi, & pro homine etiã in particulari: Et quia acceptionum varietas est cum vniocum, ideo & terminus est vniocum, & argumentum diluitur.

¶ **IN EANDEM** definitionem termini. Ens de per accidens non definitur: sed terminus est ens de per accidens, ergo non est definitivus. Minor probatur. Accidens reale: & substantia faciunt vnum de per accidens; ergo a fortiori ens rationis, scilicet significatio cum ente reali, scilicet voce.

¶ **DVODECIMO** terminus est, instrumentum naturalis virtutis: etiam in quantum est significatiuus: ergo significat naturaliter; non ad placitum. Antecedens probatur. Est instrumentum virtutis expressiue, quæ est naturalis; & demum est instrumentum intellectus, sed hic est potentia naturalis.

¶ **AD SECUNDVM** primo respondetur, quod vnum dicit indiuium actu & quia multa sepius faciunt vnum, potest esse indiuium, & esse multa. Diuersa vero non bene conueniunt in vnitatem, nisi alterum sit potentia, alterum actus. Hæc enim coniunctio actus, & potentie maximè inter omnes fit sine numero: ergo in tantum multa sunt vni in quantum, sic se habent. Est enim gradus in esse potest

tiæ, & actus. Maximus est quando potentia est pura, & essentialis, itidē & actus, vt in substantia corporea in quantum ab hoc recedūt multa, in tantum dum conueniunt, minus vnum de perse faciunt. Si vero nihil horum assequantur, vnum de per accidens constituit, vt lapides in aceruo. Artificialia vero secundum omnes ex materia, & forma componuntur, ergo erant de perse vnum: quatenus sufficit, vt sint dissimilia etiam in concreto. Terminus autem est rationis: opificium ideo constat ex materia, & forma, & dissimilis. Secundo respondetur, quod in his definitionibus definitur secunda intentio, tamen si definitio supponat pro prima, quatenus substat secundæ, vt patet in definitione generis, & aliorum prædicabilium. Secunda autem intentio, sicut quælibet alia forma vna est perse, Nam eadem est inconcreto, & in abstracto diuersimode accepta, & in abstracto omnes concedunt esse vnam, & definibilem, ergo in concreto.

¶ **I N E A M D E M** descriptionē. Terminus non est signum, ergo non significat. Idem est enim significare, & signum esse. Antecedens probatur, signum abiq; similitudine non videtur, posse existere, terminus voc alis nullam similitudinē gerit significati, ergo nō est signū. Cōtra definitionē signi. Vnūquodq; repræsentat sibi simile, & tamen nō est illorum signū, ergo. Maior probatur. Impositio facit voces significatiuas sine similitudine: ergo à fortiori similitudo sine impositione.

¶ **T R I A** hæc videntur se habere ex additione signum, vestigium, imago: in quibus immiscetur simile. Primum est, quo manu ducimur in cognitionem alicuius occulti. Vnde tantum exigit, vt quid manifestius repræsentet aliud occultius. Ad repræsentandum vero nullo modo similitudo requiritur. Imo in vniuersum similitudo nō est significatio: quæ quidem significatio constituit rem in ratione signi, & ex multis causis provenit, ex parte quarum signum multiplicatur. Videmus, quod fumus nullo modo igni assimilaturque naturaliter repræsentat. Non ergo dumtaxat signa ad placitum similia non sunt signatis, verum & multa naturalia. Ratio ergo signi vtriusq; communis similitudinem non claudit. Ad hæc nec similitudo quantumlibet perfecta sola sufficit, vllum signum constituit. Quod probat efficaciter vniuersalis conceptio, & loquella omnium, tam vulgarium ac

triuialium, quam sapientum & eruditorum. Contingit duos esse homines etiam fratres, & nemo illorum alterum repræsentare censeatur: & duæ imagines eodem ab opifice editæ, etiam si omnino pares, & similes: neutra est alterius imago, aut eā repræsentare abullo existimatur. Deinde maxima similitudo est naturæ specificæ, sicut omnia indiuidua eiusdem speciei, & ob id omnes homines ad inuicem proximi sunt, & cōiuncti vocantur: vniuersiq; nomine pximi præcepto dilectionis intelliguntur: vt pote maxima identitate naturæ similes, & propinqui. Et tamen singuli homines non repræsentant cunctos homines. Similitudo igitur non constituit signum. At imago est signum expressum ad similitudinem propriam alterius. Vbi duo præter signum esse includuntur, expressio. s. & similitudo. Quia in re licet omnes homines simillimi natura sint, non dicitur quisq; nisi parentum suorum imago. Quia ad similitudinem solimodo istorum expressus, ac genitus fuit. Omne enim agens maxime vniuersum intendit, sibi producere simile. Et secundum expressio nis, & similitudinis differentias, & gradus imago diuersificatur. Quædam expressio est naturalis, alia artificialis. Prima est, quæ fit ab agente naturali, & naturale agens est etiam illud quod applicat actiua naturalia passius, & formā substantialem mediante eorū virtute inducit, producitq;. Artificialis est, quando forma fit ab arte. Vnde & totuplex imago est, quædam naturalis, quædam artificialis: & cum ambæ debeant, similitudinē gerere, est in similitudine disparitas. Quod naturalis imago similis est exemplari in natura. Exemplar vocatur id, ad cuius similitudinem exprimitur, vt imperator est exemplar suæ imaginis, innatura (inquā) non totali, sed in eo in quo similis est, & imago. Vnde homo dicitur imago Dei, quatenus intellectiuis est, in quo homo assimilat Deo. Tamen si in alio non assimiletur, quod est purus actus, incorporeus, in quo haud homo imago Dei est. Artificialis vero imago est similis in aliquo accidenti proprio exemplaris maxime in figura. Ratio est, quia ars non potest, formam substantialem vel sefola inducere. Vnde omnes formæ puræ artificiales sunt semper suis materijs accidentales. Hæc tenus de expressione. Similitudo autem (vt diximus) debet esse alicuius proprii exemplaris non cōmunis. At vtraq; similitudo siue naturalis, siue artificialis est duplex, alia perfe-

perfecta, alia imperfecta. Prima est quando adæquat significato, secunda cum deficit. Sic duplex est imago pariter eisdem nominibus significata, perfecta, & imperfecta. Perfecta imago naturalis est, quæ omnem naturā exemplaris in se exhaurit, illiq; adæquatur: aut saltem quæ in eo quod, exprimit adæquetur. Vnde si homo intellectum Dei cōsummatē, exacteq; in se haberet, & intelligens, ac volens vti deus esset, imago in hoc eius perfecta foret. At præter Filium vnigenitum Dei, nemo est imago perfecta patris. In creaturis autem omnis filius est imago naturalis patris, sed imperfecta, quia non in omnibus assequitur similitudinem. Verū est quod in alia acceptione, quæ naturam specificam adipiscitur exemplaris, censetur perfecta: & non prohibeo. Idem dicitur de artificii ali, quarum cum strictè loquendo vniuersæ imperfectæ sunt, quia natura exemplaris carent, plurimarum perfectionem extollimus, si adiuuam expressæ rem signatam: nempe vt gerat similitudinē alicuius rei cōmunis exemplaris, non propriæ vel alicuius effectus eius: vt cinis vestigiū est ignis, vastatio provincie, depopulatio vrbis, vestigiū belli, aut peccati. Hæc omnia perstringimus quia hic solent dialectici omnem materiam signorum excutere. Ad. 1. 3. argumentum, & ad. 1. 4. patet ex his quid nam respondendum sit.

¶ **I N I D**, quod nomine potentie cognoscitur intelliguntur hic tam sensus exteriores, quam interiores: signum repræsentat aliud ab se: per signū vero signatum percipere ad duas solum spectat virtutes, ad intellectum. s. & imaginatiuam. Siquidem id postulat collationem at cōferre, & in dispari gradu potest tantum intellectus, & imaginatio. Confirmatur, signatum est abfens, sensus vero exteriores ad id dumtaxat, quod præfens est, & actu potentiam mouens, se accommodant, ergo signa solum his potentijs deseruiunt. Respondetur, quod si de signo proprie loquamur, argumentum concludit, (vt itatim videbimus) sed est signum quodam insensibile, sicut notitia, vel species, quæ dicuntur repræsentare obiectum potentie: & cum omnis potentia cognoscitiua habeat notitiam, omnibus hæc signa virtutibus cognoscitiuis cōmunia sunt.

Signum ergo exterius, in quantum signum, solum mouet priores duas potentias, notitiam vero cunctis: sed nō ideo cunctæ sunt discursiue, aut collatiue. Vnde ad primum argumentum, negatur, per signum signatum percipere esse discursum aut comparationē necessariam nisi cum signum est obiectum: & tūc in solo homine. Siquidem in eo dumtaxat imaginatio est discursiua circa singularia, propter cōiunctionem ad intellectū. Reliqua vero animalia habentia imaginationem, aut memoriam consuetudine, vel natura producta, habent vel innata iudicia: & repræsentationes rerum significatarum: ita vt perceptis signis similia iudicia seu repræsentationes insurgant. Itaq; per signum obiectum signatum percipere, semper est opus intelligentiæ. At in nobis est proprium opus nostrum, in brutis intelligentia est in Auctore naturæ, qui similia iudicia illis indidit. Itaq; cum ouis lupum audit, vel videt, non cognoscit, quantum damni ab illo sibi imminet, sed habet à principio iudicium, seu repræsentationem lupi: vt sibi noxiam, quod auditu vel visu in eo excitatur. Idē dicendum est cum consuetudine producuntur. Ad secundum argumentum, negatur maior, Quia notitia visua non repræsentat, nisi præfens, semper enim sunt intuitiua.

¶ **C O N T R A** id, quod significare accidit duobus dumtaxat modis, instrumentali, & formaliter. Omne instrumentū reducitur ad genus causæ efficientis: effectiueq; suo gradu, & ordine censetur instrumentum efficere, quod instrumentaliter facit: ergo datur significare effectiue. Et confirmatur, sicut potentia effectiue, facit cognoscere, cur non effectiue significabit. Secundo considerandum duplex esse instrumentum, reale, & rationis, instrumentum reale voco quod realem operationem, secundum quod instrumentum est, habet circa effectum: & multa sunt talia instrumenta, quibus etiam vtitur ratio. Instrumentum rationis est, nō quod obsequitur rationi, illiusq; ministeriū subit. Id enim, (vt dicimus) & realia pleraq; faciunt. Verum tamen id est quod solam operationem rationis, habet. Est enim & actio rationis, sicut & passio: vt quiescere, actio rationis solū est & vera priuatio actionis realis, & videri, parietem est passio rationis. Tales sunt propositiones, & termini vocales, qui quatenus termini sunt, nihil reali actione efficiunt. Ratio est, quia vnumquodq; agit, secundum formā, qua agit. Nam est instrumentum

tum agat, quatenus mouetur, à principaliori agente, & per consequens secundum virtutem quam recipit, vnumquodque tamen recipitur secundum dispositionem recipientis. Sic cum forma, & dispositio instrumenti sit rationis, non potest secundum eam, quid reale recipere. Ita in idem recidit quoad præfens, & secundum formam agere, & secundum virtutem receptam. Forma vero termini, est significatio rationis. Vnde secundum eam, non potest habere operationem realem. Hinc terminus dicitur significare, quia ratio vitur illo ad rei significatam notiam formandam. Mouet quidem effectiue auditum, visumque secundum suum materiale suis speciebus, sicut reliqua faciunt corpora: at significatio neque intellectum mouet: tantum terminat, cum actu intelligitur, sed audita voce homo, significationis meminit, & per eam rei significat. Vnde duplex notitia requisita est, altera signi, altera signati: ut præciamus (inquam) hunc terminum id representare. Vnde formaliter terminus non est nisi obiectiue in intellectu. Quibus suppositis ad argumentum negatur antecedens, qui nimis sunt quam plura instrumenta, etiam realia in genere cause formalis: ut grauitas est instrumentum generantis, qualis pendit deorsum, & est instrumentum formale. Et calor ignis generantis est instrumentum, quo vitur, & forma illius: non modo secundum quod est passibilis qualitas, sed ut instrumentum. Calor productus in passo, quo mediante alterat, reducitur ad genus cause efficiens combustionem, sibi tamen inherens forma est per quam agit. Multo melius instrumentum rationis reducitur, ad genus aliud, quam efficiens. Secundo, etiam si terminus efficiet notitiam, non ideo dicendus est significare effectiue. Quia debebat concurrere effectiue ad suam propriam significationem, quod nullatenus facit: ut pote quam ex beneplacito recipit, & ad quam merè passiuè concurrat. Neque sufficit, efficere in alio significatione, aut notitia: ut quid dicatur proprie, significate: sed debet in se significatione eius rei, quam significat, habere. Id enim significat quod est signum. Et hæc est ratio, cur potentia non dicitur significare, nec representare. Maxime quod significatio est relatio, & ad relationem non est per se motus. Vnde non concurrat quid, nisi ad productionem conceptus, qui est quedam qualitas.

¶ **IN ID** quod nulla res significat se ipsam,

ly, terminus significat omnes terminos, & ipse est terminus, ergo significat se ipsum. Non nulli arbitrantur, rem quamlibet, quæ representat se obiectiue, significare communiter: ut in vniuersum representare se obiectiue sit, se significare. In quo argumento repellendo haud est opus multis rationibus. Cum pensata natura terminorum appareat, id nullatenus teneri posse. Nam quod significat, signum est, signum vero dicitur relatiue ad signatum, distinctio ergo vtriusque, necessaria est. Deinde representare secundum istos est superius ad significare, ergo obiectiue representare non est significare. Quia solummodo hoc membro excellit. Ad hæc signa dantur, ut manu ducamur in cognitionem signatorum, ineptè ergo sui ipsius vnaqueque res signum dicitur: cum iam se representat. Signum demum est semper via, nihil autem via est, nisi ad aliud, ineptus ergo modus loquendi ille est. Ideoque deinceps abigendus. At in istis signis terminus, nomen, & similibus ob amplitudinem significationis contigit, quod inter signata continetur, vnde significant se, in adæquate secundario, & de peraccident. Nam ly terminus primo significat in communi terminum, deinde singulos, proprietas vniuersalis termini, communis. Sed non ideo hoc extendendum est ad alia signa, vbi id non contingit, & multominus, ad omnes res seipsas representantes. Quia nec ly terminus significat se, quatenus representat se. Ergo res quæ solū habet, representare se, non poterit se significare.

¶ **IN ID QVOD** dicitur, quod significare, & esse signum sunt idem. Significare est effectus signi, ergo non sunt idem. Quia effectus, & causa distinguuntur. Notandum quod bifarie signum significat, vno modo in se ipso ut dicimus, imago significat imperatorem, (id est) in se, habet significationem. Alio modo dicitur significare alteri imperatori, quia ad eum cognoscendum potentiam mouet. Vt si dicamus, quod ignis ex duplici calore dicitur calefacere, & à calore quem habet, & quem in passo introducit. Quando ergo dicitur significare, & esse signum sunt idem, intelligitur de primo modo significandi. Rursus aduerte, istud significare, posse dupliciter significari, si licet in actu exercitio, & signato, sicut amor, & amare. Significatio ergo signi significatur in actu signato, per significare in actu exercitio. Dicimus ergo signum, & significare esse idem reali ter, non ratione, sicut lectio, & legere. Negamusque signifi-

significare hoc pacto, effectum esse signi. Et secundum respondemus, illius assertionis sensum germanum esse sine ambagibus, quod dicuntur conuertibiliter sic, ut, quid quid significat, est signum, & omne signum significat.

¶ **C O N T R A** definitionem signi, voces sunt signa conceptuum, & tamen non representant illos, ergo. Dices, quod duplex est modus significandi, alter mouendo auditorem, alter exprimendo. Contra. Vox habet vnicam significationem, alia esset æquiuoca. A Equiuocatio enim in multiplici consistit significatione, vniuersatio vero in simplici representatione. Ergo non est duplex. In vna autem significatione, vnicus est dumtaxat modus significandi, ergo non est duplex. Confirmatur. Non significant naturaliter conceptus voces, nec ad placitum, ergo nullo modo. Non naturaliter, quia naturalis significatio non est propria terminorum: & tamen illic Aristoteles agebat de propria significatione vocum. Sed neque ad placitum, quia sic representat res ad extra, & tamen vniuersè rem, & conceptum representare non possit. Et secundo, quia eodem modo scripturæ asseruntur, ibidem significare voces, & constat non esse terminos scriptos impositos ad significandas voces, sed obiecta vocum. Hic quaeritur, quo modo voces significant conceptum, scripturæque, voces. Vbi (ut à notioribus inchoemus) euidentis est, quod & voces substituantur loco conceptuum, & vice vocum scripturæ (quod solum præfatio Perihermenas prologo voluit Aristoteles explicare. Nam primo sibi mens conceptibus sententiam dicit. Est enim interius genus quoddam loquutionis, vbi dictiones primo, & per se verba dicuntur. Quibus verbis si ab alijs videri, aut sensu percipi possent, etiam ceteros alloqueremur, iube, fluerent, voces atque, scripturæ. Quem admodum angelis redundat ista, quia proprios conceptus inuicem intuentur, quorum præferea loquutio spiritalis est. At quia nos sensu libilia tantummodo intuemur, nec mens nostra nobis exacte nota est, signis vitur visibilibus, interiora nostra verba exprimitibus, quæ sunt voces, & scripturæ. Sed non equali nexu meo videre hæc coniectantur. Vt. Ly voces (ut nonnulli arbitrantur) expriment conceptus, à quibus pendent, & termini scripti voces. Sed immediate potius, etiam scripturæ notitias internas expriment. Enim vero eodem ingenio & presentes vocibus alloquimur, & ad absentes epistolas de-

stinamus. Ergo immediate, vterque terminus est instrumentum rationis. Non opus est, ut scriptus ad rationem per vocalem referatur, nisi hac forsitan congruentia. I. quod primo homo adinuenit voces, ut cum hominibus commercia haberet, quibus necessario semper uteremur, si adissent semper, quibus cum agimus: Ad huc si voces significant conceptus, hæc significatio est quedam expressio, non representatio obiectiua (id est) non mouetur audiens ad intelligendos conceptus, & tamen per scripturas certe, non exprimimus voces, sed potius notitias. Non enim voces conamur exprimere, sed interiores cogitationes: nisi quod præsentibus explicamus mentem vocibus, absentibus per scripturas. Igitur maior quedam ratio est, ut voces signa conceptuum dicantur, quam signa vocum scripturæ. Sed potius scripturæ sunt signa pariter conceptuum. Et vltimo: cum negari non possit, quin litteris cogitatus nostros exprimamus, non potest negari pariter, quin signa conceptuum sint litteræ. Vnde forent litteræ, & signa vocum, & signa conceptuum, exprimerentque, vtrumque. Quod nemini non absurdum iudicabitur. Plura (in quam) significant termini scripti quam vocales. Igitur sicut idem significant, ita ambo immediate ad notitias referuntur.

¶ **H A C I A M** differentia constituta quaestio est, qua nam ratione, ambo signa conceptuum appellentur, vtrum impositæ fuerint ad significandos illos, quod est clarius dictum, an conceptus significet obiectiue uti res à parte rei significatur. Cuius quaestio pars negativa mihi probabilissima sepe viua fuit. Primo quia ad omne id cognoscendum terminus de se inducit audiens, quod est ipse significationis obiectum. Ob id enim exterius signum est, ut eo manu ducamur in cognitionem sui significati. Et omnes ingenue fatentur, auditorem in cognitionem conceptus non moueri, sed reuerti forsitan argumentatiue ipse audiens cognoscat prolatorem habere notitias. Secundo terminus supponit in oratione pro re significata obiectiue, ut potest cuius loco in oratione substituitur. Quod vocalis nullatenus promètalit facit, tamen si proprie agere videatur. Terminum namque pro alio supponi, est, & cum de re, quicquid enunciare volumus, quia res nobiscum perducere ad scholas nequimus, terminos loco rerum substituiamus. At cum de conceptu formali hominis

in his quicquā predicamus, haud eius loco li homo iubdimus, sed si conceptus. Aliās si sup poni sit agere ibi, quod aliud acturū erat: prorsimē voces loco conceptuum supponuntur. Non tamen quāsi loco signatorū, sed quā fidē agentes, quod conceptus agerent. Si ergo voces supponunt pro signatis, & non supponunt pro conceptibus, ergo conceptus non sunt obiectiue significati. Tertio hęc distinctio omnium calculis approbata est, vt signi fieri aliud sit exprimere, aliud obiectiue representare: conceduntq; voces solūmodo conceptus exprimere: ad quod nullatenus requiritur obiectiue importetur. Vltimo, si obiectiue cum praesertit queritur, an eadē significatione, qua res, an distincta: si hoc cōceditur, nulla vox vniuoca erit. Cū hęc ratio praescindi ab voce non possit. Quē admodum in æquiuocis singulas significationes cōsideramus, secundum quas singulas vniuocus est. Attamē secundum vnāquamq; representat, pariter conceptum, & sic hęc representatio nō praescinditur. Si des primum inintelligibile est, res, & conceptus obiectiue eodē conceptu intelligantur.

¶ **S E D** obijcies, signum, & signatū dicuntur relatiue, relatio vero signati est passiva. I. significari: quidquid autē significatur, importatur obiectiue. Pro solutione huius obiectiōnis duo nobis perpēdenda sunt. Primum, an speciali impositione vox significet conceptum: an, eadē qua res, quod est querere, an conceptus ponat in ratione signati in numero cum res, an potius vnicum signatum reputentur. Et quidē si sermo de conceptu obiectiue foret, incunctanter responderē, & eadē significatione designari, & in numero non ponere. Quoniā eadē res prorsus est. At de formali multa obstat, ne sic liberē respōdeamus, praesertim si verē superius concludimus, non significari obiectiue. Nōnulli arbitrantur, quod vox significat illa, & diuersis significationibus, & æquiuocē. Alij voces representare conceptus dupliciter, vno modo exprimendo (hoc ex beneplacito) alio modo obiectiue sicut res significatam, & hoc naturaliter. Et vtrūq; probant, cum quōdā sint signa, cum effectus conceptus, ergo naturaliter representat suas causas. Sed hoc non est vero simile. Quia terminus non est effectus naturalis intellectus, sed instrumentū rationis voluntate humana connectum. Ergo quicquid agunt, vt talia ex beneplacito facere censentur, non naturaliter:

vt talia exprimunt conceptus, seu representant illos. Ergo. Si mētem quatenus vox est, significaret: naturali id tunc iure videretur efficere. Sicut dicimus, quod significat prolatorem. Confirmatur. Vnumquodq; agit secundū sua informam. At forma qua terminus operatur, est ex beneplacito: omnis ergo eius effectus ex beneplacito erit. Et confirmatur. Nō alia de causā rem ad placitum significat, nisi quia ex beneplacito significatio illi prouenit. Ergo siue eadem significatione, siue diuersis rem, & conceptum referat, cum ambæ ex beneplacito voci etenerint, sequitur ex beneplacito significare. Vide S. Thom. 1. p. q. 4. de verbo. Reliqua impugnantur inferius.

I G I T V R his nō obstantibus respōdetur, eadem significatione, atq; impositione numerica terminum res, & verbum significare. Illā obiectiue mouendo, hoc exprimendo: res tāquam quod, & verbum vt quo (vt ipsa experientia conuincit.) Si quidem impositione, ac nomenclatores, simplici actione ly equum ad equum importandum constituerunt. Hinc obigit, vt nostras exprimat cōceptiones. Latenus nāq; exprimunt, quatenus quæ intelligimus, explicant, siq; vocibus vtimur, quas representare inuenimus, quæ intus cognoscimus. Et cōfirmatur. In auditum est hactenus peculiariter homines ad significandos cōceptus voces imposuisse, quando ad rem representandā imponit. Præterea ponamus, si leonem, disputationis gratia solummodo impostū ad leonē significandum. Non est dubium, quin ex hoc dūtaxat expressius sufficientissime maneret cōceptus: ergo de facto ita cōtingit. Frustra enim noua impositio exigitur, quando nō posita nō minus bene, aut minus facile terminus idem facit, significatq; Verū non debet videri mirū, vna significatione vtrūq; faciat: vt potē quod frequēter in multis adtionibus cōtingit: vt eadē numero voluntas est de medio, & de fine & eadē actione artifex vtitur instrumento, & secat lignum. Itaq; nō ponit in numero verbum cum re significata, nec est idem tamen signatum, vt potē non signatum. Quod autem non est, nec distinguitur ab alio, nec idem cum illo est. Quod de nouo potest nunc efficaciter probari. Conceptus eo modo se debet ad voces habere quibus quis loquitur, sicut se habet ad loquentem: autem intelligit res per verbum, & tamen non intelligit verbum: sed postmodum per reflexionem: ergo & voce exprimit quidem

dem verbum, non tamen significat obiectiue verbum, sed rem per verbum intellectā. Sed nōnāc, quid principalis vox significet, inquiremus. Philosophus videtur sentire conceptū. Principalior enim significatio est, quæ propria: hęc autē in voce est representatio conceptus. Res quidem omnibus signis representantur, conceptus vero tantum vocibus. Cōprobatur. Per principalem debet signum diffiniri: & tamē Aristoteles sic diffinit vocales. Ea quæ sunt in voce, sunt signa earum; quæ sunt in anima passionum. Quinimmo idē ibidem, quarum (inquirit) hęc, (id est) voces, nōtæ sunt, eadē passionē sunt apud omnes. quod autem vnumquodq; signum primo importat, principalis importare censetur, ergo. Secundo vocales significant res, non secundum quod in se sunt, sed vt intelliguntur. Quod modus significandi patentissime ostendit, qui non rerum existentis, sed intelligentis correspondet. Nam si homo, hominem importat secundum se, absolute sumtum; qualiter non est in re, & si albedo in abstracto, cū semper sit, debeatq; esse in concreto. Ergo principalis conceptus dictiones representant. Huius questionis respōdemus, principalis terminus significare res, sed immediatius exprimere cōceptus. Illud probatur, quia illud est principale significatum, quod questus de significatione nominis, respōdemus, hoc autem (vt palam est) res est. Rursus à principali specificatur, & distinguitur in ratione signi. Non solemus autem distinctionem, & specificationem terminorum, nisi ex rebus figuratis designare, vt Petrus, & homo differunt specie in ratione termini. Quia primus significat rem singularem, secundus communem. At quod immediatius, ac nulla interpositione coniunctus, verbum significet, probatur. Quia verbum, vt quo, res, vt quod in executione prius est, quod quid sit: quā ipsum quo fit, sicut medium antecedit finem. Ex quo adprimū argumentū huius ambiguitatis dicimus, propriam significationem vocari esse rei mediāte conceptu. Ad secundum dicitur, esse descriptionem, nō definitionem. At tertium, si primo idem esse quod immediatius. Id vero. I. vt quod primo vnumquodq; signum importat, principale sit, intelligitur importatum vt quod. Ad illud autem argumentum de signo, & signato respondetur, quod sicut significatur conceptus, potest appellari signatum. I. vt quo. Secundo, non opus esse, signum referatur

nisi ad signatum, quod, vt potē à quo & specificatur. Argumentorum vero, quæ principio questionis formauimus, primo dicitur, quod vniuoca, simplexq; significatio est, in qua toleratur ille duplex modus significandi vt potē subalternati. Nam exprimere tendit ad mouendum, & alter est quod, alter quo. Modi vero disparati, vt significare in concreto, & in abstracto: sunt incompōsibiles eidem numero significationi. Videmus tamen, quod eadē significatione, atq; impositione significat terminus communis vniuersale primū, & secundario indiuidua. Ad confirmationem, dato ex beneplacito significare illos. Secundo iam respōdimus. De hac re vide. S. Thom. opus. 3. & 1. per. 1. le. 7. August. 2. de doctri. Christiana. cap. 2. & 3.

¶ **C O N T R A** definitionem signi replicatur. In libro clauso non representat actū, ergo non est signum actū, ergo non est signum. Prima consequentia probatur. De quo negatur definitio cum addito & definitum cum eodē. Secunda consequentia vero. Quia quod quidpiam actū non est, absolute nō est. Quoniam quod in potentia dūtaxat singula sunt, secundum quid sunt. Negatur antecedens ad sensum definitionis. Actū enim representat etiam libro clauso, id est, actū habet aptitudinem representandi. Secundo negatur consequentia concessio antecedenti. Quia variatur appellatio, & variatio est ab actus secundū negatione ad negationem primi. Representare actū enim est actio signi, esse autem signum est forma, & essentia. Aliter replicatur: Non habet actū formam termini. Quia hęc cum sit essentia rationis actū esse, nec haberi, nisi apprehendatur; non potest: ergo actū non habet formam. Respondetur, quod actū esse signum non est, in se habere significationem. (Nusquam enim illam habet) sed est institutum iam esse, vt eo intellectus vatur.

¶ **P E R C V N C T A T V R**; an signū dicat de se ordinē ad intellectū: Pars negatiua sua dicitur. Bruitis seruiunt quādam signa, quæ tamen vt potē rationis expertia intellectuarent. Non ergo signum dicit ordinem ad intellectum. Qui tamen tenentur, semper relationem, respectumq; dicere: respōdebunt, dicere & illa signa habitudinem ad intellectū non ipsorum animantium, sed naturæ. Ego tamen docerem libentius, signum vt sic raturam dicere ordinem ad signatum. Nā ad omne id dicit

dicit ordinem, ad quod refertur: sed tantum refertur ad signatum, non etiam ad potētiā. (Vt patet explicatio horum relatiuorum cōuertentiam.) Secundo, asseuero, quod si dicit ordinem, ad potētiā, nullatenus ad diuīnam, sed ad eam dumtaxat cui repræsentat, seu significare potest. Hæc enim in eius definitione ponitur. Et præterea hæc potētia, aut respicitur à signo quasi se instituens, aut cui significat: sed signum in communi non substituitur, sed tantum signum ad placitum, ergo signum, vt sic, non respicit intellectum, neq; ad illum ordinatur.

¶ **C O N T R A** distinctionem signi in naturale, & ad placitum: vel ut generis in species. Primo signum non est suis membris vniuocum. (vt supra probauimus.) ergo non est diuisio generis in species. Secundo, naturale, & ad placitum non concernunt eam ipsa signa, quam signorum causas vn de promanant. Ad placitum est, quod ex instituto repræsentat, naturale, si ex natura rei significatio profluat: ergo hæc diuisio non est generis in species, sed nec Analogi in analogata. Vtrumq; membrum enim æque naturā signi assequitur, nec minus signum est ad placitū, quam naturale; ergo. Secundo in nulla specie. Analogiæ collocatur horū habitudo. Nō est enim proportio, neq; proportionalitas, ergo. Respondetur: Quod est diuisio formæ in concreto, in suas partes concretè: ac si diceremus pulchritudo, alia est naturalis, alia artificialis: sic etiā significatio alia naturalis, alia ad placitum. Et forsan membra differunt genere. Vnde consequenter inquiritur, an significatio signi naturalis sit ens rationis. Nō nulli arbitrantur, idcirco dumtaxat hæc signa differre, quod naturale habet in se, quo significatio fundari possit: seu quo intellectus uti. Ad placitū vero nullum fundamentum habet. Ceterū formaliter loquendo cōsensu rationis est vniū, ac alterū. Sed cōtrā: Fundamentū vtrobiq; est ens reale, puta ipsa signorū materia. Dices, id esse remotum, sed propinquū in ad placitū est impositio passiuè, (id est) signatū actiō est hominum.) Sed cōtra, si fundamentū propinquum, & remotū est ens reale in signis naturalibus, & terminū, (id est) signatū reale profecto, relatio realis est, (id est) significatio. Dicendum est, (vt ego iudico) quod signum naturale, se se signum est, & habet de se significationē. Primo, colligitur ex eius definitione, sane significās ex natura rei (id est) cuius significatio ex ipso ema-

nat. Si ergo signi natura, aut materia causa est significationis: hæc realis erit. Quia causa habere, sicut & efficere entis realis est. Sed, quos dudū refellebamus, existimant, rationē signi esse, vt eo intellectus utatur. Sed duo debeat aduertere, primum, Signum nō esse adæquatum instrumentum rationis. Cum alia quoq; potētia, nō modo hominum, sed brutorum animantū, etiā signis utantur. Secūdū, quod aliud est ratio signi, aliud effectus. Significatio quidem natura est signi, repræsentare potētiā cognoscitiuā: effectus, seu finis signorum. Signa enim, & habitus & potētiæ bene per proprios actus definiuntur.

Difficultas est etiam, an termini scripti, atq; vocales differant specie in ratione terminū. Pro parte affirmatiua est omnium cōsensu, diuisidentur in tres partes terminum in vocalibus, scriptum, atq; mentale. Deinde scripti dicuntur signa esse vocaliū: ergo alterius speciei sunt. Pro parte negatiua videtur, quod ex parte significationis, quæ est forma terminū, nulla est differentia: atq; differunt ex parte materie, (vt constat ex amborū definitionibus.) Vocalis est, vt significatiua ad placitū: ex qua simplex cōstituitur propositio. Scriptus, scriptura significatiua ad placitū: ex qua simplex cōstituitur propositio. In quibus tantum est discriminē in materia. Terminū quidem mentalis differre specie ab exterioribus. Quia significat naturaliter. Secūdū si differunt specie, vtri distinguntur post modum in communes, singulares, & primæ, & secundæ intentionis? Ea enim quæ differunt specie, vel genere non possunt habere eandem omnino differentias, species, & genera. Dico, quod strictè loquendo non differunt, specie scriptus, atq; vocalis, vt argumentum primum cōvincit. Præterea in omnibus alijs artificialibus non differunt specie, siue in abstracto, siue in concreto: quantumcumq; materia sit diuisa: vt Anulus aureus, vel argenteus eiusdem speciei sunt; & cathedra lignea, vel lapidea pariter eiusdem naturæ in esse cathedre. Et contra videbitur, cuiuspiam forsitan differre genere. Quia differentia quæ sumitur à materia in communi est genericā, vt corruptibile, & in corruptibile. Sed tamen in rebus artificialibus non est tam de essentia materia, sicut in naturalibus. Quia in naturalibus est pars quid dicitur, in artificialibus tantum est subiectū formæ. Ideo in illis differre, ex parte materie, diuersificat genus nō autē in arti-

in artificialibus. His nihilominus non obstantibus dicimus, quod summatim censeatur differre specie. Quia distant vsu & obsequio, quod dumtaxat attendunt dialectici, illas autem subtilitates relinquunt. Metaphysico.

¶ **V I D E T V R** signum instrumentaliter effectiue significare. Primo quia signum significat effectiue realiter: sane ingerendo species sensibus. Respondetur id facere vt obiectum est materiale, non vt signū, vt signū nō solum mouet intellectū, & per cōsequens immittere specie nihil iuuat, vt effectiue censeatur significare, quāquā nec species immittere effectiue (vt quidam opinantur) sed materialiter, tantum lux namq; educit species ex ipsis rebus materialibus. Sed replicatur, propterea significat effectiue ergo, & voces vt pote instrumentū illius antecedens probatur. Dicimus repræsentauit ego illi quāta sibi mala imminuant, & ille michi hoc significauit, ergo proferens repræsentat & significat: quod cum non faciat obiectiue nec formaliter neq; instrumentaliter, remanet faciat effectiue. Cōstat namq; voces secundū omnes significant, quæ sunt instrumenta proferentis. Ergo afortiori ipse proferens: ad hanc replica in facile erat respondere, nō nunquā aduentionem instrumenti non competere principali agenti licet non exequatur instrumentū actionem nisi motum ab principali, vt cithara vel organum sonat suauiter: cuius causa fontus principalis est citharæ: quod is tamen nō dicitur sonare. Nec sonat. Ita voces dumtaxat significant: non homo, tamen si is sit causa principalis. Sed principale argumentum nō videtur quo pacto solui possit vt pote quod in communi modo loquedi fundatur.

¶ **C O N T R A** distinctionem obiecti in motiuū tantum, nullum est motiuū tantum. Quia nullum mouet, quin terminus sit suæ notitiæ: terminatiuum quidē potest esse, ergo. Fatemur nullum esse obiectum, quod terminare non debeat saltem notitiā, licet nō semper potētiā. Actus siquidē specificatur ab obiecto, à quo autē specificatur, illic terminatur. Præsertim habet ad verum in notitijs. Quoniam in volitionibus, & appetitionibus non terminat medium, neq; specificat sed finis, tamen est etiā medium sit obiectum, quando eodē actu volumus mediū propter finē. At quia, vt rationales ex notioribus nobis ad ignota procedi magis cōtingit, vt ab vno excitemur, & in aliud perueniamus. Et tunc duæ quidem sunt in no-

bis notitiæ, altera rei nos inuitantis, altera eius, quod per discursum cognoscimus. Respectu ergo suæ notitiæ obiectum motiuum etiam est terminatiuum, sed respectu notitiæ rei, quā indagamus, quamquā ipsum signum repræsentat, motiuum tantum est. Itaq; datur terminatiuum tantum absolute, quod nō sit vllō modo motiuum in actu, at motiuum tantum non nisi respectiue datur. Et necesse est vt simul respectu alterius terminatiuum sit. ¶ **I N E A N D E M** de definitione significare naturaliter est, idem apud omnes repræsentare: magis repræsentat naturaliter, & nō idem apud omnes præferre, non apud infideles æthnicos, Indolq; barbaros, nihil ergo minus quam naturaliter significat. Dices, quantum est de se posse, de per accidens vero non facere. Quia intrinsecus significationem ignorant. Sed idem nos de terminis dicemus, nepe quātum est de se, idem apud omnes repræsentare, & ignorantia eorum impositionis actu hanc potētiā non exercere. Generale est, vt instrumentum quodlibet, siue naturale, siue ad placitū repræsentet, diuersi xigi notitijs signi. f. & signati. Differentia tamen est, quod in naturalibus, cum ex natura rei oriatur significatio, quæ est altera definitio, in o. examinanda) & interminis ex bene placito illa naturalis de se est indifferens ad omnes gentes. Quoniam natura non magis ad hos homines determinat, quam ad alios. At significatio terminū vt pote ex bene placito orta determinatur secundum voluntatem imponentium. (Voluntatis enim est, & se & sua applicare, & cohibere). Vnde emanat, aliud esse huius idioma, aliud alterius. Nimirū quod has voces hæc gentes constituerunt dicitur, vt ipse eis vterentur. Ideo hi sunt proprii termini latinorū, illi Græcorū. Quod si græcas voces cognoscit latinus, hoc vt græcarum litterarum particeps facit, quod non contingit in signis naturalibus. Nam cognoscens Iouis statuam non vt æthnicus, aut Catholicus, sed vt homo cognoscit. Cōgruè itaq; insinuatū est discriminē, quod imago quātum est de se, idem apud omnes repræsentat. Quia nulli applicata est. Terminus autē quatenus est in se, coarctatus, & incompendium redactus est & ad certū genus hominum limitatus, quod ex diuerso significationis fonte profuit. Poterit secundo quis respondere, inter significantia naturaliter esse gradus. Quædam enim ex instinctu nature, quædam vt effe-

vt effectus naturales, sicut fumus, quædam solum naturaliter, vt imago: quorum prioribus tantum illa definitio competit. Quæ idè potestue apud omnes important. Quia omnibus per naturam vt signa data sunt.

¶ C O N T R A secundam definitionem signi naturalis. significat ex natura rei arguitur. Imago significat naturaliter, & non ex natura rei, sed ex beneplacito primi pingentis ergo. Confirmatur. Licet, dicit materia quomodo ergo ex ligno, vel argento significatio dimanat. Dices inmediate ex beneplacito pendere, at depicta non potest amittere significationem. Replicatur. Idem habet terminus: nam pendet quantum ad impositionem, sed impositus quando permanet, non potest non esse significatiuus. Pro solutione huius inquirendum est, quis sit sensus huius definitionis: primo quod significatio ex ipsa signi natura oriatur, ita vt ab extrinseco ex beneplacito: sicut non proveniat. Sed in quo nam genere de beatitudine representatio fluere, id superest pendamus. Et quidem generaliter licet, dicit causam materialem. Vnde dico effluxum, sicut ex materia formam emanare solet, & si est actus educitur ex potentia: tamen agens educat illud, quod per consequens non excluditur: ita significatio ex materia signi oritur. licet huiusmodi ortus humana voluntas sit quandoque causa. Velut causa effectiua imaginis pictor est: at ex ipsa imagine representatio elicitur. Sed non est facile, in signis singulis materiam propinquam discernere. Ex hac enim emanat, non ex remota. In multis est vnica, vt in fumo: ipsemet materia signi est. Vbi proinde patet, vnde significatio consurgat. At in imagine remota est, in qua, vt lignum, argentum, propinquauero est ipsa similitudo, atque delineatio. Nam ex diuersis delineamentis figura, ex figura pullulat similitudo, ex similitudine significatio. Est ergo discriminè quod in terminis significatio inmediate, ex beneplacito provenit, sic vt impositio fundamenti relationis sit. In naturalibus est natura signi rei, quæ est signum, vt in fumo fundamentum est ipse fumus: in vestigio figura ipsius vestigij. Sed dices, quomodo fundamentum significationis potest esse similitudo, atque, vnâ relationem fundare aliam relationem. Primo amba possunt fundari in figura, quæ res absoluta est: deinde non est nouum ratione vnus relationis, aliâ consurgere: vt conformitas & similitudo indiuiduorum fundamentum est secun-

dæ intentionis speciei, aut generis. Similitudo etiam fundamentum est æqualitatis, secundum quod æquale ad omnia prædicata extenditur. Duo enim perfecte similia æqualia sunt in qualitate: quanquam profecto impositio, quam ponimus fundamentum, non est relatio, sed actio, seu passio. Ex his sequitur, quod signum naturale non potest cadere ab sua significatione: voces vero absque vlla sui mutatione frequenter cadunt. Manens enim materia propinqua signi naturalis, non potest significatione non germinare, & manens materia propinqua termini. s. vox, vel scriptura caret sæpe significatione in his dictionibus patet; quas obsolete vocamus. Vnde hæc illatio est nulla: Sicut manens imago semper significat, ita quando manserit terminus, significabit, ergo sunt similes in hoc atque pares. Dico enim quod in hoc dicto, donec terminus permanet, includitur significatio. Ideo est impositio in adiecto: quod sit terminus, & non significet. At in hoc quando fumus permanet, solum includitur materia, penes quam discriminè assignamus. Et ratio discriminis est quia in naturalibus ex ipsa materia profuit. Vnde non datur sicut illa: in terminis vero non ex ipsa voce, sed ex beneplacito. Itaque signa naturalia habent materiam, ex qua fiunt: ad placitum signa non habent, nisi materiam in qua significatio constituitur solum causam efficientem sortita.

Argumenta super caput secundum de terminis mentalibus.

TERMINVS est triplex scriptus, vocalis, & mentalis.

¶ I N C O N T R A R I V M. Enti reali, & rationis nihil est vniuocum: mentalis est ens reale, vocalis rationis. Nam licet materia vtroque ens reale sit, significatio est diuersa, si terminus autem significat eos secundum formam, qua termini sunt, non secundum materiam. Sicut & quodlibet nomen artificij: ergo quatenus termini non comprehenduntur sub vna diuisione,

¶ T E R M I N V S essentialiter est signum conceptus

conceptus non est signum, ergo non est terminus. Minor probatur. Signum est res, quæ præter speciem, quâ in gerit sensibus, aliud facit in cognitionem venire. Quæ nimirum speciei non ingerit conceptus: qui potius ex speciebus manat.

¶ P R I M V M horum argumentorum diuisionem illius diuisionis inquirat. Antiqui verbum distinguiebant per vocale, & mentale, diuisionem quid nominis. Nam vocale non appellatur omnibus terminus vocalis, sed secunda pars dumtaxat orationis. Verbum vero mentale nuncupatur omnis conceptus. Sub isto vero nomine terminus non est isthec diuio admodum antiqua. Potest autem questio dupliciter responderi. Primo si quis rationabiliter teneat, terminum de istis æquiuocis, non vniuoce dici, vel saltem Analogicè. Qui pro se efficaciæ habebit rationes. Primâ quod vbi libet est prius, & posterius, est Analogia: sed prius conceptus est terminus, deinde vocalis, & scriptus. Nam id, quod de perse est tale, antecedit secundum illam rationem id, quod per aliud, & in ordine ad aliud tale censetur. Mentalis vero de se videtur terminus, vocalis vero loco illius substitutus, & signum illius. Secundo si conueniant vniuocè, habebunt eundem conceptum tam formale, quam obiectiuale. Quæritur de obiectiuale, verum sit ens reale: an rationis, neutrum potest actu esse, cum membra sint actu talia, abstrahere ab vtroque non potest. Cum illis conceptus communis non detur. Ergo diuio hæc termini est quid nominis, aut analogi, sicut & distinctio entis in reale, & rationis. Tertio genus proprium termini est signum: sed ratio signi (vt efficaciter in solutione ad secundum probabitur) non competit proprie conceptui: ergo nec ratio termini (vt hic agitur) quia quando proprium genus absolute non conuenit, nulla species potest conuenire. Dicit ergo, Analogia proportionalitatis terminum de mentali dici. Vt quæ admodum vocalis componit, & significat, ita mentalis, tamen alterius generis sit, vt clavis gutturis, & ferarum. Contra hos obijciatur: quod diuio signi in naturale, & ad placitum est vniuoca. Vtrumque enim instrumentaliter significat, & per consequens vtrumque est absolute signum, & tamen alterum est ens rationis, alterum ens reale, ergo id vniuocationem diuisionis non impedit. At primo respondetur præter hoc impedimentum indiuisioem priorem esse aliud nihil minus, nepe quod ratio signi non competit conceptui, exteriora ve-

ro signa ad placitum censeantur absolute signa, sicut instrumenta. Ob quod potest melius vniuocatio huius diuisionis defendi, & cognosci. Secundo, & forsitan melius, quod etiâ hæc diuio (vt obiectio conuincit) est analogia, cuius principale membrum est signum naturale. Vt potest ad cuius imitationem, & supplementum signa ad placitum facta videntur. Ab arte enim, & in intellectu edita sunt, qui naturam imitatur. Et confirmatur. signa rationis palam defectum significandi ferunt, quibus nulla inest significatio, sed in tus latet, cum ceteris patenter in sit. Itaque, & si illa frequentiora sunt inter homines, non æquè profecto, ac naturalia significat. Et huc sensum habet sententia Augustini asseritis inter nos voces principatum significandi obtinuisse. Quoniam sunt frequentiora, & prioriora nobis.

¶ H I S non obstantibus potest quoque teneri diuisionem esse vniuocam, licet non pauca necesse sit, in eius sententiæ defensione accelerantur. Supponendum est tamè, id peculiare esse in relatione vt relatio rationis sit relatio, & secundum esse, & simpliciter, nec esse relationem rationis in esse relationis est distinctio diminutæ. Quod in ceteris predicamentis minime reperitur. Nepe vt quod est tale secundum rationem solus, sit simpliciter tale. Vt quantitas rationis, vt vniuocata non est absolute, sed secundum quid quantitas. Actio, & passio rationis, vt quiescere, aut stare, visio passiva secundum quid actiones, & passionis sunt, reuera priuationes quædam actionis. Terminus autem vt pote signum, est relatiuum, vnde signum ad placitum simpliciter significet, & per consequens amba tamen realis, & rationis in esse relationis conueniunt. Sed obijciatur vrgenter. Si vnus conceptus abstrahibilis est ab vtroque, cum ens sit de intrinseca ratione cuiuslibet conceptus, quaritur, quod nam ens erit illud, quod illo conceptui representabitur. Respondetur, quod licet ens dicatur de suis significatis analogicè, non ideo nullum prædicatum commune potest entis reali, & rationis reperiri. Cum esse genus vniuocè competat vtrique. Animal enim est genus, & vniuocale quoque est ad quinq; prædicabilia genus. Ita & si ens non abstrahatur vniuocum commune vtrique, erit, aliqua ratio potest esse vniuoca illis, quæ est ratio relatiua. Et ad obiectionem dicto, quod conceptus relationis realis, vel rationis in ratione relationis est communis vtrique, in ratione entis vero significat ens vel reale, vel rationis. Præsentim quod cum hic agamus de his figuris in concreto, non de relationibus ipsis in abstracto, & materia vtroque, sit ens reale, non est tamen

stantia, sicut si de istis in abstracto loqueremur. Ex his duobus modis respondēdi (meo arbitrato) tutior, & magis seligendus, primus est. Vnde si quis terminum in vocalem, & scriptum secuisset, mentalem subtricens, non poterat insufficientiā argui.

¶ P R O solutione secundi est disceptatio inter viros eruditissimos, an conceptus sit signum? Et à parte affirmativa primo arguitur, est naturalis similitudo obiecti (vt in proverbium iam abiit) ergo est signum. Secundo omnis imago est signum, vt pote superius ad illā cōceptus est mago, ergo. Mino probatur. Est simile, deinde expressus ad similitudinē alterius, ergo. Antecedēs patet. Intellectus ad similitudinē rei elicit cōceptus, vt res sibi saltē secundum conceptū præsentes habeat. Et constat. Intellectū est in intelligēte, imo ex intelligibili, & intellectu fit vnū actū secundū formā expressam, id est, secundū cōceptum. Secundo, omnes ingenū fatētur, cōceptum significare obiectum, omne autē, quod significat, est signum ergo. Cōfirmatur. Signū, & signatum sunt relatiua, hæc autē sunt simul, res autem est signata, ergo datur signū. Quarto si afferant (vt aiunt) aduersarij, nō esse signū, quia est spiritale, sequeretur, quod substantiæ abstractæ non habent signa, vt pote spiritales, quibus vtantur. In contrarium est auctoritas Augustini diffiniētis signum, quod præter speciē, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit incognitionem venire. De hac re inter antiquos, & neotericos disceptatur. Hi arbitrantur, cōceptus esse signa, illi contra negāt, quibus certē, vt in pleriq; alijs, existimo scribendū. Nā de intrinseca ratione signi est, vt sit quid manifestius, & ducens cognoscentem (signum enim habet indicare re accultā. Vnde nō est regula generalis, effectus signi sit causa, vel e conuerso causa effectus. Sed vniuersaliter quod manifestius, & patentius est illorum, signum alterius est. Quæ ratio nō potest in conceptus quadrare, quippe qui nō sunt principium cognitionis: vt requirebatur, sed terminus. Cognitione enim, & intellectu, productio est verbi, ergo nō potest trahere, intellectum incognitionem obiecti, ab cuius cognitione ipse procedit. Species habet maiorem partem signi, vt pote quæ sunt principii. Sed duo obstant ne sint signa. Primum quod nō significant actu, (vt quidam existimāt) sed virtualiter. Secundo, quod sunt vnum principii elicitiuū cū intellectu. Forma enim sunt

ipsius intellectus, qua in esse primo constituitur, & secundū quam operatur, & tamē debet se habere, vt obiectū ad potentia, & non vt cōpotentiā. Hinc ad primū argumentū negatur consequētia. Haud enim similitudo ad rationē signi sufficit, (vt explicuimus superius). Secundo dicitur, quod imago realis, & signū habet se, quasi inferius, & superius. S. quia illa habet realē similitudinē, & realiter ad similitudinē alterius exprimitur, quod vtrūq; cōceptui deficit. Is enim tantū intentionaliter est similis, & intentionaliter dūtaxat ad alterius effigiem expressus.

¶ A D tertiuū dicendū. Quod nō sufficit significare ad rationem signi, sed significare instrumentaliter. Formaliter vero signo nō cōpetit. Vnde negatur generaliter signū, & signatum dici relatiuē, sed tale signatū. Ad quod signifi cādum nō est proprium nomē hæctenus impositum, (quod in aljs multis materijs ostendimus) circumloquio autē possumus hoc exprimere nempe signatū instrumentaliter, & signū. Ad quartū dicimus, quod illa causa est in nobis adæquata, nō generaliter. Quia cum signū debeat esse manifestum quid de se cognoscēt, nobis vniuersaliter spiritalia sunt occulta, & inuidētia. Angelis autē notissima: ideo nobis signa esse nō possunt, illis possunt. Sed neq; angelis conceptus videtur signum, ob id quod est terminus cognitionis productus. Possumus & alio modo respondere, videlicet quod signum accipitur bifarie. Primo pro eo quod significat alterum, secundo pro eo, quod significat, vt quid manifestius quoad nos, & ducens in noticiam alterius. Verum est omne significans trahere in cognitionem signati. Sed causam esse cum contingat multipliciter. Quædam signa ducunt vt causa efficiens, & adeo manifesta sunt, vt sensus excitent. Quod est profecto propiissima signi acceptio, & maxime etiam secundum nominis etymologiam quadrans. Alia vero sunt vt causa formalis ipsius cognitionis, vt sunt termini mentales. Primo ergo modo, vt pote ambo membra amplectētē loquimur designo in præsentiarum, cum dicimus, signum esse, quod potētiae cognoscitiuæ aliquid repræsentat, & cum conceptum, signum, & terminum asserimus. Etenim secundum definitionē Augustini nullum erat signum, tantum ab est membrum principalis fore.

¶ D E termino mentali magnæ difficultates altioris facultatis emergunt. Quas summuliat,

sta, & in tempestiue & sepius in eruditē ingenij perspicuitate abutentes excutiunt. Nobis tamē nemouitio vertet, si eadem agitemus. Cū intentio, & huius opusculi scopus cogāt, ista prosequi: nedū culpā depræcetur. Igitur in definitione primo arguitur. Quæ talis est, terminus mentalis est notitia formaliter significatiua. Terminus mentalis nō est notitia, sed ab, & ex notitia procedens. At enim S. Thom. 1. p. q. 27. art. 1. ad 1. quicumq; intelligit, ex hoc ipso, quod intelligit, procedit aliquid in eo, ex notitia procedens.

¶ S E C V N D O, notitia sensuum nō est terminus mentalis: ergo falso asseritur, tam latē mentalem terminū patere: vt in omni potentia cognoscitiua inueniatur. Antecedens probatur. Vilius, & auditus, nō sunt signa, neq; significant: vt pote actiones immanentes: ergo nec termini.

¶ P R O solutione primi nota. Quattuor esse in intellectu. I. potentia, species intelligibiles, quibus informatur, & constituitur in actu primo, & cognitio, & cōceptus p cognitionē formatos. Ex quibus duo tantū noticia fit & quæntius appellari solent. Nam et si S. Thom. quodlib. 4. dicit, naturā & potentia nuncupari noticiam non est in vsu. At cognitio cū sit duplex, alia actualis, alia habitualis, et ot modis notitia ponitur. Habitualis notitia appellatur ipsa remanentia, quæ reuera non distinguitur ab speciebus: sed quatenus iā per species se in res cognita actu sunt, memoria manere dicitur. Quia conseruatur species. Ex qua notitia solent doctores dicere, procedere sepiissime conceptū, & benedicunt. Actualis cognitio est etiā actualis notitia, conceptus autem est terminus intrinsecus ipsius cognitionis, quæ etiā terminum mentale nominamus propositionis compositiuum. Cum ergo verbum (quod idem idē est cōceptus) ex notitia præcedat nō videtur esse ipsum noticiam: quasi quod vnica solūmodo notitia foret, & non potius multiplex. Alia de qua hæctenus sane actio seu intellectio, altera quæ. I. per cognitionem exprimitur. De qua intelligitur, quod terminus mentalis sit notitia. Quæ quidem distinctio, admodū antiqua est, nequis arbitretur eā nobis voluntaria. Nā Augustinus nono de Trinitate, describit verbum, quod sit notitia eum amore. Et S. Thom. de veritate. q. 3. art. 3. asserit, noticiam esse de ratione verbi, quasi importatē verbi essentia. Et in secundo art. illius quæstionis. Quod verbum est noti-

tia expressa. Et. 1. p. q. 34. art. 1. ad. 2. probat ratione, & hanc distinctionē & definitionem huius interpretationem. Nā inquit, quod solum verbum significat aliquid ab alio emanans. Quod euidentius patet in hoc nomine conceptus, qui dicitur, quod cōcipitur: nō autē concipitur nisi verbum. Nā species nō concipitur ab intellectu. Quia intellectus cū specie summi absoluta est consideratio, vt pote per quā constituitur in actu primo, & potest dici quasi mulier femine suscepto. Actualis autem consideratio est quasi existentia, & esse actuale entis. Ita, vt intellectus sit, vt subiectū, species vt forma: intelligere vt viuere, aut existere. Et in muliere, quasi ipsa actualis generatio, cōceptus autē est, velut proles genita. Cui ergo dicitur, quod verbum est notitia, nō accipitur notitia pro actu intellectus cognoscētis, aut pro aliquo eius habitu: sed pro eo quod intellectus concipit cognoscēdo. Vnde Augustinus, ait quod verbum est sapientia genita, quæ etiā pari modo notitia genita dici potest. Secundo respondemus, quod quia ly. notitia ponitur ibidē pro genere, potest in sua latitudine accipi, & per reliquū quasi, per differentia cōtrahi, quod in cæteris definitionib; euenit. Tertio dicimus, quod motus non distinguitur à termino, nō sequebatur, si conceptus ex notitia procedebat, nō esse noticiam.

¶ A D secundū argumentum notato. Quod omnis potētia actiua elicit propriā operationē, (ob id enim actiua est): omnis autē virtus cognoscitiua est actiua: & ita elicit cognitionē: vt pote quæ est propria eius operatio. Immo cognitio, est actio vitalis: quæ proinde pcedit à principio cōiuncto. At non omnis potētia etiā cognitua mediāte operatione quicquam efficit, sed generaliter omnis operatio trāsens, cū tendat in exterā materiā debet aliquid effectū habere. Immanēs vero sicut manet intus, & sui causa exercetur, ita non est opus, hæc quicquā producat. Ipsa enim sufficiens intrinseca perfectio potētiae, & proprius actus illius est. Vnde cū in. 1. ethi. dicit philosophus, finitū quodlibet esse quādoq; operationes, quosdā præter operationes opera quedam. Siquæ operationes fines esse possunt maxime immanentes: vt pote de se appetibiles: ex quibus nō necessario aliquid sequitur: quocirca sine cōtrouersia oēs admittūt, in omnipotētia cognoscitiua cognitionem esse, quā appellamus noticiā: pter quā vtrū in aliquib; potētis aliquid aliud ponendū sit, vt in intellectu poni-

mus verbum, & in imaginatione idolum. In
 inrer viros summos omnibus viribus discep-
 tatur. At in sensibus exterioribus, & de sensu
 communi vniuersi absq; lite ingenue fatetur,
 solum esse operationem. I. sensationem. Nam
 causæ, rationesq; doctores mouetes, vt in in-
 tellectu conceptum ponant, in his, (vt statim
 videbimus) cessat. Et in hac sensatione inquiri
 mus, an sit terminus mentalis? Cuius partem
 affirmatiuam nonnulli nulla ratione suasi,
 sed mera voluntate adducti tuerunt. Et ideo
 cum in oppositum efficaces rationes video,
 arbitror huiusmodi notitias non esse villo mo-
 do terminos. Quod probatur. Primo quod
 nos terminos mentales appellamus, appella-
 bant antiqui verbum, & idolum, quæ nemo
 nisi in intellectu, phantasiaq; constituit. Ergo
 in his dumtaxat sunt termini mentales. Secū-
 do, terminus essentialiter est signum, & signi-
 ficat. Sed sensatio nullo modo significat, nec
 est signum, ergo neq; terminus. Minor proba-
 tur euidenter. Sicut se habet sensatio ista, ita
 intellectio actualis, quam tamen nemo hacten-
 us dixit signum esse, aut significare: sed ver-
 bum ex illa promanans, ergo neq; sensatio.
 Secundo, terminus mentalis est aptus, propo-
 sitionem componere, (vt in eius definitione
 habetur,) ad quod huiusmodi notitiæ, dupli-
 cide causis sunt inhables. Primo, quia sen-
 sus non format propositiones, & qualis est po-
 tentia, talis est actus illius. Neq; arbitrandum
 reor naturam ordinasse, vt actio possit face-
 re, quod eius potentia non potest. Secundo,
 quia cum sit actio, prorsus ad componendū
 est inepta. Propositio enim est, & velut per-
 manens, & ex permanentibus constans. Quæ
 sunt (inquam) termini operationum, vnde ip-
 sa propositio est terminus. Et ita verbum me-
 tale (inquit. S. Thom. 4. con. c. 13.) esse duplex
 aliud terminum primæ operationis, quæ est
 simplicium apprehensio, aliud secundæ ope-
 rationis, quæ est compositio, & diuisio. Qua
 in re inanis responsio est quorundam. Quod
 similis notitia sensitua de se apta est com-
 ponere, de per accidens vero ratione subie-
 ctinon componit, quasi non etiam ratione
 sui, (vt monstramus in cōpositiua foret). Quæ
 quæ nec ratio certe patitur, vt natura faciat
 operationem in genere capaciorem sua po-
 tētia eliciēte, neq; vt sit idonea, nisi ad quod
 eius potentia exigit, vt pote cuius est perfe-
 ctio propria, & intima. Postremo tandem ar-
 guitur, idolum imaginationis, ab omnibuster

minus ponitur in genere signi, sensatio in ge-
 nere actionis, aut qualitatis ergo.

¶ Sed in cōtrariū arguitur. Idolum imaginatio-
 nis est terminus mentalis, vt pote quod est
 signū, & ex operatione resultat, & tamen non
 cōponit propositionē eadē ex causis. Si qui-
 dem compositio, & diuisio, (id est) propo-
 sitio est in solo intellectu. Et enim vbi est veri-
 tas, est propositio, sed hæc est tantum in intel-
 lectu componente, & diuidente. Ergo illud
 solum est propositio, & per cōsequens phan-
 tasma, non componit, ergo illa ratio superior
 non cōcludebat. Ad hoc primo iā patet, quā
 magna est in ratione signi differentia inter
 idolum phantasmatis & sensationē. Sed quæ-
 stio potest moueri, an sit terminus mentalis?
 Et quidem sine disceptatione dicendum, quod
 si non est compositiuus, non erit terminus me-
 talis, quantumlibet significet. Id enim conuin-
 cet signum esse. Sed termini natura plus po-
 stulat, (vt ex definitione patet). Sed id in-
 quam oportet, sit ne compositiuus. Et pars
 affirmatiua videtur. Nā sicut vox simplex ꝑ-
 cedit ex imaginatione vocis, ita profecto ex
 imaginatione totius propositionis proficiet
 integra vocalis propositio. Vnde hæc sal-
 tem materialiter non potest negari, quin sit
 in phantasmate. Ad hæc duplex est propo-
 sitio, altera vniuersalis, altera particularis, vna
 quæq; cōflatur ex consimilibus terminis. Et
 solus quidem intellectus est vniuersaliū, sen-
 sus singulariū. Vt extimatiua in nobis est dif-
 cursiua circa singularia, vt omnes philosophi
 pariter, & theologi fatentur. Vbi non potest
 negari, quin singulares propositiones faciat.
 Dicimus ergo idola huiusmodi compositiua
 esse propositionum, quādoquidem cōponit
 singulares. Vnde idolum in alijs animalibus
 perfectis existens forsitan non est eiusdem spe-
 ciei cum nostro, vt pote in capax ad compo-
 nedum. Quamquam teneri quoq; potest, cōposi-
 tiuum esse, licet ratione subiecti exercere hæc
 virtutē non possit. Non tamē frustratur vniuersa
 species, postq; nostrū idolum cōponit, sicut fru-
 stratur si visio, vel auditus terminus mentalis
 ponitur, qui tamē nullibi componit. Vnde ad
 argumētum negatur, propositionē, & verita-
 tē in solo esse intellectu cōponente, & diuide-
 te. Quod si omnes id prædicat intelligitur vel
 in esse cognito. Veritas enim à solo intelle-
 ctu cognoscitur. Vel intelligitur in natura so-
 lum inueniri intellectiua, quod cōcedimus.

¶ I N E A N D E M suitionem. Nullus est
 termi

terminus mentalis, id est, conceptus produ-
 ctus intellectione, ergo. Probatur. Secūdu
 philosophum nihil producitur operatione
 permanente, sed transiente. Et corroborat-
 ur. Ideo ponitur conceptus, vt res per sūm
 simile intelligatur: sed ad hoc sufficiunt spe-
 cies, quas omnes asserunt similitudines esse
 obiectorum: ergo conceptus superfluit. In-
 quiramus nūc oportet, quæ rationes, & causæ
 huiusmodi conceptus præter ipsam intel-
 lectionem postulent: quoniam absq; neces-
 sitate similes entitates, in re præsertim oculis
 simæ, non sunt admittendæ. Considerandum
 quod de ratione operationis potentia est tē-
 dere in obiectum, & de ratione obiecti, est,
 vt sic terminare eandem. Vnde necesse est,
 operationis actualis obiectum esse actu præ-
 sens. Nam absens esse, idem est, ac si non foret.
 Cum absens terminare non queat. Quod in-
 sensibus manifestè compèriamus, vt pote equi
 sensibili absentis nihil sentiunt, nihil operan-
 tur. Quapropter fatum modo in ea quæ ad
 sunt, feruntur. Haud enim videmus, audimus,
 tangimus, aut gustamus, nisi quod actu sen-
 sus exteriori mouet. Sed sunt potentia quæ-
 dam, imaginatiua. I. & intellectus, quibus na-
 turā dedit, vt indifferenter præsens, & absens
 percipiant. Quibus proinde necesse est cōce-
 damus naturam largitam esse, vt ipsæ sibi om-
 ne obiectum præsens faciant, siue absit, siue
 cōtingat adesse. Nam cum earum operatio,
 necessario terminetur ad obiectum, illudq;
 velut contingat, & obiectum terminus sit il-
 lius: ipsum æqualiter ad præsens absensq; se
 habere, conuincit ipsam potentiam sibi obie-
 ctum semper formare. Experimur autem, non
 aliter cognitionem intuitiua terminari: quā
 abstractiua. Quocirca in sensibus sola est ope-
 ratio, id est, sensatio. Quia obiectum realiter
 præsens est. At in his præter operationē ne-
 cesse est, aliquid ponere loco obiecti, & eius
 vices subiens. Ratio hæc profecto vrgentior
 est, quam quidam putant: vt quæ naturæ ma-
 nifeste ipsius potentia innititur. Quia si ipsa
 non ponitur, obiectum sibi formare: cogimur
 negare indifferentem esse ad præsens & ab-
 sens. Non enim intelligibile est, non melius
 obiectum præsens percipi posse, quā absens:
 nisi semper ipsa potentia præsens illud sibi fa-
 cit. Viget autem de intellectu peculiaris ra-
 tio. Nempè quod cum eius obiectum sit quid-
 ditas materialis, quæ actu non est intelligibi-
 lis, tum quod est corporalis, tum singularis:

necesse est formet sibi intellectus obiectum
 proportionatum. Dices forsitan, ad vtrumq; ab-
 stractas sufficere species: vt pote quādam se-
 cundū omnes, obiectorum similitudines. Ve-
 rum ex sensibilibus debemus abdita philoso-
 phiari. Omnes concedunt species adesse sensi-
 bus, ad quas tamen non terminatur sensatio,
 sed ad obiectum. Quod ideo præter species
 præsens requiritur: ergo in intellectu non suf-
 ficat species, nisi adsit obiectum, ad quod ter-
 minetur operatio. Secūdo, species ab omni-
 bus ponitur, vt forma, quæ intellectus fiat in
 actu: ex qua velut, ex forma intellectio pro-
 fluat, sicut calefactio actio ex calore inhæ-
 renti igni cōburenti. Ergo operatio non ten-
 dit in species. Quia nulla operatio tendit ad
 formā, vnde profluit, sed ad aliam consimile
 producendam. Tertio, species non significat
 obiecta, saltem perfectè vt signum exigit.
 Quia si representarent, sufficerent ipsæ sensi-
 bus ad sensationem. Nam superfluit omnino
 obiectum in præsentia sibi signi, sicut impera-
 tor, vt cognoscatur in præsentia imaginis.
 Nec valet dicere, requiri solum, vt species ip-
 sas conseruent. Cum constet, adsit oportere,
 vt terminet operationē, & specificet obiecti-
 uē. Ergo nec intelligibiles species sufficere
 significant, sed sunt velut forma, aut virtus se-
 minis, quæ intellectus, cū voluerit, cōceptum
 producat. Ad argumētum autem principale
 concedito, ex natura operationis permanen-
 tis, perdurantisq; non debere quicquam sequi.
 Quod si quandoq; necessario sequitur, alium
 de proveniet. Vnde nullum argumētum ex
 natura permanentis hic formauimus: sed ex
 natura talis potentia, cuius aliqua permanens
 operatio est. Intelligitur etiā nihil produci, si
 cut operatione solet dici, quicquā produci, nē-
 pe quasi finis eius per quē perficiatur, & inef-
 se compleatur. Transientes operationes sunt
 proter operata, & sunt ad illa, vt via ad ter-
 minū. Actiones immanētes sunt actus vltimi
 & vltimo intenti. Verbū autem proter per-
 fectionē ipsius intellectionis producitur. Ad
 confirmationem respondeto, non esse, simili-
 tudines actuales, sed habituales, & virtuales.
 ¶ I N eandē definitionem. Conceptus nullo
 modo est signum, ergo non est notitia forma-
 liter significatiua. Antecedens probatur. Est
 forma simplex, & ponitur in prædicamento
 qualitatis, ergo non habet significationem.
 Antecedens patet. Actus, & potentia po-
 nuntur, in eodem prædicamento: & in-

Intellectus est in secunda specie. Confirmatur, conceptus, ut conceptus est terminus intellectus, sed ad relationem non est per se motus, ergo non terminatur intellectus in signum. Terminatur autem in conceptum, ergo conceptus non est signum. Secundo arguitur. Si conceptus est significatio naturalis, aut est forma, aut propria passio. Forma esse non potest. Quia foret tunc essentialiter signum solummodo in predicamento relationis. Quod constat falsum esse. Propria passio non videtur. Quoniam maneret ratio formalis conceptus integra absque significatione, & tamen nemo conceptum, sic absolute intelligit, ergo. Pro solutione huius necessitate est, exsensibilibus in notitiam horum spiritalium deueniamus. Imaginis exterioris natura est signum. Haud enim est sicut fumus, cuius quidditas est absoluta, quam, quia est ignis effectus, consequitur significatio. Et tamen delineatio actio corporea tendit ad imaginem. Cum nihilominus ad relationem non sit per se motus. Quia reuera terminatur immediate in lineameta, variamque dispositionem colorum, & in figuram, ex quibus illico & similitudo, & significatio confluxit. Ita debemus in re intelligibili contemplari, nempe quod conceptus essentialiter est signum, & nihilominus conceptus est quedam quædam fundamentum relationis, sicut imago quædam figura. Intellectus vero dupliciter consideratur. Primo prout est actio quædam realis intellectus, & sic terminatur in verbum, quod est terminus intrinsecus illius. Secundo in esse intelligibili quo pacto potius continetur in se ipsa, & conceptus est propter eam, quasi propter finem, utpote ad cuius perfectionem formatur, & ita non accipitur, ut in intellectu, sed ut finis potius conceptus. Sicut delectatio, & fructio licet sequantur post amorem, & cognitionem, non sunt felicitas, sed consequentia felicitate propter eiusdem perfectionem. Unde ad primum dico. Quod ponitur sicut plerumque alie res in ambobus predicamentis. Sed replicas, secundum unam rationem formalem non ponitur nisi in uno: sed conceptus ut sic, sicut terminus uniuocus, unam rationem formalem exprimit, ergo in uno dumtaxat formaliter constituendus est. Respondedo, quod formaliter est in predicamento relationis. Argumento, quod actus & potentia sunt in eodem, dupliciter respondetur. Primo intelligi de predicamento in genere, quod est duplex, substantie, & accidentis. Et si conten-

das intelligi quoque de speciali. Dico intelligi de proprio actu essentiali: & talis actus intellectus non est conceptus, sed intellectus. Per hanc enim perficitur, & actuatur, & propter hanc est. Quæ omnia deficiunt in conceptu: qui potius ad intellectionem eandem ordinatur. Et ita intellectus reuera est in predicamento qualitatis. Hanc solutionem confirmat ipsa conceptus existentie ambiguitas. Qui si foret essentialis, & ultima perfectio intellectus, nullatenus ambigeretur. Ad confirmationem dico, intellectionem terminari ad qualitatem, quæ est conceptus. At circa secundum argumentum notato, quod imago exterior significat propter similitudinem ad exemplar. Nam primo disponuntur lineamenta, sitque figura, deinde resultat similitudo, ex qua surgit significatio, & una relatio fundat aliam. Et quia sepius asserimus conceptus esse obiecti similitudines naturales, queritur: an habeat ambas relationes similitudinis, scilicet et significationis. Phantasmatibus ut, potest extensa utraque inesse videtur. Præsertim quod significant accidentia, ubi similitudo fundari solet. Quicquid sit de hoc, de conceptu constat, tantum illi relationem signi habere. Primo, ipse est spiritalis, significatum vero natura corporea, ille indivisibilis, hoc diuisibile. Interque non apparet, quæ similitudo inueniri possit. Nam licet naturæ similitudo dari queat, secundum quod dicitur, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: anima tamen in qua Dei imago est, spiritalis pariter est, & substantia. At conceptus est accidens, & accidens non est simile substantie, maxime accidens spirituale substantie corporeæ. Nam similitudo in natura in identitate, & unitate aliqua eius consistit. Ut duo individua eiusdem speciei similia sunt in natura & duæ species eiusdem generis. Et confirmatur. Ens non dicitur de substantia, & accidens per attributionem, ad unam formam, sed ad unum subiectum, ergo in natura, non est similitudo. Cum ergo in natura sit omnimoda diuersitas, & in figura nullitas (ut ita loquar) id est, nulla figura in conceptu, sequitur, nullam similitudinem inueniri. Sed nihilominus ne modum loquendi scholarum exterminemus, duplex est similitudo: alia realis, alia intentionalis. Illa est in imagine corporea ad suum exemplar, hæc in conceptibus. Et quidam intentionalis similitudo, ideo conceptus dicitur, quia præter, exactæque, res, ut sunt, repræ-

representat. Unde deceptur, quod in conceptu tantum est relatio signi ad signatum, non præter hanc similitudinis exertæ, seu educæ relatio ad exemplar: sicut in exteriori. Ita respondeto ad argumentum secundum, quod significatio est forma conceptus, si de conceptu formaliter loquamur, poniturque, in genere signi. **HACTENVS** de conceptu disputasse sufficiat. Circa species has, a quibus produciuntur, & earum intellectivas, sunt magna difficultates, quas operosum est exacte discutere: & ad unum exprimere: sed breuiter circa earum productionem, & essentialitatem dubitatur. Omne ens aut est reale, vel rationis, huiusmodi formæ neutre videtur. Ratio non sunt, quia habent causas reales. I. corpora, & effectus reales, motiones videlicet potentialium, & earum informationes. Reales non possunt esse, neque accidentales. Nam omnis forma denominat subiectum, datque illi esse. Ad hoc enim tantum necessaria sunt: quod illæ non faciunt. Siue diaphanum enim, siue sensus non appellantur speciatim, aut ex tali specie coloratæ. Præterea de earum causa queretur. Nam obiectum illas non producit. Par ratio enim de omnibus obiectis foret: Quorum plerumque, tamen nisi moueatur, agere quicquam non possunt, ut pote non viuientia. Sed neque sensus eas efficere videntur, aut elicere. Nam si hi exeunt, & obiectum unde eliciant, attingunt, ergo a fortiori poterunt sine specie, obiectum percipere: cum iam ante specierum productionem obiectum attigerint, maxime quod in sensu nulla est alia, nisi sentire, operatio: Ad hæc circa istarum effectum arguitur. Istæ ponuntur, ut moueant sensus exteriores, & interiores: sed non possunt mouere nisi in hæredo illis, sed non insunt, cum sint subiecti ut in corpore medio, ergo. Deinde, quomodo species ex aere transeunt in phantasiam, cum trãsmigrare, in subiectum aliud non queant? si dicas, sensum producere illas ab exterioribus: sequitur, tot sensus agentes esse, quot possibiles. Nam ideo ponitur intellectus agens, ut producat species in possibili. Ergo cum in singulis sensibus producantur species, sequitur sensus agentes ponendos esse. Quod non admittimus.

DE HIS formis, (quas intentionales pariter appellant,) id primo notandum reor, quod sunt minima entia, in rerum etiam accidentium vniuersitate. In qua cum multi sint gradus substantia, absoluta, & relatiua, is est

quartus. I. specierum, tam insensitæ, ut cum entia realia, & sensibilia sint, vix percipiantur, etiam intellectu. Unde omnis fere regulæ generationis, & corruptionis in his deficit, & reuera non deficit. Quia sicut de illis non dantur, ita in eis non infringuntur, aut violantur. Quod mirum videri, non debet. Quia cum generatio, & corruptio tendant ad esse, & ad non esse, quatenus est unumquodque, competit sibi generari, vel corrumpi. Nec aliunde accidentia etiam non dicuntur proprie generari, aut produci: sed comprehenduntur, nisi quoniam non sunt absolute, entia. Quid ergo mirum, deficiat in multis, hæc productio specierum ab ipsa etiam communi accidentium productione, cum sint inter ea minima. Nempe quod fiant ex contrario, producantur per alterationem: & ad informandum, adiuuandum, denominandum subiectum. Ad huc enim non denominant, quo ab omnibus alijs accidentibus differunt. Nam omnia & dant esse aliquid subiecto, & denominant illud tale: & cum species sint in aere non dicitur speciatim (ut liceat sic loqui) sed neque potentia.

DE HIS speciebus omnes quæstiones, seu interrogationes posterioritica, non solum inter philosophos mouentur, sed dubitantur. Primo an sint, & quid sint? Et quidem esse docuit experientia, à speculo quoties simulatrix umbra resultat. Quæ nullo modo apparere potuisset, si nihil obiectum in speculo mitteret. Nihil enim agit in distant nisi mediante virtute. Deinde i omnia dormietium: ubi nobis res ipsas conspiciere videmur. Quod nullo modo nobis accideret, si similitudines & species in absentia rerum non remaneret. **AT** circa visiones speculi quæstio vetustissima est, quid nam videat, qui se, vel aliud in speculo videt? ad quid nam (inquam) visio terminatur, eiusque sit obiectum: (quæ refert Seneca iam sua tempestate agitari.) Atque inter antiquos, & iuniores non de sunt, assenserates immediate se ipsum contemplari, qui se in speculo inspicit, ita ut visio non terminetur in imagine apparente, sed in se ipso. Quæ fidesio fundatur in hoc, quod visio terminatur in coloratæ, & licet speculum saltem sit certum ac lucidum, præter illud nihil illuc coloratæ est. Reuera enim colores nulli sunt, qui apparent: sed sunt in corpore obiecto. Sed rei veritas est terminari visum, in apparente imagine. Quod manifeste probatur. Primo, sensus corporei non sunt reflexiui, saltem exteriores: neque sui perceptibili-

les. (Enim vero nō cernimus nos cernere) ergo impossibile est, visus in se ipsum terminetur. Quod tamen ex illa opinatione sequitur, cum saepe meos ipsos oculos in speculo contempler. Secundo cōtingit, qui oculos in speculum figit, non solum se, sed alia forsitan retro posita contueatur, visus autem impossibile est retro terminetur (ad id. n. quod p̄sens est, se accommodat) igitur apparet imago visibilis in speculo intēionaliter colorata. Quæ ideo fit, quōd species sunt quædam similitudines obiecti imperfectæ, speculū vero tersum pellucidum, aquosum, læue, & politum. Vnde reflectuntur in illo species, & in puncto reflexionis densitate sui sunt visibiles, apparētes, & perspicuæ, quod est vna quædam representatio eius, quod in sensibus contingit. Imago ergo illa nō distinguitur realiter ab speciebus, sed est efficienter ab obiecto eas mittēti.

¶ **A T E S T** dubium, quomodo species sunt impotentis interioribus. Nam quæ mediāte luce produciuntur in medium, non possunt ingredi. Cum migrare ex subiecto in subiectū non possint. Respondetur, quōd proculdubio species insunt subiecto, vt pote accidentia: & per consequens, non mutant subiectum. Quo circa singulæ potentia, quæ speciebus informantur, species in se recipiunt, atq; produciunt. Quamquam & ea ratione potest obiectū ab efficiencia similium specierum non excludi, quatenus interior virtus mouetur, & excitatur ab exteriori, quæ excitatur ab obiecto. Vnde de primo ad vltimū, si quod est causa causæ, est, & causati. Et obiectum censetur hoc ordine mouere sensum interiorē. Sed potentia excitata producit in se species. Sed replicatur, opus tūc esset ponere sensum quoque agentem. Nam quid intellectus agēs operatur, nisi illustrare phantasmata, vt inde producat species intellectuales, seu spirituales. Sed notandum quōd intellectus possibilis non moueretur vllō modo ab obiecto mouente sensum, nec sufficit res corporea intellectum ad se attrahere. Quoniam non est de se obiectum aptū intellectus, vt pote res corporea, & singularis. Intellectus vero est & spiritalis, & directe vniuersaliū. Vnde alterius rationis sūt species intellectuales, & phantasmata. Nō modo quoniam illæ spirituales sunt, hæc corporales, vt pote illæ accidens intellectus, illæ sensus: sed in significando illæ significant directe vniuersalia, hæc singularia, illæ significant, expræsius, & formalis accidentia indi-

uiduorum, virtualiter naturam, & contrario illæ significant naturam. Quia quodquid est obiectum intellectus est, obiectū autem sensus accidens est. Quinimmo intellectuales abstrahunt à proprietatibus indiuiduantibus. Quare intellectus agens ponitur, vt sit possibilis motor, producendo species. In sensibus vero prior sua operatione mouet sufficēter subsequentem, & obiectum mediantibus his virtutibus producit species. Vnde sicut interior intellectus est potentia motuum voluntatis, proponendo illi obiectum: ita naturali nexu, & subordinatione obiectum mouet exteriorē sensum, & iste interiorē. Ita vt præcedens sensus respectu subsequentis habeat se quem admodum intellectus, ad voluntatem. Itaq; intellectus agēs requiritur, vt faciat obiectū possibilis actu intelligibile, & vt producat nō species qualescūq; sed tales. Quod vtrumq; in sensibus deficit. Quippe quorū obiectum actu de se sensibile est, & sensus excitatum, & potens species in potentis producere. Quod (vt melius percipiatur) fingamus obiectum intellectus nostri spiritale de se esse, & actu vniuersale, an tunc intellectu agēti opus est propter specierum productionem: minime gentium. Ergo nec modo sensu agentis opus est, vbi omnes illæ rationes reuera inueniuntur. Per hæc patet responsio ad obiecta. De qua tamen materia vide Somcinas. 7. Meta. q. 7. & 8.

¶ **I N** diuisione cōceptū vltimati, & nō vltimati vulgare argumentū. Quod cōceptus termini est rei, ppter cōceptū entis. Et solet bene responderi, illū nō esse termini adæquatū. Vt ad nō vltimatū requiritur. Sed cōtra solutionē replicatur. Cōceptus terminorū solū significat terminos, qui tamen est vltimatus. Dico, quōd debet esse, vnius termini particularis. Sed obijcitur. Terminus particularis est quædam res, ergo cōceptus eius est etiā rei. Respondetur, quōd non est res significata, vt in definitione vltimati intelligitur. Sed tunc formatur grauis quæstio. Sequeretur, quando abiq; terminis præuijs rerum naturas agnosco, & cum video Petrum, & Paulū, ille cōceptus non sit vltimatus, cum non sit rei significatæ per terminum. Et demum multi cōceptus simplices nullo istorum membrorū clauderētur. Confirmatur. Vltimatus dicitur respectu nō vltimati, sed tūc nō præcessit non vltimatus, ergo non est ille vltimatus. Si respondeas, quōd licet actu non significaretur,

tur, potuit significari: eodē pacto de singulari termino. Arguetur, quōd etsi nō fuerit actu significatus, poterit, immo solutus sit significari. Tertio cōceptus termini nō significat nisi vnum. Terminum, haud enim simul signatum termini representat. Vnusquisq; vero cōceptus non ducit intellectum, nisi in notitiā sui obiecti, & illic fitit, ergo ille est vltimatus. Confirmatur. Non significat terminū, in quantum signū: sed materialiter acceptum: & sic nō est via, ergo. Maior probatur. Si quatenus signū representaret, illud non prius cognosceret, quā res significata. Quia signū, & signatum sunt correlatiua, & per consequens si mul, & natura, & cognitione. Et ita ex quo terminum, vt signum, representat: nō est via, ac proinde non vltima. Ad hæc argumentum est. Cur cōceptus aliorum signorum, vt, imaginis nō sunt vltimati? Pro notitiā huius materie notato, hanc distinctionem conceptū habere fundamentum intellectus naturā discursiuam. Ex ignis enim ad ignota procedit, ac discurrit: ad inuisibilia per visibilia trahitur, in oculorum cognitionē, per ea quæ patent sibi manuducitur. Ita quædam res sunt ei ad alia cognoscēda velut via. Siquidem cognitio effectibus ad cognoscendas causas investigatur: quod est fons & origo totius philosophiæ. Cæperunt enim homines admirari, deinde philosophari. Effectus itaq; ad causas fuere tramites: neq; quieuit intellectus, donec eas cognouit. Prior ergo cognitio fuit nō vltimata: at secunda vltimata, & postrema. Verum tamen aliud est, nos re aliquavtatur, vt medio, aliud ipsam factam esse, vt sit aptum medium ad talem vsum. Hic vero agimus de conditione, & qualitate conceptum, non de multiplici vsum, quem potest intellectus in eis exercere. Ideo cōceptus solummodo earum rerum, quas constat principaliter cōditas, vt, signa sint: merito nō vltimati censentur. Fumus ignem naturaliter representat, at nō est productus, vt id faciat. Et creaturæ omnes sunt signa diuinæ sapientiæ, & tamen de se vnumquodq; est propter suam operationē: tamen si causa prima in omnibus sui similitudinem intendat. Si ad hoc nō respicimus, nullus fere cōceptus foret vltimatus. Quia nulla pænē res est, qua vt via ad aliā cognoscendam intellectus non possit vti. Igitur solum conceptus terminorum, & imaginis, & similitum iure habentur nō vltimati. Quia cum ex obiecto naturā, & nomenclaturā sortiantur:

quæ obiecta nullum aliud munus exercent, quam hominem in notitiā alterius ducere, vt pote cātum signa, sequitur appellandos esse non vltimatos, reliquos vltimatos. Vnde fatetur ingenue, non esse adæquatā definitionem nō vltimati, cōceptus termini: cum aliorum signorum pariter & realiter nō vltimati existant. Sed quia generales sermones, & principia vniuersalia vnaquæq; disciplina ad suam materiā applicat, & (vt dicitur in posterioribus) ex illis dialectica partem capit. Vt hoc principiū, si ab æqualibus æqualiademas, quæ remanent sunt æqualia. Ita Arithmetica scindit, si ab æqualibus numeris æquales numeros demas, qui remanent sunt æquales. Sic dialectica cū agat, ex signis de terminis, definitionem non vltimati secundum suā materiā restringit. Quia de cæteris non vltimatis sua nō interest pertractare. Sed dices, ad minus nihil falsi traditura erat, & tamen cōceptus imaginis remanet vltimatus Respondetur. Quod saepe de se nō conuenit, secundum aliquam considerationem nonnunquā conuenire. Corruptibile enim, & incorruptibile distinguuntur naturaliter, id est physice genere: secundū logicam considerationem conueniunt genere. Ita nihil incōmodi sequitur, si cōceptus imaginis re ipsa nō vltimatus, in dialectica vltimatus habeatur. Sed superest cōsiderare, quomodo hi cōceptus se habeāt. Dico non vltimatū in cōmuni, & particulari respectum rationis dicere ad vltimatum. At vero vltimatus nō semper refertur ad non vltimatum, vt pote qui latius patet. Accipitur nāq; dupliciter, semper quidē relatiue, vt primum: sed positiuē, & negatiuē. Vltimatus positiuē relatiue dicitur, cum eum alius præcessit: negatiuē vero cum nullus eum subsequitur. Ita dicitur filius primogenitus, & is, qui ante alios conceptus est, & post quē, nullus genitus est. Et superlatiuum, vt sapientissimus, exponitur positiuē, & negatiuē: estq; ille talis, qui sapientia cæteris vincit, & quæ etiam nemo superat, tamen si multi adæquent. nō vltimatus autē vt pote medium, semper positiuē ad vltimatū, quāsi ad finem refertur. Vnde cōceptus rei per terminum significatæ, & cum per se absq; præuia notitiā signi perceptæ, est vltimatus. Quare sic definitiones intelliguntur. Non vltimatus est cōceptus termini singularis: vltimatus rei alterius ab termino, in qua sistat cognitio, tamen si vis discurrat sua vltra progredi queat.

¶ **AT PRO** solutione tertij, disceptatio est, quidam non ultimus repræsentat: vtrū vocē cum significatione, vel solam vocē? Posset quis opprimere argumentum respondendo: quod cum conceptus quilibet repræsentet suum dumtaxat obiectum, nō dicitur nō ultimus, quia aliud repræsentat, sed respectu alterius conceptus, quē formare facit. Sicut obiectum motuum tantum non appellatur res suæ notitiæ respectu, sed alterius. Multo planius, & clarius, dicimus, quod conceptus repræsentat terminum, tamquā eius imago intentionalis, & ipse terminus rem per impositionem, non per similitudinem vllā. Sed est instrumentum quoddā rationis, quo percepto mens impositionis non ignara rei significatā meminit. Itaq; terminus est quoddā excitatiuum mentis. Et quomodo libet eum conceptus repræsentet, non dicitur nō ultimus, quia in eius obiecto respiciatur aliqua similitudo, imago, vel germanitas rei significatæ per illum: sed quoniam repræsentat hos caractères, quos scit intellectus aliud significare, ideo statim in eius notitiā trahitur. Vnde hinc ipse affirmo, illud conceptum significare, hanc vocē non includendo in ea significationem, sed in actu exercito: quatenus est nota hominis, ex quo propemodum absq; discursu illico hominem cōcipio. Ad quod minime opus est, significationē quæ est ens rationis intelligere, lat est, vocem cognoscere, vt pote quæ cognita ex templō munus termini exercet. Quod eo maximē patet, quod eodem conceptu non videtur, quo pacto ens reale, vox, & ens rationis intelligantur: etiam illud (vt materia) hoc vt forma. Vnde omnes illæ rationes corrunt, quæ insinuatem in esse naturæ, & cognitionis relativorū fundabantur. Haud enim cognoscitur terminus in quātum signum in actu signato, sed in actu exercito. Termini vero exercitium, seu officium necesse est notitiā obiecti seu significati antecedat, & ita conceptus termini potest & via esse, & non ultimus dici.

¶ **AT** in eandem diuisionem argumentum vibratur. Omnis conceptus est terminus, intrinsecus actus, ergo nullus est via intellectio nis. Nam quod simul terminus sit, & via: non apparet, quo nā pacto verificari queat in conceptibus nullam continuitatem habentibus. Siquidē in solis continuis idem est finis vnus partis, & principium alterius. Vnde diffinitur continuum, per hoc quod vltima sunt simul.

SECVNDO, cōceptum esse vltimum; & non vltimum est accidens illi, ergo non debet, sic in scientia diuidi. Vbi non de his agitur, quæ de per accidens obiecto contingunt sed quæ de per se speculantur.

¶ **AD** primū damus, esse vtrumq;. Ad quod minime cōtinuitate opus est. Foret quidem, si eiusdem intellectio nis verbum esset, & via: tamen respectu cuius est via, nullo modo est terminus. Et demum dicimus, haud necessario in præfenti omnes illas regulas strictè obseruandas: sicut neq; nostri sermones propriissime intelliguntur. Nēpe vt sit via, sicut motus: sed vt via intellectus, seu potius ductor eius.

¶ **AD** secundū, negatur in primis nō esse naturale, vt talis conceptus sit vltimus, vel nō vltimus. Cum penes obiecti naturam, hæc distinctio conceptuū colligatur: qui ex obiecto specificantur. Vnde diximus, non esse perpendendum, an conceptu, intellectus vt via vteretur: cum nullo pacto vt non posset: sed quid obiecti natura postulet. Et confirmatur. Cætera distinctiones conceptuum, vt in abstractiuum, & intuitiuum, in directum, & reflexum, sunt naturales, & quæ de per se competunt: ergo & ista. Natura enim intuitiui est, vt sit intuitiuus, & non est appellatio ab extrinseco. Deinde nō si foret accidens, mala esset distinctio. Quia quod naturaliter accidens taliter competit, secundum aliquā considerationem scientiæ potest intrinsecum esse. Immo nos non tractamus de conceptibus secundum suam naturā, sed quatenus per voces significantur, & ad Syllogismos constandos diriguntur. Quia ergo agimus de rebus, vt significantur, & de terminis, vt significant: quid mirum, si in conceptibus necessario has habitudines perpendamus? Est tandem dubium. Cur hæc diuisio nō datur de notitijs, sed de conceptibus? Notato notitiā esse, nomen generale, amplectens omnes cognitiones, siue sensitiuas, siue intellectuales, siue sunt actiones: vt in sensibus, siue præter actiones opera quædam vt in phantasia, & intellectu ponuntur. Conceptus vero est proprium nomen verbi intellectualis, sed tamen terminos cognoscere, vt sic, & vt illis solius est intellectus. Vnde & instrumentum rationis nuncupatur. Quocirca est æstimatoria nostra dicatur circa singularia discurre, & propositiones formare, nō potest, vocales terminos percipere, seu per eos in cognitionem rei significatæ pervenire. Quia terminus est opus maioris rationis:

Ideo

Ideo nomine, conceptus similis diuisio congruentius, quam nomine notitiæ exprimitur. Sed obijcies, si æstimatoria circa singularia discurret, ergo vna notitia in illa potest esse via, ad aliam acquirendam: & per consequens est notitia non vltimata. Notato, quod aliter terminus est via: & aliter antecedit, & medium in syllogismo. Ista enim sūt media, quasi causa cognitionis cōclusionis, & assensus illius ex antecedenti enim cognoscitur cōclusio. Haud tamen ex termino res cognoscitur, sed per terminum. Vnde nullam aliam efficientiam habet in cognitionem sui obiecti, nisi repræsentatiuum, seu recordatiuum illius esse. Dicimus, ergo quod vna notitia, & vna res potest esse, via æstimatoriæ ad cognoscendum aliquid, quasi antecedens, & medium: quod est proprie discursus, nō tamen vt terminus. Quia in instrumento proprio aliquid nō vitur alia virtus. Terminus autem instrumentum est solius intellectus. Et confirmatur. Forma termini est ens rationis, & per consequens non potest eam, nisi intellectus cognoscere.

¶ **ALIA EST** diuisio notitiarum in abstractiuam, & intuitiuam. Circa quam primo notato, non diuidi hic terminum mentalem, sed genus illius, quod est notitia. Inde ad plura hæc diuisio debet protrahi: si bona est, quam diuisio termini mentalis. Itaq; omnis terminus mentalis erit notitia abstractiua, vel intuitiua, non è conuerso. Et ita est, quod sensitiua notitia est intuitiua, non tamen terminus mentalis. Vt pote quæ nec significat obiectum, nec componit propositionem. Vnde ineptè diffiniunt quidam notitiam intuitiuam, per hoc, quod sit notitia rei præfentis formaliter significatiuæ, ex qua simplex conficitur propositio. Certè hi æquales constituunt has diuisiones, nec possunt rationē reddere, cur si ita est, nō diuiditur terminus mentalis in intuitiuum, & abstractiuum. Sed nihilominus nos tenemur, nunc huic obiectio ni respondere. Si sensatio est notitia, ergo si significatiua. Notitia enim intrinsecè significationem claudit. Cōfirmatur. Quid est notitia rei præfentis, nisi qua cognoscitur obiectum, ergo significat illud. Responderetur. Quod omnes sensus sunt cognoscitiui, & tales citra cōtrouersiam nuncupantur, in quibus proinde cognitiones obiectorum debent esse, quæ in visu est visio, in auribus auditus, in tactu palpatio, seu tactio. Haud tamen inferitur, significatiuas esse obiectorum. Nam constat, quod in-

tellectio actio est cognitio formalissime, & tamen nemo hactenus dixit, illum actum obiectum significare potentia: sed vel species, vel verbum. Ergo cum hæc intellectio propriissime sit notitia, & prior rei cognitio, quàm sensatio, non est cur actio sensus significatiua sit, vt signum, quandoquidem intellectio significatiua non ponitur.

¶ **TRIVIALIS** quæstio est. An Deus possit vicē obiecti supplere. vt sit intuitiua notitia in absentia obiecti. A parte affirmatiua probatur. Nulla est implicatio, ergo fieri potest. Antecedens probatur. Obiectum est causa formalis extrinseca notitiæ, & obiectiua (ordo enim ad obiectum est intrinseca forma) sed causæ intrinseca maxime causa formalis diuinitus suppleri non possunt, ceteræ possunt, ergo obiecti vicē supplere deus potest. Secundo, intellectus cōseruat intuitiuas in absentia obiecti, vt si vidi Petrum, & intellectu aduerso, formoq; eius notitiam, si dum sum, intelligens illum, abeat è cōspectu: & ex compositio intellectus permanere in operatione velit, potest: licet visio exterior cessarit. Probatur. Primo, quia hæc potentia indifferenter percipit absens, & præfens, ergo hæc differentia nullam diuersitatem in illo efficiunt. Secundo, intellectus terminatur ad suū verbum, quod ab speciebus cum potetia producit, species vero eodem modo manent, ac ante. Nam etiam si sint phantasmata nullam mutationem sui patiuntur: ex obiecti recessu, vt pote quæ semper conseruantur. Si dicas, quod obiecto præfenti ei attribuitur efficietia notitiæ, absenti speciebus, falleris. Quia species sunt velut semen obiecti, cuius operatio semper attribuitur generanti, etiam si in generationis instanti iam interisset. Circa hæc difficultatem aduerte, notitiam intuitiuam habere duo. Primum quoad naturā, & essentiam, terminatur immediate in rem, cuius notitia dicitur, ab eaq; immediate pēdet, ita vt ex præfentia reali obiecti pēdeat. Ex quo sequitur secundo, quod habentem certiore plenissime de suo obiecto faciat: de ipso scilicet, & de omni eius dispositione saltem exteriori. Et sine cōtrouersia Deus per miraculū bene potest hoc secundum etiam notitia abstractiua, non modo cum Deus, omnium speculum sine macula se ipso supplet vicem obiecti, verum & alijs multis modis. Vt si reuelaret alicui prophetæ rem futuram cum omnibus circumstantijs infundendo etiam tales especies,

pecies, ut ad vnum, atq; completè rem faceret cognosci: quod nemo vnquam dubitauit. Sed quaestio est, an hoc sufficiat, ut sit intuitiua? Et pars negatiua probatur, naturaliter ceteri astrologus habet notitiã evidentem futuri eclipsidis, qua indicat certo, & de adiacentibus qualitatibus: quæ tamen nõ est intuitiua. At respondebis, illã euidentiã provenire ab scientia. Fateor, scientia tamen nõ habet, nisi habitum, species, atq; notitias. Habitus autè eoncurrit ad euidentiã, quia effectiue inclinatur potentiam ad assentiendũ vel iudicandum. Ergo formaliter certitudo illa, atq; euidentiã in speciebus & notitijs existit. Et corroboratur, quia formaliter non redditur cæcus certus; neq; intelligit, nisi per notitias: igitur notitia illa representat euidenter, tamen sit hoc illi ex scientia proveniat. Nõ ergo fat est, ut sit notitia intuitiua, hominem de obiecto certiore absolute faciat. Igitur tenendũ est, quod notitia intuitiua postulat intrinsicè realem sui obiecti presentiam. Probatur, cõceptus, & notitia specificantur ab obiecto: ita ut ordo ad illud sit de essentia illius, variato, ergo obiecto, (& variatur, si aliud supponitur,) variatur ordo, dependentia, atq; habitudo. Ad primum argumentum patet responsio. Ad secundum negatur, quod intellectus conferret intuitivas notitias in absentia obiecti. Ad primam probationem respondetur, esse multam ambiguum inter philosophos, vtrum in intellectu detur notitia intuitiua? propterea quod est vniuersalium, & per consequens abstrahit ab singularibus: & a fortiori ab accidentibus eius: quæ omnia secũ assert, intuitiua. Sed nihilominus dicamus, quod si sit secundario intelligit indiuidia, ita & habet notitias intuitivas. Minus enim esset, si non posset quis suos parentes intellectu cognoscere. Illud vero axiomã. Certè intellectũ indifferenter percipere abiens, & præsens: intelligitur, quantum ad apprehensionem in genere: ut neq; immediatè absentia obiecti, nec conferat presentia: ad talem tamen notitiã, bene potest alterum illorum requiri. Nam & ipse intellectus discretivus est, atq; cognitivus presentia, & absentia.

¶ An conceptus reflexus significet re importatã per directum? videtur pars affirmatiua. Quia significat priorem, ut est signũ rei, ergo representabit signatum. Secundo quaeritur, an conceptus imaginis significet imperatorẽ eius exemplar? pro parte affirmatiua facit,

quod quæcumq; sunt similia vni tertio sunt similia inter se: conceptus, & imperator alimilantur imagini, ergo. Sed responderetur, quod nec conceptus reflexus significat quod directus, nec imaginis in suis exemplar. Et ratio vtriusq; est vnica, scilicet quod nõ seruat eadem species similitudinis; sed conceptus est similibus intentionaliter: quæ similitudo nihil aliud est, quam exacta representatio sui obiecti (ut superius vidimus.) Et ideo præteritum in secundo argumento apparet, quod cũ imagine realiter sit similis imperatori, conceptus vero imaginis tantũ intentionaliter: nõ debet alsimilari quoq; imperatori. Neq; regula adducta iuuat, quæ intelligitur quãdo omnia alsimilantur in eodem realiter. Deinde si imperator pariter representaretur, vel quatenus est quidã homo singularis in quadã dignitate constitutus, vel quatenus significatus imagine. Hoc dari non potest. Quia imago solũ representat imperatorem; tãtum secundũ suã speciem: cõceptus autem imaginis representat eam, quatenus illi significat; ergo non potest representare eum, quatenus significatur. Alias opposita habitudines eodem cõceptu formaliter importarentur. Et vniuersaliter, probatur. Intelligere hominem per imaginẽ, est discursus, is autem inuenire non potest in simplici conceptu. Est enim discursus inconceptibus, sicut motus in corporibus habens partes. Et demum nõ est prima operatio simpliciu. scilicet apprehensio, sed tertia cõpositionem, includens ergo formatur alius cõceptus. Antecedens vero probatur. Homo in imagine nõ continetur, sicut conclusio in principio, (solum enim absq; discursu formaliter conclusio cognoscitur in suo principio,) sed est sicut in signo: vnde debet cognosci per illã, aut ex illa, & per consequens est discursus. Hinc respondetur ad dubiã quaestionem, qua queritur? an conceptus non vltimatus significet rem, quia significat terminum. Etenim neq; cõceptus, realiter est similis termino, neq; terminus rei. At circa cõceptum reflexum peculiariter ad nota. Haud esse admodum cõpertum existere. Cum quamplurimi arbitrentur non dari. Quorum ratio est, quod conceptus directus est intra potentia sufficienter præsens intellectui: ac per consequens nõ est opus nouo cõceptu, ut intelligatur. Conceptus enim ponitur, ut sit præsens obiectum potetia intelligenti, & terminet intellectiõnem. Addunt quoq; nõ tam reflectere quemquã super conceptũ, quã

quã super intellectiõnem. Quod experientia similitum reflexionum testatur. Non enim aduertimus, nos habere conceptum, sed nos dum intelligere rem turpem, vel aliud.

¶ QUIDAM doctor grauis putat, notitiã vniuersam hominis esse terminũ mentalem: bruti vero non. Quia nostra (inquit) subordinata est intellectuali, in rationis expertibus minima. Sed contra: ambæ representant idem, & eodem modo, si quicquã representant. scilicet in cõplexu, vel absolute, & eandẽ rem, ergo ambæ sunt termini, vel neutra. Et id fulcitur. In ratione notitiã ambæ sunt eiusdẽ speciei. Quia tendunt in idem obiectum eodẽ modo perceptum, ergo. Illa autem disparitas ratione subiectorum reperta nihil ad esse termini cõfert. Quia significatio est, quæ constituit terminum, nõ subordinatio. Vnde nec argumenta soluit, qui dicit. Quod istæ visiones, & si ratione notitiã eiusdẽ speciei sunt: secundum quod sunt actus talium potentiarum, differunt specie. Constat enim, quod obtutus hominis, & leonis secundũ quod sunt potentia, eiusdẽ pariter speciei sunt: tamen si secundum quod sunt proprietates naturales suis speciebus, differant specie.

Super cap. 3. De vniuocis, & æquiuocis.

CONTRA diuisionem termini in vniuocũ, & æquiuocũ, vtrum sit generis in species, pars affirmatiua probatur. Hæc est quidditatiua, terminus æquiuocus est terminus. Nã etiam si vno vocabulo exprimeretur, æquiuocatio prædicaretur de illo in quid. Probatur. Necessario in definitione debebat assignari, ergo est genus. Probatur cõsequentiã. Nõ poneretur ut materia, quæ ad modum li, vox, in definitione termini neq; ut differentia, ergo ut genus. Secundo hæc diuisio est penes vnã, & multas significaciones, significatio autè est forma termini, ergo est diuisio in species. Maior est nota. Vniuocus est, quia habet vnicam: æquiuocus, multas. Sed consequentiã probatur. Vnitã, & multitudo formarum essentialiu, essentialis est, cui sunt formæ essentielles; ergo si significatio est essentia termini, vnitã, vel pluralitas, pariter ad essentia pertinebunt. Pro contraria parte est, quod vniuocatio, vel æquiuocatio sunt proprietates logicales, ac proinde videntur esse extra essentia

termini, sicut suppositio, & ampliatio illius. Pro notitia huius quaestionis notato, quonã modo ens diuidatur per vnum, & multa. Diuisio certè est extra communes diuisiones, & dicitur per propria. Nã vnitã & multitudo est proprietates entis. Ita hac diuisione cõtrahitur ens ad vniuocum, & æquiuocũ per vnitatem, & pluralitatẽ formarũ. Vnde est diuisio per vnum, & multa talis generis. scilicet significacionis, vel termini. Nec aliunde terminus æquiuocus solet dici, terminus plures. Respondeatur ergo, non esse diuisionẽ generis in species. Nã dato aliquo termino in singulari vniuoco, vel æquiuoco rectè intelligitur terminus, & integrè licet non cognoscatur vniuocatio, vel æquiuocatio. Sed hoc argumentum est nullum. Nã isto modo probares, nec communes, nec singulares esse species. Quia ego bene cognosco hunc terminũ actualiter, non intelligens, esse cõmunem, vel singularem. Nã Tyrones, per definitionẽ termini intelligitur terminus quoscumq;, & tamẽ nesciunt distinguere cõmunes à singularibus; neq; categorematicos, à syncategorematicis. Cum nondum has materias ab institutoribus accepere. Ideo nõ est melior probatio superiore. Nẽpe quod differentia istorum membrorum est vnitã, & multitudo. Sed diuisio categorematici, & syncategorematici est in species: ut pote penes ipsam significacionẽ. Significare enim aliquid, vel aliquid est sunt distincte prorsus significaciones. Quod cognoscitur p̄bè penes obiectũ: per quod obiectũ specificatur significatio. Itidẽ de cõmuni & singulari. Cõplexio autè, & incõplexio certe sunt accidentia termino. Nã primo accidunt propositioni, & voci, non termino. Quare ista consequentiã non valet. Omnis vox significatiua ad placitum est cõplexus, vel incõplexus. Variatur appellatio. In antecedente appellatur super vocẽ, in consequentiã super terminũ: & datur antecedens verum, & cõsequens falsum. Terminus enim æquiuocus est vox, incõplexa, & non est terminus incõplexus, quia nõ est vniuocus. Licet enim complexio pensetur penes significacionẽ, non penes vocem, & æquiuocus habeat multas significaciones, quia tamẽ requiritur etiam incõplexio vnitã: ut significet. scilicet sua significata per modũ vnius, æquiuocus nõ est cõplexus. Cum diuisio, & integrè importat vnumquodq;. Ad argumenta in contrarium respondetur. Quod

hæc diuisio, animal aliud album, aliud nigrum, est in accidentia, & tamen hæc prædicatio est quidditatiua, animal album est animal. Et ad probationem negamus, quod si diffiniretur vni ca dictione explicatus, prædicaretur de illo terminus quidditatiuè, sed prædicaretur, vt, ens de vno, & de multis, & sicut homo de risibili. Ad secundam per ea, quæ dicta sunt patet responsio. Nam non est quidem subiecti in accidentia, sed neque generis in species. Quam obrem conceditur, quod vnitas, & pluralitas formarum essentialium non est accidens, licet possit dici accidens proprium.

¶ **C O N T R A** exemplum de ly canis. Ly canis albus est vniuocus & significat: sua significata quatenus sunt alba. Loquimur enim non de partiali, sed de significatione totali: & totali significatione profecto non significat: omnes canes nisi quatenus sunt albi ergo vna ratione communi. Ergo vniuocè. Prima consequentia probatur. Vnica ratio est ratio albedinis, ergo si quatenus alba, sub vna ratione. Secunda consequentia probata est. Secundo queritur, an ly canis marinus sit vniuocus. Dices restringi. Sed contra. Restrictio est penes suppositionem, nos autem loquimur de significatione: ergo manet terminus æquiuocus. Id constabitur ratione, ly albus pariter restringit substantiuum, & nihilominus dicitur esse æquiuocum. Ad hoc argumentum notato, quod aliud est loqui de significatione totali incomplexi, & de significatione complexi. Ratio enim complexi integratur ex rationibus partium. Quocirca non potest esse ratio totalis complexi tam vna, & simplex, sicuti incomplexi: ut poteque composita est. Et in summa significatione complexi, est significatio ipsa partium, sicut terminus complexus est duo vel tres termini. Vnde si quaratur de significatione totali huius, corpus album: non est, significare corpus quatenus album. Nam formaliter est alia significatio, de ly albu, & de ly corpus album, sed ly album significat corpus quatenus album, ergo ly corpus album non ita significat. Significat ergo corpus quatenus corpus, & quatenus corpus album, & hoc est significatio totalis. Et a fortiori ly canis albus, utpote cuius prior pars est æquiuoca, non ita significat. Significat quatenus sunt albi, sed significat canes: vt, sic, & quatenus albi. Nam ly canis per hoc, quod copulatur illi parti, non amittit suam significationem, nec definit exercere illam, sed illic significat, & exercet eam, ergo significat canes, vt,

sic. Et per consequens hoc erit pars significationis totius. Et explicatio significationis complexi necesse est sic exponere illam, igitur significat canes absolute, & quatenus sunt albi. Prepterea si corpus album, significat corpus, vt album hoc erit: quia ly album significat album vt sic, sed etiam ly corpus, quod est pars, præstantior tamen, significat corpus vt sic, ergo ita totum pariter significabit. Neque habenda est ratio verificationis. Fatendum est enim quod non verificatur, nisi de cane albo, sed non inde inferitur, quod significet canes in quantum albos. Quid ergo significat ly canis albus. Dicitur, quod si licentia sumatur in sua amplitudine, significat canem latrabilem; & reliqua, quibus denotatur secundum partem conuenire albedo. Neque quando de significatione loquimur, excutiendum est, an sit possibile, nec conuenire omnibus significatis, hoc enim refert ad verificationem, non ad significationem. Sic respondetur ad primum argumentum: Ad secundum, quod nullus est æquiuocus, qui secundum vnam significationem non sit vniuocus. Et aduertit plurimum, quod quando virtute alicuius additi æquiuocus sumitur pro vna tantum parte, vt, si canis propitius, non dicitur terminus restringi, nec ab maiori ad minorem suppositionem trahi. Quia maior & minor suppositio intelligitur, intra eandem significationem. Sed quando supponit æquiuocè pro omnibus, sicut non est vnica significatione sed triplex: ita non est vna suppositio, sed multiplex. In hoc ergo complexo canis marinus est vniuocatio, immo est incomplexus, & significat talem canem: quamquam vtatur circumloquio, sicut Marcus, Tullius, Cicero. Sed quæres, cur in priori exemplo pariter non significauit omnes canes albos. Nimirum quia additum non est vna pars, seu vnum membrum importatorum. Et ideo licet quantum ad suppositionem restringatur pro albis, quoad significationem significat omnia sua significata, quibus denotatur conuenire albedo. Et licet restringatur pro albis ratione adiuncti possunt esse albi, & latrabiles, & marini. Ita quod ex modo suæ significationis non repugnat, licet a parte rei non possint, coherere. E numero & in hoc copulato, angelus albus: licet angelo albedo competere non possit: denotatur, conuenire. Quæde causa hæc est differentia inter nomen connotatiuum, incomplexum, & complexum, aliquod, quod incomplexum non significat de materiali, neque denotat adiacere suum formale,

male, nisi cui potest. Atvero in aliquo complexo sepe denotatur conuenire formale connotatiui, cui non potest reuera congruere. Et ratio est, quia quando est solum connotatiuum, applicat suum formale suo materiali: quado vero cum substantiuo, applicat illi suum significatum, igitur est patetissimum discrimen.

¶ **C O N T R A** regulam analogorum, talia sunt. In hac, homo est pictus, si subiectum alienatur, videtur necessaria. Significabit enim pictum esse pictum: quo nihil est verius, neque necessarius. Et tamen, si non existat aliquis homo pictus, non erit vera. Indidem videtur contingens: Nam sicut in hac omnes reges Hispanie sunt depicti: sensus est, quod figura cuiuscumque regis Hispanie est sculta. Ita in definita homo est pictus sensus videtur, alicuius hominis viui species est expressa lineis. Quod pimum est contingens, ergo non alienatur, Confirmatur, si hunc sensum facit, tunc subiectum est pro viuo, ergo non talia sunt subiecta. Ad hoc argumentum conceditur fieri, illud sensum (vt apparet), & quando sit, certe non alienatur. Sed nihilominus potest aliis alienari, & tunc est sensus, homo pictus est pictus. Sed tunc est questio, an sit necessaria, & tota questio pendet, in hoc, an copula absoluat a tempore. Nam ex prædicati parte non erit unquam falsa. Nunquam (inquam) erit homo pictus, quin sit pictus. Et in hoc sensu necessaria est, & est vni gradus necessitatis propositionis. Sed vtrum sit perpetua veritatis (quod aiunt) dico primo, quod potest iudicari necessaria, & copulam absolui a tempore. Quia prædicatum est natura subiecti. Vnde non valet in oppositum, ista non est necessaria, homo viuus est viuus. Quia ipsum subiectum dicit existentiam, & sic per non suppositionem extremorum erit falsa. At vero in hoc, quod dico pictus: non significatur existentia, sed natura. Sed tunc est replica. Si est necessaria, erit in materia naturali: at non supponit naturaliter, cum sit suppositio impropria: cum tamen non nisi propriissima, imo personalis diuidatur in naturalem. Respondetur, quod absolute est in materia naturali, & nullatenus supponit naturaliter. Nam loge res diuersa est suppositio naturalis, & materia naturalis. Omnis suppositio naturalis est in materia naturali, sed non e contrario: nam hec ly homo est scriptura est in materia naturali, & tamen subiectum supponit materialiter. Et potest quis etiam dicere, non absolui ab tempore, sed esse contingens.

Neque opus est, quod quando prædicatur idem de eodem, copula absoluat ab tempore, in immo (meo iudicio) nulla est necessitas absoluedi tunc verbum.

¶ **Q V I D A M** diffiniunt æquiuocum, & vniuocum per hoc, quod est significare sua significata mediante eodem conceptu. Sed contra, ly ens importat mediante vno conceptu & tamen non est vniuocum, sed analogum. Respondetur esse sumulisticè vniuocum. Sed contra. Verificatur de illo regule de analogis traditæ. Iquod per se sumptum stat pro famosiori significato. Et tale est subiectum, quale per mittitur a suo prædicato. Dummodo non distribuitur, vt in his, ens currit, ens est accidens. Qui nomine conceptus in hac definitione intelligunt tantum formalem, coguntur, concedere esse vniuocum. Et ad replicam respondent, analogiam esse medium inter vniuocationem, & æquiuocationem. Sumulisticè autem non considerant hic, nisi extrema ipsa: cuius confundunt, & commiscunt medium. Ita vt si Analogus fortiter vnu conceptum, migrat in forte vniuocum, si vero plures, censetur æquiuocum. Dicent consequenter, esse analogum non collere, quin sit apud eos vniuocus. Sed reuera difficile est, concedere, ly ens esse vniuocum: cum omnis schola philosophorum doceat cum Aristotile. 4. metaphisicè, æquiuocum esse. Maxime cum tanta æquiuocatio sit in rebus significatis, & inæqualibus participationis. Idcirco multo conducibilis est, sic intelligere ly, eodem conceptu, vt ens ab vniuocatione expellamus, & illud æquiuocis conlocemus. s. formali, & obiectiuo, perfectè, & absolute de ius inferioribus significato, vel conueniente: quod enti minime competit. Etenim aut conceptus obiectiuus non est vnus (vt multi concedunt,) sed distinctum substantia, vel accidens, aut decem ipsa prædicamenta. Vel si vnum est, quod probabilis est, inæqualiter participatur, & verificatur, de inferioribus.

¶ **E S T** questio, an quando audio, vicit leo de Tribu Iuda, formem conceptum Christi: quod est dicere, an detur in mente suppositio impropria. Pars negativa probatur, conceptus leonis, veri nullo modo potest significare Christum: vt pote cui non est similis. Quia ille conceptus primo est similis nature leonis, cui non assimilatur Christus. Et si consequenter, aut secundario significat eius fortitudinè, hæc fortitudo est alterius prorsus rationis ab

fortitudine morali Christi. Ergo nullatenus pereundem conceptum representari possunt ac per consequens non supponit improprie conceptus leonis, nec intelligo per illū Christum, sed audita illa oratione intelligo Christū. Ergo formo proprium conceptum illius. In contrariū est, quod adueniens in modificatio de Tribu Iuda non variat, neq; mutat conceptum. Sed quam primum audio, vicit leo, illico formo conceptum leonis, igitur non mutatur. Ad hanc quæstionē animaduerte, tres est sunt tropos loquutionis. Primus est metaphora, quādo propter similitudinem, vel proportionem significatur aliquid extra proprium, significatū. Vel est mutatio à propria significatione ad impropria propter aliquam similitudinem, ut rursus de Prato floribus picturaro, cum de homine proprie dicitur. Quia cū floret ager, quasi ridere videtur. Vnde metaphora existit, ut sit res pro qua sumitur extra latitudinem suā propria significationis. Ad hunc tropum Allegoria, quæ metaphora perpetua est, refertur. Quo circa non est hic quæstio de omnibus analogis. Cum ly ens & si significet accidens secundum quid, nihilominus proprie significat illud, & est proprium significatū illius. Alius tropus est hyperboles, qui nullatenus est metaphora. Quando quidem proprie clauditur in hyperbole, quod exprimimus, licet non sit quātum exprimimus. De hoc sine controversia potest dici in mente esse. Nam si quis dicat mille annis non te vidi, vel lens significare eum iam sese non vidisse, proprie hæc diuturnitas temporis in mille annis clauditur: & bene per mille annos in mente multum temporis cognoscitur. Ad hunc Metonymia reducitur. Alius est tropus Antonomasia, quando accipitur terminus pro aliquo singulari significatorum suorum propter suā excellentiā, ut Poëta pro Vergilio Philosophus pro Aristotele. Cum autem ille conceptus significet omnes tales: saltem secundario, quis prohibet significet unū, & accipiat per illo virtute alicuius sententiæ? certe nemo.

¶ De Metaphora igitur est quæstio, an repetitur in mente? ubi est aduertendum, quod suppositio est diuersa res ab significatione. Secundo quod significatio conceptus est naturalis, neq; potest variari: significatio quidem vocis est ad placitum. His suppositis respondetur primo. In mente non est significatio metaphorica, seu impropria, id est in mente conceptus leonis veri non significat illo modo Christū,

nec petra conceptus Apostolorum principē Petrum. Probat. Huiusmodi metaphora primo sunt multiplicabiles: conceptus vero representatio invariabilis, ergo non possunt conceptibus conuenire: mutantur enim. Præterea conceptus leonis non representabat Christum, priuquam sacra littera illa metaphora, vterentur: ergo si immutabilis est neq; modo representat eum. Secundo conceptus vltimi sunt idem apud omnes, modo res recte intelligatur. Ergo conceptus leonis idem apud omnes representat, sed non apud omnes Christum leo representat, ergo, neq; conceptus formatus. Nec valet dicere, quod plura per eundem conceptum potest vnus intelligere, quam alius. Nā si intelligas argumentatiuē non repugnamus. Hic enim tantū de his, quæ per conceptum representantur, differimus. Nam de his, quæ arguendo & formando alios conceptus excitati ab isto indagare possumus. Non inficias imus, quum vnus plures possit formare quam alius, sed philosophi perfecte calcebant naturam leonis, & perfectum conceptum formabant illius, & tamen non intelligunt Christum, ergo illic non clauditur. Secundo respondemus, quod licet significatio sit naturalis, & immutabilis suppositio etiā conceptus est ad placitum. Quapropter bene possumus sumere conceptum leonis pro Christo. Et sic licet significatio impropria huiusmodi non detur in mente, dabitur suppositio metaphorica. In voce ergo supponit improprie terminus, quia improprie significat, sed in mente quia voluntarie sumitur. Sed rogas, ad quid nam huiusmodi suppositio impropria subseruiat in mente. In voce est mihi potestas per leonem intelligere Christum. Sed in mente nequeo per conceptum leonis etiam si velle intelligere Christum. Probat. Non potest quicquam intellectus cognoscere nisi mediāte conceptu significante, ergo si conceptu non significatur illo modo Christus: non poterit, per illum conceptum intellectus eum intelligere. Respondeo. Quod proculdubio per illū conceptum nullatenus intelligitur Christus, sed per conceptum, quem argumentatiuē virtute totius orationis, formo. Quod experientia probat. Siquidē audita oratione, vicit leo de tribu Iuda: cum primum audio leo, antequam audiam modificationem, seu alienationē de tribu Iuda, intelligo leonem verum, audita tribu profusus sentio in me aliud distinctū concipere. Et in hac, homo est pictus, antequam

quam percipiā prædicatum, cognosco hominem verum, audito vero prædicato quasi percultus reuertor ad subiectum, ut aliud animo diuersum cognoscam. Ut quid ergo deservit huiusmodi suppositiones impropriae? nimirum ut sicut propositio profertur, concipiatur, & manente conceptu leonis: discurram ad id, quod virtute orationis representatur, & eius conceptu formato intelligam proportionē. Vnde & in mente potest manere integra propositio, sicut auditur, licet foramen leorsum Christi conceptum. Nam postquam hoc negocium est ad placitum, tantum, in illis locutionibus est suscipiendum, quæ sunt iam susceptæ. Idem de hac, post aliquot mea regna videns mirabor aristas. Certe per aristas non cognoscitur annus, sed formato conceptu anteriorum, intellecta proportione potest manere illa adhuc propositio prior, ut etiam mente metaphorice loquamur, et si sensus non integre absq; comitatu alterius conceptus percipiatur. Idem censetur de hac: etiā summa procul villarum culmina fumant: Per fumū noctem iam inuentem denotat. Sed hoc multos fallit. Quia huiusmodi formatio citissimè peragitur, non percipitur. At si attente aduertimus, quasi deprehendimus. Quoties enim nouā noticiam comparo, persuado mihi, & arbitror rationabiliter conceptum distinctū formare. Maxime quando non discurro ex superioribus ad inferiora, & in his quæ sunt inclusens, & inclusum. In his enim nihil refert, ex eis, & in eis quoq; aliud cognoscatur, uti conclusio in suo principio. Vnde ad argumentum in contrariū responderetur, quod non variatur conceptus addita modificatione, sed formatur alius distinctus. Ut clarissime cõperimus in hac: homo est pictus.

¶ De cathegorematicis, & sincategorema.

Contra definitionem syncategorematici arguitur. Primo, ly velociter est syncategorema, & ly sapienter, & tamen significant aliquid sapientiā, & velocitatē. Dices, quod non potest pro ea supponere. Contra, suppositio est acceptio, sed accipitur pro suo significato. Primo in ista, velociter est modus adiacēs rei. Deinde in hac Petrus velociter currit. Nam accipi est, uti termino ad exprimendū illū modum accipitur, & ponitur, & per nullū alium terminum illorum exprimitur: igitur supponit. Secundo arguitur. Syncategorema est terminus, ergo significatiuus: a

definitione ad definitū, ergo maledicere esse con significatiuum, & cathegorema significatiuum. Confirmatur. Si ob id est cõsignificatiuus, quia eius significatio est in ordine ad cathegoremata, sequeretur, verbū esse pariter syncategorema. Significat enim cõpositionē, quæ sine extremis non est intelligere: Et cū extrema sint cathegorema, sequitur, significare in ordine ad cathegoremata, & per cõsequens esse syncategorema. Quod est falsum. Tercio syncategorema est signū, & habet significationē: ergo habet significatum. Probat. Si signū, & signatū sunt correlatiua. Quarto, si syncategoremata sunt in mente vltimata, cū illic non sint, nisi actus, vel habitus: vel cõceptus: sequitur, esse conceptus. Hi vero sunt naturales similitudines obiectōrum, ergo correspondent ei obiecta, & per cõsequens significant aliquid. Nullus ergo illorū tantū significat aliquid. Duplex quæstio hic excitatur, prima de diuisione. Sic analogata vniuoca videtur vniuoca. Diuisum est terminus vniuocus, & prædiuisio vniuocorum. Vniuocus autem non potest partiri in analogata, ergo. In contrariū est, quod inter syncategoremata plurima sunt secundū quid termini, ut ly, &, vel, si, non, & similes qui non sunt profecto cathegorematicis vllatenus æquiparandi. Ad hanc quæstionē primo præsupponendum est, non omnia aduerbia esse syncategoremata, sicut neq; omnia nomina declinabilia cathegoremata. Nā ly omnis etiā quādo signū, est nomē adiectiuium, & nullus et quilibet. Et cõtra ly cras, ly intra (meo iudicio) non sunt syncategoremata. Ea. n. talia reputo, quæ diminutè significat, etiā si aliquid significent, ut ly proxime, prope. Nā dupliciter cõtingit significare aequaliter. i. ut sit secundū quid ly aequaliter. Sicut dicimus ly. Nero significat aequaliter homines feroces, id est secundū quid. Altero modo capitur modaliter, ut sit modus significandi propositionis, vel termini. Syncategoremata primò modo significant. Vnde respondetur. Quod neq; diuisio est vniuoca, neq; termini æquales. Quod multipliciter probatur. Primo syncategorema est circa cathegorema, ergo in ratione termini non æquatur. Confirmatur. Eadem ratio est de termino & signo, sed syncategoremata non sunt absolute signa, sicut cathegoremata, ergo neq; termini. Minor probatur. Nullis, aut plerisque illorum correspondēt signata (quod satis probabimus:) quod tñ est de intrinseca ratione signi. Sed quia plures termini syncategorema.

thegoremata videntur, aliquid aliquo modo in portare, vt præfati, alij nihil penitus ex parte obiecti, vt ly vel, tantum, quantum, quatenus. Posset aliquis dicere, quod hæc diuisio est quidem vniuoca. Sed rursus syncathegorematicus diuiditur analogice in suas partes. Sed (mea sententia) ex his duobus modis respondendi prior rationi magis est consentaneus. At syncathegorematici sunt in duplici differentia, quibusdam correspondet aliquis modus realis, vt ly sapienter, ly iuste, significat aliquid. Quibusdam non correspondet vt ly non, ly vel. Quam diuisionem, ita nonnulli intelligunt, vt priores significant aliquid ens reale, & posteriores ens rationis. Sed nihil prius id refert: quemadmodum in cathegorematicis significatum non facit discrimen. Siue enim significet ens reale, siue ens rationis, tam simpliciter & eodem modo est cathegorematica vnus ac alter, vt ly equus & chimera, & ratio realis, & ratio rationis. Ita inter syncathegorematicos non refert, significet ens reale, vel rationis, vt sit prima classis (quibus correspondet modus) siue posterioris, quibus non correspondet. Confirmatur. Inter priores omnes adnumerantur hos, scilicet vnice, identice, genericè, specificè. Qui tamen important entia rationis, seu modos rationis, idem quod sua abstracta, ex quibus deducuntur: vt ly identice idem, quod identitas, ly specificè, quod specificitas. Quæ tamen nomina significant entia rationis. Et quod sint computanda probatur. Omnes ponuntur in primo membro, quæ deducuntur ex absolutis, vel cathegorematicis: vt sapienter ab sapientia velociter ab velocitate. Sed ly identice ab identitate deriuatur. Igitur sine simultate, & lite hos terminos inter priores ponimus, & per consequens discrimen est nullum. Sensus ergo est, esse inter syncathegorematicos nonnullos, qui representant aliquid intellectui extrale. Vt ly sapienter profecto significat sapientiam, sed diuinitè, non plene: ita vt exercitium ipsius sapientie videatur significari, & applicatio in opus posita. Et ly velociter idem. Siue illud aliquid sit ens reale, siue rationis: dummodo important quid, sunt huius partis. Alijs autè extra se nihil prorsus correspondent, vt sunt huiusmodi coniunctiones grammaticales, & propositiones importantes aliquot habitudines extremorum, vt in, &, abs, & similes. Constat, has dictiones nihil prorsus representare, neq; ens rationis, neq; ens reale.

¶ **Q V I B V S** suppositis, est questio: an termini syncathegorematici sint in mente vltimata, & responderet (vt ab incertis certa discernamus) quod priores significantes aliquid sunt in mente. Nam voces sunt signa eorum, quæ sunt in animo: ergo quemadmodum ipsi significant, erunt in mente conceptus significantes. De quibus post modum in solutione ad primum rursus loquimur. De posterioribus est magna controuersia inter doctores. Quidam arbitrantur: esse in intellectu: quod sic probant. Latini formant alium conceptum præter conceptum vocis, (vt experientia constat) si latinus, & rusticus audiant pariter vocem. Confirmant. Audita propositione, homo currit, vbi concipio vnum vel alterum currere, nihil vetat, quominus possim apponere, ly omnis, & intelligere omnem hominem currere. Hæc diuersitas ergo intellectus ratione alicuius conceptus denuo additi prouenit, igitur datur huiusmodi actus. Possimus etiã arguere, propositio affirmatiua, & negatiua reperitur in mente vltimata, ergo datur ibi negatio, non, quæ est huius classis. Contra hos est, quod argumentabamur in principio: sane vt dicant, quid representat ille actus, maxime cum asseuerent esse conceptum: qui debet esse naturalis similitudo. Et tamen si veluti vox ipsa significat, (vt significare debet) cum vox secundum omnes nihil prorsus importet ex parte obiecti nec reale, nec rationis: nec conceptus. Si ergo nihil importat, quomodo est conceptus? & naturalis similitudo, si non habet cuius sit similitudo? aut cuius similis sit. Præterea dicunt, quod ipse actus de se mouet in intellectum solitarius. Sed profecto non potest illum mouere nisi in suum obiectum, quod est ens. Vnde impossibile est, sit conceptus, quin significet aliquid. Præterea moueat potentia, & tamen nihil significet, nullum (inquam) obiectum: non dicet, nisi qui ignorauerit quid est potentiam quamlibet moueri. s. percipere obiectum, & in illud tendere. Non negamus, quin distinctum conceptum formet latinus, qui vocis virtutem capit: sed debebat aduertere, non esse illum conceptum syncathegoremata, sed absolute cathegorema, vt pote aliquid perfectè significans. s. ipsam virtutem vocis. Non enim exquirimus huiusmodi notitias, quibus cognoscimus munia, officia, & virtutes vocabulorum. Nulli enim non patet hos dari, sed hi non sunt actus syncathegorematici. Probat. Actus debet esse talis, qualis vox: in voce autem ly omnis habet

habet virtutem distribuendi, tamen non representat hæc virtutem, & ly, &, habet copulare, & non representat villo modo copulationem. Ita reperiendi sunt actus in mente, si dantur scilicet, qui exercent huiusmodi officia, vel possint exercere, & non representent illa. Ergo non sunt, quas querimus, illæ notitiæ: sane quibus experimur nos cognoscere huiusmodi virtutem, & officia.

¶ **A D P R I M V M** argumentum respondendum postea. Alij vero dicunt, huiusmodi voces significare ipsos actus mentales, sed mentales nihil prorsus significare. Sed primum profecto est sine fundamento. Nam voces omnes expriment conceptus, & nihilominus non imponuntur ad significantes illos, nisi nomina adequata conceptuum complexa, vel incomplexa, vt ly conceptus, verbum. Præterea si ly, omnis significat conceptum, aliquid significat. Conceptus enim aliquid importat. Secundum vero est contra omnes vbiq; philosphos. Secundum quos hæc sunt tantum, in intellectu, scilicet species intelligibiles, & actiones intellectus, verba formata, & habitus producti siue morales, siue speculatiui. Huiusmodi actus, si nihil significant, conceptus esse non possunt, & multominus aliquid aliorum. Secundum non est infirmum argumentum, quod queritur, quomodo, vel à quo illi actus producuntur: cum ab sola potentia, vel natura, produci non possint. Enimvero omnis conceptus producitur mediante intellectione, cuius est terminus intrinsecus, sed intellectus, nihil intelligit in illis, ergo non producit intellectionem circa illos, & sic non producitur actus. Respondent, quod ab rebus, viso isto igne calefaciente, & sic de alijs, formatuerunt homines ly, omnes. Sed quid de alijs, qui ab rebus produci non possunt: vt, vel, ly, &, non in. Restat etiam inquirendum: an moueat interpolata intellectione. Nam si non mouent non poterit rursus ly omnis produci, nisi eisdem rebus intellectus denuo aduerteret. Igitur arbitror huiusmodi syncathegoremata non esse in mente vltimata. Quod probatur multipliciter, supposito prius (quod dicit Aristoteles in prohemio perihermenias) conceptus esse eisdem apud omnes. Nos audita hæc dictione hominis formamus conceptum simplicem significantem hominem per modum, cuius vel possidentis. Quoties ergo homo sic concipitur, talis conceptus formatur, apud omnes. Ergo quando in idiomate Hispano

istemet genitius explicatur, cum syncathegoremata, scilicet del hombre, non variatur conceptus, vt patet ex fundamento, igitur non est illic syncathegorema, del. Et cum par ratio sit de omnibus, idem inferitur. Ad hæc si hæc syncathegoremata in mente reperiuntur, cum diuersa apud diuersos sint profecto diuersimode eadem res sub eisdem rationibus sumta conciperetur, quod est absurdum. Præterea in eodem idiomate cum audio, doctissimus, non ne vnus conceptus formatur, at idem representat, & sub eadè ratione, valde doctus (nā sinonimi sunt) igitur isdem permanet, & per consequens ille actus valde, non est in mente. Deinde (vt arguebamus) contra naturam conceptus est non representare aliquid extra se & tamen ille actus extra se nil refert.

¶ **Q V A R T O** solet esse argumentum? an hæc dictio ly, quæ inter dialecticos est signum, materialitè, reperitur in mente, quæ pariter est syncathegorema, cum faciat, cathegorema subsequens, sig vel aliter accipitur. Nec obstat dicere, hæc tamen non esse impostam generaliter, sed singulariter, vt pote quæ non plus haberet, si vniuersaliter susciperetur. Et arguitur. Si aliquid significaret in mente, idem foret quod ly, hæc dictio, hæc vox (nā idem prorsus facit, sed breuitatis gratia ponitur ly,) & de facto sunt alia similia inter dialecticos, vt ly, assignat suppositionem confusam, ly, B, simplicem, & sic de cæteris alijs. Itaq; hæc dictio ly, esset cathegorema, si tantundem importat. Postremo arguitur, cum multa idiomata sunt, quæ huiusmodi habitudines cum suis significatis cathegorematicis simplici dictione significant, profecto non est cur talia syncathegoremata in mente aserantur. Antecedens eo patet, quod inter idiomata nobis cognita in Indijs, & hic, vnum vitur paucioribus articulis, aliud pluribus. Vnde ex beneplacito pender omnia recindere. Quemadmodum enim dicimus, in me gratia existit, potest aliqua dictio significare me, cum illa habitudine, in, sicut potuit genitius latinorum explicare hominem per modum possidentis simplici voce. Et peculiariter arguitur de hoc termino, hic homo, an in mente, ly hic, subordinetur actui. Si subordinatur, ergo etiam si demonstratiue accipitur, est communis terminus. Nam ly homo communis, est omnibus, & ly hic etiam est communis, ad demonstrandum quemcumq;: ergo integer est communis. Nam (vt constat) cum par

res communes sint, impossibiliter totus erit singularis, etiam si actu non accipiatur modo, nisi pro isto ostēdo. At si de significatione sit sermo, cōmunis profecto manet, quod patēter videtur repugnās. Ad primū argumētū respōdetur huiusmodi sinchategorema non supponere, & in illa ppositione, primo accipitur materialiter. Cuius sensus est, velociter significat modum. Ad secundum notandum, quod accipi non est uti termino ad significandū. Nā certe extra propositionem sumimus illum ad significandum. Sed est uti termino loco rei, cum de re vel aliquid prædicamus, vel de aliquo eam aserimus. Nam supponere est quasi substitui pro re, & tamē quando significamus rem, non substituius terminum, sed tantum in oratione, cum de rebus tractare volumus. Hoc autem non habet velociter. Ad tertium dicimus, quod esse consignificatiuum, non tollit esse signum, sed dicitur consignificare, etiā si in se habeat significationem, quia eius significatio est agere aliquid circa cathegorema. Ad replicam de verbo. Quod non dicitur con significatiuum. Primo quia significat absolute aliquid. suam actionem pro ut est inferi, ideo etiam si importet compositionem, non est cō significatiuum. Sensus est, quod importat vniorem prædicati cum subiecto. Et tamē ly vniō, imo omne nomen relatiuum non potest intelligi sine suo extremo, & correlatiuo, & nihilominus absolute sunt significatiua. Aliud est enim, quod res significata non possit intelligi sine alia (quod habent multoties significata cathegorematicorum) aliud, quod ipsa significatio sit circa aliud, vel possit coniungi cum alio (quod est proprium sinchategorematicorum).

¶ A D postremum: difficultas est, an sinchategoremata habeāt significationem, an solum officium accommodatum, & cerre ista, quibus correspondēt suo modo obiecta, conitat habere significationem, reliqua rationabiliter putabuntur habere solum officium, propter rationem adiectam argumento, quæ nihilo infirma est. At cū hæc significationes sint ad placitum, existimabit quis nō oportere ista tam exacte obseruari, ut significatum scilicet correspondeat. Sed profecto si relatio rationis est relatio secundum esse, non est in potestate nostra naturam relationis, nec priuationis, nec negationis mutare, nec posse huiusmodi dictiones significationem sortiri, si significatio necessario est relatio, & non habet correlatiuum.

Et hoc consonat communibus dictis, quibus utimur. Aimus ly, non, non significat negationem, sed exercet illam, & ly, &, non coniunctionem, sed exercere illam. Quæ officia illis accommodata sunt ab intellectu.

¶ SED Q V I D dicimus de propositionibus negatiuis mentalibus, in quibus intersunt necessario negationes. In secundo libro respondemus.

¶ CONTRA ID quod, hic homo, est terminus singularis. Subordinatur conceptui cōmuni, quia asdita hac dictione non intelligitur Petrus, neq; Paulus, sed in communi aliquis, ergo. Secundo partes sunt termini communes: ergo. Antecedens probatur. De cathegorematicis constat. Sinchategorema indifferētis & vniuersalis significationis, cum in differēter culibet cathegorematico, adhibeatur.

¶ EODEM PACTO arguitur de ly, aliquis homo, qui videtur singularis. Nam ly homo est cōmunis, & restringitur illic, ergo fit singularis. Quia præter speciem specialissimā, vel post terminum specificum, nihil superest inferius, quam singularis, seu indiuiduum. Secundo est singulare vaguum, ergo est singulare. A membro diuidente ad diuisum. Tertio si est communis, vel specificus, vel genericus.

¶ EADEM MODO ly, indiuiduum, videtur singularis. Significat vnum tantum (ut ex diffinitione indiuidui colligitur), scilicet, indiuiduum est vnum, & incommunicabile, ergo, nō est terminus communis.

¶ PRO SOLVTIONE primi perpendendum est, an ly hic, sit communis significationis. Pro parte negativa facit, quod additū restringit, & singularizat terminos communes, ut hic homo est terminus singularis, & tamē si est communis, non videtur quomodo pacto ex duobus communibus componatur vnus singularis. Pro affirmatiua agit, quod indifferēter quamcumq; rem demonstrat, ergo vniocæ & communis demonstratiois nota est. Pro notitia huius aduertit tripliciter accipi hoc sinchategorema. Primo tāquam pronomē, vel quasi nomē propriū (nā p nomē est quod ponitur loco nominis proprii) & tunc significat aliquid. Et si absq; actuali demonstratione proferatur, subordinatur cōceptui communi, sicut quodlibet aliud pro nomē. Ex quo enim aptus est, ut loco cuius vis nominis pprii substituat: sequitur de se omnia significare.

At cū

At cū actualiter quidpiam monstramus, adæquato eius cōceptui subiecit. Accipitur autem aliquando relatiuē. De qua vtraq; acceptione nulla est difficultas. Sed cum sinchategorema, & quasi signum restrictiuum, ut hic homo. Quod in multis alijs terminis reperimus. Nimirum, qui & cathegorematicæ, & sinchategorematicæ inueniuntur accepti: sicut quicumq;, quilibet, omnis, nullus, &c. Sed hoc pacto acceptum tenendum est sine controuersia cōmunis significationis. At quemadmodum terminus cōmunis significat immediate rem in vniuersali, & secundario, hanc in singulari, ita primo ly hic est nota communis demonstrationis, & secundario huius. Sicut ly omnis est nota communis distributionis, & mediare huius. Sed trutinandum superest, quomodo communem reddat singularem. At dicturus erat iste, quem ex aduerso dicere facimus, quomodo ex duobus singularibus fiat vnus communis: ut Petrus, vel Paulus. Dicendum ergo est, quod ly, hic homo, cū absolute in scholis, scilicet proferatur, singulare vagum est, sicut ly, aliquis homo, at cū demonstratur quis digito, eius adæquato conceptu percipitur.

¶ PRO SOLVTIONE reliquorum aduerte. Quod termini significant res secundum quod apprehenduntur. Vocales enim significant mediantibus conceptibus, cōceptus vero representant secundum quod apprehenduntur: & ita vniuersi modum concipiendi sequuntur. Intellectus vero concipit non tantum res vniuersales in vniuersali, verum & particulares per cōceptum communem. Quia & in rebus indiuiduis humanæ naturæ nō solum ipsa natura est generalis, verum eis quoq; vniuersale est, ut particulares sint. Nā quodlibet existens singulare est. Potest ergo intellectus apprehendere hominem quatenus singularis est, in qua apprehensione nullus signatus implet, non Petrus, nec Paulus: quandoquidem ex æquo ambo & cūcti singulares sunt. Quid ergo significabit conceptus ille? nimirum hominem, secundum quod in se existit distinctus ab quolibet. Quod apte explicatur per ly, aliquis homo. Quod videor mihi probare, non inueniri, ly aliquis sinchategorematicæ in mente, cum hæc ratio optime simplici conceptu representetur. Neq; in hac ratione latet secunda intentio. Quoniam nomen est primæ intentionis. Re autem significata expressa, de significatione respondetur, esse singula-

re vagum etiam in voce: vbi utitur duarum vocum circumloquio. Sed quomodo potest ly aliquis determinare communem, cum ipse sit indeterminatus: & tamen quod determinat, debet limitari esse. Dico, quod quamquam significatio sit communis, ut pote quæ quibuslibet coadunari potest, habet modum in significatione singularizandi. Terminus cōmunis significat naturam communem incōmuni, sed ly aliquis facit, ut supponat pro supposito iam singulari. Sed ambiguum est, an singulare possit esse terminus communis. Primo non est dubium, quin vagum secundum quid singulare iudicetur & diuisio sit analogata. Vnde posset dici secundum quid singularis, & absolute communis. Et quidem si singularis perfecte debet representare vnum tantum determinate, nemo non videbit, quam communis ly aliquis superfit, qui vniocæ tot in determinate significat. Igitur sic est respondendum. Quia nemo inficias ibit, quin aliquis homo ex modo suæ significationis importet vnum tantum (idest) aliquem, licet non determinet quem. Vnde habet quandam singularitatem & cōmunitatem. Si quis vero contenderit, segregandum esse penitus à natura, & definitione communis, is dicit, quod vt cōmunis foret, opus erat plura diuisim importaret, prout conueniunt in vnum: quod certe ly, aliquis homo, non facit. Potius significat aliquem in singulari. Vnde merito sortitur peculiarem, & propriam nomenclaturam, vt singulare vagum appelletur: quodam reuera medium inter communem, & simpliciter determinatum, Extremorum autem cui sit appellendus, singuli sunt indices.

¶ Q V A E R I T V R in hac parte de cōplexis: an sint cōmunes vel singulares censendi. Dicendum, quod vel partes coniunguntur distinctim vel copulatiu. Aut mediāte (inquā) coniunctione, vel copulatione. Primo modo qualescumq; partes sint, vel ambæ cōmunes, vel ambæ singulares, vel altera communis, & altera singularis, complexus est terminus cōmunis. Quia verificatur de pluribus diuisim. Sed obijcies. Partes quandoq; sunt singulares, ergo totum Respondetur, non opus fore, ut totum semper sit homogeneū, eiusdē, scilicet rationis cum partibus. Aliās non esses homo, cum neq; sis materia, neq; forma. Si copulatum est: & ambæ partes cōmunes, totus complexus est communis: cuius singula supposita est pariter res complexa. Vt vnus

homo, & vnus equus. Cum ergo ille talis rû-
pactus ex duabus cõmunibus verificetur de
multis similibus suppositis, constat esse com-
munis. Sed quando fuerint ambæ partes sin-
gulares, distinguunt quidam, si diuisim copu-
latur, ut Petrus, & Ioannes loqui-
tur, existimant communem, si vero comple-
xim, singularem. Sed mea sententia absq; di-
stinctione est singularis. Probatur. Quomo-
dolibet totum sumatur, non verificatur nisi
de vno tantum supposito complexo, de sin-
gulis autem partibus seorsum nequaquã. Nã
quantumcumq; etiam diuisim supponat, fal-
sõ de Petro sigilatiim ostenso, dicimus, est Pe-
trus et Paulus, ergo est terminus singularis.
Sed contra. Redit suppositum verbõ singula-
ris numeri, ergo pro pluribus diuisim capitur.
Respondetur, quõd sic vnus vnus & cras alius producatur
etenim Aristot. in de celo. i. dicit: quõd ad mi-
nus debet esse tres, vt ð illis ly omnis dicitur.
Secundo non est chategorema vt pote ex sin-
chategoremate constans, ergo non est com-
munis. Secundo, ly deus est communis & ta-
men non significat plura, sed vnum tantum.
imo repugnat significare plura. Nam repug-
nantia significationis signi ex repugnantia si-
gnati cõstitit, sed repugnat plures esse deos,
ergo vnum repræsentat. Si dicas quõd saltẽ
possunt fingi, contra ad fictos, seu falsos deos,
& veros dicitur analogicẽ (vt S. Thomas di-
cit) sicut ly homo adiuus, & ad pictos, ergo
non est communis respectu illorum, cum nõ
sit vniuocum. Secundo, ly deus significat dei-
tatem: de ratione deitatis est singularitas, ergo
in conceptu Dei includitur singularitas, &
per consequens non potest intelligi in commu-
ni. Nam nulla res potest intelligi per id, quod
repugnat suæ naturæ (sed per suam distinctio-
nem vnũquodq; est intelligibile) ergo Deus
non potest abstrahi. Sicut Petrus, vt sic non
potest abstrahi. Quia de intrinseca ratione
Petri est talem esse. Ita de ratione Dei est,
vt vnus singularis existat.

¶ SED TVNC difficultas est de quibus-
dam complexis ampliationem inuoluẽtib;,
vt omnis homo futurus, homo qui erit om-
nis homo, vt rum sint cõmunes. Pars affirmati-
ua probatur ex qualitate partium, vt pote
ambæ communes. Negatiua vero, quia repu-
gnat, verificentur nisi de vno. Si enim Petrus
est omnis homo futurus, iam nemo alius su-
perest venturus. Tenendum est absolute cõ-
munes esse, vt pote qui de se indifferẽtes sunt,
quæ indifferentia est quædam vniuersalitas,
& communitas. Ad argumentum tria respon-
demus. Primũ, & si iam altero designato de
nullo alio verificetur, de se tamen non postu-
lat magis signetur ille, quam alius, quod est
signum euidens ipsius communitatis, & vni-
uocationis. Secundo aliud est loqui de signifi-
catione, aliud de verificatione. Verificatio res-
picit veritatem propositionis, significatio im-
positionẽ. Ille vero terminus significat quos-
cumque futuros, vt Petrum, & Andream, de
quibus potest verificari. Vt Petrus est omnis
homo futurus, Andreas itidẽ. Vna quæq; est
vera, licet ambæ sint impossibiles. Tertio
in his, siquæ falsæ sunt, falsitas provenit ex
parte ampliationis, seu distributionis, non ex
parte significationis. Vnde potest impedimẽ-

tum auferri, vt pote multum extrinsecũ. Ver-
bi gratia Petrus est omnis homo futurus tali
tempore, Paulus alio. Hæc vero modificatio-
nes, seu restrictiones significationem præce-
dentis copulati non tollunt, aut tangunt: sed
tantum ampliationem modificant, ergo sunt
cõmunes. Et quarto de primo specialiter res-
pondetur. Quõd cum possit sumi & diuisim,
& complexim non opus est signare pro sup-
posito aliquem, qui sit omnis. Sufficit ostende-
re singulos quosq; futuros, qui sunt quam plu-
rimi. De secundo dicitur, quõd cum copula nõ
distribuat, potest verificari de pluribus in
diuersis instantibus temporis futuri. Sed pecu-
liariter de isto omnis homo, & similibus, ar-
guitur non esse communes. Quia neq; suc-
cessiue possunt de pluribus verificari, etiam si
hodie sit vnus vnus & cras alius producatur
etenim Aristot. in de celo. i. dicit: quõd ad mi-
nus debet esse tres, vt ð illis ly omnis dicitur.
Secundo non est chategorema vt pote ex sin-
chategoremate constans, ergo non est com-
munis. Secundo, ly deus est communis & ta-
men non significat plura, sed vnum tantum.
imo repugnat significare plura. Nam repug-
nantia significationis signi ex repugnantia si-
gnati cõstitit, sed repugnat plures esse deos,
ergo vnum repræsentat. Si dicas quõd saltẽ
possunt fingi, contra ad fictos, seu falsos deos,
& veros dicitur analogicẽ (vt S. Thomas di-
cit) sicut ly homo adiuus, & ad pictos, ergo
non est communis respectu illorum, cum nõ
sit vniuocum. Secundo, ly deus significat dei-
tatem: de ratione deitatis est singularitas, ergo
in conceptu Dei includitur singularitas, &
per consequens non potest intelligi in commu-
ni. Nam nulla res potest intelligi per id, quod
repugnat suæ naturæ (sed per suam distinctio-
nem vnũquodq; est intelligibile) ergo Deus
non potest abstrahi. Sicut Petrus, vt sic non
potest abstrahi. Quia de intrinseca ratione
Petri est talem esse. Ita de ratione Dei est,
vt vnus singularis existat.

¶ SECVNDO, ly homo in hac oratione,
homo est species, est communis & tamẽ non
significat plura pro vt illic est: vt pote cui re-
pugnat supponere pro pluribus, ergo.

¶ AD PRIMVM argumentum dicitur
eum terminum esse, cõmunem. Nam primo
ab nobilitate parte sit denominatio, & ideo
est chategorematicus. Secundo, sine chategore-
ma est circa chategorema, vnde augeat potius
quàm diminuat rationem chategorematicam.

Et sic

Et sic respondemus ad vltimam probationẽ.
Ad primam vero. Quõd siue vnus sit, de quo
possit dici, siue tres, potest subiectiue prædica-
ri de pluribus, vt pote si hodie sit vnus, vel
tres, & cras alius, vel alij tres. Secundo, respõ-
demus, quõd dupliciter possumus loqui de to-
talitate tradita illa dictione: phisicẽ. i. vel lo-
gicẽ, & ad hoc quõd logicẽ dicatur, sufficit,
quõd ille sit solus: ad hoc quõd phisicẽ: requi-
ritur, quod Aristoteles exigit. i. principũ, me-
dium, & finis. Hoc enim est totum ac perfe-
ctum. Vnitas principio alsimilatur, dualitas
medio, ternarius perfectio.

¶ AD SECUNDUM argumentum. Vt sæpe ad-
uertimus nomina non significant res secun-
dum quod ipsæ sunt: sed vt à nobis apre-
henduntur: intellectus autem diuina nõ apre-
hendit vt in se sunt, vt pote tã debilis ad tantam
rem capiendam, quam oculis nocturnæ ad lu-
men solis: neq; simplicia multum nisi permo-
dum cõpositorum. Quo circa cum Deus sit
infinitus, & simplicissimus. De cuius natura
(inquam) & ratione sunt omnes perfectio-
nes, & vnaquæq; sine vlla profus compositio-
ne, cum infinita vnitate, & simplicitate, intel-
lectus non potest eum sic intelligere, sed di-
stingit in multis, multisq; conceptibus seor-
sum naturam diuinã, deinde attributa, appre-
hendit: cum tamen nõ minus sit sapientia ip-
sa quiditas Dei, quã essentia. Vnde vnum no-
men non significat quicquid est in Deo, etiã si
Deum significet, & illud sit de natura Dei. Et
quemadmodum simplicia cum cõpositione
capitata res singularissimas per modum vni-
uersalium, & particulariũ. Vnicus est sol, & ta-
men aprehendimus hunc solem, & solem in
communi. Ita de deo cum sit vnus, impossibi-
leq; vt plures sint: ipsum vnũ quasi hunc Deũ,
& Deum cognoscimus. Itaq; non dicitur ille
terminus cõmunis respectu deorum fallorũ
& fictorum, de quibus dicitur, dij Gentium,
Demonia, aut respectu beatorum (quos anti-
qui heroes vocabat. Et scriptura quoq; deos
nominat, dicens, ego dixi, Dij estis, & filij ex-
celsi omnes) nam ad hos omnes sicut partici-
pat one gratiæ, & vnione charitatis, ita ana-
logicẽ dicitur, multisq; rationibus importat.
Sed respectu veri significati. s. nature diuinæ.
Nã illud est adeo propriũ intellectus: vt neq;
nos lumine fidei illustrati aliter loqui possi-
mus. De ipso enim Deo nostro, qui est pater
& filius, & spiritus sanctus, multa attribui-
mus Deo, quæ nõ patri sigilatiim, neq; filio, nec ipsi

rieni sancto: & cõuerso multa patri imme-
diate & filio, & spiritui sancto, quæ non deo.
His suppositis igitur respondemus eum, esse
terminum communem. Ad argumenta pa-
tet responsio. Regulam quõd nulla res intel-
ligitur, sub opposito modo, seu sibi incõpos-
sibili, distinguo. Ex parte obiecti se tenenti
fatetur, sed ex parte cognitionis negato. Albe-
do enim cognoscitur in abstracto, cũ non pos-
set absq; subiecto inueniri.

¶ AD TERTIVM argumentum, est ad-
uertendum quõd multoties terminus cõmu-
nis supponit discretẽ, seu singulariter pro-
pter resolutionem. Et licet ibi suam signifi-
cationem non amittant, secundum tamen
acceptationem, qua ibi tenentur, non exercent
illam. Ita hic non queritur: an iubiectum sit
terminus cõmunis (constat enim significare
plura: tametsi non supponat ibi, nisi pro natu-
ra humana in abstracto) sed queritur: an
prout ibi est, seu tenetur, sit terminus cõmu-
nis. Ad quod respondetur, maxime ibi exerce-
re officium termini communis, esseq; cõmunẽ
absolute. Probatur, illic est terminus cate-
gorematicus, & non singularis: ergo commu-
nis. Minor probatur. Non significat vnum sin-
gulare, seu numero (quod requiritur) sed vnũ
in communi: ergo non est singularis. Secundo
supponit pro maxime communi, quod potest
importare: ergo illic complete exercet suum
officium termini communis (pro nullo enim
maiori supponere potest, quam pro homine
in abstracto, & prout substãt secundæ inten-
tionis) illud enim est maximũ quod sic illius.
Vbi est aduertendum: quõd hæc definitio, qui
significat plura diuisim, non est propria, neq;
exacta. Melior est enim hæc, qui naturam cõ-
munem significat) sed non decuit tamen sic
definire. Quoniam sumulitã nõ poterat mo-
do huiusmodi naturas vniuersales capere: qui
possunt singularia: vnde præstabat ira cõmu-
nem terminum definire. Et etiam, quia cum
terminus singularis definiretur per significa-
re vnum numero, optima correspondentia
per plura numero definitur communis. At
quõd illa nostra de se sit melior, probatur. Pri-
mo multi sunt termini absolute communes,
qui non habent plura indiuidua. Bene video
in quas angustias incidere soleamus, vt huic
obiectioni respondeamus. i. quõd de se non
repugnat, sed vide quam melius cõmunis de-
finitur per id, quod omnes habent acti: quam
per id, quod per non repugnantia fortuitur,

Secundo, nullus terminus secundum hanc de finitionem est cōmunis primo, & per se, quod est fatis absurdum. Nā nullus est communis, qui primo & per se plura significat, sed mediate. Primo vero, & per se vnū in cōmuni significat vel genus, vel species, & sic de alijs. Igitur hæc definitio est quædam descriptio. Illa autem de se optima, summulisti vero obscurior. Confirmatur. Significare plura non constituit terminū in esse cōmuni. Nam & æquiuocus significat plura. Sed significare plura, prout conueniunt in vnum. Hoc ergo vnum, in quo conueniunt, origo est & fundamentū suæ communitatis. Dicendum ergo est eum maxime esse cōmunem prout illic tenetur. Sed replicatur. Significare vnum in cōmuni, vel genere vel specie non tollit esse singulare. Nam termini singulares significant immediate ipsas naturas genericas, vt puta si ad intellectum ostensa natura animalis abstracta dicas hoc genus, vel humana hæc species, nō ne totum est singularis terminus: & tamē significat naturas in abstracto sumtas. Ad hanc replicā respondetur, aliud esse loqui de terminis primæ intentionis, aliud de secundæ terminis. Nā secundæ intentionis terminus significat ipsam intentionem, & in cōmuni ipsas naturas de materiali etiam formaliter sumtas, prout subiacent secundæ intentioni. Sic natura non est primariū significatū; sicut est in primæ intentionis termino. Vnde primæ intentionis terminus definitur cōmunis, per illam particulā, non autem secundæ. Præterea est aliud discrimen. Quia ipsa natura sumta est maximum, & vniuersale significatū illius, respectu termini secundæ intentionis vero minimum, & singulare. Et ideo dicitur, quod obstat significare naturam in cōmuni sumtam: quæ est maximum significatū illius, & tamen accipi singulariter, sed potius cōmuniter. Idē existimato, de hoc nomine natura: cuius singulare signatum est hæc natura etiā in cōmuni sumta.

¶ AN termini priuatiui significant permōdū non adiacentis: arguitur. Ly cæcum significat hominem quatenus habet cæcitatem. Nā si quis exponat significationem, dicet habens cæcitatem; ergo per modum alteri adiacentis. Probat. Quia per modum habentis. Secundo inter istas duas voces album, & cæcū nullum est discrimen in modo significandi, (vt constat) sed in re significata, quod vnum significat ens positium, alterum priuatiuū.

Ergo tam per modum alteri adiacentis vnus sicut alter, scilicet absentiam visus adiacentem Petro, & ita est. Dicimus enim cæcitas est in oculis eius, quod in complexu significatur illa dictione cæcus. Tertio vel ly cæcum significat aliquod per modum substantiæ, vel per modum accidentis (neq; datur medium) sed non illud: ergo per modum accidentis. Hoc autem est per modum inherētis: ergo. Pro alia parte facit, quod termini negatiui, vt ly non videns significat aperte per modū remouētis: ergo necessaria est illa particula. Ad hanc difficultatem respondeo: quod omnes termini cōnotatiui significant per modum alteri adiacentis, vt argumenta cōmunicunt. Nam cōnotatiuum esse est significare vnum consignificando aliud, vnde debet copulare subum significatum; quod est significare per modum alteri inherētis. Confirmatur. Isti termini priuatiui sunt nomina plerumq; adiectiua: quæ necessario coniunguntur substantiua: significatio, & officium adiectiui est profecto applicare suum significatū alteri: ergo per modum inherētis. Sed non ideo, si dicitur vel non adiacentis inferatur, re dundat: cum claritatis causa possit poni. Vt innuat. s. quod quidam illorum significant positium, alij priuatiuē. Vnde ad argumentū sed cōtra dicitur. Quod vel negatio accipitur infinitanter, vel neganter. Neganter accipi dicitur eodem modo significat totum complexum, quo significabat pars negata. Nam negatio non negat significationem termini, neq; modum significandi illius: sed rem significatā de alio. Et sic ly, non videns significat visionē per modum alteri adiacentis, & negat visionē. Aliud est enim loqui de negatione, aliud loqui de significatione. Quinimo si visionem inherētem non significaret, tunc ly non, minime negaret. Si autem accipitur infinitanter, constat, quod significat negationem visus, vel cuiuscumq; alterius rei, quasi adiacentis: vt equus est non homo. Et sic propter terminos negatiuos non opus est particula addatur. Nam quod quidam replicant, quod cum sint contradictorij, debent significare contradictorio, modo, nulla est apparentia: imo debet eundem modum significandi sortiri. Alias nō est affirmatio & negatio eiusdem de eodem, & cætera quæ determinantur cōtra sophistas. In hoc solum intelligitur debere, significare, opposito modo. s. affirmatiue, & negatiue.

¶ C O N T R A diuisionem termini in diuisi-

sum, & collectiuum arguitur. Nullum est diuisum, cum promiscue ex communibus & singularibus sint diuisiui, & collectiui. Secundo membra coincidunt. Nam ly populus & alij similes sunt diuisiui, & collectiui. Respondeamus, quod hæc diuisio signorum fundamentum habet in rebus. Etenim multoties res in se vna est, & integra, & nihilominus pars cōmunitatis. Et quemadmodum est duplex totum, aliud naturale, aliud politicum, ita terminus est duplex, alius significans rem ipsam integram in se, & (vt ita dicam) integritate naturalis, & is est diuisiui, alius ipsum totum politicum, & iste est collectiuius. Vnde ly homo diuisiuius est. Nam & si componatur ex corpore & anima, non significat partes ipsas quatenus componunt vnum, sed significat potius ipsum totum non differendo, sit ne simplex; an cōpositum ex illis. Quantū ad modum significandi enim ita significat homo, sicut ly, angelus, & anima, sed in re significata est differentia. Et ly pars & partes etiā est diuisiuius. Significat enim istas partes absolute, sed ly populus, & exercitus, collegium; sunt collectiui, vt pote significantes immediate multitudinem in vnum coordinatā. Quare ly, multitudo est terminus diuisiuius: vt pote significans absolute ipsam multitudinē non in vniū congregatam. Confirmatur. Vingtū homines vbicūq; dispersi fuerint, multi homines sunt, & multitudo hominum est; tamen nulla collectio est. Nam non quomodo libet multitudine collectionem facit, sed multa simul sumpta habentia inter se aliquam vnitatem. Modo & si diuersi lapides sint distantes, multi sunt & multitudo est, & tamen non est aceruus, quod non sunt quasi in vnum significati. Quo circa aceruus est collectiuius; multitudo autē diuisiuius, sed exercitus, & populus collectiui. significat enim de perse multa congregata in vnum, pro quibus seorsum nō possunt supponere. Sed est ambiguitas, an ly collectio sit terminus collectiuius, minime gentium. Quia non repræsentat multitudinem, sed ipsam vnitatem multitudinis & aggregationem. Secundo, terminus collectiuius patitur descensum, & resolutionem copulatam. Vt in ly, exercitus dicitur iste, & iste, & iste, est exercitus, & idem de populo, non tamen iste & ille est collectio. Vnde dicimus, quod significare collectionē stat dupliciter, vno modo in abstracto, & quasi in actu signato, alio modo cōcretiue, & quasi in actu exercito, & certe vt

sit terminus collectiuius hoc requiritur, vt patet in eis, qui sine, controversia collectiui habentur. Igitur ad primum argumentum respondetur, quod diuisum huius diuisionis est chategorematicum non communis, neq; singularis. Nam de singularibus, & communibus partim sunt diuisiui, & partim collectiui, vt ly, Salmantica collectiuum, & ly Petrus diuisiuius.

¶ AD secundum controversia est: an realiter eidem conuenire possint ambo membra. Et quidem probatur terminos adductos in exemplo esse absolutissime diuisiuius. Natura diuisiui in hoc consistit, quod ita plura significet, vt absolute, ac seorsum vnumquodq; sed hoc habet, ergo. Confirmatur. In quantum ly populus significat plures populos, nullam collectionem importat, in quantum enim significat Hispalim, vel Mexicū significat collectionē, sed in significandis singularis diuisiuius est prorsus. Itaq; respondemus esse collectiuum, & diuisiuium diuersis rationibus. Sed oppositum poterit, qui voluerit, defendere: quamquam non ita plane intelligitur.

¶ Q V Æ R I T V R quales nam hi termini erunt, hic Deus, & ly hæc essentia. Videtur cōmunes. Quia verificatur de pluribus maxime primus, qui proprie significat ipsas personas, quarum quælibet est hic Deus. Nam de secundo solet dici non afferre personas; sed propter identitatem cum essentia, de illis verificari: & sic ly, hæc essentia est singularis. Ad hanc difficultatem sub aliorum censura dixerim, quod ad iudicandum de terminis, nō ad res significatas absolute respiciendum est, sed ad eas, quatenus cōcipiuntur. Nam voces imponunt ad significandam secundum quod nos intelligimus, qui (vt diximus) & si vnus solus Deus esse possit, concipimus abstracte. Vnde hic Deus sine dubio est terminus singularis, & significat vnum tantum, ly Deus, cōmunis. Et si verificatur de pluribus, dicimus aliterum duorum, primū quod termino ex modo suæ significationis non conuenit verificari, nisi de vno: de per accidens est illi propter naturā rei significatæ verificari de pluribus. Sicut e conuerso ly, sol, non repugnat verificari de pluribus, etiam si esse nō possint. Imo ly Deus habet hoc. Quemadmodum ergo ly Deus est communis, etiam si non possit veri fari nisi de vno reuera, ita & ly hic Deus est singularis, etiā si verificetur de pluribus. Quia nec Deo repugnat de pluribus, nec hic Deus

conuenit nisi de vno. Secundo respondemus. Quod verificatur de pluribus, sine plurificatione naturæ importatæ: quod tamen est vniuersale in terminis cõmuni bus modo quilibet est illemet vnus, qui immediate significatur. Sed quando loquimur de hac dictione in artem syllogisticâ: vbi iam non consideratur in eo, significatio, sed potius suppositio, aliter loquedû est. Habet enim suppositione cõmunẽ. **S O L E T** hic magna quæstio moueri, vtrû ly Petrus sit cõmunis, quod significat Petrû iuuenẽ, & tenẽ. Quod est quærere, an sit vnus Petrus iuuenis & senex, sed est quæstio prorsus phisica: quæ in prædicabilibus. C. de differentia, aptius profecto traclabitur.

De termino absoluto, & cognotatiuo.

D E termino connotatiuo multa sunt perquirenda. Primo (quod est celeberrima quæstio) vtrû importet solâ qualitatem, an etiã materiale, & refert plurimû quidam responsiones. Videtur nõ significare materiale. Primo erit album vnû de per accidens, quia significat res diuersorum prædicamentorum, quæ nõ possunt facere vnum de per se. Enimvero vnû de per se est potentia, & actus proprius eius: sed potentia & actus ponuntur in eodẽ prædicamẽto: ergo res diuersorum prædicamentorum nõ cõcurrunt tamquam propria materia, & propria forma. Circa hanc quæstionem aduertendum, primo quid nã rerum natura habeat, deinde quid ex admissa responsione consequatur. Primo meo iudicio nomẽ cõnotatiuû significat etiam materiale, & ex vtroq; sit vnû significatum. Nã terminus connotatiuus significat vnum consignificando aliud, seu insinuando. Formale est, quod significat, ergo materiale consignificat, seu cõnotat, & tamen nihil facit nisi mediante significacione, ergo sic cõnotat, cõnotare in illo, erit significare. Vnde (quod omnes exponẽdo faciunt) cõsignificat materiale. Deinde difficile est, ly albedo, & ly albû idem significant, & solum differant modo: cum identicẽ nõ possint de se mutuo prædicare, quod videmus in alijs rebus idẽtificatis reperiri. Homo est res, quæ est animalitas, licet non sit ipsa animalitas: & actio est res, quæ est passio, & tamẽ albû nõ est res, quæ est albedo. Plus ergo differunt quã modo significandi. Deinde egrẽ intelligitur, quod in rebus creatis terminus sup-

ponat propriẽ, & immediate pro re, quã nõ significat, quinimo neq; in diuinis regula tran-
gitur. Et tamen ly albû immediate supponit pro materiali, & semper pro illo. Et cum suppositio sit posterior significacione, & consequatur illam, male intelligitur, supponat pro materiali significato, & non significet illud. Confirmatur, nõ minus requiritur, vt propositio de simplici copula inharẽntiæ sit vera, extrema significant idẽ, quã vt supponant pro eodem. Quomodo ergo hæc, Petrus est albus vera est: si albus aliquomodo nõ significat Petrum. Sed quemadmodû id verosimilius est, ita rationi aduersatur, vt principaliter materiale significetur. Sed inter antiquos existimãtes, solum abstrahẽm importari, & iuniores arbitrantur principaliter materiale representari, mediû est, vt materiale importetur, & formalis deferatur. Pro modernis illa sola ratio est, quod connotatiuum supponit pro materiali, ergo significat principaliter illud: cû suppositio consequatur significacionem. Antiqui responderent, in huiusmodi nominibus aliud esse, quod significant, aliud pro quo supponunt, & negarent hęc suppositionem cõle qui significacione. Nos asserimus cõsequi (vt par est) nõ tamen primo supponere pro eo, quod primo significat. Sed contra nostrã sententiam, & tenentium ambo significari partialiter, sunt multa argumẽta. Primo non potest vnus cõceptus esse illius vocis. Nam præter conceptum entis, substantiæ, & accidenti, nullus alius est cõmunis, sed ly albû significat albedinẽ & corpus. Huic argumento respondimus superius dicentes, quod ly albû, non significat corpus sub ratione corpori, sed id, quod est album incomplexẽ, quicquid sit illud. Sed ly album importat materialem secundû apprehensionem, sicut ly imaginabile. Sed est plurimû cõsiderandum, quid ex vnaquaq; harum opinionû consequatur. Qui cum antiquis existimauerit solâ qualitatem significare, dicitur esse album esse vnum de per se & collocari, in prædicamento directe. Nam ibi possunt collocari, & formæ absolute, & etiã inconcreto, cû solum differant penes modum. Et sic loquebantur illi. Album est ens de per se, corpus album ens de per accidens. Corpus itidẽ album non ponitur in prædicamento: sed albû. Ideo de complexis agitur in ante prædicamentis, vt excludantur ab arte. At labor nonnullorum neutericorum est irrationabilis, qui cum opinentur importari, pariter

riter materiale significatum: contendunt nihilominus esse quoq; ens de per se, ponitq; directe in prædicamento, ac si solam qualitatem importaret. Quod non videtur posse defendi. Primo quiditates ponuntur, in prædicamẽto, vnde si re ipsa quiditates sunt complexæ, & faciunt vnû complexum: quod significetur vno, vel pluribus nominibus, non refert: cum constituantur in prædicamẽto principaliter secundum quod sunt entia, non secundum quod significantur. Aliàs si vna vox imponeretur ad significandû vnica significacione, & per modû vnus, homo musicus poneretur, hoc in prædicamento: quod est falsum. Præterea directe in prædicamento qualitatis nõ ponitur, nisi qualitas vel inconcreto, vel in abstracto: sed materiale significatum est distincta ab ipsa forma etiam inconcreto sumta. Nã in re alba duo sunt, & corpus habens albedinem, & albedo inherens corpori. Materia ergo distinguitur à forma quomodo libet sumatur: Nisi dixeris, quod anima prout est in corpore, nõ distinguitur à corpore. Tertio, si cathedra ponitur in recta linea, hæc est vera, cathedra est accidens. Nã accidens prædicatur essentialiter & absq; vlla prorûs diminutione de eo, quod ponitur in recta linea. At si cathedra est accidens: inherere necesse est, sed quæredû cui nã inest: Hi vero, vt deffẽdãt (quæ semel animo imbuerunt) nõ admittunt propositiones verissimas absq; distinctione: & destruunt artẽ, & distinctione prædicamentorû. Hæc eõ dixerim, vt vnusquisq; suam tutare sententiã: & quid ex illa inferatur, non ignoret. Igitur qui iudicauerit significari vtrumq;, debet, & ens per accidens agnoscere, cû modus significandi (vt aliàs dixim) non faciat quicquã à parte rei, neq; entia de per se, de per accidens, neq; e contra entia de per accidens esse de per se. Modus enim significandi tantum valet admodû intelligendi, distinctum efficiendû, non admodum essendi statuendum. Et non ponitur in prædicamẽto nisi reductiue & secundum quid.

¶ Q V A E S T I O secunda est de istis nominibus, omnis, nullus, sintne idem termini, quãdo accipiuntur cathogorematicẽ, & sincathogorematicẽ, vel, quod idem est, substantiue, & adiectiue. Et idẽ quæritur de ly, quilibet, quicumq;, & vniuersaliter de omnibus huiusmodi signis vniuersalibus nominalibus. Videtur quod non. Distinctio in significacione infert distinctione in esse termini: sed hæc dictiones

differunt in significacione. Quia adiectiue tantum aliquo modo, & substantiue significant absolute aliquid, ergo. Præterea nullus aliorum terminorum simul est realiter cathogorematicus, & sincathogorematicus, ergo neq; isticû sint alij maiorẽ causam idẽticitatis habẽtes. Ily sapienter & iuste, qui & aliquid significant aliquo modo: & tantû sunt nihilominus, sincathogorematici. Distinguntur ergo realiter. Secundo, generaliter quæritur de terminis connotatiuis adiectiuis, vt ly albus & iustus, qui non afferunt secû suppositum, & tamen substantiue capti afferunt. Sintne idem termini. Videtur quod nõ. Habent distinctas significaciones: cum importare suppositi significare illud. Nam homo extrapropositionem etiã, & vbi libet importat suum suppositum: & tamen extra non habet nisi solâ significacione (omnes enim alia proprietates logicales sequuntur terminos in propositione) ergo asserre suppositum nihil est aliud quã significare illud. Vnde cû significet illud substantiue, nõ adiectiue, sequitur habere distinctas significaciones.

¶ P R O primo argumento nonnulli fatentur esse terminos distinctos, & æquiuoce sumi: & secundû diuersas significaciones. Incontrarium est cõmunis modus concipiendi, si quiete consulatur. Nã eandem significacione, & totalitatem hominis importat in his, omnes, qui tetigerint montẽ, morte morietur, & quicumq; inuocauerit nomen domini, saluus erit, & in his, omnis homo, & quicumq; homo. Et confirmatur. Quanquam terminus æquiuocus discernatur per suppositionem in propositione: nihilominus in se absq; suppositione, qui cognoscunt impositione, distinguit significaciones. Vt ly canis. Sed interrogati seorsum quid significet ly omnis, nõ respondẽbimus, per distinctione, sed absolute. Et secundo relatiuum significat aliquid: & tamẽ sepe iungitur suo antecedenti, neq; ob id tamẽ diuersus est terminus. Dicere ego, quod est idẽ terminus, sed ista eiudem significacionis diuersa obsequia, & distinctæ suppositiones. Et licet in alijs sincathogorematicis nõ reperiat ista distinctio: par est, inueniatur in istis, qui cum sint cathogoremata, sunt pariter nomina. Et ad primum argumentum. Quod nõ est distinctio in significacione, sed in acceptione, & vsu significacionis. Cuius euidẽs indicium est, quod secundû se sumus terminus nõ est substantiuum neq; adiectiuum, sed ly, nullus, signifi-

significat,ninguno,& omnis,todos, dicuntur tamen absolute sine theorematice, quia communis accipiuntur ut signa distribuendi, & certe mediante eadē significatione distribuit. Sed quaeritur de significatione: an quādo per se profertur, significet aliquid. Ego quidē mecum ita reputo. Ista duo. I. aliquid significare, sicut ly, qui, & quilibet, & quicumq;. Sed contra est Aristoteles dicens ly, omnis, nō vniuersale est, sed vniuersaliter significat. Respondetur, quōd ly, omnis significat hoc, quod dicimus nostro idiomate, todo, id est, totum, vel quilibet, non tamē signat qui quilibet: & quia nō determinat, dixit non vniuersale est, sed vniuersaliter: quia illud proculdubio determinate significat: vel dicitur loqui de illo quādo capitur ut signū. Agebat. n. de propositionibus: ut in sine theorematice prope semper est. ¶ **A D** secundum, argumentum principale (vt respondeamus) necesse est pro supponi, haud esse idem nomen connotatiuum & adiectiuum: cum multa substantia sint connotatiua, sicut magister, discipulus, pater. Secundo substantiuum, & adiectiuum hoc differunt. Quōd substantiuum affert suum suppositum, adiectiuū adingit, & copulat suum significatum substantiuo. Et hoc vocant grammatice significare per modum substantiae. Nā suppositum est, quod per se stat, & substantia iridem. Vnde merito nomen, quod affert suum suppositū, vocauerunt per modum substantiae. Sed rursus quare ly discipulus affert suppositum, ly albus, minime, huius certe difficilimum fuerit causam cōstituere, praeter consuetudinē latinorum, quae est fundamentum grammatice. Maxime quōd in mēte non est huiusmodi differentia adiectiuū, & substantiuū. Dixerim ego, quōd nomen significans aliquid suppositum determinatum, illud cōstituerint nomen substantiuum. Nā discipulū constat esse nō posse nisi hominē, iridē & magistrū: sed bonum, & iustum, multa rerum genera esse possunt. Et ideo licet affert vnā formā limitatā: quia tamen adeo generalis est, vt nullum subiectum designet: non censetur suppositum afferre, nec reddere verbo. Quando vero in genere neutro sumitur, subintelligitur res. Et ideo potest reddere suppositum. Sed nunc vt cumq; istud sit, quaeritur quid nam sit afferre suppositum? certe in significantibus suppositū, afferre suppositū est significare illud. Sed obijcies. Ergo non est eadem significatio huius nominis albi, & similium, adiectiuū, ac sub

stantiuū accepti: quādo quidem adiectiuū nō importat suppositum, substantiuū refert. Sed dupliciter contingit hoc importari, vno modo positiuē, & sic substantiuū affert illud (significat enim illud) & negatiuē, id est, nō applicando alteri. Et isto modo importatur adiectiuo substantiuū accepto, quo pacto importare, nō est significare illud & ita eadem est vtriusq; acceptionis significatio. Quāquam potest dici (si re oculatius inspiciamus) quōd non redit vnquam suppositum. Nam non est subiectum, sed praedicatū, vt cum dico. Iustum est amare deum, profecto amare Deum, est subiectum. Et enim quid est rogo, quod praedicatur? certe non amare deum de iusto, sed iustum de illo. Quod semper inueniemus in reliquis loquutionibus, sed grammatice non adeo speculate rem scrupulantes putant, illud esse subiectum.

¶ **C O N T R A** definitionem connotatiui pariter arguitur. Ly sanū significat aliquod accidens per modum alteri adiacentis, vel nō adiacentis, & tamen non est connotatiuum, cū non sit theorematice, neq; communis vt pote æquiuocus.

¶ **A D** secundum; aduertendum. Genus & diuisum in his partitionibus esse terminum vniocum, æquiuocum vero relinqui. Vnde per ipsum genū ab definitionibus excluditur. Nā subintelligitur, quōd connotatiuus sit vniocus. Sed enim non est negandum de termino assumpto, quin secundum suam latitudinē habeat illum modū significandi per modū alteri adiacentis. Tāmeris hoc vocabulum in particulari (vt de vrina, pomoq; dicitur) significat per attributionem, nō per modum adiacentis. Itaq; est æquiuocus non modo in re significata: sed in modo quoq; significandi, quōd animal significat, quatenus adiacet illi sanitas, vnam, vt illam significat, & medicinalia, vt eam efficiunt. Sed qui primum modum sequutus fuerit, dicit, quōd est vocabulum connotatiuum, licet non sit terminus connotatiuus: sicut sunt quaedam complexa propositionalia: non autem propositiones.

¶ **S E D** contra definitionem eandem arguitur. Ly, cena est connotatiuum (siquidem connotat tempus, & prandium) & non significat per modum alteri adiacentis in abstracto. E. nimvero cena abstractum est de ly, cenans, sicut amor de ly amans. Et probatur supponit pro ipsa actione, nō pro agēte: ergo non significat per modum alteri adiacētis. Nā similes suppo-

supponunt pro materialibus. Confirmatur. Ly homo est connotatiuus. Nam significat habens humanitatem, & importat de materiali aliquid, & aliquid de formali. Suppositum materialiter, humanitatem de formali. Præterea abstractum eius est ipsa natura, & ipse est concretus: quōd idem est ac cognotatiuus: & tamen non significat per modum alteri adiacētis (est enim species substantiae, cui proinde conuenit per se existere) & ita significat terminus. Nā non deberet explicari species contra suam naturā. Maxime quōd ita pariter intelligitur etiam, modus significandi sequitur modum intelligendi. Ad hoc argumentum aduerte aliud esse ethimologā vocis, aliud significationem, & aliud id, vnde impositum est nomen, aliud id ad quod significandum est impositum de quo S. Tho. 1. p. q. 13. art. 2. & q. 18. art. 2. & q. 33. art. 1. Connotatiuum quidem si cōpositionem vocis expectamus, est quod significat vnū innuendo aliud, quamquā hoc quod est innuere, seu insinuare habeat gradus. Sed non est impositum nomen ad significandum omnem terminum, qui præter vnū insinuat aliud: nisi taliter insinuet, vt significet illud, & significet, quasi cui alterum adiaceat. Et quia multi termini connotat, qui non ita significant, sed absolutissime per modum per se stātis, ideo non valet. Connotat, ergo est connotatiuum, vt hic agimus de illo. Quales arbitror iudicādos esse multos rerum artificialiū, vt cathedra. Syllogismus, demonstratio, qui videntur absoluti, & aliquid de materiali, & aliquid de formali nihilominus referētes: explicant tamen illud per modum per se stantis. Ly cena ergo connotat tempus, in quo fiat actio, nō tamen cui adiaceat actio, sicut, cenans, seu agens: idem de ly iantaculum, & prandium, & siqui alij similes sunt. Ad confirmationē considera non esse idem concretū, & connotatiuum, etsi plurimum assimiletur. Nam omnes species substantiae sunt concretæ (vt argumentum probat) & sunt absoluti termini specifici. Neq; est idem suppositum, & subiectum. Nam suppositum est ipsa natura subsistens, & sic significat naturam vt subsistētē, nō per modū adiacentis. Dicitur autem concretum: quia significat non absolute naturā, sed cum existentia. Vnde nihil valet, habere abstractū: vt dicitur connotatiuum. Quo circa non videtur abstractum dici relatiue ad connotatiuum, sed ad concretum.

¶ **S O L E N T** duo signa constitui, quibus

dignoscatur terminus connotatiuus. Squādo significatio explicatur per hoc, quod est habere, & quando terminus potest supponere pro re, & eadē manente nō supponere. Sed regulas tā falsas stabilire nihil aliud est, quā ex cōposito distinctionibus & regulis futilibus debile adhuc summularum memoria onerare, nedum occupare. Multo conducibilis est, vt regulæ tam inutiles penitus nullæ sint, quā vt exceptionibus, & frivolis exculationibus defendatur. Sicut & illa distinctio sine theorematice, in sine theorematice officio tantū, & significatione tantū, & officio, & significatione: quod est manifestissimus terminorum abusus, & omni penitus doctrinā gravitate exuere.

¶ **A R G V I T V R** cōtra definitionem termini connotatiui. Ly album significat accidens per modum alteri adiacentis, & non est connotatiuus, vt pote non vniocus (est enim de nominatiuū, & Aristoteles in ante prædicamentis separauit denominatiua ab vniocis. Ad hoc argumentū scito, quōd quia Aristoteles diffinit æquiuoca & vniuoca, & denominatiua in eodem capitulo logicæ primo, nōnnulli existimant album nō esse vniuocum. Pro alia parte cū euidenter sit connotatiuum, & theorematice, coguntur miscere quādam distinctionē, dicentes esse quidem vniuocum summilitice, non tamē logicē. Et quia vno in cōuenienti dato multa sequitur: vt hæc defendant, concedunt mille absurdia. Arguitur ergo contra distinctionem. Sumulæ & logica eadem est scientia: ergo eadem cōsideratio vtrobique, vt pote eadem disciplina. Præterea summilitice esse vniuocum est subordinari vnico conceptui, vel significare sua significata mediāte eodem conceptui, sed hoc ipsum est mensura vniuocationis in logica. Etenim corruptibile, & incorruptibile phisice quidē æquiuocē forsan, vel saltem differunt genere: logicē autē vniuocē dicuntur, quia conueniunt in vnitare conceptus. Eadem ergo mensura est vniuocationis in summulis, & in logica. Confirmatur, si logicē denominatiua vniuoca non sint: corruptibile, & incorruptibile (quæ denominatiua sunt) non erunt vniuoca, quod nemo haec tenus dixit. Nā & vniuocari concedunt omnes in superiori. I. substantia, quanto magis in se vniuoca esse. Tertio, nomen est cōmune, & ratio substantiae nomini accommodata eadem suis significatis. I. Petro albo & parieti albo, & viuo. Respondent huic rationi

rationi, quod hoc nomen non habet ratione substantia. Nam intelligitur (inquunt) quod significet rationem quidditativam, at ly album, & similes predicantur accidentiter. Sed hæc responsio aperte convincitur falsitatis. Primo sequeretur quod nullum denominativum pariter esset æquiuocum: cum non habeat ratione substantia, neque eandem nec diversam: quod est contra omnes. Ad hæc sicut ly, homo predicatur quidditative de Petro, & Paulo, ita istæ sunt quidditative, istud album est album: habet ergo ratione quidditativam aliquam. Confirmatur. Proprium non predicatur logicè univocè: quod est absurdum. Nam in logica predicabilia univoca esse præsupponuntur. Sequella patet, quia non importat ratione quidditativam speciei, sed accidentalem inseparabile. Deinde genus dicitur univocè & de generibus substantia, & de generibus accidentium. Animal enim est genus, & æqualiter color est genus, tamen dicitur denominativè. Respondemus ergo simul diversis rationibus utrumque esse. Et ad argumentum, quod illæ rationes non sunt membra alicuius divisi, ut necesse sit opponi, ideo non exprimitur divisum. Neque denominativum ratio habet commertium cum univocatione, sed sunt rationes disparatæ, sicut esse dulce, & album. Quod ex definitionibus patet, ubi neque aliqua idèntitas, neque oppositio exprimitur, & nihilominus ambæ erant considerandæ in arte predicamentorum. Univoca enim recipiuntur, æquiuoca vero & denominativa minime. Illa quia sunt plures rationes integrales, denominativa, quia plerumque significat res diversorum predicamentorum. Unde non sequitur, si est denominativum, non est univocum. Quia non definitur seorsum: quasi alterum membrum divisionis, sed quasi alterum necessario considerandum pro arte predicamentorum, cuius prohemium illic agebatur.

¶ EST quæstio an ly qui sit connotativus. Pars affirmativa probatur. Significat relationem & non in abstracto, ergo per modum alteri adjacentis. In contrarium arguitur. Est sine categorematicus. Si quidem significat aliquam, aliquid significare non potens. Nam vel illud aliquid est ens rationis, vel reale. Aparent neutrum illorum esse. Quia ita refert antecedens reale, sicut ens rationis. Significare autem aliquid commune ambobus non potest (nihil enim est extrahibile. Et quod quidam instant: si significabile, intelligibile, & similes significare

illis. s. enti reali & rationis multa communia. Debebant advertere, illa omnia importare unam rationem illis, quæ est ens rationis. Sicut ly genus: licet de materiali significet utrumque; ly, qui, vero nullam ratione formalem nec rationis refert suis signatis. Maiorè efficaciam habet maxima. sub enterationis & reali nihil esse abstrahibile, quam quidam neuterici existimant. Igitur si absolute significat, non potest aliquid absolute significare, connotative minus. ¶ AD hanc difficultatem relativi prius perpendendum est, sit ne sine categorema, quam utrum sit absolutus vel connotativus. Hoc. n. est prius illo. Frustra enim queritur de specie, cum de genere non constet. Et quidem, qui, est subiectum indifferenter, in genere etiã (inquam) masculino, quod est signum non esse de se adiectivum, sicut ly, omnis, & nullus. Quod ostendit manifeste significare aliquid, pro quo posset supponere. Confirmatur. Relativum non posset referre idem, quod suum antecedens nisi significatio illud, ergo significat aliquid, & ita omnes dicunt, relativum significare id, quod suum antecedens. Confirmatur secundo. Ly qui non potest referre sine categorema in actu exercito sumta, sed materialiter tantum: ubi iam ut aliquid sumuntur (id est) pro se ipsis, ergo repugnat ei significare aliquam. Adderem ego, quod non modo categorema est, sed & substantivum, ut pote quod reddit suppositum verbo. Quod vero bene coheret etiã nonnumquam cum suo antecedente (ut homo loquitur, qui homo disputat) hoc est primo, quod bene coniunguntur duo substantiva superius & inferius, ut animal homo, (relativum autem communiter superius est suo antecedente) & quia hoc est peculiare in relativo, non nihil comertij habente cum adiectivo. Primo sine antecedente per se in oratione, non ponitur, licet possit esse in altera. Secundo debet convenire in genere, & in numero, & non in casu. Itaque est id peculiare relativis: quod ex eorum significatione dimanant. Supposito autem esse categorema, queritur de illius significato. Primo dico ly, qui, meo iudicio non significare relationem magis, quam ly non, negatione, exercere tamen illam. Significat ergo ens sub ratione referribilis, non tamen significat ipsam hanc ratione, quasi alteri adiacentem. Sicut ly populus significat quidem multitudinè quatenus in unum congregatam, hand tamen est connotativus, neque quasi alteri adiacentem ipsam unitatè importat. Et scientia signifi

significat habitum, secundum quod est difficile mobilis aut quatenus est de aliquo obiecto: Tamen non ideo non est absolutum. Ita ly, qui, unde indifferenter significat quodcumque, ens sine reale, sine rationis: Ad argumētum quod non potest quicquam abstrahi, nonnulli addunt, quod non potest significari quid commune excepto nomine entis. Cui omnino sententia nostra adperatur. Sane quod licet in ente maxime distent ens rationis, & reale, nec possit abstrahi ab eis aliqua ratio communis inquantum ens, tamen secundum aliquas alias rationes possunt univocè significari. Nomen infinitum indifferenter, & quæ non sunt, & quæ sunt referentat, entia vera & fictitia. Nam eque verumque est non homo, & equaliter sunt, qui, vel quæ. Sed verget quis. Iste terminus, si est absolutus, debet subordinari unico conceptui, in omni autem conceptu includitur ens, queritur, vel includitur ens reale, vel rationis: respondetur minime necesse fore, in omni conceptu includatur ens inquantum ens, sed sub aliqua alia ratione, & sub alia quidem ratione non est inconueniens dari aliquid commune enti reali, & rationis. Hoc autem est illud, quod quisque, audita hac dictione, equal, vel, qui, sibi format. Sed est ambiguitas, an in propositionibus relativum subordinetur conceptui antecedentis, an proprio, & sine dubio subordinatur proprio, licet non supponat nisi pro antecedente particulariter. At fallit videri nobis non intelligere nisi antecedens solus: sed prius profecto intelligitur (si volumus advertere) significatum commune, deinde supponit pro antecedente, & cognoscitur antecedens. Nam memoria quædam, & quidam discursus requiritur ad hoc, quod intelligatur antecedens per relativum, & tamen significatum proprium relativi illico percipitur. Confirmatur, sæpe præcedit relativum, & tunc certe intelligitur aliquid, licet non determinatè supponat. Secundo debebant qui oppositum sentiunt advertere, quæ absurda ex eorum positione, sequantur. Nimirum esse æquiuocum, ut pote qui pluribus conceptibus subordinatur, imò maxime æquiuocum. Nam nullum aliud tot conceptibus. Per hæc solvuntur argumenta in principio utroque, in loco facta.

¶ SED queritur de nominibus infinitis, sint ne absoluta vel connotativa. Videntur connotativa. Significant de materiali, & de formali res diversorum generum: maxime quod significant negationem. Pro alia parte agit, quod

ly, non homo, cum categorema infinitatum sit absolutum, & negatio infinitans nihil aliud faciat quam reddere illimitatam significationem, seu ampliari illam, non potest mutare modum significandi. Ad hoc argumentum considera quod negatio nec ampliat significationem, nec extendit categorematis. Quia ly homo ubicumque est, significat solum hominè, sed per coniunctionem negationis totus terminus infinitus significat quicquid non est homo. Et rursus considera nomen infinitum esse tam illimitate significationis, ut sicut transcendentia verificantur de abstractis, & concretis: ita verificantur & illa. Nam non album, & dicitur de nigro, & de ingredine. Quod probat aliquo modo non esse connotativum. Quoniam connotativum non verificatur de abstracto. Tamen si hoc facile soluitur dicendo esse etiã plusquam transcendens. Tertio scito ambiguum esse utrum infinitetur significatio tantum, vel etiam modus significandi, ut reddatur oppositum. Et quidem si infinitatur modus, tunc connotativa essent absoluta, & absoluta connotativa. Sed in hoc apparet fallum: quod de eisdem eodemque modo verificantur ista duo, non album, non albedo, seu non homo. Et si confiderentur inquantum infinita eodem modo significant, hæc omnia faciunt rem plurimum dubiam. At alterum duorum respondeo: primo forsam nec esse absoluta, neque connotativa: sed terminos infinitos. Sicut neque sunt nomina. Et dicerem, quod omnes hæc distinctiones intelliguntur de finitis. Replicatur. Absolute est terminus, ergo absolute est altera species, cum ipsum genus esse non possit. Facile respondetur, quod est species infiniti, hic quidem taciti, quia non sunt in scientijs consueti, nec in argumentis, de quibus hic intendimus tractare. Sed si quis voluerit, sit alterum istorum: certe videtur omnes absoluti. Ut pote qui significant ipsum non esse suum positivum, quasi in supposito, sicut ly homo humanitatem in supposito.

De terminis primæ & secundæ intentionis.

CONTRA definitionem termini primæ intentionis. Primoly chimera significat id, quod habet esse per operationem intellectus: quippe significans fictitium, & tamen non est secundæ intentionis, cum eius signatum non fundetur in prima, igitur definitio est nulla. Secundo ly specietas, & generetas significat pariter

riter secundum quod est per ordinem ad conceptum mentis, & nō est secundæ intentionis. Si hi sunt nōq; secundæ intentionis, similiter isti, ratio rationis, ens rationis, cæcitas. Nihil enim amplius habent illi, quā isti, ut tales censeantur. Omnes significant ens rationis. Tertio è contra ly-obiectum significat aliquid, secundū id quod habet in ordine ad cōceptum: mētis (loquor de obiecto, non ut est pars propositionis, sed ut est obiectum potentie, habitus, & scientie) nam significat rem secundū quod substat enti rationis. I. relationi, & tamen est primæ intentionis. Quoniam complete, atq; perfecte inuenitur extra intellectum, in obiecto. I. actuali visus, vel alteri sensus, ergo. Idē argui potest de ly creator. Quarto signum significat signa naturalia, & ad placitum: ergo non est secundæ, nec primæ, cum utrumq; significet. Nā aliquot signa non habent esse talia ex operatione intellectus. Quinto si recta est definitio primæ intentionis. I. significare aliquid secundum quod habet in se, sequitur necesse fore, ut omnis terminus primæ intentionis significet ens reale. Nā hoc solum esse habet in re, vel est in re. Consequens est falsum. Quia ly Adam, & Abraham & nomina rerū futurarum non essent primæ, postquam non significant aliquid secundum id quod est in re. Secundo saltem nullus terminus significans ens rationis esset primæ intentionis. Sexto cōtra illam definitionem, in qua dicitur esse secundæ intentionis, qui significat proprietatē logicā, vel grammatice. Ly, propositio, oratio sunt secundæ intentionis, & non significant aliquam proprietatē harum scientiarum (nullus enim oratio propria) cōmune est omnium hominū uti orationibus, quātumcumq; istas disciplinas ignorent. Præterea cognitum, & intellectū apertissimè sunt secundæ intentionis (cum significant aliquid secundum id quod habent in ordine ad cōceptum mentis) & non significant proprietatē logicā, vel reliquas (nam cognosci ad nullā scientiam pertinet. Queritur præterea ista omnia scibile, intelligibile sunt nē secundæ intentionis. Significant aliquid in ordine ad cōceptum mentis. Maxime quod scibile dicit relationem rationis. At hæc homo videtur esse secundæ intentionis. Ut pote importans naturā prout sumitur per se ipsam, quod nō habet nisi per operationem intellectus. De secundis intentionibus tractaturi advertimus multa posse circa secundas intentiones con-

siderari, quæ non debent circa hos terminos ventilari. Aliud quippe est querere definitionē quid nominis, aliud quid rei. De secundis intentionibus tractatur ubi sint, quid sint, quando incipiant, & diuidantur. Quæ quidē ad terminos nullatenus spectant. Sed præsupponere debemus terminum secundæ intentionis significare id, quod reuenit rebus per operationem intellectus. Quod propterea secundā intentionem vocatur, vel secundum conceptus. Nā primo est intelligere rem secundū id quod est, deinde, secundum id quod acquirit, ex quo intelligitur, seu ex quo operationi intellectus substat. Quid autē sit hoc, quod consequitur, non oportet nunc perpendere. Deinde confidera, quod secundā intentio significata terminus est ipsa res, quæ rebus subtractis conuenit, non ipse conceptus, quo significatur. Tametsi etiam possit & conceptus dici secundā intentio, sed tamen non denominatur terminus primæ intentionis ab conceptu, sed ab re significata. Nam & secundum intellectus certe significat illum conceptum, & tamen ly, secundus conceptus nō est secundæ intentionis. Et sic relinquatur disputationi locus: an conceptus sit terminus secundæ intentionis, an primæ. Et meo iudicio, par ratio habenda est de ambobus, vocalibus. I. & mentalibus. Nam eadem res significata est, & idem modus in ambobus (voces enim sunt signa conceptus) ergo erit & cōceptus secundæ intentionis. Quoniam siue terminus denominetur talis ab obiecto, siue à modo: necesse est eadem sit denominatio in conceptibus, ubi sunt ambæ rationes. Confirmatur. Etiam si voces denominentur ab ipsis conceptibus, conceptus nihilominus essent tales & denominarentur ab obiectiuis cōceptibus. Quod enim conceptus causat in voce, efficit res in conceptibus. I. quod specificat illos. Quamquam multo verosimilius est, ut tam voces quā conceptus, ab rebus prout cognoscuntur primæ, & secundæ intentionis denominentur: itaq; quidam conceptus est primæ, quidā secundæ intentionis. ¶ TERTIO considera. Quod ens rationis est triplex scilicet priuatio, negatio, relatio. Quæ quoniam pacto differat: nō est opus nunc trutinare. Sed id potest queri: an sit diuisio sufficiens. Nam esse visum, est ens rationis, & est passio rationis (nō enim reuera patitur) & esse amatum, esse intellectum. Et licet obiecta dicat relationē rationis, hoc est secundum quod hoc nomine obiectum im-

portantur.

portantur. Esse autem visum præsupponit iam obiectum esse, vnde non est formaliter ipsa relatio obiecti. Ac per consequens est aliud ens rationis, quod est actio vel passio rationis. Confirmatur, visum esse, est quædam denominatio ab extrinseco, ab actu scilicet visionis, obiectum autem dicitur respectu potetie, & actus. Itaq; certe sunt res distinctæ, quicquid sint. Vnde solet ab omnibus passio rationis appellari. Sed respondetur, quod diuisio illa est celebris, quæ proinde non est cōtinnenda. Hæc verò exempla sunt relationes: reuera quidem rationis passionis. Sed tamen in actione, & passione præter motum, non superest in realibus nisi habitudo. Cum ergo in his passionibus rationis non sit motus, sequitur, quod in esse passionis solum superfit relatio. Et sic sunt relationes rationis.

¶ ULTERIVS meditare, quod ut sit terminus secundæ intentionis non fat est, significare ens rationis. Nam ly cæcus & cæcitas, & non homo significant entia rationis, & sine controuersia non sunt secundæ, sed primæ intentionis. Præterea ly ens rationis significat ens rationis: & est primæ intentionis quomodo libet, siue complexæ siue incomplexæ accipiat. Si primo modo, ambo termini sunt primæ intentionis, ergo & totum, si secundo modo in vi vnius dictionis, idem sequitur. Nam non præsupponit secundum conceptum. Et secundo non significat aliquid secundum quod conuenit rebus per operationem intellectus. Quinimo nec satis est significare relationem rationis. Nam ly obiectum significat relationem rationis, & tamen non est secundæ intentionis. Erimvero obiectum visus, auditus, & voluntatis, & intellectus æqualiter obiectum est, & tamen obiectum visus non significat aliquid secundum id quod habet per operationem intellectus, sed per operationem visus. Ergo non est cur obiectum ut sit in communi sit secundæ intentionis. Immo neq; respectu obiecti intellectus. Nā illæ relationes sunt eiusdem rationis in omnibus obiectis, & eodem modo dicitur res obiectum audiens, & intellectus, quantum ad hoc, quod est esse obiectum. Præterea visibile, et si dicat aptitudinem vel potentiam ut videatur, relationem importat rationis, & ly visum (si verum est, quod dudum dicebamus) & tamen non sunt secundæ intentionis. Ad hæc dexter, & finitèr quando nō dicitur de

animalibus, sed de rebus inanimatis dicuntur relationes rationis: quæ cōsequuntur res per operationem intellectus.

DICUNT AVTEM aliqui necesse fore, ut significet aliquam proprietatem grammatice, rethorice, vel logicæ propterea quod istæ scientiæ tractant de operibus rationis. Vnde videtur consonum, & vt semper terminus secundæ intentionis, qui debet significare aliquid, quod consequatur operationem intellectus, significet aliquid pertinens ad has facultates. Sed profecto ly oratio significat secundam intentionem, & non videtur ad aliquam disciplinam spectare. Enim uero nō afert sumtaxat orationes, arte grammatice cōpositas, sed omnes in vniuersum cuiuscumq; sint idiomatis regularis, vel barbari. Præterea ly abstractum est terminus secundæ intentionis, qui non importat proprietatem logicam. Nam tractare de abstractis commune est omni scientiæ, & tractare de abstractione spectat ad metaphysicum. Abstrahere etiam est opus naturale intellectus agentis, & licet logica tractet de genere, & specie (quæ sunt abstracta) constant non pertinere, ad illam scientiam agere de abstractione illorum, & quomodo fiant. Quando quidem neq; Aristoteles, nec Porphyrius de hoc egerunt. Ergo non est bona definitio. Sed dicendum est terminum secundæ intentionis esse, qui significat aliquid, secundum quod substat operationi intellectus, vel vt Sæctus Thomas dicit, (& cedit in idem) quod imponitur rebus secundum quod substant secundis intentionibus.

¶ OPERE PRETIUM est perpendere quid nam sit secundā intentio. Haud enim cuius est facile naturam harum intentionū nosse. Nam præterquam, quod sunt entia rationis, quæ vniuersa vix intelliguntur ab nobis: non constat ad huc, quod nā ens rationis esse bebeat. Taceo multiplex significatum nominis, variāq; acceptionem non minorē difficultatē ingerētē. Atq; eisdē de causis multitudine opinionū inter doctores grauissimos. Igitur quæ sine cōtrouersia ab cūctis suscipitur paucis nunc disseramus ambigua quæq; relinquētēs. Primo ens rationis esse debet, omnes q; cōcludunt debere esse relationes. Sed queritur verū omnis relatio rationis, sit secundā intentio. Vel quomodo poterimus dignoscere quæ illarum sint secundæ intentiones. Constat enim quod non omnis relatio rationis

D d est

est secunda intentio, cum creator dicat relationem rationis. Posset autem congruè forsam quis dicere, quòd quemadmodum in re latius realibus quaedam sunt relatiua secundum esse, quaedam secundum dici, ita & inter relationes rationis quaedam sunt tales secundum esse, quaedam secundum dici. Nam scibile certo relatiuum secundum dici est: & est relatio rationis, & quòd relatiua secundum esse inter relationes rationis erant secundum intentionis. Sed id generaliter statui non potest. Nam dexter, cum de columna dicitur, est secundum esse, & primæ intentionis. Vnde multo melius via trita ac consueta eius naturam venabimur. Scilicet quòd sunt quaedam relationes, quæ licet sint rationis, non conueniunt rebus, secundum quod subsunt operationi eius, sed potius quia in se ipsi sunt tales, intellectus considerat relationes in ipsis. Vt cæcus reuera de se talis est, & tamen cæcitas non potuit reale esse in eo habere. Et ideo quòd nihil est, intelligendo intellectum ut quid, est ens rationis. Et sic creator reuera creator est, & in se habet quicquid ad hoc requiritur, sed quia non dependet ab creatura, neque acquirere quicquid potest: ideo denominatur ab creatura. Intellectus autem considerat hoc, quòd in re est, scilicet quòd Deus condidit creaturas. Et ita hæc comparatio intellectus est relatio rationis. At aliæ relationes, quæ non competunt de se rebus, sed quatenus subsunt intellectui, sunt secundæ intentionis. Hoc non habent creator, nec dexter, nec sinister, sed genus, & species, & syllogismus & reliquæ. Constat enim de se naturas nihil horum esse, etsi in se nullam repugnantiam habeant, ut hoc sint. Tales proprietates sunt secundæ intentionis.

¶ SED HOC supposito prima quæstio est an sit est, significetur ipsæ intentiones in abstracto, vel requiritur in concreto. Si enim non sit est in abstracto. Primo ly species, & genericitas non erunt secundæ intentiones: sed neque ly prima intentio, & secunda intentio: cum tamen omnes existiment hos terminos esse secundæ. Præterea quomodo melius definietur terminus secundæ intentionis, quam ut sit significans secundas intentiones. In contrarium est definitio, scilicet esse nomen impositum rebus secundum quod subsunt intentionibus. Quòd postulat sit nomen concretum. Ad hoc primo dicito, ad logicum non spectare, tractare de secundis intentionibus

nisi adiunctis primis. Ut de genere & specie, & reliquis. Et idè ad gramicam, & rhetoricam. Licet differètia sit in materia. Nā illæ disciplinae solum considerant intentiones prout vocibus vel scripturis conueniunt (quia tractant solum de locutione) logica autem agit de omni ente (ut dicit Aristoteles.) Et ideo materia suarum intentionum latissime patet. Intentio enim generis rebus ipsis maxime conuenit. Agere autem de ipsis secundis intentionibus in abstracto conuenit metaphisico. Hac de causa exsistimo conuetum esse in logica definire terminum secundæ intentionis ea forma, ut quadret eis, de quibus scientiæ tractant. Hoc enim est, quòd in his rebus sciri volumus, quid sit syllogismus, quid oratio, quid entium, & non autem quid sit ipsa intentio syllogismi, vel generis. Et præter hanc congruentiam ratio patrociniatur. Nam si de ipsis secundis intentionibus sermo est, ita quiditates suas habent sicut res, ita quòd nomina significantia eas in abstracto significat illas sicut absolute, ita secundum id quòd in se sunt. Nam licet ipsæ sint per operationem intellectus, hoc non tollit quominus significantur sicut quaedam res sunt. Enimvero & conceptus habet esse per operationem intellectus, & nihilominus sunt primæ intentionis. Significantur ergo pro ut sunt ab intellectu solum in concreto, & solum sic seruant formam secundæ intentionis. Vnde congruè iudico nomina secundæ intentionis debere significare res, quatenus subsunt intentionibus ipsis aut intentiones quatenus sunt in rebus. Solum superest argumentum secundum diluere. Et respondeo: ly prima intentio significat hominem & leonem, & dicimus homo est prima intentio, sed significat hominem quatenus est res pertinens ad primum intellectum, ideo in abstracto connotant. Sicut ly actio significat motum quatenus est ab agente, & passio quatenus recipitur: & cæna & prandium: quæ (ut superius vidimus) connotabant, & idem habet ly secunda intentio. Nam & ipse homo est prima & secunda intentio diuersis rationibus. Significatur, n. & per ly homo & species, præterea & quādo dicitur de abstractis ipsis, de genericitate, & reliquis significat illas relationes quatenus ab intellectu, quòd non exprimitur ipsis nominibus genericitas. Et ut cernas quā in his rebus substantia in modo significandi consistat, aduerte, quòd si diceres hoc ens rationis, vel hæc

vel hæc relatio rationis ostēda forma syllogismi essent primæ intentionis (licet significaret ad quæ secundas intentiones) nimirum quia non explicant illam ut sic, aliter quā ly ens rationis.

¶ AD PRIMVM ERGO DE chimera dicimus significare, absolute monstrum non explicans in sua significatione, illud monstrum esse ab intellectu, licet reuera sit ab illo, & sic non repræsentat aliquid secundum id, quòd habet per ordinem ad conceptum mentis. Præterquam, quòd significat potius negationem non relationem. Ad secundum iam responsum est. Ad tertium dico, obiectum non posse esse secundæ intentionis. Quia æqualiter significat quodlibet obiectum, quòd est respectu potentie. Dicit ergo relationem rationis ad potentiam, cui obijctur: non tamen est secunda intentio. Ad quartum. Quæstio est de signo vtrum sit secundæ intentionis: ad quòd discernendum oportet statuere, sit ne vniucum ad signa naturalia & ad placitum. Deficulas in hac re est, quòd signa naturalia dicunt relationes reales, ad placitum rationis: Quidam sentiunt signum dicere duo, relationem ad signatum, & relationem ad potentiam. Et ad signatum aiunt esse diuersas in istis membris. Ut scilicet signum naturale referatur realiter ad obiectum suum, ad placitum autè relatione rationis. Et quantum ad hoc esse signum æquiuocum. Sed signum secundum quòd refertur ad potentiam, dicitur semper relationem rationis, & sic est vniucum. Quæ omnia videntur non rectè se habere. Primo signum est relatiuum est: tamen correlatiuum est signato. Non ergo signum, ut sic importat relationem ad potentiam, sed tunc dum taxat quantum est eius obiectum, & tunc nō aliam, quā quæ est obiecti ad potentiam (de qua iam loqui sumus, non ut signum.) Præterea non omne signum reale, refertur ad potentiam, relatione rationis. Enimvero conceptus ad intellectum realiter refertur, quomodo libet consideretur. Ad hæc quidquid sit de hac dysfunctione, certe signum non debet dici æquiuocum, sed vniucum, vel saltem analogum, sicut ly ens, quòd dicat vnā rationem suis significatis. Nam auditio nomine signum, vnū tantum intelligimus, scilicet quòd significat. Præterea tunc signum naturale non haberet definitionem distinctam, ut signum, & ut signum naturale: sicut fidus illud nō habet aliā

definitionem. In quantum canis cælestis, & in quantum canis, quòd aduersatur doctrinæ omnium doctorum definitionum primo signum, & deinde partientium. Maxime quòd signum definitur etiam in ordine & ad rationem, & ad potentiam. Scilicet signum est quòd potentie cognoscitur aliquid repræsentat, & Augustinus signum est, quòd præter speciem, quam ingerit sensibus aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sequela autem prior patet regula generali æquiuocorum. Cum enim illis solum vox sit communis, non habent secundum nomen definitionem communem nisi suam particularem. Et secundum hoc sicut vtriusque vniucum, quæritur sit ne secundæ intentionis. Nam prima sententia, facile respondebat priori modo esse primæ intentionis, & secundo modo secundæ. Igitur mea sententia est terminus primæ intentionis. Nam significat signum, quòd non dicit esse ab intellectu, sed tantum significare. Et refert parum significet etiam signa ad placitum. Quia non significat illa ut ad placitum sunt, quæ est differentia particularis huius speciei, sed ut signa, & ut sic, nihil horum dicit. Ly terminus quidem & nomen sunt secundæ intentionis, quia significant secundum quòd habent esse ab intellectu sua significata. Sed est difficultas (ut apparet) æqualis de termino. Nam est & triplex, scilicet vocalis, scriptus & mentalis, & tamen mentalis de se est terminus, ut pote de se signum significans, & aptus, ut propositionem constituat. Nā hæc aptitudo emanat ex significatione, & tali materia, quæ possit integrare propositionem. Ergo videtur, quòd ly terminus non possit esse secundæ intentionis: quādoquidem significat multa secundum suam rationem, secundum id quòd habent in re. Respondeo non esse æquale ambiguitatē. Sed ly terminus, & nomen signant aliquid secundum id, quòd intellectus negociatur in eo: Quoniam non significat voces absolute quatenus significantias tantum. Quòd & videntur habere citra dubium grammatici, sed quatenus explicatiuas conceptus, & componentes orationes, hoc vtrumque habent quæcumque signa ex ordinatione intellectus. Et ita conceptus: scilicet ut componunt propositiones, & syllogismos, & ut in eis veritas, & falsitas, vel genus & differètia reperitur, quæ omnia sunt ab intellectu. Itaque de se ly terminus, & nomen dicit quædam entia rationis, & intentio

nes, operaq; intellectus. Et sicut ly signum in vniuersali sumtum, quamquam representat aliqua signa ad placitum, quoniam non vt sic representabat, n on erat secundæ, sed primæ, ita terminus, & nomen etiam si significant aliqua signa naturalia, quia non vt naturalia sunt: sed vt in eis quoq; reperiuntur intentiones logicæ, ideo non est primæ, sed secundæ.

¶ **A D** quintū respondetur ly, in re, non intelligi, existere, sed tantum quod significet illud, non vt est ab intellectu, sed aliā. Nā definitiones sunt intelligendæ opposito modo. Vnde cum definitio secundæ intentionis, id exigit, fat est vt sit primæ, non habere, quod secunda postulat. Et ideo nomina significantia entia præterita, & futura sunt primæ. Si quidē & reuera significant entia realia. Quia ens reale non est illud solum, quod existit, sed quod de se non repugnat in se, vel in alio quomodolibet existere. Aliās scientiæ nō essent de entibus realibus. Vt pote quæ distent sepe de non existentibus, & semper de vniuersalibus, quæ vt sic in re nō inueniuntur.

¶ **I N D I V I S I O N E** termini penes complexum, & incomplextum. Vna species nō potest esse pars alterius speciei oppositæ: scilicet homo pars leonis, ergo terminus incomplextus non potest esse pars termini complexi. Primo respondetur, quod hec diuisio non est generis in species, sed penes vnū & multa sicut diuisio entis in vnū & multa & cōstat qđ vnū est pars multitudinis, & Aristotiles diuisit propositionem. In simpliciter dictā & cōiunctione vnā (idest) hypotheticam. Sed contra. Vtrumq; mēbrū definitur, ergo vtrumq; est vnū (haud enim nisi vnū definitur. Cōplexa, & ab prædicamēto, & ab definitione arcentur. Respondetur, quod & in genere multa sunt vnū, & ipsa multitudo definitur, quod sit aggregatio vnitatum. Quanto magis multitudo incerto aliquo genere putā in terminis vel in propositionibus. Secundo respōdemus. Quod forsam sunt species termini, & cōplexio est quædam forma simplex in multis partibus materialibus. Sicut domus est figura in multis materialibus. Termini autē incomplexi concurrunt tantum vt materia. Cuius signum est euident, quod nullus eorum respectu alterius habet se vt actus, sed ambo vt materia ad formam complexionis. Complexio autem vnica est, & per consequens optime potest definiti. Quod maxime splendet incomplexis habentibus aliquam vniōem grāma-

ticalem, vt adiectiuum, & substantiuum, aut copulatū aliquod, vel disunctum, vt Petrus, vel Paulus. Vnde complexi disparati etiam grammaticaliter certe minus apti complexi sunt. Vt albedo, nigredo. Ad argumētum vero respondetur, quod illa regula non habet locū in artificialibus, vt pote in quibus appōsi me vna species est pars alterius. Vt domus est pars vici, vicus ciuitatis, ciuitas regni. Cōplexus autem terminus est quodam artificii rationis, vnde & terminus est pars orationis, oratio syllogismi: cum syllogismus etiam definitur per orationem.

¶ **C O N T R A** eandem definitionem. Terminus complexus & oratio conuertuntur, sed oratio excluditur ab ratione termini (alias etiam propositio foret oratio) ergo & terminus complexus non est terminus. Ante cedens vero primum probatur ex definitionibus. Oratio est vox, cuius partes sunt significantiæ, non vt affirmatio, vel negatio, sed vt dictio. Terminus autem complexus eodē tramite opus est, definitur, & eius natura intelligatur, sanē vt partes significant, non vt affirmatio, vel negatio, sed tantum vt dictio: ergo conuertuntur. Respondetur primum. Nō est eadem definitio, cum non sit idem genus propinquum. Complexo assignatur terminus, orationi aliud vniuersalius, scilicet vox. Deinde nec idem sensus est secundæ partis, scilicet cuius partes sunt significantiæ. Nam oratio, etsi exigit vt ad minus sint dictiones, non excludit tamen si plus quā dictiones fuerint. Enimvero quamquam in definitione dicatur non vt affirmatio, sensus est non necessario vt affirmatio, fat est, sicut dictio. Quod ideo euidenter probatur. Quod aliqua species orationis postulat partes aliquas, orationes. Vt syllogismus est oratio, & hypothetica est oratio, quarum partes debet esse affirmatio plerumq; & negatio. Ergo id non excludit in sui ratione, definitione; oratio. Quia genus non excludit differentias specierum, licet posituē non claudat. Terminus autem complexus præcīdit affirmationem, & negationem. Itaq; oratio admittit affirmationem vel negationem, & in suis speciebus nō admittit modo, sed requirit: complexus & in se, & in suis speciebus penitus illam respuit. Cum ex quo quidpiam affirmatio, vel negatio fuerit, desinat esse terminus. Sed replicatur. Ad minus (quod omnes ingentē fatentur) omnis complexus est oratio licet

licet non conuertatur, & ex definitione colligitur. Cui sit vox significantia, cuius partium aliquod est significantium, ergo oratio est superius, & per consequens genus, ac proinde debet, per orationem, terminum complexum diffiniri. Dicitur, quod est est remotum. Contra: Sequitur, quod oratio sit genus ad terminum, qui est propinquum. Nam cum genus est remotum, continet in se propinquum (vt patet in prædicamētis,) maxime, quod propinquum, & remotum non dicuntur nisi, quæ sunt eiusdem ordinis, & lineæ prædicamentalis. Quod si genus est ad terminum, erit pariter & ad incomplextum, quod continetur sub illo. Non enim potest continere vnam speciem, quin & aliam claudat. Respondetur, quod terminus complexus, vt sic & oratio sunt intentiones penitus disparatæ. Nā primus continet naturam terminatq; intentiones, oratio vero tantum vt quomodolibet partes significant. Vnde complexus terminus habet aliquid orationis. Et ideo omnes termini complexi materialiter sunt orationes. Sed quia rationes formales omnino iunctæ distinctæ, neutrum est species alterius. Sed queritur vsquequo terminus complexus est oratio: an omnes, (inquam) orationes, non propositiones sint termini complexi. Et pars affirmatiua videtur, ex definitione termini colligi, per quam sola propositio categorica illis verbis excluditur, ex qua simplex conficitur propositio. Ego vero existimo, quod nulla oratio perfecta etiam aliorum modorum est terminus complexus. Nam etiam similibus perfectis explicamus iudicium intellectus, & verbum, vel affectum voluntatis: & tamen non minus potentia mētis nostræ voluntas est libera quā ratio. Nec minus verba ordinantur ad intellectum exprimendū, quā affectum. Vnde Aristotiles diffiniens terminos ait esse signa earum, quæ sunt in anima passionum. Et profecto nomine passionis secundum significationem termini, proprius appetitus volentis, quā verbum intelligentis explicatur. Vnde similes orationes perfectæ orationi, & subiectiuū videntur excludi ab ratione termini per illam particulam, ex qua simplex conficitur propositio. Aliās multi essent termini, quibus definitio illa non competeret, si de oratione strictè categorica sit sermo, sanē ipsa verba horum, & cæterorum ab indicatio modorum. Quæ orationem indicantem apte componere nō

possunt. Oratio vero imperfecta, quæ scilicet nec iudicium explicat intellectus, nec mentis appetitum, iure censetur terminus complexus. Quia sicut terminus ad propositionem ordinatur, ita imperfectum ad perfectum.

Q. V. A E S T I O est: an lyens homo, vel homo ens, & similes sint complexi. Pro parte affirmatiua agit, quod partes significant, & non sunt sinonimi, sed superius & inferius, ergo est complexus, & ex definitione colligatur. Secundo si quæ ratio impediret complexionem, maxime quia sunt idem, ergo si diceres ens, & homo etiam foret incomplextus, quod est patenter falsum, vt pote terminus copulatus. Tertio ly animal homo est complexus, ergo ens homo. Quia non minus animal homo vnū est, quā ens homo. Incontrariū, quod subordinatur conceptui simplici, ergo est incomplextus. Quia complexio, & incomplextio penes mentem metitur. Antecedens probatur. Tum quod solum significatur homo, tum, quod, (vt Aristotiles dicit,) ens homo, & homo, & vnus homo idē genus sunt: sic quod nihil penitus additur. Grauis questio est de significato totali similibus complexorum: an significet solum hominem. Nonnulli autumant, lyens etiam intra significare quidem omnē ens: homo hominem, cæterū totum solum ens quod est homo, & nō aliud ens vllum. Sed est argumentum contra. Primo si pars significat omnem hominem, ergo & totum. Probatur. Non minus significat totum parte, quando quidem includit significationem patris, & aliam denuo superaddit. Confirmatur. Tu aseris, lyens intra significare omne ens, ergo totum etiam significat omne ens, & hominem. Nam homo, adiectus nō diminuit significationem, sed restringit acceptionem. Secundo arguitur. Hæc propositio est vera, lyens homo significat ens & hominem ergo significat omne ens, & omnem hominem. Probatur terminus cōmunis idem est, significet indiffinita & distributiue. Nam significat speciem. Nec potest dici, quod varietur appellatio, vel arguamus ab vnica ad plures. Etenim & vnica infero, ergo significat omne ens, & omnem hominem. Vbi ly significat semel fertur. Cōfirmatur. Significatio totius non distinguitur, ab significationibus partium (resultat enim ex illis) quinimo ita solet habere partes significantias exponi. I. quod totum significat iuxta significationes partium: sed vna pars significat ens, & alia homi-

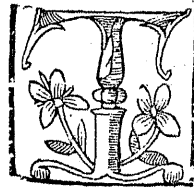
nem, ergo totum significat ambo, scilicet omne ens, & omnem hominem. Confirmatur. Sumo in mente illam complexum; ens homo, quero prior conceptus significat illic omne ens significat quidem, & cum loquamur de illo secundum quod est pars complexi, sequitur, totum significare pariter ratione partis, aliquid ens, quod non est homo. Nam quod partes habent, id censetur habere totum. Igitur bifarie hæc dictiones accipiuntur: non nisi quam vi vnus ad explicandam aliquo circuloquo quamlibet speciem. Vt ly terminus vocalis est nomen vnus speciei simplicis termini, (quod expenturia, nominum frequenter contingit) & certe tunc reuera est incompletus. Vt potè simpliciter cõceptui subordinatus. Sed si accipiatur in vi duorum sicut superius & inferius (vt argumētum præcendit) necessario & est complexus: & habet partes significativas, & totum significat quod suæ partes (vt rationes conuincunt) non quòd vnumquodq; seorsum significet, nisi cum additamēto partialiter. Vt si queratur quid significet homo albus: respondeo hominem album, & omnem hominem, & album, sed hæc est falsa, significat omnem hominem. Quia appellat ly significat suum conceptum totalem super illud. Sed potest dici, quòd significat omnem hominem partialiter (id est) secundum partem. At plurimum aduerte aliud esse loqui de verificatione; aliud de significatione. Totum quidem non verificatur nisi de significato, secundum acceptionem, qua ibi partes tenentur. Et cõstat, quòd partes restringunt se ibi. Restrictio autem respicit suppositionē, & etiam verificatio. Ergo quia ibi non supponit pro omnibus suis significatis, quia restringunt se mutuo, nõ verificantur. Hoc ergo est, quòd aliquos transuersos detinet. Quomodo, scilicet significet omne ens & omnem hominem, & non verificetur de omni ente, & homine.

¶ AD ARGUMENTVM in oppositum respondemus, quòd si quæstio est de re, eadē res omnino est genus & species, & ens, & homo. Nec ens addit quicquam homini: nec in homine aliquis gradus est, qui non sit ens. In quo ab omnibus generibus differt. Et hoc sibi philosophus vult. Si verò de conceptibus, omnino sunt duo, & diuersi. Quinimo omnis cõceptus habet se ex additione ad cõceptum entis. Et ad iudicandam complexionem, nõ modo rem signatam respicere oportet,

sed modum quoq; significandi, & cognoscendi: & frequenter res incomplexa intelligitur complexè: vt quando obgnosco diffinitum per suam definitionem.

¶ CONTRA definitionem termini complexi. Significatio totius complexi est vna, & distincta ab significatione partium; ergo non bene definitur per hoc, quòd partes significantes habeat. Antecedens probatur. Partes etiam formaliter sumtæ concurrunt materialiter ad significationem totius, quæ velut forma est illarum, vt in omnibus fere partibus, & toto contigit. Confirmatur. Significationes partium nõ coadunantur in totali. Enimvero non apparet quo ordine copulatur, vt actus, & potentia. Magna est & in propositionibus, & in syllogismis lis de distinctione totius, & partium: sed maior quædam est specialis in complexu generaliter loquendo. Nam in prioribus clarior est distinctio, & differentia. Forma enim totius est alterius generis ab formis partialibus. Vt forma propositionis est ipsa compositio extremorum, & quòd vnum dicatur de alio. Forma partium est significatio singulorum terminorum. In syllogismo illatio, & dispositio præmissarum extremitatumq; est forma totius: quam non habent partes. At in terminis complexi forma totius est pariter significatio, nõ partium coniunctio, aut compositio, quæ sepe nulla est: vt homo, equus. Sed dicendum, quòd significatio totalis est forma totius: nõ distincta tamen à significationibus partium: tamen si partes censeantur vt materia respectu totius. Cuius exemplum est in rebus naturalibus, vbi totum vt homo, est, causa formalis partibus, & partes vt eius materia, & tamen partes simul sumtæ non distinguuntur ab toto. Quanto magis in his entibus rationis, hæc identitas, & diuersitas admittenda est.

Caput vltimum, de pertinentibus.

¶ **P**ertinentia vel impertinentia cõtingit, quòd sunt rerum, ac intentionum signa, quarum nõnullæ aliquæ inter se

respectum gerunt, vel conuenientia, aut oppositionis, aliæ habent se omnino disparatè. Ex conuenientia ergo aut contrarietate rerum, termini pertinentes sunt illi, quorum alter alteri infert, aut alteri repugnat, impertinentes vero, quos nullus nexus, nulla necessitudo aut affinitas, aut contrarietas connectit, vt paries & homo. Vnde cum hætenus terminos singulos considerauerimus, in presentia alterutri relatos posuimus. Enimvero et si de complexis sermonem dudum faciebamus, complexus vpicus est terminus: at pertinentes non componunt vnum, sed vt plures sumuntur. Hi ergo pertinent partim sequella, (id est) conuenientia, partim repugnantia. Priores sunt quorum alter alteri infert, vt genus & species, differentia, & propria passio; actus & potentia, causa & effectus & alij quam plurimi, inter quos vel mutua, vel non mutua ab vno ad alterum, valet affirmatiua consequentia. Posteriores, qui repugnat. Et quia oppositio in terminis est quadruplex, (aut enim opponuntur cõtradiçorie, aut contrariè, priuatiue, aut relatiue) sub contrarietas enim non est oppositio, terminorum, sed propositionum. In terminis repugnantibus princeps quæstio est, quantum singuli repugnent. Et quia eos pugnare est, non posse eidem competere, hæc est digna sophista inquisitio, vtrum contradicçori, contrarij priuatiui possint de eodem verificari. Et præter ea, quæ in tercio libro summarum, de hac re discernimus; queritur de his specialiter priuatiuis, cæci & videtes, an eisdem conuenire possint. Et casus est inter nos vulgaris finis: sane vt ex duobus hominibus videntibus fiant alij duo cæci per transpositionē partium manentibus prioribus. Quia in re prius perpendendum est, an casus sit possibilis. Et non videtur id esse impossibile supernaturaliter, vt vna materia duabus formis actuetur, vel vna forma duas informet miraculo materias. Nulla enim repugnantia, vel contrarietas hic exprimitur, aut inuoluitur. Quòd existimo fieri nõ posse, est vt posteriores denuo conditi essent priores. Nec idemticè. Primo, in singulari nemo horum est aliquis illorum, cum non habeat idem corpus, nec eandem animam simul, quæ alter) vt ex hypothesi cõstat) ergo nec pluraliter isti sunt illi. Quoniã in prædicamento substantiæ, quòd vnum suppositum per se non est, neq; cum alio. Ad hæc isti indiuidui præter partes essentielles inclu-

dunt personas vel sunt personæ, & supposita, personalitas intrinsicè est incommunicabilis, ergo duæ personæ nõ poterunt esse aliæ duæ personæ, quamquam easdem partes separatim habeant essentielles. Quòd si hoc verum est, omnis disputatio intercipitur. Nam primi sunt videntes, & non cæci, posteriores cæci, non videntes. Quidam existimant, quòd bi posteriori identificantur cum prioribus, de quibus proinde prioribus concedunt, ambos terminos diuersimode tamen verificari, alterum formaliter, alterum idemticè vt scilicet sint formaliter videntes, idemticè cæci, & è contra posteriores. Sed in contrarium arguitur. Nemo priorum est cæcus, ergo ambo non sunt cæci. Nam plurale hoc resoluitur, quòd non sint cæcus & cæcus. Antecedens probatur. Nemo illorum est alter istorum: nemo videntium (inquam) vllus cæcorum, & tamen vna cæcitas non potest in duobus, sed in vno esse. Cum ergo nec formaliter, nec idemticè vllus priorum sit cæcus, profecto, nec idemticè ambo. Sed sunt nonnulli, qui admittentes casum, & illorum identitatem, vltro concedunt esse simul videntes, & cæcos. Nec putant inconueniens priuatiue oppositos de eodem supernaturaliter verificari. Negant tamen vilo pacto posse conuenire contradicçorios, sane vt illi sint etiam non videntes. Sed video mihi manifestissimè hoc exprima concessione profuere. Nempe, vt hæc consequentia sit instabilis, isti sunt cæci, ergo nõ videt. Probatur. Bene valet, sunt cæci, ergo carent visu. Rursum carent visu, ergo habent negationem visus in se. Tertio habent visus negationem, ergo verè negatur de illis. Consequentia istæ sunt immediatæ. Prima: cæcitas essentialiter est carentia visus. Secunda, carentia seu priuatio itidem quiditatiue est negatio habitus in subiecto apto. Tertia, quoniam necessario de habenti in se alicuius negationem, negabitur illud. Neq; instatur contrarijs quorum alterum includit negationem alterius, & tamen non sequitur, est, album, ergo non nigrum. Respondemus enim, quòd nulum contrarium est negatio alterius. Sicut priuatio est negatio habitus. Et ideo valet, si est cæcus, sit non videns: non valet autem, si est albus, sit non niger, nisi ordine naturalis supposito. Secundum quem duo contraria non inhaerent eidem adhuc in abstractis, & simplicibus formis, vt in albedine, nigredine, anima, materia, cum istæ sint en-

tates positiua. Valet si hoc est albedo, non est nigredo, nec quæq; aliarum. Quanto magis ab priuatione ad negationem habitus, cū priuatio essentialiter sit ipsa negatio habitus. Cōfirmatur. Secundum philosophum nihil differt inter priuationem, & merè negationem: contradictoria aliū habitui, nisi quod illa est negatio contracta ad aptam subiectum, hæc vero soluta, ergo respectu capicis subiecti, idem est cæcus, & non videns, & per consequens cæci & non videntes.

¶ S E D arguitur, vel quod contradictorij, & priuatiui verificantur de eodem, vel quod priuatiui non inferant eā contradictorij. Hæc duo mortalis immortalis, corruptibilis incorruptibilis, verificantur de Christo, qui est passibilis, & impassibilis, mortalis & immortalis. Et si valet, est immortalis, ergo non mortalis, duo contradictorij dicentur de eodem numero. Si logicè, & theologicè, differentie eiusdem non opponuntur priuatiue, sed cōtrarie (vt dicit philosophus, 9. Metaphysicæ) & rationi cōsonat, postquam sunt qualitates, imo formæ positiua. Contraria autem per miraculum eidē bene cōuenire possunt. Dicimus ergo, quod immortalitas in Christo nō est tā negatio, quā mortalitas integritas, tamen si à negatione mortalitatis nomen imponatur.

¶ S E D arguitur, quod contradictorij verificentur, vt vident, & nō vidēt de duobus, quorū alter cernat, alter careat obtutibus. De verificatione, & falsificatione cōtradictoriorū multa satis loco præfato adduximus, idē breuiter dicito, quod si complexiue verba sumantur, hæc est vera, Ferrus & Paulus nō vidēt, & sunt non videntes. Nam de duobus his simul sumptis, quorum alter sit cæcus, verè negatur vītus. Nam affirmatio vt bonum, requirit singulis conuenire, sed replicabis. Ergo sunt non vides, & nō videns, quod est falsum. Nā vnā pars complexi nō supponit. Negatur sequella. Negatio enim nō est repetēda, sed semel ferēda, si ergo sunt nō videns, & videns. Sed quæres, postquam etiam nō repetita negat secundam partē, quid refert formaliter proferatur, multum. Quia in priori negatur secunda pars diuisim, & lēsus est, quod vterq; vnus & alter sunt coecci, ita vt nullus videatur secundo negatur vnica, & complexim, & sensus est quod non ambo vident.

¶ Q V A E R I T V R de ly, nō homo, & similibus an infinitanter, & neganter accepti sint

idem termini pertinentes, aut disparati, & videntur impertinentes, cum res importata sit penitus alia, & alia. Infinitanter repræsentat quicquid hō est homo cælum, & terram, & deum (vt dixit Aristoteles), tā quæ sunt, quā quæ non sunt in rerum vniuersitate. Negatè vero hominem, & negationem, vt pote complexum constans ex partibus significantibus. Pro aliā parte apparent pertinentes sequela. Nā ex nō homo infinitanter inferitur ipsum negatè capturn. Valet, hæc res est non homo, ergo nō est homo, ab affirmatiua ad negatiua variato prædicatio penes infinitū, & finitū. Huic argumento qd primū esse disparatos, primo propter rationem factā. Deinde si pertinerēt, maxime subter superius, & inferius. Quicquid enim est nō homo nō est homo. Et tamen vnū non prædicatur de alio. Quod tamen impendio requiritur. Et deinde nō verificantur de eodem. Quia nō homo neganter verificari nō potest (verificari enim nō est, quod propositio sit vera, cum verificari, & verè negari omnino opponantur), ergo in propositione vera negatiua nulla est verificatio prædicati, & est veritas, sed verificari est vere cōuenire alteri. Vnde negatè nō potest verificari. Poterit autem verè negari. Ad argumētum ergo negamus inferatur de se ex infinitate negatus. Quia per copulam extrinsecam nō sequitur, fuit nō homo, ergo nō fuit homo, nec è cōtra. Deinde nō fat est, quomodo libet vnus ex altero inferatur, vt pertineat ambo, sequella. Non sufficit si extrinsecè inferatur, alias albedo, & nō nigredo pertinentes forēt, quia sequitur, si est albedo, nō est nigredo, qui tamen iure ab omnibus disparati cōsentur. Et præterea: ea relatiue oppositorum vnus infert alium, & tamen nō dicuntur pertinentes sequella, sed repugnantia. Sed requiritur in re significata vnus, alterius cōtineatur, vel sit eadē ita vt sequella sit intrinseca. Et talis nō est vllō pacto horum duorum. Ad minus hij duo termini cōtradictorij homo, nō homo falsificat de eodem numero. Vt si dicas chimera est homo, chimera est nō homo, ambe sunt falsæ. Nota quod infinitanter nō cōtradictur, quia nō significant idem, nec est affirmatio, & negatio euidem.

¶ P O S T R E M O arguitur. Ens, nō ens cōtradictur, & tamē verificatur de eodem. Nam affirmatiuus significat tam entia realia quam rationis, vnde significat etiam negationes: sed non ens est negatio, ergo nō ens est ens, & ita vnū

vnū cōtradictoriorū de altero prædicatur, quod est ambo de eodem verificari. Quæstio grauis est inter metaphysicos, an ens iunctū in tota sua analogiæ amplitudine possit habere contradictorium. Et pro parte negatiua agit, & quod mox intulimus, & quod est æquiuocus. In æquiuocois vero æquiuocè sumtis non est contradictio, quia non est affirmatio & negatio eiusdem de eodem, sicut non contradicunt canis latrat, non canis latrat, nec ipsi termini canis, non canis. Pro parte affirmatiua est principium Philosophi, r. peripher. quicquid affirmatur, contingit & negari. Vnde palam (inquit) est, quod cuiuslibet affirmationi cōtradicit negatio, & cuiuslibet negationi affirmatio. Primo circa hoc dialecticorum proverbium, in æquiuocois non est cōtradictio, aduerto intelligi certā & patens. Nam cum multiplex sit eorum significatio, nō constat, nec secundum quā affirmatiuus sumatur, nec quā auferat negatio. Vnde prius sunt æquiuoca distinguenda, distincta vero optime habent contradictionē. Imo & sumta in omni sui significatione habent quoq; contradictorium, quid enim difficile est si affirmatiuus capitur, secundum omnem significationem, & negatiuus in omnem feratur, & omnia significatio neget. Ens autem dupliciter accipitur, r. pro omni entereali siue substantia, siue accidente. Alio modo vt entia etiam rationis amplectitur. Primo modo est re vera sit analogum, nulla opus est distinctione significationis, quia eadem significatione omnia importat. Vnde saluator in eo cōtradictio, sicut in vniuocis. Secundo modo mea sententia est quoquo pacto analogum sit, non est eadem significatio, sed multiplex: sicut homo ad pitetum & viuum. Nec est idem conceptus. Vnde communiter nō admittitur contradictio absq; distinctione, sed opus est distinguere, an ens pro ente rationis etiam tūc capiatur. Quod est euidens signum nō eadem significatione reale & rationis importari, sicut importat substantiam, & accidens. Sed nihilo minus siue vna, siue multiplici referat, potest (vt existimamus) contradictoriū habere. Vnde admissio illos contradictorios dicimus, nō opus fore vterq; terminū habeat seorsum aliquod significatum, de quo verificetur. Imo negatio in illis de nullo debet verificari, sed tantum negat, quod affirmatiuus ponit. Negationis vero non est verificari. Quando vero verificatur, iam non neganter, sed infinitanter accipi

tur. Vt homo, & nō homo, si contradictorij, non homo de nullo verificatur, sed tantum negat hominem. Respondemus ergo, quod concessio eos ita sumtos contradicere ly nō ens de nullo verificatur. Et ad argumētum quod ens verificatur de altero extremo, dicito quod tunc accipitur infinitanter non ens, quo pacto vero se habeat infinitanter acceptus, dicemus in secundo libro.

ARGUMENTA in aliquot regulas & locos secundi libri Summularum de nomine.

 Nid quod obliquū non est nomen. Conuenit cū recto in significatione logicali (vt aiunt), ergo apud logicum est non nomen. Nam differentia per modum vt quid, vel cuius est grāmatalis: ergo nō distinguit quicquam in logica. Secundo subordinatur eidem conceptui, ergo. Aus patet. Significant idem, & eodē modo ex parte obiecti. Nā ille modus significandi vt quid, vel cuius nō se tenet ex parte obiecti, sed ex parte termini. Probatur. Cum sit ens rationis, si se teneret ex parte rei, quilibet terminus significaret ens rationis. Pro hac difficultate nota, quod siue ethimologiā nominis consideres, siue definitionē, obliquus nō est nomen. Nomine enim rem nominamus seu (vt ita dixerint) vocamus, & appellamus, & certe rem non nominamus nisi recto (aliud est enim significare, aliud nominare) obliquus significat rem, nō tamen nominat. Si quæseris, quid nomē huius, & quomodo appellatur, nō respondetur per obliquum, est hominis: sed per rectum: & in quolibet genere obliquum est imperfectum & deficiens. Vnde obliqui dicuntur casus, qui non complete rem nominant, sed deficiunt, significantes rem non recte, sed deflexe, & incuruē. Discrimen etiam Aristotelis est dialecticum. Quod regulariter obliquus & verbum non faciunt propositionem, cum tantū enuntiatio constet ex nomine & verbo, vel casu verbi (vt habetur perihermenias). Vnde ad primū argumētum dicimus, quod rectus & obliquus differunt essentialiter in ratione non

minis: res autem significata differt accidentali-
liter. Verum introducta est quedam inepta
distinctio: sane quod illa differentia significandi
ut quid vel cuius est grammatica, non logica.
Quod est falsum, immo est logica, & non
grammatica. Logicalis quidem, quia tractatur
de illa principaliter in hoc loco, & forma-
liter inferitur definitioni. Et penes hanc sepa-
ramus nomē ab non nomine. Non grammat-
icalis, quia grāmatica non considerant illam,
sed potius censent obliquum esse nomen. Nō
videbis grāmaticum exigentem significare;
per modum ut quid, ut aliqua dictio sit nomē
immo nec intelligit hęc vocabula. Sed differe-
rentia accidentalis, quę dicitur esse recti &
obliqui, referenda est ad rem significatam. Si
cut enim senex & iuuenis differunt acciden-
tali-ter, ita homo & hominis ex parte rei. Ad
secundum negatur antecedēs: quinimo sunt
diversi conceptus. Sic enim concipimus, sicut
audimus.

¶ S E D E S T difficultas, ubi nam, & quid
sit iste modus diversus significandi? dicimus,
quod modus diversus significandi formaliter
sumtus est ipsa significatio. Nā res & modus
rei simul sunt. Et ideo est in terminis sicut &
ipsa significatio, & est ens rationis. Cæterum
huic significationi correspondet obiectum cū
simili modo. Ut homo significat hominē ab-
solute: sed ly hominis importat hominē, qua
si ut cuius sit aliquid, & ita est in re. Neq; ob id
sequitur hos modos semper esse entia realia,
quando quidem nec ipsum obiectum semper
est ens reale. Nec est opus rursus, ut distingua-
tur realiter ab obiecto. Significatio enim ter-
mini diuersa & diversus conceptus abstrahit
ab omnibus istis. Hoc autem eo constat esse
verum, quod sine vocibus præcedentibus cō-
cipimus tales cōceptus, quales conciperemus
eis perceptis. Nam quando ego absq; termi-
nis prævijs cognosco hominē quasi possiden-
te, nonne formo conceptum hominis ut sic?
vtiq; Igitur hęc diuersitas modi suo modo
est in re. Sed queritur nunc: an omnes obli-
qui differant essentialiter? & an sit in libito
grāmaticorum obliquos multiplicare? Dico
breuiter non omnes differre conceptu vlti-
mato. Nam rectus & vocatiuus meo iudicio
coincidunt, nec habent diuersum modum sig-
nificandi, etsi habeant diuersa officia. Deinde
effectiuū & ablatiuū arbitror dissidere acci-
dentaliter. Hij differunt quidditatiue, qui di-
uersum modum obiecti important, non qui

congruentiam tantum locutionis.

¶ Q V A E R I T V R de nomine infinito:
an excludatur, & per quid, arguitur. Volūta-
rie videtur exigi ut nomen sit limitatę signi-
ficationis. Nā ut quid magis nomen, quā con-
ceptus cuius est signum? & tamen conceptus
significat rem indeterminatam. Etenim ali-
quis conceptus correspondet huic voci non
homo. Præterea quid magis proprium intel-
lectui, quā vniuersalia cognoscere, qui tanto
melius quanto vniuersalia percipit, siue se-
cundū rationem positiuam cōmunem, siue
priuatiuā, ergo cognoscere omnia secundum
quod nō sunt homo, bona est intelligentia, &
hanc notitiam nomine explicare. Tertio cur
imaginabile nomē est? cum amplioris sit sig-
nificationis quam quodlibet infinitum. Signi-
ficat enim obiectum vtriusq; termini, & posi-
tiuū homo, & infinitati nō homo, & ly non ho-
mo nō erit nomē inferioris multo signifi-
cationis. Quarto, & hęc vox non homo limita-
tę significationis est, cum significatio sit rela-
tio, quę debet claudi extremis. Et si est certa
relatio, certus certe debet esse terminus, qui
est obiectum. Si ergo significatio & obiectū
est certum, & limitatum, profecto nomen e-
rit. Quinto, ly, non ens, & ly nihil æqualis sunt
significationis & eiusdem modi. negatiui: er-
go si vnum est nomen infinitum, & alterum.
Ad hanc difficultatem notato, quod aliud est
esse signum, aliud esse nomen. Præsupponit
enim quasi superiorē naturam signi quiddi-
tas nominis: nomen autem exigit talem signi-
ficationē, quę sit nota rei, & quasi signaculū
eius. Vnde intrinsece postulat ut rem certam
& determinatā representet. Nō enim potest
notari, & insigniri aliquo signaculo, quod est
indeterminatum, & vagum. Hęc autem de-
terminatio rei, non consistit in hoc, quod sit
vna numero, cum nominetur potissime vni-
uersalia, sed in hoc, quod explicet taliter ali-
quid, ut ostendat illud, & quasi digito intel-
lectui demonstrat, & dicat, ecce hoc, quantū-
cunq; illud sit commune. Hoc autem habent
transcendentia & super: vt poteque, & si de
omnibus verificentur, ly, intelligibile signifi-
cat naturam certā & qualitatem. Intelligibi-
litatem, & ly imaginabile iridem. Sed ly non
homo, nō exprimit aliquam naturā neq; per-
sonam, neq; suppositum, nec simul hęc om-
nia, vel aliqua istorum: potius innuit, quid nō
significet. Potius (inquam) si ita fas est dicere,
significat hominem, quem non significat, quā
quod

quod significat, est in explicatione eius, quod
significat, nihil magis exprimitur, quā homo.
Quid sit enim significat, quicquid non est ho-
mo. Et ita propter hanc confusionem sui, nō
est significationis aliquid determinantis. Quā-
re et nomen multum ineptum. Significati-
ta in quod est, quā quod non est. Quod ut
melius intelligatur, arguitur. ly non ens sig-
nificat solum quod non est, quia natura infini-
ti est significare quod nō est solum positiuum,
cum ergo ens significet quod est, quid super-
est non ens significetur, nisi quod non est, &
tamen est infinitum. Ergo maledicere gene-
raliter de omnibus significare tam quod est
quam quod non est. Hęc sententia Aristote-
lis si bene intelligatur, vera inuenitur. Quo-
niam de similibus significatione dupliciter lo-
quimur. Vno modo quoad rem significatam.
Secundo de modo significandi. De re signifi-
cata regula vniuersalis est. Refert quicquid nō
est suum positiuum, & sic necesse est, ut sit ea-
dem omnium amplius, sed varia, & secundū
exigentiam sui oppositi. Quanto infinitatis
fuerit amplior, tanto strictior infinitus. Vnde
ly nō ens significat, seu potius verificatur de
his solum: quę nō sunt entia, nō autē de eo
quod est. Quare nō intelligitur Aristoteles in
hoc sensu, tamen possit quoq; quis in hoc
sensu eū defendere, dicens, quod aliud est lo-
qui de termino infinito incommuni, aliud de
illo. Illi non repugnat significare vtrumq; quā-
do quidem multa sunt de facto talia: huic au-
tem repugnat in singulari. At vero si modum
significandi omnibus prospectes, omnibus ex
quo congruit importare tam quod est, quam
quod non est. Quia cum nihil certe & positi-
ue afferat, significat vtrūq;. Nā cum significet,
& non magis vnum quam aliud, potest dici re-
ferre vtrumq;. Si vero iste in particulari, non
ens non possit verificari de illo, hoc illi aliās
prouenit ratione, scilicet inpositiui. Sed tamen
aliud est significatio, aliud verificatio termi-
ni. Cæterum ex se non magis declinat in vnā
partem quā in aliam. Secundum hanc exposi-
tionem, cunctis æquale est referre, tam quod
est, quam quod non est. Sed replicatur. Om-
nia hęc importat sub vna ratione negatiua:
cur hoc nō sufficit ad denominandū illud cer-
tę significationis: quandoquidē ab signifi-
catione formali, ly, intelligibile est limitatū. Nā
de materiali significato multo plura impor-
tat. Respondemus, quod significatio etiā for-
malis in his est illimitata: quia est negatio. No-

mina vero transcendentia important vnā ra-
tionem positiuam: ratio autē positua potest
dare speciem, negatio vero non potest. Actus
enim & habitus est specificare, non negationis
aut priuationis. His suppositis respondetur pri-
mo & secundo argumento principali, quod pro-
bant quidem esse signa, tā ipsę voces quam cō-
ceptus, non vero, quod sint nomen. Verum hæc
stabit quis? quid nam significet iste talis cōce-
ptus de materiali, quod suppositum. Sed non
est specialis difficultas. Idē quæretur de ly ima-
ginabile, & de ly genus. Vnde dicimus, quod
habet suppositum secundum apprehensionem,
& si a parte rei non sit vltum commune, quod
est vniuersale multis nominibus significanti-
bus materialiter res diuersorum prædicamen-
torum. Ad tertium iam est datum discrimen.
Ad quartum dicimus, quod aliud est, esse cer-
tū obiectum, aliud esse limitatum. Relatio
est vnā significatio & terminū habet, & certū
terminū, sed tñ illud est illimitatū, sicut ly Deo
obiectū habet certū, at infinitū. Tamen si discri-
mē est, quod deus est infinitus in se & positui:
obiectum istius nō homo infinitus in esse signi-
ficati & negatiue, quia nō est magis hoc, quam
illud. Sed hoc sic confusū & informe est certū
significatū illius. Quintū argumentū petit an
ens pro ente reali & rationis sumptum infini-
teretur. Nam quando duntaxat pro ente reali,
nemini dubiū est. Et pro parte negatiua agit,
quod infinitus debet habere scilicet signifi-
catum. Non enim solummodo negat positiuum,
hoc enim agit cōtradictorie captum, & tamē
nihil, nec imaginario superest, quod importet
quatenus sic non est ens. Secundum implicat si-
gnificetur & intelligatur ut necessario contin-
git, & tamen quod rationem entis sic accepti
non subeat. Respondemus probabile esse non
posse sic infinitū, esse. Nullum sequitur incon-
ueniens. Ex hac positione: & opposita senten-
tia non facile defenditur, & egrę intelligitur.
Etenim cum significatum infiniti debeat esse
extra spherā finiti, nihil vllō modo superest,
quod nō ens significet. Ita ente generalissime
capto. Secundo respondetur communiter infi-
nitari, nec esse inconueniens, quod non ens
simpliciter sit secundum quidens. Vnde hęc est
falsa in illo casu non ens estens, nisi addas di-
stinctionem diminuentem. Idem quodam modo
& de multis, quę cum distinguantur etiam pri-
uatiue, multa quantūcunq; plura quodam mo-
do est vnum. Ad replicam dicito, quod nihil &

nō ens, & si equalis significationis esse possint in modo significandi, differunt, quōd ly nihil significat negatione positue, id est quasi affirmatiōem, & determinate significat illā. Quod nullatenus habet nomē infinitū, vt pote quod in differēter, & affirmatiua, & negatiua refert.

¶ S E D statuto excludendum fore nomē in finitum, queritur per quod excluditur, apparet partes significantes fortiri. Quia si altera eius pars deponatur, vt si lapis ad aliud significandum statuatur, totum ly non lapis mutabit significationem, quod est signum complexionis terminorum, ergo habet partes representantes. Dupliciter, respondetur. i. qui tenent in mēte quidem simplicem conceptum esse nomem infinitum (licet in voce circumloquio duarum vocum ob penuriam nominum exprimatur) respondent consequenter in intellectu nullam inueniri partem, quæ deponatur, in voce vero fatentur complexionē, & sic excludi per dictionem ultimam. Qui vero tuetur & in voce pariter in complexum, & si compositæ figuræ, negant etiam si pars deponatur, totū amittere præcedentem significationem. Quāquam id certe tunc apparet, sed cohædēda erat parentia, sicut corrigēretur in alijs nominibus compositæ figuræ: quæ de positis aliquot partibus viderētur alterius significationis, cuius tamen minime forent. Ego vero addiderim tūc & si nō lapis eandem significationem retineret, nouam nihilominus adquireret. Quia lapis infinitari tunc quoad nouam impositionē posset, & sic representaret aliud. Vterq; est modus tutus respondendi, licet primus sit sensui communi conformior. Nā certe significatio nominis infiniti à finito pendet, nec vnquam homines seorsum nomina infinita impulerūt. Vnde sicut posita dictione homo, ad significandū hominem, consequenter ly, non homo, ad representandum quod non est homo, ita deposita etiam ly non homo, non representabit nobis, quod antea. Et in hoc apparet non esse compositæ figuræ, quoniam similia seorsum profecto & sigillatim imponuntur.

¶ V T R V M genus reperitur in mēte. Pro parte affirmatiua facit, quod sexus masculinus & feminus exigunt distinctos conceptus. Etenim & si communi notitia apprehenduntur, diuersa formabuntur. Eadem ratio est & degenerere. Nam masculinum importat virum, alterum refert feminam. Secundo, distinctio casuum facit distinctionem in mente: ergo & diuersitas generis, quia tam accidēs est hoc grā-

maticas sicut illud. Tertio, per albus, & alba diuersa incipimus, & de diuersis prædicamus. Nam si penitus idem, nugariō foret, albus, alba, album. In contrarium est, quod lapis & petra eodem penitus conceptu capiuntur, & distinguuntur genere: ergo hæc diuersitas in mente non offenditur. Pro notitia huius questionis, nota quod de genere, hic tantū grāmatica liter loquimur non logicē, secundum quod genus in prædicabilibus & in mente semper reperitur, imo ab mente (vt ita dicam) efficitur. De sexu vero haud negari vllatenus potest, quin sexus distinctio, sicut in natura res multiplicatur, ita & in mente diuersis conceptibus apprehendatur. Sed grammaticaliter nomina terminata sic vel aliter diuersa genera constituunt, quæ nullam germanitatem habent cū genere naturæ, vel lexi. Vnde & ipsi grāmatici, scite, ac probe docent genus cognosci dupliciter, i. per naturam & rem significatam, alio modo, per terminationē, vnde & duplex est pars præceptorum generis. Prima inquit, feminina, masq; genus nullo monstrante respondent. Hæc diuersitas generis non est grammaticalis, sed naturalis. Alia penes terminationem, vt nomen quod sit in a. finitum die muliebre: de quibus statuitur conclusio vniuersalis. Genus grāmaticale, non est in mente. Nec (inquam) ipsum genus est, nec eius pluralitas, sanē masculinum, femāninum, neutrum aut cōmune duorum vel trium Probatnr, & genus hoc & eius diuersitas constituitur tantum penes diuersas terminationes dictionū, in sermone latio, vel articulo. in græco, sed nulla est terminatio conceptus, vt pote indiuisibilis, ergo nullū est genus. Multa sunt nomina femēnini generis, nullum penitus sexum importantia, sed indifferēter omnia cuiuscunq; sint conditionis referentia. Vt ly res est transcendens, & ly alba non mulierē, sed & papyrū & niuem & alia significat, & ly albus parietem, ergo non potest conceptus esse certi generis: quia nullam rationem femininam eis importat. Tertio diuersitas generis est admodū in diuersis nationibus varia. Quod Hispani vnus generis facimus, alij distincti: conceptus vero ijdem sunt apud omnes ergo. Quarto conceptus non diuersificatur nisi aut per rem significatam, aut modū significandi, sed idem omnino, & eodē modo importatur per lapis, & petra, & per albus, & alba, ergo. Regula generalis enim habenda est, quod cōceptus vltimati, nō diuersificatur per

per voces nisi quando vocum distinctio in rebus trāsit, vel ex rebus significatis colligitur. Vt diximus de recto & obliquis: quod ille modus, vt quid & cuius erat in rebus & distinctio definiti & definitionis penes confusos ac expressius significare trāsit in rem: vt pote cuius partes clarius apprehenduntur & seorsum distinctus. Per quod patet, quid primo, quidq; secundo respondeatur argumento. Ad tertium quod non est nugatio in voce nisi de eadem re ambo prædicarentur, sicut non est nugatio dicere lapis petra, vt pote nomina diuersorum generū. Et ita illæ particulæ sunt partes vnus nominis, sed sicut de eadem re non dicimus est lapis petra, ita nec est albus alba. Et quidem in mente non diuersa vllomodo intelligimus per hæc, homo est albus, homo est alba, nisi argumentariue diuersitas ipsius generis in tali materia, vbi est sexus quoq; disparitas, nos duceret in notitiam mulieris & viri. Sed commūiter significationē considerata vt debet cōsiderari in præsentia, idem penitus referunt. An verbum infinitum reperitur in propositione. A parte negatiua arguitur. In hac petrus non currit, negatur curius: ergo non infinitanter, sed negatur. Dices fieri hunc sensum. Petrus facit aliquid, quod nō est currere. Contra, sequeretur, quod si currat, & ratiocinetur, vel quid aliud simul faciat: hæc sunt ambæ veræ. Petrus currit, & Petrus non currit: infinitanter negatione interposita: & cum ab affirmatiua ad negatiua variato prædicato penes infinitum, & finitū valeat, inferretur hæc negatiua Petrus non currit, sic darentur duæ contradictoriæ. Ad hæc querendum est, quid infinitatur in verbo: an vnio, an solā actio importata. Illud non videtur fieri, vt pote cum vniet extrema ibidem, & significet eum tempore secundum Aristotile, hoc autē est significare actionē pro vt exerceretur, id vero compositionē importat, & per consequens vnionem prædicati cum subiecto. Hæc argumenta videntur concludere, non esse vllum verbū infinitum, aut sane non inueniri in propositione.

¶ S E C V N D O, queritur, an propositio sit ens reale vel rationis. In voce ac scriptura nō dubium, quim ens rationis sit, sicut terminus vocalis. Quæstio est de mentali, & videtur, esse rationis. Nomen ipsum propositio est secundæ intentionis, ergo. Præterea dialectica agit de secundis adiunctis primis: sed agit de propositione ergo est secunda intentio adiuncta

primæ. Tertio, in ea nostras intētiōnes reperimus. I. subiecti, & prædicati. Sunt nonnulli contententes esse ens rationis formaliter, quod sicut nunquam mihi persuasi, imo neq; intellexi, ita neq; recte possum explicare. Ostēdēmus tamen id esse nō posse. In propositione sunt conceptus cum suis significationibus: cōiunctio eorūdem, seu compositio, significatio totalis propositionis; deinde quod vnū est subiectum, aliud prædicatū, aliud copula. Nō possit neq; fingi quidē plura. Ex quibus omnibus hoc postremum est ens rationis, reliqua entia realia. Nam de cōceptibus & significationibus nemo hæctenus ambigit, quæ conuentione, seu compositione patet. De est operatio intellectus, & per consequēs est ens reale. Deinde licet fuisset ens rationis, nō tamen est cōiunctio ipsa propositio, sed terminus, qui resultat ex compositione, seu conuentione.

¶ R E S T A T E R G O ostendere, quod formale ipsius propositionis nō sit ens rationis. Primo in definitione explicatur eius formalitas, per hoc, quod est significare verē vel falsē, hæc autem significatio est ens reale. Nō enim propositio significat ad placitū. Et deinde significatio hæc totalis nō differt realiter ab ipsis significationibus partium. Idē est realiter cum illis, ergo. Secundo principaliter arguitur. Hæc tres intentiones subiecti, prædicati, copulæ sunt ita seiunctæ, vt nō possint vllomodo facere, seu esse vnā formā. Quoniam duæ illarū relatiuē opponuntur. Et præterea apparet has intētiōnes in partibus subiecti. Vnde quādo definimus propositionem esse illam, quæ constat ex subiecto, & prædicato, & copula, aimus esse definitionem materiam, & quod datur per partes materiales: ergo nō sunt hæc intētiōnes forma propositionis. Tertio propositio est terminus primarius intrinsecus compositionis, quæ est secunda operatio intellectus, ergo cum operatio sit reale, debet habere terminum realem. Qui cum sit propositio, erit ens reale. Ita q; forma est ipsa significatio totalis. Ad argumentum dicitur. Quod nomen est secundæ intentionis si pro vocali accipiatur, sicut nomē terminus & signum. Ad secundū responde, quod quia agit de secundis adiunctis primis non oportet, semper agat de ipsis secundis, aliquando de illis primis, vbi necessario, reperit secundas, ita cum mentali. Quamquam possit iudicari proprium esse illorum agere de vocibus, quatenus exprimunt conceptus: in voce propo-

propositio ens rationis est.

¶ **Q V E A R I T V R** quare sola indicatiui, & subiunctiui oratio significet verum vel falsum. Existimo ideo esse, quod veritas consistit in compositione intellectus, inter omnes alios modos hi duo solum exprimentur compositionem illius. Nam imperatiuum, & optatiuum exprimentur voluntatem, infinitiuum significat ipsum exercitium verbi. Deinde iudicium intellectus est duplex, aliud, scilicet, absolutum, aliud dependens, sicut contractus est vel absolute effectus, vel ex conditione dependens. in indicatio est primum iudicium, in subiunctiuo secundum. Sed tunc queritur an hypothetica conueniat definitio, & hoc propter particulam indicatio. Sed dicimus, quod particula haec neq; excludit hypotheticas, neq; includit. Nam qui tenuerit definiti, dicet, quod indicatio est asserendo, hypothetica vero asserit. Qui vero existimauerit oppositum, interpretabitur, quod sit indicatiua. Quamquam neq; ita videntur excludi, cum plurimae sint hypotheticae indicatiui, vt Petrus curric, & Ioannes mouetur.

¶ **Q V A E R I T V R** sit ne idem oratione significare per modum indicatiui, & esse indicatiui videtur, quod non. Quia dicere significat per modum talem, insinuat non habere substantiam illius, sed modum, sicut aliud est substantia, & aliud habere se per modum substantiae, & aliud quantitas, continua, vel discreta & aliud habere se modo quantitati. Sed existimo hic esse idem. Nam hi sunt quinque modi, in modis autem ipsis, quibuscumq; non differ. substantia modi, & modus, vt in modo quantitatis idem est habere se per illum modum, & esse illius modi. Ita idem est habere se per modum indicatiui, & esse modi indicatiui.

¶ **D E** istis queritur nescio loqui, nego consequentiam: ignoro lectionem, an sint negatiuae, pars affirmatiua probatur. Aequiualeat negatiuis. Etenim nescio lectionem, idem est, ac nescio lectionem, nolo papirum, nolo volo, ergo sunt negatiuae. Aequiuolentes enim non possunt esse oppositae qualitates. Dicendum esse affirmatiuas excepta priori, de qua postea. Etenim in nullo significat actum positiuum. Nolitio siquidem est quadam uolitio. Sed de hac nego consequentiam potest argui. In ea exercetur negatio, seu actus negandi, ergo est negatiua. Probatur antecedens. De formali verbum significat negationem, ergo significat eam in actu exercitio. Proprium enim verbi

est referre suum signatum prout est in feri, (idest) in actu exercitio, ergo est negatiua, quia ubi negatio exercetur, non potest non aliquid negari. Respondetur significari illic, negationem per modum affirmationis. Affirmatur enim illic ipsa negatio. Ad probationem dico, quod quando exercetur negatio extra verbum, tunc est propositio negatiua. Quia exercitium negationis feretur in verbum quasi in obiectum, & sic negabit illum, verum cum intra verbum, minime. Negatiua enim est, cum negatur copula, illic non negatur copula. Praeterea in negatiuis etiam de verbo adiectiuo resolutio copula negatur. Vt non amo (idest) non sum amans, sed haec, nego, resolutur sum negans, ergo est affirmatiua. Verum de ista, nescio loqui certe videtur negatiua, quia explicita est ibi negatio in compositione. Neq; est par ratio de hac ignoro. Haec enim impositat priuationem, & ideo non dicitur nisi de rebus potentibus scire. Verum haec paries nescit intelligere, verissime sonat. Secundo ad argumentum negatur illas aequiuolare negatiuis. Nam sequeretur has consequentias esse bonas, ignoro lectionem ergo non scio lectionem, & contra, & ista nego consequentiam, ergo non concedo consequentiam, & e contra, (nam inter aequiuales mutua est consequentia) consequens est falsum. Nam argumentamur ab non distributo, ad distributum, & per ascensum datur antecedens verum, & consequens falsum. Praeterea haec non concedo consequentiam est vera me non disputante: haec autem nego consequentiam non nisi reuera negem, & disputem. Vnde instantur istae non concedo consequentiam, ergo nego consequentiam, & non volo esse iustus, ergo nollo.

¶ **A N** diuisio propositionis in categoricam, & hypotheticam sit vniuoca, vel analogata. Quod est querere, an hypothetica secundum quid sit propositio vel simpliciter. Videtur non vniq; adeo naturam propositionis participare. Primo Aristoteles dicit, quod vna est propositio absolute, alia coniuunctione vna (idest) vt exponunt interpretes antiqui, alia secundum quid propositio. Eadem enim videtur esse ratio propositionis, & vnius propositionis. Sicuti eadem est natura hominis & vnius hominis, & entis & vnius entis, (vt dicit philosophus in methaphisica) sed hypothetica non est vna absolute, sed cum addito diminuentem, ergo neq; est propositio. Secundo non est

con.

consonum, vt vna propositio sit pars alterius speciei sui generis, igitur hypothetica non est species propositionis. Confirmatur. Condicio nalis, maxime est hypothetica. Huic enim ipsa etiam etymologia nominis. solummodo pareracoinatur. Est enim oratio, quae ex suppositione significat, & tamen non significat simpliciter veritatem, vel falsitatem, sed diuisiuisime ex suppositione. Quinimo neq; diuisiuisiua quicquacerti refert, sed vnum vel alterum. Copulatiua debiliter. Ponit enim tantum coniuunctionem partium. Analoga ergo propositio suis membris apparet. In contrarium est, quod diuisio termini in complexum & in complexum censetur vniuoca, & illa in termino est similis huic in propositione. Deinde propositio est operatio secundum intellectus, & nomen hypothetica est compositio, & diuisio, quam categorica, neq; minus exprimitur iudicium in vna, quam in alia. Pro hac quaestione aduerte, quod natura propositionis consistit in hoc, quod est significare verum, vel falsum, & in tantum quodpiam participat naturam propositionis, in quantum significat vere, vel false. Et meo iudicio sunt multa vera, & falsa, quae aptissime explicantur hypothetica. Nam, quod si Petrus curat, moueatur, est quaedam veritas necessaria, quae illa oratione optime explicatur, & alia similia sunt non pauca. Praeterea, omne antecedens syllogismi & demonstrationis est propositio hypothetica & tamen non modo verum est, sed necessarium. Quinimo est causa, vt hypothetica est (idest) secundum totum simul, & non singulae partes seorsum veritatis consequentis. Vnde si perfecte est hypothetica necessaria, absolute est vera. Igitur si perfecte verum vel falsum significat, negari non potest quin sit propositio absolute. Neq; potest dici, quod sit eiusdem speciei cum categorica, solumq; differant vt vnum & multa, sicut non differunt species vnus homo & multi homines. Non enim sine forma & ordine categoricae coniunguntur, sicut multi homines. Et ideo pluralitas categoricarum sic positarum constituit specie hypotheticam. Nam forma propositionis videtur esse copula, & copula hypotheticalis in ratione copulae differt specie ab copula categoricali, igitur & ipsae propositiones.

¶ **A D** primum argumentum respondetur, quod Aristoteles non dicit hypotheticam esse vnam propositionem secundum quid seu coniuunctionem (absolute vna propositio est) sed

quod non est simpliciter vna, vel vnum. Sicut exercitus vnus simpliciter exercitus est, non tamen exercitus est simpliciter vnum. Ita hypothetica quidem simpliciter est vna propositio, & tamen eius vnitas non est absolute vnitas, (sicut si referatur ad vnitatem categoricam). Constat enim esse simpliciter. At enim sic. Est autem vna enunciativa oratio affirmatiua, deinde negatiua: alia vero omnes coniuunctione vna. Et illico, est (inquit) enunciativa vna oratio, aut ea quae vnum significat, aut ea quae coniuunctione est vna: plures vero, quae plura & non vnum significat, vel ea, quae caret coniuunctione. Vnde constat apud Aristotilem vnam esse orationem sine addito vtraque, scilicet, & quae vnum de vno, & quae coniuunctione vna, eandemq; appellat enunciativam. Dices, quod posteriori loco hanc posuit, id nihil refert. Nam & tu asseris quod negatio, & affirmatio sunt pariter species, & negatio est reuera posterior secundum se, & posteriori loco composita. Per quid autem vnitas propositionis pensetur & quomodo vnitas vnitas intelligatur, varie sunt S. Thomae & Boetij sententiae, quas, i. peri loco praefato vide. Mihi dicendum occurrit, quod cum propositio res artificialis sit, in quibus vnitas ex forma colligitur, non ex materia, quae saepe non est continua, vt in exercitu, & oratione, & forma propositionis in asseuerando consistat, si vnum asseueratur vel affirmando, vel negando penes hoc vnitas recte trutinabitur, non penes hoc, quod vnum simplex de vno simplici. Nam certe, & in categorica asseueratur vnum complexum quandoq; de alio complexo, vt Petrus, & Bennellus sunt animal, & viuus, & ita neq; categorica est simpliciter vna. Sed fat existimare debemus, asseueretur vnum: quam hoc vnum habeat latitudinem secundum quod vnitas propositionis erit minor vel maior vnitas. Ad probationem concedimus eandem esse rationem propositionis, & vnius propositionis, sed non propositionis, & vnius. Nam potest esse res talis absolute, & non absolute vna. Vt patet in exemplis rerum artificialium. Ad secundum respondetur, non opus fore in his artificialibus, quae componuntur ex multis rebus, illas regulas & similes etiam superfluo obseruari. Quae nisi in praedicatione substantiae, quod est maximae entitatis ferre non verificantur. Sed replicas, vna species nunquam componit formaliter alteram conditionem, hypothetica vero componitur forma liter.

liter. Nam secundum formam suam ingrediuntur categoricæ, s. vt significant verè, vel falsè, ergo formaliter, Confirmatur. Si elemèta secundum suas naturas manerent in mixto, dicerentur componere formaliter, ergo si categoricæ manent, formaliter componunt. Negatur consequentia. Neq; est idem componere secundum suas formas, seu manere secundum suas formas illic, & componere formaliter. Nam illæ formæ possunt esse materia respectu alterius, & ita ipsæ veritates categoricæ sunt velut materia relatæ ad totum. Et negatur etiam dicerentur tunc elementa formaliter componere: sed dicerentur manere formaliter, & possunt ita manere, & componere materialiter. Ad tertium negamus, non significari absolute verum & falsum, sed ly absolute, non opponitur conditionaliter, sed solum ad secundum quid. Nō autem debent us arbitrari, vno tantum modo explicari debere veritatem, vel falsitatem. Addeim postremo, quod in rebus diuinitatis hæc doctrina deberet abiq; controuersia suscipi. Quia certe in ratione propositionis cum tam differenter habeant se categoricæ, & hypothetica, in re abiq; subtiliori examine diuersæ speciei censenda erant.

¶ **M A G N A** pars oceanii sophistarum in materia inductionis, & ampliationis expeditur. Quod & sinus in iunioribus tantisper deludimus, in prædicti adstringimur, id mare nauigium, & pelagus vastissimum perueniendū trāsmearo. Vtinam nō sæpe deus ergamur. Et quidem de inductione duo in vniuersali quærentur, primum de ipsa in genere, deinde de eius speciebus. Et præter ea, quæ à his duabus quæstionibus in 2. libro sumptularum, & 5. tradidimus, nunc multa circa singula, differenda sunt. Et primo de entitate inductionis quæritur, an sit species argumenti. Pro parte negativa arguitur. Omnis argumentatio est motus, operatioq; rationis, induction non est motus illius, sed ad illum (est enim ab singularibus ad vniuersale) illa percipiuntur sensu, ergo est motus sensus tendens ad intellectum. Secundo, induction reducitur ad syllogismum, ergo non est species diuersa, quia vna species non reducitur ad aliam. Tertio, in omni argumentatione antecedens debet esse notius consequenti, in inductione necessario antecedens est obscurius. Nam singularia minus nota sunt quàm vniuersalia, illa sunt antecedens, hæc consequens, ergo. Quarto, induction

est ab singularibus. Ergo non est modus sciendi, quia scientia est de vniuersalibus, maxime scientia naturalis & suæ pedesque de rebus sensibilibus, vbi singularia sunt corruptibilia. Ergo neq; ad scientiam, neq; ad artem inductione prodest. De inductione legendi sunt Aristoteli. Topicorum. c. 10. 1. methaphis. c. 1. Plato in Phedone. Auerrō. 1. priorum. c. 1. S. Tho. 2. post. c. 4. & 1. lectio. 1. & lectio 3. & lectio 30. & Galet. 2. post. c. 4. Inductio nō modo species argumētandi est, sed omnium naturalissimæ homini, cuius omnis eruditio prius sensu illis est (vt ita loquar) ex sensibilibus per sensum collecta. Et sicut res cognita priores sunt cognitione particularēs, quā communes, & sicut in rebus singularibus dumtaxat, & nō alibi existunt realiter vniuersalia, ita & resolutorie, & vltimatè singularia & causilla, & mensura sunt nostrarum disciplinarum. Vnde est inductione sensus & origo omnium specierū argumētandi, vt pote prima species via generationis. Cuius proinde robur atq; efficacia non tam rationi, quam sensui, non tã formæ consequentiæ, quam experientie innititur. Deseruit quidem rationi inductione ministerialiter, sicut sensus species rerum offerendo, & sicut corpus ancillatur menti ad actus contemplationis. Syllogismus vero iā quasi proprius & intraneus, intellectus actus. Et cū eius utilitas sit maxima, eius natura simplex, omnia certe iuniores quidam inuertunt, dum plus quàm inductione valet, inductione valeat, conantur. Modus autem hominis ad discendi naturalis maxime ad discendi naturalia est duplex. Vel enim proceditur via inuentionis, aut doctrinæ. Aut (inquam) natura discimus, aut doctore viuo, vel scriptura docemur. Omnes quotquot disciplinas inuenerunt ab singularibus, & ab experientia exorsis sunt. Ita enim doctrina inuenitur sicut cognitio, rerumq; notitia, & tamen sicut priora quoad nos singularia sunt, ita prius cognoscuntur, vniuersalia posterius. Inuentoribus ergo inductione ascensus profuit. Est enim duplex. Ascensus, & descensus. Ille est ab singularibus ad vniuersale progressio, is vero è conuersio ab vniuersali ad singularia proceſſio. Via doctrinæ ab vniuersalioribus inchoatur, quia non sequitur iam sensus, sed intellectus, & tamen via intellectus vniuersaliora sunt notiora nobis. Vnde Aristoteles in methaphisica asserit ex singularibus omnem doctrinam genitam fuisse atq; inchoasse, in primo vero phisicorum ab vniuers-

vniuersalioribus inchoandum esse, vt pote à nobis notioribus. Nimirum, quod in methaphisica de disciplinarum ortu, inuentioneq; agebat. Cæperunt (inquit) homines admirari, postea philosophari. In prologo phisicæ de scientia iam existenti sermo sibi erat. Quocirca philosophis nunc aciscētibus subseruit descensus. Quo sicut præcepta vniuersalia, atq; definitiones per singularia examinent, atq; perpendant. Vt si motus dicitur ad diuisionem spatij, diuidi, ergo iste motus ad diuisionem huius spatij, & iste, & sic in aliquot singularibus. Quod cum experitur, firmiter regulari vniuersali consentit. Et deniq; siue iuueniamus, siue doceamur, vtraq; inductione omnino ad omnem prodest. Nam intelligendum est, quod intellectus noster absensu dependet nō modo quoad obiectum (sane quod per sensum ingreditur) verum & quo ad cognitionem. Nam & vniuersale ab singularibus cognitum abstrahit, & postquam abstractum est, vt intelligat, suam cognitionem per ipsa phantasmata singularia regulat ac expendit & ipsa vniuersalis rei cognitio per singularia categorizatur. Et hæc est necessitas, atq; fundamentum quare oportet intelligentem phantasmata speculari. Non enim ipse species abstractæ operæ intellectus agentis sic sufficere ipsam rem vniuersalem repræsentant, vt abiq; singularibus intellectus possibilis naturam in cōmuni percipiat. Et sic inductione vbiq; operibus intellectus nostri admiscetur. Et ascensus in abstractione specierum, dum ex pluribus expertis vniuersale colligitur, & descensus, quando omnis rei vniuersalis cognitio, per ipsa singularia mensuratur. Vnde ad primum argumentum negamus minorem. Est enim motus rationis duplex. Et quia pars cetera hominis capax est rationis, & nata illi obedire. Maxime, quod discursiva est in homine corporalis circa singularia, quæ est per essentiam quædam species rationis corporalis & non tantum participatione. Et deniq; quia & descensus, & ascensus numquam abiq; intellectus motione fiunt. Nam inductione est ab singularibus, non prime intentionaliter pro vt sensu percipiuntur, sed ab singularibus propositionibus ad vniuersalem propositionem. Propositione autem singularis nō formatur ab sensu, saltem non cognoscitur formaliter ab illo, sed ab intellectu, & multominus vniuersalis. Vnde inductione est semper opus rationis. Ex quo sequitur, nō sumi hic singulare, & vni-

uersale sicut in prædicabilibus pro specie, vel genere aut individuo: sed pro propositionibus. Quæ tamen fundatur in illis. Nam subiectum propositionis singularis est individuū, & vniuersalis est terminus communis: qui est vel specificus vel genericus, vel alius similis. Ad secundum dicimus materiam inductionis & satisfieri, & multis medijs conuersionibus reduci ad syllogismum, formam vero minime. Et quia forma dat speciem, est peculiaris integraq; argumētandi modus inductionis. Ex materia vero inductionis nihil prohibet, formetur syllogismus. Ad tertium negatur minor. Quia antecedens est notius quoad nos via sensus, & notius quoad nos vel via sensus, vel intellectus debet esse antecedens, quando quidem probatum est conclusionis respondententi. Sed replicatur. Singularia sunt infinita, ergo minus nota. Respondet aliquæ esse nota, per quæ experta cognoscimus in communi ita esse in cæteris. Vnde incipit aperere, quàm naturam huius argumentationis destruat constantia positio: quæ est ostensio omnium singularium, & inclusio. Quis omnia ostendere potest. Replicatur. Ergo descensus non est vtilis modus: ex quo ex vniuersali procedimus nobis minus noto, quæ consequenti. Respondemus duo, primum, quod descensus est manifestatiuus falsitatis, & quo ad falsitatem magis compertum est vniuersale singularibus. Falsus nobis est, omnem hominem alium esse, quam hunc, aut illum, vel dicendum, quod in descensu potius consequens probat antecedens, quàm è contra. Sic enim argumentamur. Omnis homo currit, ergo iste currit, & iste, vbi ostendimus sedentes, per quos manifeste conuincitur antecedens falsitatis. Et demum non est opus procedat argumentum ex notioribus via sensus: aliàs nullus syllogismus, nulla demonstratio foret aptus modus arguendi, vt pote quæ procedunt prope semper ex ignotis ad sensum, manifestis aut via intellectus.

¶ **S V P P O S I T O** tamen vtilem argumentationem esse, queritur an sit efficax, & videtur debere saltem esse efficacissima. Nā si principiorum cognitio firmissima est: vt pote quibus (vt Aristoteles in posterioribus) efficacius, & firmitus ad heremus, principia vero (vt patet) capiuntur inductione, non demonstratione, vt pote in demonstrationibus: ergo est forma ad modum efficax. Secundo euidencia maxime prouenit ex antecedenti:

sed antecedens assensus est euentissimum, scilicet ad sensum, ergo inductio est maxime euidēs. Pro alia parte agit quod inductio passim instatur, & in se & in similibus forma. Circa hęc quæstionem, meditare quod aliud est certitudo euentiaq; propositionum, eæ qua argumentum constat, aliud efficacia illationis, & vis. Possunt propositiones euentissimæ componere consequentiam infirmissimam, & inapparētē. Vt si dicas omnis homo est animal rationale, ergo quatuor sunt elementa mundi. Hic non queritur de propositionibus inductionem componentibus, sed de inductionis illatione, vtrum sit efficax. Et per hoc resoluitur argumentum secundum. Ad hęc, aduerte, quod cum inductio sit ab singularibus ad vniuersale progressio, intelligitur ab singularibus propositionibus ad vniuersalem propositionem. Nam omnis argumentatio pangitur ex propositionibus. Vnde non potest maior efficacia in illatione inductionis reperiri, quàm sit connexio antecedētis & consequētis. Inter res autem singulares, & vniuersale ipsū, & vniuersalis & necessaria infallibilisq; dependentia, atq; sequētia est. Impossibile enim est res quæpiam singularis existat, quin & vniuersalis eius vel species, vel natura, vel genus sit. Vniuersale enim in singularibus est & in singulis integrū. At inter propositiones singulares, & vniuersale non est tanta propinquitas, tum propter distinctionem rationis vniuersalis, & particularis, tum ob distributionem propositionis vniuersalis. Vbi considera, quod duplex est propositio: vniuersalis, prima, quæcumq; non est particularis, & sic indefinita erit vniuersalis. Vnde philosophi sic, p̄ter indefinitis pro vniuersalibus vtuntur. Et quidem ab singularibus propositionibus ad indefinitam affirmatiuē necessariissima, efficacissimaq; inductio perpetuo existit. Est enim arguere ab inferiori ad suū superius affirmatiuē sine distributione: quod nunquam non licet. Sed propositio de forma logica vniuersalis est, vbi subiicitur terminus communis signo vniuersali determinatus. Ad hanc duplex abstractulum est, nec sit generalis cōsequutio. Primo, quod singularia maxime substantiæ pluribus prædicatis subsunt, quæ vniuersalia, quæ sunt secunda substantia. Et sic multa prædicantur de singularibus, quæ non semper verificantur de vniuersalibus. Deinde propositio vniuersalis claudit distributionem subiecti, & sic de il

lo, imo de omnibus indiuiduis dicitur prædicatum, & tamen propter distinctionem rationis particularis & vniuersalis, nõ quicquid competit alicui, vel aliquibus singularibus, cõpetit omnibus. Immo indiuidua debent inter se proprietatibus incommunicabilibus differre. Vnde nulla est illatio, si tribus aut quatuor aliquid conuenit, iam congruat omnibus. Sed tantum, quando de singularibus aliquot eorum essentialia prædicantur. Tunc enim si quibusdam competant, omnibus etiã. Quia essentia illis nulla est alia, præter species, & genera, & differētias, quæ cunctis singularibus suis competunt. Et quoniam principia scientiarum, propositiones, scilicet immediatæ semper sunt prædicationes essentialis, & de per se ideo ad principia indaganda & colligenda efficacissima species argumenti est inductio. Inter prædicationes accidentales, vbi accidentia prædicantur de primis substantijs, valde profecto debilis. Sed argues contra primum. Ergo hæc consequentia est bona. Hoc animal est rugibile, & hoc animal, & sic monstratis quatuor, & quinque; leonibus, quibus essentialia sunt rugibile esse: ergo omne animal est rugibile. Dicitur, quod inter singularia & vniuersalia est ordo plurimum in ascensu obseruandus, sane vt indiuidua sint immediata speciebus imis, & hæ generibus, & sic vsq; ad supremum. Inductio ergo est & debet esse ab singularibus ad suum immediate vniuersale, non ad mediatum saltem efficaciter. Vnde non valet ab animalibus singularibus ad animal genus, si propositiones fiet de tertio adiacenti, sed ad singulorum species, de secūdo vniuersalissime tenet. His & alijs (quæ loco præfato tradidimus) præsuppositis, respondetur, quod inductio non est consequentia formalis. Quia est ab singularibus propositionibus ad vniuersale. Interquæ est maxima distantia, suntq; prædicta obitacula, nec valeat. Sed materialiter est bona in propositionibus, de per se, si sincerè, & candidè nulla fraude formetur, quas fraudes dudum insinuabamus. Sed cum inductio ad vniuersalia disciplinarum principia venanda primitus introducta fuerit, nunc dialectici eam ad suppositionem terminorū dumtaxat metiendam vtuntur. Ad quod proinde obtinendum auferunt prædicta impedimenta tot additionibus, quibus non potest quidem ad rerum naturas scrutandas (vt prius) prodesse: prodest tamen ad suppositiones

sitiones terminorū cognoscēdas. Primo ad dūr singularibus signatis ly, & sic de singulis, quod omnibus non numeratis, atq; ostensis equipolleat. Ideo enim in primis consequentia formalis non est, quod omnia haud numerantur. Et præterea constat iam illis, scilicet esse omnes illius propositionis vniuersalis singulares. Sed hæc duo videntur sibi re ipsa oppugnare. V. g. iste homo currit & ille, & sic de singulis, & isti sunt omnes homines, ergo omnis homo currit. Primo si tu ostēdis iam omnes homines vt quid, et sic de singulis, inferitur. Hæc particula enim eo subleuit, vt quia singulares omnes ostendi nequeunt, subintel ligantur. Præterea, quam nunquam in philosophia is modus arguendi frugi esse potest, nemini profecto palam non est, sed isti sophistæ (vt dixi) omnes inductiones formant futilis, ac inanes, tantum, vt suppositiones terminorum rimentur. De qua re quia fusè locis citatis loqui sumus, superest, vt eis hoc in loco solummodo disputationis gratia subscribentes de inductione iohanne dixisse ea proponamus, quibus se se vexet, tortura non intellectum sed caliginem paritura. Qui non sereno, sed tetro, obscuroq; gaudent cælo frui.

¶ IN HAC materia princeps quæstio est de resolutione complexorum, cum vnicave plures accipiuntur, & terminorum supponētū cōfusiō. Circa primum cum regula plana sit: vt is ordo in resolutione teneatur, quod prius omnis terminus supponens determinate, deinde supponēs distributiue, & vltimo loco supponēs cōfusiōe resoluantur, quædam consequentiæ inueniuntur, in quibus cum ista regula violatur, tenent. V. G. genitius huius quilibet equus hominis currit secundum regulam est post rectum resoluendus, & tamē immediate licet descendere. Vt valet, ergo quilibet equus istius hominis, vel sic de singulis. Vbi & alius defectus committitur, quod arguimus ab vnica distributione ad plures. Præterea in hac, equus cuiuslibet hominis currit, genitius supponens distributiue resoluitur post habitu recto supponente determinate, qui tamen secundum regulam prius resoluendus erat. Vt valet, ergo equus istius hominis currit, & sic de singulis. Is ergo subtilissimus est istorū labor, quando scilicet liceat regulam illam transgredi, atq; violare. Nos aut in summis regulam inuolabilem ea doctrina reddimus: vt descensus legitimus non haberetur, si ascensus in eisdem terminis & sup

positione non valeret: & è contra, quam certo iudico verosimilimam: Maxime quod cū secundum istos inductio sic formetur, vt antecedens & consequens equipolleant, & inter equipollentes videamur arguere (constantia enim & sic de singulis pene ipsa propositio vniuersalis est) non video, cur non debeat esse mutua consequentia. Deinde, cum iam inductio sit quædam resolutio suppositionis: & suppositio sit eadem, siue propositio sit antecedens siue consequens, debet profecto eodē modo resolui, siue ascendatur, siue descendatur. Sed modo quando sententiam nostram non sequimur, demus & hoc tempore, dicentes quo pacto regula violari possit. Vbi primum fundamentum est, quod cum infringitur bonitas consequentiæ, metienda est per regulas restrictionis, vel ampliationes (hæc enim duæ conditiones sunt suppositionis) nec nõ & per distributionem, & omnino appellationem. Quo circa aduerte, quod distributio absoluta & completa est tamquam terminus superior ad distributionem incompletam seu dependentem. Est autem distributio completa seu absoluta, sub qua licet ascendere, & descendere immediate, dependens autem sub qua ista nõ licent. Ex quo primò colligitur, quod ab distributione completa ad incompletam valebit, dummodo alius defectus non committatur, vel commissus aliàs refarciatur. Quæ duæ conditiones in omnibus regulis subiiciēdis (ne sit opus toties eas reperere) subintel ligantur. Sicut valet ab termino superiori distributo ad suum inferiorem affirmatiuē, & negatiuē. Vt omne animal est sensibile: ergo omnis homo est sensibilis, & sic de singulis, contra vero non valet ab distributione incompleta ad independentem. Est enim arguere ab inferiori ad suum superius cum distributione superioris, quod non tenet. E conuerso verò particularitas incompleta est terminus aliquid vniuersalitate participans, completa vero est pura, & immixta. Ideo ab incompleta & independente particularitate ad completam valet, è contra minime.

¶ AD HÆC Q V I A similes illationes fundantur in restrictione, (nam ab magis ad minus restrictum valet) necessario cognoscēda est vbi libet maior vel minor restrictio. Et quidem ad eam cognoscendam in resolutione copulatiua copula hypothetica omnium singularium consideratur. Quoniam earum veritas requiritur. In diffinitiuâ, vero verbi.

cuius particularis, cum veritas vnus sufficiat. Et in vtraq; non modo restrictio maior, vel minor expeditur penes suppositionem, sed multo melius in his resolutionibus penes verificationem. Haud enim (vt videbimus) pari passu semper suppositio termino:um, & verificatio totius propositionis currunt.

¶ T A N D E M cum huiusmodi complexa accipiatur vnica & plures, & hic sit acceptio clarior, de illa prius nobis agendum est. Sed quadrifarie potest huiusmodi complexum, quoad suppositionem se habere. Vel enim nulla pars distribuitur, vel ambæ distribuuntur, vel prima distribuitur tantum: vel dumtaxat secunda. Quæ distinctio habet etiam locum in acceptione vnica tam in affirmatiuis, quam in negatiuis. Igitur quatuor regulas constituemus de complexis affirmatiuis, vbi accipitur pluribus, & totidem de negatiuis & sic de cæteris. Vniuersas nullibi gentium habetenus luce vilas, nunc recens natas, & in gratiam sophistarum editas.

¶ S E D A N T E Q V A M hoc complexo rum, & acceptionum vepretū aggrediamur, operepratum fore credo aduertere, non tã toto celo has acceptiones vnica, & plures differre, quin quandoq; vel æquipolleant, vel saltem ab vna ad alteram illatio teneat. Nã quando neutra pars distribuitur, murua consequentia est in affirmatiuis, velut inter æquipollentes. Vt equus hominis sedet, ergo hominis equus sedet, dum modo copula sit presentis temporis. Nam si extrinseci, maxime si determinatio terminus est connotatiuus, valebit quidem ab vnica ad plures, vt equus regis fuit albus, ergo regis equus fuit albus, sed nõ e conuerio ab pluribus ad vnica, vt pote ab non appellante ad appellantem, & ab minus ad magis restrictum sine distributione. Et si nudus tertius Petrus non esset rex, & haberet equum album, cras vero coronam adiret, nullum album equum habens, antecedens esset verum, & consequens falsum. Secunda regula, quando pars (id est) determinatio accepta vnice distribuitur non totum, vel si totum distribuitur non determinatio, in affirmatiuis valet consequentia ab vnica ad plures, sed non ab pluribus ad vnica. Vt tenent, equus cuiuslibet hominis currit, ergo cuiuslibet hominis equus currit, vt pote à magis ad minus restrictum sine distributione minus restricti. Et valet iridem, quilibet equus hominis currit, ergo hominis quilibet equus

currit, ab distributione completa ad dependentem. Neq; reputatur hic inconueniens arguere ab consula ad determinatam respectu determinabilis distributi, quia formaliter, & totaliter etiam determinatio distribuitur ab signo determinabilis, cum vnica acceptione feratur in totum. Hæc regula intelligitur pariter quando copula est intrinseci temporis. Quia de extrinsecio tantum valet, quando de terminatio desribuitur. Ab pluribus vero ad vnica neutriuslibet licet. Vt non sequitur: cuiuslibet hominis equus currit, ergo equus cuiuslibet currit, ab minus restricto ad magis restrictum sine distributione, & sine constantia ex parte determinabilis, quod in antecedenti supponit pro singulorum proprijs, in consequenti pro communi. Vnde si nullus existat, datur antecedens verum, & consequens falsum. Constantia vero non potest poni, quia non est ponenda consequentis, sed antecedentis. Sed de his statim.

¶ Q V A N D O vero vtraq; distribuitur siue pluribus, siue vnica sumantur, nec valet ab vnica ad plures, nec ab pluribus ad vnica. Nam si ab pluribus ad vnica, vt cuiuslibet hominis quilibet equus currit, ergo, quilibet cuiuslibet: arguitur ab minus ad magis restrictum affirmatiue sine constantia, & datur antecedens verum, & consequens falsum, hypotesi comuni, vel rebus vt nunc, vt nullus sit communis. Neq; tenet quilibet equus cuiuslibet hominis currit, ergo cuiuslibet quilibet, ab magis ad minus restrictum cum distributione non restricti.

¶ D E A C C E P T I O N E plures, prima etiam prædictarum & quarta loquuntur, quãdo videlicet vel neutra, vel vtraq; distribuuntur. Sed quid si altera tantum? dico, quæcũq; sit illa, ab pluribus ad vnica non valet. Vt cuiuslibet hominis equus currit, ergo equus cuiuslibet hominis currit, ab minus ad magis restrictum sine distributione. Neq; hominis quilibet equus currit, ergo quilibet equus hominis currit, ab vniversalitate incompleta ad completam, & ab restricto ad non restrictum cum distributionem restricti ex parte determinabilis, & ab particularitate completa ad incompletam ex parte determinationis. Vnde regula generalis. Quoties aliqua vel aliquot distributiones interuenierint, nunquam ab pluribus ad vnica valet. Hactenus de affirmatiuis.

S E D pro negatiuis sit prima. Quãdo neutra distri-

distribuitur ab vnica ad plures, sapud oes valet. Vt equus hominis non currit, ergo hominis equus non currit. Si vero singas cum non nullis genitiuis in his ab negatione distributi nõ tenet ab pluribus ad vnica. Quia arguimus virtualiter ab non distributo ad distributum. Ego vero etiam quasi inter æquipollentes & hanc illationem admitterem:

¶ S I vero vtraq; pars distribuitur: ab vnica ad plures non tenet. Vt quilibet equus cuiuslibet hominis nõ currit, ergo cuiuslibet equus nõ currit: Instatur si rebus vt nunc nullus sit communis & aliqui proprij currant, antecedens est verum, per nõ suppositionem subiecti, eõ sequens falsum, per resolutionem à magis ad minus restrictum sine constantia, & cum distributione nõ restricti. Ab pluribus ad vnica tamen valet, vt cuiuslibet hominis quilibet equus non currit, ergo quilibet equus cuiuslibet non currit. Locus est ab minus ad magis restrictum cum distributione minus restricti negatiue. Si vero non determinatio, sed determinabile distribuitur, ab vnica ad plures bene valet. Vt quilibet equus hominis nõ currit, ergo hominis quilibet equus non currit: ab vniversalitate completa ad incompletam ex parte determinabilis: & ab distributo ad nõ distributum ex parte determinationis, e conerà minime (vt in principio diximus.) Huc usq; de æquipollentia hærum acceptionum, etiam, secundum sophistarum sententiam. Nã nõstra plura horum recideret, vt potè arbitrata (vt in summis explicuimus) nullam collectionem seu communem possessionem genitiuo post restrictum collocato magis referri, quã antecedente. Quæ opinio vniuersas has distinctiones amputat, & instantias illationem subicit. Cur enim hæc impugnetur? cuiuslibet hominis quilibet equus currit, ergo quilibet cuiuslibet, nisi quod in consequenti putant restringi restrictum pro equis communibus, quippe resolutione ab determinabili in choante. Ego vero existimo semper determinabile ab determinatione dependere, ipsiusq; resolutionem expectare: hanc vero supponere independentem, ita vt perpetuo prius sit resolubenda. Vt cumq; vero res se habet, horum tractatu peracto, resolutionem complexorum methodo præfacta dileximus.

¶ P R I M A regula in his. Si nulla pars distribuitur, sub qua vis licet immediate vtraq; inductio siue descensus, siue ascensus, nisi aliquis defectus alias committatur.

¶ S E C V N D A regula, quando vero ambæ distribuuntur: cum semper difficultas sit de secunda (nam de prima regula generalis loquitur, quam modo violare querimus) sane vt ab ea resolutio incipiat, licet sub secunda ascendere, non tamen descendere. Vt cuiuslibet hominis iste equus currit, & sic de singulis, ergo cuiuslibet quilibet. Sed cuiuslibet quilibet, ergo cuiuslibet iste nihil. Vt potè ab minus ad magis restrictum absq; constantia, & ab distributione dependenti ad singulares absoluta. Instatur & casu sint singuli singulorum currunt, nullus tamen communis, vel si fuerit, quiescat.

¶ S C V N D A regula. Quando prima pars tantum distribuitur, licet ascendere distinctiue sub determinabili intermediare descendere vero neutiquam. Vt cuiuslibet hominis iste, canis latrat, vel cuiuslibet iste, ergo cuius vis iste, arguimus enim ab minus ad magis restrictum affirmatiue sine distributione, qui est locus arguendi: E conerà non tenet. Cuiuslibet hominis equus ambulat, ergo cuius vis iste, arguimus tamen ab minus ad magis restrictum affirmatiue sine distributione sine constantia magis restricti & sine distributione nõ restricti: si omnes singulorum ambulant, nullusq; ab omnibus habetur.

¶ Q V A R T A, regula, cum secunda pars dumtaxat vniversaliter supponit, immediate sub illa potest quisq; ascendere copulatiue. Vt hominis iste equus currit, & sic de singulis, ergo hominis quilibet equus currit. Ab distributione completa, id est, ab singularibus eius, ad dependentem. Descensus vero ideo nõ valet, quod argueremus ab dependenti ad absolutam. Et instatur, si cum tres homines habeant singuli plures equos, omnes vnus currant, cæterorum equi taceant.

¶ H A C T E N S de complexis propositionum affirmatarum, de negatiuis iudicandum reor, & per affirmatis (vt par est) & per regulam vniversaliter contradictoriarum, & per illam, si ex opposito consequentis valeat ad oppositum antecedentis. Quæ tres regulæ eadem in sententia resident.

¶ S E D nihilominus totidem formatur regula. Quando neutra distribuitur, licet descendere sub determinabili, non autem ascendere. Vt non valet, hominis iste equus non currit, vel sic licet in singulis, ergo hominis equus non currit: ab minus restricto ad magis negatiue, & sine distributione. Instatur, si sit sed-

Ius vnus homo habens equum currentem, antecedens verificatur per non suppositionem vnus signati (sufficit enim vna pars sic vera. Sed si ponatur constantia, vtraq; resolutio licet, sicuti in affirmatiuis.

¶ Q V A N D O ambæ distribuuntur, euidēs est ascensum sub secunda parte nō licere. Vt cuiuslibet hominis iste equus nō currit, & sic de singulis, ergo, cuiuslibet hominis quilibet equus non currit, casu sint tres equi cōmunes currentes, alij autem singulorū sedentes. Sed an liceat descēsus dubium est, & ambiguitas consistit, an in huius resolutione, cuiuslibet hominis quilibet equus non ambulat, liceat demonstrare equos cōmunes. Vtrum (inquam) equi cōmunes sint, & possint dici singulorū. Si datur posse, tunc ad veritatem illius opus est nec cōmunes, nec singulares currant, & valebit descēsus. Si vero non monstrantur cōmunes, nec tenebit descēsus. Vt cuiuslibet, nullus, ergo cuiuslibet iste non currit, datur antecedens verum, & consequens falsum, si singulorū proprii sedeant, cōmunes currant. Argumētum ab minus ad magis restrictum negatiuē, & cū distributione, dicit quis, quare non possint etiam cōmunes ostendi, cum si proprius est cūctorum, videatur pariter singulorū. At cum inter monarchos possessiones sint cōmunes, nemo tamen illorum absolute, & vere dicit hoc est meum, nisi cum addito prout sum pars illius cōmunitatis, vel cum alijs constitutibus, & sicut hereditas antequam diuidatur, est omnium filiorum, non singulorum, ita videtur in præfenti philosophandum.

¶ Q V A N D O vero prima tantum distribuitur, non licet verē (id est) ab vniuersali ad sua singularia descendere. Quod est dictū, cū constantia. Vt non valet. Cuiuslibet hominis equus non currit, ergo cuiuslibet hominis iste equus nō currit, vel sic de singulis. Antecedens enim est verum, & consequens falsum, casu sint tres homines habentes tres equos proprios sedentes, & tres cōmunes currentes. Antecedens est verum, vt patet per legitimam resolutionem determinationis, & consequens falsum, vt pote distinctiua, cuius quilibet pars est falsa. Sed neq; ascendere, vt cuiuslibet hominis iste equus non currit, vel sic de singulis, ergo cuiuslibet hominis equus non currit. Ex pugnatur, casu nullus sit cōmunis, sed plures, particulares. Forsam cum constantia valeret.

¶ Q V A N D O secunda pars tantum distribuitur, ascensus immediatus est licitus, descensus prohibitus, vt hominis iste equus non currit, & sic de singulis, ergo hominis quilibet equus non currit. Argumētum enim ab singularibus vniuersalitatibus completæ ad dependentē in descensu vero oppositus defectus comittitur, & si duo homines sint, quorum alterius equi currat, alterius sedeant, antecedens erit verum, & consequens falsum.

¶ H A C T E N V S de acceptione cōplexi pluribus. De vnica acceptis, iuxta distinctiōne penes distributionem prima regula. Si nulla pars distribuitur, vtraq; resolutio sub quacumq; illarum immediate licet, quando certē indifferens est etiam vtraq; acceptio. A Equipollēt enim equus hominis, & hominis equus.

Q V A N D O vero vtraq; distribuitur neutra resolutio conuenit sub determinatione. Nam in descensu, vt quilibet cuiuslibet, ergo quilibet istius, arguitur ab magis ad minus restrictum, cū distributione minus restricti, & in fringitur, si equi omnes cōmunes currat, pro quibus secundum istos sophistas solummodo supponit in vniuersali, & proprii quicūq; dormiant. In ascensu arguitur ab minus ad magis restrictum sine constantia: & de eum ab acceptione distributiua ad collectiua: & ab singularibus vniuersalitatibus completæ ad dependentē.

Q V A N D O vero determinabile dicitur distribuitur, licet descendere prius sub determinatione. Quia arguitur ab distributione absoluta ad dependentem. Nec inueniunt arguere ab vnica distributione ad plures respectu termini supponētis consue. Quia ex parte verificationis distinctiue recedatur defectus. Ascendere vero, minime permittitur. Vt non valet, quilibet equus istius hominis nō currit, vel sic de singulis, ergo quilibet equus. E cernis currit, ab restricto ad nō restrictum cum distributione non restricti. Instatur, si equi vnus hominis currant, aliorū iaceant. Et hinc cernis, quod cum genitiuis supponat consue pro vno, propositio postulat, equi omnes, qui possidentur ab hominibus, currant.

Q V A N D O V E R O secunda pars distribuitur, ascensus non licet, sed neq; descensus. Vt equus cuiuslibet hominis currit, ergo equus istius hominis, & sic de singulis. Quasiatur, si equus cōmunis cursum agat, peculiaris quiescant. Nisi dicas, licere sub resto in illis singularibus ostendere cōmune. Quod supra

supra improbauimus.

¶ H A C T E N V S de affirmatiuis. In negatiuis existimatur hi, distribui virtualiter determinationē ab negatione subsequenti. Vt hic equus hominis non currit, genitiuis supponat distributiue, propterea quod in contradictoria affirmatiua, quilibet equus hominis currit, supponit vltimo determinatē. Vnde totidem regulis respondemus. Quod quando neutra formaliter distribuitur, licet ascendere immediate sub determinatione copulatiue, quoniā supponit virtualiter vniuersaliter. Vt valet, equus istius hominis non est albus, & sic de singulis, ergo equus hominis non est albus. Neq; reputatur defectus argui ab pluribus determinatis ad vnicam respectu termini virtualiter distributi. Descendere vero non permittitur. Vt equus hominis non ambulat, ergo equus istius non ambulat, & sic de singulis. Aduersus hanc obliqui suppositionem virtualiter distributiua alias argumētati sumus, vt pote quæ nobis facta visa est. Quod si cupla querit, dicitur licere ascensum, & descensum distinctiui. Ee demum sit pro his regula generalis, licere similes negatiuas resolueri, sicut resoluuntur contradictorie affirmatiue. Quia in oppositis semper idem ordo resolutionis obseruatur.

¶ S I C V I hæc regulæ vniuersæ plures vise fuerint has pauiores subnectendas & breuiiores sumat. Prima, quando nulla est distributiua, quomodolibet vnica vel pluribus determinatione, & determinabile capiantur, liber est modus, ordoq; resolutionis. A quocumq; liber, licet. Nā si sunt affirmatiue, æquipollēt vnica pluribus. Et deniq; inueniet quilibet, sine labore eandem esse licentiam, & in contradictorijs negatiuis.

¶ I N A C C E P T I O N E pluribus affirmatiuarū, quomodolibet termini supponat, potest quilibet prius ascendere sub determinabili, nunquam descendere. Hæc regula supponit, quod in hac, cuiuslibet hominis quilibet equus, licet ostendere tā cōmunes quā proprios. Alias non valet, cuiuslibet hominis iste equus currit, & sic de singulis, ergo cuiuslibet hominis quilibet equus currit. Vt pote si in consequenti tantum pro proprijs supponat. In negatiuis vero semper ascendere, nunquam descendere licet. Excipitur hæc (aiunt quidam) cum sua contradictoria, quilibet equus cuiuslibet hominis currit. In qua neutrum licet. In acceptis vnica affirmatiuis semper li

cet descendere subdeterminatione vt cumq; termini supponant, non tamen ascendere.

¶ D V P L I X est sophistis nemus in ampliationis vltimo capō. Primum in copulis dilucidandis, secundu, in defensionē locorum, quæ multis obiectionibus impugnatur. Quo circa vt huius operis inflicto latifaciamus, necessum est, & nos has siluas arcu & pharætra deambulemus.

¶ C I R C A primum notandum reor, esse aliquas propositiones, quæ dicunt de copula copulata, & de distincta copula, in quibus difficulter regulæ ampliationis obseruatur. Vnde pro earum intelligentia notatō ex lib. 2. c. 8. de qualitate propositionis. Quod copula principalis est duplex, altera simplex, vt in hac homo est animal, altera complexa, vt in hac homo est, vel fuit animal. In copula complexa qualitas propositionis attēdetur, si hæc affirmatur, vel negatur, siue cōiunctio negetur, siue non. Vnde si vtraq; pars copulæ affirmatur, propositio erit affirmatiua, si vtraq; negatur, negatiua; si tamen altera negatur, & altera affirmatur, formaliter mixtæ qualitatis. Exemplū primi, homo est, vel fuit albus, secundu, homo non est, vel non fuit albus, tertij, homo est vel non fuit albus. Et ex his propositionibus, quæ sunt mixtæ qualitatis, quædam sunt virtualiter affirmatiue, quædam virtualiter negatiue. Virtualiter affirmatiua est, quæ infert ex se vnā purē affirmatiuam. Vt homo est, & nō fuit albus, infert hanc, homo est albus. Virtualiter negatiua, quæ infertur ex vna purē negatiua. Vt hō est vel non fuit albus, infertur ex hac, hō non fuit albus. Secundo notato quod veritas istarū propositionum cognoscitur per resolutionē præcedentiū terminorū. Illæ propositiones nō sunt immediate reducibiles ad propositiones copulatas vel distinctiuas, sed prius termini resoluuntur ratione quantitatis, deinde ratione cōnotationis, & postea ad copulatam, si fuerit de copula copulata, si verō de distincta, ad distinctiua. V. G. hæc propositio, omne album est, & fuit nigrum, resolutur ratione quantitatis hoc modo, hoc album est & fuit nigrum, & hoc album est & fuit nigrum, & sic de singulis, ergo omne albū est & fuit nigrū. Deinde sumpta quæcumq; singulari. Ratione cōnotationis hoc pacto, hoc est & fuit nigrū, & hoc est, vel fuit hoc album, ergo hoc albū est & fuit nigrum. Ad demum reducenda sunt in copulatas. Hoc intelligendum est quan-

do subiectum est resolvable ratione quantitatis aut conotationis) alia propositio de copula copulata immediate est reducibilis ad copulativas. V.g. hac propositio, Petrus est & fuit albus, immediate reducitur in ista, Petrus est albus, & Petrus fuit albus. Et ista Petrus est vel fuit albus in ista, Petrus est albus, vel Petrus fuit albus.

¶ TERTIO considerato predicata istarum propositionum supponere, sicut predicata illarum ad quas reducuntur. Vnde ad cognoscendum quomodo supponant debemus consulere propositiones, ad quas reducuntur. V.g. predicatum huius propositionis Petrus est vel non fuit albus, non supponit pure distributive, sed partim particulariter, partim distributive. In ordine ad primam copulam particulariter, in ordine ad secundam distributive. Hoc patet. Nam ista Petrus est albus, vel Petrus non fuit albus ad quam immediate reducitur, supponit in prima particulariter, & in secunda distributive. Vnde hac est bona consequentia Petrus est albus, ergo Petrus est vel non fuit albus, a parte disunctiva ad totam virtualiter. Nec argumentatur ex parte de ly albus a non distributo ad distributum. Quoniam in consequenti etiam predicatum in ordine ad illam copulam non distribuitur. Idem effectus de predicato huius propositionis, Petrus est, & non fuit albus. Neque enim est verus modus dicendi quorundam, quod in hac propositione, Petrus est, & non fuit albus, predicatum non distribuitur, sed supponit particulariter quia infer ex se vnam pure affirmativam formaliter in qua predicatum supponit particulariter. Et in hac Petrus est, vel non fuit albus, predicatum supponit distributive. Quia inferitur ex vna pure negativa formaliter in qua predicatum distribuitur. Nam eadem ratione possumus dicere in secunda supponere distributive, quia formaliter inferitur vnam negativam, in qua predicatum simpliciter distribuitur. Bene sequitur. Petrus est & non fuit albus, ergo Petrus non fuit albus. Et quod in secunda supponit particulariter. Quia inferitur formaliter ex vna affirmativa, in qua predicatum supponit particulariter. Ut tenet Petrus est albus, ergo, Petrus est vel non fuit albus. Confirmatur, sequitur ex illa sententia, quod hac consequentia non esset bona, Petrus est albus, ergo Petrus est, vel non fuit albus, quia argumentatur a non distributo ad distributum ex parte predicati. Neque, ista va-

leret, Petrus est & non fuit albus, ergo Petrus non fuit albus, cum eisdem defectus committatur. Sed dicit nec supponi pure distributive, nec pure particulariter, sed partim particulariter, partim distributive (ut expositum est). Quarto advertitur in propositionibus de disuncta copula pure affirmativa, id esse predicatum precedat, vel sequatur copulas. Vnde hac propositiones equipollent, Petrus est, vel fuit albus, Petrus albus est vel fuit. Hoc intelligitur quantum ad ampliationem, vel restrictionem. Nam in propositione, de disuncta copula pure affirmativa ita ampliatur termini sequentes, sicut antecedentes. Quantum vero ad distributionem non est idem, sequatur, vel precedat. Si quidem cum predicatum distributum sequitur copulam illud predicatum non est immediate resolvable ratione illius distributionis. Quoniam dependet ab illa particularitate, vel, & sic est distributio incompleta. Quando vero predicatum distributum copulam precedit, immediate est resolvable ratione illius distributionis. Quia illa distributio est independens & absoluta distributio. Quia de causa ista consequentia nihil valet, Petrus est vel fuit omne album, ergo Petrus omne album est vel fuit. Argumentatur virtualiter a non, ad distributum. Violatur si fuerit Petrus omne album, & modo sunt alij homines albi cum illo. Præterea est alia differentia, quod cum predicatum sequitur copulam in propositione de disuncta pure affirmativa, illa propositio est immediate reducibilis ad disunctivam, nisi aliunde committatur defectus. Quando vero precedit copulam, & distribuitur, haud immediate reducitur, sed prius resolvitur ratione quantitatis, & distributionis. Si autem propositio fuerit de copula copulata non est idem quod predicatum precedat, aut sequatur. Nam sequitur restringitur ad id quod est, & fuit, precedens vero ampliat ad illud quod est, vel fuit. Propositio in super de copula copulata non statim reducitur ad copulativam, sed prius resolvitur ratione quantitatis, & connotationis. Et ubi causa, hac propositio, omne album est, & fuit nigrum, non illico reducitur ad copulativam. Alias daretur antecedens verum, & consequens falsum. Vnde non sequitur. Omne album est & fuit nigrum, ergo omne album est nigrum, & omne album fuit nigrum. Frangetur casu sit Petrus nunc albus, qui antea fuerit niger, antecedens est verum, & consequens falsum pro prima parte. Vnde illa propositio prius resolvenda est ratione quantitatis per ascensum, & descensum, deinde ratione connotationis, & postremo omnes singulares construenda in copulativa. In propositione etiam de disuncta copula, aut de copula copulata mixta qualitate idem iudicatio. Quibus suppositis statuitur prima regula pro materia copularum.

Prima Regula.

AB PROPOSITIONE pure affirmativa ad propositionem de disuncta copula participantem cum illa ad minus in altero termino, in qua similis copula affirmatur, & altera pars copula negatur (dummodo predicatum precedat copulam, & non committatur defectus respectu illius extremi, respectu cuius arguitur, est formalis consequentia. Ut sequitur Petrus est homo, ergo Petrus currens est, vel non fuit. Ergo Petrus chimera est vel non fuit. Dixerim pure affirmativa: quia non sequitur. Deus contingenter est creans, ergo Deus creans contingenter est vel non fuit. Bene tamen sequitur Deus possibiliter est creans, ergo Deus creans possibiliter est, vel non fuit. Item dixi dummodo predicatum precedat, quia non sequitur. Petrus est homo, ergo Petrus est vel non fuit currens. Interciditur, si Petrus antehac semper cucurrerit, & modo quiescat. Et dummodo non committatur defectus ex parte illius termini respectu cuius arguitur, quia non tenet. Omnis homo est albus, ergo omnis homo currens est, vel non fuit. Quia ex parte subiecti arguitur, a minus ad magis amplum cum distributione amplii. Instatur. Sic modo solus Petrus, & sit albus & fuerit Paulus currens: antecedens verum & consequens falsum, at quamquam hec regula nullius sit frugis aut momenti, ex illa sequitur secunda.

Secunda Regula est.

AB PROPOSITIONE de copula copulata, cuius vna pars est affirmativa, & altera negativa (dummodo predicatum precedat) ad propositionem negativam participantem cum illa in altero extremo, & in copula negativa, est bona consequentia. Etiam si committatur defectus ex parte alterius extremi, respectu cuius argumentum non formatur. Bene sequitur. Petrus currens est & non fuit, ergo Petrus nullum currens fuit. Ratio huius regulæ

est. Quod in bona consequentia ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis. Vnde arguendo ex opposito consequentis huius consequentia ad oppositum antecedentis est bona consequentia. Valet Petrus currens fuit, ergo Petrus currens non est vel fuit.

Tertia Regula est.

QUANDO PROPOSITIO est de copula copulata, cuius vna pars affirmatur, altera negatur (nempe propositio mixte qualitate) optimum est argumentum ab amplo, ad non amplum sine distributione amplii, & sine constantia non amplii. Ut tenet. Petrus albus est, & non fuit, ergo Petrus est, & non fuit albus, similiter etiam, Petrus albus non est at fuit, ergo Petrus non est, & fuit albus. In quibus consequentijs etiam si videatur, argui ex parte predicati, ab amplo ad non amplum sine distributione, & sine constantia ex parte predicati. Argumentatur tamen a magis ad minus ex parte totius propositionis quoad veritatem illius propositionis. Vnde arguendo opposito modo, nihil valet illa consequentia. Scilicet, Petrus est, & non fuit albus, ergo Petrus albus est, & non fuit. Instatur, si Petrus sit modo albus, & non fuerit albus. Neque, ista valet, Petrus non est & fuit currens, ergo Petrus currens non est & fuit: ut pote si ille non sit currens, fuerit tamen currens. Ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis huic regulæ tertia est optima consequentia. Bene sequitur. Petrus non est, vel fuit albus, ergo Petrus omne album non est vel fuit. Optime etiam, Petrus est, vel non fuit currens, ergo Petrus omne currens est, vel non fuit. Nam & si videatur argumentum formari ab non amplo ad amplum ex parte predicati cum distributione, non tamen argumentatur, nisi a minus ad magis restrictum cum distributione minus restricti negative.

Quarta Regula est.

QUANDO UTRAQUE negatur in propositione de copula copulata ut in ista propositione Petrus non est & non fuit albus, predicatum illius propositionis æque ampliat, siue precedat siue sequatur. Vnde nunquam committitur defectus ab amplo ad non amplum, nec è conuerso. Probatur ista regula. In sua contradictoria æque ampliantur omnes termini siue precedant, siue sequantur, ut patet in ista, Petrus est, vel fuit albus, que est

que est contradictoria illius: ergo. Quinta regula est quando vtraque pars affirmatur, ut in ista Petrus est & fuit albus. Seruandæ sunt regulæ generales ampliacionum. Quoniam nõ est alia specialis difficultas. Vt inferitur, Petrus est & fuit albus, ergo Petrus albus est, & fuit, per quartã regulã ampliacionum. E contra vero minime. Quia argumentamur ab amplo ad non amplũ sine distributione, & sine constantia.

¶ ADVERTE, quod ista consequentia non est firma Petrus omne album est, & fuit, & Petrus est, & album est, ergo Petrus est, & fuit albus. Nã si modo Petrus sit solus in reitũ natura, & albus, nõ tñ fuerit albus, diluitur, ratio est, nõ recte poni constantiã nõ ampli. Debet enim hoc pacto, & album, quod est & fuit album, est. Quia consequens pro tali albo restringitur.

Contra locos arguendi, & in ampliacionibus & restrictionibus.

HACTENVS de copulis copulatis in cõmuni dixisse, sufficiat, ut pote cum mixtum in examinatione locorũ, quæ superiunt, plura inferuntur simus.

¶ Loci vero arguendi in hac ampliacionis materia (quos sophistæ tradunt) sunt nome. sex. ¶ Prima, ab amplo ad non amplũ affirmatiuè cũ distributione ampli, & posita constantia non ampli formaliter sequitur. Vt omnis homo potest ambulare, & homo est ergo omnis homo, qui est, potest ambulare.

¶ Secunda ab amplo, ad non amplũ negatiuè cum distributione ampli etiã sine constantia, valet. Vt nullus equus potest esse lapis, ergo nullus equus est lapis.

¶ Tertia. Ab nõ amplo ad amplũ negatiuè sine distributione ampli, & cum constantia non ampli, tenet. Hæc sequitur ex prima.

¶ Quarta, ab non amplo ad amplũ affirmatiuè sine distributione ampli etiam sine constantia, valet. Hæc profuit etiam ex secunda.

¶ Quinta, ab amplo ad non amplũ sine distributione ampli nunquã, neq; affirmatiuè, neq; negatiuè. Vt Deus potest esse homo, & Deus est, & homo est, ergo Deus est homo.

¶ Sexta, ab nõ amplo ad amplũ cum distributione ampli, nullatenus. Sed libet paulisper contra has regulas imitãdo sophistas argutari.

¶ CONTRA primã Hæc est nulla, omnis hõ in omni loco possibiliter est, & hõ est, & locus est, ergo, omnis hõ in omni loco est, & argumentamur per illã regulã, ergo. Ad argumentũ cõcessã maiore negatur minor. Nam proparte deley ens in clulo in copula arguitur ab amplo ad nõ amplũ sine distributione. Sed contra. Etiãsi distribuitur, consequentia nõ valet, ergo. Antecedens probatur. Vt hæc, omnis hõ in omni loco omne ens possibiliter est, & hõ est, & locus est, & ens in loco est, ergo omnis hõ in omni loco, omne ens est. Nã in simili nõ sequitur. Omnis hõ in omni loco omne animal possibiliter est, & homo est, & animal in loco est, ergo omnis hõ in omni loco õne animal est. Siquidẽ rãtũ sit vnũ hõ & neq; sic, neq; possit esse aliud animal, antecedens est verũ, & consequens falsũ. Ad replicã negatur sequela. Ad probationẽ cõcedito nihil valere, tñ negato, quod cum distributione nõ valet, si debite ponatur constantia. Quæ debet isto modo, & hõ est & animal in omni loco est, & ita sicut consequens est falsũ ita & antecedens.

¶ CONTRA eandẽ regulã, nec ista, omnis hõ omne albũ imaginario est, & hõ est, & album est, ergo omnis hõ est albus, & arguitur per illã regulã. Respon. concedẽdo maiore, & negãdo minore. Quia arguitur à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter.

¶ IN eandẽ, hæc est mala, omnis hõ est, vel fuit iustus, & hõ est, & iustus est, ergo hõ est iustus. Instatur. Si vnus hõ hæctenus fuerit iustus, modo sit iniustus. Et cũ illo vnũ arguitur. Resp. cõmitti defectum ex parte prædicati. Argumẽtando, sine distributione. Contra sequitur istã non esse bonam. Omnis hõ est vel fuit iustus, & hõ est, & iustus quod fuit homo, est, ergo hõ est iustus. Sequela patet. Cõmittitur defectus idẽ. Ad replicã concedito sequela. Nã instatur, si vnus hõ fuerit vsq; adhuc iustus, & modo sit iniustus & Christus relinquat humanitatem.

¶ IN eandẽ. Hæc consequentia est bona, hõ omne albũ possibiliter est, & hõ est, & albũ est, ergo album est homo. Tamẽ arguitur contra regulã. Ad argumẽtũ negatur maior, et instatur in simili. Homo omnis deus possibiliter est, & hõ est, & deus est, ergo hõ est deus. Ante incarnationem antecedens erat verum, & consequens falsum.

ITIDEM, ista, quemlibet equũ homo videt, & hõ videns equũ suum est, ergo quemlibet equum

equum suũ hõ est, videt, & arguitur per regulã, ergo. Minor probatur. In antecedenti ly equus distribuitur pro omni equo, & in consequenti pro equo hominis. Ad argumẽtũ negatur cõsequetia & minor. Argumẽtamur à cõfusa ad determinatã ex parte de ly hõ. Contra, sequitur hæc nihil valet. Quilibet equũ hõ videt, & eiũdẽ hominis idẽ equus est, ergo quilibet equũ suum hõ videt. Quia ratione cõstantiã tã determinate stat in antecedenti, sicut in consequenti. Quoniã in antecedenti ad singularizationẽ subiecti singularizatur ly hõ ratione constantiã. Et ratio, quare in cõsequenti stat determinate, est. Quia sub termino includete relatiũ reciprocum non licet descendere priusquã sub antecedenti.

¶ CONTRA eandẽ reg. ampl. hæc est bona consequentia, albũ, quod est albũ, nigrũ fuit, vel erit, ergo albũ, quod est album, nigrũ fuit, vel album, quod est album nigrum erit, tñ arguitur contra regulã, ergo. Conceditur nõ valere, instatur in simili, albũ, quod est ens, nigrũ fuit vel erit, ergo albũ quod est ens nigrũ fuit, vel albũ quod est ens, nigrũ erit. Casu quo Petrus, nec est albus, nec niger, fuerit tñ antea albus, & nõ niger & erit niger, & nõquã albus.

¶ CONTRA eandẽ reg. ampliacionis, bene sequitur, Brunelus albi equus est, vel fuit, ergo Brunelus albi equus est, vel albi equus fuit, tñ arguitur contra illã regulã, ergo. Negatur maior. Et instatur casu, Petrus sit niger & fuerit albus, & modo possidet Brunelũ: qui nunquã antehac fuit, sed modo incipit esse. Si tñ dicas, Brunelus equus albi est vel fuit, quia tñc eadẽ est ampliatio quoad veritatẽ in cõsequenti, & in antecedenti valet.

¶ CONTRA eandẽ reg ampliacionis, hæc consequentia, nihil valet, omnis locus omnis superficies est, & locus est, & superficies est, ergo locus omnis superficies est. Probatur maior, casu maneat idẽ locus, varietur tñ superficies. Si aliquis dicat, quod ille terminus locus cũ sit cõnotatiuus sit singularizatus, ut iste locus, qui significat superficiẽ in hac distantia, debet iterũ probari ratione cõnotationis, & sic antecedens est falsum. Ista superficies in istã distantia, quæ est superficies aëris, superficies aquæ est, vel fuit. Sed est argumentum, quod nõ debeant isto pacto resolui. Quia tunc ista ppositio in illo casu esset vera, videret iste locus nõ fuit locus. Probatur. Ista superficies quæ modo est, nõ fuit locus. Propter hoc argumẽtũ aliqui dicunt, quod arguitur à sensũ

diuiso ad cõpositum. In eodem casu instatur illa regula à ppositione pure affirmatiua. Locus est superficies ergo, locus omnis superficies est, vel nõ fuit, cõsequens est falsum, imo aliqua nõ est, & fuit. Nã illa regula fundatur in hoc, quod vnũ suppositũ nõ potest successu tẽporis esse plura. Et cum superficies & locus sint tã partuẽ quãtãtis, potest idẽ locus plures superficies habere distinctis tẽporibus, hæc non habear omnes simul.

¶ CONTRA secũdã reg. hæc est bona consequentia: Aliquod animal quod est rationale, nõ est risibile; ergo aliquod animal non est risibile, tñ argumentamur sine constantia ergo regula nulla. Maior est nota, & minor probatur. Ly animal in antecedenti stat restrictẽ, & in cõsequenti non. Ad argumẽtũ negatur minor. Quia in consequenti stat restrictẽ, sicut in antecedenti quãtũ ad verificationẽ.

¶ CONTRA eandẽ reg. ista nõ est bona. Omnis hõ, omne albũ possibiliter non est, & hõ est, & albũ est, ergo hõ non est albus, & arguimur per regulã. Sed instatur casu, sit vnũ homo albus, & ille sit contingenter. Et defectus est à magis ad minus amplum, ex parte prædicati, quoad materiale, & quoad veritatẽ, quia in sua contradictoria stat pro necessãrio. Vnde si ponatur cõstantia: & hoc necesse est, erit bona. Eũmodo non distribuitur p̄dicatũ, & iste est optimus defectus. Non tñ si dicas, argui à ppositione de copula particulari negatiuè ad tuã de esse. Quia sequeretur, quod affirmatiuè non valerẽt. I. omnis hõ omne album possibiliter est, & homo est, & album est, ergo homo est albus.

¶ CONTRA eandẽ reg. nõ sequitur. Essentia nõ generat, & essentia est, & generã est, ergo essentia generã possibiliter non est. Nam casu Deus creet, antecedens est verũ, & consequens falsum. Quod probatur. Quia cũ sit negatiuũ & prædicatũ sit notiale, æquualet vni de omni. I. nulla res, quæ est essentia generã, possibiliter est. Respõ. quod consequentia est bona, & cõsequens probatur verũ: quia ista cõtradictoria est falsa. I. essentia generans necessãrio est, ergo essentia generã possibiliter est. Rursus, ergo essentia possibiliter est generans, rursus ergo hæc est possibilis, essentia generat, consequens tñ est falsum (quia est hæretica,) ergo & antecedens.

¶ CONTRA eandẽ reg. ampliacionis, non sequitur. Aliquis hõ non est albus, & non est, ergo

Argumenta

ergo aliquis hō non est vel fuit albus: tñ arguitur per illā regulā, ergo. Probatur maior, casu omnis hō fuerit albus, & modo sit niger antecedens est verū, & cōsequēs falsum. Iā ex casu antecedens constat verū, probatur consequens falsum. Sua cōtradiçtoria est vera, ergo illa est falsa, Probatur antecedens. Ista est sua cōtradiçtoria, omnis hō est vel fuit albus, ista est vera, ergo. Resp. quōd habet aliū maiorē defectū. Quia arguimus ab amplo ad nō amplum cū distributione ampli ex parte prædicati. Nam illa negatio fertur in illud, & distribuit.

C O N T R A eand. reg. ampliationis. Hęc consequentia nihil valet, hō non currit, ergo hō possibiliter nō currit: tñ arguitur per illam regulā, ergo. Respō. concedēdo maiorem, & negādo minorem, quia deficit constantia, & instatur in simili. Creans non est Deus, ergo creans possibiliter non est Deus, casu, Deus non creat.

C O N T R A tertiā regulā. Ista consequentia nihil valet, omnis hō omne album est, vel fuit, ergo omnis hō est vel non fuit albus, tñ argumentamur per illā regulā, ergo, maior probatur casu, sit, & fuerit solus petrus, & fuerit albus, & modo niger. Antecedens est verū, & consequens falsum. Minor probatur. Quia ex parte prædicati arguētamur à nō restricto ad restrictum. Ad argumētū negatur minor. Desuit enim cōstātia. Quæ etiā quando arguētamur negatiue, non requiratur, tñ hoc intelligēdū est, quādo arguētamur pure negatiue. Contra sequeretur, quōd è conuerso nō esset bona cōsequētia, quia argumentamur à restricto ad nō restrictum nō pure negatiue & sine cōstātia, & etiā cum distributione non restricti: consequens tñ est falsum, ergo & antecedēs. Solutio vera primi argumēti est, quōd argumentamur à cōfusā ad determinatā ex parte de ly vel. Quod in antecedenti stat cōfusē in ordine ad secundū terminū, & in consequenti determinate in ordine ad primū. Et ideo cōtrario est bona, quia arguimus à determinata ad cōfusam. Posita tñ cōstātia prædicati sic, & idē albū est, bona cōsequētia esset, vt ly idē referat ligilatim supposita de ly album in maiori.

C O N T R A quartā regulā. Hęc consequentia nihil valet. Homo albus est, ergo hō albū erit, tñ arguētamur per regulā, ergo. Negatur minor. Quia argumentamur à disparatis. Cōtra sequitur, quōd ista nō sit bona. Homo

albū non est, & hō est, & album non est, ergo hō albū non erit. Respondet, negādo sequellā. Quia arguendo ex opposito consequentis ad oppositū antecedētis est bona. Cōtra arguēdo ex opposito cōsequētis. & c. per nullū locum tenet, ergo. Respō. quōd tenet ab amplo ad nō amplū affirmatiue cū distributione & cū cōstātia. Cōtra sequitur istā esse bonā. Nullus hō albū erit, ergo nullus hō album est. Consequēs est falsum. Expugnatur casu sit vnus hō tātū albus, & deinceps non sit. Et sequella probatur. Per te in hac, omnis homo, omne albū erit, & hō est, & albū est, ergo hō est albus, argumentamur ab amplo ad nō amplū. Respō. quōd affirmatiue tenet ab amplo ad nō amplum sine aliquo defectu. Quoniā, etsi prædicatū nō ampliatur quoad materiale, tñ quia antecedēs non potest reddi verū, nisi pro vnico homine existente dūtaxat, qui sit albus, ideo supletur ille defectus a disparatis. In negatiua autē non supletur. Et ideo arguitur à disparatis, ex parte materialis prædicati, quoad veritatē, quo, non ampliatur quoad eam.

C O N T R A quintā. Bene sequitur. Homo est vel fuit animal, & hō est, & animal est, ergo hō est animal, vel hō fuit animal, & tñ arguitur cōtra regulā, ergo est falsa. Respon. negādo maiore, & instatur in simili forma. Albū est vel fuit nigrū & albū est, & nigrū est, ergo albū est nigrū vel albū fuit nigrū, casu Petrus ante hac fuerit albus, & modo incipiat esse niger & nō fuerit aliq̄ nigrū, sine tñ alia alba.

C O N T R A eand. bene valet. Hō necessario disputat, & hō est, & disputās est, ergo hō disputat, & tñ arguitur sine distributione, ergo. Præterea albū omnis hō vel fuit, ergo albū est hō, si concedatur, quia maior nō potest reddi vera, nisi pro vno supposito. Cōtra sequitur istas esse æquivalentes, videlicet, albū omnis hō est, vel fuit, et ista, omne albū si omnis hō est vel fuit, cōsequēs est falsum, ergo. Probatur sequella. Quia etiā non potest reddi vera ista secūda nisi pro vnico supposito. Negatur sequella. Prima enim nō potest reddi vera nisi pro vnico existēti supposito prædicati: secūda vero subiecti & prædicati. Et illa consequētia nihil valet, & instatur sumēdo in maiori album & omne nigrum, casu sit vnus lapis tantum albus, & sit Petrus niger & fuerit Petrus albus.

Laus Deo.